

21. YÜZYILDA TÜRKİYE’NİN ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK SEFERBERLİĞİ

ISBN: 978-625-6281-73-8

21. Yüzyılda Türkiye'nin Çevre ve Şehircilik Seferberliği

© 2025 CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Bu kitabın tüm hakları saklıdır ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınlarına aittir. Kitabın hiçbir bölümü yayıncının izni olmadan fotokopi ve bilgisayar ortamında yeniden üretilemez ve çoğaltılamaz.

Yayıncı Sertifika No: 45482

1. Baskı, İstanbul, Ekim, 2025

İletişim

Kızılırmak Mahallesi Mevlana Bulv. No:144 Çankaya
Ankara/TÜRKİYE

T +90 312 590 20 00 | webinfo@iletisim.gov.tr

Baskı

Baskı: İMAK Ofset
Matbaa Sertifika No: 71320

21. YÜZYILDA TÜRKİYE’NİN
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK
S E F E R B E R L İ Ğ İ

içindekiler

Takdim

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan / 9

Giriş / 11

1. Bölüm

KAVRAMSAL ÇERÇEVE / 17

1.1. Çevre / 19

1.2. Şehir / 28

1.3. Şehircilik / 30

1.4. Kültür / 32

1.5. Medeniyet / 33

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK ALANINDA KURUMSAL GELİŞİM SÜRECİ / 37

2.1. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı / 40

2.2. Çevre ve Şehircilik Yönetimiyle İlgili Diğer Bakanlıklar ve
Bağlı / İlgili Kuruluşlar / 44

2.3. Yerel Yönetimler ve Diğer Kuruluşlar / 65

2. Bölüm

3. Bölüm

TÜRKİYE'DE ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK MEVZUATININ TARİHSEL GELİŞİMİ / 69

3.1. Türkiye'de Çevre Mevzuatının Tarihsel Gelişimi / 71

3.2. Türkiye'de Şehircilik Mevzuatının Tarihsel Gelişimi / 97

3.3. Çevre ve Şehircilik Alanlarında Uluslararası Düzenlemeler / 105

3.4. Strateji Belgeleri ve Eylem Planları / 137

3.5. Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları / 157

ÇEVRE DİPLOMASİSİ / 241

4.1. Türkiye’de Çevre Diplomasisi Çalışmaları / 246

4.2. Türkiye’nin Çevre Politikasına Verilen Uluslararası Ödüller / 260

4.3. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının

Çevre Diplomasisi Çalışmaları / 263

4. Bölüm

SIFIR ATIK HAREKETİ / 271

5.1. Sıfır Atık Yolculuğunda Yasal Altyapı / 273

5.2. Türkiye’de Sıfır Atık Hareketinin Başlangıcı ve Gelişimi / 294

5.3. Türkiye’nin Sıfır Atık Politikasının Uluslararası Etkileri / 303

5.4. Mavi Vatan İçin: Sıfır Atık Mavi Girişimi / 327

5. Bölüm

YEŞİL MUTABAKAT EYLEM PLANI / 335

6.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri / 337

6.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi / 338

6.3. Yeşil Finansman / 340

6.4. Temiz, Ekonomik, Güvenli Enerji Arzı / 341

6.5. Sürdürülebilir Tarım / 342

6.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım / 343

6.7. İklim Değişikliği ile Mücadele / 343

6.8. Adil Geçiş Politikaları / 344

6.9. Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm / 344

6.10. Diplomasi / 345

6.11. Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri / 345

6. Bölüm

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ / 347

7.1. Uluslararası Süreç ve Paris Anlaşması / 349

7.2. Türkiye’nin Ulusal Katkı Beyanı / 357

7.3. İklim Değişikliğine Uyum Vizyonu ve Prensipler / 361

7.4. Türkiye’nin İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) / 365

7.5. İklim Değişikliğinin Etkileri / 371

7.6. Türkiye’nin İklim Değişikliğiyle Mücadele Çalışmaları / 376

7.7. Türkiye’nin 2053 Yeşil Kalkınma Vizyonu ve Yol Haritası / 391

7.8. İklim Kanunu / 399

7. Bölüm

8. Bölüm

2053 YEŞİL KALKINMA VİZYONU VE TÜRKİYE’NİN YOL HARİTASI / 407

- 8.1. Yeşil Ekonomi / 409
- 8.2. Yeşil Enerji / 430
- 8.3. Yeşil İş ve İstihdam / 438
- 8.4. Yeşil Sanayi / 449
- 8.5. Yeşil Teknoloji / 465
- 8.6. Yeşil Üretim / 480
- 8.7. Yeşil Su ve Atık Yönetimi / 486
- 8.8. Yeşil Tarım ve Hayvancılık / 509
- 8.9. Yeşil Ulaşım / 523
- 8.10. Yeşil Sağlık Hizmetleri / 541
- 8.11. Yeşil Turizm / 550
- 8.12. Yeşil Eğitim / 560

KENTSEL DÖNÜŞÜM / 587

- 9.1. Kentsel Dönüşüm Başkanlığının Gerçekleştirdiği Faaliyetler / 589
- 9.2. Yapı İşleri Genel Müdürlüğünün Gerçekleştirdiği Faaliyetler / 592
- 9.3. Toplu Konut İdaresi Başkanlığının (TOKİ)
Gerçekleştirdiği Faaliyetler / 594
- 9.4. Emlak Konutun Gerçekleştirdiği Faaliyetler / 597
- 9.5. İLBANK’ın Gerçekleştirdiği Faaliyetler / 598
- 9.6. Örneklerle Türkiye’de Kentsel Dönüşüm / 599

9. Bölüm

10. Bölüm

AKILLI ŞEHİRLER / 623

- 10.1. Akıllı Şehir Hakkında Bilgi / 625
- 10.2. Akıllı Şehir Bileşenleri / 626
- 10.3. Akıllı Şehir Dönüşümü Yol Haritası / 629
- 10.4. Türkiye’nin Akıllı Şehir Yolculuğu / 630
- 10.5. Akıllı Şehir Proje ve Faaliyetleri / 640

KONUT VE SOSYAL KONUT / 667

- 11.1. İLBANK / 669
- 11.2. Emlak Konut / 670
- 11.3. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) / 675

11. Bölüm

12.

Bölüm

KENTSEL ALTYAPI / 685

- 12.1. İller Bankası (İLBANK) Destekleri / 687
- 12.2. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Mahalli İdarelerin Birlikte Yürüttüğü İşler / 690
- 12.3. Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Destekleri / 692

MİLLET BAHÇELERİ / 723

- 13.1. Millet Bahçelerinin Önemi / 725
- 13.2. Güncel İstatistiki Verilerle Millet Bahçeleri / 732
- 13.3. Fotoğraflarla Açılışa Hazır Millet Bahçeleri / 767

13.

Bölüm

14.

Bölüm

KENT MEYDANLARI / 785

- 14.1. Türkiye’de Kent Meydanlarının Tarihsel Süreci ve Kamusal İşlevi / 787
- 14.2. 2002–2024 Arasında Kent Meydanlarının Yenilenmesi: Hizmet Odaklı Dönüşüm Politikası / 789
- 14.3. Kent Meydanlarının Yeniden Düzenlenmesi ve Modernizasyonu / 790
- 14.4. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ve TOKİ Projeleri / 793

AFETLER VE 6 ŞUBAT DEPREMLERİ / 803

- 15.1. Türkiye’de Afetlerle Mücadele / 805
- 15.2. 6 Şubat Depremleri ve Yeniden İnşa Çalışmaları / 809

15.

Bölüm

16.

Bölüm

TÜRKİYE’NİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRCİLİK VİZYONU / 821

- 16.1. Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Vizyonu / 828
- 16.2. Sürdürülebilir Akıllı Şehirler Vizyonu / 831
- 16.3. Sürdürülebilir Konut ve Sosyal Konut Vizyonu / 833
- 16.4. Sürdürülebilir Kentsel Altyapı Vizyonu / 834
- 16.5. Sürdürülebilir Kamusal Alanlar ve Yeşil Mekanlar Vizyonu / 836
- 16.6. Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Dirençli Şehirler Vizyonu / 840

TAKDİM

Milletimizin teveccühüyle başladığımız ve yine milletimizin iradesinden aldığımız güvenle 24 yıldır aralıksız devam ettirdiğimiz kutlu yolculuğumuzda sadece bugünü değil, yarını da inşa etmeye gayret ettik. Türkiye Yüzyılı vizyonumuz doğrultusunda ilk günkü heyecan ve aşkla yılmadan, yorulmadan “mücadeleye devam” diyoruz. Bu anlayış doğrultusunda çevre ve şehircilik alanında hayata geçirdiğimiz politikalar, ülkemizin geleceğini şekillendiren en önemli adımlardan biri oldu.

Gelecek nesillerimizi de güvence altına alma hedefiyle çevre yönetiminden kentsel dönüşüme, sıfır atık hareketinden afetlere dirençli şehirlere, yeşil kalkınmadan millet bahçelerine kadar birçok alanda topyekûn ve kapsamlı reformlar gerçekleştirdik. Doğayı koruma, sürdürülebilir kalkınma ve insan odaklı şehirleşme anlayışıyla hayata geçirdiğimiz projelerle sadece bugünü değil, yarınları da güvence altına almayı hedefledik. Kendi medeniyet birikimimize uygun, insan odaklı, doğayla uyumlu, kültürü yaşatan bir anlayışla şehirlerimizi inşa ettik. Asrın felaketi olan 6 Şubat depremleri sonrasında konutlarıyla, ticari alanlarıyla, meydanlarıyla, kültür ve sanat yapılarıyla, spor tesisleriyle, parkları ve bahçeleriyle şehirlerimizi yeniden ayağa kaldırdık. Her alanda olduğu gibi, çevre ve şehircilik alanında da ortaya koyduğumuz eserler yaptıklarımızın ispatı, yapacaklarımızın teminatı oldu.

Çevre ile ilgili geliştirdiğimiz politikalar, sadece ülkemiz ile sınırlı kalmadı. “Daha Adil Bir Dünya Mümkün” şiarıyla, yarınlara yaşanabilir bir çevre bırakmayı her şeyden önce insanî ve ahlâkî bir sorumluluk olarak görerek, küresel çevre sorunlarının çözümü için doğayı koruyan, iklim değişikliği ve çevre kirliliği krizleriyle mücadele eden proje ve faaliyetlerde kritik rol oynadık. Emine Erdoğan Hanımefendi’nin öncülüğünde başlattığımız, bugün sadece ülkemizde değil, küresel düzeyde bir çevre seferberliğine dönüşen Sıfır Atık Hareketimiz, yeşil dönüşüm politikalarımız, yenilenebilir enerji ve iklim değişikliğiyle mücadelede attığımız kararlı adımlar, Türkiye’nin çevre duyarlılığını küresel ölçekte ortaya koyan çalışmalar olarak öne çıktı ve bütün dünyada örnek alındı.

Bundan sonraki süreçte de Türkiye Yüzyılı vizyonumuz doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, afetlere dirençli yerleşim alanlarının oluşturulması, daha yeşil ve daha temiz bir Türkiye hedefine ulaşılması için çalışmalarımızı kararlılıkla sürdüreceğiz.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığımızca hazırlanan “21. Yüzyılda Türkiye’nin Çevre ve Şehircilik Seferberliği” adlı bu eser de çevre ve şehircilik alanında milletimize hizmet düsturuyla attığımız tüm adımların, alın terinin ve gönül eserlerinin kayıdır. Türkiye’nin çevre ve şehircilik alanında dünyaya örnek olan başarılarını, sürdürülebilir bir gelecek için hayata geçirdiği çalışmalarını, vizyonunu ve geleceğe dair hedeflerini ortaya koyan bir rehber niteliğindedir.

Eserin hazırlanmasında emeği geçenleri tebrik ediyor; çalışmanın gelecek nesillere daha temiz, daha yeşil ve daha yaşanabilir bir Türkiye bırakma idealimize katkı sunmasını temenni ediyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

GİRİŞ

21. yüzyıl, çevre sorunlarının küresel ölçekte etkili olduğu, şehirleşmenin ise yalnızca nüfus artışı değil; yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve insan onuruna yaraşır bir yaşam çevresi perspektifiyle yeniden tanımlandığı bir dönem olarak tarihe geçmektedir. İklim değişikliği, doğal afetler, kaynakların tükenmesi, biyolojik çeşitlilik kaybı ve çevresel tahribat gibi tehditler; kalkınma politikalarının çevresel sorumlulukla yeniden kurgulanmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda çevre ve şehircilik artık yalnızca teknik bir alan değil; sosyal, kültürel, ekonomik ve stratejik boyutlarıyla çok katmanlı bir kamu politikası hâline gelmiştir.

Türkiye, bu büyük dönüşüm sürecine 2000’li yılların başından itibaren güçlü bir vizyonla dâhil olmuş; çevreyi koruma, şehirleri dönüştürme ve doğayla uyumlu kalkınma hedeflerini bütüncül bir yaklaşımla hayata geçirmiştir. Bu vizyonun mimarı olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, çevreyi bir emanet, şehri ise kültürün, medeniyetin ve insan yaşamının bir yansıması olarak görmüş; bireyin sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamasını, güçlü bir toplumun ve sürdürülebilir bir devletin temel şartı olarak çevre ve şehircilik politikalarının merkezine yerleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan için şehir; sadece binalardan, yollardan veya altyapıdan ibaret değil, aynı zamanda insanın ruhunu, kimliğini ve kültürünü yaşattığı canlı bir organizmadır.

Bu anlayış doğrultusunda Türkiye, çevre yönetiminden kentsel dönüşüme, Sıfır Atık Hareketi’nden afetlere dirençli şehir planlamalarına, yeşil kalkınmadan millet bahçelerine kadar birçok alanda topyekûn ve kapsamlı adımlar atmıştır. 2011 yılında kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığının, 2021 yılında “İklim Değişikliği” başlığını da kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılması, Türkiye’nin çevreye verdiği önemin kurumsallaşmasını sağlamış ve çevre politikalarının stratejik bir düzleme taşındığını göstermiştir. Bu süreçte yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, akademik çevreler ve özel sektör, çevre politikalarının uygulanmasında önemli iş birliklerine dâhil edilmiştir.

Türkiye’nin bu dönüşüm sürecinde attığı adımlar yalnızca ulusal çerçeveye sınırlı kalmamış; küresel çevre diplomasisinin de etkin bir parçası hâline gelmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası bir model olarak kabul edilen Sıfır Atık Hareketi, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin öncülüğünde sadece çevre bilincini artırmakla kalmamış; toplumsal bir seferberliğe dönüşerek çevre etiğinin günlük yaşama entegre edilmesini sağlamıştır.

Aynı şekilde Yeşil Mutabakat Eylem Planı, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Eylem Planı, Karbonsuz Ulaşım Projeleri ve Yeşil Organize Sanayi Bölgesi uygulamaları Türkiye’nin yeşil dönüşüm politikalarının sağlam bir zemin üzerinde inşa edildiğini göstermektedir.

Şehircilikte ortaya konan bu vizyonun bir diğer ayağını ise afetlere dirençli yerleşim alanlarının oluşturulması hedefi şekillendirmiştir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri, afet riskine karşı duyarlılığın ve dirençli şehir inşa etmenin sadece bir tercih değil, bir zorunluluk olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu kapsamda yürütülen kentsel dönüşüm projeleri, sosyal konut hamleleri, altyapı yatırımları ve afet sonrası yeniden inşa çalışmaları, şehirlerin fiziki dayanıklılığını artırırken aynı zamanda toplumsal bütünlüğü de korumaya yönelik politikalar olarak önem taşımaktadır.

AK Parti, 1994 yılında İstanbul’da başlayan ve 30 yılı aşan bir belediyeçilik modelini medeniyetimizden ilham alarak bugünlere taşımıştır. Şehircilikte sosyal belediyeçilik alanında atmış olduğu adımlarla kırılgan grupları hayatın içine katmıştır. Engelli, yaşlı, kadın, genç ve çocuklara sağlanan imkânlar ve desteklerle sosyal belediyeçiliğin en nahif örneklerini hayata geçirmiştir. 24 yıllık deneyim, şehircilik ve çevre konusunda büyük bir tarihsel birikimin üzerinde yükselmiştir. Hayırseverliğin temsili olan vakıflarımız ve vakıf kültürümüz şehirlerimizde yeniden canlandırılmıştır.

Türkiye’nin çevre ve şehircilik vizyonu; sadece iklim değişikliğiyle mücadele eden, doğayı koruyan ya da teknik altyapıyı iyileştiren bir anlayışla sınırlı kalmamış; aynı zamanda akıllı şehirler, yeşil enerji, yeşil ulaşım, yeşil eğitim, yeşil sanayi, kent estetiği, millet bahçeleri, kent meydanları ve kültürel mirasın korunması gibi çok boyutlu temalarla zenginleştirilmiştir. Tüm bu politikalar, insan odaklı, doğayla uyumlu, kültürü yaşatan ve gelecek kuşaklara yaşanabilir şehirler bırakmayı hedefleyen bir perspektifin ürünüdür.

Bu kapsamda, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından hazırlanan “21. Yüzyılda Türkiye’nin Çevre ve Şehircilik Seferberliği” adlı bu eser; 2002–2024 yılları arasında Türkiye’nin çevre ve şehircilik alanında attığı adımları, oluşturulan stratejileri, kurumsal yapının evrimini, çıkarılan mevzuatları ve hayata geçirilen projeleri detaylı biçimde kamuoyunun dikkatine sunmayı amaçlamaktadır. Yayın, çevre politikalarının kavramsal çerçevesinden uluslararası iş birliklerine, sıfır atık uygulamalarından iklim stratejilerine, kentsel dönüşümden afet yönetimine kadar geniş bir yelpazede içerik sunmaktadır.

16 bölümünden oluşan kitapta; çevre ve şehircilik alanında kurumsal gelişim süreci, Türkiye’de çevre ve şehircilik mevzuatının tarihsel gelişimi, çevre diplomasisi, sıfır atık hareketi, Yeşil Mutabakat Eylem Planı, iklim değişikliği, 2053 Yeşil Kalkınma Vizyonu ve Türkiye’nin yol haritası, kentsel dönüşüm, akıllı şehirler, konut ve sosyal konut, kentsel altyapı, millet bahçeleri, kent meydanları, afetler ve 6 Şubat Depremleri ile Türkiye’nin sürdürülebilir şehircilik vizyonu başlıkları altında ülkemizin çevre ve şehircilik alanında gerçekleştirdiği reformlar, politikalar ve uygulama örnekleri kapsamlı şekilde ele alınmaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ortaya koyduğu bu büyük vizyon; sadece teknik bir şehircilik modeli değil, aynı zamanda bir medeniyet tasavvuru, bir gelecek inşası ve çevreye duyulan sadakatin ifadesidir. Bu tasavvurun merkezinde; insana duyulan saygı, doğaya gösterilen özen ve gelecek nesillere bırakılacak güçlü bir miras yer almaktadır.

Türkiye’nin çevre ve şehircilik alanındaki uzun soluklu yolculuğunu, somut kazanımlarını ve gelecek vizyonunu kayıt altına alarak kamuoyuna sunan bu yayın, aynı zamanda çevreye, şehirlere ve topluma duyulan sorumluluğun tarihsel bir belgesi niteliği taşımaktadır. Bu eser, çevre ve şehircilik alanında özveriyle çalışan tüm kişi ve kurumlara duyulan takdirin; sürdürülebilir bir gelecek için gösterilen çabanın devlet hafızasında yerini alması ve gelecek kuşaklara ilham vermesi amacıyla kaleme alınmıştır.

Türkiye, 2002-2025 döneminde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde çevre ve şehircilik alanında devrim niteliğinde adımlar atmıştır. Bu süreçte, Sayın Cumhurbaşkanımızın tensipleriyle görev alan bakanlar kronolojik olarak sunulmaktadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanları

Zeki Ergezen

18 Kasım 2002 • 2 Haziran 2005

Faruk Nafiz Özak

2 Haziran 2005 • 2 Mayıs 2009

Mustafa Demir

2 Mayıs 2009 • 6 Temmuz 2011

Çevre ve Orman Bakanları

İmdat Sütüloğlu

18 Kasım 2002 • 14 Mart 2003

Kürşad Tüzmen

14 Mart 2003 • 8 Mayıs 2003

Osman Pepe

8 Mayıs 2003 • 29 Ağustos 2007

Veysel Eroğlu

29 Ağustos 2007 • 6 Temmuz 2011

Çevre ve Şehircilik Bakanları

Erdoğan Bayraktar

6 Temmuz 2011 • 25 Aralık 2013

İdris Güllüce

25 Aralık 2013 • 24 Kasım 2015

Fatma Güldemet Sarı

24 Kasım 2015 • 24 Mayıs 2016

Mehmet Özhasseki

24 Mayıs 2016 • 9 Temmuz 2018

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanları

Murat Kurum

9 Temmuz 2018 • 4 Haziran 2023

Mehmet Özhasseki

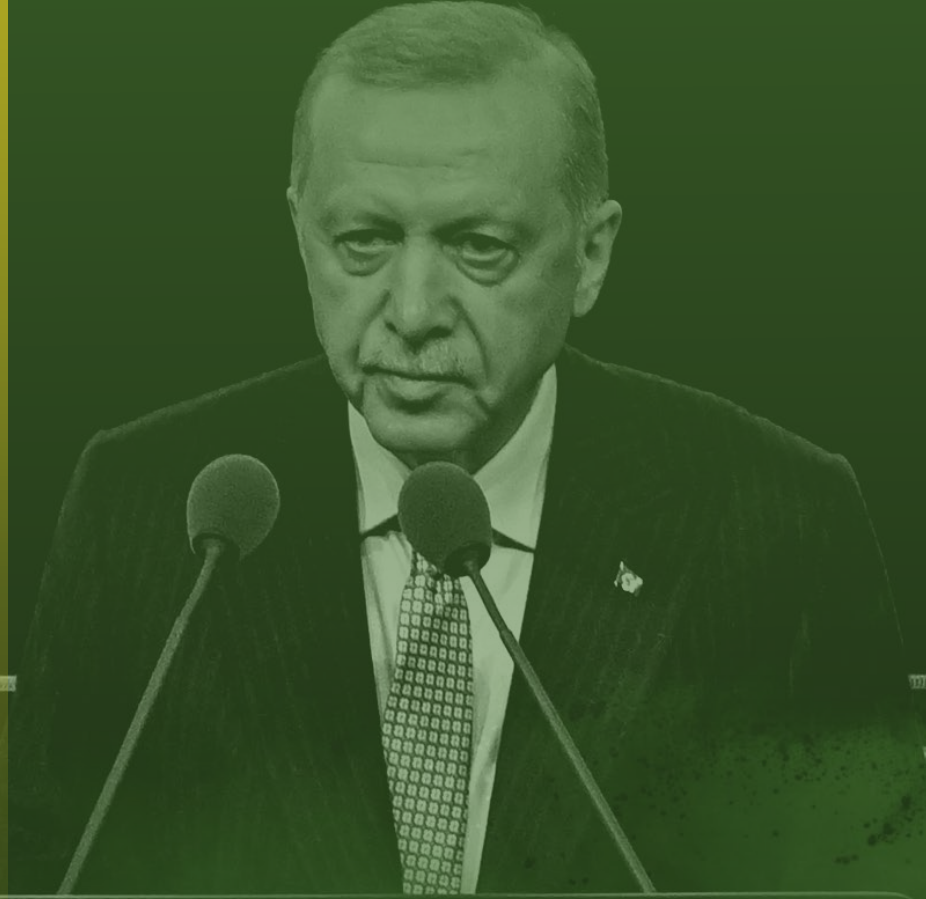
4 Haziran 2023 • 2 Temmuz 2024

Murat Kurum

2 Temmuz 2024 • Görevde

“Burada şunu özellikle ifade etmek isterim: Doğadaki bozulmanın temel sebebi kaynakların hoyratça kullanılması ve bilinçsizce tüketilmesidir. Bunun arkasında da insanın tabiatla kurduğu ilişkinin değişmesi vardır. Suyu, toprağı, havayı, ormanlarımızı fütursuzca sömürülecek imkanlar değil, bizden sonra gelecek nesillere teslim edeceğimiz birer emanet olarak görmemiz gerekiyor. Eğer bu konuda tedbir alıp bir an önce harekete geçmezsek ileride karşılaşacağımız sorunların boyutları çok daha büyük olacaktır. Açık söylüyorum, temiz su kaynaklarına erişim bir beka meselesidir. Pek çok alanda gecikme telafi edilebilir, ama su konusunda yaşanacak en ufak bir gecikme telafisi imkansız sonuçlar doğuracaktır. Türkiye olarak bu anlayışla geniş bir yelpazede kritik adımlar atıyoruz. İklim kriziyle mücadeleye en fazla destek veren ülkeler arasındayız. Ağaçlandırma seferberliği ve tasarrufu teşvik eden kampanyalarımızla toplumsal farkındalığı artırmaya çalışıyoruz. Aynı şekilde sıfır atık projemizle israfı önlemeyi, kaynaklarımızı daha verimli kullanmayı amaçlıyoruz. 2053 yılı için belirlediğimiz net sıfır emisyon hedefimize ulaşmaya kadar bu mücadelemizi kararlılıkla devam ettireceğiz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*DSİ Tarafından Yapımı Tamamlanan 564
Tesisin Toplu Açılış Töreni, 3 Aralık 2024*

"SU VATANDIR"
DSİ 564 TESİS
TOPLU AÇILIŞ TÖRENİ
3 ARALIK 2024

1. Bölüm

Kavramsal Çerçeve

1.1. Çevre

Çevre, canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ve sürekli etkileşim içinde oldukları fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel unsurların tümünü kapsayan dinamik bir sistemdir. Bu sistem; hava, su, toprak, flora, fauna ve insanların oluşturduğu sosyokültürel yapılar gibi çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Çevre, yalnızca fiziksel mekânı ifade etmez; aynı zamanda insan ve diğer canlı türleriyle kurulan çok yönlü ilişkiler ağını da içermektedir. Bu yönüyle çevre hem yaşam alanı hem de canlılar arasında karşılıklı etkileşimin gerçekleştiği bir ortam olarak değerlendirilebilir.

Basit bir ifadeyle çevre, bireyin çevresini saran ve duyuları aracılığıyla algıladığı tüm doğal ve yapay unsurları kapsamaktadır. Ancak bu basit tanımın ötesinde, çevre aynı zamanda ekosistem dengesini sağlayan karmaşık süreçlerin bir araya geldiği bir bütündür. Doğal çevrenin bütünlüğü, ekolojik sistemlerdeki denge ve süreklilik ile doğrudan ilişkilidir. Ekosistem içinde yer alan her unsur (bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar ve insan) belirli bir denge içerisinde varlık göstermektedir. Bu dengenin korunması, tüm canlıların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi açısından hayati öneme sahiptir.

Ancak günümüzde insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisi giderek artmakta ve bu durum doğal dengeyi tehdit etmektedir. Sanayileşme, kentleşme, doğal kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı, çevre kirliliği, ormansızlaşma ve iklim değişikliği gibi faktörler, ekosistem zincirinde ciddi bozulmalara yol açmaktadır. Bu zincirin herhangi bir halkasında meydana gelen tahribat, ekosistemin genel yapısını ve işleyişini olumsuz etkileyerek, sistemin bütünlüğünü bozabilmektedir.

Doğal dengeyi bozan en temel etken insandır. İnsan, yaşam kalitesini artırma, ihtiyaçlarını karşılama ve ekonomik gelişme hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdiği birçok faaliyette, doğaya zarar verebilecek potansiyele sahiptir. İnsan eliyle yapılan her müdahale -ister tarımsal faaliyet ister teknolojik yenilik ya da enerji üretimi olsun- doğrudan ya da dolaylı olarak çevresel sistemleri etkilemektedir. Bu nedenle çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve doğal kaynakların gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerinin bilimsel temelde değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak çevre yalnızca yaşadığımız fiziki mekân değil, aynı zamanda yaşamın kendisiyle iç içe geçmiş çok boyutlu bir sistemdir. Bu sistemin sağlıklı işleyebilmesi, insanın çevreye olan bakış açısına, tüketim alışkanlıklarına ve doğaya karşı geliştirdiği sorumluluk bilincine bağlıdır. Bu bağlamda çevre eğitimi, çevre hukuku ve sürdürülebilir kalkınma politikaları, doğal dengenin korunmasında anahtar rol oynamaktadır.

Başlıca Çevresel Sorunlar

Günümüzde insanlığın karşılaştığı temel çevresel sorunlar, küresel ölçekte ciddi etkiler yaratan ve sürdürülebilir yaşamı tehdit eden niteliktedir. Bu sorunlar genel hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

- ✧ **Dünya genelinde artan nüfus ve yaşam standartlarındaki yükselme**, doğal kaynaklar üzerindeki talebi her geçen gün artırmaktadır. Bu durum, su, hava ve toprak gibi yaşamsal kaynakların miktar ve kalite açısından bozulmasına yol açmakta; birçok kaynak zamanla kirlenmekte, tükenmekte ve işlevini yitirerek kullanılamaz hâle gelmektedir.
- ✧ **Çevre kirliliği**, özellikle sanayileşme, kentleşme ve fosil yakıt kullanımıyla birlikte giderek artmakta; bu da hava, su ve toprak sistemlerinde kalıcı bozulmalara yol açmaktadır.
- ✧ **Stratosferdeki ozon tabakasının incilmesi**, özellikle kloroflorokarbon (CFC) gibi kimyasal maddelerin atmosfere salınmasıyla hız kazanmış ve bu durum, canlılar üzerindeki zararlı ultraviyole (UV) ışınların etkisini artırarak küresel ekosistem dengesini tehdit eder hâle gelmiştir.
- ✧ **Küresel ısınma ve iklim değişikliği**, sera gazı emisyonlarının artmasına bağlı olarak dünya genelinde sıcaklık ortalamalarının yükselmesine neden olmakta; bu da iklim değişiklikleri, deniz seviyesinin yükselmesi, ekstrem hava olayları ve tarımsal verimlilikte düşüş gibi çok boyutlu sonuçlar doğurmaktadır.
- ✧ **Çevresel bozulmaların insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri** giderek artmakta; özellikle toksik madde maruziyeti, hava kirliliği ve kirli su kaynaklarının kullanımı gibi faktörler, başta kanser olmak üzere çeşitli kronik ve bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.
- ✧ **Biyçeşitlilik kaybı**, habitat tahribatı, iklim değişikliği, çevre kirliliği ve istilacı türlerin yayılması gibi nedenlerle hızla artmakta; bu durum yalnızca ekosistemlerin dayanıklılığını azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda insanlığın gıda güvenliği, sağlık ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından da ciddi tehditler oluşturmaktadır.
- ✧ **Ormansızlaşma**, tarım alanı açma, kentleşme ve madencilik gibi insan faaliyetleri nedeniyle ormanların yok edilmesi ya da ciddi şekilde tahrip edilmesi sürecidir. Bu durum biyçeşitlilik kaybına, toprak erozyonuna ve iklim değişikliğine katkıda bulunmaktadır.
- ✧ **Çölleşme ve Erozyon**, yanlış arazi kullanımı, ormansızlaşma ve iklim değişikliği gibi etkenler nedeniyle verimli toprağın bozulması, taşınması ve zamanla işlevini yitirerek çöl benzeri alanlara dönüşmesi sürecidir. Bu süreç, tarımsal üretkenliği azaltarak ekosistem dengesini tehdit eder.

Çevre Sorunlarının Kaynakları

İçinde bulunduğumuz yüzyıl, insanlığa çok sayıda teknolojik olanak sunmakta; bilimsel ve teknolojik gelişmeler, yaşam standartlarını yükseltme yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak bu gelişmelerin olumlu etkilerinin yanı sıra, çevresel kaynakların bilinçsizce kullanılması, doğanın onarılması güç, hatta geri döndürülemez biçimde tahrip edilmesine neden olmaktadır. Bu durum, çevre sorunlarını yalnızca yerel değil, küresel düzeyde ele alınması gereken kritik bir mesele hâline getirmiştir.

Özellikle artan beslenme, enerji, barınma ve eğitim gereksinimleri; plansız kentleşme ve sağlıksız sanayileşme süreçleri, doğal kaynakların aşırı ve kontrolsüz kullanımı; biyolojik çeşitliliğin azalması; çevresel kirliliğin artması ve iklim değişikliği gibi olgular, günümüzün en temel çevre sorunları arasında yer almaktadır. Bu sorunlar, doğal ekosistemlerin işleyişini bozarak yalnızca çevrenin değil, insan sağlığı ve toplumsal refahın da doğrudan olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Çevre kirliliği, doğanın temel fiziksel bileşenleri olan hava, su ve toprak üzerinde zararlı etkiler oluşturan ve canlıların yaşam süreçlerini olumsuz yönde etkileyen çevresel bozulmaların tümünü kapsamaktadır. Bu kirlilik, doğanın kendi kendini yenileme kapasitesinin -diğer bir ifadeyle ekolojik taşıma kapasitesinin- üzerinde bir yük oluşturduğunda meydana gelmekte ve çevrede kalıcı birikimlere yol açmaktadır.

Ekolojik dengenin bozulmasında ve çevre kirliliğinin oluşmasında en belirleyici unsur, insan faaliyetleridir. Normal koşullarda kendi döngüleri içerisinde kendini arındırabilen doğal sistemler, insan kaynaklı müdahalelerin aşırı ve sürekli hâle gelmesiyle bu yeteneklerini kaybetmekte; sonuç olarak doğal denge ciddi biçimde zarar görmektedir. Tarım, sanayi, enerji üretimi, ulaşım ve tüketim alışkanlıkları gibi alanlarda sürdürülen bilinçsiz uygulamalar, çevrenin taşıyabileceğinden daha fazla yük oluşturarak, doğal sistemlerin işlevselliğini tehlikeye atmaktadır.

Bu çerçevede, çevre sorunlarının çözümünde sadece teknik önlemler yeterli olmayıp; aynı zamanda bireylerin ve toplumların çevre bilincini artıran, doğayla uyumlu yaşam biçimlerini teşvik eden sürdürülebilir yaklaşımların benimsenmesi büyük önem arz etmektedir.

Çevre Eğitiminin Önemi

Çevre eğitiminin temel amacı, toplumun tüm kesimlerini çevre sorunları hakkında bilgilendirmek, çevresel farkındalığı artırmak, bireylere çevreye duyarlı ve sürdürülebilir yaşam biçimlerini benimsetmek üzere olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmaktır. Bu eğitimin nihai hedeflerinden birisi de bireylerin çevresel problemlerin çözüm sürecine aktif olarak katılımını sağlamaktır.

Etkin bir çevre eğitimi süreci, bireylerde sadece bilgi düzeyinde bir artış sağlamaktan öte aynı zamanda çevresel sorunlara karşı duyarlılık geliştirme, sorumluluk alma ve bilinçli tepki gösterme becerilerini kazandırmalıdır. Bu doğrultuda uygulanacak eğitim yöntemleri, bireylerin çevreye ilişkin olumsuzluklara karşı eleştirel bakış açısı geliştirmesini teşvik etmeli ve çevre sorunlarının yalnızca bireysel değil aynı zamanda toplumsal bir mesele olduğunu benimsemelerini sağlamalıdır.

Dolayısıyla çevre eğitiminde bireysel çıkarların toplumsal çıkarlarla örtüştüğü ve birbirinden ayrı düşünülmeyeceği gerçeğini kavratan bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, çevresel sürdürülebilirliği esas alan ve katılımcı bir toplumsal sorumluluk bilincini destekleyen eğitim modelleri aracılığıyla hayata geçirilmelidir.

Çevre eğitimi, yalnızca bireylere bilgi aktarmayı ve çevresel sorumluluk duygusu kazandırmayı amaçlayan bir süreçle sınırlı kalmamalıdır. Etkili bir çevre eğitimi programı, bireylerin tutum ve davranışlarını da dönüştürmeyi hedeflemelidir. Bu bağlamda eğitim faaliyetlerinin etkili sonuçlar doğurabilmesi için işitsel ve görsel materyallerle desteklenmesi, uygulamaya dayalı yöntemlerin ön planda tutulması büyük önem taşımaktadır.

Çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik tüm çabaların nihai amacı, bireylerin daha sağlıklı, güvenli ve yaşanabilir bir çevrede yaşamalarını sağlamaktır. Bu hedefin gerçekleştirilmesinde en belirleyici faktör insandır; zira çevreye zarar veren de çevrenin korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlayan da yine insandır. Bu gerçek, çevre ile insan arasındaki ilişkinin karşılıklı ve dinamik bir etkileşim süreci olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüzde çevresel bilinç düzeyi, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını temel insan haklarından biri olarak görmektedir. Bu hakkın güvence altına alınabilmesi ise ancak sistematik, kapsamlı ve nitelikli bir çevre eğitimi ile mümkündür. İnsan-çevre etkileşiminin vazgeçilmez niteliği ve çevre kavramının günümüzde çok boyutlu bir içerik kazanmış olması, çevre sorunlarının yalnızca ulusal değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum, çevreye ilişkin yaklaşımlarda disiplinlerarası iş birliğini, küresel politikaları ve sürdürülebilir kalkınma perspektifini zorunlu hâle getirmiştir.

1.2. Şehir

Farsça kökenli şehir terimi, tarihsel süreçte çalışma çağındaki nüfusun çoğunluğunun ticaret, sanayi ve yönetsel faaliyetlerle meşgul olduğu büyük yerleşim merkezlerini tanımlamaktadır. Türkçe’de ise XI. yüzyıldan itibaren halk arasında “şar” biçiminde telaffuz edilen şehir kavramı, Soğdca kökenli “kent” terimiyle birlikte kullanılmış; ayrıca “kale” ve “saray” anlamlarına gelen “balık” kelimesi de bu bağlamda yer almıştır. Şehirler, sosyal hayatın pek çok alanını kapsayan ekonomik, kültürel ve yönetsel faaliyetlerin yoğunlaştığı, fiziksel ve sosyal çevrenin toplumsal yaşamla iç içe geçtiği önemli yerleşim birimleridir. Tarih boyunca şehirler, bir medeniyetin gelişimi, birikimi ve sürekliliği açısından merkezi öneme sahip olmuş, sadece mekânsal bir yerleşim değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler ve ekonomik hareketlilik için canlı birer odak noktası olarak varlık göstermiştir.

Tarihsel verilere göre, şehirleşmenin ilk örnekleri milattan önce 4400’lü yıllarda Suriye, Filistin, Mısır ve Mezopotamya bölgelerinde ortaya çıkarken, son arkeolojik bulgular Anadolu’da Konya’nın güneydoğusundaki Çatalhöyük’ün çok daha erken, milattan önce 7000’li yıllara dayanan bir yerleşim olduğunu göstermektedir. Bu durum, şehirleşmenin yalnızca belirli coğrafi alanlara özgü olmadığını, farklı bölgelerde farklı biçimlerde ortaya çıkabildiğini göstermektedir. Yerleşik yaşam biçiminin ortaya çıkmasıyla birlikte, ihtiyaçlar ve sosyal ilişkiler çeşitlenmiş, bu da şehirlerin yapısal ve fonksiyonel açıdan karmaşıklaşmasına yol açmıştır. Göçebe yaşamın monoton ve sınırlı ihtiyaçlarının aksine, şehirler manevi değerlerin paylaşılması, sosyal kurumların oluşması ve kültürel birikimin derinleşmesi için uygun ortamlar sağlamıştır.

İslam şehri Medine, medeniyetin şekillenmesinde eşsiz bir rol oynamıştır. Medine Vesikasıyla kurumsallaşan sosyal, hukuki ve dinî düzenler, İslam toplumunun temel yapı taşlarını oluşturmuş; farklı kabilelerin ve toplulukların bir arada barış içinde yaşamasına olanak sağlamıştır. Medine, sadece bir şehir değil, aynı zamanda hoşgörü, adalet ve kardeşlik ilkelerinin yaşandığı bir medeniyet merkezidir. Bu yönüyle Medine, İslam tarihinin yanı sıra dünya medeniyet tarihinde de önemli bir yere sahiptir.

Osmanlılar, 13. yüzyıl sonlarında konar-göçer Türkmen bir boy olarak tarih sahnesine çıkmış, ancak kısa sürede yerleşik hayata ve siyasi yapıya yönelerek şehirleşmenin gelişimine büyük önem vermişlerdir. Osmanlı şehirleşmesi, sancak, kaza ve nahiye gibi idari birimlerin merkezlerinde yoğunlaşmış, şehirlerin tanımı hem nüfus, hem idari fonksiyonlar hem de ekonomik faaliyetler çerçevesinde ele alınmıştır. Osmanlı belgelerinde şehirler, genellikle “cuma kılınan ve pazar kurulan yer” olarak tanımlanmış, bu da şehirlerin dinsel ve ticari merkezlerinin ön plana çıktığını göstermektedir. Şehirlerde cami, pazar, kale, çarşı gibi yapılar toplumsal yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesinde önemli yer tutmuştur. Ancak şehir olabilmek için yalnızca bu yapılar değil, aynı zamanda toplumsal tabakalaşma, esnaf zümresi, ticaretin gelişmişliği ve yerleşik nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak çevresel ve mekânsal düzenlemeler de gereklidir.

Osmanlı şehirlerinin gelişiminde vakıf sistemi çok belirleyici olmuştur. Vakıflar aracılığıyla dinî, sosyal ve ticari yapılar inşa edilmiş, böylece şehirlerin kuruluşu, imarı ve sosyal yapısı şekillenmiştir. Bu yapılar, hem finansman hem de organizasyon açısından şehirlerin büyümesini ve canlılığını desteklemiştir. Vakıf eserleri çevresinde mahalleler oluşmuş, bu mahalleler dinî, etnik ve mesleki kimliklerle şekillenmiş, yerel toplumsal dayanışmanın temel birimleri hâline gelmiştir. Osmanlı şehirleri, sadece idari ve ekonomik merkezler olarak değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal etkileşimlerin gerçekleştiği, çok katmanlı ve dinamik yapılar olarak varlık göstermiştir. Özellikle İstanbul’un fethi sonrası yapılan imar faaliyetleri, şehri sadece Osmanlı’nın değil, Avrupa’nın da en önemli metropollerinden biri hâline getirmiştir.

Ancak şehir kavramı, sadece Osmanlı örneğiyle sınırlı kalmamakta, tarih boyunca farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde gelişen dinamik bir yapıyı ifade etmektedir. Şehirler, sürekli değişen ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara göre dönüşmüş, nüfus artışı, ticaret yollarının gelişimi, teknolojik yenilikler ve kültürel etkileşimlerle şekillenmiştir. Modern şehircilik anlayışının temelinde de bu çok boyutlu yapının sürekliliği ve evrimi yer almaktadır. Bugün baktığımızda, şehirler hâlâ ekonomik üretim, kültürel paylaşım ve sosyal etkileşim merkezleri olarak önemini korumakta, aynı zamanda küreselleşme, teknoloji ve demografik değişimlerin etkisiyle yeni kimlikler ve işlevler kazanmakta; mekânsal planlama, sosyal eşitlik ve çevresel sürdürülebilirlik gibi güncel kavramlarla da yeniden şekillenmektedir.

Özetle, şehir kavramı tarih boyunca nüfusun yoğunlaştığı, ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel faaliyetlerin iç içe geçtiği karmaşık sistemler olarak var olmuş; Osmanlı dönemi ise bu sürecin önemli halkalarından biri olarak, şehirleşmenin idari, sosyal ve kültürel boyutlarını özgün vakıf sistemleri ve mahalle örgütlenmeleriyle zenginleştirmiştir. Günümüz şehirleri ise bu tarihsel birikimin üzerine, modern ihtiyaçlar ve küresel etkiler doğrultusunda sürekli yenilenmekte, çok katmanlı yapısını koruyarak geleceğe taşınmaktadır.

1.3. Şehircilik

Şehircilik, insanların yaşam alanı olan yapay fiziksel çevrenin, biçimsel ve işlevsel hedefler doğrultusunda düzenlenmesi süreci ile bu kapsamda gerçekleştirilen tasarım, kaynak tahsisi, donatım, altyapı ve inşaat faaliyetlerinin sistematik olarak organize edilmesidir.

Bu disiplin, yalnızca yerleşim birimlerini oluşturan bileşenlerin uyumlu bir biçimde düzenlenmesini hedeflemekle kalmayıp, aynı zamanda yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sürdürülebilir gelişmeyi de odağına almaktadır. Günümüzde hem bilimsel hem de sanatsal bir alan olarak kabul edilen şehircilik, yeni yerleşim alanlarının planlanmasını benzer prensiplerle ele almaktadır. Kent planlama, mekânsal tasarım aracılığıyla insan odaklı hizmet sunan, geleceğe yönelik yönlendirmeler yapan disiplinler arası bir alandır.

Kentleşme, çağımızda evrensel bir olgu olarak ortaya çıkmakta ve dünya genelinde kentlere olan nüfus göçü çeşitli sosyoekonomik sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, ortaya çıkan problemlerin çözümünde planlamanın işlevi giderek daha kritik hâle gelmektedir. İnsan yapımı fiziksel çevrenin -yani kentlerin- planlanabilir bir kavram olduğu fikri 19. yüzyılda kabul görmüş ve bu alandaki akademik ve pratik çalışmalar 19. yüzyılın sonlarına doğru yoğunlaşmıştır.

20. yüzyıl itibarıyla kent planlama, kendine özgü bir uzmanlık alanı olarak şekillenmiş ve bu disiplinin önemi her yıl 8 Kasım'da kutlanan Dünya Şehircilik Günü ile vurgulanmaktadır. Türkiye'de ise Dünya Şehircilik Günü etkinlikleri, günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak anılan kurumun geçmişteki adıyla Devlet Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde yer alan Şehircilik Araştırma Enstitüsü çatısı altında başlatılmıştır.

1.4. Kültür

Kültür, bir toplumun kimliğini şekillendiren, tarihsel süreç içerisinde değişim ve gelişim göstererek devam eden, özgün sanat, inanç, örf ve adetler, anlayış ve davranış biçimleriyle toplumu diğerlerinden ayıran yaşam ve düşünce tarzıdır. Topluma kimlik kazandıran, dayanışma ve birlik duygusunu besleyen ve toplumsal düzeni sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütününe ifade etmektedir. Türk dilinde kültür kelimesi, sözlük anlamı bakımından farklı kavramları karşılamak üzere kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, Latince “cultūra” kelimesinin asıl anlamı olan “toprağı işleme, verimlendirme” ile ilgilidir. Bu anlam, özellikler tarım, tıp ve botanik gibi alanlarda üretme, yetiştirme ve çoğaltma faaliyetlerini tanımlamaktadır. Örneğin, bakteri kültürleri ve kültür bitkileri gibi kavramlarda, biyolojik şartlar altında mikroorganizmaların veya bitkilerin üretilmesi söz konusudur.

Bununla birlikte kültür terimi daha geniş anlamda, bir toplumun tarihsel süreç içerisinde ürettiği ve nesilden nesile aktardığı tüm maddi ve manevi değerlerin bütününe kapsamaktadır. Bu anlamıyla kültür, toplumsal kimliğin temelini oluşturmakta ve toplumlar arasındaki farklılıkları belirlemektedir. Kültür, bir toplumun yaşam ve düşünce biçimini yansıtmaktadır. Ayrıca kültür kelimesi, bir bireyin belirli bir alandaki bilgi düzeyini veya genel entelektüel birikimini belirtmek için de kullanılmaktadır. Örneğin, “geniş tarih kültürüne sahip bir komutan”, “kültürlü insan” veya “kültürsüz birey” ifadeleri bu bağlamda değerlendirilmektedir. Bu kullanım, “kültürlü aile” veya “kültürlü çevre” kavramlarında olduğu gibi, eğitim, öğretim ve deneyim yoluyla edinilen yüksek bilgi ve estetik anlayışını, aydın yaşam tarzını ifade etmektedir.

Bunun yanı sıra kültür kavramı, kültür kuruluşları veya kültür faaliyetleri bağlamında, fikir, sanat ve estetik alanındaki bilgi ve değerlerin tümünü içermektedir. Kültür doğada kendiliğinden var olmaz; insan ürünü bir olgudur. Özünde zihni ve manevi bir yapıya sahiptir; insan zihninin görüş, anlayış ve değerlendirme biçimini yansıtmaktadır. Tarihsel süreçler içerisinde oluşmakta ve gelişmektedir. Toplum varlığının olmadığı yerde kültür de bulunmaz. Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır; kültürsüz toplum bulunmamaktadır. Kültürü oluşturan unsurlar arasında sürekli etkileşim mevcuttur. Kültür, kendi içinde tutarlı ve bütünlüklü bir yapı sergilemektedir. Dış kaynaklardan aldığı unsurlarda seçici davranır. Statik değil, dinamik ve değişkendir. İnsan ihtiyaçlarına göre şekillenir ve sürekliliği temel ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır.

Kültürel miras, bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında topluma katkı sağlamaktadır. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında rol oynayan bu unsurlar, *kültür unsurları* olarak tanımlanmaktadır. Kültür, manevi ve maddi unsurlardan oluşur. Manevi unsurlar arasında inançlar, dil, değerler, gelenekler, sanat anlayışı ve dünya görüşü yer alırken; maddi unsurlar ise mimari yapılar, araç-gereçler, giysiler ve yazılı eserleri kapsamaktadır.

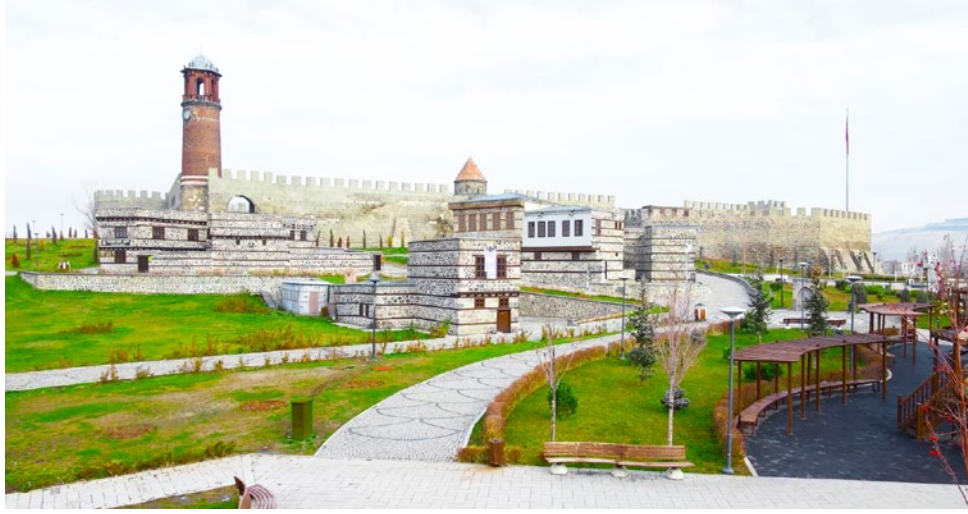
1.5. Medeniyet

Günümüzde “medeniyet” kavramı temel olarak üç farklı anlam çerçevesinde kullanılmaktadır:

1. **Bireysel anlamda**, “medeni insan” ifadesinde olduğu gibi, bireyin başkalarına karşı saygılı ve görgülü davranmasını sağlayan değerler ve kurallar bütünü olarak görülmektedir.
2. **Toplumsal anlamda**, gelişmiş toplumları, gelişmemişlerden ayıran kültürel birikim ve gelişmişlik seviyesi olarak ele alınmaktadır. Bu kullanımda medeniyet, çoğunlukla Batılı toplumların ilerleme düzeyiyle eş anlamlıdır.
3. **Kültürel ve tarihî anlamda** ise ortak özelliklere sahip sosyal grupların veya bu grupların oluşturduğu bütünlerin adıdır. Burada medeniyet çoğul kullanılır ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkan, çoğunlukla dini kimliklerle tanımlanan büyük tarihî oluşumlar kastedilmektedir (örneğin, İslam, Hint, Eski Mısır medeniyetleri).

Medeniyet kavramı Batı'da 18. yüzyılda ortaya çıkmış, başlangıçta özellikle seçkin sınıfların yaşam tarzını tanımlayan normatif bir anlam taşımıştır. Zamanla Batı'nın kendisini diğer toplumlardan üstün gördüğü, teknik, bilimsel ve kültürel gelişmeleri yansıtan bir kavram hâline gelmiştir. Bu bağlamda medeniyet, ilerleme fikriyle iç içe geçmiş, daha iyi yaşam koşullarını simgelemiştir. Batı'nın bu yaklaşımı, diğer toplumları daha ilkel ve geçiş aşamasında görmek ve onları “medenileştirme” görevi üstlenmek şeklinde yaygınlaşmıştır. Bu düşünce, sömürgecilik uygulamalarıyla da paralellik göstermiştir.

20. yüzyılda medeniyet kavramı, hem tekil hem çoğul olarak kullanılmaya başlamış; Batı merkezci perspektif hâlâ etkili olmakla birlikte, İslam gibi özgün medeniyetlerin de varlığı kabul görmüştür. Ancak Batılılar, İslam medeniyetindeki başarıları genellikle Yunan, Roma ve Bizans mirasına bağlamış, özgün katkıları göz ardı etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası medeniyet kavramına yönelik eleştiriler artmış, Batı medeniyetinin yıkıcı ve kriz yaratan yönleri üzerinde durulmuştur. Bu dönemde medeniyetin tek bir biçimi olmadığı; farklı medeniyetlerin eş zamanlı olarak var olabileceği, yükselip gerileyebileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Özellikle İslam medeniyetinin de yeniden yükselmesi mümkün görülmüştür.

İslam düşüncesinde ise “medeniyet” kavramı farklı terimlerle karşılanmış; “hadariyet”, “nizam” ve “usul” gibi kelimeler kullanılmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde Batı medeniyetine karşı eleştiriler ve benimseme süreci iç içe geçmiş; farklı siyasal ve kültürel yaklaşımlar medeniyet tartışmalarında belirleyici olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısında ise medeniyetin bilim-teknoloji boyutu ile manevi boyutu ayrıştırılmış, bunların dengelenmesi gerektiği savunulmuştur.

İslam medeniyeti, hem maddi hem manevi başarılarıyla kültürden öte temel bir değer sistemi olarak ele alınmaktadır. Tarih boyunca diğer medeniyetlerden etkilenmiş, özgün biçimlerini geliştirmiştir. Bu medeniyetin canlandırılması ancak İslam’ın temel ilkeleriyle sağlıklı ilişki kurmakla mümkün olacaktır.

“Hâlihazırda yenilenebilir enerji kurulu gücü bakımından Avrupa’da 5’inci, dünyada 11’inci sırada yer alıyoruz. Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, mevcut teknolojilerin verimliliğinin artırılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesi, özellikle de buna yönelik politika ile stratejilerin uygulanmasına büyük önem veriyoruz. 2025 yılı Mart ayı itibariyle kurulu gücümüz 118 bin 185 megavata ulaştı. Bunun yüzde 60’ı yenilenebilir kaynaklardan oluşuyor. 2005 yılında hiç olmayan güneş enerjisi kurulu gücümüz bugün 21 bin 833 megavata ulaştı. Bu büyük başarı, yıllardır büyük bir kararlılıkla sürdürdüğümüz planlama ve yatırım stratejilerimizin bir ürünüdür. 2035 yılına kadar güneş ve rüzgâr kurulu gücümüzü 120 bin megavata çıkarmayı hedefliyoruz. Bu amaçla yaklaşık 80 milyar dolarlık yatırım yapacağız. Yeşil enerji hedeflerimize ulaşmak için yeşil iletim altyapısını kuruyoruz. 2035 yılı itibariyle 5 bin megavatlık deniz üstü rüzgâr kapasitesi oluşturmayı hedefliyoruz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*2024 Yılı Yenilenebilir Enerji Yatırımları
Toplu Açılış Töreni, 7 Mayıs 2025*

2. Bölüm

**Çevre ve Şehircilik
Alanında Kurumsal
Gelişim Süreci**

Çevre yönetimi, son yıllarda hem küresel hem de ulusal çevre sorunlarının artan önemiyle birlikte sıkça kullanılan bir terim hâline gelmiştir. Özellikle iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin azalması, hava ve su kirliliği gibi küresel çevre sorunlarına çözüm arayışı, ülkeler arasında iş birliği ve koordinasyonun artırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, birçok ülke çevre yönetimini kamu yönetimi sisteminin önemli bir parçası hâline getirerek çevresel politikaların ve stratejilerin oluşturulması ve uygulanmasında etkin rol oynamaya başlamıştır. Ayrıca, çevre yönetimi ile ilgili uluslararası anlaşmalar, protokoller ve organizasyonlar da bu sürecin önemli tetikleyici unsurları arasında yer almaktadır. Türkiye de 1970’li yıllardan itibaren çevre koruma konusunda daha aktif bir rol oynamaya başlamış ve bu dönemde çevre yönetimi alanında önemli adımlar atmıştır. Özellikle, uluslararası konferanslara ve toplantılara katılarak çevre koruma konusundaki küresel çabalara katkıda bulunmaya başlamıştır. Bu dönemde Türkiye’nin çevre bilinci ve çevresel düzenlemelere uyumu artmış, çevre koruma alanındaki yasal ve kurumsal yapıları güçlendirilmiştir. Aynı zamanda, Türkiye, çevre yönetimi ile ilgili olarak ulusal düzeyde çeşitli kanunlar ve yönetmelikler çıkararak çevresel sürdürülebilirliği sağlama yönünde önemli adımlar atmıştır.

Çevre ile ilgili en temel düzenleme Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 56. maddesidir. İlgili maddeye göre, “herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir”. Çevre konusunun en üst hukuki metin olan Anayasa’da düzenlenmiş olması, Türkiye Cumhuriyeti’nin çevre politikalarına verdiği önemin ve çevre politikalarının kamu yönetiminin merkezî unsurlarından biri olduğunun göstergesidir. Anayasa ile düzenlenen çevre konusunda birçok alt mevzuat da bulunmaktadır. Kanunlar, kanun hükmünde kararnameler, yönetmelikler vb. eliyle çevre konusunda herhangi bir boşluk bırakılmayacak şekilde tüm alanlar düzenlenmiş, bunun yanı sıra ilgili mevzuatı uygulamak üzere çok yönlü, birbirine entegre ve işlevsel bir kurumsal yapı ihdas edilmiştir. Söz konusu kurumsal yapı, tarihsel süreç içerisinde günün şartlarına uygun olacak şekilde sürekli güncellenmiş, ortaya çıkan yeni sorunlara ilişkin gerek yeni kanuni düzenlemeler yapılmış gerekse de yeni kurumlar kurulmuştur.

Günümüzde, Türk kamu yönetimi sistemi içerisinde, çevre konusunda en kapsamlı görev ve sorumluluklar bakanlık düzeyinde yerine getirilmekte olup, söz konusu bakanlık Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığıdır. Bunun yanı sıra, birçok bakanlık da kendi görevleri ile çevre konusunun ortak alanlarıyla ilgili çeşitli görevler üstlenmektedir. Ayrıca, demokratik bir hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak, çevre konusunda etkili sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşlar kamu kurumları ile yoğun iş birliği hâlinindedir. Ayrıca yerel yönetimler de çevre ile ilgili kurumsal yapının önemli aktörlerindedir.

2.1. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair mevzuatı hazırlamak, kentsel dönüşüm çalışmalarını yürütmek, uygulamaları denetlemek, mesleki hizmetlerin gelişmesini sağlamak, çevre kirliliğini önlemek, çevrenin ve doğanın korunmasını sağlamak, iklim değişikliği etkileriyle mücadele etmek üzere yapılandırılan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, tarihsel süreç içerisinde birçok farklı isim altında faaliyette bulunmuştur.

Bakanlığın tarihsel geçmişi Tanzimat Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. 1838 yılında Umur-ı Nafia Meclisi, 1845 yılında Nafia Hazinesi ve 1848 yılında Nafia Nezareti kurulmuş ve çevre konusu her zaman kamu yönetiminin asli unsurlarından biri olmuştur. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise Bakanlık, Bayındırlık Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı gibi isimler altında çalışmalarını sürdürmüştür.

Paris İklim Anlaşması'nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmesi ile birlikte, tüm insanlığın ve dünyanın geleceği için küresel iklim değişikliği ile mücadelede kapasitesini arttıracak şekilde Bakanlığın kurumsal yapısı güçlendirilmiştir. 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 85 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Bakanlığın ismi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Bakanlık, sürdürülebilir çevre ve medeniyetimizi yaşatan şehirler vizyonu ile doğal çevreyi korumak, sürdürülebilir şehirler ve yerleşmeler oluşturmak, şehirlerin kimliğini canlandıran ve yatay mimariyi esas alan planlama, dönüşüm, güvenli yapılaşma, taşınmaz yönetimi ve konut sektörü ile çevreye yönelik tüm hizmetleri yerine getirmektedir. Yeşil Kalkınma Modeli'ni merkeze alan Bakanlık, 2053 yılında net sıfır emisyon hedefine ulaşmayı amaçlamaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Teşkilat Şeması

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çerçevesinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının görev ve yetkileri şunlardır:

- ✦ Yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek, Bakanlığın görev alanı ile ilgili mesleki hizmetlerin norm ve standartlarını hazırlamak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak ve ilgililerin kayıtlarını tutmak,
- ✦ Çevrenin korunması, iyileştirilmesi, çölleşme ve erozyonla mücadele ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikaların belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, standart ve ölçütler geliştirmek, programlar hazırlamak; bu çerçevede eğitim, araştırma, projelendirme, eylem planları ve kirlilik haritalarını oluşturmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek ve izlemek, iklim değişikliği ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,
- ✦ Her tür ve ölçekteki fiziki planlara ve bunların uygulanmasına yönelik temel ilke, strateji ve standartları belirlemek ve bunların uygulanmasını sağlamak, Cumhurbaşkanınca yetkilendirilen alanlar ile merkezi idarenin yetkisi içindeki kamu yatırımları, mülkiyeti kamuya ait arsa ve araziler üzerinde yapılacak her türlü yapı, milli güvenliğe dair tesisler, askeri yasak bölgeler, genel sığınak alanları, özel güvenlik bölgeleri, enerji ve telekomünikasyon tesislerine ilişkin etütleri, harita, her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini resen yapmak, yaptırmak, onaylamak ve başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarelerce ruhsatlandırma yapılmaması halinde resen ruhsat ve yapı kullanma izni vermek,
- ✦ Faaliyetleri sonucu alıcı ortamlara katı, sıvı ve gaz halde atık bırakarak kirlilik oluşturan veya oluşturma muhtemel her türlü tesis ve faaliyetin, çevresel etkilerini değerlendirmek, alıcı ortamlar ile ilgili ölçüm ve izleme çalışmalarını yapmak, bahse konu tesis ve faaliyetleri izlemek, izin vermek, denetlemek ve gürültünün kontrol edilmesini sağlamak,
- ✦ Mekânsal strateji planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak suretiyle hazırlamak ve mahalli idarelerin plan kararlarının bu stratejilere uygunluğunu denetlemek,
- ✦ Millî Savunma Bakanlığının inşaat, millî ve NATO alt yapı hizmetleri ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'na bağlı genel müdürlüklere kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle yapım yetkisi verilmiş olan özel ihtisas işleri hariç talepleri halinde kamu kurum ve kuruluşlarına ait bina ve tesislerin ihtiyaç programlarını hazırlamak, her türlü etüt, proje ve maliyet hesaplarını yapmak veya yaptırmak, onaylamak veya onaylanmasını sağlamak, inşa, güçlendirme, tadilat ve esaslı onarımlarını yapmak, yaptırmak ve denetlemek veya denetlenmesini sağlamak,

- ✱ Yapı denetimi sistemini oluşturarak, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ile Bakanlığa verilen görevleri yapmak ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan veya yaptırılanlar da dâhil olmak üzere yapıların can ve mal emniyeti ile mevzuata ve tekniğine uygunluk bakımından denetimini yapmak veya yaptırmak, tespit edilen aykırılık ve noksanlıkların giderilmesini istemek ve sağlamak, yapılarda enerji verimliliğini artırıcı düzenlemeleri yapmak, buna ilişkin faaliyetleri yönetmek ve izlemek, yapı malzemelerinin denetimine ve uygunluk değerlendirmesine ilişkin iş ve işlemleri yapmak,
- ✱ Konut sektörüne ilişkin strateji geliştirme ve programlama iş ve işlemlerini yürütmek, yapı kooperatifçiliğinin gelişmesini sağlayacak tedbirleri almak ve İskân Kanunu uyarınca Bakanlığa verilen görevleri yapmak,
- ✱ Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan veya mülkiyeti hazineye, kamu kurum veya kuruluşlarına veya gerçek kişilere veya özel hukuk tüzel kişilerine ait olan taşınmazlar üzerinde kamu veya özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan yatırımlara ilişkin olarak ilgililerince hazırlanan veya hazırlatıldığı halde yetkili idarece üç ay içinde onaylanmayan etüt, harita, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını, parselasyon planlarını ve değişikliklerini ilgililerinin valilikten talep etmesi ve valiliğin Bakanlığa teklifte bulunması üzerine bedeli mukabilinde yapmak, yaptırmak ve onaylamak, başvuru tarihinden itibaren iki ay içinde yetkili idarece verilmemesi halinde bedeli mukabilinde resen yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni ile işyeri açma ve çalışma ruhsatını vermek,
- ✱ Gecekondu, kıyı alanları ve tesisleri ile niteliğinin bozulması nedeniyle orman ve mera dışına çıkarılan alanlar dâhil kentsel ve kırsal alan ve yerleşmelerde yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamalarında idarelerce uyulacak usul ve esasları belirlemek, Bakanlıkça belirlenen finans ve ticaret merkezleri, fuar ve sergi alanları, eğlence merkezleri, şehirlerin ana giriş düzenlemeleri gibi şehirlerin marka değerini artırmaya ve şehrin gelişmesine katkı sağlayacak özel proje alanlarına dair her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ve yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma, ruhsat ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesini sağlamak, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyeti kurulmasını temin etmek; 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile 775 sayılı Gecekondu Kanunu uyarınca Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan uygulamalara ilişkin her tür ve ölçekte etüt, harita, plan ve parselasyon planlarını yapmak, yaptırmak, onaylamak, ruhsat işlerini gerçekleştirmek, yapı kullanma izinlerini vermek ve bu alanlarda kat mülkiyetinin kurulmasını sağlamak,

- ✧ Depreme karşı dayanıksız yapılar ile imar mevzuatına, plan, proje ve eklerine aykırı yapıların ve bunların bulunduğu alanların dönüşüm projelerini ve uygulamalarını yapmak veya yaptırmak,
- ✧ Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulmasına, kullanılmasına ve geliştirilmesine dair iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak, mahalli idarelerin planlama, harita, altyapı ve üstyapıya ilişkin faaliyetleri ile ilgili kent bilgi sistemlerinin kurulması, kullanılması ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi ile entegre olmasını desteklemek,
- ✧ Bakanlığın görev alanına giren konularda mahalli idarelerin idari ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak ve bunlara teknik destek sağlamak,
- ✧ Bayındırlık ve iskân işleri ile ilgili şartname, tip sözleşme, yıllık rayiç, birim fiyat, birim fiyatlara ait analiz ve tarifleri hazırlamak ve yayımlamak,
- ✧ Küresel iklim değişikliği ve bununla ilgili gerekli tedbirlerin alınması için plan ve politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak,
- ✧ Bakanlığın görev alanına giren konularda uluslararası çalışmaların izlenmesi ve bunlara katkıda bulunulması maksadıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıkları ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde yürütmek,
- ✧ Mahalli idareleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek,
- ✧ Kamu mallarına ilişkin politikaları tespit etmek amacıyla çalışma yapmak, hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ve devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin edinim, yönetim ve elden çıkarılmasına ilişkin işlemleri yürütmek, kamu idarelerinin taşınmazları ile ilgili kayıt ve yönetim esaslarını belirlemek,
- ✧ 23/9/1980 tarihli ve 2302 sayılı Atatürk'ün Doğumunun 100'üncü Yılı'nın Kutlanması ve "Atatürk Kültür Merkezi Kurulması" Hakkında Kanunun 3 üncü maddesi ile belirlenen Atatürk Kültür Merkezi alanını iyileştirme, güzelleştirme, yenileme ve ihya etmek amacıyla; Kültür ve Turizm Bakanlığının da görüşü alınarak, bu alan için her tür ve ölçekte etüt, harita, plan, parselasyon planı ile yapı projelerini yapmak, yaptırmak, onaylamak, kamulaştırma ve ruhsatlandırma işlemleri ile diğer iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlamak,
- ✧ Toprağın korunması, tabii kaynakların geliştirilmesi ve iklim değişikliği ile mücadele amacıyla; çölleşme ve erozyonla mücadele, çığ, heyelan ve sel kontrolü ile entegre havza ıslahı plan ve projelerini yapmak, yaptırmak, bu plan ve projeleri uygulamak, Çölleşme ve erozyonla mücadele amacıyla su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapmak, politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak,

- ❖ Çölleşme ve erozyonla mücadele amacıyla su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapmak, politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak,
- ❖ Çölleşme, erozyon ve iklim değişikliği ile mücadele kapsamında; ağaçlandırma ve ormanla ilgili görevleri yürüten kurumlarla koordinasyon sağlanarak gerekli hallerde orman sınırları dışında özel ağaçlandırma dahil her tür çalışmayı yapmak/yaptırmak, bu maksatla dış mekânlarda kullanılan ağaç veya bitki türlerinin üretimine yönelik fidanlık kurmak/kurdurmak ve bu amaçlar doğrultusunda yatırım yapacak olan gerçek veya tüzel kişileri desteklemek,
- ❖ Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

2.2. Çevre ve Şehircilik Yönetimiyle İlgili Diğer Bakanlıklar ve Bağlı/İlgili Kuruluşlar

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda insan sağlığını koruyan ve çevre kirliliğini önleyici tedbirleri hayata geçiren; idari, hukuki, mali, insani ve çevresel kaynakların etkin kullanımını sağlayarak sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının teminatı olan saygın ve öncü bir kurum olmayı amaçlamakta; yaşanabilir bir çevre için çevre kirliliğine neden olan tüm kirletici faktörlerin önlenmesi ve kontrolünü sağlamaktadır.

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- ❖ Çevre kirliliğinin önlenmesi ve kontrolü ile ilgili mevzuatı hazırlamak, standart geliştirmek, ölçüm, tespit ve kalite ölçütlerini belirlemek; alıcı ortam özelliklerine göre çevre kirliliği yönünden görüş vermek,
- ❖ Hava kalitesinin korunması, hava kirliliği, gürültü ve titreşimin azaltılması veya bertaraf edilmesi için hedef ve ilkelerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak; temiz hava eylem planları yapmak ve yaptırmak; konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışmalar yapmak, ölçüt ve standartları belirlemek,
- ❖ Temiz üretim ve entegre kirlilik önleme çalışmalarına yönelik politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve ilgili mevzuatı hazırlamak,
- ❖ Yenilenebilir enerji kaynakları başta olmak üzere, temiz enerji kullanımını teşvik etmek, yakıtların hava kirliliğine yol açmayacak şekilde kullanılabilmesi için hedef ve ölçütlerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak,

- ✧ Serbest bölgeler dâhil olmak üzere, ülke genelinde çevreye olumsuz etkileri olan atık ve kimyasallar ile hava kirliliği, gürültü ve titreşim ile ilgili ölçütleri belirlemek,
- ✧ Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile nükleer güvenlik konusunda işbirliği yapmak,
- ✧ Etkili bir çevre yönetimi gerçekleştirmek, atık ve kimyasalların çevre ile uyumunu sağlamak üzere gerekli ekonomik araçları belirlemek ve bu konuda standartlar geliştirmek,
- ✧ Motorlu kara taşıtlarının egzoz emisyonlarının kontrolü için idari, mali ve teknik usul ve esaslar ile standartları belirlemek,
- ✧ Yeraltı ve yerüstü sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesi maksadıyla kirletici unsurlar ile kirliliğin giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek ve uygulamayı sağlamak, acil müdahale planları yapmak ve yaptırmak, çevrenin korunması maksadıyla uygun teknolojileri belirlemek ve bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek ve bu çerçevede gerekli tedbirleri almak ve aldirmek,
- ✧ Atık ve kimyasalların yönetimine ilişkin hedef, politika ve ölçütlerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak,
- ✧ Atıksu arıtma tesislerinin tasarım esaslarını ve kriterlerini Tarım ve Orman Bakanlığı ile birlikte belirlemek, onay işlemlerini yürütmek,
- ✧ Atıkların kaynağında en aza indirilmesi, sınıflara ayrılması, toplanması, taşınması, geçici depolanması, geri kazanılması, bertaraf edilmesi, yeniden kullanılması, arıtılması, enerjiye dönüştürülmesi ve nihai depolanması konularında politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak,
- ✧ İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde atıkların taşınması ile tehlikeli atıkların taşınma lisanslarına ilişkin esasları belirlemek, uygulanmasını sağlamak, izlemek, atık ve kimyasallarla kirlenmiş alanların mevcut kirlilik durumlarını tespit etmek, çevre ve insan sağlığına yönelik risklere ve kirlenmiş alanların iyileştirilmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve yaptırmak,
- ✧ Yasaklanacak ve kısıtlanacak yakıt, atık ve kimyasalların ve bunlar ile çevre kirliliğine yol açabilecek diğer maddelerin ithalat ve ihracatına ilişkin ölçütleri belirlemek, uygulanmasını sağlamak,
- ✧ Ulusal çevre stratejisi ve eylem planlarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaları yürütmek ve koordinasyonu sağlamak,

- ✱ Küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelmesi ile ilgili tedbirlerin alınmasına yönelik plan, politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak amacıyla diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlamak,
- ✱ Mahalli çevre kurullarının çalışmalarını takip etmek ve yönlendirmek,
- ✱ Yerleşik alanlarda bina ve sair yapılarda görüntü kirliliğine yol açan uygulamaları önleyici tedbirler almak,
- ✱ Görev alanına giren konularda ulusal ve uluslararası çalışmaları izlemek ve yürütmek,
- ✱ 19/10/1989 tarihli ve 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile verilen görevleri yapmak,
- ✱ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, çölleşme ve erozyonla etkin mücadele etmek, toprağın korunması, arazi tahribatının dengelenmesi ve ekosistem direncinin artırılması amacıyla strateji ve politikalar geliştirmek; ulusal ve uluslararası iş birliği ve koordinasyon sağlayarak iklim değişikliği etkileriyle mücadele etmektedir ve iklim uyumlu ekosistemler oluşturmak, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi ile çölleşme ve erozyonla mücadelede öncü bir kurum olmayı hedeflemektedir.

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- ✱ Toprağın korunması, tabii kaynakların geliştirilmesi ve iklim değişikliği ile mücadele amacıyla; havza bütünlüğü esas alınarak çölleşme ve erozyonla mücadele, çığ, heyelan ve sel kontrolü ile entegre havza ıslahı plan ve projelerini yapmak, yaptırmak, bu plan ve projelerin gerektirdiği etüt ve proje işlerini yürütmek, projeleri uygulamak, uygulanmasını izlemek, kurumlara proje desteği sağlamak, bu iş ve işlemlerle ilgili politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlamak,
- ✱ Çölleşme ve erozyonla mücadele amacıyla su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapmak politika ve stratejiler belirlemek,

- ✱ Çölleşme, erozyon ve iklim değişikliği ile mücadele kapsamında; ağaçlandırma ve ormanla ilgili görevleri yürüten kurumlarla koordinasyon sağlanarak gerekli hallerde orman sınırları dışında özel ağaçlandırma dahil her tür çalışmayı yapmak/yaptırmak, bu maksatla dış mekanlarda kullanılan ağaç veya bitki türlerinin üretimine yönelik fidanlık kurmak/kurdurmak ve bu amaçlar doğrultusunda yatırım yapacak olan gerçek veya tüzel kişileri desteklemek,
- ✱ Üniversiteler ve Ar-Ge kuruluşlarıyla birlikte araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütmek, izleme ve değerlendirme sistemleri kurmak, eğitim, yayın ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak,
- ✱ Görev alanına giren konularda etüt, araştırma iş tanımı, analiz ve birim fiyat tespiti yapmak, yaptırmak, onaylamak uygulama esaslarını tespit etmek,
- ✱ Çölleşme ve erozyonla mücadele ile iklim ve çevre amaçlı kullanıma uygun uydu gönderimi veya uydu verilerinin teminine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- ✱ Görev alanına giren konularda ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile kararların ulusal düzeyde uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak,
- ✱ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

İklim Değişikliği Başkanlığı

İklim Değişikliği Başkanlığı, 29 Ekim 2021 tarihli 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak kurulmuştur.

Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum çalışmaları kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde politika, strateji ve eylemleri belirlemek, müzakere süreçlerini yürütmek, kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamakla sorumludur.

Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda iklim değişikliğine uyum ve azaltım için gerekli her tür çalışmayı yapmak, toplumun her kesimine insan ve doğa dostu bir yaklaşımla iklim değişikliği farkındalığı kazandırmakla görevlidir.

Bu kapsamda İklim Değişikliği Başkanlığının görev ve yetkileri şunlardır;

- ✱ Küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelenmesi ile ilgili tedbirlerin alınması ile plan, politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak,

- ✧ İklim değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarını ulusal ölçekte izlemek, kontrol etmek ve raporlamak, sera gazı emisyonlarının azaltımı konusunda sektörel politika belirleme çalışmalarını gerçekleştirmek ve gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmak,
- ✧ İklim değişikliği ile ilgili uluslararası müzakere süreçlerini takip etmek,
- ✧ Uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler kapsamında ülkemizin yerine getirmekle yükümlü olduğu raporları hazırlamak veya hazırlatmak,
- ✧ Net sıfır emisyon hedefi ve döngüsel ekonomi ilkesi doğrultusunda iklim değişikliği ile mücadele ve yeşil kalkınma politikalarının belirlenmesi, strateji ve eylem planlarının hazırlanması için gerekli çalışmaları yaparak Koordinasyon Kuruluna sunmak,
- ✧ Ulusal, yerel ve sektörel iklim değişikliğine uyum ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapmak, bu alanda eylem planlarını izlemek, değerlendirmek ve raporlamak,
- ✧ İklim değişikliği etkilerinin belirlenmesine yönelik modelleme ve risk değerlendirmesi çalışmaları yapmak, risk haritaları hazırlamak veya hazırlatmak,
- ✧ Tesis, faaliyet veya sektör seviyesinde sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, gerekli denetim ve yaptırımları uygulamak,
- ✧ Emisyon Ticaret Sistemi başta olmak üzere piyasa temelli mekanizmalar ve ekonomik araçlara yönelik çalışmalar yapmak, usul ve esasları belirlemek, gerekli denetim ve yaptırımları uygulamak,
- ✧ Emisyon Ticaret Sistemi ile sera gazı izleme raporlama ve doğrulama sistemi ve diğer karbon fiyatlandırma araçlarından elde edilecek gelirlerin yönetimini sağlamak,
- ✧ İklim değişikliğiyle mücadele ve yeşil kalkınma için gerekli ulusal ve uluslararası finansman kaynaklarını araştırmak, ilgili paydaşların yararlanması ve kapasite geliştirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmak, teşvik mekanizmaları ve hibe programları geliştirmek, uygulamak ve izlemek,
- ✧ İklim değişikliği konusunda teknolojileri ve yenilikçi çözümleri araştırmak ve bu kapsamda çalışmalar yürüten ulusal ve uluslararası kuruluşlarla koordinasyon sağlamak, kavramsal çalışmaları yürütmek, kılavuzlar ve rehber dokümanlar hazırlamak,
- ✧ İklim platformu ve ilişkili çevrimiçi izleme ve değerlendirme sistemleri kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların ulusal koordinasyonunu, izleme ve raporlamasını gerçekleştirmek,

- ✱ Görev alanına giren Avrupa Birliği müktesebatının uyumuna yönelik çalışmaları yapmak, bu çerçevedeki projeleri yürütmek, koordine etmek ve izlemek,
- ✱ İklim değişikliği ile mücadele kapsamında ulusal ve uluslararası projeleri hazırlamak ve uygulamak,
- ✱ İklim değişikliği alanında kamuoyunun bilinçlendirmesine yönelik eğitim, kapasite ve farkındalık geliştirme faaliyetleri gerçekleştirmek.

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, çevreyi ve insan sağlığını koruyarak kirliliği önlemek ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla, çevreye etkisi olan tüm faaliyetlerin çevresel etkilerini değerlendirip izin ve lisans vermekte; çevre denetimleri ve ölçümleri yaparak çevre kirliliğinin önlenmesi ve kontrolünü sağlamakta, çevre standartlarının yükseltilmesini hedeflemekte, çevre alanında çalışan kurum ve kuruluşların kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmakta, halka, karar vericilere ve araştırmacılara sağlıklı, güncel ve güvenilir çevre bilgisi sunmakta ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde daha yaşanabilir bir dünya için çalışmalar yürütmektedir.

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- ✱ Çevresel etki değerlendirme ve stratejik çevresel değerlendirme çalışmalarını yapmak ve bu konuda gerekli kararları almak, izlemek ve denetlemek,
- ✱ Çevre kirliliğini önleme ve çevre kalitesini iyileştirmeye yönelik her türlü faaliyet ve tesisi izlemek, gerekli tedbirleri almak ve aldırarak, denetlemek, çevre izni ve lisansı vermek,
- ✱ Çevre kirliliğine neden olan faaliyet ve tesislerin emisyon, deşarj ve atıklar ile arıtma ve bertaraf sistemlerini izlemek ve denetlemek,
- ✱ Serbest bölgeler dâhil olmak üzere, ülke genelinde çevreye olumsuz etkileri olan atık ve kimyasallar ile hava kirliliği, gürültü, titreşim ve iyonlaştırıcı olmayan radyasyon ile ilgili faaliyetleri izlemek, yeraltı ve yerüstü sularına, denizlere ve toprağa olumsuz etkileri olan her türlü faaliyeti belirlemek, denetlemek, tehlikeli hallerde veya gerekli durumlarda faaliyetleri durdurmak,
- ✱ Temiz hava merkezlerinin kurulması ve yönetilmesiyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

- ✱ Motorlu kara taşıtları egzoz emisyonlarının belirlenen standartlara uygunluğunu belgelemek, izlemek ve denetlemek,
- ✱ Alıcı ortamları izlemek, buna ilişkin altyapıyı oluşturmak, çevre kirliliği ile ilgili olarak ölçüm, ve analiz ölçütlerini belirlemek, uygulamak ve uygulanmasını sağlamak; çevreyle ilgili her türlü ölçüm, izleme, analiz ve kontroller yapacak laboratuvarlar kurmak, kurdurmak, bunların akreditasyon işlemlerini yapmak, yaptırmak; alıcı ortamlar konusunda ölçüm yapacak kuruluşları belirlemek,
- ✱ Her türlü atık bertaraf tesisine lisans vermek, bunları izlemek ve denetlemek,
- ✱ Bakanlığın görev alanına giren ürünlerin ilgili mevzuat ve teknik düzenlemelere uygunluğunu ve güvenirliliğini tespit etmek amacıyla denetim yapmak, yaptırmak, yetkili kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak,
- ✱ Çevre envanterini ve çevre durum raporlarını hazırlamak ve Avrupa Çevre Ajansı ile ilişkileri yürütmek,
- ✱ Görev alanına giren faaliyetleri izlemek ve denetlemek, uluslararası çalışmaları izlemek ve ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak,
- ✱ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü, kentleşme, turizm, tarım ve sanayi baskısı altında bulunan doğal, tarihi ve kültürel değerlere sahip Özel Çevre Koruma Bölgelerinde, bütünleşik alan yönetimi yaklaşımı ile ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği içinde sektörler arası eşgüdümü sağlayarak biyolojik çeşitliliğin korunması, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin sürdürülebilir şekilde yönetilmesi ve sağlıklı, temiz bir çevrede yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır; aynı zamanda yenilikçi kurum kültürü ve bilimsel, verimli çalışma yöntemleriyle çevre kalitesini artırarak model bir kurum olmayı hedeflemektedir.

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

- ✱ Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların tescil, onay ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tescil etmek,
- ✱ Tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tespit ve tescil etmek, yönetmek ve yönetilmesini sağlamak,

- ✧ Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların kullanma ve yapılaşmaya yönelik ilke kararlarını belirlemek ve her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını yapmak, yaptırmak, değiştirmek, onaylamak, uygulamak veya uygulanmasını sağlamak,
- ✧ Tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanların çakıştığı yerlerde koruma ve kullanma esaslarını ilgili bakanlıkların görüşünü alarak belirlemek ve bu alanların kısmen veya tamamen hangi idarelerce yönetileceğine karar vermek, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylamak,
- ✧ Orman alanları dışında yer alan korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıkları, koruma alanları ve doğal sit alanlarının Bakanlıkça belirlenen ilke kararlarına, onaylanan planlara uygun olarak kullanılmak üzere tahsisini gerçekleştirmek, uygulamaların tahsis şartlarına uygun olarak gerçekleşmesini izlemek ve denetlemek,
- ✧ Tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerine ilişkin olarak; hâlihazır haritaları aldirmek, gerekli görülen projeleri yapmak, yaptırmak ve onaylamak, her türlü araştırma ve inceleme yapmak, yaptırmak, izlemek, eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmek, kullanım yasağı getirilen alanların kamulaştırma veya benzer yollarla kamunun eline geçirilmesini sağlamak, kontrol ve denetim yapmak, gerekli görülen alanların korunması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla yatırım yapmak veya ilgili idarelerin yatırım projelerini desteklemek, bu alan ve bölgelerde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlere ilişkin her türlü tasarrufta bulunmak, işletmek, işlettmek ve kullanım izinlerini vermek, korunan alanlara ilişkin insan ve finansman kaynağı sağlamak,
- ✧ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak,
- ✧ Orman ve orman rejimine tabi olmayan yerlerde Tarım ve Orman Bakanlığınca tespit edilen veya ettirilen tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve benzeri diğer koruma alanları ile Bakanlıkça tespit edilen doğal sit alanları, tabiat varlıkları ve bunların koruma alanlarının tescil ve ilanı Bakanın onayı ile yapılır. Ancak Bakanlıkça yapı yasağı önerilen tabiat varlıkları ve doğal sit alanları dahil orman rejimine tabi olmayan bütün koruma alanları Cumhurbaşkanınca tescil ve ilan edilir. Uygulama imar planı kararı ile yapı yasağı getirilen özel mülkiyete konu alanlara ilişkin arazi ve arsa düzenlemesi, trampa veya kamulaştırma işlemleri, bu alanların yönetimi ve işletmesini üstlenen kuruluşlarca veya Bakanlıkça gerçekleştirilir.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Türkiye’de meteorolojik hizmetlerin tek elden ve düzenli bir şekilde yürütülmesi çalışmaları ilk olarak 1936 yılı içerisinde ele alınmıştır. 27 madde ve 10 geçici maddeden oluşan Devlet Meteoroloji İşleri Umum Müdürlüğü Kuruluş Kanunu 10 Şubat 1937 tarih ve 3127 sayı ile kabul edilmiştir. Bu tarihte kurulan Müdürlüğün ismi 02 Kasım 2011 tarih ve 28103 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 657 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Meteoroloji Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Genel Müdürlüğün çevre ile ilgili görevleri şunlardır:

- ✦ Çevresel faaliyetlere yönelik meteorolojik çalışmaları yürütmek ve ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- ✦ Çevre ve yenilenebilir enerji konularında araştırma çalışmaları yapmak veya yaptırmak,
- ✦ Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine tabi yatırımlarla ilgili toplantılara katılmak, hazırlanan raporlara Genel Müdürlük adına görüş vermek,
- ✦ Organize Sanayi Bölgesi yatırımları ile ilgili toplantılara katılmak, hazırlanan raporlarda Genel Müdürlük adına görüş vermek,
- ✦ Çevre faaliyetleri kapsamında laboratuvar ve araştırma çalışmaları yapmak,
- ✦ Çevresel faaliyetlere yönelik meteorolojik çalışmaları yürütmek, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, Çevresel Etki Değerlendirme Raporları için meteorolojik değerlendirme hazırlamak.

Türkiye Çevre Ajansı

Türkiye’de çevre ilgili kurumsal yapının aktörlerinden biri olan Türkiye Çevre Ajansı, çevre kirliliğini önlemek ve yeşil alanların korunmasını, iyileştirilmesini ve geliştirilmesini sağlamak ile ulusal ölçekte depozito yönetim sistemi kurulmasına, işletilmesine, izlenmesine ve denetimine yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere 24/12/2020 tarihli ve 7261 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Ajansın, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca belirlenen çevre strateji ve politikaları doğrultusunda yapacağı faaliyetler şunlardır:

- ✦ Depozito yönetim sistemini kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; ilgili tarafların depozito yönetim sistemine dâhil olmasını sağlamak ve bunların yükümlülüklerini belirlemek ile Bakanlıkça belirlenen depozito bedeli, ücret ve teminatları almak ve iade etmek,
- ✦ Bakanlıkça depozito uygulamasına zorunlu olarak tabi tutulan ürünlere yönelik depozito yönetim sistemi altyapısının oluşturulmasına, uygulanmasına, izlenmesine yönelik izin ve onay işlemleri dâhil gerekli idarî düzenlemeleri ve tedbirleri uygulamak ve gerekli kontrolleri yapmak,
- ✦ Çevrenin iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak,
- ✦ Sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına ve uygulanmasına katkı sağlamak,
- ✦ Geri kazanılabilir ürünlerin kullanımları sonrası ülke ekonomisine kazandırılmasına ve geri kazanılabilir atıkların yönetimine ilişkin faaliyetlere katkı sağlamak,
- ✦ Kamuoyunda duyarlılık ve farkındalık oluşturmak amacıyla; görsel, işitsel ve yazılı yayınlar hazırlamak, yayımlamak, basın ve yayın organları ile iş birliği yapmak, kampanya, yarışma ve tanıtım gibi faaliyetlerde bulunmak,
- ✦ Yurt içinde veya yurt dışında yerel yönetimler, ulusal veya uluslararası kurum veya kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gerçek veya tüzel kişilerle iş birliği yapmak, ortak projeler geliştirmek ve faaliyetlerde bulunmak; uygun görülmesi hâlinde belediyelere, il özel idarelerine, eğitim kurumlarına ve diğer kurum ve kuruluşlara malî ve teknik destek sağlamak,

- ✦ Eğitim ve sertifika programları düzenlemek, bilimsel çalışmalar yapmak, dokümantasyon, araştırma ve uygulama merkezleri ile laboratuvar ve müze kurmak,
- ✦ (Ek:10/6/2022-7410/30 md.) Bakanlık tarafından Ajansa kullanma izni verilen veya kiralanın, Kıyı Kanunu kapsamındaki devletin hüküm ve tasarrufu altında yer alan alanlarda; mapa ve şamandıra sistemleri kurmak, işletmek, deniz araçlarına atık alım hizmetlerini vermek ve bu hizmetlerin verilmesini sağlamak,
- ✦ (Ek:10/6/2022-7410/30 md.) Ajans, ihtiyaç hâlinde bu maddede sayılan faaliyetleri özel hukuk tüzel kişiliğini haiz şirketler kurarak gerçekleştirebilir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, doğal kaynakların (madenler, enerji kaynakları vb.) çevre dostu yönetiminden sorumludur ve çevre ile ilgili iş ve işlemlerini Enerji Verimliliği ve Çevre Dairesi Başkanlığı eliyle yürütmektedir. Söz konusu Daire Başkanlığı, 10.01.2019 tarihli ve 30651 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 27 sayılı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 37. maddesi ile 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 168. maddesinde değişiklik yapılarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ana Hizmet Birimi olarak kurulmuştur. Enerji ve Çevre Dairesi Başkanlığı'nın görevleri şunlardır:

- ✦ Enerji verimliliği ile ilgili mevzuat, strateji ve eylem planlarının taslaklarını düzenleyici etki analizleri ile birlikte hazırlamak, uygulamalarını izlemek, değerlendirmek ve iyileştirici tedbirleri planlamak,
- ✦ Enerji verimliliğinin arttırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak, müşterek projeler veya etkinlikler yürütmek veya koordine etmek,
- ✦ Diğer kurum ve kuruluşlarla yapılabilecek işbirliklerini de dikkate alarak, toplum genelinde enerji kültürünün ve enerji verimliliği bilincinin gelişmesi ve uygulamalarının özendirilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmak, enerji verimliliği ile çevre-enerji alanlarına ilişkin belirlenen politika ve stratejileri takip etmek ve gerçekleşmesine ilişkin çalışmaları yürütmek veya koordine etmek,

- ✧ Ulusal enerji verimliliği eylem planının uygulama, koordinasyon ve izleme faaliyetlerini yürütmek,
- ✧ Enerjinin rasyonel kullanımı ile ilgili olarak eğitim, etüt ve danışmanlık hizmetleri vermek, laboratuvar kullanım desteği sağlamak, enerji yöneticisi merkezi sınavlarını yapmak, yetkilendirme ve sertifikasyon ile çalışmalarını yürütmek,
- ✧ Uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi kapsamında uluslararası enerji verimliliği eğitim programları düzenlemek ve enerji verimliliği hizmetleri vermek,
- ✧ Ülke genelinde ve sektörler bazında enerji tasarruf potansiyellerini belirlemek, enerji etütlerini yapmak veya yaptırmak, alternatif yakıtlar, bölgesel ısıtma ve ısı piyasasının oluşturulması dâhil gerekli çalışmaları yürütmek,
- ✧ Enerji verimliliği uygulama projelerini, araştırma ve geliştirme projelerini izlemek ve denetlemek, destek ödemelerini gerçekleştirmek,
- ✧ Ulusal ve uluslararası enerji verimliliği ile ilgili çalışmaları ve gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, ülkenin ihtiyaç ve şartlarına uygun olarak hedef ve önceliklerini belirlemek, yürütülen çalışmaların sonuçlarını ekonomik analizleri ile birlikte kamuoyu ile paylaşmak,
- ✧ Enerji verimliliği ile ilgili tüm paydaşların, doğru ve güncel bilgiye hızla erişebilmelerini sağlamak, ulusal enerji verimliliği envanterini oluşturmak, güncel tutmak, planlama, projeksiyon, izleme ve değerlendirme çalışmalarına destek vermek üzere Ulusal Enerji Verimliliği Bilgi Yönetim Sistemi kurmak ve işletmek,
- ✧ Çevre-enerji ilişkisi kapsamında mevcut ve yeni mevzuatın uyum ve etki değerlendirmesini yapmak, çevre mevzuatına uyuma yönelik takip ve izleme komisyonu sekretaryasını yürütmek,
- ✧ Sürdürülebilirlik, çevre ve iklim yönetimi kapsamında ulusal ve uluslararası gelişmeleri, politikaları takip etmek, enerji politikalarına etkisi incelemek, bakanlığın stratejileri ile uyumlu faaliyetler önermek, uygun görülenleri planlamak ve gerçekleştirmek,
- ✧ İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu çalışma grupları altında elektrik ve ısı üretimi sektörü kapsamında görev almak,
- ✧ İklim ile ilgili ulusal bildirimlerin ve raporların hazırlanmasına katkı sağlamak, ulusal sera gazı envanter raporunun sektöre ilişkin bölümünü hazırlamak, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi sekreteryaasının gözden geçirme toplantılarına iştirak etmek,

- ✦ Enerji verimliliği finansmanı konusunda mevcut destek araçlarını uygulamak, geliştirmek, iyileştirmek, başvuru süreçlerini basitleştirmek, yurtiçi ve yurtdışı finansman imkânları dâhil yeni destek araçları ve mekanizmaları önermek, uygun bulunanları geliştirmek, uygulamak ve etkinliğini izlemek,
- ✦ Enerji performans sözleşmeleri dâhil enerji verimliliği yatırımlarının gerçekleşmesine yönelik danışmanlık ve teknik destek sağlamak, ilgili diğer hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- ✦ Ülke genelinde yürütülen enerji verimliliği ile ilgili çalışmalara ilişkin gerekli ölçme, izleme ve denetim çalışmalarını yapmak ve gerektiğinde idari yaptırımları uygulamak,
- ✦ Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı gerek kültürel varlıkların korunması gerekse turizmin çevreye olası olumsuz etkilerinin ortadan kaldırması amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bakanlığın Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü bünyesindeki Çevre Sorunlarını Önleme Şube Müdürlüğü, turizmden beklenen ekonomik ve sosyal faydaları gerçekleştirmek için ilgili kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum örgütleri, ulusal ve uluslararası çevre kuruluşları ve halkla iş birliği yaparak çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda;

- ✦ Mavi Bayrak,
- ✦ Haşeratla mücadele,
- ✦ Turistik yörelerdeki inşaat yasağı,
- ✦ Ulusal ve uluslararası çevre kuruluşları ile yapılan çalışmalar,
- ✦ Turizm yörelerindeki çevre sorunları ile ilgili olarak, kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar tarafından Bakanlığa yapılan başvuruların değerlendirilmesi gibi alanlarda faaliyet yürütülmektedir.

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu

Kültür varlıklarının korunması amacıyla 1922 yılında “Asar-ı Atika ve Müzeler” adıyla teşkilatlanan ve yıllar itibarıyla farklı düzenlemelerle yapılan bu kurum, 29 Nisan 2003 tarihinde çıkartılan 4848 sayılı yasa ile “Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü” olarak değiştirilmiştir. Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu da, “yurt içinde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarıyla ilgili görevlerin, bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak” üzere genel müdürlük bünyesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Yüksek Kurulun görevleri şunlardır:

- ✱ Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- ✱ Koruma bölge kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- ✱ Koruma bölge kurullarınca alınan kararlar nedeniyle uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak,
- ✱ Bakanlıklarca Koruma Yüksek Kurulunda görüşülmesi talebiyle gönderilen ve gündeme alınan konularda karar vermek,
- ✱ Mahalli idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bağlı, ilgili veya ilişkili oldukları bakanlıklar aracılığıyla koruma yüksek kurulunda görüşülmesini istedikleri konularda karar vermek,
- ✱ Koruma bölge kurullarınca alınan kararlara karşı kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılan itirazları değerlendirerek karar vermek.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları arasında; tarihî mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri sayılmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı

Türkiye’de çevre ile ilgili kurumsal yapının aktörlerinden biri olan Millî Eğitim Bakanlığı, en genel anlamıyla, okullarda çevre bilincinin geliştirilmesinden sorumludur. Müfredatta yer alan çevre dersleri, çeşitli etkinlikler vb. yoluyla öğrencilerin çevre bilinci kazanması amaçlanmaktadır.

Bu minvalde;

- ✱ Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Öğretmenlerin Görevleri ve Sorumlulukları" başlıklı 86. maddesinde, "Öğrencilerde çevre bilinci, yaşam becerileri ve sorumluluklarını geliştirmek amacıyla eğitim ortamlarının temiz ve düzenli tutulması alışkanlığını kazandırmak için gerekli tedbirleri alır." ifadesi yer almaktadır.
- ✱ Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Öğrenciden Beklenen Davranışlar" başlıklı 52. maddesinde, "Öğrencilerden; çevrenin doğal ve tarihî güzelliklerini, sanat eserlerini korumaları ve onları geliştirmek için katkıda bulunmaları" beklendiği ifade edilmektedir.
- ✱ Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Oyun Yeri" başlıklı 90. maddesinde çocuklara çevre bilincinin kazandırılmasına yardımcı olacak eğitim ortamlarının hazırlanması gerekliliği dile getirilmiştir.

Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, çevre ile ilgili iş ve işlemlerini Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü çatısı altında faaliyet gösteren Çevre Sağlığı Daire Başkanlığı eliyle yürütmektedir. Bu kapsamda ilgili Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

- ✱ Biyosidal ürünlerin etiket onayları ve ruhsat işlemlerini yapmak, biyosidal ürünlerin uygulanması ile kuralları insan ve çevre sağlığını gözeterek düzenlemek, uygulayıcıların eğitimlerini yapmak veya yaptırmak,
- ✱ Yerleşim yerlerine yeterli ve sağlıklı içme-kullanma suyu temini için gerekli araştırma, geliştirme çalışmalarına katılmak ve gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak, düzenlemek, uygulayıcıların eğitimlerini yapmak veya yaptırmak,
- ✱ Kaynak, içme, içme-kullanma suyu ile doğal mineralli sular, havuz suları, yüzme alanları ve kaplıca suları ile ilgili çalışmaları yürütmek, ulusal standartları belirlemek,
- ✱ Kaplıca suları ile kaplıca tesislerinde kullanılan peloidlerin endikasyonlarının belirlenmesi ve doğal mineralli suların onaylanması işlemlerini yürütmek,

- ✦ Hava kirliliği ile iklim değişikliği konusunda gerekli tedbirleri almak veya aldirtmak,
- ✦ Doğal afetlerde, çevre sağlığı hizmetlerinin yerinde, zamanında ve etkili bir şekilde yapılmasını sağlamak,
- ✦ Çevre sağlığını tehdit eden unsurları belirlemek, izlemek, denetlemek, çevre sağlığı etki değerlendirme çalışmalarına katılmak,
- ✦ Çevre sağlığı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla; ulusal veya uluslararası düzeyde çalışmalar yapmak, program, plan ve projeler geliştirmek ve diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak uygulamak,
- ✦ Hizmetin yürütülmesi için mevzuat uygulamaları ve diğer gelişmelerin saha hizmetlerini yürüten personele aktarılması amacıyla eğitim planları ve materyalleri hazırlamak, eğitim çalışmaları yapmak, görev alanı ile ilgili mevzuat geliştirme çalışmalarını yapmak,
- ✦ İlgili kurum ve kuruluşlardan gelen görüş ve talepleri incelemek, değerlendirmek ve koordine etmek,
- ✦ Görev alanına giren ürünlerle ilgili piyasa gözetimi ve denetimi faaliyetlerini yürütmek,
- ✦ Görev ve sorumluluğu kapsamında veri toplamak, gelen verileri değerlendirmek ve rapor hazırlamak,
- ✦ Faaliyet alanlarıyla ilgili eğitim, sempozyum, panel, çalıştay, seminer vs. etkinlikleri düzenlemek ve düzenlenen ulusal ve uluslararası etkinliklere katkı sağlamak.

Çevre Sağlığı Daire Başkanlığı Teşkilat Şeması

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ana hizmet birimlerinden olan Sanayi Genel Müdürlüğü, “Çevre ve iklim değişikliği konularındaki gelişmeleri takip etmek, çevrenin korunması amacıyla sanayiye yönelik tedbirlerin alınmasına yardımcı olmak, sanayi işletmelerinin temiz üretim program ve projeleri hazırlamasına ve uygulamasına yönelik faaliyetlerde bulunmak” görevini haizdir.

Tarım ve Orman Bakanlığı

Tarım ve Orman Bakanlığı, tarımsal faaliyetler ile hayvancılığın çevre ile uyumlu bir şekilde gerçekleşmesinden sorumludur. Bu kapsamdaki faaliyetlerini Tarım Reformu Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Tarımsal Çevre ve Doğal Kaynakları Koruma Daire Başkanlığı eliyle gerçekleştirmektedir. İlgili Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

- ✱ Tarım arazilerine yönelik toprak yapısını bozucu ve kirletici her türlü etmene karşı önlemler almak,
- ✱ Toprak ve su kaynaklarını tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğe karşı korumak, kirli bölgeleri ve bu bölgelerde alınan tedbirlerin etkilerini belirlemek amacıyla izleme çalışmaları yapmak,
- ✱ Nitrata hassas bölgelerin belirlenmesi ve iyi tarım uygulamaları kodu çerçevesinde tarımsal eylem planlarının hazırlamak, tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirliliği önleyici projeler yapmak, yaptırmak, uygulamak ve uygulatmak,
- ✱ İlgili genel müdürlükler ile koordineli olarak atık su yönetimine yönelik çalışmalara destek vermek ve tarımsal kaynakları korumaya yönelik uygun teknolojilerin kullanılmasını teşvik etmek,
- ✱ Toprak, su, bitki, hayvan varlığı ve benzeri tarımsal kaynakları korumak ve tarımsal çevrede ekolojik dengenin bozulmasını önlemek için alınması gerekli tedbirlerin belirlenmesi ve uygulanması hususunda ilgili kurum ve kuruluşlar ile koordineli olarak çalışmalar yapmak,

- ✱ Hayvansal ve tarımsal artıklarının enerji alanında modern biyokütle yöntemleriyle verimli olarak değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapmak,
- ✱ Tarımsal ekosistemlerde biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, çevre ve iklim dostu tarımsal uygulamalara yönelik plan, program, ulusal ve uluslararası projeler hazırlamak, hazırlatmak, uygulamak ve gerekli desteklemeleri yapmak,
- ✱ Küresel iklim değişikliğinden kaynaklı tarımsal kuraklık ve çölleşme ile ilgili çalışmalar yapmak ve yaptırmak,
- ✱ Tarımsal kaynaklı sera gazı emisyon ve yutak hesaplamalarını yapmak, Ulusal Seragazı Envanterini hazırlamak,
- ✱ Tarımsal sera gazı emisyonlarına neden olan faaliyetlerin ileriye dönük projeksiyonlarını yapmak ve modellemeler ile sera gazı emisyon azaltım potansiyelini belirlemek,
- ✱ Tarım arazilerinde erozyon ve çölleşmeyle mücadele konularına yönelik ulusal ve uluslararası program ve projeleri yapmak, yaptırmak, izlemek ve değerlendirmek,
- ✱ Görev alanına giren konular ve anlaşmalar ile ilgili uluslararası çalışma ve müzakerelere katılım sağlamak ve söz konusu görevlerde Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ile koordineli olarak çalışmak,
- ✱ Genel Müdür tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

Orman Genel Müdürlüğü

Orman Genel Müdürlüğü; Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı, özel bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip bir kamu kurumudur ve görevleri şunlardır:

- ✱ Orman kaynaklarını; ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel faydalarını dikkate alarak, bitki ve hayvan varlığı ile birlikte, ekosistem bütünlüğü içinde idare etmek, katılımcı ve çok amaçlı şekilde planlamak, usulsüz müdahalelere, tabii afetlere, yangınlara karşı korumak, muhtelif zararlıları ile mücadele etmek ve ettirmek, ormancılık karantina hizmetlerini yürütmek, geliştirmek, orman alanlarını ve ormanlara ilişkin hizmetleri artırmak, ormanları imar ve ıslah etmek, silvikültürel bakımını ve gençleştirilmesini sağlamak,

- ❖ Ormanların mülkiyeti ile ilgili iş ve işlemlerini, kadastrasını, izin ve irtifak işlerini yürütmek,
- ❖ Orman ürün ve hizmetlerinin sürekliliğini güvence altına alarak ormanları teknik, sosyo-kültürel, ekolojik ve ekonomik icaplara göre işletmek, orman ürünlerinin üretim, taşıma, depolama iş ve işlemlerini yapmak ve yaptırmak, bu ürünleri yurt içinde ve yurt dışında pazarlamak,
- ❖ Mesire yerleri, kent ormanları, araştırma ormanları, ağaç parkı (arboretum) sahaları, orman içi biyoçeşitlilik koruma alanları, model orman, muhafaza ormanı alanlarının ayrılması, korunması, işletilmesini ve işlettilmesini sağlamak,
- ❖ Orman sınırları içinde veya orman sınırları dışında her türlü arazide; ağaçlandırma, erozyon kontrolü, ormanla ilgili mera ıslahı, çölleşme ile mücadele, sel ve çığ kontrolü çalışmalarını yürütmek, entegre havza projeleri yapmak ve uygulamak,
- ❖ Orman ağaç, ağaççık ve florasına ait bitki türlerinin tohum ve fidanlarını üretmek, ürettirmek, aşılama faaliyetlerini yapmak, devamlı veya geçici fidanlık kurmak, işletmek, gerektiğinde kapatmak,
- ❖ Gerçek ve tüzel kişilerin özel ağaçlandırma, imar-ihya, erozyon kontrolü çalışmaları ile fidanlık tesis etmesi, işletmesi ve pazarlamasını desteklemek,
- ❖ Orman ekosistemlerinin sunduğu ürün ve hizmetlerden azami seviyede istifade edilmesini sağlamak üzere döner sermaye işletmeleri ve gerekli diğer birimleri kurmak ve işletmek, gerektiğinde kapatmak, her türlü malzeme, arsa, arazi, bina, tesis, tesisat satın almak veya kiralamak, gerektiğinde takas yapmak; bunların bakım ve onarımlarını yapmak, yaptırmak, hizmetlerin gerektirdiği makineler ile hizmet vasıtalarını sağlamak, bakım ve revizyonlarını yapmak, yaptırmak, ormanlarda gerekli her türlü altyapı çalışmasını yapmak, ormancılık faaliyetleri için gerekli yolların etüt projelerini yapmak, bakım ve onarım işlerini yapmak veya yaptırmak,
- ❖ Hizmetin gerektirdiği her türlü hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim yapmak ve yaptırmak, Genel Müdürlüğün çalışma alanına giren hizmetlere ilişkin olarak, yerel, ulusal ve küresel seviyede görev yapacak enstitüler, müdürlükler, araştırma birimleri, eğitim merkezleri ve sosyal tesisler kurmak ve işletmek,
- ❖ Hizmetleri ile ilgili her türlü araştırma ve geliştirme, envanter, basım, yayım ve tanıtma işleri ile projeleri yapmak veya yaptırmak ve bunların sonuçlarını yurt içinde ve yurt dışında pazarlamak,

- ❖ Orman ürün ve hizmetlerinin kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalar yapmak, her türlü orman ürünü üreten, işleyen, pazarlayan, ithalat ve ihracatını yapan özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile yakın işbirliği içinde çalışmak, yurt içinde ve yurt dışında danışmanlık yapmak, projeler uygulamak, ormanlar ve ormancılıkla ilgili olarak kamuoyunu bilinçlendirici her türlü faaliyette bulunmak,
- ❖ Orman bütünlüğünü sağlamak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazların orman rejimine alınması için kamulaştırma, kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmazların devir ve gerektiğinde takas işlemlerini yapmak, Devlet ormanları içinde ve bitişiğinde oturan köylüleri ayni ve nakdi yardım kaynaklarıyla desteklemek, orman-halk ilişkilerini geliştirmek ve bu konuda her türlü tedbiri almak,
- ❖ Görev alanına giren konularda teknik ve idari esasları belirlemek, çalışma konularına ilişkin laboratuvarlar kurmak ve kurdurmak, iş tarifleri ve birim zaman analizlerini yapmak, yaptırmak ve birim fiyatlarını tespit etmek,
- ❖ Genel Müdürlüğün görev, hizmet ve faaliyetleri ile ilgili olarak, diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca uyulacak esasları belirlemek, koordinasyonu sağlamak,
- ❖ Mevzuatla verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye'deki bütün su kaynaklarının planlanması, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu, merkezi yönetim bütçesine tabi özel bütçeli yatırımcı bir kuruluştur.

15 Temmuz 2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname Numarası: 4) ile Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı, kamu tüzel kişiliğini haiz, merkezi Ankara'da bulunan özel bütçeli Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

DSİ Genel Müdürlüğü faaliyetlerini; 6200, 167 ve 1053 sayılı kanunlara göre yürütmektedir.

28/02/1954 tarih ve 6200 Sayılı Teşkilât ve Vazifeler Hakkındaki Kanun ile;

- ✱ Yeraltı suyu etüt ve araştırmaları için kuyu açmak veya açtırmak,
- ✱ Yeraltı suyu tahsisi yapmak,
- ✱ Yeraltı sularının korunması ve tescili,
- ✱ Arama, kullanma ve ıslah-tadil belgesi vermek.

03/07/1968 tarih ve 1053 sayılı Ankara, İstanbul ve Nüfusu 100 000'den Büyük Şehirlere İçme Suyu Temini Hakkında Kanun ile;

- ✱ Baraj ve isale hattı,
- ✱ Su tasfiye tesisi inşaatları,
- ✱ Su depoları yapmak,

görevleri DSİ'ye verilmiş iken, 18/04/2007 tarih ve 5625 sayılı Kanun ile 1053 sayılı Kanun'un 10. maddesinin değişmesi neticesinde nüfus kriteri kaldırılarak belediye teşkilatı olan tüm yerleşim yerlerinin içme, kullanma ve endüstri suyu ve gerekmesi hâlinde atık su tesislerinin yapımında DSİ yetkili kılınmış olup 1053 sayılı Kanun'un adı da "Belediye Teşkilâtı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir.

Türkiye Su Enstitüsü

Türkiye Su Enstitüsü (SUEN) daha iyi bir su yönetişimi için kısa ve uzun dönemli stratejiler ile ulusal politikalar üretmeye yönelik bir düşünce kuruluşudur.

SUEN, ulusal ve uluslararası su politikaları geliştirilmesine katkı sağlamak, karar vericilere danışmanlık yapmak, bilimsel araştırma, kapasite geliştirme ve stratejik fikir geliştirmeye yönelik olarak faaliyet gösteren ulusal bir düşünce kuruluşudur.

SUEN, sürdürülebilir su yönetimi, su politikalarının geliştirilmesi, yerel ve küresel su sorunlarının çözümü için kapasite geliştirme gibi konularda ulusal ve uluslararası kurumlarla yakın iş birliği içinde çalışmaktadır.

SUEN'in Türkiye'nin su yönetimindeki işlevleri şunlardır:

- ✦ Ulusal ve uluslararası su politikaları geliştirmek amacıyla bilimsel araştırmalar yapmak ve bunların yapılmasını desteklemek,
- ✦ Su ile ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların çalışma, bilgi üretimi ve istatistik faaliyetleri ile diğer dış gelişmeleri takip etmek,
- ✦ Ulusal ve uluslararası düzeyde eğitim programları düzenlemek,
- ✦ Ulusal ve uluslararası forum, konferans, toplantı, seminer, sempozyum ve benzeri faaliyetlere katkıda bulunmak.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Görev sahası itibarıyla çevrenin korunması ile ilgili sektörleri düzenleyen Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, iş ve işlemlerinde çevreye duyarlılığı merkeze koyan bir perspektifle çalışmaktadır. Bu kapsamda Bakanlığın görevleri arasında, “Ulaştırma, denizcilik, haberleşme ve posta iş ve hizmetlerinin ekonomik, seri, elverişli, güvenli, kaliteli, çevreye kötü etkisi en az ve kamu yararını gözeterek tarzda serbest, adil ve sürdürülebilir bir rekabet ortamında sunulmasını sağlamak” maddesi yer almaktadır. Bakanlığın ilgili hizmet birimlerine de benzer şekilde, çevreye olumsuz etkilerin giderilmesi görevleri verildiği görülmektedir.

2.3. Yerel Yönetimler ve Diğer Kuruluşlar

Türkiye’de çevre ile kurumsal yapının önemli aktörlerinden biri de belediyelerdir. Belediyelerin görev ve sorumluluklarını düzenleyen kanunlar, belediyelere çevre ile ilgili önemli görev ve sorumluluklar yüklemektedir.

Bu kapsamda büyükşehir belediyeleri çevre konusunda aşağıdaki işlevleri yerine getirmektedir:

- ✦ Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlayan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmek; kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

- ✱ Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak,
- ✱ Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek,
- ✱ Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak.

Büyükşehir statüsünde olan şehirlerdeki ilçe belediyeleri ise aşağıdaki görevleri yerine getirirler:

- ✱ Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak,
- ✱ Sıhhi işyerlerini, 2'nci ve 3'üncü sınıf gayrisihhî müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.

Büyükşehir statüsünde olmayan belediyeler ise;

- ✱ İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafî ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; şehir içi trafik; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, hizmetlerini yapar veya yaptırır,
- ✱ Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir,

- ❖ Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapar veya yaptırır,
- ❖ Reklam panoları ve tanıtıcı tabelalar konusunda standartlar getirir,
- ❖ Gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplar; hafriyat toprağı ve moloz döküm alanlarını; sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) depolama sahalarını; inşaat malzemeleri, odun, kömür ve hurda depolama alanları ve satış yerlerini belirler; bu alan ve yerler ile taşımalarda çevre kirliliğı oluşmaması için gereken tedbirleri alır.

Üniversiteler

Üniversitelerin çevre ile ilgili kurumsal yapı içerisinde önemli misyonu bulunmaktadır. Öncelikle çevre konusunda çalışacak profesyonelleri (çevre mühendisi vb.) yetiştirmesi açısından üniversitelerin sistem içerisindeki konumu önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, üniversiteler yapmış oldukları saha araştırmaları, akademik çalışmalar, sempozyum, panel vb. toplantılar ile çevre konusundaki çalışmalara öncülük etmektedir.

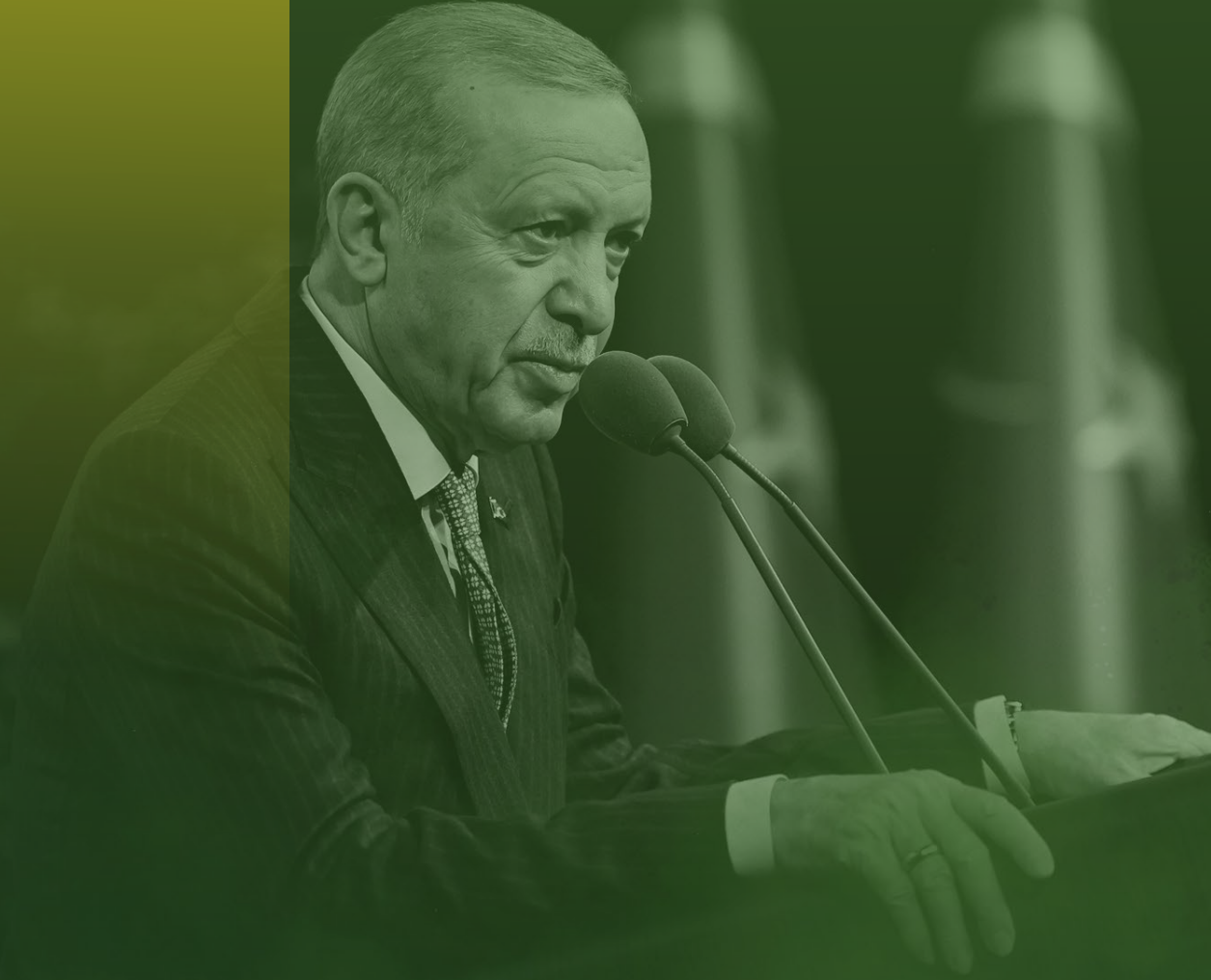

Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi çevre konusunda da karar alma süreçlerine sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımı söz konusudur. Çevre konusunu merkeze alan birçok sivil toplum kuruluşu, özellikle çevrenin korunması konusunda faaliyetler sürdürmektedir.

“Bugün bir kez daha milletimizin her bir ferdini sularımızı verimli kullanmaya ve israftan olabildiğince kaçınmaya davet ediyorum. Suyumuzun parmaklarımızın arasından akıp gitmesine hiçbir kardeşimizin izin vermeyeceğine inanıyorum. Bu vesileyle çiftçilerimizi, sanayicilerimizi ve tüm vatandaşlarımızı su verimliliği seferberliğimize destek olmaya çağırıyor, suyun kadri kıymetini biten tüm kardeşlerime de buradan tekrar teşekkür ediyorum.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*2024 Yılı Yenilenebilir Enerji Yatırımları
Toplu Açılış Töreni, 7 Mayıs 2025*

3. Bölüm

**Türkiye’de Çevre ve
Şehircilik Mevzuatının
Tarihsel Gelişimi**

3.1. Türkiye’de Çevre Mevzuatının Tarihsel Gelişimi

İklim değişikliği, ozon tabakasının tahribatı, çevre kirliliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi çevre sorunları; sürdürülebilir kalkınmayı tehdit ederek insan sağlığını, gıda güvenliğini ve doğal yaşamı riske atmaktadır. 1960’lardan itibaren toplumlar, çevre sorunlarının ciddiyetini giderek daha fazla fark etmeye başlamış ve bu sorunlara çözüm bulmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur.

Çevre politikaları, insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlayarak, gelecek nesiller için yaşanabilir bir dünya bırakmayı amaçlamaktadır. Ancak küresel ısınma, habitat kaybı ve kirlilik gibi çevre sorunlarının karmaşık yapısı, çevre politikalarının uygulanmasında önemli zorluklar yaratmaktadır. Bu nedenle, etkili çevre politikaları geliştirmek ve uygulamak için uluslararası iş birliği, bilimsel araştırmalar ve toplumsal duyarlılığın artırılması büyük önem taşımaktadır.

Tüm bu etmenler göz önüne alındığında; coğrafi konumu ve doğal kaynakları ile iklim değişikliğine maruziyeti yüksek ülkeler arasında bulunan Türkiye; çevre sorunlarına duyarlı olarak gerekli mevzuat düzenlemelerini yıllar içinde gerçekleştirmeye devam etmiş, 21. yüzyılda ise bu alana verdiği önemi artırarak çevre seferberliği başlatmıştır.

Türkiye’de çevreyle ilgili yasal düzenlemeler, 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu ve 1593 Sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu ile başlamış, çevre ve insan sağlığının korunması ile atıkların toplanması ve depolanmasına ilişkin ilk düzenlemeler bu kanunlar kapsamında yapılmıştır. Türkiye’de çevreye ilişkin düzenlemelerin temelini teşkil eden 1982 Anayasası’nın 56’ncı maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” hükmü yer almış, bu maddeye istinaden 1983 yılında 2872 Sayılı Çevre Kanunu yayımlanmış, çevrenin korunması ile ilgili ilkeler ve kurallar, yetkili ve sorumlu kurum ve kuruluşlar bu kanun ile belirlenmiştir.

Süreç içerisinde çevre seferberliği bakımından mevzuat düzenlemeleri artarak devam etmiş, Türkiye’nin özellikle Kyoto Protokolü ve Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalara taraf olmasıyla bu alanda yapılan düzenlemeler genişletilerek hızlandırılmıştır. Bu çerçevede, düşük karbonlu ekonomiye geçiş kararlılığı “2053 net sıfır emisyon” hedefi ile ortaya konulmuş ve Avrupa Birliğine uyum çalışmaları kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planı hazırlanmıştır. Sürdürülebilir/Yeşil Finansman, Yeşil Dönüşüm, Sıfır Atık gibi kavramlar bu dönemden itibaren kalkınma planlarına ve strateji belgelerine yansımıştır. Devletin çevre seferberliği neticesinde konuyla ilgili mevzuat düzenlemeleri eğitim, sağlık, ekonomi, finans gibi pek çok farklı alanda yapılarak, devlet nezdinde bütünsel bir politika yürütülmek istenmiştir.

Türkiye’de çevre ile ilgili konularda düzenlenen mevzuat çalışmaları düzenleme tarihine göre sıralanmıştır.

1580 Sayılı Belediye Kanunu / 1593 Sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu (1930)

Çevre ve insan sağlığının korunması ile atıkların toplanması ve depolanmasına ilişkin ilk düzenlemeler, bu kanunlar kapsamında yapılmıştır.

T.C. Anayasası 56. Maddesi (1982)

“Madde 56: Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” Madde, yaşam hakkının ancak sağlıklı ve dengeli bir çevrede gerçekleşebileceğini belirtmesi ve bu konuda koruma ödevi yüklemesi, temiz çevre hususunu anayasal güvence altına alması bakımından öneme sahiptir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Dolayısıyla Verdiği Resepsiyona Dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu ve Dönemin Çevre ve Şehircilik Bakanı Fatma Güldemet Sarı'nın Katılımı, 8 Mart 2016

2872 Sayılı Çevre Kanunu (1983)

Çevrenin korunması ile ilgili ilkeler ve kurallar, yetkili ve sorumlu kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir.

“Madde 3/a: Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup, bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler.”

“Madde 3/h: Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi, sıfır atığın yaygınlaştırılması, döngüsel ekonomi ilkelerinin uygulanması ve iklim değişikliği ile mücadele edilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, motorsuz veya elektrikli araçların teşviki, atıkların geri kazanımı ile arıtılmış atık suların yeniden kullanımının teşviki, geri kazanım katılım payı, plastik içerikli poşet veya ambalaj ve tek kullanımlık materyallerin kullanımının azaltılması, depozito uygulaması, emisyon ücreti, kirletme bedeli ve kirliliğin önlenmesine yönelik teminat alınması ve sera gazı emisyonlarının takibine yönelik karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır.

Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hâllerde kirleten, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.”

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1991)

Yönetmeliğin amacı; her türlü atık ve artığın çevreye zarar verecek şekilde, doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesi, depolanması, taşınması, uzaklaştırılması ve benzeri faaliyetlerin yasaklanması, çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek olan tüketim maddelerinin idaresini belli bir disiplin altına alarak, havada, suda ve toprakta kalıcı etki gösteren kirleticilerin hayvan ve bitki nesillerini, doğal zenginlikleri ve ekolojik dengeyi bozmasının önlenmesi ile buna yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesidir.

Ulusal Gündem 21 (1991)

Rio Yeryüzü Zirvesi'nde (1992) "Sürdürülebilir Kalkınma", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "Gündem 21" başlıklı Eylem Planı, Zirve'nin temel çıktısı olarak, BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1993)

Bu Yönetmeliğin amacı: sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıkların halk sağlığına ve çevreye zarar vermeden ayrı olarak toplanması, geçici depolanması, geri kazanılması, taşınması ve nihai bertaraflarının sağlanmasına yönelik idari, teknik ve hukuki prensip, politika ve programların belirlenerek uygulanmasının sağlanmasıdır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (1993)

Bu Yönetmeliğin amacı: Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmelik;

- ✦ Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ile Proje Tanıtım Dosyasının hangi tür projeler için isteneceği ve içereceği konuları,
- ✦ Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları,
- ✦ Çevresel Etki Değerlendirmesi kapsamına giren projelerin başvuru, inşaat öncesi, inşaat, işletme ve işletme sonrası izlenmesi, kontrolü ve denetlenmesi,
- ✦ Çevresel Etki Değerlendirmesi sisteminin, çevre yönetiminde etkin ve yaygın biçimde uygulanabilmesi ve kurumsal yapısının güçlendirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarını, kapsamaktadır.

Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımı ve Bertaraf Edilmesine İlişkin Basel Sözleşmesi (1994): 1989 yılında kabul edilen ve 1992 yılında yürürlüğe giren Sözleşme'nin amacı, tehlikeli ve diğer atıkların sınırlar ötesi taşınması, bertaraf edilmesi ve geri dönüşümünden doğabilecek tehlikeleri ortadan kaldırmaktır. Atıkların, sanayileşmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru taşınması, Sözleşme'nin üzerinde durduğu en önemli unsuru oluşturmaktadır.

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1994)

Bu Yönetmeliğin amacı, tehlikeli atıkların üretiminden nihai bertarafına kadar;

- ✱ İnsan sağlığına ve çevreye zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı biçimde alıcı ortama verilmesinin önlenmesine,
- ✱ Üretiminin ve taşınmasının kontrolünün sağlanmasına,
- ✱ thalinin yasaklanmasına ve ihracatının kontrolüne,
- ✱ Yönetiminde gerekli teknik ve idari standartların sağlanmasına,
- ✱ Üretiminin kaynağında en aza indirilmesine,
- ✱ Üretiminin kaçınılmaz olduğu durumlarda, üretildiği yere en yakın mesafede bertaraf edilmesine,
- ✱ Yeterli bertaraf tesisi kurulması ve bu tesislerin çevresel bakımdan sağlıklı bir şekilde kontrolüne,
- ✱ Çevreyle uyumlu yönetiminin sağlanmasına yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi için hukuki ve teknik esasları düzenlemektedir.

Yerel Gündem 21 (1997)

1992'de benimsenen Ulusal Gündem 21'in 28. bölümünde, dünyanın tüm ülkelerindeki yerel yönetimlere, katılımcı bir süreci başlatmaları ve kendi kentleri için bir Yerel Gündem 21 konusunda görüş birliği sağlamaları için küresel bir çağrı yapılmıştır.

Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları çerçevesinde 1997 yılı sonunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) desteğiyle, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" projesi Bakanlar Kurulu kararıyla yürütülmüş, 2003 yılında tamamlanmıştır.

Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) (1998)

Devlet Planlama Teşkilatı ve Çevre Bakanlığı tarafından hazırlanan UÇEP, Türkiye'nin çevresel gerçeklerini, hedeflerini ve uygulama araçlarını kapsayan kapsamlı bir dokümandır. Planın ilk bölümü, ülkenin coğrafi, sosyal ve ekonomik koşullarının çevreye etkilerini incelerken ikinci bölümde çevre politikaları, yasalar ve yönetim sistemi detaylı ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde *Türkiye'nin çevre sorunları, kentsel alanlar, doğal kaynaklar, deniz ve kıyı kaynakları, kültürel ve doğal miras, çevresel tehlikeler* konularına yer verilmiştir. Son bölümde ise bu analizler ışığında, Türkiye'nin sürdürülebilir bir çevreye ulaşması için yapılması gerekenler belirtilmektedir.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004)

Kanunun 7. maddesine göre; “Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak, ağaçlandırma yapmak, büyükşehir katı atık yönetim planını yapmak, yaptırmak, sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları arasındadır.”

Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (2004)

Yönetmelik; pil ve akümülatörlerin üretiminden bertarafına kadarki süreçte, izlenecek teknik ve hukuki esasları düzenlemektedir. Yönetmeliğe göre, üretilen pil ve akümülatörlerin, şarj edilebilir özellikte ve uzun ömürlü olanları öncelikle tercih edilmekte olup, kullanım sonrası geri kazanımları esastır. Üretici ve ithalatçılar, zararlı madde içeren pil ve akümülatörleri üretmemekle veya ithal etmemekle yükümlü bulunmaktadır.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (2004)

Madde 181: Çevrenin Kasten Kirletilmesi;

- ✱ İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır,
- ✱ Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 182: Çevrenin Taksirle Kirletilmesi;

- ✱ Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması hâlinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur,
- ✱ İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (2004)

Yönetmeliğin amacı; ülkenin yeraltı ve yer üstü su kaynakları potansiyelinin korunması ve en iyi biçimde kullanımının sağlanması için, su kirlenmesinin önlenmesini sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleştirmek üzere gerekli olan hukuki ve teknik esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik, su kalitesinin korunmasına ilişkin planlama esasları ve yasaklarını, atık suların boşaltım ilkelerini ve boşaltım izni esaslarını, atık su altyapı tesisleri ile ilgili esasları ve su kirliliğinin önlenmesi amacıyla yapılacak izleme ve denetleme usul ve esaslarını kapsamaktadır.

Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (2005)

Yönetmeliğin amacı; konut, toplu konut, kooperatif, site, okul, üniversite, hastane, resmî daireler, iş yerleri, sosyal dinlenme tesisleri, sanayide ve benzeri yerlerde ısınma amaçlı kullanılan yakma tesislerinden kaynaklanan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol hâlinde dış havaya atılan kirleticilerin hava kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve denetlemektir. Bu Yönetmelik; ısınmada kullanılacak yakma tesislerinin özelliklerini ve işletilme esaslarını, yakma tesislerinde kullanılacak katı, sıvı ve gaz yakıtların kalite kriterlerini ve uyulması gerekli emisyon sınırlarını kapsamaktadır.

5326 Sayılı Kabahatler Kanunu (2005)**Madde 41: Çevreyi kirletme**

- ✱ Evsel atık ve artıkları, bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atan kişiye, 20 Türk Lirası idari para cezası verilir. Bireysel atık ve artıkların atılması hâlinde de bu fıkra hükmü uygulanır,

- ✦ Fiilin yemek pişirme ve servis yerlerinde işlenmesi hâlinde işletme sahibi gerçek veya tüzel kişiye, 500 Türk Lirasından 5.000 Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir,
- ✦ Hayvan kesimine tahsis edilen yerler dışında hayvan kesen veya kesilen hayvan atıklarını sokağa veya kamuya ait sair bir alana bırakan kişiye, 50 Türk Lirası idari para cezası verilir,
- ✦ İnşaat atık ve artıklarını bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atan kişiye, 100 Türk Lirasından 3.000 Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir. İnşaat faaliyetinin bir tüzel kişi adına yürütülmesi hâlinde bu tüzel kişi hakkında verilecek idari para cezasının üst sınırı 5.000 Türk Lirasıdır. Bu atık ve artıkların kaldırılmasına ilişkin masraf da ayrıca kişiden tahsil edilir,
- ✦ Kullanılamaz hâle gelen veya ihtiyaç fazlası ev eşyasını bunların toplanmasına ilişkin olarak belirlenen günün dışında sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakan kişiye 50 Türk Lirası idari para cezası verilir,
- ✦ Kullanılamaz hâle gelen motorlu kara veya deniz nakil araçlarını ya da bunların mütemmim cüzlerini sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakan kişiye 250 Türk Lirası idari para cezası verilir. Bunların kaldırılmasına ilişkin masraf da kişiden ayrıca tahsil edilir.

5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (2005)

Bu kanunun amacı; yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir. Kanun; yenilenebilir enerji kaynak alanlarının korunması, bu kaynaklardan elde edilen elektrik enerjisinin belgelendirilmesi ve bu kaynakların kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005)

Kanunda çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık yönetimi gibi hizmetlerin belediyelerin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir. Şehir planlamasında çevre kirliliği oluşmaması için gereken tedbirlerin alınması da belediyelerin yetkisi altında tanımlanmıştır.

5491 Sayılı Çevre Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2006)

Kanuna çevre hukukunun temel ilkeleri eklenmiş ve kalkınma hedefleri ile çevre koruma hedefleri sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda düzenlenerek çevre hukukumuz güçlendirilmiştir. Çevre kavramı net bir şekilde tanımlanırken, kalkınma ve çevre koruma hedefleri bir araya getirilmiştir. “Sürdürülebilir kalkınma”, “sürdürülebilir çevre”, “çevrenin korunması ve geliştirilmesi”, “koruma-kullanma dengesi”, “biyolojik çeşitlilik”, “katılım hakkı” gibi kavramlara yer verilmiştir.

AB Atık Mevzuatının Çerçevesini Oluşturan 2008/98/EC Sayılı Atık Çerçeve Direktifi (2008)

2008/98/AT sayılı Atık Çerçeve Direktifi, atıkların çevreye ve insan sağlığına olan olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla bir atık yönetimi hiyerarşisi oluşturmaktadır. Bu hiyerarşiye göre, atık yönetimi stratejilerinde öncelikli olarak atık oluşumunun kaynağında önlenmesi hedeflenmektedir. Atık oluşumu tamamen engellenemiyorsa atıklar yeniden kullanılmalı, yeniden kullanım mümkün değilse de atıkların geri dönüştürülerek yeni ürünlere ham madde olarak kazandırılması amaçlanmaktadır. Geri dönüşüm de mümkün değilse, atıklar enerji üretimi gibi farklı amaçlarla geri kazanılmalıdır. Tüm bu seçeneklerin mümkün olmadığı durumlarda ise atıklar, çevreye en az zarar verecek şekilde güvenli bertaraf tesislerinde imha edilmelidir.

Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik (2008)

Yönetmeliğin amacı; atıkların oluşumlarından bertaraflarına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetimlerinin sağlanmasına yönelik genel esasların belirlenmesidir.

Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik (2009)

Yönetmeliğin amacı; çevre ve insan sağlığının korunması için araçlardan kaynaklanan atıkların oluşumunu engellemek, ömrünü tamamlamış araçlar ve bunlara ait parçaların yeniden kullanım, geri dönüşüm ve geri kazanım işlemleri ile bertaraf edilecek atık miktarını azaltmak, ekonomik operatörlerin ve geçici depolama alanlarının tabi olacakları standartları ve yükümlülükleri belirlemektir.

Bazı Akaryakıt Türlerindeki Kükürt Oranının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik (2009)

Yönetmeliğin amacı, insan ve çevreyi zararlı etkilerden korumak için bazı akaryakıt türlerinin yakılması sonucunda oluşan kükürtdioksit emisyonlarının azaltılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik; Türkiye Cumhuriyeti topraklarında, deniz yetki alanlarında ya da belirlenen kirlilik kontrol alanlarında, bazı akaryakıt türlerinin kükürt içeriğinin sınırlandırılması veya kükürtdioksit emisyonlarının azaltılması ile bazı akaryakıt türlerinin denetimini, numune alınmasını ve raporlanmasını kapsamaktadır.

5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (2009)

Türkiye, kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulü ve 13 Mayıs 2009 tarih ve 2009/14979 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın ardından, katılım aracının Birleşmiş Milletlere sunulmasıyla 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur.

Atıkların Düzenli Depolamasına Dair Yönetmelik (2010)

Yönetmeliğin amacı; atıkların düzenli depolama yöntemi ile bertarafı sürecinde;

- ✦ Oluşabilecek sızıntı sularının ve depo gazlarının toprak, hava, yeraltı suları ve yüzeysel suların üzerindeki olumsuz etkilerinin asgari düzeye indirilerek çevre kirliliğinin önlenmesine,
- ✦ Atıkların türüne göre uygun depo tabanı teknik tasarımlarının yapılması ve düzenli depolama tesislerinin inşa edilmesine,
- ✦ Düzenli depolama tesislerine atık kabulü işlemlerine,
- ✦ Düzenli depolama tesislerinin işletilmesi, kapatılması ile kapatma sonrası kontrol ve bakım süreçlerine,
- ✦ İşletme, kapatma ve kapatma sonrası bakım süreçlerinde sera etkisi de dâhil olmak üzere çevre ve insan sağlığı açısından risk teşkil edebilecek olumsuzlukların önlenmesine,
- ✦ Mevcut düzenli depolama tesislerinin ıslahı, kapatılması ve kapatma sonrası bakım süreçlerine ilişkin teknik ve idari hususlar ile uyulması gereken genel kuralları belirlemektir.

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele (ÇEM) Genel Müdürlüğünün Kurulması (2011)

“Toprağın korunması, tabii kaynakların geliştirilmesi, çölleşme ve erozyonla mücadele edilmesi, çığ, heyelan ve sel kontrolü faaliyetleriyle ilgili politika ve stratejiler belirlemek, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanmak” gayesiyle, 29 Ekim 2011 tarih ve 31643 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 85 No’lu Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na bağlı Merkez teşkilatı hizmet birimi içerisinde yer almıştır.

Çevre Bilinci Kazandırılması Genelgesi (2012)

Bu Genelge ile okullarda eğitim görmekte olan çocuklara yaşadıkları çevreyi doğal zenginlikleriyle tanıma ve koruma bilincini kazandırmak, onların bu alandaki çalışmalarına gönüllü olarak katılmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Bu kapsamda faaliyetler yürüten ÇEKUD (Çevre Kuruluşları Dayanışma Derneği) ile iş birliği yapılması, okullar tarafından konuyla ilgili çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesine imkân verilmesi ve destek olunması öngörülmüştür.

Atık Getirme Merkezi Tebliği (2014)

Bu tebliğin amacı; geri kazanılabilir atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan kaynağında ayrı toplanmasının sağlanması ve geri kazanım ve/veya bertarafı gönderilmek üzere bırakılması amacıyla oluşturulan atık getirme merkezlerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Bu tebliğ, sürdürülebilir bir atık yönetim sisteminin sağlanabilmesi amacıyla; bu tebliğin Ek-1’inde yer alan evsel atıklar ile benzer ticari ve kurumsal atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan ayrı toplanmasını sağlamak amacıyla bırakıldıkları atık getirme merkezlerine ilişkin teknik esasları kapsamaktadır.

Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik (2014)

Yönetmeliğin amacı; çeşitli sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının izlenmesine, raporlanmasına ve doğrulanmasına dair usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmelik; bu faaliyetlerden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması iş ve işlemleri ile doğrulayıcı kuruluşların ve işletmelerin mükellefiyetlerinin belirlenmesine dair usul ve esasları kapsamaktadır.

Atık Yönetimi Yönetmeliği (2015)

Bu yönetmelik ile;

- ✱ Atıkların oluşumundan bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetiminin sağlanması,
- ✱ Atık oluşumunun azaltılması, atıkların yeniden kullanımı, geri dönüşümü, geri kazanımı gibi yollar ile doğal kaynak kullanımının azaltılması ve atık yönetiminin sağlanması,
- ✱ Çevre ve insan sağlığı açısından belirli ölçütlere, temel şart ve özelliklere sahip, bu Yönetmeliğin kapsamındaki ürünlerin üretimi ile piyasa gözetimi ve denetimine ilişkin genel usul ve esaslar belirlenmiştir.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (2015)

Yönetmeliğe göre, bitkisel kökenli yağların, konutlarda, resmî veya özel kuruluşlarda ve yemek hizmeti sunan işletmelerde kullanımı sonrasında, yetkili kişi veya kurumlarca toplanıp, geri kazanım tesislerinde gerekli teknik işlemler yapıldıktan sonra Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunca belirlenen standartlarda biyodizel ve biyogaza dönüştürülebilmektedir.

Başka herhangi bir şekilde ikincil kullanımı mümkün olmayan atık yağların, yetkisiz kişilerce toplanması veya kanalizasyona boşaltılması yasaklanmakta olup, bitkisel yağ üreticileri, atık yağ üreticileri, belediyeler ve geri dönüşüm tesisleri bu süreçten müteselsil sorumlu bulunmaktadır.

Maden Atıkları Yönetmeliği (2015)

Yönetmeliğin amacı; madenlerin aranması, çıkarılması, hazırlanması/zenginleştirilmesi veya depolanması sonucunda ortaya çıkan atıkların üretiminden nihai bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde yönetilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Madenlerin aranması, çıkarılması, hazırlanması/zenginleştirilmesi veya depolanması sonucunda ortaya çıkan atıkların yönetimi için gerekli olan işlemleri kapsar.

Paris Anlaşması (2015)

Paris İklim Zirvesi (COP 21), 195 ülke tarafından kabul edilen Paris Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Anlaşma, insan kaynaklı sera gazı salınımlarının neden olduğu küresel sıcaklık artışını uzun vadede, sanayileşme öncesi döneme kıyasla 2 santigrat derecenin altıyla sınırlamayı hedeflemekte; bu konuda 1,5 santigrat dereceyi yakalamanın önemine dikkat çekmektedir.

Türkiye, Paris Anlaşması'nı, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamıştır. Paris Anlaşması 7 Ekim 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmış ve iç hukuk onay süreci tamamlanmıştır. Anlaşma onay belgesi, ulusal beyanımızla birlikte, 11 Ekim 2021 tarihinde BM Sekretaryasına tevdi edilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Türkiye'nin 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefi ilan edilmiştir.

Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği (2016)

Yönetmeliğin amacı; kamu ve hazine taşınmazları ile özel mülkiyete konu taşınmazlarda büyük ölçekli yenilenebilir enerji kaynak alanları (YEKA) oluşturularak yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması, bu alanların yatırımcılara tahsisıyla yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik enerjisi üretim tesislerinde kullanılan ileri teknoloji içeren aksamın yurt içinde üretilmesi ya da yurt içinden temin edilmesinin sağlanması, teknoloji transferinin teminine katkı sağlanmasıdır.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (2017)

Bu Yönetmeliğin amacı, tıbbi atıkların oluşumundan bertarafına kadar;

- ✦ Çevreye ve insan sağlığına zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesinin önlenmesine,
- ✦ Çevreye ve insan sağlığına zarar vermeden kaynağında ayrı olarak toplanması, sağlık kuruluşu içinde taşınması, geçici depolanması, tıbbi atık işleme tesisine taşınması ve bertaraf edilmesine yönelik prensip, politika ve programlar ile hukuki, idari ve teknik esasların belirlenerek uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Sıfır Atık Projesi (2017)

Türkiye'de Sıfır Atık Projesi, ilk kez 2017 yılında duyurularak, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Kamuda ilk uygulaması ise Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığında gerçekleştirilmiştir.

Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Yönetmelik (2017)

Yönetmeliğin amacı, Türkiye'nin taraf olduğu Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü ile kontrol altına alınan maddelerin kullanılmasına ve sonlandırılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Yönetmelik, kontrol altına alınan maddelerin, yeni maddelerin, bu maddeleri içeren veya bu maddeler ile çalışan ürün ve ekipmanların üretimi, dış ticareti, kullanımı, piyasaya arzı, geri kazanımı, geri dönüşümü, ıslahı ve bertarafı ile tüm bilgilerin rapor edilmesini ve kamuoyunun bilgilendirilmesini kapsamaktadır. Bu Yönetmelik, 16/9/2009 tarihli ve 1005/2009(AT) Sayılı Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü dikkate alınarak Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanmıştır.

Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü Yönetmeliği (2017)

Yönetmeliğin amacı; trafikte seyreden motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazlarının neden olduğu hava kirliliğinin etkilerinden canlıları ve çevreyi korumak, egzoz gazı kirleticilerinin azaltılmasını sağlamak, ölçümler yaparak kontrol etmek ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu Yönetmelik, trafikte seyreden benzin, motorin (dizel) ve gaz yakıtla (LPG, CNG, LNG ve benzeri) çalışan motorlu taşıtların egzoz gazı emisyon ölçümlerini yapacak olan gerçek veya tüzel kişilere ait ölçüm istasyonlarını ve bunların açılması, işletilmesi, yetkilendirilmesi, ölçüm istasyonlarında bulunacak cihaz, araç/gereç, personel ve bunların niteliklerini, işletme, çalışma ve denetlenmelerine dair usul ve esasları kapsamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Yapılan Değişiklik (2018)

Yönetmeliğin “Öğretmenlerin Görevleri ve Sorumlulukları” başlıklı maddesinde yapılan değişiklik ile öğretmenin görev ve sorumlulukları arasına çevre bilinci kazandırmak eklenmiştir.

Benzin ve Naftanın Depolanması ve Dağıtılmasından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşik Emisyonların Kontrolü Yönetmeliği (2018)

Yönetmeliğin amacı, benzin ve naftanın depolanması, dolumu, bir terminalden diğerine veya bir terminalden akaryakıt istasyonuna nakliyesi ile akaryakıt istasyonlarında motorlu taşıtlara yakıt doldurulması sırasında yapılan/ kullanılan işlem, tesis ve tankerlerden salınan uçucu organik bileşikler azaltmak sureti ile hava kirliliği ile mücadele etmektir. Bu Yönetmelik; benzin ve naftanın terminallerde veya akaryakıt istasyonlarında depolanması ve dolumu için kullanılan her türlü düzeneği ve ayrıca benzin ve naftanın terminaller arası veya bir terminalden akaryakıt istasyonuna taşınması için kullanılan tankerler ile akaryakıt istasyonlarının kurulumu ve işletimine ilişkin gereklilikleri kapsamaktadır.

Sıfır Atık Bilgi Sistemi (2018)

Sıfır Atık Bilgi Sistemi; sıfır atık yönetim sistemini uygulayacak yerleri kayıt altına almak, belgelemek, izlemek ve sistem kapsamında yönetilen atıkların izlenebilirliğini sağlamak amacıyla çevrim içi uygulama olarak 2018 yılında Bakanlıkça kurulmuştur.

7153 Sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2018)

Kanun'un 29'uncu maddesinin ikinci fıkrasına, “Atıkların kaynağında ayrı biriktirilmesi ve toplanması amacıyla sıfır atık yönetim sistemini kuran ve uygulayan belediyelere, il özel idarelerine, kurum, kuruluş ve işletmelere Bakanlıkça teşvik uygulaması yapılır.” hükmü eklenerek sıfır atık uygulamasının kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanmasının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Bu Kanun'la tüketiciler ve Kanun'la belirlenen ürünleri piyasaya sürenlerden geri kazanım katılım payı tahsil edilmesine başlanmıştır. Bu kanun değişikliği sonucu 01/01/2019 tarihi itibarıyla plastik poşetler, satış noktalarında kullanıcıya veya tüketiciye ücret karşılığı verilmeye başlanmıştır.

Çevre Etiketli Yönetmeliği (2018)

Yönetmelik, çevresel etkileri azaltılmış ürünlerin teşviki ve tüketicilere doğru, bilimsel temele dayalı, gönüllülük esaslı “Çevre Etiketli Sistemi”ni oluşturarak, sistemin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içermektedir. Türkiye’de üretilen, dağıtılan, ihraç edilen veya ithalat yoluyla piyasaya sunulan ürün ya da hizmetlerin çevreye duyarlı ve çevre dostu olduğunu gösteren bir sistemdir.

11. Kalkınma Planı (2019-2023)

On Birinci Kalkınma Planı’nda “Çevrenin Korunması” başlığı altında “çevre ve doğal kaynakların korunması, kalitesinin iyileştirilmesi, etkin, entegre ve sürdürülebilir şekilde yönetiminin sağlanması, her alanda çevre ve iklim dostu uygulamaların gerçekleştirilmesi, toplumun her kesiminin çevre bilinci ile duyarlılığının artırılması” temel amaçlar arasında yer almıştır. Bu kapsamda yürütülecek politika ve tedbirler de aynı başlık altında sıralanmıştır.

Sıfır Atık Yönetmeliği (2019)

Yönetmeliğin amacı, ham madde ve doğal kaynakların etkin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda atık yönetimi süreçlerinde çevre ve insan sağlığının ve tüm kaynakların korunmasını hedefleyen sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına, yaygınlaştırılmasına, geliştirilmesine, izlenmesine, finansmanına, kayıt altına alınarak belgelendirilmesine ilişkin genel ilke ve esasların belirlenmesidir.

Sıfır atık vizyonunun ülke genelinde benimsenmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılmasını hedefleyen bu düzenlemede, ilgili kurum ve kuruluşların yetki ve yükümlülükleri sıralanmış, Sıfır Atık Yönetim Sisteminin Kurulması ve Toplama Sistemine İlişkin Esaslar ile Sıfır Atık Belgesine İlişkin Esaslar belirlenmiştir.

Sıfır Atık Yönetim Sistemi Uygulama Kılavuzları (2019)

Sıfır Atık Yönetmeliği gereğince Sıfır Atık Yönetim Sistemini kurması gereken hedef kitlelere yol göstermek amacıyla 11 adet “Sıfır Atık Yönetim Sistemi Uygulama Kılavuzu” hazırlanmıştır.

Atık Yağların Yönetimi Yönetmeliği (2019)

Yönetmeliğin amacı, atık yağların geçici depolanmasına, toplanmasına, taşınmasına, rafinasyona tabi tutulmasına, enerji geri kazanımının sağlanmasına ve bertaraf edilmesine ilişkin teknik ve idari esasların belirlenerek çevre ve insan sağlığının korunması ile doğal kaynakların verimli kullanımının sağlanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmelik (2019)

Yönetmeliğin amacı;

- ✱ 9/8/1983 tarihli ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun Ek-1 sayılı listesinde yer alan ürünlerden poşetler için satış noktalarından, diğer ürünler için piyasaya sürenlerden/ithalatçılardan tahsil edilecek geri kazanım katılım paylarının belirlenmesine, beyan edilmesine, tahsilatına ve izlenmesine,
- ✱ Kanunun Ek-1 sayılı listesindeki ürünlerden, plastik poşetler için satış noktalarınca, diğer ürünler için piyasaya sürenlerce/ithalatçılarca uyulacak hükümlere ilişkin idari ve teknik usul ve esasları belirlemektir.

7261 Sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2020)

Çevre kirliliğini önlemek ve yeşil alanların korunmasına, iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamak, döngüsel ekonomi ve sıfır atık yaklaşımı doğrultusunda kaynak verimliliğini artırmak ile ulusal ölçekte depozito yönetim sistemi kurulmasına, işletilmesine, izlenmesine ve denetimine yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere Türkiye Çevre Ajansı kurulmuştur.

Çevre kanununda yapılan bu değişiklik ile döngüsel ekonomi kavramı Kanun'a eklenmiş, atık madenî yağları etkin yönetimine yönelik hükümlere yer verilmiş, sıfır atık ve kaynakta ayrı toplama uygulamalarını, tek kullanımlık malzemelerin ve plastik poşet kullanımının azaltılmasını destekleyici hükümler ilave edilmiş ve atıklar ile atıklardan elde edilen malzemelerin üretimde zorunlu kullanımına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (2021)

Yönetmelik, kullanım sonrası oluşacak atıkların önlenmesi, önlemenin mümkün olmaması durumunda, yeniden kullanım, geri dönüşüm veya geri kazanım yöntemleri ile bertaraf edilmesi sürecinde izlenecek yol ve yöntemleri kapsamaktadır.

Atık Ön İşlem ve Geri Kazanım Tesislerinin Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik (2021)

Yönetmelikte, atıkların işlenmesi amacıyla faaliyet gösteren atık ön işlem ve geri kazanım tesislerinin teknik kriterlerine ve bu tesislerde bulunması gereken asgari şartlara ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir.

Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı (2021)

Türkiye'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı'na adaptasyonunu sağlayacak yol haritası tespit edilmiş ve ilgili kurumların katkıları ile eylem planı oluşturulmuştur. Bu kapsamda Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu (YMÇG) ve Yeşil Mutabakat Eylem Planı (YMEP)'na ilişkin 2021/15 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi 16 Temmuz 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Eylem planında, AB'nin politika öncelikleri doğrultusunda;

- ✦ Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri,
- ✦ Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi,
- ✦ Yeşil Finansman,
- ✦ Temiz, Ekonomik ve Güvenli Enerji Arzı,
- ✦ Sürdürülebilir Tarım,
- ✦ Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım,
- ✦ İklim Değişikliği ile Mücadele,
- ✦ Diplomasi,
- ✦ Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri,

başlıkları altında belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek 81 eyleme yer verilmektedir. Bu çerçevede, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında tüm ilgili kamu kuruluşları ve özel sektör ile tüm paydaşların sürece dâhil olduğu 20 İhtisas Çalışma Grubu altında konu bazlı çalışmalar yürütülmektedir.

Atık Getirme Merkezlerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Sıfır Atık Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar (2021)

Usul ve esasların amacı; sıfır atık yönetim sistemi uygulamaları ile geri kazanılabilir atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan kaynağında ayrı biriktirilmesine ve ayrı toplanmasına, geri kazanım ve/veya bertarafa gönderilmek üzere bırakılabilmesi için oluşturulan atık getirme merkezlerine ilişkin idari ve teknik hususları belirlemektir.

7410 Sayılı Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2021)

Türkiye Çevre Ajansı marifetiyle zorunlu depozito-iade sisteminin kamu-özel iş birliği eliyle yapmasına imkân tanıyarak özel sektörün atık yönetim sürecinde daha etkin rol almasının önü açılmış, düşük miktarda tıbbi atık üreten muayenehane benzeri yerlerin ilgili mevzuat hükümlerine aykırı işlem tesis etmeleri hâlinde idari para cezası verilmesine yönelik hüküm getirilmiştir.

İklim Değişikliği Başkanlığının Kurulması (2021)

Başkanlık; Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum çalışmaları kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde politika, strateji ve eylemleri belirlemek, müzakere süreçlerini yürütmek, kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamakla sorumludur. Kurum; Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda iklim değişikliğine uyum ve karbon emisyon azaltımı için gerekli her tür çalışmayı yapmak, toplumun her kesimine insan ve doğa dostu bir yaklaşımla iklim değişikliği farkındalığı kazandırmakla görevlidir.

Sürdürülebilir Finansman Çerçeve Dokümanı (2021)

Çerçeve dokümanın, uluslararası sermaye piyasalarında Hazine ve Maliye Bakanlığınca gerçekleştirilebilecek yeşil, sosyal veya sürdürülebilir tahvil veya kira sertifikası türünden borçlanma işlemlerinde kullanılması amaçlanmaktadır. Dokümanda, Türkiye'nin iklim değişikliği taahhütleri ve Yeşil Mutabakat Eylem Planı gibi çeşitli konularda bilgiler yer almaktadır. Ayrıca yeşil, sosyal ve sürdürülebilir finansmana ilişkin çerçeve çizilmektedir.

Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Yönetimi Hakkında Yönetmelik (2022)

Yönetmeliğin amacı, sürdürülebilir şekilde çevrenin korunması için;

- ✦ Döngüsel ekonomi ve kaynak verimliliği ilkeleri esas alınarak atık elektrikli ve elektronik eşyaların oluşumunun önlenmesine, önlenemediği durumlarda oluşan atık elektrikli ve elektronik eşyaların ayrı toplanmasına ve bertaraf edilecek atık elektrikli ve elektronik eşyaların miktarının azaltılması için yeniden kullanıma hazırlama, geri dönüşüm, geri kazanım yöntem ve hedeflerinin belirlenmesine,
- ✦ Atık elektrikli ve elektronik eşyaların sıfır atık yönetim sistemi dâhil belirli bir yönetim sistemi içinde çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde yönetilmesine,
- ✦ Elektrikli ve elektronik eşya üreticileri için genişletilmiş üretici sorumluluğunun uygulanmasına dair çerçevenin belirlenmesine yönelik strateji ve politikalar ile idari, hukuki ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.

2022-2024 Orta Vadeli Program (2022)

2022-2024 Orta Vadeli Program'da yeşil dönüşümü dikkate alan bir büyüme amaçlanmıştır. Program döneminde küresel değer zincirleriyle bütünleşmenin ve ülkeye uluslararası yatırım çekme sürecinin, Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda yer alan hedef ve eylemler de dikkate alınarak şekilleneceği belirtilmiştir. Bu kapsamda uygulanması gereken politika ve tedbirlere programda yer verilmiştir.

Atık Toplayıcıları Genelgesi (2022)

Genelge ile kamuoyunda “kâğıt toplayıcıları” olarak bilinen ve herhangi bir işletmeye bağlı olmaksızın atık toplayıcılığı yapan vatandaşların sıfır atık bilgi sistemi” ile kayıt altına alınarak, yetkilendirilmesi ve çalışma sisteminin düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Genelgeye göre, mülki idare amirleri uygulamaya yönelik gerekli koordinasyonu sağlamakla, belediyeler ise saha uygulamaları ile sahadaki tertip ve tedbirleri mevzuata uygun olarak yürütmekle sorumludur.

Küresel Sıfır Atık İyi Niyet Beyanı (2022)

ABD'nin New York kentindeki BM 77. Genel Kuruluna katılmak üzere Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a eşlik eden Emine Erdoğan Hanımefendi, BM Genel Sekreteri António Guterres ile bir araya gelmiştir. İki isim New York'taki BM Genel Merkezi'nde iklim kriziyle mücadele kapsamında "Küresel Sıfır Atık İyi Niyet Beyanı"nı imzalamıştır. Bu çerçevede Emine Erdoğan Hanımefendi'nin, BM çatısı altında sıfır atığı hedefleyecek çalışmanın küresel liderliğini yürüteceği belirtilmiştir.

30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü (2022)

Türkiye'nin, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma planları kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kuruluna sunmuş olduğu "Sıfır Atık" kararı kabul edilmiştir. Böylece, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayesinde yürütülen "Sıfır Atık Projesi", BM Genel Kurulu kararıyla desteklenmiştir. Bu karar neticesinde Genel Kurul 30 Mart'ı Uluslararası Sıfır Atık Günü ilan etmiştir.

Elektrikli ve Elektronik Eşyalarda Bazı Zararlı Maddelerin Kullanımının Kısıtlanmasına İlişkin Yönetmelik (2022)

Yönetmeliğin amacı, atık elektrikli ve elektronik eşyaların çevreye duyarlı geri kazanımının ve bertarafının sağlanması da dâhil olmak üzere insan sağlığının ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmak amacıyla elektrikli ve elektronik eşyalarda zararlı maddelerin kullanımının kısıtlanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.

Tersane, Tekne İmal ve Çekme Yerlerinin Çevresel Yönetimi Hakkında Yönetmelik (2022)

Yönetmeliğin amacı, Türkiye'nin kıyı alanlarında faaliyet gösteren tersane, tekne imal ve çekme yerlerinde inşa, tadilat ve/veya bakım onarım faaliyeti sonucu ortaya çıkan ve deniz kirliliğine ve deniz tabanında birikim oluşturarak uzun sürede ekosistem tahribatına sebebiyet veren kirleticilerin çevresel yönetimine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Yönetmelik, tersane, tekne imal ve çekme yerlerinin yürütmekte olduğu proseslerin çevresel açıdan iyileştirilmesini, temiz üretim tekniklerinin yaygınlaştırılmasını, proseslerin deniz çevresine olan etkilerinin izlenmesini, balast sedimanı alım tesislerinin kurulmasını ve yapılması gereken raporlamaları kapsamaktadır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi (2022)

Borsa İstanbul şirketleri arasında sürdürülebilirlik konusundaki anlayış, bilgi ve uygulamaların artması amacıyla Borsa İstanbul'da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin paylarının yer aldığı BIST Sürdürülebilirlik ve BIST Sürdürülebilirlik 25 endeksleri oluşturulmuştur. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi ile sürdürülebilirlik performansı yüksek ve aynı zamanda büyük ve likit şirketlerden oluşan bir endeks oluşturulması hedeflenmiştir. Endeks, şirketlerin küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, su kaynaklarının azalması, sağlık, güvenlik, istihdam gibi Türkiye ve dünya için önemli olan sürdürülebilirliğe ilişkin meselelere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymakta, yaptıkları faaliyetlerin ve aldıkları kararların bağımsız bir gözle değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Kombine Taşımacılık Yönetmeliği (2022)

Yönetmeliğin amacı, kombine yük taşımacılığı ve yeşil lojistik faaliyetlere ilişkin ilke, esas ve koşulların belirlenerek bütünleşik, dengeli ve çevreyle dost bir taşımacılık düzeninin oluşturulması, yaygınlaştırılmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesidir.

2022-2025 Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı (BDDK) (2022)

Sürdürülebilir Bankacılık Strateji Belgesi'nde öncelikle sürdürülebilir bankacılık altyapısının kurulmasına odaklanılmakta ve uluslararası standart ve uygulamalar çerçevesinde bankaların sürdürülebilirlik faaliyetlerinde esas alacakları usul ve esaslara ilişkin yaklaşımlara yer verilmektedir. Strateji Belgesi'nde "iklimle bağlantılı finansal risklerin" sayısallaştırılması, ölçülmesi ve analizi için temel ilkeler belirlenmektedir. Strateji Belgesi'nde ortaya konulan politikalar, sürdürülebilir bankacılık faaliyetlerinin, sektörün mali sağlamlığını da koruyarak geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu kapsamda atılacak adımların reel sektörün yeşil dönüşümü için uluslararası piyasalardan uygun maliyetli kaynak sağlanmasına da katkı sunması beklenmektedir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun sürdürülebilir finans alanındaki misyonu, bankacılık sektörü üzerindeki etkileri dolayısıyla finansal istikrarı tehdit edebilecek çevresel ve sosyal riskleri en aza indirmek ve düşük karbon ekonomisine geçişin finansmanında bankacılık sektörü için yönlendirici, kolaylaştırıcı, teşvik edici ve eğitici bir rol oynamaktır.

Sıfır Atık Danışma Kurulu (2023)

Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi kapsamında sıfır atık yaklaşımının teşvik edilmesi Birleşmiş Milletler (BM) 77. Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 2022 tarihinde karar altına alınmıştır. Sıfır atık alanında en iyi uygulamaların ve başarı öykülerinin yaygınlaştırılması ile farkındalığın dünya çapında artırılması amacıyla faaliyet gösterecek olan bir danışma kurulunun kurulması görüşülmüş ve 12 Nisan 2023 tarihinde karara bağlanmıştır. Bu kapsamda kurulan Sıfır Atık Danışma Kurulunun başkanlığı, Emine Erdoğan Hanımefendi tarafından yürütülmektedir.

Bazı Zararlı Kimyasalların İhracatı ve İthalatı Hakkında Yönetmelik (2023)

Yönetmeliğin amacı; Bazı Zararlı Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi'nin uygulanmasına, zararlı kimyasalların uluslararası dolaşımı sırasında insan sağlığının ve çevrenin potansiyel zararlardan korunması amacıyla ortak sorumluluk ve iş birliğine dayalı çabaların teşvik edilmesine, zararlı kimyasalların çevreyle uyumlu bir biçimde kullanılmasına, zararlı kimyasalların nitelikleri hakkında bilgi paylaşımının kolaylaştırılmasına, sözleşmeye taraf olanlar ile diğer ülkelerin, ithalat ve ihracata dair ulusal karar verme süreçlerini tamamlamalarına yardımcı olmak maksadıyla zararlı kimyasallarla ilgili alınan ulusal tedbir kararları ile nihai düzenleyici eylemlerin uygun görülen şekilde bu ülkelere dağıtılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

İthalat Denetimi Tebliği

Ticaret Bakanlığınca hazırlanan *Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Atıkların İthalat Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2025/3)* kapsamında ülkemize tehlikeli atıkların ithalatı ile bertaraf amacıyla atık ithalatı yasaktır. Öte yandan, ülkemiz ekonomisi için kritik önemi haiz olan atıklar da mevcut olduğundan, temiz, ayrıştırılmış, kontamine olmamış tehlikesiz atıkların ithalatı mümkündür. Bu çerçevede, plastik, cam, kâğıt ve tekstil atıkları gibi atıkların geri kazanım ve üretimde kullanım amacıyla ithalatı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının uygunluk denetimi ve belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde yapılabilmektedir.

Benzer şekilde metal hurda ithalatı, Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Metal Hurdaların İthalat Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2025/23) çerçevesinde düzenlenmekte olup, Tebliğ ekindeki metal hurdaları yalnızca ergiterek işlem yapan veya metal hurdayı parçalamak ve boyutlarını küçültmek suretiyle kalitesini ve yoğunluğunu arttırmak üzere ön işlem uygulayan ve bu amaçlarla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından Geçici Faaliyet Belgesi veya Çevre İzin ve Lisans Belgesine sahip sanayiciler ithal edebilmekte ve ayrıca ithalat aşamasında metal hurdaların radyasyon içermediğine dair Nükleer Düzenleme Kurumu tarafından düzenlenen belge aranmaktadır.

İlaveten ozon tabakasını incelten bazı maddeler, florlu sera gazları ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili mevzuatı ile piyasaya arzı yasaklanmış veya kısıtlanmış olan diğer kimyasalların ithalatı, Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Kimyasalların İthalat Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2025/6) kapsamında çevrenin korunması yönünden yasaklanmakta veya kontrole tabi tutulmaktadır. İthalatı kısıtlanan veya kontrole tabi tutulan bu kimyasalların ithalat denetimleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yapılmakta ve söz konusu kimyasalların uygun bulunması hâlinde gümrük idaresince ithalatına izin verilmektedir. Ayrıca kimyasalların kaydı, değerlendirilmesi, izni ve kısıtlanmasını öngören, Avrupa Birliğinin REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) Tüzüğünü uyumlaştıran KKDİK (Kimyasalların Kaydı, Değerlendirmesi, İzni ve Kısıtlanması) Yönetmeliğinde yer alan piyasaya arz kısıtlamasına ilişkin hükümler de mezkûr Tebliğe peyderpey yansıtılarak ithal yolla piyasaya arz edilen kimyasallara da aynı şartların uygulanması temin edilmektedir.

Diğer taraftan, taş kömürü, linyit, petrol koku vb. katı yakıtların ısınma, sanayi ve termik santrallerde kullanım amaçlı ithalatında Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Katı Yakıtların İthalat Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2025/7) hükümleri doğrultusunda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca düzenlenen Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Katı Yakıt İthalatçısı Kayıt Belgesi aranmaktadır.

Atık Su Arıtma Tesisi Enerji Teşviki Yönetmeliği (2023)

Yönetmeliğin amacı, alıcı ortamın su kalitesinin yükseltilmesi ve doğal kaynakların korunması için atık su arıtma tesisini kuran, işleten tesislerden arıtılmış atık suyunu alıcı ortama deşarj eden ve/veya yeniden kullananlardan mevzuatta belirtilen yükümlülüklerini yerine getirenlerin, atık su arıtma tesislerinde kullandıkları elektrik enerjisi giderlerinin bir kısmının veya tamamının Bakanlıkça geri ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Yapılan Değişiklik (2023)

Yönetmeliğin “Öğrenciden Beklenen Davranışlar” başlıklı maddesinde yapılan değişiklik ile çevrenin korunmasına katkıda bulunmak, öğrenciden beklenen davranışlar arasına eklenmiştir.

Yönetmeliğin “Oyun Yeri” başlıklı maddesinde yapılan değişiklikle çocuklara çevre bilincinin kazandırılmasına yardımcı olacak eğitim ortamlarının hazırlanması gerekliliği getirilmiştir.

Florlu Sera Gazlarına İlişkin Yönetmelik (2024)

Yönetmeliğin amacı, Türkiye'nin taraf olduğu Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü kapsamında yer alan florlu sera gazlarının salınımı kontrol altına almak üzere florlu sera gazları ve diğer florlu maddelerin yönetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Ürün ve ekipman içinde olanlar da dâhil olmak üzere florlu sera gazları ve diğer florlu maddelerin etiketlenmesine, verilerin toplanmasına, sızıntı kontrollerine, raporlanmasına, piyasaya arz, ithalat, ihracat ve kullanımına, kota dağıtımına ve florlu sera gazlarının geri kazanımına ve imhasına ilişkin esasları; florlu sera gazları içeren veya çalışması bu gazlara dayanan ekipmanlara müdahale eden gerçek ve tüzel kişilerin eğitim ve belgelendirilmesine ilişkin konuları ve düzenlemeleri kapsamaktadır.

Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Standartları (TSRS) (2024)

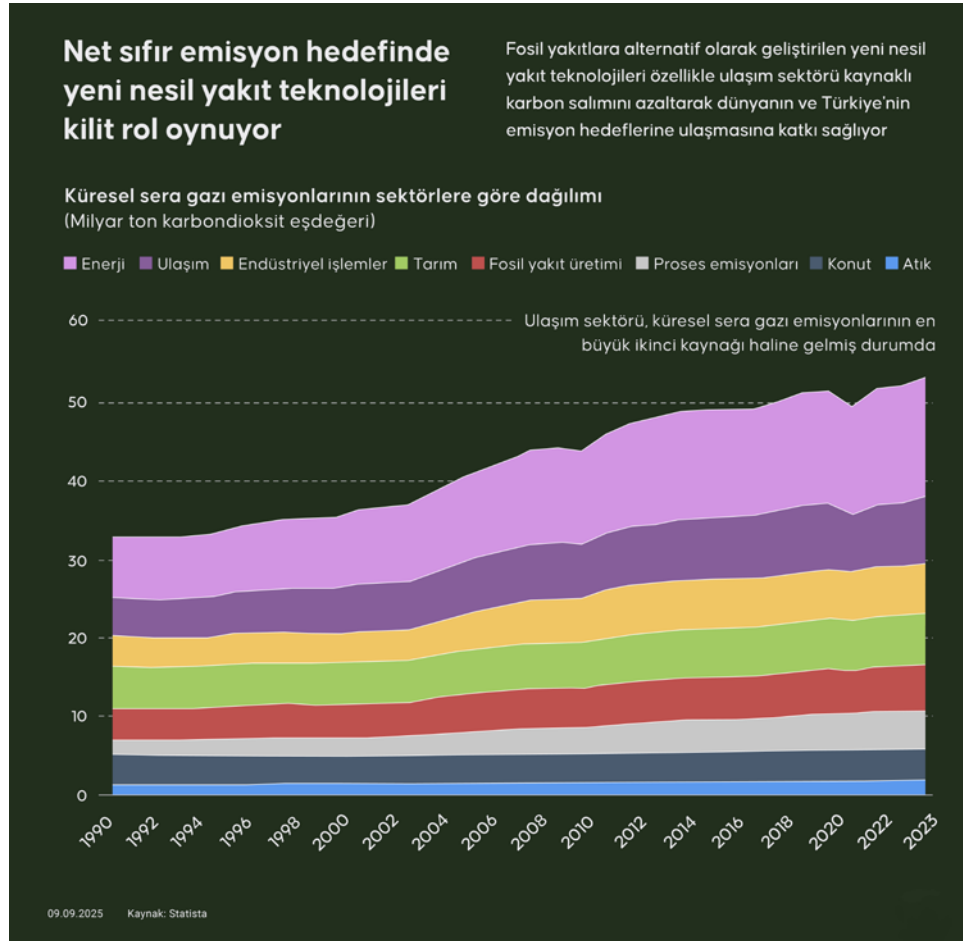
Düzenleme; kapsamı dâhilindeki şirketler için sürdürülebilirlik raporlamasını zorunlu hâle getirerek şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarının şeffaf bir şekilde ortaya çıkmasını amaçlamaktadır. Bu raporlar, özellikle iklim değişikliği gibi küresel sorunlara yönelik riskleri ve ortaya çıkabilecek yeni iş fırsatlarını belirleyerek şirketlerin daha sürdürülebilir bir geleceğe hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye'deki şirketlerin AB'nin CSRD ve CSDDD direktiflerine uyum sağlamasında TSRS hem bir fırsat hem de tetikleyici bir unsur olarak görülebilmektedir.

12. Kalkınma Planı (2024-2028) (2024)

On İkinci Kalkınma Planı'nda "Çevrenin Korunması" başlığı altında "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin sağlanması, sosyal adalet anlayışıyla çevre ile doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi, toplumun çevreye karşı duyarlılığı ve bilincinin artırılması" temel amaçlar arasında yer almıştır. Bu kapsamda yürütülecek politika ve tedbirler de aynı başlık altında sıralanmıştır.

Orta Vadeli Program (2024-2026) (2024)

Program döneminde, 2053 net sıfır emisyon hedefi ve ulusal kalkınma öncelikleri doğrultusunda, sera gazı emisyon azaltımını destekleyen, iklim değişikliğine uyum kapasitesini artıran, rekabetçiliği ve verimliliği ön planda tutan, adil geçişi gözetilen ve küresel finansman kaynaklarından azami düzeyde faydalanarak ulusal teşvik mekanizmalarını geliştiren bir yaklaşımla Türkiye'nin yeşil dönüşüm sürecinin hızlandırılması planlanmıştır. Bu bağlamda yürütülecek politikalar ve tedbirler kapsamında, iklim değişikliğiyle ilgili uygulamaların bütüncül bir biçimde ele alındığı temel mevzuat hazırlığının tamamlanacağı öngörülmüştür.

3.2. Türkiye'de Şehircilik Mevzuatının Tarihsel Gelişimi

3194 Sayılı İmar Kanunu

İmar Kanunu'nun amacı; yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamaktır.

İmar Kanunu'nun kapsamı; Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmî ve özel bütün yapılardan oluşmaktadır.

İmar Kanunu çerçevesinde, ülkemizde herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamaz.

Bu kapsamda ülkemizde sağlıklı yapılaşma ve şehircilik ilkelerine uygun düzenli planlama esasları ile uygulamaları İmar Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle düzenlenmekte olup, uygulamada ihtiyaç duyulan hususlara ilişkin mevzuat değişiklikleri yapılmak suretiyle sağlıklı ve yaşanılabilir şehirleşme sağlanmaktadır.

4708 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un amacı; can ve mal güvenliğini teminen, imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un kapsamı;

- ✦ 03/05/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 26'ncı maddesinde belirtilen kamuya ait yapı ve tesisler ile 27'nci maddesinde belirtilen ruhsata tabi olmayan yapılar,
- ✦ Bodrum katı dışında en çok iki katlı ve yapı inşaat alanı toplam 200 metrekaresi geçmeyen müstakil yapılar,
- ✦ Entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapı ve tesisler,
- ✦ Güneş enerjisi santralleri, rüzgâr enerjisi santralleri,

- ✱ Köy yerleşik alanlarında, belediye ve mücavir alan sınırları içinde olmayan iskân dışı alanlarda ve nüfusu 5000'in altında olan belediyelerin, belediye ve mücavir alan sınırları içinde bodrum katı ve çatı arası dışında en çok iki katlı ve yalnızca bir bodrum katın inşaat alanı hesaba katılmaksızın, toplam inşaat alanı 500 metrekareyi geçmeyen konut yapıları ile bunların kömürlük, otopark, depo gibi, müstemilatı *hariç olmak üzere*, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak yapıların denetiminden oluşmaktadır.

Bu kapsamda ülkemizde can ve mal güvenliğinin temin edilmesi amacıyla, gerekli standartlara uygun kaliteli ve dayanıklı yapı yapılması için yapıların denetimi oldukça önem arz etmekte olup, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun uygulamaları ile gerekli iş ve işlemler tesis edilmektedir.

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un amacı; fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir.

Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un kapsamı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerden oluşmaktadır.

Bu kapsamda ülkemizde fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli alanları oluşturmak amacıyla; iyileştirme, tasfiye ve yenileme çalışmaları yapılmak suretiyle güvenli ve dayanıklı yapılaşma sağlanmaktadır.

Bu çerçevede deprem bölgesi olan ülkemizde konunun önemine binaen, 16/10/2023 tarihli ve 32341 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 153 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kentsel Dönüşüm Başkanlığı kurulmuş olup, sağlıklı şehirleşmenin sağlanması adına kapsamlı uygulamalar yapılmaktadır.

7452 Sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Kabul Edilmesine Dair Kanun

7452 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un amacı; 08/02/2023 tarihli ve 6785 sayılı Cumhurbaşkanı Kararıyla ilan edilen olağanüstü hâl kapsamında yer alan illerde yerleşme ve yapılaşma hususunda bazı tedbirlerin alınmasıdır.

7452 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Kabul Edilmesine Dair Kanun kapsamında; 06/02/2023 tarihinde vuku bulan depremler dolayısıyla 'genel hayata etkili afet bölgesi' olarak kabul edilen yerlerde, afetten etkilenenlerin geçici veya kesin iskân alanları; fay hattına mesafesi, zeminin elverişliliği, yerleşim merkezine yakınlığı gibi kriterler gözetilerek, Bakanlıkça resen belirlenerek ilgili kurumlara bildirilir. Bu kapsamda, deprem sonrası yapılacak iş ve işlemler ile etkilenen bölgelerdeki şehirleşmenin sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi amacıyla uygulamalar yapılmaktadır.

7452 Sayılı Kanunun Ek 1'inci Maddesi ve 7700 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı uyarınca her bir hak sahibine azami 2 hibe (1 konut + 1 ticaret) ve 3 kredi miktarı kadar ödeme yapılmak üzere; şu ana kadar 11 ilde, 250 bin bağımsız bölümün anahtar teslimi yapılmıştır.

Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (2019-2023)

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından coğrafi veri altyapısının kurulmasına geliştirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmektedir. 2011 yılında yayımlanan 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü kurulmuş, Bilgi Toplumu Stratejisi’nin (2006-2010) “Kamu Yönetiminde Modernizasyon” başlığı altında yer alan 75 numaralı “TUCBS Altyapısı Kurulumu” eylemi ile kamu kurum ve kuruluşlarının sorumlusu oldukları coğrafi bilgileri ortak altyapı üzerinden kullanıcılara sunmaları amacıyla portal oluşturma ve coğrafi verilere ilişkin içerik ve değişim standartları belirleme çalışmaları Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın 10.07.2018 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde tanımlanmış olan görev ve yetkileri arasında; *“Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminin kurulmasına, kullanılmasına ve geliştirilmesine dair iş ve işlemleri yapmak, yaptırmak, mahallî idarelerin planlama, harita, altyapı ve üstyapıya ilişkin faaliyetleri ile ilgili Kent Bilgi Sistemlerinin kurulması, kullanılması ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi ile entegrasyonu desteklemek”* yer almaktadır.

Aynı Kararnamenin 108’inci maddesinin (b) ve (g) bentlerinde; *“Çağdaş coğrafi bilgi teknolojilerinin ülkede etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını teşvik etmek ve eşgüdümü sağlamak ve “Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi kapsamında resmî ve özel kurum ve kuruluşlarca üretilen mekânsal verilerin sunulduğu portalı kurmak ve işletmek”* görev ve yetkileri Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

07/11/2019 tarihli ve 30941 sayılı Resmî Gazete’de “Coğrafi Bilgi Sistemleri Hakkında 49 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” yayımlanmıştır. Bu kararname ile Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi ve altyapısına ilişkin kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanması, hedef ve stratejilerin oluşturulması, coğrafi veri temaları içinde yer alan coğrafi veri ve bilginin üretilmesi ve güncelliğinin sağlanması, yönetilmesi, kullanılması, erişimi, güvenliğinin sağlanması, paylaşılması ve dağıtımına yönelik usul, esas ve standartlar ile kararname kapsamında oluşturulan kurulların, kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

20.02.2020 tarihli ve 31045 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinin (a) ve (b) bentlerinde Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisinde yer alan coğrafi verilerin paylaşımı için şu hükümler yer almaktadır;

- ✦ Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Matrisine göre kamu kurum ve kuruluşları arasında paylaşımı, erişimi ve kullanımı bedelsizdir,
- ✦ Ulusal güvenliğe ilişkin hükümler ile fikrî, sınai ve ticari haklara ilişkin mevzuat hükümleri saklı kalmak ve veri üretmekle sorumlu kurumun uygun görüşü alınmak kaydıyla, veri madenciliği ve yeni veri üretimi konularındaki hasılat paylaşımına yönelik iş birlikleri kapsamında, kurum, kuruluşlar ve üniversiteler ile paylaşımı bedelsiz olarak yapılabilir.

14/02/2020 tarihli ve 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ile 49 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5'inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi, 7'nci maddesi, 18'inci maddesinin dördüncü fıkrası ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 108'inci maddesinin birinci fıkrasının (c), (h) ve (ı) bentlerine dayanılarak, coğrafi veri temaları ile bu temalardan sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşlarını gösteren Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisindeki tüm coğrafi verileri üretecek yerli ve yabancı özel hukuk tüzel kişilerinin çalışma usul ve esaslarını belirleyen, Coğrafi Veri Lisans Yönetmeliği 10/02/2021 tarihli ve 31391 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

49 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne ekli (1) sayılı listede yer alan coğrafi veri temaları ile bu temalardan sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşlarını gösteren Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisindeki tüm coğrafi verilerin, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişilerin toplanması, üretilmesi, paylaşılması veya satılmasına ilişkin izinler ise 10/02/2021 tarihli ve 31391 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Coğrafi Veri İzinleri Yönetmeliği ile belirlenmiştir.

Bu yönetmelikle; Coğrafi Veri Lisans Yönetmeliği kapsamında lisans verilenler, izin kapsamı dışında bırakılmış, kamu tüzel kişilerinin ulusal coğrafi veri sorumluluk matrisi kapsamındaki coğrafi verileri toplaması, üretmesi, paylaşması veya satması Bakanlık iznine bağlanmış ancak kamu tüzel kişileri 14/02/2020 tarihli ve 7221 sayılı Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında izin bedelinden muaf tutulmuş, gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, kamu kurumları ve kamu tüzel kişileri için yürüttükleri faaliyetler kapsamında üretecekleri verileri ticarete konu etmeleri durumunda veri izin bedeli ödemekle yükümlü tutulmuşlardır.

Coğrafi Bilgi Sistemleri Hakkında 49 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında coğrafi bilgi sistemlerine ilişkin ulusal hedeflerin belirlenmesi, ülke çapında uygulanmasının ve ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması amacıyla Cumhurbaşkanı Yardımcısı başkanlığında Bakan yardımcıları ve ilgili kurumların üst yöneticilerinden (DDO, MİT, SBB, TÜİK) oluşan “Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Kurulu” (Kurul) ve Kurul tarafından belirlenen hedeflerin ülke çapında uygulanmasının izlenmesi, Coğrafi bilgi hizmetlerinin uygulanmasına yönelik koordinasyonun sağlanması ve tanımlama dokümanlarının incelenerek yayımlanmasının sağlanması amacıyla Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemleri Yürütme Kurulu teşkil edilmiştir. Bahsi geçen Kurul ve Yürütme Kurulu ile aynı Kararname ile oluşturulan çalışma heyetleri ve alt çalışma gruplarının oluşturulması ve bunların çalışma usul ve esaslarını belirlemek amacıyla “Coğrafi Bilgi Sistemlerine İlişkin Oluşturulan Kurullar ve Çalışma Heyetleri Hakkında Yönetmelik” hazırlanarak 10/02/2021 tarihli ve 31391 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Her iki kurulun sekretarya hizmetleri ile çalışma heyetlerinin koordinasyon faaliyetleri Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Kararnamenin yayımlanmasının ardından 2020 yılında iki, 2021 ve 2022 yıllarında bir olmak üzere toplam dört Kurul toplantısı gerçekleştirilmiş ve Ulusal Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı’nın ve Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk matrisinin onaylanması, coğrafi veri paylaşımının artırılması, verilerin açık veri olarak sunulmasının sağlanması gibi ulusal ölçekte karar alınarak yürütülmesi sağlanmıştır.

Söz konusu Kararnamede; “Belirli bir konuya ilişkin olarak ulusal veya uluslararası standartlara uygun hazırlanan coğrafi veri topluluğu” olarak “coğrafi veri teması”nın tanımı yapılmış ve Kararname’nin ekinde 32 adet coğrafi veri teması sıralanmıştır. Coğrafi veri temalarına ilişkin uygulama kurallarını, teknik esasları ve standartları belirleyen tanımlama dokümanlarının, coğrafi veri temalarının sorumlularının yer aldığı Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisinin ve coğrafi veriye erişim, paylaşım ve kullanım yetkilerini tanımlayan Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Matrisi’nin hazırlanmasına ve yayımlanmasına ilişkin hükümler de Kararname ile belirlenmiştir.

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü sekretaryasında gerçekleştirilen Yürütme Kurulu toplantısında hazırlanan Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisi’nin ilk versiyonu, Kurul’un 11 Haziran 2020 tarihinde düzenlenen ilk toplantısında onaylanarak 30 Haziran 2020 tarih ve 31171 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. 32 tema ve 53 alt temanın sorumlu ve ilgili kurumlarının belirlendiği Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisi’nin güncel versiyonu, 5 Aralık 2022 tarih ve 32034 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış olup bir bölümü aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisi			
(24/08/2022 Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Kurul kararı ile ilgili kurumlarla genişletilmiş halidir)			
S.N.	Tema	Alt Tema	Sorumlu/İlgili Kurum
1	Koordinat Referans Sistemleri ve Coğrafi Grid Sistemleri	Coğrafi Grid Sistemleri	Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (Sorumlu Kurum) Harita Genel Müdürlüğü Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
2	Koordinat Referans Sistemleri ve Coğrafi Grid Sistemleri	Koordinat Referans Sistemleri	Harita Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum), Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
3	İdari Birimler	İdari Birimler	İller İdaresi Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum) Ar-Ge Teşvikleri Genel Müdürlüğü Harita Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri
4	Coğrafi Yer Adları	Coğrafi Yer Adları	İller İdaresi Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum), Harita Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri
5	Kadastro	Kadastro	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum), Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Milli Emlak Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
6	Bina	Bina	Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum), Harita Genel Müdürlüğü, Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı, Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Belediyeler, İl Özel İdareleri
7	Adres	Adres	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum), Organize Sanayi Bölgeleri, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, Belediyeler, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, İl Özel İdareleri
8	Yükseklik	Yükseklik_5000_Üst	Harita Genel Müdürlüğü (Sorumlu Kurum)

Özetle, ülkemizde sağlıklı şehirleşmenin sağlanması bağlamında, yukarıda belirtilen temel kanunların yanı sıra; Kamulaştırma Kanunu, İskân Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görev alanı dâhilindeki diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde, oldukça kapsamlı iş ve işlemler yürütülmektedir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Trabzon'da Düzenlenen Toplu Açılış Törenine Dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanı Faruk Nafiz Özak ile Katılımı, 23 Ocak 2009

3.3. Çevre ve Şehircilik Alanlarında Uluslararası Düzenlemeler

3.3.1. Çevre Alanında Uluslararası Düzenlemeler

Özellikle 20. yüzyılın ortalarında toplumlar çevreyle ilişkilerinde birtakım sorunlar olduğunu fark etmişlerdir. Dünyanın kaynaklarının sınırlı olduğu, doğa ile insan arasındaki egemenlik ilişkisinin yeniden düzenlenmesi ve gelecek nesillerin emaneti olan bu dünyanın korunması gerektiği, ulusal ve uluslararası ölçekte girişimlerle dile getirilmeye başlamıştır. Çevresel sorunların artması ve bu sorunların niteliği, çevre sorunları ile mücadelenin sadece bireysel ve ulusal zeminde sürdürülemeyeceğini, çözüm arayışının küresel bilinç ve dayanışma ile mümkün olabileceğini ortaya koymuştur. Bu mücadele sürecinin küresel açıdan ilk adımları, Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde düzenlenen Çevre Konferanslarında hazırlanan bildirgelerde ve uluslararası anlaşmalarda, ülkelerin ulusal stratejilerinde atılmıştır.

Stockholm Konferansı

Küresel çevre sorunlarına uluslararası alanda ilk kez dikkatlerin çekildiği Stockholm Konferansı adıyla bilinen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 113 ülkenin katılımıyla Stockholm'de düzenlenmiştir. Anılan konferansta, insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerine, ülkelerin ekonomik büyüme sorunlarına, yaşam koşullarının geliştirilmesine, konuyla ilgili uluslararası örgütlere ve hukuka değinilerek uluslararası iş birliği ve dayanışma üzerinde durulmuştur. Ayrıca konferans sonunda Stockholm Bildirisi adıyla çevreye ilişkin yayımlanan ilk uluslararası bildiri ile 5 Haziran, Dünya Çevre Günü olarak kabul edilmiştir. Söz konusu bildirinin ardından doğrudan çevre işlerinin yönetimi için 1972 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) oluşturularak çevre sorunlarına yardımcı olacak bir BM organı kurulmuştur.

Stockholm Konferansı'nın en önemli başarılarından biri olarak değerlendirilen UNEP, sadece çevre konusuna ilişkin olarak oluşturulan ilk uluslararası kurumdur. UNEP'in yapısı 1972 yılında "Çevreyle ilgili olarak uluslararası iş birliğini arttırarak, çevre politikalarına ilişkin gerekli tavsiyelerde bulunmak ve BM içerisinde çevreyle ilgili konularda iş birliğini sağlayarak rehberlikte bulunmak" olarak belirlenmiştir.

Sosyoekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan birçok ülkenin çevre konusunda ilk defa bir araya geldiği Stockholm Konferansı ile başlangıç bulan çevresel anlayış, gerek Türkiye'de gerekse dünya çapında giderek önem kazanmış ve daha kapsamlı ele alınan bir konu hâline gelmiştir. Sözü edilen konferansla başlayan çevre akımının Türkiye'deki etkilerinin, 1982 Anayasası'nda yer verilen çevre hakkının ilk tanımı ve daha sonra imzalanan Basel Sözleşmesinin (1987) bir sonucu olarak Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin ulusal mevzuata işlenmesi olduğu söylenebilir. Böylece Türkiye, çevrenin korunması konusunda adımlar atmaya başlamıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1983 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nu kurarak Gro Harlem Brundtland'a değişmenin küresel gündemini hazırlama görevi vermiştir. 1987'de hazırlanan Brundtland Raporu olarak da bilinen Ortak Geleceğimiz adlı bu raporda ilk kez çevre sorunlarının çözümünde bugün de en etkili araç olarak görülen sürdürülebilir kalkınma kavramına yer verilmiştir. Çevre konusunda duyulan kaygıların yönlendirilmesi, farklı ekonomik düzeydeki ülkeler arasında iş birliğinin sağlanması, insan-kaynak ilişkisinin çevre- kalkınma bağlamında ele alınarak ortak amaç belirlenmesi ve uzun vadeli çevre stratejilerinin oluşturulması gibi hususlar da raporda yer almıştır. Bunların yanı sıra, söz konusu raporda geleceğe yönelmek ve gelecek kuşakların çıkarlarının gözetilerek gerekli önlemlerin alınması da özellikle vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu raporla kaynakların sınırlılığı kabul edilerek mevcut durumdan farklı, dengeli ve sürekli kalkınma olarak yeni bir kalkınma anlayışı önerilmiştir.

Rio Konferansı

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı), 1972'de düzenlenen Stockholm Konferansı'ndan farklı olarak merkezi yönetimlerin yanı sıra yerel yönetimler, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları, bilim dünyası ve basın mensuplarının da yer aldığı çok geniş bir katılımı, son yirmi yılın genel değerlendirmesinin yapılması ve geleceğe yönelik politikaların oluşturulması amacıyla, 3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında Brezilya'da gerçekleştirilmiştir. Dünyadaki kaynakların tasarruflu kullanımı için uluslararası iş birliğinin çok önemli olduğu vurgulanan Rio Konferansı'na 108'i devlet başkanı düzeyinde olmak üzere 179 ülkeden katılım sağlanmış ve hükümetler geleneksel kalkınma anlayışını değiştirmeyi hedefleyen üç önemli anlaşmaya imza atmıştır:

- ✿ **Gündem 21:** Sürdürülebilir kalkınmanın her aşamasını kapsayan (sürdürülebilir kalkınma sorun ve çözüm süreçlerine yerel yönetimlerin de katılımına önem veren karar) bir eylem planı.
- ✿ **Rio Bildirgesi:** Devletlerin hak ve yükümlülüklerini belirleyen bir dizi prensip.
- ✿ **Orman İlkeleri:** Tüm dünyada ormanların sürdürülebilir yönetimini amaçlayan bir dizi ilke.

Bunların yanı sıra ek olarak hukuki bağlayıcılığı olan,

- ✿ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi,
- ✿ Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmıştır.

Türkiye'nin de başbakan düzeyinde temsil edildiği Konferans'ta "Gündem 21" başlıklı somut bir küresel eylem planı benimsenmiş ve Türkiye'de çevre politikalarına temel teşkil eden ve kapsamlı bir belge olan Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP) oluşturulmuştur.

Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi ile ivme kazanmıştır. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliğinin Türkiye'de mukim Doğu Akdeniz ve Orta Doğu Bölge Teşkilatının eş güdümünde ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın desteğiyle yürütülen proje, başlangıçta yalnızca dokuz kenti kapsamıştır. Birinci yılın sonunda alınan başarılı sonuçlar üzerine, projenin gözden geçirilmesiyle kent sayısı 23'e çıkmıştır.

Yönetimde yeni bir zihniyet anlayışı olarak kabul edilen bu hareket, İçişleri Bakanlığı tarafından desteklenmiştir. İçişleri Bakanlığı, 19 Mart 1998 tarihinde tüm valiliklere, kamu görevlilerinin Yerel Gündem 21 hareketini desteklemesi için genelge göndererek proje ortaklarının çalışmaları için olumlu ortam hazırlamıştır. Bu destek, başlangıçta yerel düzeyde yaşanan sıkıntıların aşılmasında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye'deki programda, Gündem 21'in dayanağı olan 'küresel ortaklık' yaklaşımı çerçevesinde, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı 'yönetişim' anlayışının ön planda tutulmasına özen gösterilmiştir. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin kolaylaştırıcı ve yapılabılır kılıcı rolü ile desteklenen, belde halkının gücüne dayalı, ilgili yerel gruplar ile iş birliğini ve eşit ortaklıkları teşvik eden, demokratik ve katılımcı bir yönetim anlayışının gelişmesi ve yerleşmesi yönünde kalıcı adımlar atılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede programın; yerel ortakları oluşturan dernekler, vakıflar, meslek odaları ve sendikalar gibi sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşları, akademik kuruluşlar, basın-yayın kuruluşları, mahalle yönetimleri, yurttaş girişimleri ve genelde tüm yerel topluluk üyelerine açık tutulması için çaba gösterilmiştir. Kadının kentsel yaşama etkin katılımının artırılmasını ve yerel planlama ile karar alma süreçlerinde cinsiyet konusu üzerinde durulmasını sağlamayı amaçlayan, gençleri 'yalnızca geleceğin yöneticileri değil, aynı zamanda bugünün ortakları' olarak gören, yaşlılar, çocuklar ve engellilere daha fazla ve eşit fırsat yaratmayı hedefleyen politikalara ve uygulamalara özel önem atfedilmektedir.

Türkiye Yerel Gündem 21 Programı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiştir. Rio Konferansı'nda ortaya çıkan sonuçların takibi ile ülkelerin ve ilgili paydaşların Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşma çabalarının uyumlu hâle getirilebilmesi için 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında, Johannesburg'da Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi gerçekleştirilmiştir.

Bu çabaların bir devamı olarak, 1992 Rio Konferansı'ndan 20 yıl sonra, 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında, Rio de Janeiro'da Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) düzenlenmiştir. Rio+20 Zirvesi sonucunda "İstediğimiz Gelecek" isimli, kalkınma için yol haritası niteliğinde bir sonuç belgesi kabul edilmiştir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin devamı niteliğinde, 27 Eylül 2015 tarihinde, New York'ta, 17 hedef ve 169 alt hedef olarak Gündem 2030: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) kabul edilmiştir.

2030 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile yeni bir küresel kalkınma çerçevesi çizilerek sürdürülebilir şehirler, iklim değişikliği, kuraklıkla mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması gibi çevre konuları, sürdürülebilir kalkınma gündemine alınmıştır.

BM Binyıl Bildirisi

2000 yılında 147 devlet ve hükûmet başkanının da dâhil olduğu 189 ulusun temsilcileri BM'nin önderliğinde bir araya gelerek 2015 yılını hedefleyen Binyıl Bildirisi ve Binyılın Kalkınma Hedefleri'nin kabul edildiği bir zirve gerçekleştirmiştir. Aşırı yoksulluğa ve açlığa 21. yüzyıl içinde son vermeyi, ortak gelecek için geliştirmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerle iş birliği içinde çalışmasını amaçlayan Binyıl Bildirisi'ne dayanan Binyıl Kalkınma Hedeflerinde; çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması kapsamında, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ulusal politika ve programlarla uyumlulaştırılması ve çevresel kaynaklarda yaşanan kayıpların tersine çevrilmesi, biyolojik çeşitlilik kaybının azaltılması, sağlıklı içme suyuna sürdürülebilir biçimde erişim oranının yarı yarıya azaltılması hususları yer almıştır.

27 Eylül 2015 tarihinde New York'ta Gündem 2030: Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kabul edilmiştir. Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin devamı niteliğinde olan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları 17 hedef ve 169 alt hedeften oluşmaktadır. Aşırı yoksulluğu sona erdirmeye, eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele ve iklim değişikliğini düzeltme, bu 21 amacın üç ana çerçevesi olarak kabul edilmiştir. 2030 yılı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile yeni bir küresel kalkınma çerçevesi çizilerek sürdürülebilir şehirler, iklim değişikliği, kuraklıkla mücadele, biyoçeşitliliğin korunması gibi çevre konuları, sürdürülebilir kalkınma gündemine alınmıştır.

Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü

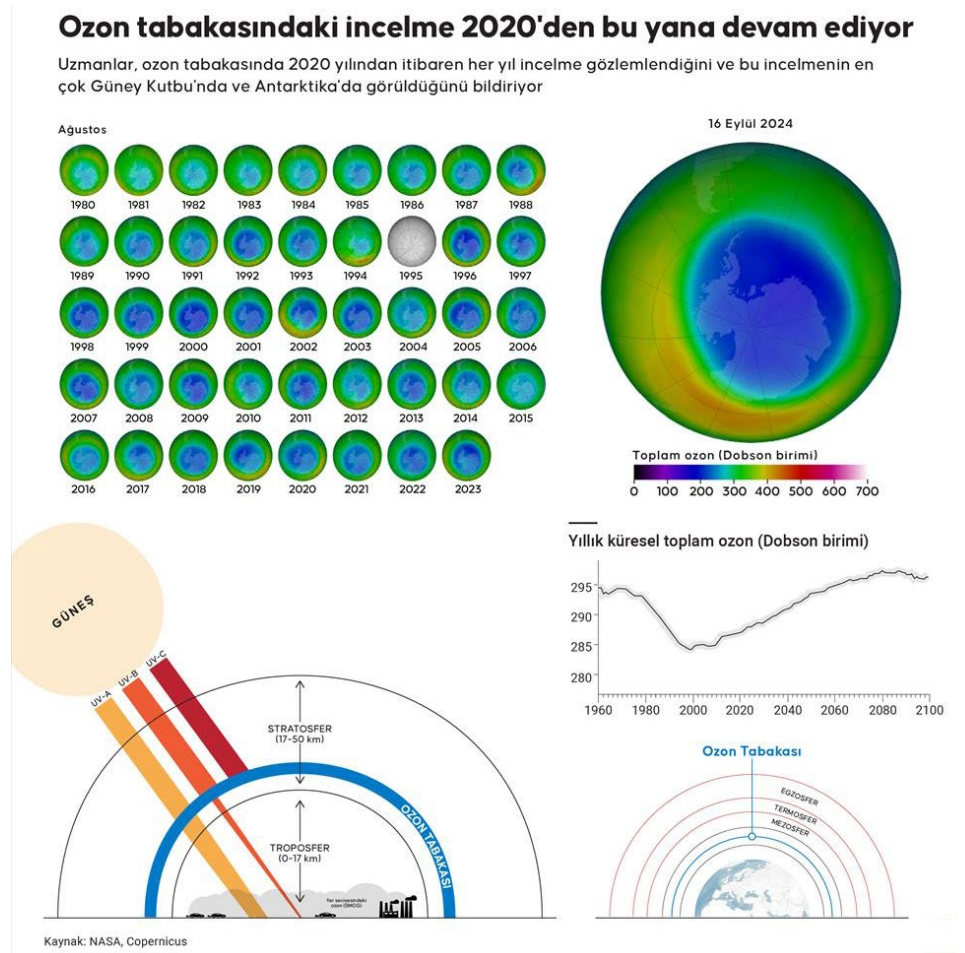

Küresel ısınma kapsamında karşımıza çıkan ilk uluslararası girişim, Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesidir. Sözleşme, ozon tabakasını incelten maddelerin azaltılmasına ilişkin olarak hazırlanmış ve 1985 yılında kabul edilmiştir. Sözleşmeyi takiben, ozon tabakasını incelten maddelerin kullanımının ve üretiminin kontrol altına alınmasını sağlamak üzere, Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü, 1987 yılında kabul edilmiştir. Protokolde öngörülen azaltım taahhütleri zaman içinde daha ileriye götürülmüştür (1990, 1992, 1997, 1999 ve 2016). Bu güncellemeler, yeni maddelerin denetim altına alınmasını ve ek önlemlerin anlaşmaya dâhil edilmesini de içermektedir. 196 ülkenin taraf olduğu Montreal Protokolü, çevre konusunda oluşturulmuş en başarılı çok taraflı anlaşma olarak kabul edilmektedir. 1990 yılında, Londra'da, gelişmiş ülkelerin katkıları ile oluşturulan Montreal Protokolünün Uygulanması için Çok Taraflı Fon (MLF) da kurulmuştur. 10-15 Ekim 2016 tarihleri arasında Kigali'de gerçekleştirilen 28. Taraflar Toplantısı (MOP 28) ve 20-24 Kasım 2017 tarihleri arasında düzenlenen MOP 29'da yeni kararlar alınarak sözleşmede birtakım değişiklikler yapılmıştır. Montreal Protokolüne taraf 65 ülkenin onaylamasının ardından anılan değişiklik, 1 Ocak 2019 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Montreal Protokolüne 19 Aralık 1991 tarihinde taraf olan ve metne getirilen tüm değişiklikleri kabul eden Türkiye, Protokolün uygulanmasında başarılı ülkeler arasında yer almaktadır.

Ozon tabakası için uygulanan bu model, iklim değişikliği rejimine bir nevi emsal teşkil etmiştir. Bu kapsamda Montreal Protokolü, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin (BMİDÇS) oluşturulmasında bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1988 ve 1989 yıllarında, iklim değişikliğinin tüm insanlığı ilgilendiren bir husus olduğuna dikkat çekerek hükümetleri, uluslararası kuruluşları ve sivil toplum örgütlerini, bir iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi hazırlanması amacıyla iş birliğine çağırmıştır. Çalışmalar sonrasında hazırlanan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi taslağı 1992 yılı Haziran ayında Rio Dünya Zirvesi'nde sunulmuştur.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) iklim değişikliği sorununa karşı küresel tepkinin temelini oluşturmak üzere 1992 yılında kabul edilmiştir. Sözleşme 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 196 tarafı bulunan Sözleşme, neredeyse evrensel bir katılıma ulaşmıştır. Sözleşmenin nihai amacı, atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmaktır. BMİDÇS bir çerçeve sözleşme olarak genel kuralları, esasları ve yükümlülükleri tanımlamaktadır. Sözleşme, iklim sisteminin, bütünlüğü başta endüstri ve diğer sektörlerden kaynaklı karbondioksit ve öteki sera gazı salımlarından etkilenebilecek, ortak bir varlık olduğunu kabul etmektedir.

Montreal Protokolü 34. Taraflar Toplantısı (MOP 34), 31 Ekim - 4 Kasım 2022 tarihleri arasında Kanada'nın Montreal kentinde düzenlenmiştir. Toplantıda, buzdolabı, klima ve ısı pompalarının yasa dışı ithalatı, Kovid-19 salgınının gelişmekte olan ülkelerdeki hidroflorokarbonların tüketimine muhtemel etkilerini tespit etmek üzere veri toplanması dâhil olmak üzere 24 karar kabul edilmiştir.

Kyoto Protokolü

Kyoto Protokolü, 1997 yılı Aralık ayında Kyoto'da gerçekleştirilen BMİDÇS 3. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Protokol, BMİDÇS'nin amaç ve kurumlarını paylaşmaktadır. Bununla birlikte, iki anlaşma arasındaki en önemli ayrım, düzenledikleri yükümlülüklerin hukuki niteliğiyle ilgilidir. Sözleşme sanayileşmiş ülkelerin sera gazı salımlarını stabilize etmeleri yönünde bağlayıcı olmayan bir yükümlülük tanımlamışken, Protokol sanayileşmiş ülke taraflarına bağlayıcı sera gazı salım sınırlama ve azaltım yükümlülükleri getirmiştir. Protokolün, ülkelerin onayına ve uygulamasına hazır hâle getirilmesi için gerekli ayrıntılı uygulama kuralları 2001 yılında Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. "Marakeş Uzlaşmaları" olarak adlandırılan bu kurallar 2005 yılında Protokolün 1. Taraflar Toplantısı'nda onaylanmıştır. 16 Şubat 2005'te yürürlüğe giren Kyoto Protokolüne Mayıs 2010 itibarıyla 191 ülke ve Avrupa Birliği taraftır. Protokol, Sözleşmenin "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesi" uyarınca taraflar arasında yükümlülükler açısından yaptığı ayrımlandırmayı izleyerek, gelişmiş ülkelere bağlayıcı salım azaltım yükümlülükleri getirmiş ve onlara daha ağır bir yük vermiştir.

Kyoto Protokolünü müteakip dönemde iklim politikalarının belirlenmesi amacıyla, 2007 yılında Bali'de gerçekleştirilen 13. Taraflar Konferansı sonucunda oluşturulan Bali Yol Haritası, önemli bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Daha sonra 2009 yılında Kopenhag'da düzenlenen 15. Taraflar Konferansı'nda ikinci taahhüt dönemi için uzlaşamayan taraflar, 2012 yılında Doha'da düzenlenen 18. Taraflar Konferansı'nda uzlaşmaya vararak Protokolün 2020 yılına kadar devam etmesi kararı almışlardır. Böylece ikinci taahhüt dönemi 2013-2020 yılları olarak belirlenmiştir.

Protokolün ikinci taahhüt dönemini oluşturan "Doha Değişikliği" ile Ek-B listesinde bulunan tarafların emisyonlarını ilk taahhüt döneminden farklı olarak 2020 yılında 1990 yılına göre en az yüzde 18 azaltması kararlaştırılmıştır. Yürürlüğe girebilmesi için 144 taraf ülke tarafından kabul edilmesi gereken Kyoto Protokolüne getirilen Doha Değişikliği 10 Aralık 2019 tarihi itibarıyla, 135 ülke tarafından kabul edilmiş olup yürürlüğe girmemiştir. ABD, Japonya, Rusya ve Yeni Zelanda ikinci taahhüt döneminde yer almamışlardır. Bu bağlamda, iklim değişikliğiyle mücadele, AB ile bazı küçük gelişmiş ülkelerin salım azaltımı konusundaki taahhütlerine bırakılmıştır.

Türkiye'nin Kyoto Protokolüne Taraf Olması

Aralık 1997'de Kyoto'da gerçekleştirilen BMİDÇS 3. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Protokol, Sözleşmenin amaç ve kurumlarını paylaşmaktadır. Bununla birlikte iki anlaşma arasındaki en önemli ayrım, düzenledikleri yükümlülüklerin hukuki niteliğiyle ilgilidir.

Sözleşme sanayileşmiş ülkelerin sera gazı salımlarını stabilize etmeleri yönünde bağlayıcı olmayan bir yükümlülük tanımlamışken, Protokol sanayileşmiş ülke taraflarına bağlayıcı sera gazı salım sınırlama ve azaltım yükümlülükleri getirmiştir. Protokolün, ülkelerin onayına ve uygulamasına hazır hâle getirilmesi için gerekli ayrıntılı uygulama kuralları 2001 yılında Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Marakeş Uzlaşmaları olarak adlandırılan bu kurallar 2005 yılında Protokolün 1. Taraflar Toplantısı'nda onaylanmıştır. 16 Şubat 2005'te yürürlüğe giren Kyoto Protokolüne Mayıs 2010 itibarıyla 191 ülke ve Avrupa Birliği taraftır.

Türkiye 5386 Sayılı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolüne Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun'un 5 Şubat 2009'da Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulünün ardından 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolüne taraf olmuştur. Protokol kabul edildiğinde BMİDÇS tarafı olmayan Türkiye, EK-I taraflarının sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azaltım yükümlülüklerinin tanımlandığı Protokol EK-B listesine dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla, Protokolün 2008-2012 yıllarını kapsayan birinci yükümlülük döneminde Türkiye'nin herhangi bir sayısallaştırılmış salım sınırlama veya azaltım yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Paris Anlaşması

2020 yılı sonrası iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris Anlaşması, 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Anlaşma, 5 Ekim 2016 itibarıyla, küresel sera gazı emisyonlarının yüzde 55'ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda, 4 Kasım 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.

Paris Anlaşması'nın, BMİDÇS ile karşılaştırıldığında en belirgin özelliği, tüm ülkelerin katkılarına dayanacak bir sistem öngörülmüş olmasıdır. Anlaşma, iklim değişikliğiyle mücadelede gelişmiş/gelişmekte olan ülke sınıflandırmasına ve tüm ülkelerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesiyle sorumluluk üstlenmesi anlayışına dayandırılmıştır. Gelişmiş/gelişmekte olan ülke sınıflandırmasının yapılabilmesi için bir kıstas belirlenmemiş, herhangi bir farklılaştırmaya da gidilmemiştir.

Paris Anlaşması, 2020 yılı sonrası süreçte iklim değişikliği tehlikesine karşı küresel sosyoekonomik dayanıklılığın güçlendirilmesini hedeflemektedir. Paris Anlaşması'nın uzun dönemli hedefi, endüstrileşme öncesi döneme kıyasla küresel sıcaklık artışının 2°C'nin olabildiğince altında tutulmasıdır. Bu hedef, fosil yakıt (petrol, kömür) kullanımını tedricen azaltarak yenilenebilir enerjiye yönelmeyi gerektirmektedir. İklim değişikliğiyle mücadele bağlamında Anlaşma, ulusal katkılar, azaltım, uyum, kayıp/zarar, finansman, teknoloji geliştirme ve transferi, kapasite geliştirme, şeffaflık, durum değerlendirmesi konularına ilişkin uygulama usulleri belirlenmek üzere bir çerçeve oluşturmuştur.

Anlaşma, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine maruz kalan ülkelerin uyum ve direnç kabiliyetlerinin artırılması ile sera gazı emisyon azaltım kapasitelerinin yükseltilmesi amacıyla öncelikle gelişmiş ülkelerin, en az gelişmiş ülkeler ve küçük ada devletleri başta olmak üzere, ihtiyacı olan gelişmekte olan ülkelere finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme imkânları sağlamalarını öngörmektedir.

7-18 Kasım 2016 tarihleri arasında Marakeş'te düzenlenen BMİDÇS

22. Taraflar Konferansı, Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonrasında gerçekleştirilen ilk taraflar konferansı olması bağlamında, Eylem Konferansı olarak adlandırılmıştır. Toplantı sonucunda, Paris Anlaşması'nın uygulama parametrelerinin en geç 2018 yılında tamamlanması öngörülmüştür. 2017-2020 süreci için Küresel İklim Eylemi için Marakeş Ortaklığı başlatılmış ve İklim ve Sürdürülebilir Kalkınmaya Dair Marakeş Eylem Duyurusu kabul edilmiştir.

BMİDÇS 23. Taraflar Konferansı (COP 23) 6-17 Kasım 2017 tarihleri arasında Fiji başkanlığı adına Bonn'da, COP 24 ise 2-15 Aralık 2018 tarihleri arasında Katowice'de gerçekleştirilmiştir. COP 24'te, Paris Anlaşması'nın nasıl uygulanacağına dair hususları içeren "Kural Kitabı" kabul edilmiştir. COP 25, 2-15 Aralık 2019 tarihleri arasında Şili'nin başkanlığında, Madrid'de düzenlenmiştir.

Avrupa Birliği (AB), 2019 yılının sonlarına doğru açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koyarken aynı zamanda sanayisinin dönüşümünü gerektiren yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır.

1990'lı yıllardan beri iklim değişikliğiyle mücadele, sera gazı emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji kullanımı gibi başlıklar başta olmak üzere çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konularında gösterdiği hassasiyet ile bilinen AB, 2019 yılının Kasım ayında bu hassasiyetleri bir adım ileri taşıyarak, Birliğin çevre ve sürdürülebilirlik konularında kesin ve iddialı adımlar atacağını bir taahhüdü niteliğinde bir inisiyatifler paketi olan Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal) sunmuştur.

Türkiye'nin Paris Anlaşması Süreci

Paris Anlaşması, daha önceki sözleşme ve protokollerle gerçekleştirilemeyen küresel ısınma düzeyini 1,5 °C'de sınırlandırma ya da 2 °C'nin altında tutma çabası çerçevesinde tüm ülkelerin katkılarına dayalı bir sistem öngören daha gerçekçi bir anlaşma olarak kabul edilmektedir. Paris Anlaşması, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması bağlamında BMİDÇS'nin uygulanmasını geliştirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye için iklim politikasında yeni dönem başlıyor

Türkiye'nin, Paris Anlaşması'nı onaylamasının ardından emisyon azaltımına yönelik yeni hedefler belirlemesi ve eylem planları hazırlaması bekleniyor

PARİS İKLİM ANLAŞMASI

Anlaşmayla 2020 sonrası iklim değişikliği rejiminin düzenlenmesi amaçlanıyor

Küresel sıcaklık artışını 1,5 dereceyle sınırlandırmak

2050'ye kadar sera gazı emisyonlarını sıfırlamak

**UN CLIMATE
CHANGE
CONFERENCE
UK 2021**

Konferansta, Paris İklim Anlaşması'ndaki **eksik konuların** tamamlanması bekleniyor

2030

%21

TÜRKİYE'NİN ANLAŞMA KAPSAMINDA HEDEFİ

2030 itibarıyla emisyon artışını %21 azaltma
(Bu hedef %41 olarak revize edildi)

COP26

**GLASGOW
26. TARAFLAR
KONFERANSI**

30 Ekim
12 Kasım 2021,
İskoçya

TÜRKİYE'NİN HEDEFİ 2053'TE SIFIR EMİSYON

Türkiye, hem denizlerin kirlilikten korunması hem de ormanların ve korunan alanların artırılması için çalışmalar yürütecek

Petrol, kömür gibi fosil yakıt kullanımı azaltılacak, yenilenebilir enerji ön plana çıkacak

YAPILACAKLAR "İKLİM ŞURASI" NDA MASAYA YATIRILACAK

Türkiye, "enerji, atık, ulaşım, binalar, tarım" sektörlerinde emisyon azaltım hedeflerini güncelleyecek

Yapılacak çalışmaların altlıklarının Ocak 2022'de yapılacak "İklim Şurası"nda ele alınması planlanıyor

Türkiye'nin en başından beri bu önemli hedeflerin takipçisi olduğu, sürece katkı verdiği ve iklim değişikliği konusunda özellikle Paris İklim Anlaşması kapsamında her zaman olumlu yaklaşan, müzakereleri devam ettiren taraf olduğu vurgulanmalıdır. Türkiye, Paris Anlaşması'nı, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamıştır.

Paris Antlaşması'nın onaylanmadığı bu yıllarda Türkiye, çevreci bir ülkeye dönüşümün temellerini oluşturma bakımından önemli adımlar atmıştır. Bu adımların bir sonucu olarak toplam sera gazı emisyonu 2019 yılında 506,1 Mt CO₂ eş değeri olmuştur.

COP 27 kapsamında 15-16 Kasım 2022'de tertiplenen Bakanlar Oturumunda Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Türkiye tarafından daha önce ilan edilen 2030 yılına kadar yüzde 21'e varan artıştan azaltım hedefinin (NDC) güncellenerek, yüzde 41'e yükseltildiğini; böylelikle, 2030 yılı için yaklaşık 500 milyon ton emisyon azaltımı yapılacağını ve en geç 2038 yılında emisyonların tepe noktasına ulaşılacağını açıklamıştır.

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Süreci

COP, BM'nin iklim değişikliği konusundaki yıllık konferansıdır. Taraflar Konferansı anlamına gelen COP, BM üye devletlerinin iklim değişikliğiyle mücadeledeki ilerlemeyi değerlendirmek ve UNFCCC'nin yönergeleri dâhilinde iklim eylemi için plan yapmak üzere düzenlediği toplantıdır. Toplantıların resmî adı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Taraflar Konferansı veya Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'dır.

3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında, Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı), ulusların çevreye duyarlı yönetim şekilleri benimsemelerine yönelik bir dizi ilkenin kabulü açısından önemli bir adım olmuştur. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bu konferansta imzaya açılmıştır. İklim değişikliğiyle ilgili uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adım olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1994 yılında yürürlüğe giren ve hâlihazırda 197 ülkenin taraf olduğu bir anlaşmadır. Bu yapının hem Kyoto hem de Paris Anlaşması'nın dayanağı olduğunu söylemek doğru olacaktır.

BMİDÇS; taraf ülkeleri, sera gazı emisyonlarını azaltmaya, araştırma ve teknoloji üzerinde iş birliği yapmaya ve sera gazı yutaklarını (örneğin ormanlar, okyanuslar, göller) korumaya teşvik etmektedir. Sözleşme, sera gazı emisyonlarının azaltılması için, ülkelerin kalkınma önceliklerini ve özel koşullarını göz önüne alarak, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesine dayanmaktadır.

Sözleşme, bazı ülkelerin sanayi devriminden sonra iklim değişikliğine sebep olan sera gazlarını atmosfere diğer ülkelerden daha çok salmalarından ötürü daha fazla sorumluluk almaları gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi, ülkelerin bu küresel çabaya sosyoekonomik koşulları dâhilinde katkısını öngörmektedir. Bu bağlamda sözleşme, farklı yükümlülükler göre ülkeleri üç gruba ayırmıştır. En temel anlatımla Ek-I Ülkeleri, önlem alan ve yükümlülükleri olan ülkelerken, Ek-II Ülkeleri, birinci grupta üstlendikleri yükümlülükler ilaveten diğer ülkeleri de desteklemeye yükümlü olan ülkelerdir. Ek Dışı Ülkeler ise teşvik edilen ancak belirli bir yükümlülük altına alınmayan ülkelerdir.

Türkiye, BMİDÇS müzakereleri altında kendine özgü bir konuma sahiptir. Türkiye, bir OECD üyesi olarak, BMİDÇS 1992 yılında kabul edildiğinde gelişmiş ülkelerle birlikte Sözleşmenin EK-I ve EK-II listelerine dâhil edilmiştir. 2001'de Marakeş'te gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansı'nda (COP7) alınan 26/CP.7 sayılı Karar'la Türkiye'nin diğer EK-I taraflarından farklı konumu tanınarak adı BMİDÇS'nin EK-II listesinden çıkarılmış fakat EK-I listesinde kalmıştır. Tarihsel sorumluluk, ekonomik gelişmişlik seviyesi, teknolojik birikim, insani kalkınma endeksi, hassas ülke konumu ve benzeri göstergeler dikkate alındığında, Türkiye'nin özel koşulları nedeniyle diğer Ek-I ülkelerinden farklı konumda olduğuna işaret eden 26/CP.7 sayılı Marakeş Kararı önem arz etmektedir. 2001 yılında Marakeş'te düzenlenen 7. Taraflar Konferansı (COP 7) çerçevesinde, Türkiye'nin BMİDÇS Ek-II listesinden çıkarılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bu kararda, Ek-I'de kalması ancak Ek-I listesinde yer alan ülkelere farklı bir konumda olduğuna yönelik vurguyla Türkiye'nin özel şartlarının dikkate alınması yönünde çağrıda bulunulmuştur. Türkiye, 24 Mayıs 2004'te 189. taraf olarak BMİDÇS'ye katılmıştır. Türkiye, Ek-I kapsamında olup da geçiş ekonomisi olmayan ve "özel şartları" Taraflar Konferansı kararlarıyla kabul edilmiş olan tek ülkedir.

Nations Unies e sur les Changements Climatiques 2015

COP21/CMP11

Paris, France

Taraflar Konferansının Tarihsel Süreci		
Konferans Adı	Konferans Tarihi ve Yeri	Önemi / Kısa Açıklama
COP 1	28 Mart-7 Nisan 1995 Berlin, Almanya	Konferansta, imza atan ülkeler küresel ısınma ve zararlı gaz emisyonlarını azaltma ihtiyacının yakından izlenmesi amacıyla her yıl düzenli olarak toplanmayı kabul etmiştir.
COP 2	8-19 Temmuz 1996, Cenevre, İsviçre	18 Temmuz 1996'da Bakanlar Bildirgesi konferansa katılan bakanlar tarafından oluşturulmuş ancak kabul edilmemiştir.
COP 3	Aralık 1997 Kyoto, Japonya	Kyoto Protokolü kabul edilmiştir.
COP 4	Kasım 1998 Buenos Aires, Arjantin	Küresel ısınmaya çözüm çerçevesinde 2 yıllık bir "Eylem Planı" kabul edilmiştir.
COP 5	5 Ekim-5 Kasım 1999 Bonn, Almanya	Konferans teknik bir toplantı olup somut bir çıktı ya da sonuca ulaşmamıştır.
COP 6/COP6bis	13-25 Kasım 2000 Lahey, Hollanda 17-27 Temmuz 2001 Bonn, Almanya	COP 6 Lahey'de başlamış ve Karbon azaltımları, mali yardımlar, taahhütler gibi önemli konulardaki siyasi tartışmalar müzakereye dönüştüğü için bu konferans yarıda kesilmiştir. Yarıda kalan COP 6'nın devamı niteliğindeki COP 6bis ertesi yıl Bonn'da düzenlenmiştir. COP 6bis öncesi ABD Başkanı W. Bush'un Kyoto Protokolü'nü reddetmiş, ABD'nin gözlemci statüsünde olması sonrasında karbon azaltımları, finansman, uyum gibi pek çok konuda anlaşma sağlanmıştır.
COP 7	29 Ekim-10 Kasım 2001 Marakeş, Fas	COP 7'de, katılımcılar Buenos Aires'te hazırlanan Eylem Planı üzerindeki çalışmalarını tamamlayarak, operasyonel detayların çoğunu sonuçlandırarak ülkelerin Kyoto Protokolünü onaylamaları için zemin hazırlamıştır. Hazırlanan bu karar paketi Marakeş Anlaşmaları olarak bilinmektedir. ABD heyeti, bu müzakerelere aktif olarak katılmayı reddetmiş ve gözlemci rolünü sürdürmüştür.

Taraflar Konferansının Tarihsel Süreci		
Konferans Adı	Konferans Tarihi ve Yeri	Önemi / Kısa Açıklama
COP 8	23 Ekim-1 Kasım 2002 Yeni Delhi, Hindistan 1-12 Aralık 2003 Milano, İtalya.	Delhi Bakanlar Deklarasyonu kabul edilmiştir. Sözleşme'nin 6. maddesi ile ilgili olarak Yeni Delhi çalışma programı onaylanmıştır. Rusya'nın Kyoto Protokolüne yönelik yaşadığı tereddütler ve bu çerçevede biraz daha zaman tanınmasını talep etmesi bu konferansa etki etmiştir.
COP 9	1-12 Aralık 2003 Milano, İtalya	Bu konferansta 2001 yılında kurulan Uyum Fonunu öncelikle geliştirmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine daha iyi adapte edilmesi ve fonun teknoloji transferi yoluyla kapasitenin geliştirilmesi için de kullanılması kabul edilmiştir.
COP 10	6-17 Aralık 2004 Buenos Aires, Arjantin	COP 10'da ilk Taraflar Konferansı'nın gelişim süreci ve gelecekteki zorlukları tartışılmıştır. Geliştirmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine daha iyi adapte edilmesi için Buenos Aires Eylem Planı kabul edilmiştir.
COP 11	28 Kasım-9 Aralık 2005 Montreal, Kanada	1997'de Kyoto Protokolü'nün kabul edilmesinden sonra gerçekleşen en katımlı hükümetler arası iklim konferansı olmuştur. Montreal Eylem Planı kabul edilmiş ve bu plan gelecek yıllar için bir yol haritası olarak kabul edilmiştir.
COP 12	6-17 Kasım 2006 Nairobi, Kenya	Nairobi Konferansı'nda adaptasyon ile ilerlemek; Temiz Kalkınma Mekanizmasının (CDM) eşitliğinin ve erişilebilirliğinin artırılması; Teknoloji Transferi Uzman Grubunun (EGTT) yetkisinin gözden geçirilmesi; 2012 sonrası iklim rejimi üzerine yapılan tartışmalarda kazanılan ivmenin sürdürülmesi konuları esas alınmıştır.
COP 13	3-17 Aralık 2007 Bali, Endonezya	Bu konferansta Bali Yol Haritası hazırlanmıştır. Bu çalışma ile tüm ülkeleri kapsayan ve Kyoto Protokolü'nün yerini alması öngörülen yeni bir uluslararası anlaşmanın oluşturulması amacıyla yapılacak müzakereler için bir zaman çizelgesi belirlenmiştir.
COP 14	1-12 Aralık 2008 Poznań, Polonya	Konferansa katılan delegeler, iklim değişikliğinin etkileriyle başa çıkmalarında yoksul ülkelere yardımcı olması için bir fonun finanse edilmesi ve ilkeleri üzerinde anlaşmışlardır. Ayrıca Kyoto Protokolü sonrası üzerine müzakerelerin yapıldığı kayda geçmiştir.
COP 15	7-18 Aralık 2009 Kopenhag, Danimarka	Bu konferansta küresel ısınmanın 2° C'nin altında tutulma hedefi onaylanmış ayrıca gelişmiş ülkelerden uzun vadede geliştirmekte olan ülkeleri finanse etme taahhüdü alınmıştır.
COP 16	28 Kasım- 10 Aralık 2010 Cancún, Meksika	Bu konferansta, Cancún Anlaşmaları (Karar: 1/CP.16) kabul edilmiştir (UNFCCC, 2010). Uluslararası seviyedeki anlaşma, küresel sıcaklık artışının 2°C ile sınırlandırılmasını, özellikle sera gazı emisyonlarının, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk ve kapasiteleri kapsamında hazırlanacak ulusal planlar çerçevesinde ölçülebilir şekilde azaltılmasını hedeflemiştir. Ayrıca geliştirmekte olan ülkelerdeki iklim eylemlerinin desteklenmesi amacıyla "Yeşil İklim Fonu" oluşturulmuştur.
COP 17	28 Kasım- 9 Aralık 2011 Durban, Güney Afrika	Afrika gibi geliştirmekte olan ülkeler de dâhil olmak üzere tüm emisyonları azaltmaya başlamayı kabul etmiştir. Ayrıca yine bu konferansta 2020 yılında yürürlüğe girecek olan küresel bir anlaşmanın müzakere edilmesine karar verilmiştir.

Taraflar Konferansının Tarihsel Süreci		
Konferans Adı	Konferans Tarihi ve Yeri	Önemi / Kısa Açıklama
COP 18	26 Kasım - 7 Aralık 2012 Doha, Katar	Bu konferansta "Doha İklim Geçidi" hazırlanmıştır. 2. taahhüt dönemi için Kyoto Protokolü'nde değişiklik yapılması ve 2013-2020 yıllarını kapsayacak yeni taahhüt döneminin yürürlüğe girmesi, tahsis edilmiş birimlerin yeni taahhüt dönemine aktarılması ve kullanım şartlarının belirlenmesi, 2007'de Bali'de açılan Uzun Dönemli İş Birliği müzakere hattının (AWG-LCA) sonuçlandırılması bu toplantıda gerçekleştirilmiştir. Yine bu konferansta kayıp ve zararlar ilgili ifadeler ilk kez konferans belgelerinde yer alarak resmîyet kazanmıştır.
COP 19	11-23 Kasım 2013 Varşova, Polonya	Bu konferans çerçevesinde düzenlenen müzakerelerin önceki toplantılarda varılan anlaşmaların uygulanmasına odaklandığı söylenebilir. Ayrıca taraflar kayıp ve zararlar ilgili Varşova Uluslararası Mekanizmasının (WIM) kurulması kararını almışlardır.
COP 20	1-12 Aralık 2014 Lima, Peru	Bu konferansta ilk kez, tüm ülkeler sera gazı emisyonlarını azaltma konusundaki taahhütlerini geliştirmeyi ve paylaşmayı kabul etmiştir.
COP 21	30 Kasım - 12 Aralık 2015 Paris, Fransa	2020 sonrası iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Anlaşma, 5 Ekim 2016 itibarıyla, küresel sera gazı emisyonlarının %55'ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda, 4 Kasım 2016 itibarıyla yürürlüğe girmiştir.
COP 22	7-18 Kasım 2016 Marakeş, Fas	Konferans, Paris Anlaşması'nın uygulanmasının sürdürülmesi ve iklim değişikliği konusunda çok taraflı iş birliğinin yapıcı ruhunun devam ettiğini dünyaya başarıyla göstermiştir. Ülkeler arası diyalog ve iş birliğinin iklim değişikliğiyle mücadelenin ne kadar önemli olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca bu konferans Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonrasında gerçekleştirilen ilk konferans olması nedeniyle, "Eylem Konferansı" olarak adlandırılmaktadır.
COP 23	6-17 Kasım 2017 Bonn, Almanya	Bu konferansta Paris Anlaşması'nın uygulamada nasıl çalışacağı detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca Paris Anlaşması'nda belirlenen hedeflere ulaşmak için ülkelere deneyim ve iyi uygulama örneklerini paylaşabilecekleri iletişim kanalları oluşturulmuştur.
COP 24	3-14 Aralık 2018 Katowice, Polonya	Konferans başlamadan hemen önce IPCC tarafından yayımlanan ve küresel sıcaklıktaki 1,5° C artışın etkilerini ortaya koyan rapor konferansa yön vermiştir. Konferansta kirletici emisyonların azaltılmasındaki aciliyet ele alınsa da üzerine anlaşılan metinlerde bir eylem planı olarak yer almamıştır.
COP 25	2-13 Aralık 2019 Madrid, İspanya	COP 25'te gelişmekte olan ülkelerin iklim krizinin yol açtığı kayıp ve zararlarla başa çıkma konusunda desteğe ihtiyaçlarının olduğu gerçeği kabul edilerek devam eden abluka kırılmıştır. Bu çerçevede ilk olarak UNFCCC finansal yapısının altında kayıp ve hasar kalemlerine yer verilmesi olmuştur. "Cinsiyet Eylem Planı" ve "Yerel Topluluklar ve Yerli Halklar Platformu" için bir çalışma planı onaylanmıştır.

Taraflar Konferansının Tarihsel Süreci		
Konferans Adı	Konferans Tarihi ve Yeri	Önemi / Kısa Açıklama
COP 26	1 Ekim-13 Kasım 2021 Glaskow, İskoçya	Fosil yakıt kullanımının azaltılması, karbon salımının net sıfır doğrultusunda düşürülmesi ve ormansızlaşmanın sonlandırılması gibi önemli hedeflere imza atılmıştır.
COP 27	6-18 Kasım 2022 Şarm El-Şeyh, Mısır	COP 27'nin gündemi yoğun olmakla birlikte, özellikle 'Kayıp ve zarar finansmanı' ile 'Ulusal Katkı Beyanları'nın (NCD)' güçlendirilmesi meselesi üzerine çok durulmuştur.
COP 28	30 Kasım-12 Aralık 2023 Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri	COP 28 çerçevesinde, son Küresel Stok Değerlendirmesi, ülkelerden 2030'a kadar yenilenebilir enerji kapasitelerini üçe katlamalarını, enerji verimliliğini iki kat artırmalarını, kömür enerjisinin aşamalı olarak azaltılmasını ve fosil yakıt sübvansiyonlarının azaltılmasını hedeflemeleri talep edilmiştir. 2030 yılına kadar iklim kriziyle mücadele için fakir ülkelere maddi yardım toplamak, konferansın diğer hedefleri arasında olmuştur.
COP 29	11-22 Kasım 2024 Bakü, Azerbaycan	COP 29, 11-22 Kasım 2024 tarihleri arasında Bakü'de gerçekleşmiştir. COP29'un, enerji dönüşümünde önemli adımlar atılması için bir platform olacağını belirtilmektedir.

Antarktika Sözleşmesi

1959 yılında imzalanan ve Türkiye'nin 1995 yılında taraf olduğu Antarktika Antlaşması, Antarktika'nın barış ve bilim amaçlı doğal koruma alanı olarak güvence altına alınmasını sağlamıştır. Antarktika, bu niteliğiyle insanlığın ortak yararına tahsis edilmiş tek kara ve deniz alanıdır. Günümüzde Antlaşmaya 53 ülke taraftır.

Avrupa Çevre Ajansı (AÇA) ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılım Anlaşması

1990 yılında resmen kurulan AÇA'nın merkezi, 1994 yılında Kopenhag olarak belirlenmiş ve çalışmalar başlatılmıştır. AÇA, aday ve katılımcı ülkeler tarafından üyelik için açılan ilk Avrupa ajansıdır. Avrupa Çevre Ajansı, çevre konularında sağlıklı ve bağımsız bilgi sağlamakla görevli Avrupa Birliği kurumudur.

Ajans, çevre politikalarının geliştirilmesi, benimsenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde çalışanların yanı sıra kamuoyuna da önemli bir bilgi kaynağı sunmaktadır.

Türkiye, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağına Katılımı Anlaşması” ile 1 Mayıs 2003 tarihinde AÇA’ya üye olmuştur.

Barselona Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın (UNEP) 1974 yılında kurduğu Bölgesel Denizler Programı ile Akdeniz’in korunmasının, öncelikli hedefler arasına dâhil edilmesi kararı alınarak Akdeniz’e kıyıdaş ülkeler ve AB’nin katılımı ile Akdeniz Eylem Planı 1975 yılında oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Akdeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi) 1976 yılında Barselona’da kabul edilmiş, 1978 yılında yürürlüğe girmiştir.

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Zirvesi’nde (1992) alınan kararlardan sonra ise Barselona Sözleşmesinin çerçevesi, deniz çevresinin yanı sıra kıyı alanlarını da kapsayacak biçimde genişletilerek sürdürülebilir kalkınma hedefi, halkın katılımı, çevresel etki değerlendirilmesi gibi unsurlar ilave edilerek yenilenmiştir. Adı Akdeniz’in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi olarak değiştirilen Sözleşme, 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye’nin 2002 yılında onayladığı Sözleşmeye 21 ülke ve AB taraf olmuştur.

Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi

1989 yılında kabul edilen ve 1992’de yürürlüğe giren Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesinin amacı, tehlikeli ve diğer atıkların sınırlar ötesi taşınması, bertaraf edilmesi ve geri dönüşümünden doğabilecek tehlikelerin ortadan kaldırılmasıdır. Sözleşmenin üzerinde durduğu en önemli unsur, atıkların sanayileşmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru taşınmasıdır.

Basel Sözleşmesi, atıkların taraf ülkeler arasında hareketi gerçekleşmeden önce bir ön bildirim yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sınır aşan bir hareketin Basel Sözleşmesine göre hukuki olabilmesi için, ihracatçı devlet ithalatçı devletin taşımaya ilişkin yazılı onayını almak zorundadır. Bu çerçevede, Sözleşmeye taraf olan her devlet, tehlikeli veya diğer atıkların ithalini ve ihracını yasaklama hakkına sahiptir.

Bugüne kadar Sözleşmeyi imzalayan 53, Sözleşmeye taraf 183 ülke bulunmaktadır. Türkiye, Sözleşmeyi 22 Mayıs 1989 tarihinde imzalamış ve 22 Haziran 1994 tarihi itibarıyla Sözleşmeye taraf olmuştur.

Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, 17 Haziran 1994 tarihinde Paris'te kabul edilmiştir. Sözleşme 115 ülkenin imzalamasıyla 26 Aralık 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2018'den itibaren 197 ülke ve Avrupa Birliği sözleşmeye taraftır.

Türkiye, 11 Şubat 1998 tarihinde sözleşmeye taraf olmuştur. Sözleşme; 40 maddeden oluşmakta, özellikle Afrika ülkelerindeki çölleşme sorunundan hareketle küresel düzeyde bu sorunun tespit ve çözüm yollarının bulunması için ortak hareketi öngörmekte ve ülkeleri 5 ayrı ek ile sınıflandırmaktadır.

Türkiye, taraf olduğu tarihten itibaren Sözleşmenin IV'üncü eki olan Kuzey Akdeniz Bölgesel Uygulama Eki (Türkiye, Arnavutluk, Hırvatistan, Kıbrıs, Yunanistan, Macaristan, İsrail, Malta, Portekiz, İspanya ve Slovenya) çalışmalarında aktif olarak yer almaktadır.

Bükreş Sözleşmesi

Karadeniz'de karadan, gemilerden ve atmosferden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi amacıyla, 21 Nisan 1992 tarihinde Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması (Bükreş) Sözleşmesi, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu Karadeniz'e kıyısı olan altı ülkenin temsilcileri (Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya, Ukrayna ve Türkiye) tarafından imzalanmıştır. Sözleşme, taraf ülkelerin üst düzey temsilcilerinin (komisyoner) yer aldığı, icra organı niteliğinde olan Karadeniz Komisyonu tarafından yürütülmekte olup ülkeler arasındaki koordinasyon İstanbul'da bulunan Karadeniz Daimi Sekreteryası tarafından yapılmaktadır.

Anılan Sözleşmeyi takiben 30-31 Ekim 1996 tarihinde, İstanbul'da düzenlenen Bakanlar Konferansı'nda Karadeniz'in Rehabilitasyon ve Korunması için Stratejik Eylem Planı (BSSAP) kabul edilmiştir. Bu kabul ile birlikte, ülkelerin BSSAP programı kapsamında belirtilen faaliyetleri yerine getirme zorunluluğu getirilmiştir. Karadeniz Stratejik Eylem Planı, Karadeniz'in iyileştirilmesini ve korunmasını amaçlayan son derece önemli bir plan olup Karadeniz'e kıyısı olan altı ülke tarafından, 30-31 Ekim 1996 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen Karadeniz Ülkeleri Çevre Bakanları Konferansı'nda kabul edilmiştir. Böyle bir plana Karadeniz'e kıyısı olan altı ülkenin imza attığı tarih olan 31 Ekim, Uluslararası Karadeniz Günü olarak kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ile Dünya Meteoroloji Örgütü'nün (WMO) 1988'de ortaklaşa ihdas ettiği Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) ortaya koyduğu, insan kaynaklı faaliyetlerin neden olduğu küresel ısınmanın iklim üzerindeki etkilerine karşı, 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında imzaya açılan BMİDÇS, uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adımdır. 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşmeye, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 196 ülkenin yanı sıra, Avrupa Birliği (AB) de taraftır. Türkiye Sözleşmeye 24 Mayıs 2004 tarihinde katılmıştır.

Sözleşme, bazı ülkelerin sanayi devriminden sonra iklim değişikliğine sebep olan sera gazlarını atmosfere diğer ülkelerden daha çok salmalarından ötürü daha fazla sorumluluk almaları gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi, ülkelerin bu küresel çabaya sosyoekonomik koşulları dâhilinde katkısını öngörmektedir.

2011 yılında Durban'da düzenlenen COP17'de yapılan müzakereler sonucunda; Türkiye'nin özel şartları ile ilgili olarak emisyon azaltımı, iklim değişikliğine uyum, teknoloji geliştirilmesi ve transferi, kapasite geliştirme ve finansman alanlarında Türkiye'ye sağlanacak desteğin yöntemlerinin belirlenmesine ilişkin görüşmelerin sürdürülmesi karara bağlanmıştır.

Minamata Sözleşmesi

Yirminci yüzyılın ortalarında Japonya'nın Minamata kentinde meydana gelen cıva zehirlenmesiyle cıva ve cıva bileşikleri ile bunlara ait atıklar, küresel kamuoyunun gündemine oturmuştur. Bu sebeple, cıva kaynaklı çevre kirliliğinin küresel ölçekte önlenbilmesine ilişkin çabalara katkı sağlanması amacıyla Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) liderliğinde Cıvaya İlişkin Minamata Sözleşmesi hazırlanmıştır.

Sözleşme, 10-11 Ekim 2013 tarihleri arasında Japonya'nın Kumamoto kentinde, ardından 9 Ekim 2014 tarihine kadar da BM New York Merkez Ofisinde ülkelere imzaya açılmıştır. Minamata Sözleşmesi; BM 69. Genel Kurulu genel görüşmelerinin açılışı kapsamında Japonya, İsviçre, ABD ve Uruguay'ın ev sahipliğinde düzenlenen Yüksek Düzeyli Etkinlik sırasında, Türkiye tarafından da 24 Eylül 2014 tarihinde imzalanmıştır.

Rotterdam Sözleşmesi (Bazı Tehlikeli Kimyasalların ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair)

Bazı Tehlikeli Kimyasallar ve Pestisitlerin Uluslararası Ticaretinde Ön Bildirimli Kabul Usulüne Dair Rotterdam Sözleşmesi çevre ve insan sağlığının korunması amacı ile yasaklanmış veya kısıtlanmış tehlikeli madde ve madde gruplarının ihracatı söz konusu olduğunda, o kimyasalın ihraç edileceği ülkeye, o kimyasalın ihraç edileceğine dair belli kurallar çerçevesinde bir bildirim gönderilmesi ve bu bildirimlerin gerçekleştirileceği sistemin kurulması zorunluluğu getirmektedir.

Söz konusu sözleşme, Türkiye tarafından 11 Eylül 1998'de imzalanmış olup, 20 Aralık 2017 tarihinde Türkiye için resmen yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin Taraf Olduğu Başlıca Çevre Anlaşmaları Özet Tablo

No	Kısaltma	Adı	Tarihi	Yeri	Yürürlük Tarihi	Türkiye Taraf Olma Tarihi
1	Viyana Sözleşmesi	Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi	1985	Viyana	1988	1991
2	Montreal Protokolü	Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü	1987	Montreal	1989	1991
3	BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	1992	Rio de Janeiro	1994	2004
4	KP	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü	1997	Kyoto	2005	2009
5	BÇS	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	1992	Rio de Janeiro	1993	1996
6	Kartagena Protokolü	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Biyogüvenlik Kartagena Protokolü	2000	Kartagena	2003	2004
7	BMÇMS	Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi	1994	Paris	1996	1998
8	CITES	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme	1973	Vaşington	2007	1996
9	Ramsar	Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme	1971	Ramsar	1975	1994
10	Barselona Sözleşmesi	Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi	1971	Barselona	2004	2002
11	Boşaltma Protokolü	Akdeniz'de Gemilerden ve Uçaklardan Boşaltma veya Denizde Yakmadan Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması Protokolü	Ramsar	Barselona	Henüz yürürlüğe girmemiştir.	2002 yılında Türkiye protokolü onaylamıştır.
12	Tehlikeli Atık Protokolü	Tehlikeli Atıkların Sınırlanması Hareketleri ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Protokolü	1975	İzmir	2008	2004
13	LBS Protokolü	Akdeniz'in Kara Kökenli Kaynaklardan ve Faaliyetlerinden Dolayı Kirlenmeye Karşı Korunması Protokolü	1994	Madrid	2008	2002

Türkiye'nin Taraf Olduğu Başlıca Çevre Anlaşmaları Özet Tablo						
No	Kısaltma	Adı	Tarihi	Yeri	Yürürlük Tarihi	Türkiye Taraf Olma Tarihi
14	Müdahale ve Acil Durum Protokolü	Olağanüstü Hâllerde Akdeniz'in Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Yapılacak Mücadele ve İş Birliğine Ait Protokol	1996	Malta	2004	2003
15	SPA ve Biyoçeşitlilik Protokolü	Akdeniz'de Özel Koruma Alanları ve Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Protokol	2002	Malta	1999	2002
16	Bükreş Sözleşmesi	Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesi	1995	Bükreş	1994	1994
17	LBS Protokolü	Karadeniz Deniz Çevresinin Kara Kökenli Kaynaklardan Kirlenmeye Karşı Korunmasına Dair Protokol	1992	Bükreş	1994	1994
18	Acil Durum Protokolü	Karadeniz Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesine Karşı Acil Durumlarda Yapılacak İş Birliğine Dair Protokol	1992	Bükreş	1994	1994
19	Boşaltma Protokolü	Karadeniz Deniz Çevresinin Boşaltmaları Nedeniyle Kirlenmesinin Önlenmesine İlişkin Protokol	1992	Bükreş	1994	1994
20	Biyolojik Çeşitlilik ve Peyzaj Protokolü	Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesinin Karadeniz'de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajın Korunması Protokolü	2002	Sofya	2004	2004
21	Basel Sözleşmesi	Tehlikeli Atıkların Sınırlar Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi	1989	Basel	1992	1994
22	BAN Değişikliği	Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesine Getirilen Değişiklik	1995	Cenevre	Henüz yürürlüğe girmemiştir.	2003 yılında Türkiye protokolü onaylamıştır.
23	Stockholm Sözleşmesi	Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi	2001	Stockholm	2004	2009
24	CLRTAP	Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi	1979		1983	1983
25	EMEP Protokolü	Avrupa'da Hava Kirleticilerinin Uzun Menzilli Aktarımlarının izlenmesi ve Değerlendirilmesi için İş Birliği Programı (EMEP) nın Uzun Vadeli Finansmanına Dair, 1979 Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi Protokolü	1984	Cenevre	1988	1985
26	Bern Sözleşmesi	Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi	1979	Bern	1982	1984
27	ICCAT	Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme	1966	Rio de Janeiro	1969	2003
28	ELC	Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	2000	Floransa	2004	2003
29	ATS	Antarktika Antlaşması	1959	Vaşington	1961	1996
30	Madrid Protokolü	Antarktika Sözleşmesi Çevre Koruma Protokolü	1991	Madrid	1998	2017

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibarıyla geçerlidir.

3.3.2. Şehircilik Alanında Uluslararası Düzenlemeler

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (BM-Habitat)

BM-Habitat, Birleşmiş Milletler'de insan yerleşimleri faaliyetlerinin eş güdümünü sağlamayı, sürdürülebilir insan yerleşimleri ve iskân programları konularında bilgi değişimi sunmayı ve kentlerde karşılaşılan sorunların çözümü yolunda ülkelere teknik yardım ve finansman desteği sağlamayı amaçlamaktadır. 20 yılda bir düzenlenen Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kalkınma (Habitat) Konferansları ile kentleşme ve konut gündemine yön vermektedir.

VANCOUVER, 1976

HABITAT I

Hükümetlerin, gelişmekte olan dünyadaki hızlı kentleşmenin etkilerini ve sürdürülebilir yerleşimlere olan ihtiyacı fark etmesi üzerine BM Genel Kurulu'nca 1976 yılında Vancouver'da düzenlenmiştir.

O dönemde uluslararası ortamda kentleşme ve etkileri nadiren yankı bulmakla beraber tarihteki en büyük kırsal kentte göç hareketinin yaşanması ve ilk kent görünüşlü gelişmelere bağlı olarak kentsel nüfus çok hızlı artış geçmiştir.

Temel çıktılar:

// Barınma ve kentleşmenin ortak değerlendirilmesi gereken küresel konular olduğunun fark edilmesi

// BM İnsan Yerleşimleri Merkezi'nin kurulması (UNCHS-Habitat)

DÜNYA KENTSEL NÜFUSU

%37,9

İSTANBUL, 1996

HABITAT II

Vancouver'dan 20 yıl sonra taahhütler İstanbul'da düzenlenen konferansta yinelemiştir.

Dünya liderleri Habitat Gündemi belgesini kabul ederek, kentleşen dünyada herkes için yeterli konut ve sürdürülebilir insan yerleşimleri oluşturulması konusunda küresel bir eylem planını kabul etmişlerdir.

Temel çıktılar:

// Şehirler küresel büyümenin motoru olduğu

// Kentleşme bir fırsat olduğu

// Yerel yönetimlerin daha güçlü bir rolü olduğu

// Katılımın gücünün fark edilmesi

DÜNYA KENTSEL NÜFUSU

%45,1

KİTO, 2016

HABITAT III

40 yıl sonra...

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasının, küresel kentleşmenin yönetilme ve yönlendirilme şekline bağlı olduğu giderek daha da netleşiyor.

Temel çıktılar:

// Kentleşmenin büyümenin içsel kaynağı olması

// Yeni kentleşme modellerinin İklim Değişikliği konusuna etkin bir vurgu yapması

// Kentleşmenin sosyal entegrasyon ve eşitliğin aracı olduğu. 2010 itibarıyla UN-Habitat verilerine göre 827 milyon insanın geçeköndü benzeri koşullarda yaşadığı

DÜNYA KENTSEL NÜFUSU

%54,5

Kaynak: <https://www.habitat3.org/the-new-urban-agenda/about>

Habitat Konferanslarının ilki 1976 yılında Vancouver'da gerçekleştirilmiştir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat-II Konferansı sonucunda BM-Habitatın temel belgelerinden olan Habitat Agenda ile İstanbul Deklarasyonu kabul edilmiştir. Bu belgelerle hükümetler, tüm vatandaşlara uygun iskân olanakları sağlamayı ve sürdürülebilir insan yerleşimlerini geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir.

Habitat-III Konferansı, 17-20 Ekim 2016 tarihleri arasında, Ekvador'un başkenti Kito'da gerçekleştirilmiştir. Habitat III, Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı bir dönemde gerçekleştirildiği cihetle, bu dönemin yeni sorun ve ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlamıştır. Daha önceki Habitat konferansları gibi, Habitat III de Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma çerçevesini benimsemekte; 27 Eylül 2015 tarihinde, New York'ta kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini temel almaktadır.

Habitat-III Konferansında kabul edilen Yeni Kentsel Gündem, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin "Kapsayıcı, Güvenli, Dirençli ve Sürdürülebilir Kent ve İnsan Yerleşimleri" başlıklı 11. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'ni (SKH 11) tamamlayıcı niteliktedir. "Herkes için kent" ana teması etrafında, kimsenin geride bırakılmaması anlayışıyla, göçmenleri de içine alacak şekilde, toplumun tüm kesimlerinin kent hayatına ayırım gözetilmeksizin dâhil edilmesi temel hedefini yansıtmakta; iklim değişikliğine ve çevrenin korunmasına önem atfetmektedir. Yeni Kentsel Gündem, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, Addis Ababa Eylem Gündemi ve iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması gibi, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma süreci kapsamındaki diğer temel küresel belgeleri de tamamlayıcı niteliktedir.

Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, BM-Habitat Programının Ulusal Odak Noktası olup Ülkemiz BM-Habitat nezdinde daimi temsilcilik olarak faaliyet gösteren Nairobi Büyükelçiliğimiz tarafından temsil edilmektedir. Türkiye, 2019 yılında BM-Habitat Programının 1. Asamble Toplantısında 36 üyeli İcra Kurulu üyeliğine seçilmiş olup hâlen üyedir.

2016 yılında düzenlenen Habitat III Konferansına, dönemin Çevre ve Şehircilik Bakan Yardımcısı Mehmet Ceylan başkanlığında geniş bir heyetle iştirak edilmiştir. Konferans kapsamında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, mülga Kalkınma Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) tarafından, ülkemizin kentleşme ve afet riskleri alanındaki tecrübeleri, yan etkinlikler yoluyla uluslararası camiayla paylaşılmıştır.

2016 yılında Yeni Kentsel Gündemin kabulünden sonra, Türkçeye çevrilen Yeni Kentsel Gündem, tüm paydaşlara, sivil toplum örgütleri ve meslek odalarına, üniversitelerin Şehir Planlama bölümlerine ve belediyelere dağıtım yapılarak yaygınlaştırılmıştır. 2017 yılında kentsel gelişme politika akslarını belirlemek üzere düzenlenen 2. Ulusal Şehircilik Şûrasında, Yeni Kentsel Gündem mercek altına alınarak ulusal şehircilik gündemi çerçevesinde irdelenmiştir. 11. Kalkınma Planı başta olmak üzere şehirleşme ile ilgili politika, strateji ve faaliyetlerde, belgedeki öngörüler dikkate alınmıştır. Ulusal kentleşme strateji belgemiz olan Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023) –KENTGES bu doğrultuda revize edilerek yeni ulusal kentleşme politika belgesi niteliği de taşıyan Türkiye Mekânsal Strateji Planı 2053 hazırlık çalışmaları sürdürülmüştür.

Yeni Kentsel Gündem belgesinin 4 yılda bir yapılacak ulusal raporlamasına ilişkin BM-Habitat Sekreteryası tarafından söz konusu belgenin küresel düzeyde karşılaştırılabilir raporlama yapılabilmesi amacıyla üye ülkelere yol gösterebilmek için Yeni Kentsel Gündem Raporlama Kılavuzu yayınlanarak konu ile ilgili bir Platform (<https://www.urbanagendaplatform.org>) kurulmuştur.

Yeni Kentsel Gündem belgesinin uygulanmasına ilişkin hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti Yeni Kentsel Gündemin Uygulanmasına İlişkin Ulusal Rapor, ulusal odak noktası olan Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının koordinasyonunda ilgili paydaşların katkılarıyla sürdürülerek hazırlanmıştır. Türkiye, Habitat Sekretaryasına söz konusu raporu 31 Mart 2021'de iletilerek anılan platforma ilk yükleyen ülkelerden biri olmuştur.

Ülkelerin raporları doğrultusunda hazırlanan BM-Habitat İcra Direktörünün 2. dört yıllık raporunda, Türkiye raporunda yer alan genç nüfusunun mesleki eğitimi ve istihdamı, Suriyeli nüfusu da içeren kayıtlı istihdama geçiş programı, çok düzeyli yönetim mekanizmaları, yeşil alan miktarını artırmaya dönük çalışmaları, düşük gelir grubunun konut sahibi yapılmasına dönük faaliyetleri, göçle gelen nüfusun entegrasyonuna yönelik çalışmalar ile sürdürülebilir mobilitenin sağlanmasına yönelik çalışmalarına yer verilmiştir.

2021 yılında Emine Erdoğan Hanımefendi himayelerinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen Sıfır Atık Projesi çevreye katkılarının dolayısı, BM-Habitat tarafından “Atık Alanında Akıllı Şehirler Küresel Şampiyonu” ödülüne layık görülmüştür.

Ayrıca 2022 yılında BM 77. Genel Kurulu çerçevesinde Emine Erdoğan Hanımefendi ve BM Genel Sekreteri Antonio Guterres “Sıfır Atık Projesi”nin dünyada yaygınlaştırılması için iyi niyet beyanı imzalamıştır.

14 Aralık 2022 tarihinde BM Genel Kurulunda, Türkiye'nin 105 ülkeyle beraber sunduğu öneri üzerine “Promoting zero-waste initiatives to advance the 2030 Agenda for Sustainable Development” konulu karar kabul edilmiştir. Bu karar kapsamında Emine Erdoğan Hanımefendi'nin başkanlık etmekte olduğu BM Genel Sekreteri'nin (BMGS) Sıfır Atık Yüksek Düzeyli Şahsiyetler Danışma Kurulu kurulmuştur. 2022 yılında “Dünya Habitat Günü”ne Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ev sahipliği yapmıştır.

Ayrıca BM- Habitat tarafından geliştirilen “Küresel Kent İzleme Çerçevesi” Mart 2022’de BM İstatistik Komisyonu tarafından onaylanmıştır. Türkiye’de de söz konusu çerçevenin bir pilot şehirde uygulaması yapılmaktadır.

BM Habitat Asamblesi 2. Oturumu Kenya’nın Nairobi kentinde bulunan BM yerleşkesinde gerçekleşmiştir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında temsilcilerin yer aldığı toplantıya Emine Erdoğan Hanımefendi video mesaj göndermiştir. “Kapsayıcı ve Etkili Çok Taraflılık Yoluyla Sürdürülebilir Bir Kentsel Gelecek: Küresel Kriz Zamanlarında Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmak” temasıyla başlayan toplantının ikinci gününde BM-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif ve kadın konukların katılımıyla “Şehirleri ve Toplulukları Şekillendiren Kadınlar” üzerine üst düzey diyalog toplantısı yapılmıştır.

Dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun doğayla ilişkisini kaybetmiş yerleşimlerde yaşamaya mahkûm olduğu günlerde böyle bir toplantının öneminin büyük olduğunu vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, şehrsel atıkların doğanın bertaraf edemeyeceği boyutlara ulaştığına ve giderek küresel bir tehdide dönüştüğüne dikkati çekmiştir. Emine Erdoğan Hanımefendi doğayı, bertaraf edemeyeceği atıklardan kurtarmak için büyük adımlar atıldığını, buna karşın tüketimin amaç haline geldiği bir çağda yolun uzun olduğunu dile getirerek asıl çarpıcı değişimin “kullan-at kültürü”nden uzaklaşarak neredeyse hiç atık üretilmeyen bir yaşam tarzı benimsendiğinde gerçekleşeceğine inandığını ve “Küresel Sıfır Atık” hareketinin yayılmasının bu yaşam tarzının benimsendiği günlerin çok da uzak olmadığını gösterdiğini dile getirmiştir.

Birleşmiş Milletlerin (BM) sürdürülebilir kentleşmeden sorumlu kuruluşu BM-Habitat tarafından her yıl farklı bir kentte kutlanan 31 Ekim Dünya Şehirler Günü'ne 2023 yılında Üsküdar Belediyesi ev sahipliği yapmıştır.

4 Haziran 2024 tarihinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma Varank, Birleşmiş Milletler Habitat Bölgesel Programlar Birimi Şefi Erfan Ali ve BM-Habitat New York Ofisi Direktör Vekili Andre Dzikus'u kabul etmiştir. Bakanlık makamında gerçekleşen görüşmede Sıfır Atık Vakfı Başkanı Samed Ağırbaş da hazır bulunmuştur. Ziyaret sırasında, ülkemiz ile BM-habitat arasında uzun yıllardır süregelen işbirliği alanları üzerinde istişarelerde bulunularak, Türkiye'de kurulması planlanan BM-Habitat Doğu Avrupa ve Merkez Asya Bölge Ofisi'ne ilişkin "Niyet Beyanı" imzalanmıştır.

4 Kasım 2024 tarihinde BM-Habitat tarafından düzenlenen 12. Dünya Şehircilik Forumu'na (WUF12) Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Bakan Yardımcısı Ömer Bulut başkanlığında bir heyet ile katılım sağlanmıştır. Görüşmede, Türkiye ve Mısır arasında daha önce imzalanan "Çevre Koruma ve Şehircilik Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı" kapsamında çevre dostu teknolojiler, atık yönetimi, kentsel dönüşüm ve mekânsal planlama gibi alanlarda atılacak adımlar ele alınmıştır.

5 Kasım 2024, 12. Dünya Şehircilik Forumu'nun ikinci gününde, Kahire'de gerçekleştirilen Bakanlar Yuvarlak Masa Toplantısı'na katılım sağlanmıştır.

Toplantının ardından, Rusya İnşaat, Konut ve Kamu Hizmetleri Bakan Yardımcısı ile bir araya gelinmiştir. Görüşme sırasında Türkiye ile Rusya arasındaki iş birliği vurgulanmış ve şehircilik alanında yapılması planlanan ortak çalışmalara ilişkin mutabakat zaptı imzalanmıştır.

6 Kasım 2024 tarihinde, Kahire'de gerçekleşen 12. Dünya Şehircilik Oturumu kapsamında çeşitli temaslarda bulunulmuştur. 2. BM Habitat Asamblesi'nde alınan "Herkes İçin Yeterli Konut" başlıklı karara ilişkin düzenlenen toplantıda ise bir konuşma yapılmıştır.

Toplantılar esnasında, İstanbul'da açılması planlanan habitat bölge ofisi istişare edilmiştir.

Azerbaycan Kentsel Planlama ve Mimari Bakanı ile de bir araya gelinerek, kardeş ülke Azerbaycan ile iş birliğine ilişkin istişarelerde bulunulmuştur. Görüşmenin ardından Azerbaycan Pavilyonu'nda düzenlenen yan etkinlikte, Azerbaycan'ın işgalden kurtarılan topraklarının kentsel planlaması ve Türkiye'nin deprem sonrası yeniden inşa çalışmaları ele alınmıştır.

29 Ocak 2025 tarihinde BM Habitat Bölge Ofisine ilişkin Ev Sahibi Ülke Anlaşmasının imzalandığı duyurulmuştur. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, BM-HABITAT'ın İstanbul'da bölge ofisi kurması ve pek çok alanda Türkiye ile işbirliği yapmasını öngören anlaşmaları Türkiye tarafı adına imzalamıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birleşmiş Milletler'in 77. Genel Kurulu için New York'a yaptığı ziyarette, BM Genel Merkezi'nde düzenlenen Eğitimin Dönüştürülmesi Zirvesi'ne katılmıştır. Zirvenin ardından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Emine Erdoğan Hanımefendi, Türkiye'nin girişinde açılan atık temalı sergiyi birlikte gezmişlerdir.

*Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eşi Emine Erdoğan Hanımefendi ile
Türkevi'nde Açılan Atık Sergisinde, 20 Eylül 2022*

3.4. Strateji Belgeleri ve Eylem Planları

Türkiye'nin İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2023) ve Eylem Planları (2011-2023)

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan ve 3 Mayıs 2010 tarihinde Başbakanlık Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanan Ulusal İklim Değişikliği Stratejisinin uygulanması amacıyla sera gazı emisyonu kontrolü ve iklim değişikliğine uyum çerçevesinde 2011-2023 yıllarını kapsayan stratejik ilkeleri ve hedefleri içeren İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP) hazırlanmış ve 2011 yılının temmuz ayında uygulamaya konulmuştur.

İDEP'in amacı, sera gazı emisyonlarını sınırlandırmaya yönelik eylemler belirleyerek iklim değişikliği ile mücadele edilmesi, iklim değişikliğine dayanıklılığın artırılması ve böylece Türkiye'de iklim değişikliği ile mücadele ve uyumun teşvik edilmesidir. Türkiye'nin özel şartları çerçevesinde öncelikli sektörlerde uygulanacak sera gazı emisyon kontrolü ve uyum önlemlerinin ele alındığı İDEP'te, özellikle kurumsal yapılanma, uzun dönemli iş birliği, teknoloji geliştirme ve finansman konuları üzerine odaklanılmaktadır.

İDEP kapsamında Enerji, Binalar, Ulaştırma, Sanayi, Atık, Tarım, Arazi Kullanımı ve Ormancılık ve Sektörler Arası Ortak Konular alt başlıkları çerçevesinde 541 eylem tanımlanmıştır.

Yine 2011 yılında iklim değişikliği konusunda bir diğer önemli eylem planı olan İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (İDU-SEP) yayımlanmıştır. İDUSEP kapsamında Su Kaynakları Yönetimi, Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi, Ekosistem Hizmetleri, Biyolojik Çeşitlilik ve Ormancılık, Doğal Afet Risk Yönetimi, İnsan Sağlığı, Sektörler Arası Ortak Konular bölümleri yer almaktadır.

Söz konusu eylem planlarının 2030 ve 2053 yıllarına yönelik orta ve uzun vade hedeflerine ilişkin çalışmalar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda tamamlanmıştır.

Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planları

Türkiye birbirinden farklı koşulları barındıran yedi coğrafi bölgeye ayrılmaktadır. Bu bölgeler iklimsel olarak birbirlerinden farklılık gösterse de iklim değişikliği sorunu her birinde ortaktır. Bu yedi bölge özelinde geliştirilecek eylemlerin belirlenmesinde her bölgenin ve her kentin sosyal, ekonomik ve fiziksel koşullarının çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından bölgeler ayrı ayrı analiz edilmiş ve Bölgesel İklim Değişikliği Eylem Planları (BİDEP) hazırlanmıştır.

BİDEP'te su kaynakları, afetler, hava kalitesi, tarım, hayvancılık, ormancılık, ekosistemler ve biyoçeşitlilik, ekonomi, sağlık, turizm, enerji, kıyı alanları, kentsel altyapı gibi alanlar incelenerek Su Yönetimi, Kentler ve Altyapı, Hava Kalitesi, Enerji, Kıyı Alanları, Sağlık, Afetler, Ulaşım, Turizm, Tarım ve Hayvancılık, Ekosistemler ve Biyoçeşitlilik, Ormancılık, Ekonomi, Sosyokültürel Yapı konularında bölgelerde iklim değişikliğinin etkilerine karşı alınması gereken tedbirler ve uyuma ilişkin öneriler belirlenmiştir.

Döngüsel Ekonomi Eylem Planı

Türkiye genelinde daha verimli kaynak ve atık yönetimine katkıda bulunan döngüsel ekonomiye geçişin teşvik edilmesi, AB Döngüsel Ekonomi Modeli doğrultusunda Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişte kurumsal ve teknik kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla hazırlanan eylem planı 7 Şubat 2022 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır.

Projenin hedef gruplarını Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, kamu kurum ve kuruluşları, sektör temsilcileri ve kuruluşları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır.

Projenin hedefleri ise Avrupa Birliği Döngüsel Ekonomi Modeli bazında Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçiş potansiyelinin incelenerek Avrupa Birliği Döngüsel Ekonomi Paketi ile uyumlu atık ve kaynak yönetimine ilişkin Ulusal Strateji ve Eylem Planı geliştirmek ve entegre atık yönetimi açısından ulusal ve yerel yönetimlerin yönetim kapasitesini iyileştirmektir.

Sürdürülebilir ve Akıllı Hareketlilik Stratejisi

Hareketlilik, kullanıcılarına birçok fayda sağlarken toplumumuz için ise oldukça maliyetlidir. Bunun yanı sıra sera gazı emisyonları, hava kirliliği, ses ve gürültü kirliliği ve su kirliliğiyle birlikte kazalar, sıkışıklık ve biyolojik çeşitlilik kayıpları da sağlığımızı ve refahımızı etkilemektedir. Geçmiş dönemlerdeki çalışmalar ve politik önlemler henüz bu maliyetleri yeterince ele almamıştır. Ulaşım sektöründen kaynaklı sera gazı emisyonları zamanla artmıştır ve günümüzde AB toplamının neredeyse dörtte birine karşılık gelmektedir.

Ulaşım sistemimizin potansiyel krizlere karşı dayanıklı olmasını sağlamak hedefi doğrultusunda mevcut yaklaşımda köklü bir dönüşüm yaratmak için bu strateji, sürdürülebilir bir gelecek için yol haritası ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda 10 stratejik alan, eylem planında tanımlanmaktadır. Bunlar:

- ✧ Sıfır emisyonlu araçların, yenilenebilir düşük karbonlu yakıtların ve altyapının tedarikinin artırılması,
- ✧ Sıfır emisyonlu havalimanlarının ve limanların inşa edilmesi,
- ✧ Şehirler arası ve kentsel hareketliliğin daha sürdürülebilir hâle getirilmesi,
- ✧ Daha yeşil yük taşımacılığı,
- ✧ Karbon fiyatlandırması ve daha iyi teşvikler sağlanması,
- ✧ Bağlantılı ve otonom çok modlu hareketliliğin hayata geçirilmesi,
- ✧ Daha akıllı hareketlilik için inovasyonun, verinin ve yapay zekânın kullanımının artırılması,
- ✧ Tek pazarın güçlendirilmesi,
- ✧ Hareketliliğin herkes için adil ve ulaşılabilir hâle getirilmesi,
- ✧ Ulaşım emniyetinin ve güvenliğinin artırılması.

Enerji Verimliliği Strateji Belgesi (2012-2023)

25 Şubat 2012 tarihinde yayımlanan ve 2012-2023 yıllarını kapsayan Enerji Verimliliği Strateji Belgesi ile enerji yoğunluğunun 2011 yılı değerlerine göre 2023 yılında en az %20 oranında azaltılması ve enerji kayıplarının önlenmesi hedeflenmiştir. Türkiye'nin Enerji Verimliliği Strateji Belgesi ile sanayi ve hizmet sektörlerinde enerji yoğunluğunu ve kayıplarını azaltmak, binaların enerji taleplerini düşürmek ve sürdürülebilir binaları yaygınlaştırmak amaçlanmaktadır. Diğer yandan enerji verimliliği yüksek ürünlerin piyasada daha fazla yer bulması, elektrik üretim, iletim ve dağıtım süreçlerinde verimliliğin artması, motorlu taşıtların fosil yakıt tüketiminin azaltılması ve ulaşım modlarındaki toplu taşıma payının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Strateji Belgesi'nde kamuda enerjinin etkin ve verimli kullanılmasının yanı sıra kurumsal yapıların, kapasitelerin ve iş birliklerinin güçlendirilmesi, ileri teknoloji kullanımının ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması vurgulanmıştır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023)

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı “küresel bir yaklaşımla enerji ve maden kaynaklarını; verimli, çevreye duyarlı, sürdürülebilir ve azami yerlilikle değerlendirerek ülke refahına en yüksek katkıyı sağlamak” misyonu ve “Türkiye Yüzyılında insan ve çevreyi merkeze alan, enerji ve madencilikte dönüşümü gerçekleştirmiş, net ihracatçı, kaynak ve teknolojiye yetkin bir Türkiye” vizyonu doğrultusunda enerjinin üretiminden tüketimine kadar bütün süreçlerde verimliliğin artırılmasını hedeflemektedir. Bakanlık tarafından yayımlanan Stratejik Plan, enerji verimliliğinin ulusal ve uluslararası düzeyde önem kazandığına dikkat çeken bir belgedir. 2019-2023 Stratejik Planı, 27/12/2019 tarihli ve 2606 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile yürürlüğe girerek uygulamaya konulmuştur. Söz konusu Planda 7 amaç ve 31 hedef belirlenmiş ve bu hedeflere ilişkin 113 performans göstergesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda Stratejik Planda yer alan hedeflerin 2023 yılı Aralık ayı sonu itibarıyla gerçekleşme bilgilerini içeren “1 Ocak 2019-31 Aralık 2023 Dönemi Değerlendirme Raporu” dikkate alındığında 5 yıllık plan dönemi sonunda; 14 hedef yüzde 100 olarak gerçekleşmiş, 6 hedefte ise yüzde 90 üzeri performansa ulaşılmış, 82 performans göstergesinde yüzde 100 ve üzeri performans değerine ulaşıldığı, 10 adedinde ise yüzde 90’ın üzerinde performans değerine ulaşıldığı görülmüştür.

Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2017-2023) (I. UEVEP)

2 Ocak 2018 tarih ve 30289 sayılı Resmî Gazetede 2017/50 sayılı YPK Kararı olarak yayımlanan ve 2017-2023 yılları arasını kapsayan I. UE-VEP kapsamında bina ve hizmetler, enerji, ulaştırma, sanayi ve teknoloji, tarım ve yatay konu başlıkları üzerinden 55 eylem ile 2023 yılında birincil enerji tüketiminin yüzde 14 azaltılması hedeflenmiştir. UEVEP’in önemli özelliklerinden biri, rutin aralıklarla çevrim içi bir platform olan UEVEP Veri Toplama Yazılımı üzerinden izlenebilmesi ve sonuçların eylem bazında paylaşılmasıdır. Enerji verimliliği ile ilgili çalışmaların ülke genelinde başarıyla yürütülmesi, Planda belirtilen eylemlerin takibi ve etkin uygulanabilmesi için bütün kamu kurumları ve ilgili diğer paydaşların koordinasyonu, UEVEP İzleme ve Yönlendirme Kurulu tarafından sağlanmaktadır. Eylemlerin yıllık iş programına göre gerçekleşme oranı, tamamlanma oranı ve eylemle ilgili sürdürülen çalışmalar, yıllık UEVEP Gelişim Raporlarında değerlendirilmekte ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030)

I. UEVEP’in 2023 yılında tamamlanmasıyla 2024-2030 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanan Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planında (2024-2030) ise Türkiye’nin gayrisafi yurt içi hasıla başına tüketilen enerji miktarının ve yoğunluğunun 2023 yılı değerine göre yüzde 15 azaltılması ve 2024-2030 döneminde toplam 37,1 MTEP birincil enerji tasarrufu sağlanması hedeflenmektedir.

Söz konusu hedeflere ulaşılabilmesi için, birçok sektörü ilgilendiren ve kolektif bir çabayla ve ilgili tüm kesimlerin katılımıyla gerçekleştirilebilecek stratejik amaçlar tanımlanmaktadır. Bu belgede yer alan her bir stratejik amaç, sürdürülebilir kalkınmayla uyumlu bir yaklaşım doğrultusunda Türkiye’nin enerjiyi mümkün olan en yüksek verimle kullanan ülke hâline gelmesi için gerekli temel politikaları temsil etmektedir. Bu çerçevede planda 10 hedef ve bu hedeflerin altında toplam 23 eylem belirlenmiştir.

12. Kalkınma Planı

31 Ekim 2023 tarihinde onaylanan ve 2024-2028 yıllarını kapsayan 12. Kalkınma Planında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda iklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin sağlanması, sosyal adalet anlayışıyla çevre ve doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi, toplumun çevreye karşı daha duyarlı hâle getirilmesi ve bilincinin artırılması hedefleriyle genel politika ve tedbirlerle birlikte Kentsel Altyapı, Bölgesel Gelişme ve Kırsal Kalkınma alt başlıklarında özel politika ve tedbirler belirlenmiştir.

İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (İDUSEP) (2024-2030)

2024-2030 yıllarını kapsayan İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı hazırlık çalışmaları, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) aracılığı ile yürütülmekte olan ve Avrupa Birliği ile Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen “Türkiye’de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında gerçekleştirilmiştir.

İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planına (2024-2030) önceki planda yer alan sektörlere ek olarak Kent, Enerji, Turizm ve Kültürel Miras, Sanayi, Ulaşım ve İletişim, Sosyal Kalkınma sektörleri de dâhil edilmiştir. Böylece 2024-2030 yılları için tarım ve gıda güvenliği, ekosistem hizmetleri ve biyolojik çeşitlilik, su kaynakları yönetimi, turizm ve kültürel miras, sanayi, kent, sosyal kalkınma, halk sağlığı, ulaşım ve iletişim, enerji, afet risk azaltımı ve yatay kesen konularını içeren toplam 12 sektörde uyum stratejisi ve eylem planı çalışmaları yürütülmüştür.

2030’a kadar iklim değişikliğine uyum ile ilgili stratejik çerçeveyi ve öncelikleri özet olarak ortaya koyan referans belge niteliğinde olan İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, eylemler için öncelik alanlarını vurgulamaktadır. Strateji, uyum kapasitesinin artırılması için hedefler ve öncelikler belirleyen, her bir sektör için iklim değişikliğine uyum önlemlerini ortaya koyan, bu önlemlerin uygulanması için bir zaman çizelgesi belirleyen ve gerekli kaynaklara ve sorumlu kurumlara işaret eden bir eylem planı ile tamamlanmaktadır.

Hedef, doğanın, üstyapı ve altyapıların, sağlık ve acil durum hizmetlerinin yanı sıra kilit ekonomik sektörlerin hem risklere karşı dirençli olmasını hem de fırsatları en üst düzeyde değerlendirebilmesini sağlamaktır.

İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (İDASEP) (2024-2030)

Eylem planı; Enerji, Sanayi, Binalar, Ulaştırma, Atık, Tarım ve AKAK-DO olmak üzere 7 ana sektörü ele almaktadır. Enerji sektörü altında elektrik üretimi konusu ele alınmış, diğer alanlardaki enerji kullanımı, ilgili sektörler altında değerlendirilmiştir. Eylem Planında bütünlüğü sağlamak için sektöre yönelik teşvikler, finansman, teknoloji, kapasite geliştirme ve eğitim faaliyetleri gibi konulara ilgili sektörlerin strateji ve eylemleri altında yer verilmiştir.

Eylem Planındaki toplam 9 bölümde 49 strateji ve bu stratejilerin altında 260 eylem yer almaktadır. Stratejiler, sektörel ölçekte mevzuat, altyapı, teknoloji, finans, kapasite geliştirme, eğitim ve toplumsal farkındalık gibi farklı alanlarda yapılması gerekenleri ortaya koymaktadır. Söz konusu stratejiler kapsamındaki her eylem için çeşitli göstergeler ve sorumlu kurum ve kuruluşlar da belirlenmiştir. Eylem Planı kapsamında toplam 47 sorumlu kurum ve kuruluş bulunmaktadır.

Orta Vadeli Program (2024-2026)

2023 yılında 19'uncusu hazırlanan, 2024-2026 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Programda konu, Yeşil Dönüşüm ve Dijital Dönüşüm başlıkları altında ele alınmıştır. Yeşil Dönüşüm başlığında küresel ölçekte iklim değişikliğinin çevresel, sosyal ve ekonomik alanlarda yıkıcı etkileri daha yaygın hâle gelirken Covid-19 salgınıyla birlikte üretim ve tüketim kalıplarında oluşan değişiklikler ile Rusya-Ukrayna savaşının enerji arz-talep dengesini bozması, sürdürülebilirlik odaklı politika, tedbir ve uygulamalara olan ihtiyacı artırmıştır. Bu anlamda başta enerji, sanayi, ulaştırma ve tarım sektörleri olmak üzere tüm sektörlerde yenilenebilir kaynaklar, enerji verimliliği ve döngüsel ekonomi politikaları öncelikli hâle gelmiştir.

Coğrafi konumu ve doğal kaynakları ile iklim değişikliğine en fazla maruz kalan ülkeler arasındaki Türkiye, aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadele konusundaki uluslararası politikalar ve gelişmelerden de önemli düzeyde etkilenmektedir. Bu çerçevede, Paris Anlaşması'na taraf olunarak düşük karbonlu ekonomiye geçiş konusundaki kararlılık 2053 net sıfır emisyon hedefi ile ortaya konulmuş ve Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında Yeşil Mutabakat Eylem Planı hazırlanmıştır.

Program döneminde, 2053 net sıfır emisyon hedefi ve ulusal kalkınma öncelikleri doğrultusunda, sera gazı emisyon azaltımını destekleyen, iklim değişikliğine uyum kapasitesini artıran, rekabetçiliği ve verimliliği ön planda tutan, adil geçişi gözeten ve ulusal teşvik mekanizmalarını geliştiren bir yaklaşımla Türkiye'nin yeşil dönüşüm sürecini hızlandırmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda 31 maddeden oluşan politika ve tedbirler belirlenmiştir.

Planda yer verilen bir diğer alt başlık olan Dijital Dönüşüm'de dijital teknolojiler, uluslararası üretimin konumlanmasında ve ülkelerin rekabet güçlerinde giderek daha fazla ön plana çıkmış, söz konusu teknolojilerin sektörler üzerindeki etkisi Covid-19 salgınıyla daha da hız kazanmıştır. Bununla birlikte, artan veri kullanımına bağlı olarak gizlilik ve işlevsellik odaklı veri paylaşımı ile siber güvenlik konuları önem kazanmaktadır.

Program döneminde dijital dönüşümün hızlandırılması kapsamında, elektronik haberleşme altyapılarının güçlendirilmesi, ağ altyapılarının güncellenerek yaygınlaştırılması, öncelikli sektör ve alanlarda nitelikli ar-ge çalışmalarının geliştirilmesi, dijital dönüşüm teknolojilerinde yetkinliğin artırılması, KOBİ'ler ve diğer firmaların dijital teknoloji kapasite ve kabiliyetlerinin desteklenmesi ve etkin finansman mekanizmalarının oluşturulması, siber güvenliğin ülke genelinde daha bütüncül politikalarla güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinde vatandaş odaklı bir anlayışla dijital teknolojilerden faydalanılarak verimliliğin artırılması, kamu hizmetlerinin geliştirilmesinde dijital teknolojilerden en üst düzeyde faydalanılması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda, kamuda dijital teknolojilerin kullanımında yenilikçiliği artırmak ve veriden değer üretmek üzere *bulut bilişim* ve açık kaynak kodlu yazılımların kullanımını yaygınlaştırmak, kamunun geneline kapsayan etkin bir veri yönetişimi mekanizması oluşturmak, kamu kurumlarının bilgi teknolojileriyle ilgili proje yönetimi yetkinliklerini geliştirmek, kamuda nitelikli bilişim personelinin istihdamını kolaylaştırmak ve teşvik etmek için kamu istihdam anlayışında gerekli iyileştirmeleri gerçekleştirmek hedeflenmektedir. Bu çerçevede 32 maddelik politika ve tedbirler belirlenmiştir.

Değişen İklimle Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023 – 2033)

Mevcut su kaynaklarının miktar ve kalite açısından ve ekosistem duyarlılığı ile çevresel ihtiyaçlar gözetilerek, bir diğer deyişle salt insan odaklı olmaktan öte bütün canlıların su hakkına duyarlılık göstererek kullanılması esastır. Bu doğrultuda sektörel, kurumsal, bireysel bütün paydaşlar gözetilerek, suyun başta kentsel, tarımsal ve endüstriyel alanlar olmak üzere tüm kullanımlarda akılcı, paylaşımcı, etkin ve verimli şekilde ve adil kullanılması yönünde gerekli stratejilerin belirlenmesi çalışmanın temel amacıdır.

Planda bütün sektörlerde su verimliliğini sağlamaya yönelik 4 hedef ve bu hedeflerin altında toplam 18 strateji belirlenmiştir.

Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023)-KENTGES

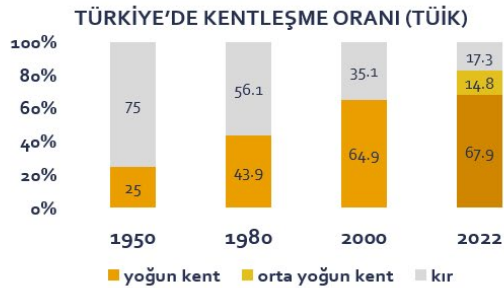
1950 yılından bu yana Türkiye çok hızlı bir şekilde kentleşmiştir. 1950 yılında nüfusu 500 binden fazla olan şehir sayısı 2 iken, günümüzde bu sayı 43'e ulaşmıştır. Buna bağlı olarak 1984 yılında kabul edilen ilk Büyükşehir Belediyesi Yasası ile İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyesi olarak ilan edilmişlerdir. İlk on yıl içinde büyükşehir belediye sayısı 8'e, yirmi yıl içerisinde ise 16'ya yükselmiş, 2014 yılı itibarıyla 30 olmuştur. Bu süreçte Türkiye kentleri, büyümenin, sanayileşmenin ve ekonomik gelişmenin lokomotifi olmuştur.

DÜNYADA
8 milyarlık dünya nüfusunun yarından fazlası şehirlerde yaşamaktadır
2050 yılına kadar şehirlere ilave 3 milyar nüfus eklenmesi beklenmektedir. (BM)

TÜRKİYE'DE
Nüfusu 500.000'den fazla olan şehirler (TÜİK)

1950 2 ** 2024 43 *****

Hızlı kentleşme ile gelen sorunları bertaraf etmek üzere özellikle 2000'li yıllardan itibaren imar ve yapı mevzuatının geliştirilmesi, mekânsal planlama pratiğinin etkinleştirilmesi, planlama eğitime önem verilmesi, çevresel kirliliğin önlenmesi için kentsel altyapı yatırımlarının desteklenmesi, farklı gelir grupları için toplu konut üretimi yapılması, organize sanayi bölgelerinin kurulması gibi pek çok tedbir uygulanmıştır.

2009 yılında Kentleşme Şûrası yapılarak bu hızlı kentleşme mercek altına alınmıştır. Yerleşme-şehirleşme ekseninde, yaşam kalitesi, afetlere duyarlı yerleşme, doğal ve kültürel varlıkların korunması, kaçak yapılaşma, kentsel yenileme/dönüşüm, teknik ve sosyal altyapı, yerel kalkınma, kentlilik bilinci, yönetim ve yerel yönetimler ile sürdürülebilir kentsel gelişme konularında akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, yerel yönetimlerin yönetici ve çalışanları, sivil toplum, özel sektör ve meslek örgütlerinin mensupları, ulusal kentleşme gündemi ile ilgili çalışmalar yaparak Türkiye'nin sürdürülebilir kentsel gelişme hedeflerine ulaşılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Kentleşme Şûrası'nın sonuçları esas alınarak kentleşme ve imar konularında merkezi ve yerel idareler için bir yol haritası olan ve kısaca KENTGES olarak adlandırılan "Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010–2023)" 151 ayrı kurumdan 500 uzmanın yer aldığı katılımcı bir süreçle hazırlanarak Yüksek Planlama Kurulunun 25/10/2010 tarih ve 2010/34 sayılı kararı ile kabul edilmiş ve 4 Kasım 2010 tarih ve 27749 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100'üncü yılını hedef alan ve Ülkemizin kentleşme ve imar vizyonu olan KENTGES ile ulaşım, altyapı, konut ve arsa sunumu, afetlere hazırlık, koruma, iklim değişikliği, yaşam kalitesi, sosyal politikalar ve katılım konularında merkezi ve yerel düzeyde yapılacak iş ve işlemler belirlenmiştir.

Kurumların "ortak uygulama sorumluluğundaki" bir strateji belgesi olan KENTGES'in izlenmesi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda bir "İzleme ve Yönlendirme Kurulu" kurulmuş ve altı defa toplanmış olup, aldığı kararlarla belgenin uygulanması ve izlenmesine yönelik pek çok çalışmaya yön vermiştir. Bu çalışmalar arasında; KENTGES bilgilendirme toplantılarının düzenlenmesi, www.kentges.gov.tr internet sitesinin kurulması, belediyelerin sorumluluğundaki eylemlerin izlenmesine yönelik alt çalışma grubu kurularak "Belediyeler Anketi" çalışmasının gerçekleştirilmesi, sosyal medya hesaplarının açılması, belediyelerin uygulama kapasitelerinin artırılmasına yönelik olarak merkezi kurum ve kuruluşlardan hâlihazırda yerel yönetimlere sağlanan mali ve teknik yardımlar irdelenerek, KENTGES hedefleriyle ilişkilendirilmesi için KENTGES Mali Araçlar Komisyonu Raporunun yayınlanması en önemlileridir.

KENTGES'de 19 hedef ve 42 stratejiyi temel alan, hem merkezi kurumların hem de belediyelerin sorumluluğunda, 100 adet eylem yer almıştır.

KENTGES izleme yapısında, belediye eylemleri anket yöntemiyle, merkezi kurum eylemleri ise kurumların yaptıkları faaliyetlerin raporlanması ile izlenmiştir. Merkezi kurum eylemleri kurumlarla birebir görüşmeler ve alınan yazılı görüşler kapsamında hazırlanan “KENTGES Faaliyet Raporu” ile izlenmiş olup, 2011, 2013 ve 2016 yıllarında söz konusu raporlar hazırlanmıştır. Belediye eylemleri ise anket yöntemiyle izlenmiş olup, 2011, 2014 ve 2016 yıllarında söz konusu anket sonuçları çerçevesinde “Belediyeler Anket Raporları” hazırlanmıştır. Bahse konu KENTGES Faaliyet Raporları ile Belediyeler Anket Raporlarına KENTGES internet sitesinden (<https://kentges.csb.gov.tr>) ulaşılabilir.

Türkiye'nin 2023 yılı şehircilik vizyonu olan KENTGES'de ortaya konulan eylemler ile ilgili süresi içerisinde sorumlu kurum/kuruluşlar ve yerel yönetimlerce pek çok çalışma yapılmış ve eylemler tamamlanmıştır. Bununla beraber belgenin temel tasavvuru olan bütüncül ve sürdürülebilir kentsel gelişmenin temini bugün hâlen geçerliğini korumaktadır. Zira şehirlerimiz günümüzde iklim değişikliği, salgın hastalıklar, göç hareketleri, ekonomik dalgalanmalar gibi acil çözüm bekleyen küresel zorluklarla karşı karşıyadır. Diğer taraftan günümüzde dijital teknolojiler çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan her alanda yeni potansiyeller sunarak değişime yol açmaktadır. Tüm bu güncel gelişmelerin ışığında ulusal kentleşme politikamızın Türkiye Mekânsal Strateji Planı çerçevesinde 2053 yılı hedefi ile ele alınması elzem olmuştur.

Türkiye Mekânsal Strateji Planı-2053 (Türkiye MSP)

Türkiye Mekânsal Strateji Planı'nın (Türkiye MSP) hazırlanma süreci, 2009 yılında gerçekleştirilen Kentleşme Şûrası'nda alınan “ülke mekânsal strateji planının oluşturulması ve mevcut planlama hiyerarşisinin bu doğrultuda güncellenmesi gerekliliği” kararı çerçevesinde geçtiğimiz on yıl içinde şekillenmiştir. Bu süreçte, 2011 yılında mekânsal strateji planı ilk kez planlama mevzuatında yer almış ve ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde mekânsal strateji planlarını hazırlama görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir.

2019 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında imzalanan protokol ile Türkiye Mekânsal Strateji Planının Hazırlanması Projesi 1. Etabına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Proje kapsamında çalışmalar; yerleşmeler sistemi ve kentleşme, ekonomi ve özel uzmanlaşma bölgeleri, ulaşım ve lojistik, enerji altyapısı, doğal yapı ve iklim değişikliği ile politikalar (sosyal, kültür, çevre) olmak üzere farklı konularda, yenilikçilik ve teknoloji, rekabetçilik ve çekicilik, beşerî gelişme ve sosyal politika, erişilebilirlik/hareketlilik ile çevresel sürdürülebilirlik temaları çerçevesinde yürütülmüştür.

Türkiye MSP vizyonu, 6 temel eksenden oluşmaktadır: “Yaşanabilir Yerleşmeler, Erişilebilirlik ve Hareketlilik”, “Doğal Yapı, Doğal Afetler ve Ekosistem Servislerinde Sürdürülebilirlik”, “İklim Değişikliği ile Mücadele”, “Rekabetçilik ve Çekicilik”, “Yenilikçilik ve Teknoloji”, “Nüfus Dinamikleri ve Beşerî Gelişme”. Belirlenen 6 eksen kapsamında 28 öncelik yer almaktadır.

Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde özellikle de Amaç 11’de, Yeni Kentsel Gündemde ve Paris İklim Antlaşmasında vurgulanmıştır. Paris Antlaşmasının onaylanmasıyla küresel ölçekte yeni bir dönem başlamıştır. Ülkemiz “Yeşil Kalkınma Devrimi” ve “net sıfır emisyon” hedefi ile bu yeni süreçte hızlı adımlar atmıştır. Türkiye MSP bu küresel ve ulusal hedeflerin ülke mekânında ve şehirlerimizde hayata geçirilmesi için doğal çevre, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliğine uyum gözetilerek arazi kullanım ve çevresel politikaların entegrasyonuna ilişkin stratejiler içeren bütüncül bir politika çerçevesi ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan tüm dünyada mekânsal planlamanın, sürdürülebilir kentsel gelişmenin temininde en önemli araç olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle kentleşme ve şehircilik şûralarında uzun zamandır dile getirilen “Mekânsal Strateji Planı” İmar Kanununda yer almış ve 1 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre Şehircilik ve İklim değişikliği Bakanlığına verilmiştir.

Türkiye MSP; ekonomik, sosyal politikalar ve çevre politikaları ile stratejilerini mekânla ilişkilendirerek fiziki gelişmeyi ve sektörel kararları yönlendiren, ülke bütününe kapsayan mekânsal stratejileri, şemaları, uygulama ve izleme sistemi ile bütün olan bir plandır.

*Mekânsal Plan Kademelenmesi / Sosyoekonomik Planlama ve
Sektörel Dokümanlar*

**Sosyo-Ekonomik
Planlama**

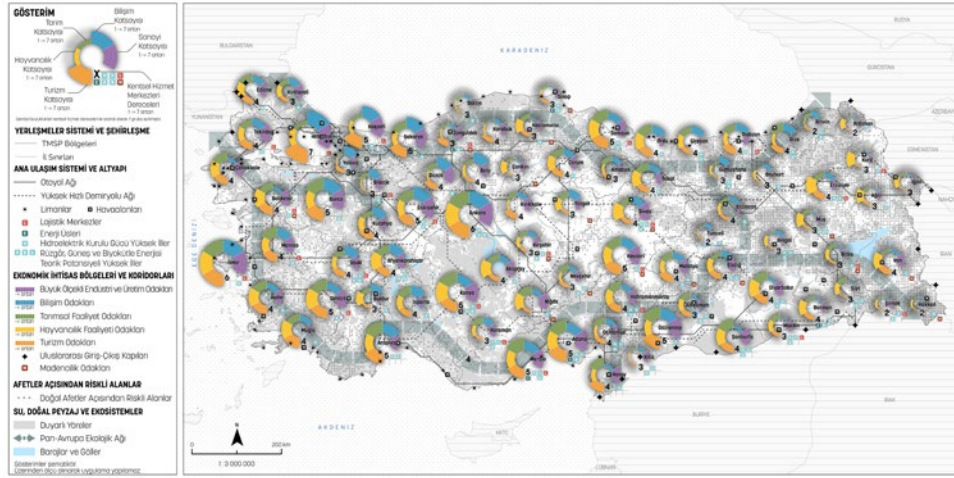

Mekânsal / Fiziksel Planlama

ULUSAL	Ulusal Kalkınma Planı Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	Ülke Mekânsal Strateji Planı T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	
	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı		
	Bölgesel Planlar Bölge Planları Kalkınma Ajansları	Bölgesel Mekânsal Strateji Planları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Bütünleşik Kıyı Alanları Planları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
		Çevre Düzeni Planları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Büyükşehir Belediyeleri	
YEREL		Nazım İmar Planları / Uygulama İmar Planları T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı İlçe Belediyeleri Belediyeler	
ÖZEL AMAÇLI PLANLAR		Özel Amaçlı Planlar T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Diğer Kamu Kurumları	Sektörel Tematik Özel Belgeler ve Eylem Planları Kamu Kurum ve Kuruluşlar

Bu kapsamda 2018 yılının son çeyreğinde İstanbul Teknik Üniversitenin danışmanlığında hazırlık çalışmalarına başlanan, 3194 Sayılı İmar Kanununun 5 ve 8/b maddeleri ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği çerçevesinde ekonomik, sosyal politikalar ve çevre politikaları ile stratejilerini mekânla ilişkilendirerek fiziki gelişmeyi ve sektörel kararları yönlendiren Türkiye MSP taslağı, 2023 yılı ilk çeyreğinde nihai hâle getirilmiş ancak onaylanmamıştır.

Stratejik planlama yaklaşımı ile ortak karar alma süreçleri tesis edilerek tüm paydaşların katkılarıyla, bilimsel analizlerin ışığında hazırlanan Türkiye MSP taslağının vizyonu: “Kapsayıcı, yaşanabilir, yenilikçi, rekabetçi, iklim değişikliğine ve afetlere duyarlı, dayanıklı ve sürdürülebilir ülke mekânı” olarak belirlenmiştir.

Türkiye MSP Şeması (taslak)

Hazırlık sürecinde ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde her düzeyde katılımcı süreçler tesis edilmiş, ilgili kurum/ kuruluşların bakan yardımcılarının düzeyinde 4 adet üst düzeyde ve 15 adet teknik düzeyde toplantı düzenlenerek Türkiye çapında 1200'den fazla paydaşın görüşleri alınmıştır.

Ancak 6 Şubat 2023 tarihinde vuku bulan Kahramanmaraş ili Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen deprem afetleri dolayısıyla Türkiye MSP'de revizyon yapılması gereği hasıl olmuş ve bu doğrultuda ilgili kurum/ kuruluşların görüşleri çerçevesinde revizyon çalışmaları sürdürülmektedir.

Bütünleşik Kıyı Alanları Planları

Önemli doğal kaynaklarımız arasında yer alan kıyılarımız; sanayi ve turizm yatırımı, su ürünleri üretimi, konut, liman, iskele yapımı gibi değişik amaçlarla kullanılmakta, bu durumun sonucunda yoğun yapılaşma nedeniyle doğal yapının bozulması tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle son yıllarda, kıyı alanlarımızdaki uygulamalar, kıyı özellikleri gözetilmeden gerçekleştirilmiş, bu durumun sonucunda da kıyılarımız ciddi bir şekilde tahrip edilmiştir. Kıyı bölgelerinde kentleşme, sanayileşme, turizm, ikinci konut vb. gelişmelerden kaynaklanan bir dizi sorun birikmiştir. Bu sorunların çözümünde mevcut planlama ve uygulama sistemi ile kurumsal ve yasal yapının yetersizliklerinden yola çıkarak, yeni bir planlama ve yönetim anlayışı ve yaklaşımının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu nedenle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından ülkemizdeki kıyı planlama ve uygulama çalışmalarına yeni bir yaklaşım getirmek, kıyı alanlarının uyumlu ve dengeli bir şekilde korunarak kullanımını teşvik etmek üzere, tüm sektörleri dikkate alan bütüncül politika ve karar alma sürecinin geliştirilmesi amacıyla Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Planları çalışmaları 2007 yılından bu yana yürütülmektedir.

Çevre Düzeni Planları

Bölge planlarına, stratejik planlara ve kalkınma planlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanım kararlarını belirleyen ve planlama bölgesi veya il düzeyinde olmak üzere, Kütahya ili dışında 80 ili kapsayan 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planları ilgili mevzuatı çerçevesinde onaylanmıştır.

Planların uygulamasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanması amacıyla büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere yerel idareler, kamu kurumları ve ilgili tüm kesimlerle iş birliği hâlinde çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca şehir içerisinde kalmış sanayi alanlarının dönüşümü ve şehir içinde kalmış sanayi sitelerinin de şehir dışında uygun görülen alanlarda çağın ihtiyaçlarını karşılayan ölçülerde yeniden yer seçerek sanayi sitesi gelişim alanlarının planlanmasına yönelik başlatılan çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemizdeki illerin yüzde 99'unun 1/100.000 Ölçekli çevre düzeni planları tamamlanmış olup, plan projeksiyon yılına ulaşılan çevre düzeni projelerinin önümüzdeki 5 yıl içerisinde revize edilmesi planlanmaktadır. Diğer yandan büyükşehir belediyesi olan Ankara, İstanbul, Kocaeli, Bursa, Eskişehir, Sakarya, Kahramanmaraş, Hatay ve Gaziantep illerinde ise çevre düzeni planlarına dair iş ve işlemler ilgili Büyükşehir Belediye Başkanlıklarınca yürütülmektedir.

Ülke Geninde Çevre Düzeni Planları

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından çalışmaları yürütülerek onaylanan, bölgesel ölçekteki Çevre Düzeni Planlarının temel yaklaşımlardan biri olan sürdürülebilirlik, çevreye zarar vermeyen bir ekonomik kalkınma olarak değil, toplum, ekonomi ve ekoloji dengesine dayanan bir ilişki biçimi olarak ele alınmaktadır. Bu sayede yerleşmelerimiz sadece iktisadi kalkınma odaklı ele alınmamakta, aynı zamanda tarım alanları, orman alanları, koruma kuşakları, kıyı alanları, su havzaları ve kaynakları gibi tüm kaynakların, ekolojik sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Tarım alanlarında verimliliği sağlamak, ekonomik kalkınmayı sağlarken tarım alanlarını ve su kaynaklarını korumak amacıyla sürdürülebilirlik kapsamında Çevre Düzeni Planlarında benimsenen ilkeler şöyledir:

- ✱ Bölgedeki doğal kaynakları, çevre dengesini ve doğal eşikleri göz önünde bulundurarak korumak, sürdürülebilirliğini sağlamak,
- ✱ Doğal ve ekolojik eşiklerin göz önünde bulundurulduğu sürdürülebilir alt bölgesel arazi kullanım kararları geliştirmek,
- ✱ Bölgenin biyoçeşitliliğini ve endemik türleri korumak üzere ekolojik hassasiyeti olan bütün alt bölgelerin mutlak korunmasını sağlamak,
- ✱ İçme ve kullanma suyu kaynaklarının, su toplama havzalarının, yer üstü ve yeraltı sularının korunmasına yönelik arazi kullanım kararları geliştirmek ve korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak,
- ✱ Madencilik, ormancılık, balıkçılık, tarım, sanayi gibi iktisadi faaliyetleri ekolojik dengeyi bozmayacak şekilde geliştirerek sürdürmek,
- ✱ Orman alanlarının vasfının korunması ve gelişimini sağlamak,
- ✱ Mutlak tarım alanlarını, sulu tarım alanlarını, özel tarım arazileri, dikili tarım arazileri ve verimliliği yüksek tarım arazilerini koruma altına almak,
- ✱ Mera alanlarının tescillenmesini sağlamak ve koruma altına almak,
- ✱ Baraj ve gölet havzalarının erozyona karşı teraslama ve ağaçlandırma yapılarak ekonomik ömürlerini uzatmak,
- ✱ Hava, toprak, deniz ve gürültü kirliliğini önleyici tedbirler almak,
- ✱ Suyun ekonomik kullanılabilmesi için tarım alanlarında teraslama yapılması, yağmurlama, damlama sulama sistemleri gibi verimli uygulamaların ilgili üretimlere göre yoğunlaştırılması,
- ✱ Sulak alanlar, sit alanları, yaban hayatı koruma sahaları ve RAMSAR alanları gibi ulusal ve uluslararası anlaşmalarla korunan alanların kurutma ile tarım arazisine açılmaması, kumul ve sazlıkların ise II. konut yapılaşma baskısından korunması,

- ✧ Planlama alanının tamamına hizmet edebilecek, geri dönüşüm sağlayabilecek katı atık sistemi oluşturmak,
- ✧ Planlama alanında geleceğe yönelik ekolojik sürdürülebilirliği sağlayabilmek için alternatif enerji kaynaklarını destekleyerek bölgenin enerji ihtiyaçlarını öncelikle alternatif enerji kaynakları üzerinden karşılamak,
- ✧ Planlama alanında organik tarıma geçişin uygun olduğu marjinal alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanması, istihdam ve gelir açısından sosyal denge oluşturabilecek şekilde organik tarım alanlarının oluşturulmasını sağlamak ve organik üretimi desteklemek,
- ✧ Tarımsal çeşitlilik ve verimliliği yüksek katma değer yaratacak ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde organik tarım temelinde geliştirmek,
- ✧ Tarımsal istihdamdan kaynaklanan gizli işsizlik sorununu çözmek amacıyla; tarım-sanayi entegrasyonu oluşturulacak organize sanayi bölgelerinin ihtisaslaşması, tarımsal sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi ve yeterli sayı ve büyüklükteki parsellerin hizmete sunulması çalışmalarının hızlandırılması,
- ✧ Yenilikçi tarım teknolojileri ve endüstrilerin desteklenerek tarımsal rekabet gücünün artırılması,
- ✧ Verimli ve ürün çeşitliliğine uygun mutlak tarım alanları da dikkate alınarak tarımsal sanayiye geliştirmek,
- ✧ İyi tarım ve organik tarım gibi yeni tarımsal üretim modellerini teşvik etmek,
- ✧ Arazi toplulaştırması, ürün ortaklaştırması ve yeni teknolojiler üzerinden tarımsal verimliliği arttırmak, tarımsal verimliliği uzun vadede düşüren kimyasalların kullanımını azaltmak,
- ✧ Üretim desenini çeşitlendirecek ürün programları uygulamak,
- ✧ Mera alanlarının yaygın olduğu bölgelerde hayvancılık faaliyetlerini geliştirmek; hayvansal ürün çeşitliliğini ve hayvansal üretimin bölge ekonomisine katkısını arttırmak,
- ✧ Flora açısından zengin bölümlerde arıcılık faaliyetlerini, buna dayalı üretim atölyelerini, sanayiye ve pazarlama organizasyonunu geliştirmek,
- ✧ Parçalanmış tarım arazilerinde tarım üretimi düşüşünün önlenmesi için toplulaştırma yanında; küçük alanda yüksek gelir elde edilmesini sağlayabilen seracılık faaliyetlerinin teşviki, bu yönde çiftçi eğitimi, kaynak ve destek sağlamak,

- ✱ Ovalarda taban suyu yüksekliği/düşüklüğü, yüksek drenaj ihtiyacı, sulama suyu eksikliği, tesviye bozukluğu ve suyun doğal yapısının bozulması gibi verimi olumsuz etkileyen etmenlere önlem almak doğrultusunda planlamalar hazırlanmaktadır.

3.5. Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

2015 yılı eylül ayında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde dünya liderlerinin üzerinde uzlaştıkları Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi (2030 Agenda for Sustainable Development), 193 ülkenin imzasıyla kabul edilmiştir. Her boyutuyla yoksulluğun ortadan kaldırılmasını, sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir parçası kabul eden, iklim değişikliğiyle mücadele çabalarını ekonomik ve sosyal kalkınma konularıyla aynı düzlemde buluşturan 2030 Gündemi, 2000 yılında hayata geçen Binyıl Kalkınma Hedeflerinin (BKH) devamı niteliğinde ve bu hedefleri daha da ileri taşıyan bir gündem olarak hazırlanmıştır.

2030 Gündemi kapsamında, dünya genelinde yoksulluğun azaltılması ve refahın artırılması çabalarına bütün toplumların dâhil edilmesi, kültürel ve sosyal değerlerin korunması ve çevresel zararların engellenmesi hedeflenmiştir. Bu yeni küresel kalkınma yaklaşımı içinde kadın erkek fırsat eşitliği, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının gözetilmesi, gıda israfının azaltılması, çölleşme ve kuraklıkla mücadele, biyoçeşitliliğin korunması gibi sosyal ve çevresel konuların yanı sıra ekonomik büyüme, teknolojik gelişme, istihdam ve sanayileşme gibi ekonomik konular da sürdürülebilir kalkınma gündemine taşınmıştır.

Tüm dünyada kalkınmanın yönünün daha sürdürülebilir bir rotaya evrilmesini öngören 2030 Gündemi kapsamında, toplam 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) tanımlanmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin KÜRESEL AMAÇLAR

SKA'ların temel amacı; 2015-2030 dönemi boyunca, "kimseyi geride bırakmama" sloganı ile hiçbir ülkenin ve hiç kimsenin kalkınma sürecinde geride bırakılmaması için çalışılmasıdır. Toplam 169 hedefi olan ve sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını kapsayan SKA'lar, geniş bir kapsam sunmakta ve kalkınmaya yönelik evrensel ihtiyaca değinmektedir.

SKA'lar ayrıca eşitsizliklerin giderilmesi, ekonomik büyümenin ve istihdamın güçlendirilmesi, şehirlerin ve diğer yerleşim alanlarının iyileştirilmesi, sanayileşmenin sağlanması, okyanusların ve ekosistemlerin korunması, enerjinin daha sürdürülebilir biçimde üretilmesi ve tüketilmesi, iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi, sürdürülebilir üretim ve tüketimin geliştirilmesi ve insan haklarının güçlendirilmesi hedeflerini benimsemektedir.

Türkiye, 1992'de Rio'da düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı'ndan sonra 1996'da *sürdürülebilir kalkınma* kavramını gündemine almış, sonraki yıllarda bu kavramı kalkınma planlarına ve birçok politika belgesine yansıtmıştır. Kalkınma planları ile birlikte *sürdürülebilirlik* kavramına yer veren sektörel ve tematik ulusal politika ve strateji belgeleri de Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma gündeminin önemli parçaları hâline gelmiştir.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı, kalkınma planlarının hazırlanmasından sorumlu kurum olup, aynı zamanda ülke genelinde SKA'ların uygulanması, izlenmesi ve raporlanmasını koordine etmektedir. Bu kapsamda Bakanlık, Kalkınma Planının SKA'larla uyumlu ve tutarlı olmasını sağlamaktadır. SKA'ların hayata geçirilmesinde sorumluluk tüm ilgili bakanlıkların ve kurumların uhdesindedir. Bu durum, SKA'ların işleyişi, merkezî ve yerel düzeydeki tüm ilgili strateji ve politika belgelerine entegrasyonu açısından avantaj oluşturmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2030 Gündemi'nin göstergeler bazında izlenmesinden sorumludur. TÜİK tarafından sürdürülebilir kalkınmanın izlenmesi amacıyla 2000 yılından beri 10 kategoride 132 göstergeden oluşan ulusal sürdürülebilir kalkınma göstergeleri, ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde üretilmektedir. SKA göstergeleri Resmî İstatistik Programı'na entegre edilmiştir.

İnsani Gelişme Endeksi (İGE)

İGE, insani gelişmenin üç temel boyutu olan uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim ve insana yakışır yaşam standardındaki ortalama başarıyı değerlendiren özet bir ölçüttür. Türkiye, 2022 yılında 0,855 İGE değeri ile çok yüksek *insani gelişme* kategorisinde yer alarak 193 ülke ve bölge arasında 45. olmuştur. Türkiye'nin İGE değeri 1990 ve 2022 yılları arasında yüzde 43 oranında artarak 0,598'den 0,855'e yükselmiştir. 1990 ile 2022 yılları arasında, Türkiye'de, doğuştan beklenen yaşam süresi 10,8 yıl, beklenen öğrenim süresi 10,8 yıl ve ortalama öğrenim süresi 4,4 yıl değişmiştir. Türkiye'nin kişi başına düşen GSMH'si 1990 ile 2022 yılları arasında yaklaşık yüzde 154,3 oranında değişmiştir. Türkiye, 2030 Gündemi'nin uygulanması aşamasında, tüm paydaşlar arasındaki etkin koordinasyonu sağlamayı hedeflemektedir. 2030 Gündemi, yalnızca hükûmetlere değil, aynı zamanda iş dünyasına, STK ve akademik dünyaya da sorumluluk yüklemektedir. Türkiye, SKA'ların planlanması, uygulanması ve gözden geçirilmesi için tüm paydaşların katkılarını etkin olarak kapsayan ulusal bir ortam sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla SKA'ların Türkiye'nin öncelikleriyle uyumunun artırılması, izlenmesi ve kurumsal çerçevenin geliştirilmesi ihtiyaçları önem arz etmektedir.

YOKSULLUĞA SON: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

2030 yılına kadar yoksulluğu tüm şekilleriyle sona erdirmek.

Neden?

700 milyonun üzerinde insan hala aşırıyoksulluk içinde ve sağlık, eğitim, temiz su ve sıhhi koşullara erişim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyor.

Bu büyük bir sayı.

Evet. Günde 1,90 ABD Doları altında gelikle geçinmeye çalışanların yüzde 70'i Güneydoğu Asya ve alt Sahra bölgesinde yaşıyor.

Küresel yoksul nüfusun yarısı Çin, Hindistan, Endonezya ve Nijerya gibi alt orta gelir seviyesindeki ülkelerde yaşıyor.

Ancak bu konu gelişmiş ülkeleri de etkiliyor. Günümüzde dünyanın en zengin ülkelerinde toplam 30 milyon çocuk yoksulluk içinde büyüyor.

1 YOKSULLUĞA SON

Günümüzde dünyanın en zengin ülkelerinde toplam 30 milyon çocuk yoksulluk içinde büyüyor

HEDEF 1.1 AŞIRI YOKSULLUĞUN SONA ERDİRİLMESİ	HEDEF 1.2 YOKSULLUĞUN EN AZ 1%0 AZALTILMASI	HEDEF 1.3 SOSYAL KORUMA SİSTEMLERİNİN HAYATA GEÇİRİLMESİ	HEDEF 1.4 MÜLKIYET, TEMEL HİZMETLER, TEKNOLOJİ VE EKONOMİK KAYNAKLARA EŞİT ERIŞİM HAKKI	HEDEF 1.5 ÇEVRESEL, EKONOMİK VE SOSYAL AZİMLERE KARŞI DAYANIKLILIK SAĞLANMASI
HEDEF 1.A YOKSULLUĞU EN AZ 1%0 AZALTMAK İÇİN ULUSLARARASI KAYNAKLARA ERIŞİMİN SAĞLANMASI	HEDEF 1.B YOKSUL YARUŞU VE KAZANILAN HAKAT ERİŞİMLERİN UYUMSAL POLİTİKA ÇERÇEVELERİ İÇİN SAĞLANMASI			

SKA1 (Yoksulluğa Son): Türkiye, uluslararası karşılaştırmalarda yoksulluğun azaltılması konusunda en fazla ilerleme gösteren ülkelerden birisidir. Bu SKA kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; dezavantajlı gruplara yönelik yardımların kapsamının genişletilmesi, çalışabilir durumdaki kişileri iş gücü piyasasına kazandırmaya yönelik desteklerin artırılması, sosyal koruma harcamalarının etkinleştirilmesi, yoksullukla ilgili daha çok veri üretilmesi ve bu verilere göre farklılaştırılmış politikaların geliştirilmesidir.

Dünyada 333,3 milyon çocuk aşırı yoksulluğun pençesinde

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), dünyadaki çocuk nüfusunun yaklaşık 6'da 1'ine denk gelen 333,3 milyon çocuğun aşırı yoksulluk içinde yaşadığını bildirdi

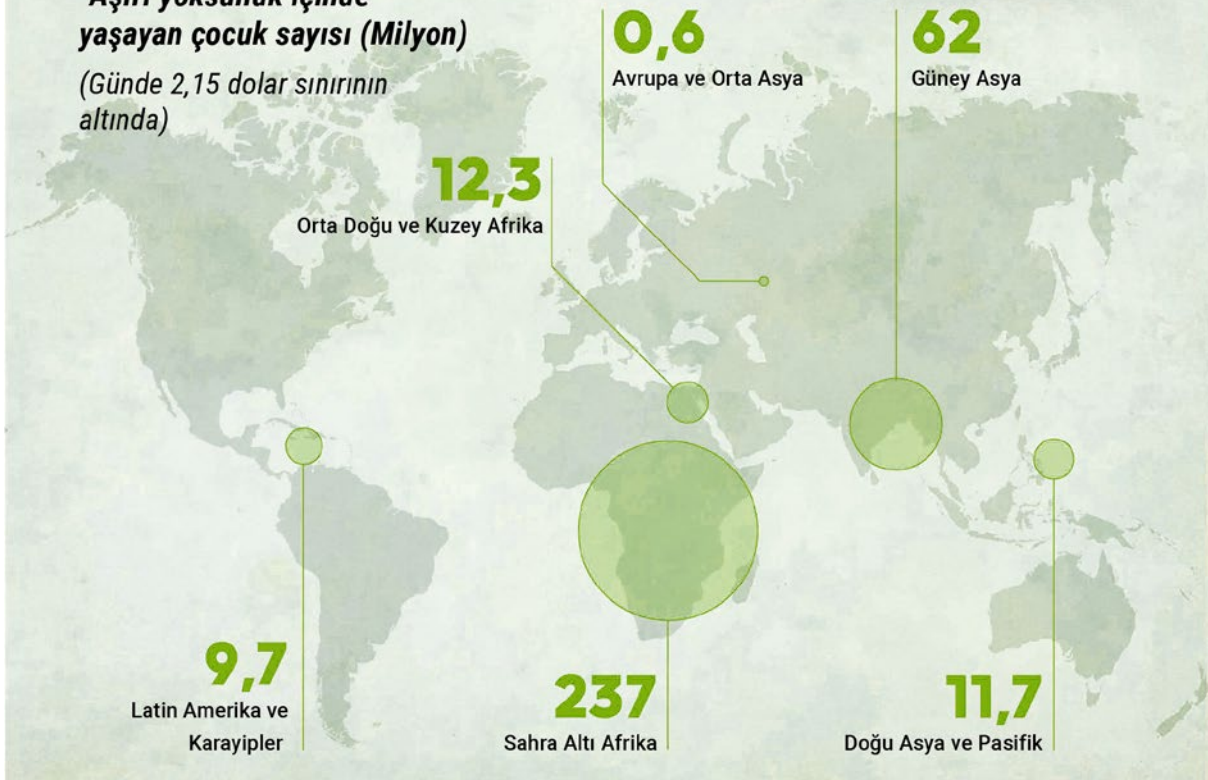
Sahra Altı Afrika'da **2013'te %54,8** olan

çocuk yoksulluğu oranı **2022'de %71,1'e** çıktı

"Aşırı yoksulluk içinde" yaşayan çocuk sayısı (Milyon)

(Günde 2,15 dolar sınırının altında)

Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistiklerinin hesaplandığı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2024 yılı sonuçlarına ilişkin gelir bilgileri, bir önceki takvim yılı olan 2023 yılını referans almaktadır. Gelir ve yoksulluk hesaplamalarında hane halkı gelirleri; hane halkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak eş değer hane halkı kullanılabilir fert gelirine dönüştürülmektedir.

Toplumsal genel düzeyine göre belirli bir sınırın altında gelire sahip olan bireyler görece anlamda yoksul sayılmaktadır. Eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı 2024 yılında 0,1 puan artarak yüzde 13,6 olmuştur. Medyan gelirin yüzde 60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksulluk oranı ise son yılda 0,1 puan azalarak yüzde 21,2 olarak gerçekleşmiştir.

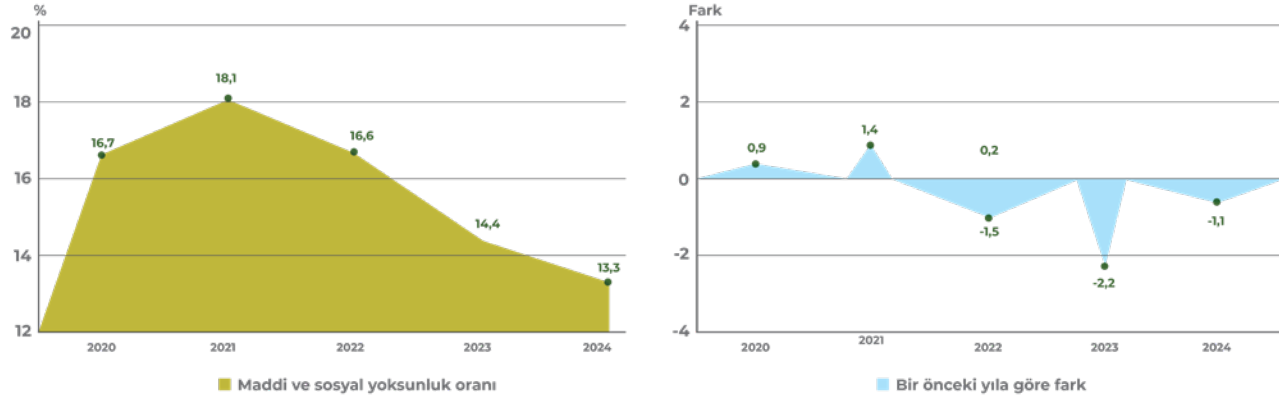
Eş Değer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksulluk Oranı (%), 2015-2024

Anket yılı	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Gelir referans yılı	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Medyan gelirin %40'ına göre	8,7	8,4	7,4	7,9	8,3	8,9	8,5	7,6	7,0	6,9
Medyan gelirin %50'sine göre	14,7	14,3	13,5	13,9	14,4	15,0	14,4	14,4	13,5	13,6
Medyan gelirin %60'ına göre	21,9	21,2	20,1	21,2	21,3	21,9	21,3	21,6	21,3	21,2
Medyan gelirin %70'ine göre	29,5	28,7	28,1	28,5	28,5	29,0	28,7	29,3	29,0	28,9

Eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 40'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,1 puanlık azalış ile yüzde 6,9 olarak gerçekleşmiştir. Medyan gelirin yüzde 70'i dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksulluk oranı ise bir önceki yıla göre 0,1 puanlık azalış ile yüzde 28,9 olmuştur.

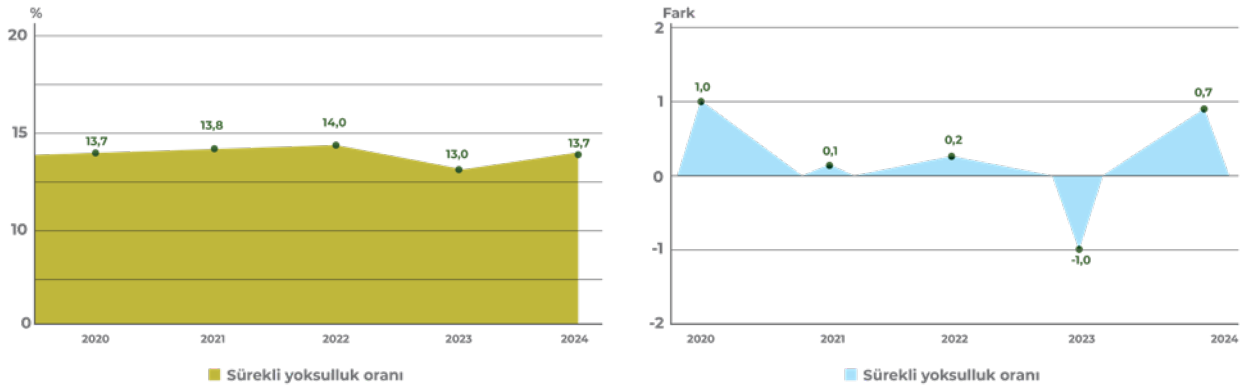
Maddi ve sosyal yoksulluk oranı hesabında hane düzeyinde sorgulanan değişkenler; otomobil sahipliği, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme, evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme ve mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme durumudur. Bu oran için fert düzeyinde toplanan değişkenler ise; eskimiş giysileri yerine yenisini alabilme, düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme, ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme, ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilme, kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme ve kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği olarak belirlenmiştir. Yukarıda belirtilen bu maddelerin en az yedisini karşılayamayanların oranı olarak tanımlanan maddi ve sosyal yoksulluk oranı; 2023 yılında yüzde 14,4 iken 2024 yılı sonuçlarında 1,1 puan azalarak yüzde 13,3 olarak tahmin edilmiştir.

Maddi ve Sosyal Yoksunluk Oranı ve Bir Önceki Yıla Göre Fark, 2020-2024

Dört yıllık panel veri kullanılarak hesaplanan sürekli yoksulluk oranı, eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 60'ına göre son yılda ve aynı zamanda önceki üç yıldan en az ikisinde de yoksul olan fertleri kapsamaktadır. Buna göre, 2024 yılı sonuçlarına göre sürekli yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 13,7 olmuştur.

Sürekli Yoksulluk Oranı ve Bir Önceki Yıla Göre Fark, 2020-2024

Ulusal tanımlara göre yoksulluğun, kırılgan kesimler için yarıya indirilmesi, sosyal koruma sistemleri ve önlemlerinin yoksul ve kırılgan kesimleri önemli ölçüde kapsamalarının sağlanması, yoksul kesimlerin ekonomik kaynaklara ve temel hizmetlere erişiminin artırılması hedeflerine yönelik olarak Türkiye 2000-2024 döneminde politika, mevzuat, proje geliştirme başlıklarında ciddi adımlar atmış, gerçekleştirmeler de değerlendirildiğinde uygulama konusunda önemli bir mesafe katetmiştir. Bu yönüyle Türkiye, bu dönemde uluslararası düzeyde de en hızlı ilerleme sağlayan ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak 2030 hedefleri doğrultusunda ilerleme sağlamaya devam edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

SKA 2 (Açlığa Son): Türkiye, uluslararası karşılaştırmalarda açlığın azaltılması konusunda ilerleme sağlayan ülkelerin başında gelmektedir. Bununla birlikte göreceli yoksulluk, temel beslenme ihtiyacının karşılanması gibi gereksinimler devam etmektedir. İlerlemenin sürdürülebilir kılınması ve güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

AÇLIĞA SON: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Açlığı sonlandırmak, gıda güvenliğini sağlamak, beslenmeyi geliştirmek ve sürdürülebilir tarımı teşvik etmek.

Neden?

Aşırı açlık ve yetersiz beslenme sürdürülebilir kalkınma amaçlarına erişimin önünde bir engel oluşturuyor ve insanların içinden kolay kolay çıkamadıkları bir tuzağa dönüşüyor.

Açlık ve yetersiz beslenme insanların daha az üretebileceği, daha kolay hasta olabileceği ve bu nedenle daha az gelir elde edeceği, geçim kaynağını artıramayacağı anlamına geliyor. Çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere Dünya üzerinde yaklaşık 800 milyon insan geceleri yatağa aç giriyor.

2 AÇLIĞA SON

Günümüzde her akşam 795 milyon insan yatağa aç giriyor. Bu sayıya 2050 yılına kadar 2 milyar insan daha eklenmesi bekleniyor. Bu insanlara gıda temin edilebilmesi için gıda ve tarım sisteminin kökten değişmesi gerekiyor.

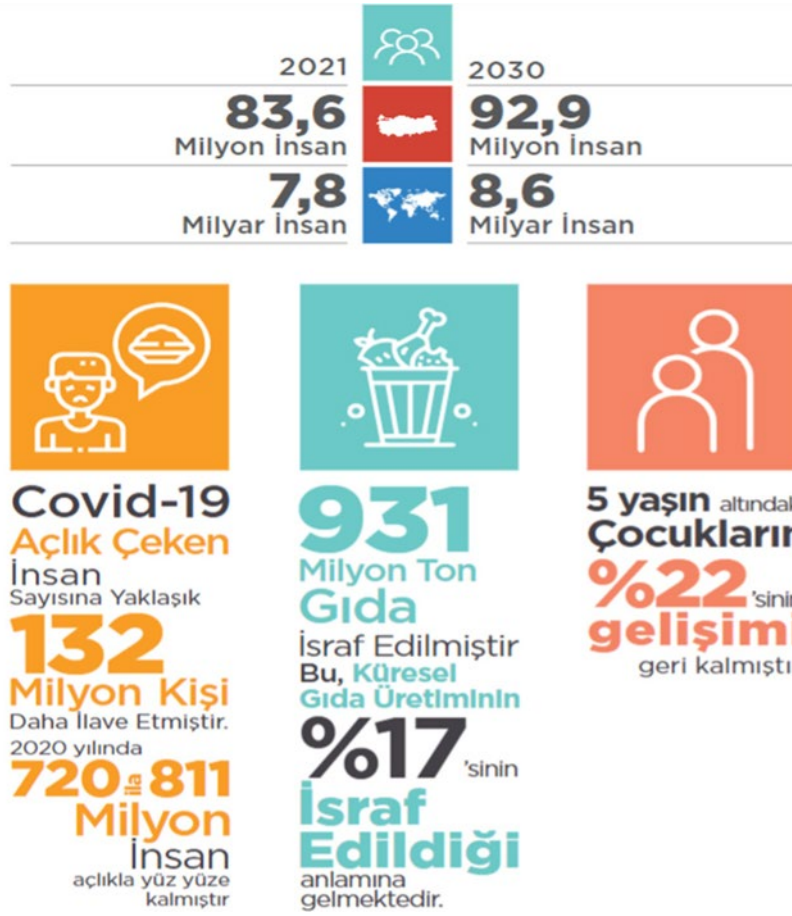
HEDEF 2.1 GÜVENİLİR VE BESLEYİCİ GIDA YA EVRENSEL ERİŞİM	HEDEF 2.2 YETERSİZ BESLENMENİN TÜM BİÇİMLERİNİN ORTADAN KALDIRILMASI	HEDEF 2.3 KÜÇÜK ÖLÇEKLİ GIDA ÜRETİCİLERİNİN VERİMLİLİK VE GELİRLERİNİN İKİ KATINA ÇIKARILMASI	HEDEF 2.4 SÜRDÜRÜLEBİLİR GIDA ÜRETİMİ VE DAYANIKLI TARIM UYGULANMALARI
HEDEF 2.5 GIDA ÜRETİMİNDE GENETİK ÇEŞİTLİLİĞİN SÜRDÜRÜLMESİ	HEDEF 2.A KİŞİSEL ALTYAPI, TARIMSAL ARAŞTIRMA, TEKNOLOJİ VE GEN BANKALARINA YATIRIM YAPILMASI	HEDEF 2.B TARIMSAL TİCARET KESİTLERİNİN, PİYASA SAPMALARININ VE İHRACAT TESVİKLERİNİN ÖZLENMESİ	HEDEF 2.C GIDA EMTİA PIYASALARINDA İSTİKRARIN VE BİLGİYE ZAMANINDA ERİŞİMİN SAĞLANMASI

Bu SKA kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; beslenmenin niteliğinin yükseltilmesi, dengeli ve yeterli beslenme için gereken gıda çeşitliliğinin yerli üretimle sağlanması, tarımsal verimliliğin artırılması, dayanıklı tarım uygulamaları konusundaki ilerlemelerin sürdürülmesi, fiyat dalgalanmalarının en aza indirilerek kontrol altında tutulması, kırsal yoksulluğun azaltılması, hassas tarım teknolojilerinin yaygınlaştırılması, genetik çeşitliliğin korunması ve biyolojik, biyoteknolojik, genetik saldırılara karşı tedbir alınmasıdır.

Sürdürülebilir kalkınma kapsamında açlığın 2030 itibarıyla sona erdirilmesi hedefi ile 2021 yılında toplanan BM Gıda Sistemleri Zirvesi çerçevesinde 5 ana eylem planı belirlenmiştir. Türkiye tarafından 2 ve 5 numaralı eylem alanlarına ("Sürdürülebilir Tüketim modeline geçilmesi" ve "Hassasiyetler, Şoklar ve Streslere Karşı Dayanıklılık Sağlanması") küresel ölçekte katkı sağlanmaktadır. Ancak ulusal diyalog süreci 5 çalışma grubu için de yürütülmüştür.

Günümüzde dünya, gıda güvensizliğine neden olan bir dizi küresel sorunla yüzleşmektedir. FAO (Gıda ve Tarım Örgütü) tarafından yayımlanan 2020 yılı SOFI Raporuna göre, 2019 yılında, Kovid-19 salgınından önce yaklaşık 690 milyon kişi yetersiz beslenmektedir. Salgın ile birlikte, 2019 yılında, dünyada 750 milyona yakın kişi, bir başka deyişle dünyadaki her 10 kişiden biri şiddetli bir şekilde gıda güvensizliğine maruz kalmıştır. Ayrıca dünya üzerinde 2 milyardan fazla insanın güvenilir, besleyici ve yeterli gıdaya düzenli erişimi mevcut değildir. Artış eğilimi bu şekilde devam ettiği takdirde, 2 no'lu Sürdürülebilir Kalkınma Amacı'nın başarılamayabileceği ve 2030 yılına kadar aç insan sayısının 840 milyonun üzerine çıkması beklenmektedir. BM verilerine göre, 2019 yılında 7,8 milyar olan dünya nüfusunun 2050 yılında 10 milyara ulaşması, kişi başına düşen tarım arazisi miktarının ise 2 dekardan 1,6 dekara düşmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda 2050 yılına kadar gıda üretiminin yüzde 50 oranında arttırılmasına ihtiyaç duyulacaktır.

Gıda fiyatlarındaki dalgalanmalar, artan nüfus ve gıdaya olan talep artışı, değişen tüketim alışkanlıkları, dünya üzerindeki çatışmalar ve ekonomik dalgalanmalar, tarımsal girdi fiyatlarındaki artışlar, iklim değişikliği ve tarımsal üretim üzerindeki etkileri, doğal kaynakların sınırlılığı, arazi bozulumu ile etkilenen tarımsal üretim ve doğal kaynakların etkinliği, su kaynaklarının azalması, hızlı kentleşme ve kırsal alanlardan kente göç, lojistik altyapısının yetersizliği ve son dönemlerde Kovid-19'un gıda arzı üzerindeki etkileri gibi birçok faktör gıda güvenliğini ulusal ve küresel ölçekte etkilemektedir. Bu doğrultuda günümüz sorunlarının çözümü ve Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Gündemi Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının başarılmaları için bütünsel ve eş güdümlü yaklaşımla gıda sistemlerinin sürdürülebilir bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Sürdürülebilir gıda sistemleri, gelecek nesillerin ekonomik, sosyal ve çevresel refahını güvence altına alırken, herkes için gıda güvenliği ve beslenmeyi sağlamaya yönelik faydalı bir araç olarak işlev görebilecektir. Sürdürülebilir gıda sistemlerinin önemli bir parçası olarak tarımsal örgütlenme, Türkiye'de kooperatifçilik, üretici ve sulama birlikleri, çiftçi dernekleri ve tarımsal mesleki örgütlenme şeklinde yürütülmektedir. Türkiye, tarımsal üretimde dünyada iyi performans gösteren ülkeler arasında bulunmanın yanı sıra birçok tarımsal ürünün üretiminde de dünyada lider konumdadır.

Türkiye; fındık, kiraz, incir, kayısı ve ayva üretiminde dünyada birinci; kavun ve keçiboynuzu üretiminde ikinci; mandalina, elma, hıyar ve karpuzda üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye ayrıca, ceviz, zeytin, domates, Antep fıstığı, çilek, limon ve fasulye üretiminde dünyada önde gelen üreticiler arasında yer almaktadır. Türkiye tarımsal ürün ihracatı konusunda net ihracatçı konumda bulunmaktadır. Tarımsal ürün dış ticaretindeki ürün farklılaşmasına rağmen, işlenmiş sebze ve meyveler, un (dünya un ihracatında 1. sırada) ve makarna (dünya makarna ihracatında ikinci sırada) gibi bazı ürünler ihracattaki önemini korumaktadır.

SKA 3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam): Bu SKA kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; bulaşıcı olmayan hastalıklarla mücadelenin güçlendirilmesi, önleyici sağlık hizmetleri, nüfus başına düşen sağlık personelinin artırılması, iklim değişikliği başta olmak üzere artan küresel risklerle ilgili çevre sağlığı politikalarının geliştirilmesi, gıda zehirlenmelerinin ve gıda kökenli hastalıkların önlenmesine yönelik tedbirlerin artırılmasıdır.

SAĞLIKLI BİREYLER: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Sağlıklı yaşamların güvence altına alınması ve mutluluğun her yaşta desteklenmesi.

Neden?

Sağlıklı yaşamların güvence altına alınması ve her yaşta mutluluğun desteklenmesi, refah toplumlarının inşası için önem taşıyor.

Ancak, insanların sağlığında ve esenliğinde büyük iyileşmeler sağlanmış olmasına

rağmen, sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler hala devam ediyor. Hala yılda 5 milyondan fazla çocuk beş yaşına gelmeden hayatını kaybediyor, kalkınmakta olan ülkelerde sadece kadınların yarısı ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerine erişebiliyor.

HIV/ AIDS gibi salgınlar insanların toplumun baskısından korktuğu için sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan çekindiği yerlerde artıyor.

3 SAĞLIK VE KALİTELİ YAŞAM

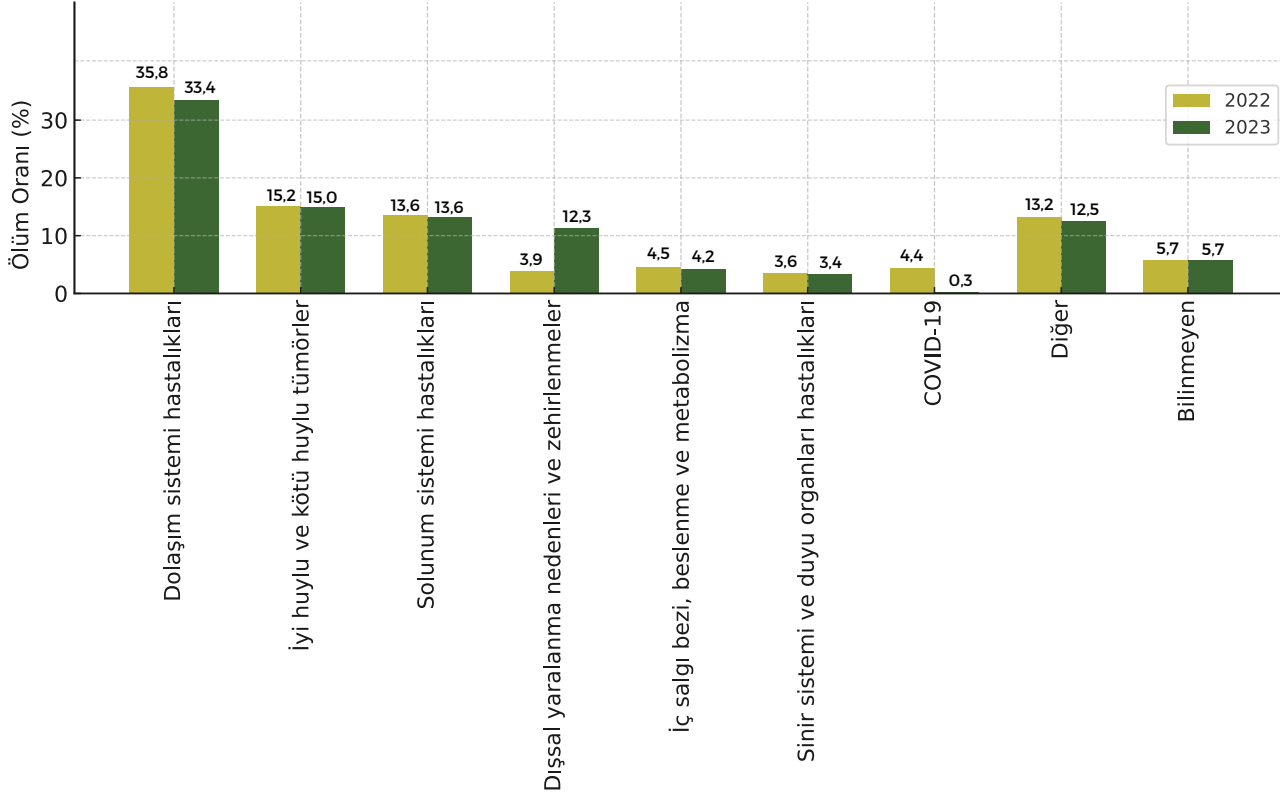

Aşılama için
yılda
harcanan 1
milyar ABD
Doları her
yıl 1 milyon
çocuğun
yaşamını
kurtarır

HEDEF 3.1 ANNE ÖLÜMLERİN AZALTILMASI	HEDEF 3.2 5 YAŞ ALTINDA ÖLEMEKLE TİM ÖLÜMLERİN SONA ERDİRİLMESİ	HEDEF 3.3 BULAŞICI HASTALIKLARLA MÜCADELE	HEDEF 3.4 BULAŞICI ÖZELTİM HASTALIKLARIN KONTROLÜ ANAĞI ÖLÜMLERİN AZALTILMASI VE RUH SAĞLIĞININ GÜÇLENDİRİLMESİ	HEDEF 3.5 MADDE BAĞIMLILIĞININ TEDAVİ EDİLMESİ VE ÖNLENMESİ
HEDEF 3.6 TRAFİK KAZALARINDAN KAYBOLANLARIN YARALANMALARIN VE ÖLÜMLERİN AZALTILMASI	HEDEF 3.7 CİNSİYET SAĞLIK VE GÜVENİNE SAĞLIK AİLE PLANLAMASI VE GÜVENİNE EVRESEL EĞİTİM	HEDEF 3.8 EVRESEL SAĞLIK GÜVENİNE EĞİTİM	HEDEF 3.9 TEMERLİ KONTYASULLARIN VE KİMLİKTEN KAYBOLAN ÖLÜMLERİN VE HASTALIKLARIN AZALTILMASI	HEDEF 3.10 DİŞ TİYİN KONTROLÜ CİRECEYE DİŞİLEŞİMİN ÖNLENMESİ
HEDEF 3.11 KARŞILANMADAN ASİT VE İLAÇLAR İÇİN ARASTIRMA-GELİŞTİRME İLE DİJİTAL EVRESEL EĞİTİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	HEDEF 3.12 GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE SAĞLIK YATIRIMININ ARTIRILMASI VE SAĞLIK GÜVENİNE EĞİTİMİN GÜÇLENDİRİLMESİ	HEDEF 3.13 KÜRESEL SAĞLIK RİSKLERİ İÇİN ÇEKİR EKİP SİSTEMLERİNİN YATIRILMASI		

Başta anne ve bebek ölümleri ile bulaşıcı hastalıklarla mücadele olmak üzere Türkiye, birçok hedefte küresel hedef ve ortalamaların oldukça ilerisindedir. Özellikle son 15 yılda çok sayıda gösterge açısından iyi bir performans sergilenmiştir.

Nedenlere Göre Ölüm Oranı, 2022, 2023

Türkiye'deki ölümler nedenlerine göre incelendiğinde, 2023 yılında yüzde 33,4 ile dolaşım sistemi hastalıkları ilk sırada yer almıştır. Bu ölüm nedenini, yüzde 15 ile iyi huylu ve kötü huylu tümörler, yüzde 13,2 ile solunum sistemi hastalıkları izlemiştir. Deprem kaynaklı ölümlerin de yer aldığı dışsal yaralanma nedenleri ve zehirlenmeler kaynaklı ölümlerin oranı yüzde 12,3'tür. 6 Şubat tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerde ölen Türk vatandaşlarının sayısı 45 bin 784 olmuştur.

Yıl	Toplam Sağlık Harcaması (Milyon TL)	Kişi Başına Sağlık Harcaması (TL)	Toplam Sağlık Harcamasının Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya Oranı (%)	Genel Devlet Harcamasının Sağlık Harcamasına Oranı (%)	Özel Sektör Sağlık Harcamasının Toplam Harcamaya Oranı (%)
1999	498 (5,0)	79,0	4,6	61,1	38,9
2000	824 (8,0)	128,0	4,8	62,9	37,1
2001	1239 (6,0)	190,0	5,0	68,1	31,9
2002	1860 (4,0)	284,0	5,2	70,7	29,3
2003	1877 (9,0)	363,0	5,1	71,9	28,1
2004	2427 (9,0)	444,0	5,2	71,2	28,8
2005	3002 (9,0)	517,0	5,2	67,8	32,2
2006	3535 (9,0)	635,0	5,5	68,3	31,7
2007	4406 (9,0)	725,0	5,7	67,8	32,2
2008	5090 (4,0)	813,0	5,8	73,0	27,0
2009	5774 (0,0)	804,0	5,8	81,0	19,0
2010	6191 (8,0)	843,0	5,3	78,6	21,4
2011	6167 (8,0)	924,0	4,9	79,9	20,4
2012	6860 (7,0)	987,0	4,7	79,2	20,8
2013	7418 (9,0)	1108,0	4,6	78,5	21,5
2014	8439 (0,0)	1228,0	4,6	77,4	22,6
2015	9475 (0,0)	1337,0	4,4	78,5	21,5
2016	10456 (8,0)	1511,0	4,4	78,5	22,0
2017	11975 (6,0)	1751,0	4,5	78,0	22,0
2018	14064 (7,0)	2030,0	4,4	77,5	20,8
2019	16523 (4,0)	2434,0	4,7	78,0	23,6
2020	20103 (2,0)	2997,0	5,0	79,2	20,8
2021	24993 (1,0)	4206,0	4,9	79,2	22,0
2022	60683 (5,0)	7141,0	4,0	76,4	23,6
2023	1244 237	14 582	4,7	77,5	22,5

Toplam sağlık harcaması 2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 105 artarak 1 trilyon 244 milyar 237 milyon TL'ye yükselmiştir. Genel devlet sağlık harcaması yüzde 108,1 artarak 964 milyar 355 milyon TL'ye ulaşmıştır. Özel sektör sağlık harcaması ise yüzde 95,3'lük bir artış oranı ile 279 milyar 883 milyon TL olarak tahmin edilmiştir.

SKA 4 (Nitelikli Eğitim): Zorunlu eğitimin önce 8 yıla, ardından 12 yıla çıkarılması ve eğitime erişimde gelişim kaydedilmesinin sonucunda Türkiye, SKA 4 hedeflerinin çoğunda önemli ilerlemeler sağlamıştır. Ancak eğitimin niteliğinin artırılması ve iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına uyumlu hâle getirilmesi, eğitimde üzerinde toplumsal tüm kesimlerinin uzlaştığı bir sınav sisteminin tesisi ve meslek eğitimi ihtiyacı sürmektedir. Ayrıca, okul öncesi eğitime erişimin artırılması, öğrencileri bilgi toplumuna ve sanayinin dijital dönüşümüne hazırlamak üzere müfredatın geliştirilmesi, gelecekte rekabetçi olabilecek iş kollarına yönelik insan gücünün yetiştirilmesi ve öğretmenlerin niteliğinin artırılması gerekmektedir. Diğer taraftan, Türkiye'de mevcut geçici koruma altındaki sığınmacıların entegrasyonu için çalışmalar önemini korumaktadır.

NİTELİKLİ EĞİTİM: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Herkes için kapsayıcı ve nitelikli eğitimin sağlanması ve yaşam boyu öğrenimin desteklenmesi.

Neden?

Eğitim bir çok Sürdürülebilir Kalkınma Amacının (SKA) gerçekleşmesinin anahtarıdır. İnsanlar nitelikli eğitim alabildiklerinde yoksulluk girdabından da kurtulabilirler. Bu nedenle eğitim eşitsizliklerin azaltılması ve kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına

yardımcı olur. Ayrıca nerede olursa olsun insanların daha sağlıklı ve sürdürülebilir yaşamları olmasını sağlar. Eğitim ayrıca hoşgörünün gelişmesi ve barışçıl toplumların inşasına da destek olur.

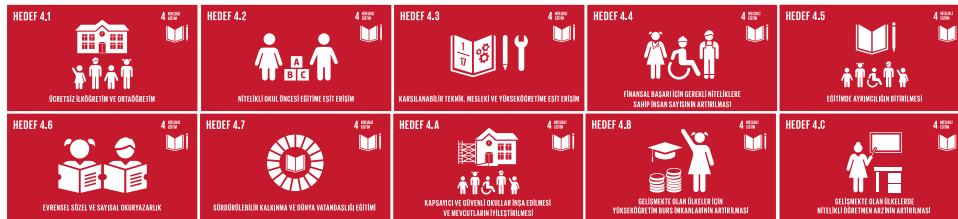
Peki, insanlar eğitim sayesinde daha iyi iş ve hayat sahibi olur mu?

Evet, eğitim eşitsizlikleri azaltıyor. 114 ülke için 1985-2005 dönemi verilerine baktığımızda bu sonuç görülüyor.

4 NİTELİKLİ EĞİTİM

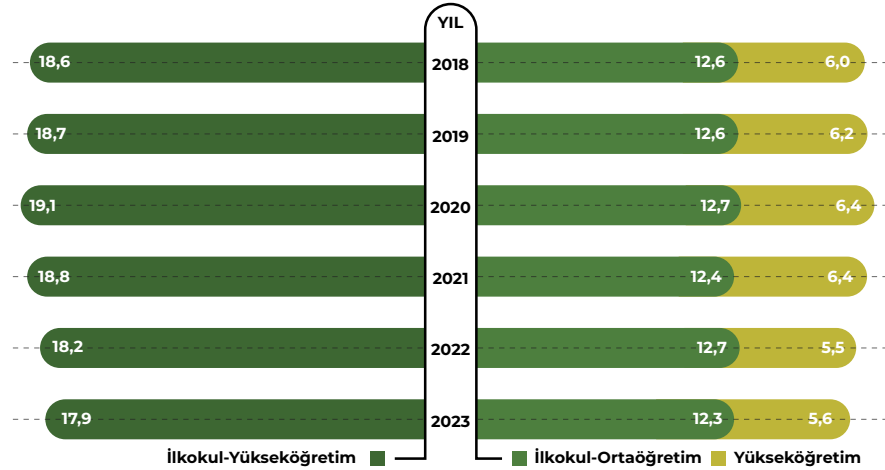

Gelişmekte
olan ülkelerde
okullaşma
oranı yüzde
91'e ulaşmış
olmasına
rağmen,
Dünya
genelinde 51
milyon çocuk
hala okula
gidemiyor.

Türkiye'de ilkokula başlama çağındaki bir bireyin en yüksek eğitim kademesini tamamlayana kadar eğitim hayatında geçirmesi muhtemel süre 2023 yılında 17,9 yıl olmuştur. İlkokul çağındaki bir bireyin ortaöğretimi tamamlayana kadar eğitimde geçirmesi muhtemel süre 12,3 yıl olarak hesaplanmıştır. Okul öncesi eğitimde ise 2018 yılında 1,2 yıl olan muhtemel eğitim süresi, 2023 yılında 1,6 yıl olarak hesaplanmıştır.

Eğitim Kademelerine Göre Muhtemel Eğitim Süresi, 2018-2023

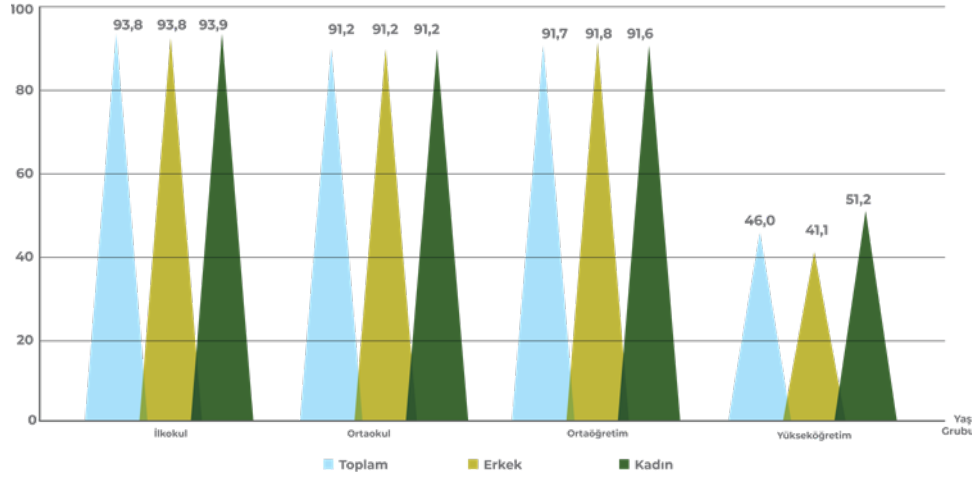

İlkokula başlama çağındaki bir bireyin en yüksek eğitim kademesini tamamlayana kadar eğitim hayatında geçirmesi muhtemel süre bir önceki yıla göre 2023 yılında yüzde 1,3'lük düşüş göstermektedir. 2021 yılından itibaren görülen bu düşüş erkeklerde kadınlara oranla daha hızlı seyretmiştir. MES, erkeklerde 2022 yılına göre yüzde 2,8'lik düşüş ile 17,6 yıl olurken, kadınlarda yüzde 0,3'lük artış ile 18,4 yıl olmaktadır.

Cinsiyete göre İlkokul-Yükseköğretim kademesinde (ISCED 1-8) muhtemel eğitim süresi, 2018-2023								
	Yıl	Muhtemel Eğitim Süresi			Yıllık Değişim (%)			
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	MES Cinsiyet Eşitliği Endeksi
İlkokul Yükseköğretim ISCED (1-8)	2018	18,6	18,9	18,3	-	-	-	0,97
	2019	18,7	18,9	18,6	0,6	0,0	1,4	0,98
	2020	19,1	19,1	19,0	1,8	1,2	2,4	0,99
	2021	18,8	18,7	18,8	-1,5	-2,2	-0,9	1,01
	2022	18,2	18,1	18,3	-3,1	-3,4	-2,8	1,01
	2023	17,9	17,6	18,4	-1,3	-2,8	0,3	1,05

Türkiye'de 2021/'22 eğitim-öğretim yılında yüzde 44,7 olan yükseköğretim net okullaşma oranı, 2022/'23 eğitim-öğretim yılında yüzde 46'ya yükselmiştir. Yükseköğretim net okullaşma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, erkeklerde bu oran yüzde 40,3'ten yüzde 41,1'e kadınlarda ise yüzde 49,2'den yüzde 51,2'ye yükselmiştir.

Eğitim Seviyesi ve Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı, 2022/'23

Kaynak: Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim, 2022/'23

Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına göre 2023 yılında, gençlerin yüzde 65,5'i şimdiye kadar almış olduğu eğitimden memnun olduğunu belirtilmiştir. Bu oran genç erkeklerde yüzde 62,1 iken genç kadınlarda yüzde 69,2 olmaktadır. Bunun yanı sıra gençlerin yüzde 75,2'si çalıştığı işinden memnun olduğunu, yüzde 47,8'i elde ettiği kazançtan memnun olduğunu belirtilmektedir. Genç erkeklerde çalışılan işten duyulan memnuniyet oranı yüzde 75,6, elde edilen kazançtan memnuniyet oranı yüzde 48,6 olurken genç kadınlarda ise bu oranlar yüzde 74,4 ve yüzde 46,1 olarak gerçekleşmiştir.

SKA 5 (Kadın Erkek Fırsat Eşitliği): Küresel ölçekte son yıllarda çocuk yaşta evliliklerde, eğitime ve istihdama erişimde ve üreme sağlığı/cinsel sağlık konularında belirgin gelişmeler olmasına rağmen kadın erkek fırsat eşitliği hemen hemen bütün ülkeler için önemli bir müdahale alanı olmaya devam etmektedir.

Cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi için Türkiye, mevzuat ve politikalar açısından uzun yıllardır önemli adımlar atmış ve gelişmeler göstermiştir. Özellikle kadın sağlığı, eğitim ve istihdama kadınların katılımı alanlarında önemli yasal düzenlemeler yapılmış ve bunların hayata geçirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Bu gelişmelere rağmen uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi gerekmekte; siyasi temsil, ekonomik etkinlik, iş gücüne katılım, iş yaşamı ve özel yaşamın uyumu, mesleki-teknik eğitim ve teknoloji kullanımı alanlarında belirginleşen cinsiyet eşitsizliklerini gidermeye yönelik tüm politikaların güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi önem arz etmektedir.

KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması ve kadınların ve kız çocuklarının konumlarının güçlendirilmesi.

Neden?

Kadınlar ve kız çocukları dünya nüfusunun yüzde 50'sini oluşturuyor. Bu Dünyanın potansiyelinin de yarısını oluşturdıkları anlamına geliyor. Ancak kadın erkek fırsat eşitsizliği günümüzde çok yaygın. Bu da toplumsal ilerlemeyi engelliyor. 2014 itibarıyla 143 ülke anayasalarında kadın erkek eşitliğini garanti altına almış bulunuyor. 52 ülkenin daha bu adımı atması gerekiyor.

Kadın erkek fırsat eşitliği sağlanmazsa ne olur?

Eşitsizliklerle karşılaşma kızlar için doğumdan itibaren başlayabilir ve yaşamları boyu peşlerini bırakmayabilir. Bazı ülkelerde sağlık hizmetleri ve yeterli beslenmeden mahrum bırakıldıkları için kız çocukları arasındaki ölüm oranı daha yüksek gerçekleşiyor.

Kızlar ergenliğe erişmeleri ile birlikte daha fazla eşitsizlikle karşılaşılıyor. Çocuk damattan çok daha fazla çocuk gelin var. Küresel olarak her yıl yaklaşık 15 milyon 18 yaş altı kız çocuğu evlendiriliyor. Bu da günde 37 bin çocuğun gelin olduğu anlamına geliyor.

5 KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ

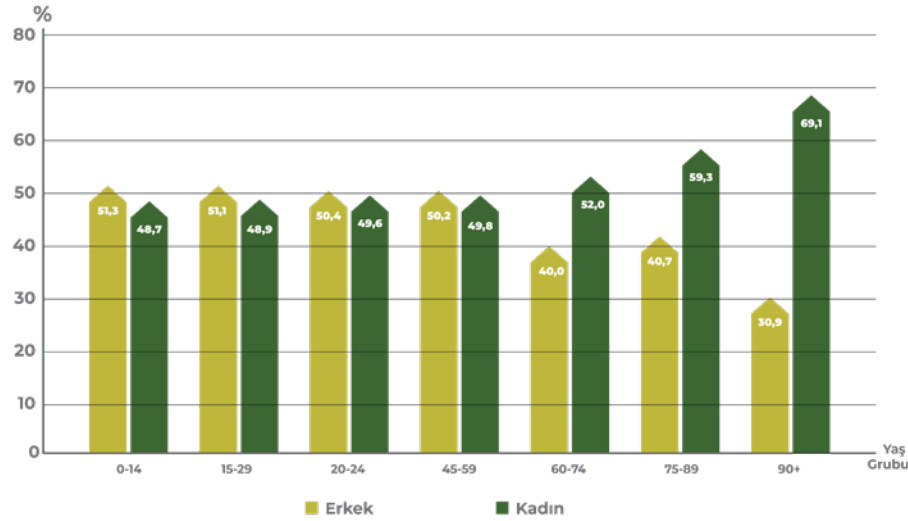

Kadınlar hala dünya ortalamasına göre erkeklerden yüzde 24 daha az maaş alıyor

HEDEF 5.1 KADINLAR VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK AYRIMCILIK ORTADAN KALDIRILMASI	HEDEF 5.2 KADINLAR VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK HER TÜRLÜ İZDİŞİ VE İSTİSMARIN ORTADAN KALDIRILMASI	HEDEF 5.3 ZORLA EYLİNDİRME VE KADIN SÖNÜKLEME BİTİRİLMESİ	HEDEF 5.4 İÇİŞİLERİ, HUKUK HİZMETLERİNE EĞİTİM ALMAYI VE HUKUKİ SÖZLEŞİMLERİN PAYLAŞIMINI TERCİH EYLEMİ	HEDEF 5.5 LİBERAL VE KADIN ALMADA TAN KATILIMIN GÜVENİNE AITIRMA ALINMALI
HEDEF 5.6 İÇİŞİLERİ, HUKUK HİZMETLERİNE EĞİTİM ALMAYI VE HUKUKİ SÖZLEŞİMLERİN PAYLAŞIMINI TERCİH EYLEMİ	HEDEF 5.A EKONOMİK KAYNAKLAR, ENERJİ VERİMLİLİĞİ VE FİNANSAL HİZMETLERDE EŞİT HAKLAR	HEDEF 5.B KADINLARIN GÜÇLENEBİLMESİNİ TEKNOLOJİ YOLUYLA DESTEKLEMESİ	HEDEF 5.C KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ İÇİN UYUMLANABİLİR MEYDANIN VE POLİTİKALARIN GELİŞTİRİLMESİ VE GÜÇLENDİRİLMESİ	

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla, kadın nüfus 42 milyon 811 bin 834 kişi, erkek nüfus 42 milyon 853 bin 110 kişi olarak belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, toplam nüfusun yüzde 49,98'ini kadınlar, yüzde 50,02'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle, 60 ve daha yukarı yaş grubundan itibaren kadınların lehine değişmektedir. Kadın nüfusun oranı, 60-74 yaş grubunda yüzde 52 iken 90 ve üzeri yaş grubunda yüzde 69,1 olarak belirlenmiştir.

Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Nüfus Oranı, 2024

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024

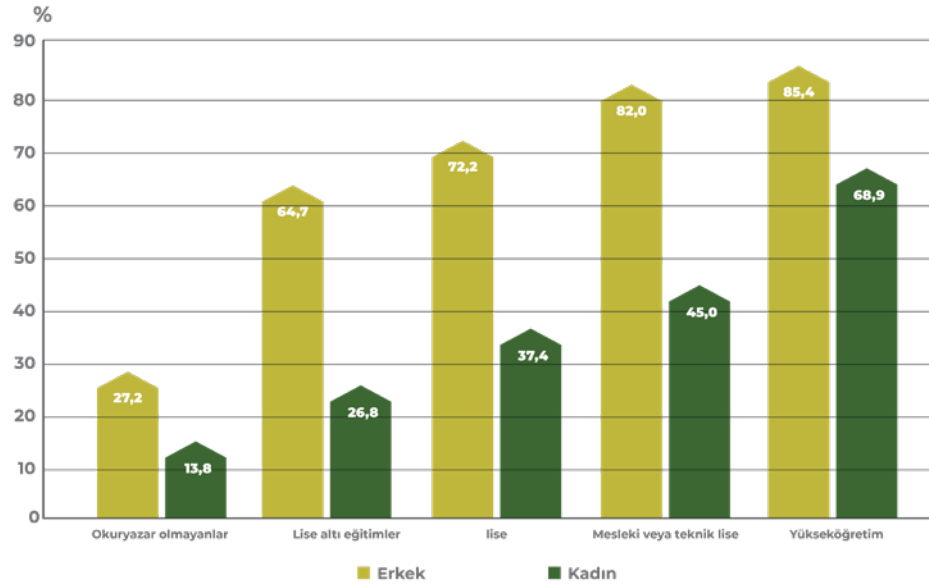
MES kapsamında kadın erkek fırsat eşitliği endeksi, kadın MES değerinin erkek MES değerine oranı ile hesaplanmaktadır. ISCED 1-8 kademesinde (ilkokul-yükseköğretim) MES kapsamında kadın erkek fırsat eşitliği endeksi 2023 yılında 1,05 olmuştur. 2018 yılında 0,97 olan endeks, 2023 yılında 0,08 puanlık artış göstererek kadınlar lehine değişim göstermeye devam etmiştir.

Ulusal Eğitim İstatistiklerine göre, yüksekokul ve fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 2008 yılında yüzde 9,1 iken 2023 yılında yüzde 24,4 olmuştur. Bu oran cinsiyete göre incelendiğinde, 2008 yılında yükseköğretim mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki kadınların oranı yüzde 7,1, erkeklerin oranı yüzde 11,2 iken bu oran 2023 yılında kadınlarda yüzde 22,7, erkeklerde ise yüzde 26,2'dir.

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre 2023 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun iş gücüne katılma oranının yüzde 53,3 olduğu görülmektedir. Bu oran kadınlarda yüzde 35,8, erkeklerde ise yüzde 71,2'dir.

İş gücüne katılma oranı eğitim durumuna göre incelendiğinde, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe iş gücüne daha fazla katıldıkları görülmektedir. Okuryazar olmayan kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 13,8, lise altı eğitilmiş kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 26,8, lise mezunu kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 37,4, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 45 iken, yükseköğretim mezunu kadınların iş gücüne katılma oranı yüzde 68,9 olmuştur.

Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre İş Gücüne Katılma Oranı, 2023

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İş Gücü Araştırması, 2023

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre yarı zamanlı çalışanların istihdam içindeki oranının 2023 yılında yüzde 10,2 olduğu görülmüştür. Bu oran kadınlarda yüzde 16,1, erkeklerde ise yüzde 7,3'tür.

Hanesinde 3 yaşın altında çocuğu olan 25-49 yaş grubundaki bireylerin istihdam oranı, 2014 yılında yüzde 59,8 iken 2023 yılında yüzde 60,1 olmuştur. Bu oran cinsiyete göre incelendiğinde, 2023 yılında hanesinde 3 yaşın altında çocuğu olan 25-49 yaş grubundaki kadınların istihdam oranının yüzde 27,1, erkeklerin istihdam oranının ise yüzde 90,1 olduğu görülmektedir.

Yükseköğretim istatistiklerine göre yükseköğretimde görevli profesörler içerisindeki kadın profesör oranı 2010-2011 öğretim yılında yüzde 27,6 iken 2023-2024 öğretim yılında yüzde 34,6 olmuştur. Yükseköğretimde görevli doçentler içerisindeki kadın doçent oranı ise 2010-2011 öğretim yılında yüzde 32,2 iken 2023-2024 öğretim yılında yüzde 42,1 olmuştur.

İstatistiklerle Kadın, 2024

Türkiye nüfusunun %49,98'ini kadınlar, %50,02'sini ise erkekler oluşturdu

Kadın

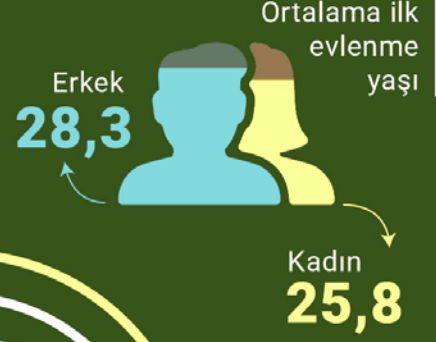
42,81 milyon

Erkek

42,85 milyon

■ Kadın ■ Erkek ■ Türkiye geneli

Kaynak: TÜİK

Dışişleri Bakanlığı verilerine göre kadın büyükelçi oranı 2011 yılında yüzde 11,9 iken 2024 yılında yüzde 26,9; erkek büyükelçi oranı ise 2011 yılında yüzde 88,1 iken 2024 yılında yüzde 73,1 olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi verilerine göre 2024 yıl sonu itibarıyla 593 milletvekili içerisinde kadın milletvekili sayısının 118, erkek milletvekili sayısının ise 475 olduğu görülmektedir. Meclisteki kadın milletvekili oranı 2007 yılında yüzde 9,1 iken, 2024 yılında yüzde 19,9 olmuştur.

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre üst ve orta düzey yönetici pozisyonundaki kadın oranı 2012 yılında yüzde 14,4 iken 2023 yılında yüzde 20,6 olmuştur.

Belirli bir dönemde (genellikle bir takvim yılı) bir kişi ya da grup tarafından ar-ge faaliyetleri için harcanan sürenin aynı dönemde çalışılan toplam süreye bölünmesi yoluyla hesaplanan Tam Zaman Eş Değeri (TZE), 0 ile 1 arasında bir değer olarak uluslararası ar-ge personeli karşılaştırmalarında kullanılmaktadır.

Araştırma-Geliştirme Faaliyetleri Araştırması sonuçlarına göre, TZE cinsinden kadın ar-ge personel sayısı, 2023 yılında 99 bin 195 kişi ile toplam ar-ge personel sayısının yüzde 34,1'ini oluşturmaktadır. Sektörler itibarıyla TZE cinsinden kadın ar-ge personel oranı, yükseköğretimde yüzde 47,7, kâr amacı olmayan kuruluşların da dâhil edildiği genel devlette yüzde 29,6, mali ve mali olmayan şirketlerde ise yüzde 27,8'dir.

Evlenme İstatistiklerine göre resmî olarak ilk evliliğini 2024 yılında yapmış olan kadınların ortalama ilk evlenme yaşı 25,8 iken erkeklerin ortalama ilk evlenme yaşı 28,3 olmuştur.

Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 2024 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerin İnternet kullanım oranı yüzde 88,8'dir. Bu oran kadınlarda yüzde 85,4 iken erkeklerde yüzde 92,2 olarak belirlenmiştir.

SKA 6 (Sağlıklı Su ve Sanitasyon): Şebeke suyuna ve kanalizasyona erişim konusunda, Türkiye, sürekli iyileşme sağlamıştır. Arıtma tesisi sayısı ve arıtılan su miktarı da artmıştır. Ancak hızlı kentleşme, ekonomik faaliyetler ve iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için bütünleşmiş su kaynaklarının yönetimiyle ilgili yürütülen çalışmalara devam edilmesi gerekmektedir.

Türkiye, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden “herkes için temiz su ve sıhhi koşulların sağlanması” amacı doğrultusunda, herkesin güvenli ve erişilebilir içme suyuna kavuşmasını sağlamak için çalışmaktadır.

TEMİZ SU VE SİHİİ KOŞULLAR: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Herkes için suyun ve sıhhi koşulların erişilebilirliği ve sürdürülebilir yönetiminin güvence altına alınması.

Neden?

Temiz suya ve sıhhi koşullara erişim bir insan hakkıdır. Ancak milyarlarca insan hala en temel hizmetlere erişimden bile mahrum yaşıyor.

Her gün yaklaşık 1,8 milyar insan temiz olmayan su içiyor. 2,4 milyar insan, tuvalet gibi temel sıhhi koşullardan mahrum yaşıyor.

Su sıkıntısı Dünya nüfusunun yüzde 40'ını etkiliyor ve artacağı tahmin ediliyor. İnsan kaynaklı faaliyetler sonucu ortaya çıkan atık suların yüzde 80'i artırılmadan nehir ve denizlere akıtılarak kirliliğe neden oluyor.

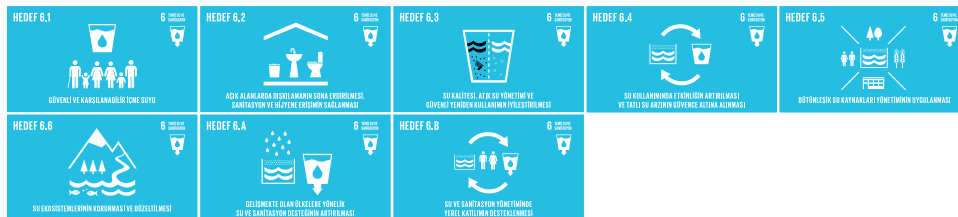
Bu durum ne sonuç
doğuruyor?

Temiz su ve sıhhi koşulların olmamasından kaynaklanan hastalıklar 5 yaş altı çocuk ölümlerinin ana nedeni. Kirli sular ve hijyen eksikliği nedeniyle ortaya çıkan ishal hastalığı Dünya genelinde her gün 800'den fazla 5 yaş altı çocuğun ölümüne neden oluyor.

6 TEMİZ SU VE SANİTASYON

Su sıkıntısı Dünya nüfusunun yüzde 40'ını etkiliyor ve artacağı tahmin ediliyor

İklim Değişikliği Hükûmetler Arası Paneli raporlarına göre, iklim değişikliğinin su kaynakları üzerinde olumsuz etkilerini en çok yaşayan bölgelerden biri olan Akdeniz Bölgesi'nde, su kaynaklarının verimli kullanılması azami önem taşımaktadır.

“Su-gıda-enerji” ilişkisi, hidroelektrik enerji, gıda güvenliği ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde su kullanımının taşıdığı önemi göz önünde bulunduran, hem aşağı hem de yukarı kıyıdaş ülke olan Türkiye, sınır aşan su kaynaklarının hakça ve verimli kullanımını savunurken bunu komşularıyla bir iş birliği alanı olarak görmektedir. Türkiye ayrıca insani sorumluluklarının bir gereği olarak Orta Doğu, Asya ve Afrika'ya su sektöründe finansal ve teknik yardım çalışmalarını sürdürmektedir.

DSİ verilerine göre 2022 yılı için Türkiye’de sektörel su kullanımları; sulamada 44 milyar m³ (yüzde 77) içme, kullanma ve sanayide 13 milyar m³ (yüzde 23) olmak üzere toplam 57 milyar m³’tür. TÜİK verilerinden hareketle belediyeler, köyler, imalat sanayi iş yerleri, termik santraller, Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve maden işletmeleri tarafından su kaynaklarından 2020 yılında toplam 18,2 milyar m³, 2022 yılında ise toplam 19,2 milyar m³ su çekilmiştir. 2022 yılında çekilen suyun yüzde 56,8’i denizden; yüzde 22,1’i yer altı ve yüzde 21,1’i yüzey suları olmak üzere toplam yüzde 43,2’si tatlı su kaynaklarından temin edilmiştir. Denizden çekilen suyun yüzde 94’ü soğutma amaçlı temin edilmiştir.

Kullanımlarına Göre Su Kaynaklarından Çekilen Su Miktarı (Milyar M³/Yıl)

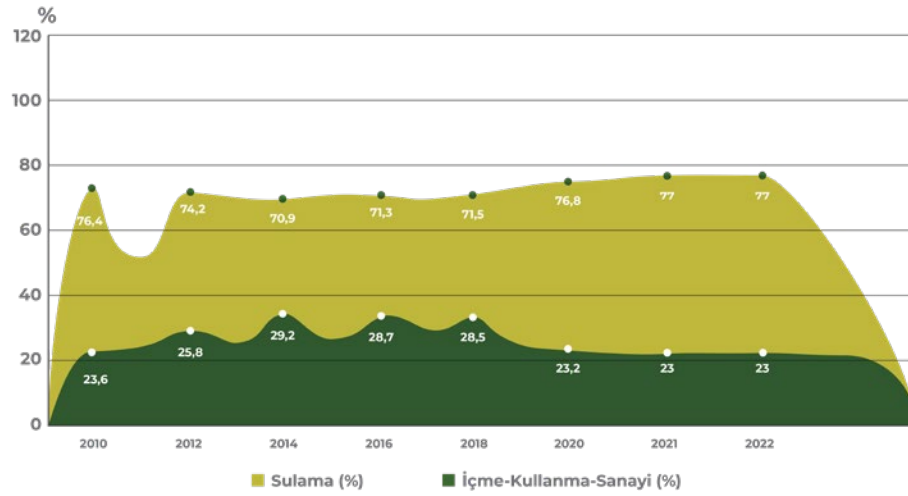
Yıllar	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Belediyeler	4,55	4,78	4,94	5,23	5,83	6,19	6,49	6,67
Köyler	1,22	1,01	1,04	0,43	0,38	0,39	0,42	0,39
İmalat Sanayii İş Yerleri	1,31	1,56	1,79	2,20	2,12	2,68	2,60	2,80
Termik Santraller	4,54	4,27	6,40	6,53	8,61	7,87	8,28	8,88
Organize Sanayi Bölgeleri	0,11	0,11	0,14	0,14	0,15	0,16	0,18	0,14
Maden İşletmeleri	-	0,05	0,11	0,21	0,23	0,24	0,27	0,18
Sulama	33,77	38,15	41,55	35,85	43,06	43,95	44	44
Toplam		49,95	55,96	50,59	60,38	61,48	62,24	63,06

Not: TÜİK verilerinde deniz suyu kullanımı dâhildir.

Kaynaklar: “Sulama” rakamları için Kaynak, Tarım ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), <http://www.dsi.gov.tr/dsi-resmi-istatistikler> bölümünden alınan yüzey ve yeraltı suyu miktarlarıdır.

Türkiye’de yıllık ortalama alansal yağış miktarı yaklaşık 574 mm olup bu miktar yılda ortalama 450 milyar m³ suya tekabül etmektedir. Günümüz teknik ve ekonomik şartları çerçevesinde, çeşitli maksatlarla tüketilebilecek yer üstü suyu potansiyeli yılda ortalama 94 milyar m³’tür. Türkiye’nin 18 milyar m³ olarak belirlenen yer altı suyu potansiyeli ile birlikte tüketilebilir yer üstü ve yer altı su potansiyeli yılda ortalama 112 milyar m³ olup, bu miktarın 57 milyar m³’ü kullanılmaktadır. Türkiye’de kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarı 2000 yılında 1.652 m³, 2009 yılında 1.544 m³, 2021 yılında 1.323 m³, 2022 yılında 1.322 m³ olmuştur.

Sektörlere Göre Su Kullanımı, (2010-2022)

Su kullanım indeksi (WEI); tatlı sulardan çekilen ortalama yıllık toplam su miktarının ülke seviyesinde ortalama toplam yıllık yenilenebilir tatlı su kaynaklarına bölünmesi ile elde edilir ve yüzdelik oran olarak ifade edilir.

TÜİK 2022 istatistiklerine göre, belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesine çekilen kişi başı günlük ortalama su miktarı 229 litre olarak hesaplanmıştır. Üç büyük şehirde çekilen kişi başı günlük ortalama su miktarının İstanbul için 190 litre, Ankara için 242 litre ve İzmir için 210 litre olduğu tespit edilmiştir. Belediyeler tarafından kanalizasyon şebekesi ile deşarj edilen kişi başı günlük ortalama atık su miktarı 197 litre olarak hesaplanmıştır. Üç büyük şehirde günlük kişi başı ortalama atık su miktarının İstanbul için 256 litre, Ankara için 211 litre ve İzmir için 181 litre olduğu tespit edilmiştir.

Belediye Su Göstergeleri, 1994–2022 Municipal Water Indicators, 1994–2022													
Gösterge / Indicator	2001	2002	2003	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Municipal population served by water supply network İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (%) / Rate of population served by water supply network in total municipal population (%)	95	97	97	99	98	99	99	98	97	98	99	99	99
İçme ve kullanma suyu şebekesinden çekilen su miktarı (bin m ³ /yıl) Water abstraction for municipal water supply network (thousand m ³ /year)	4.664.411	4.813.097	4.918.477	4.954.292	5.163.500	4.546.574	4.784.734	4.936.342	5.237.407	5.838.561	6.193.158	6.492.402	6.676.197
Baraj / Dam	1.389.239	1.785.963	1.925.653	1.984.739	1.843.736	1.810.188	2.252.421	2.416.018	1.866.617	2.618.225	2.468.103	2.653.355	2.869.119
Kuyu / Well	1.588.855	1.455.114	1.547.717	1.375.738	1.401.615	1.275.691	1.273.822	1.395.957	1.423.751	1.563.154	1.740.116	1.903.511	1.943.885
Kaynak / Spring	1.032.992	1.294.660	1.206.396	1.353.360	1.380.057	1.060.953	1.015.865	948.133	894.889	1.000.205	1.138.386	1.013.074	1.103.111
Akarsu / River	131.754	131.295	141.194	143.062	305.271	173.928	159.472	78.232	652.370	552.624	550.356	656.895	516.180
Göl-gölet-deniz Lake - artificial lake / sea	461.582	136.065	97.517	87.392	232.621	225.805	83.154	97.953	289.800	104.354	285.196	260.497	243.941
İçme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yeraltı suyu miktarı (bin m ³ /yıl) Fresh surface water abstraction for municipal water supply network (thousand m ³ /year)	1.982.555	2.063.323	2.164.364	2.215.193	2.381.626	2.209.921	2.495.047	2.592.253	2.838.737	3.275.202	3.314.654	3.575.817	3.629.220
İçme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yeraltı suyu miktarı (bin m ³ /yıl) Fresh ground water abstraction for municipal water supply network (thousand m ³ /year)	2.681.857	2.749.774	2.754.113	2.739.098	2.781.872	2.336.654	2.289.687	2.344.090	2.408.620	2.563.359	2.878.503	2.916.585	3.046.977
Kişi başı çekilen günlük su miktarı (litre/kişi-gün) Water abstraction per capita in municipalities (liters/capita-day)	252	255	259	255	245	215	216	216	203	217	224	228	229
İçme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılan su miktarı (bin m ³ /yıl) Water distribution by municipal water supply network (thousand m ³ /year)	...	...	...	1.988.217	2.375.043	2.400.522	2.579.676	2.801.939	3.394.545	3.732.875	4.045.486	4.309.405	4.568.750
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi sayısı Number of drinking water treatment plants	113	123	131	140	139	170	206	258	381	519	629	714	784
Fiziksel / Physical	57	63	69	73	69	71	77	79	69	54	22	16	15

Belediye Su Göstergeleri, 1994–2022 Municipal Water Indicators, 1994–2022													
Konvansiyonel / Conventional	55	59	61	66	68	84	96	132	165	197	197	220	243
Gelişmiş / Advanced	1	1	1	1	2	15	33	47	147	268	410	478	526
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi kapasitesi (bin m ³ /yıl) Total capacity of drinking water treatment plants (thousand m ³ /year)	3.244.979	3.525.507	3.736.368	3.718.085	3.994.060	4.422.745	4.499.508	4.629.842	5.346.014	5.558.307	6.023.791	6.239.288	6.850.386
Fiziksel / Physical	131.585	149.328	269.669	273.931	163.128	136.743	156.490	132.800	148.052	115.489	31.000	21.501	11.597
Konvansiyonel / Conventional	3.112.889	3.375.674	3.466.194	3.443.649	3.629.791	4.166.692	4.172.571	4.291.360	4.955.564	4.989.372	5.437.331	5.668.930	6.073.387
Gelişmiş / Advanced	505	505	505	505	1.142	119.310	170.447	205.681	242.398	453.446	555.461	548.858	765.402
İçme ve kullanma suyu arıtma tesislerinde arıtılan su miktarı (bin m ³ /yıl) Amount of drinking water treated (thousand m ³ /year)	1.667.032	1.709.727	1.892.348	2.079.116	2.426.639	2.120.561	2.520.085	2.729.430	2.995.001	3.350.389	3.574.058	3.900.478	4.061.607
Fiziksel / Physical	34.368	43.520	102.689	100.224	63.528	54.425	54.615	43.314	47.875	33.653	3.677	9.160	1.018
Konvansiyonel / Conventional	1.632.655	1.686.207	1.789.659	1.978.891	2.352.437	2.019.619	2.401.093	2.602.102	2.880.041	3.113.183	3.222.165	3.631.079	3.889.764
Gelişmiş / Advanced	-	-	-	-	675	46.517	64.378	84.015	87.035	203.553	278.216	260.240	390.825
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu Number of municipalities served by drinking water treatment plants	236	252	303	313	413	434	346	411	436	446	443	459	493
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusu Municipal population served by drinking water treatment plants	18.510.532	19.375.843	20.855.947	22.794.758	28.839.255	29.074.451	32.982.877	35.888.415	41.610.124	43.881.160	46.229.893	49.381.682	50.850.358
İçme ve kullanma suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı Rate of population served by drinking water treatment plants in total municipal population (%)	35	36	39	42	49	50	54	56	58	59	60	61	63

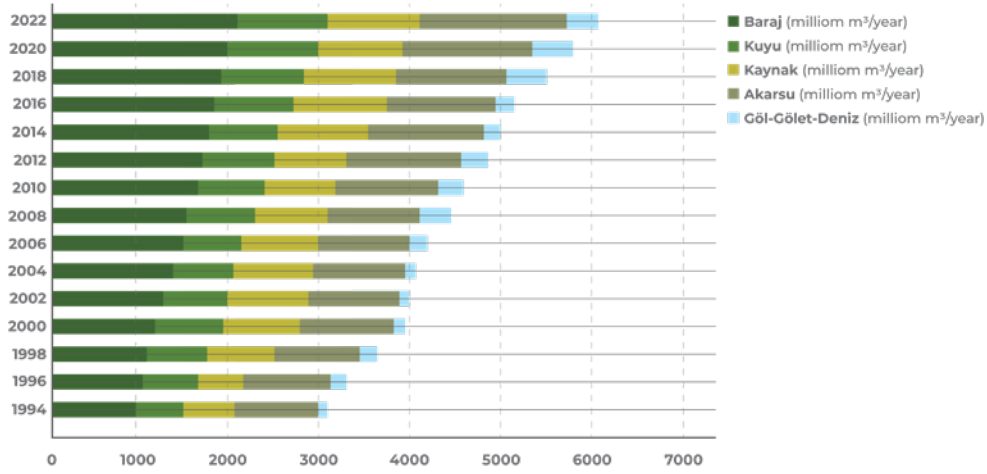
Türkiye’de 2022 yılında, içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen suyun yüzde 43’ü barajlardan, yüzde 29,1’i kuyulardan, yüzde 16,5’i kaynaklardan, yüzde 7,7’si akarsulardan ve yüzde 3,7’si göl, gölet ve denizlerden çekilmiştir.

2022 yılında, içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı yüzde 98,8 ve içme ve kullanma suyu arıtma tesisleri ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı ise yüzde 63 olarak tespit edilmiştir.

Belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere, 1994 yılı itibarıyla 3,24 milyar m³ su çekilmişken bu rakam 2022 yılında 4,56 milyar m³'e çıkmıştır.

İçme ve kullanma suyu şebekelerine çekilen toplam 6,7 milyar metreküp suyun 4,1 milyar metreküpü içme ve kullanma suyu arıtma tesislerinde arıtılmıştır. Arıtılan suyun yüzde 90,4'üne konvansiyonel, yüzde 9,6'sına gelişmiş, yüzde 0,03'üne ise fiziksel arıtma uygulanmıştır.

Belediye İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Suyun Kaynaklara Göre Dağılımı

Nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme, ekonomik büyüme ve iklim değişikliği, su kaynakları üzerinde baskı oluşturmaktadır. SKA 6 kapsamında Türkiye, entegre su kaynakları yönetimi ve su kaynaklarının verimli kullanımı konularında havza bazlı su yönetimini benimseyerek mesafe katetmiştir. Hazırlanmakta olan Nehir Havza Yönetim Planları da entegre su kaynakları yönetimine önemli katkı sağlayacaktır.

SKA 7 (Erişilebilir ve Temiz Enerji): Türkiye, enerjiye kesintisiz erişim konusunda bölgesel farklılıkları gidermiş, kaynak çeşitlendirmesini güçlendirerek arz güvenliğini büyük ölçüde garantiye almıştır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artması ve enerji verimliliğinin artırılması için alınan tedbirler sonucunda Türkiye, enerjiye erişimde önemli yol katetmiştir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; yenilenebilir enerji santrallerinin şebeke bağlantı işlemlerinin kolaylaştırılması, temiz enerji kaynaklarının ısınma ve ulaştırma gibi alanlarda kullanımının teşvik edilmesi, sanayi tesislerinde ve binalarda enerji tüketiminin optimize edilmesine yönelik programlar yürütülmesidir.

ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Herkesin uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişiminin güvence altına alınması.

Neden?

Günlük yaşantımızın sorunsuz akması ve eşit kalkınma için erişilebilir ve güvenilir enerjiye ihtiyacımız var.

İyi düzenlenmiş bir enerji sistemi başta iş dünyası, ilaç ve eğitim, tarım, altyapı, iletişim ve yüksek teknoloji olmak üzere tüm sektörlere destek sağlar:

Enerjiye erişimdeki eksiklikler ise insani ve ekonomik kalkınmanın önündeki engellerdir.

Bizim evde elektrik var. Bu amaçla niye ilgileneyim?

Onlarca yıldır, kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtlar elektrik üretiminin ana unsurları oldu. Karbon temelli yakıtlar büyük oranda sera etkisi yapan gazların salımına yol açtı ve insanlar ve çevre için tehlike oluşturmaya başladı.

7 ERİŞİLEBİLİR VE TEMİZ ENERJİ

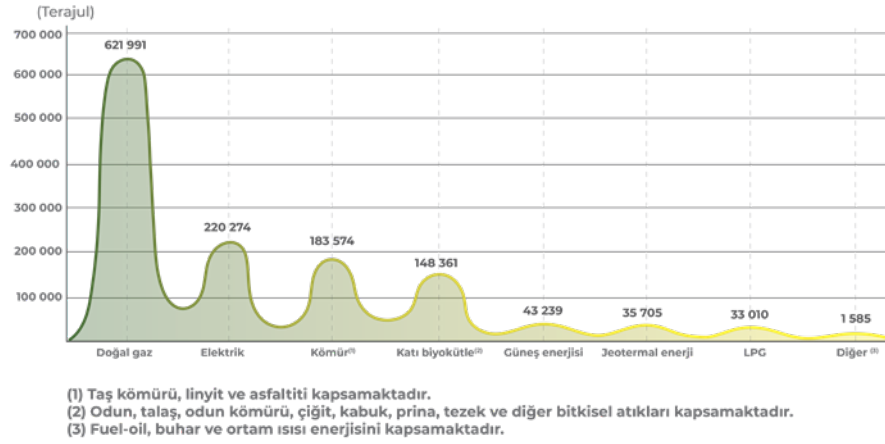

Enerji üretimi iklim değişikliğinin ana unsurlarından biri. Sera etkisi yapan gazların yüzde 60'ı enerji üretiminden kaynaklanıyor

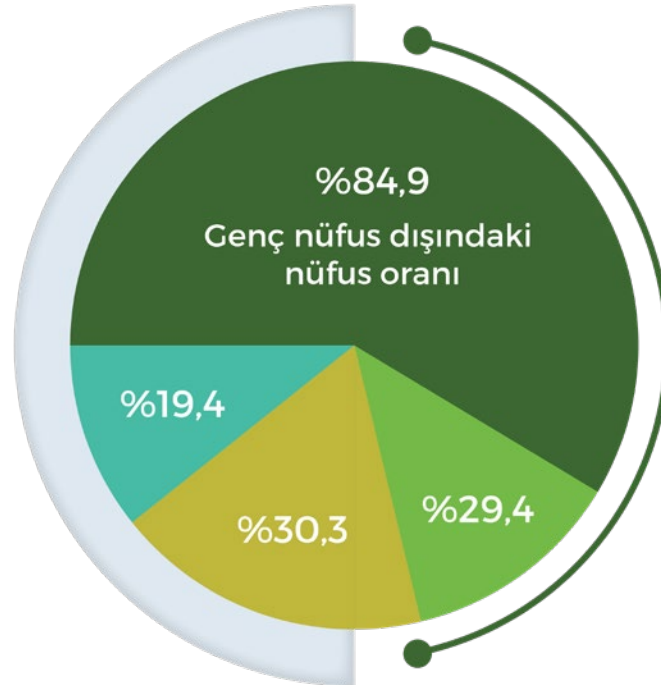
Hane Halkı Nihai Enerji Tüketim Araştırması sonuçlarına göre; 2022 yılında hanelerin toplam nihai enerji tüketimi 1 milyon 287 bin 738 terajul olarak gerçekleşmiştir. Hanelerde tüketilen enerji kaynaklarının paylarına göre, nihai enerji tüketiminde yüzde 48,3 ile doğal gaz, yüzde 17,1 ile elektrik ve yüzde 14,3 ile kömür ilk sıralarda yer almaktadır.

Enerji Kaynaklarının Nihai Enerji Tüketim Miktarları, 2022

Hane halkı toplam nihai enerji tüketimi, kullanım amacına göre incelendiğinde; 2022 yılında alan ısıtma amaçlı tüketim, toplam tüketimin yüzde 65,3'ünü oluşturmuştur. Alan ısıtmadan sonra, sırasıyla aydınlatma ve elektrikli ev aletleri kullanımı yüzde 14,1 ile ikinci sırayı, su ısıtma ise yüzde 11,9 ile üçüncü sırayı almıştır. Pişirme amaçlı tüketim, toplam tüketimin yüzde 7,7'si olurken, alan soğutma ve diğer amaçlı tüketimlerin payı ise yüzde 0,9 olarak gerçekleşmiştir.

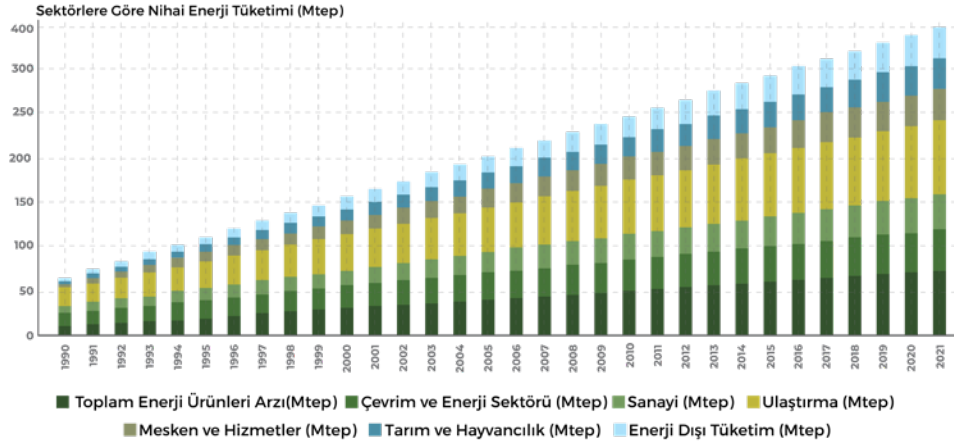
Kullanım Amacına Göre Toplam Nihai Enerji Tüketimi, 2022

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Türkiye’de 2021 yılında toplam enerji tüketimi 159,43 Mtep(milyon ton eş değer petrol) olmuştur. Türkiye’nin toplam enerji tüketimi 1990 yılına göre yüzde 204, 2005 yılına göre yüzde 80, 2020 yılına göre ise yüzde 8 oranında artmıştır. 2021 yılı verilerine göre, AB-27 ülkelerinde toplam enerji tüketimi, bir önceki yıla göre yüzde 18 oranında artmıştır.

Türkiye’de 2021 yılında toplam enerji tüketiminin dağılımına bakıldığında, en yüksek tüketimin yüzde 26,1 ile sanayi sektöründe ve yüzde 23,9 ile konut ve hizmetler sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Bunu yüzde 22,3 ile çevrim ve elektrik, yüzde 19,2 ile ulaştırma, yüzde 4,8 ile enerji dışı ve yüzde 3,2 ile tarım ve hayvancılık sektörü takip etmektedir.

Sektörlere Göre Toplam Enerji Tüketimi (Bin TEP)

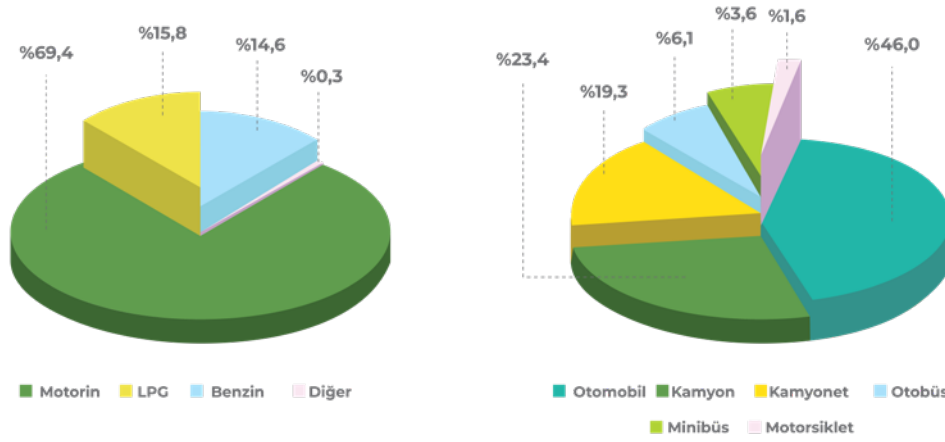

Ulaştırma Sektörü Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri, 2023

Ulaştırma Sektörü Nihai Enerji Tüketim Araştırması sonuçlarına göre; kara yolu taşımacılığında 2023 yılında nihai enerji tüketimi 1 milyon 69 bin 246 terajul(1) olmaktadır. Tüketilen yakıtlar itibarıyla; toplam enerji tüketiminin yüzde 69,4’ü motorin; yüzde 15,8’i LPG, yüzde 14,6’sı benzin ve yüzde 0,3’ü diğer yakıtlar olarak gerçekleşmektedir.

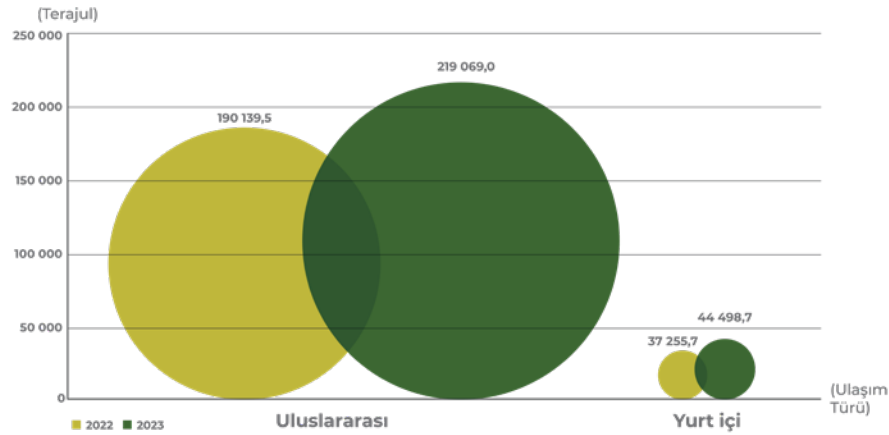
Kara yolu taşımacılığında 2023 yılında tüketilen nihai enerjinin, yüzde 46’sını otomobiller, yüzde 23,4’ünü kamyonlar, yüzde 19,3’ünü kamyonetler ve yüzde 6,1’ini otobüsler tüketmektedir.

Kara Yolu Taşımacılığında Nihai Enerji Tüketiminin Yakıt ve Taşıt Türlerine Göre Dağılımı, 2023

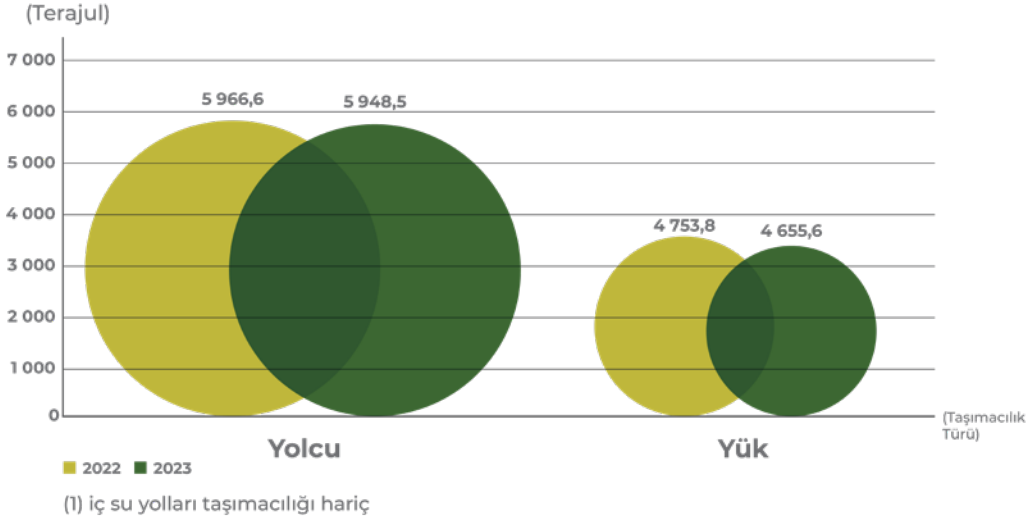
Hava yolu taşımacılığında 2023 yılında nihai enerji tüketimi 263 bin 683 terajul olmaktadır. Toplam enerji tüketiminde uluslararası hava yolu taşımacılığının payı yüzde 83,1 olurken, yurt içi hava yolu taşımacılığının payı yüzde 16,9 olarak gerçekleşmektedir. Hava yolu taşımacılığında jet yakıtı (kerosen) tüketimi bir önceki yıla göre yüzde 15,9 artmıştır.

Ulaşım Türüne Göre Hava Yolu Taşımacılığında Jet Yakıtı (Kerosen) Tüketimi (Tj), 2022, 2023

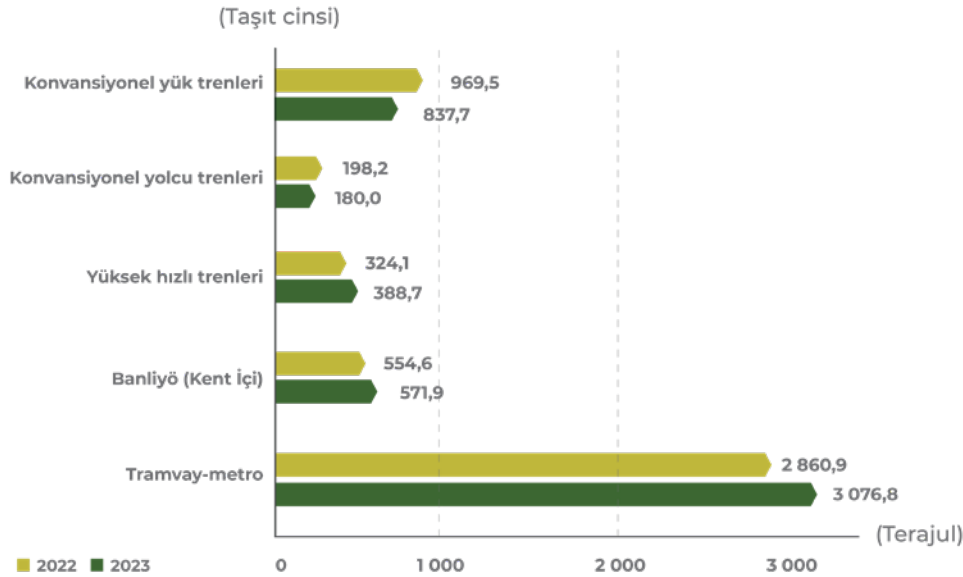
Yurt içi deniz yolu taşımacılığında 2023 yılında nihai enerji tüketimi 11 bin 186 terajul olmaktadır. Toplam enerji tüketiminde yolcu taşımacılığının payı yüzde 53,3 olurken, yük taşımacılığının payı yüzde 46,7 olarak gerçekleşmiştir. İç su yolları hariç toplam yurt içi deniz yolu taşımacılığında motorin tüketimi bir önceki yıla göre yüzde 1,1 azalmaktadır.

Taşımacılık Türüne Göre Yurt İçi Deniz Yolu Taşımacılığında⁽¹⁾ Motorin Tüketimi (Tj), 2022, 2023

Demir yolu taşımacılığında 2023 yılında nihai enerji tüketimi 9 bin 905 terajul olmaktadır. Enerji kaynaklarının paylarına göre; enerji tüketiminde elektriğin payı yüzde 51 olurken motorinin payı yüzde 49 olarak gerçekleşmiştir. Demir yolu taşımacılığında 2023 yılında motorin tüketimi bir önceki yıla göre yüzde 7,4 azalırken, elektrik tüketimi ise yüzde 3 oranında artış göstermiştir. Yüksek hızlı trenlerin elektrik tüketimi yüzde 20; tramvay ve metroların elektrik tüketimi ise yüzde 7,5 artmaktadır.

Taşıt Cinsine Göre Demir Yolu Taşımacılığında Elektrik Tüketimi (Tj) 2022, 2023

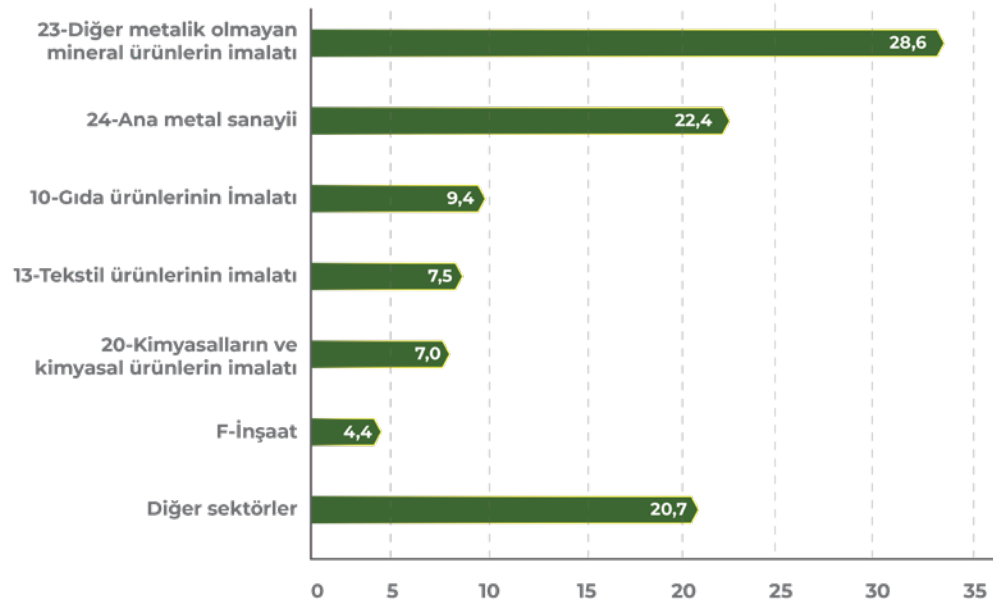

Sanayi Sektörü Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri, 2023

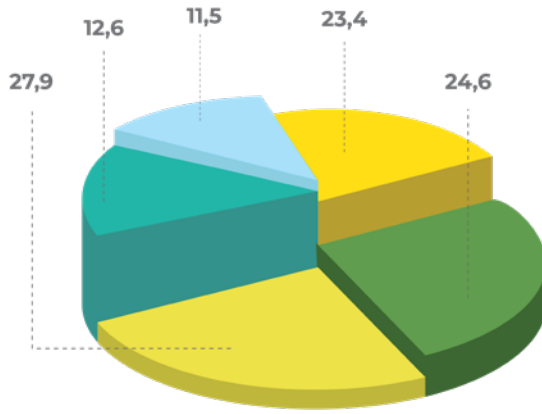
Sanayi Sektörü Nihai Enerji Tüketim İstatistikleri Araştırması, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından, imalat sanayi ve inşaat sektörlerini kapsayacak biçimde, örnekleme yöntemiyle seçilen ve sektörün tümünü temsil edecek 24.626 girişime uygulanan bilgisayar destekli web görüşmesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında girişimlerin 2023 referans yılında nihai olarak tükettikleri enerji kaynaklarına ait bilgiler derlenmiştir. İlk kez yayımlanan bu bülten ile imalat sanayi ve inşaat sektörü ayrıntısında enerji ürünlerinin sektörel tüketimine ait istatistikler sunulmaktadır. Nihai enerji tüketimine ilişkin istatistikler, haber bülteni ekinde yer alan tablolarda, terajul⁽¹⁾ ve orijinal birim ayrıntısında yer almaktadır.

Sanayi Sektörü Nihai Enerji Tüketim Araştırması sonuçlarına göre; sanayi sektöründe 2023 yılında toplam nihai enerji tüketimi 1 milyon 706 bin 480 terajul olmaktadır. Alt sektörler itibariyle nihai enerji tüketiminde en büyük payı, yüzde 28,6 ile “diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı” sektörü almaktadır. Bu sektörü sırasıyla, yüzde 22,4 ile ana metal sanayii, yüzde 9,4 ile gıda ürünleri imalatı ve yüzde 7,5 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörleri takip etmektedir. “Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı” sektörünün nihai enerji tüketimindeki payı yüzde 7 olurken inşaat sektörünün payı yüzde 4,4 olarak gerçekleşmiştir.

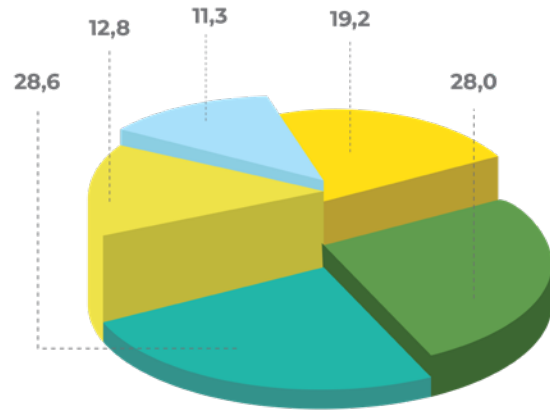
Sanayide Nihai Enerji Tüketiminin Sektörlere Göre Dağılımı (%), 2023

Sanayi sektöründe enerji kaynaklarının paylarına göre; yüzde 27,9 ile elektrik, yüzde 24,6 ile katı fosil yakıtlar, yüzde 23,4 ile doğal gaz ve yüzde 12,6 ile petrol ürünleri nihai enerji tüketiminde en çok tüketilen enerji kaynakları olmaktadır. Alt sektörler itibarıyla enerji tüketiminin en yoğun olduğu “diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı” sektöründe ise en çok tüketilen enerji kaynağı yüzde 28,6 ile petrol ürünleri olmaktadır. Bu sektörde, petrol ürünlerini yüzde 28 ile katı fosil yakıtlar, yüzde 19,2 ile doğal gaz ve yüzde 12,8 ile elektrik takip etmektedir.

Sanayi sektörü toplam nihai enerji tüketiminin enerji kaynaklarına göre dağılımı (%), 2023

“Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı” sektöründe tüketilen enerji kaynaklarının dağılımı (%), 2023

■ Elektrik ■ Katı fosil yakıtlar ■ Doğal gaz ■ Petrol ürünleri ■ Diğer

Grafikteki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplam 100'ü vermeyebilir.

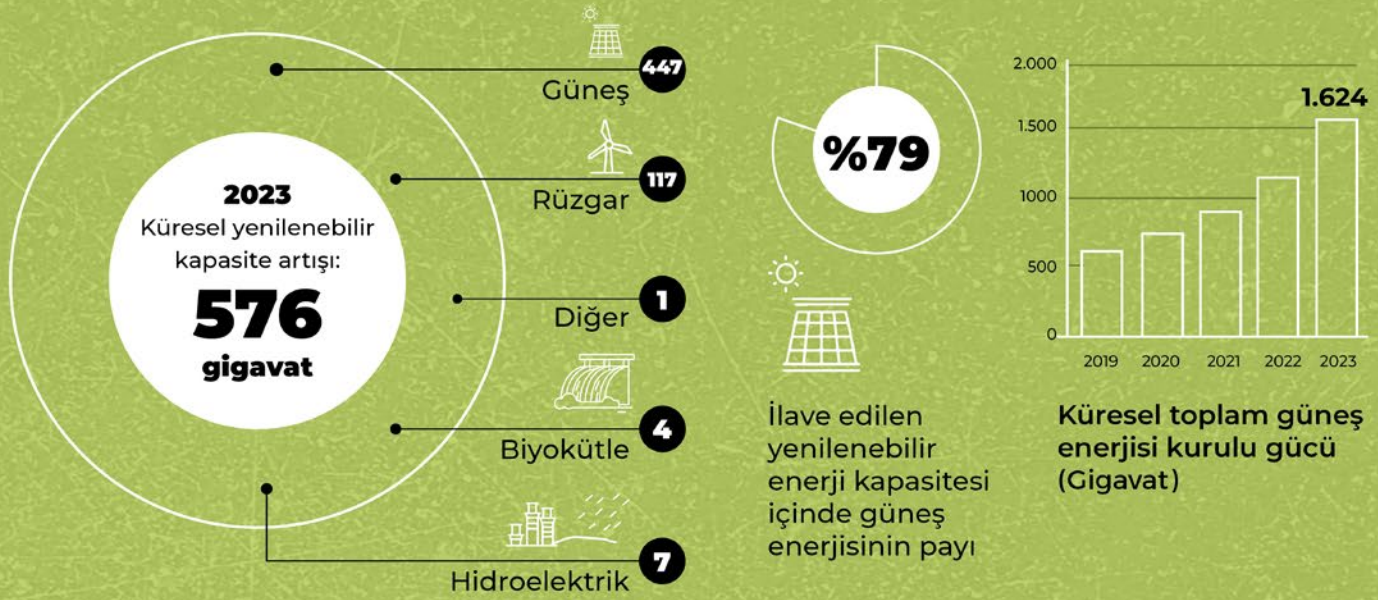
Türkiye’de özellikle elektriğe erişim konusunda hızlı bir gelişme kaydedildiği, yenilenebilir enerjinin enerji üretimi içerisindeki payını artırmak için teşvik mekanizmalarının kullanıldığı, yine enerji verimliliği alanında yasal düzenlemelerin kapsamının genişletildiği görülmektedir.

Türkiye’nin büyüyen ekonomisi ve artan nüfusu enerji talebini artırmaktadır. Başta enerji verimliliğindeki iyileşmelerle talebin azaltılması ve enerji arzında yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, önemli gelişmeler olarak görülmektedir.

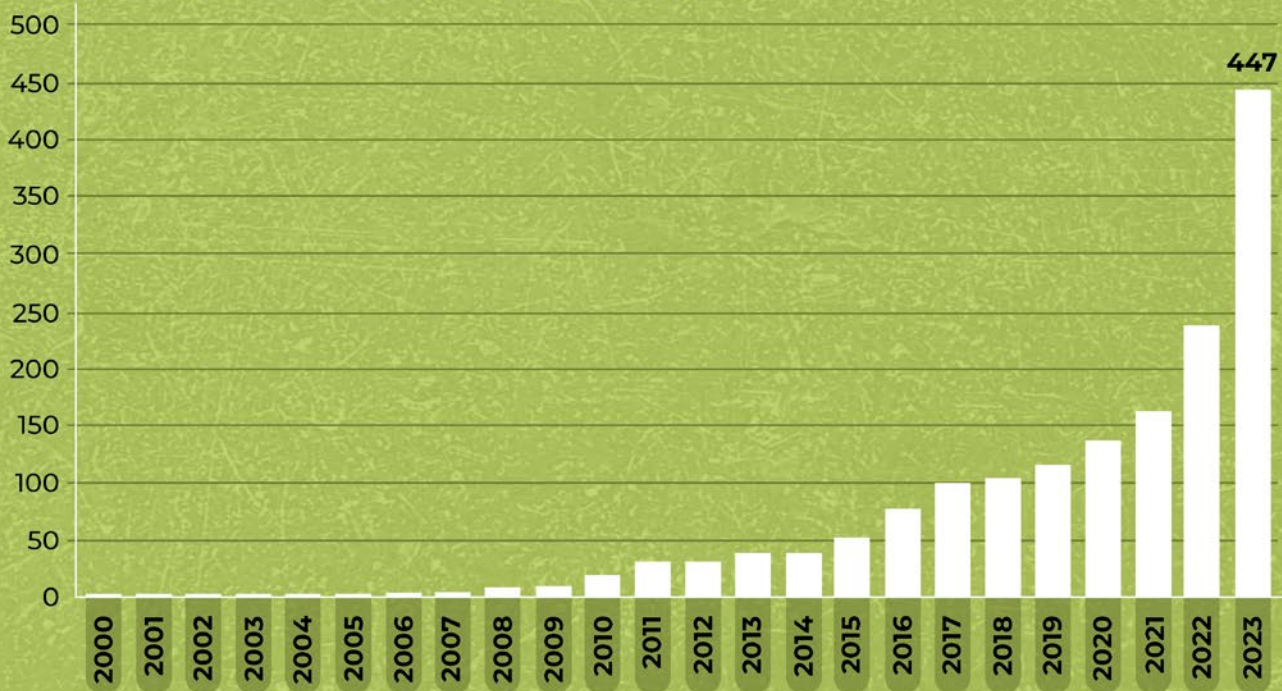

Küresel güneş enerjisi sistemi kurulumunda tüm zamanların rekoru kırıldı

Temiz enerji kapasite artışında geçen yıl gerçekleşen 576 gigavatlık sistem kurulumu arasında güneş enerjisi, 447 gigavat ile tüm zamanların rekorunu kırdı.

Yıllara göre ilave güneş enerjisi kurulumu (Gigavat)

Bu gelişmelerin SKA hedefleriyle uyumlu olarak kalkınma planları, yıllık programlar, strateji belgeleri ve Millî Enerji ve Maden Politikası'yla sağlandığı değerlendirilmektedir. Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarının enerji arzı içindeki payının artırılması kaynak çeşitliliğinin sağlanması, dışa bağımlılığının azaltılması ve emisyonların azaltılması bakımından tüm SKA hedeflerine erişilmesini kolaylaştıracaktır.

SKA 8 (İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme): Türkiye, uygulanan makroekonomik ve yapısal politikalar neticesinde 2000-2016 döneminde GSYH artış hızı, tarım dışı istihdam artışı, finansmana erişim, insana yakınsır işler ve kapsayıcı istihdam gibi alanlarda önemli bir iyileşme sağlamıştır. Geline aşamada teknolojik dönüşüm, verimlilik artışı, nitelikli istihdam ve çevre dostu büyüme konuları önem kazanmıştır. İstihdam açısından ise bölgesel ve sektörel dağılım ile kadınların istihdama katılımı konularında hâlen ilerleme ihtiyacı mevcuttur. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; toplam faktör verimliliğinin yükseltilmesi, KOBİ'lerin verimliliğinin iyileştirilmesi, üretim ve tüketimde kaynak verimliliğinin sağlanması, kadın ve genç istihdamının artırılmasıdır.

İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Kesintisiz, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tam ve üretken istihdamın ve herkes için insana yakışır işlerin desteklenmesi.

Neden?

Yoksulluk ancak düzenli ve iyi ücret veren istihdam sayesinde yok edilebilir. Yaklaşık 2,2 milyar insan 2 ABD Doları olarak belirlenen aşırı yoksulluk sınırının altında gelir elde ediyor.

Ne kadar işsiz var?

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2015 verilerine göre Dünya genelinde 204 milyondan fazla işsiz var.

Küresel işsizlik 2007 yılında 170 milyon iken 2012 yılında 202 milyona çıktı. Bu grubun 75 milyonunu ise gençler oluşturuyor.

Ne kadar işe ihtiyaç var?

Küresel istihdam piyasasına 2016-2030 yılları arasında yeni girecekler için ilave 470 milyon işe ihtiyaç var. Bu da her yıl 30 milyon yeni iş imkanı yaratılması gerektiği anlamına geliyor.

8 İNSANA YAKIŞIR İŞ VE EKONOMİK BÜYÜME

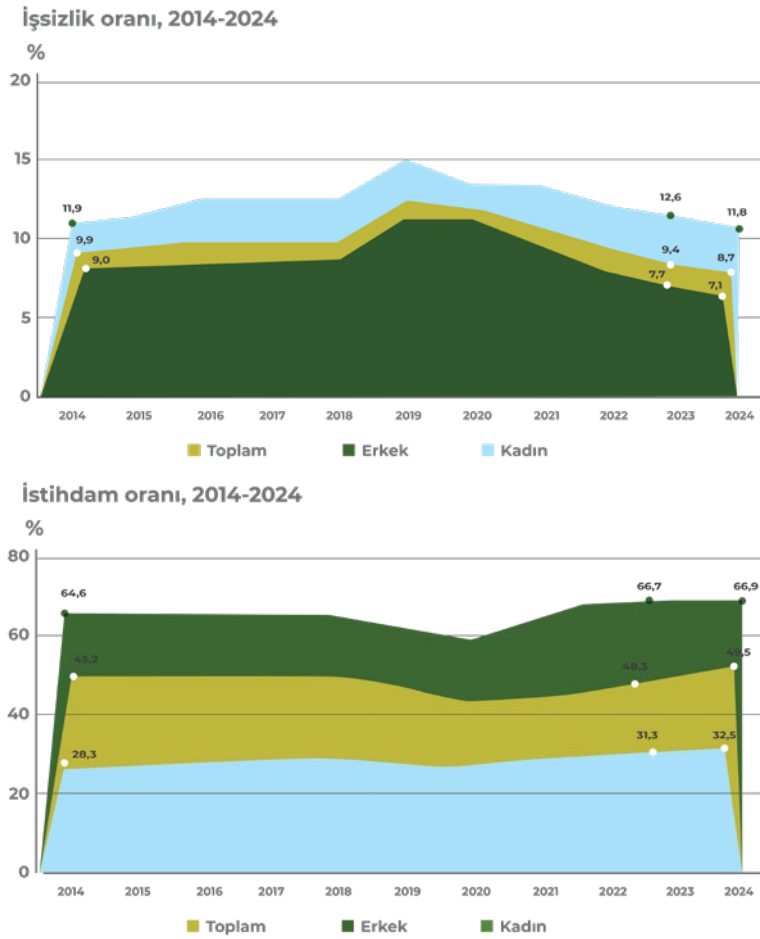

İşgücüne katılan genç nüfusa istihdam sağlayabilmek için her yıl 30 milyon yeni iş yaratılması gerekiyor.

HEDEF 8.1 SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİK BÜYÜME	HEDEF 8.2 EKONOMİK GÜÇLENME İÇİN GELİTİRİLMİŞ YENİLENEBİLİR VE KAYIYI GİDİRME	HEDEF 8.3 İŞ YARATMAK VE İSTİHDAMIN GÜÇLENMESİNİ DESTEKLEYEN POLİTİKALARIN KURULMASI	HEDEF 8.4 ÜRETİM VE ÜRETİMDE KATILIM VERİMLİLİĞİNİ ARTIRMAK	HEDEF 8.5 TAM İSTİHDAM VE EŞİT ÜRETİM İNSANA YAKIŞIR İŞ
HEDEF 8.6 GENÇLERİN İSTİHDAMDA EŞİT VE MESLEKİ GÜÇLENMEYİ DESTEKLEMESİ	HEDEF 8.7 GÜVENLİ KÜLELİĞİN, İNSAN TİCARİTİNİN VE GÜÇLÜ İSTİHDAMININ KURULMASI	HEDEF 8.8 İŞÇİ HAKLARININ KORUNMASI VE GÜVENLİ ÇALIŞMA ORTAMININ DESTEKLENMESİ	HEDEF 8.9 FAZLA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TARTIŞIMIN DESTEKLENMESİ	HEDEF 8.10 BANKA, SİGORTA VE FİNANSAL HİZMETLERE ETKİNLİK
HEDEF 8.A TİCARİTTE DESTEK AMAÇLI YARDIMLARIN ARTIRILMASI	HEDEF 8.B KÜRESEL DÜŞÜNME İSTİHDAM STRATEJİSİ GELİTİRİLMESİ			

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre; 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2024 yılında bir önceki yıla göre 151 bin kişi azalarak 3 milyon 113 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı ise 0,7 puan azalarak yüzde 8,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı erkeklerde yüzde 7,1, kadınlarda yüzde 11,8 olarak tahmin edilmiştir. İşsizlik oranı en düşük iller yüzde 4 ile Burdur ve Kastamonu iken, işsizlik oranı en yüksek il yüzde 18,3 ile Hakkâri olmuştur.

Türkiye genelinde İstihdam edilenlerin sayısı 2024 yılında bir önceki yıla göre 988 bin kişi artarak 32 milyon 620 bin kişi, istihdam oranı ise 1,2 puan artarak yüzde 49,5 olmuştur. Bu oran erkeklerde yüzde 66,9 iken kadınlarda yüzde 32,5 olarak gerçekleşmiştir.

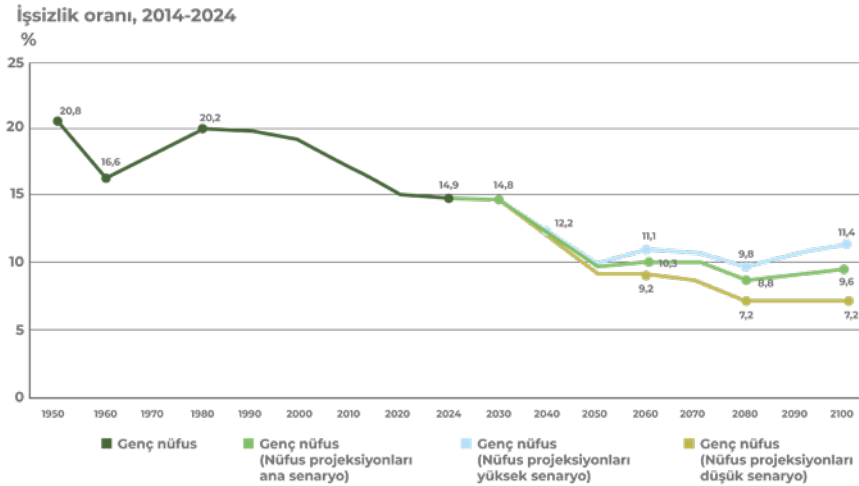
Türkiye genelinde, iş gücü 2024 yılında bir önceki yıla göre 837 bin kişi artarak 35 milyon 733 bin kişi, iş gücüne katılma oranı ise 0,9 puan artarak yüzde 54,2 olarak gerçekleşmiştir. İş gücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 72, kadınlarda ise yüzde 36,8'dir. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı 2024 yılında bir önceki yıla göre 1,1 puan azalarak yüzde 16,3 olmuş, bu yaş grubunda işsizlik oranı; erkeklerde yüzde 13,1, kadınlarda ise yüzde 22,3 olarak tahmin edilmiştir.

	2024			2023			Bir Önceki Yıla Göre Fark		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	65 926	32 624	33 302	65 425	32 383	33 042	501	241	260
İşgücü	35 733	23 478	12 255	34 896	23 052	11 844	837	426	411
İstihdam	32 620	21 809	10 811	31 632	21 286	10 346	988	523	465
İşsiz	3 113	1 669	1 444	3 264	1 766	1 498	-151	-97	-54
İşgücüne dahil olmayanlar	30 193	9 146	21 047	30 528	9 330	21 198	-335	-184	-151
İşgücüne katılma oranı (%)	54,2	72,0	36,8	53,3	71,2	35,8	0,9	0,8	1,0
İstihdam oranı (%)	49,5	66,9	32,5	48,3	65,7	31,3	1,2	1,2	1,2
İşsizlik oranı (%)	8,7	7,1	11,8	9,4	7,7	12,6	-0,7	-0,6	-0,8
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş) (%)	16,3	13,1	22,3	17,4	14,3	23,2	-1,1	-1,2	-0,9

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2024 yıl sonu itibarıyla Türkiye'nin toplam nüfusu 85 milyon 664 bin 944 kişi iken 15-24 yaş grubundaki genç nüfus 12 milyon 763 bin 159 kişi olmuştur. Genç nüfus, toplam nüfusun yüzde 14,9'unu oluştururken genç nüfusun yüzde 51,2'sini erkek nüfus, yüzde 48,8'ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler tanımına göre 15-24 yaş grubunu içeren genç nüfus, 1950 yılında toplam nüfusun yüzde 20,8'ini oluştururken bu oran, 2024 yılında yüzde 14,9 olmuştur.

Nüfus projeksiyonlarının demografik göstergelerdeki mevcut yapının devam edeceğini varsayan ana senaryosuna göre genç nüfus oranının 2030 yılında yüzde 14,8, 2040 yılında yüzde 12,2, 2060 yılında yüzde 10,3, 2080 yılında yüzde 8,8 ve 2100 yılında yüzde 7,2 olacağı öngörülmektedir.

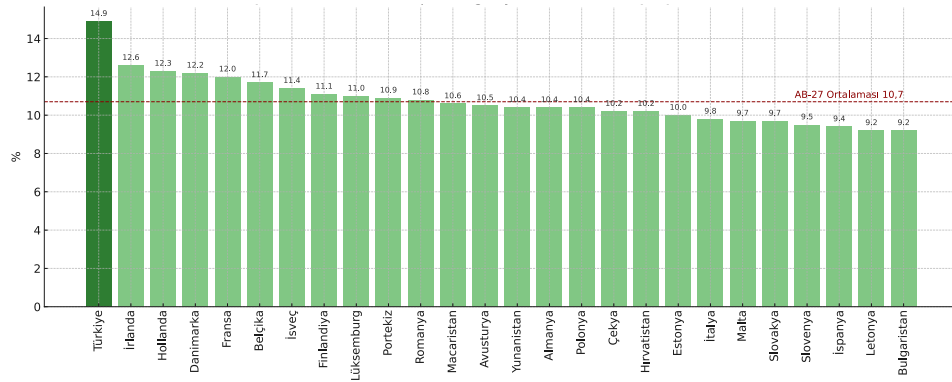
Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1950-2100

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1950-1990 TÜİK, Nüfus Tahminleri, 2000 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2010-2024 TÜİK, 2024 Nüfus Projeksiyonları, 2030-2100

Türkiye'nin genç nüfus oranının yüzde 14,9 ile AB üye ülkelerinin genç nüfus oranlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. AB üyesi 27 ülkenin genç nüfus oranları incelendiğinde, 2024 yılında genç nüfus ortalaması yüzde 10,7'dir. AB üye ülkeleri arasında en yüksek genç nüfus oranına sahip olan ülkelerin sırasıyla yüzde 12,6 ile İrlanda, yüzde 12,3 ile Hollanda ve yüzde 12,2 ile Danimarka olduğu görülmektedir. Genç nüfus oranının en düşük olduğu ülkeler ise sırasıyla yüzde 9,2 ile Bulgaristan, yüzde 9,5 ile Litvanya, yüzde 9,7 ile Malta ve Slovenya olmaktadır.

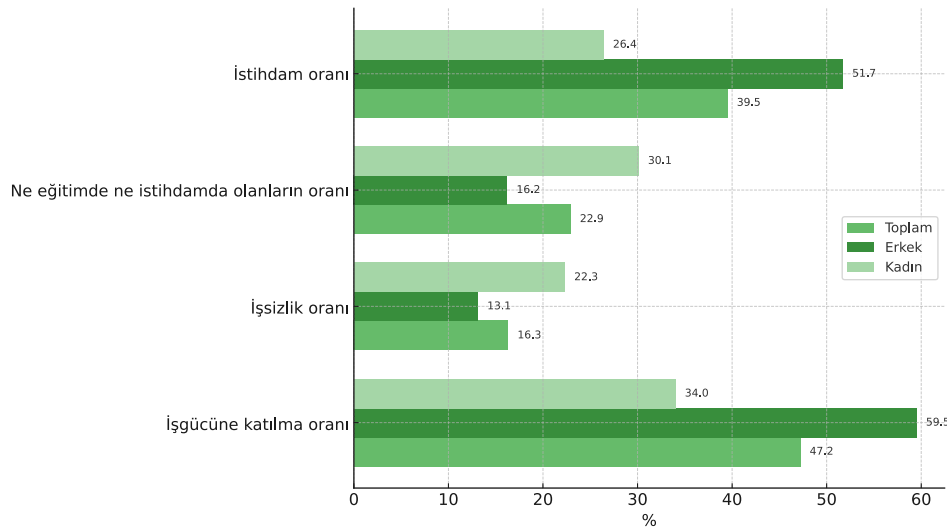
Genç Nüfus Oranının Avrupa Birliği Üye Ülkeleri İle Karşılaştırması, 2024

Kaynak: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) Veri Tabanı, 2024
TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2024

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre gençlerde iş gücüne katılma oranı, 2023 yılında yüzde 45,6 iken 2024 yılında yüzde 47,2 olmuştur. Genç erkeklerde iş gücüne katılma oranı 2023 yılında yüzde 57,4 iken 2024 yılında yüzde 59,5, genç kadınlarda ise bu oran 2023 yılında yüzde 33,1 iken 2024 yılında yüzde 34 olmuştur.

Kurumsal Olmayan Genç Nüfusun İş Gücü Durumu, 2024

Kaynak: TÜİK, Hane Halkı İş Gücü İstatistikleri, 2024

Gençlerde işsizlik oranı, 2023 yılında yüzde 17,4 iken 2024 yılında yüzde 16,3 olmuştur. Genç erkeklerde işsizlik oranı 2023 yılında yüzde 14,3 iken 2024 yılında yüzde 13,1, genç kadınlarda ise bu oran 2023 yılında yüzde 23,2 iken 2024 yılında yüzde 22,3 olmuştur.

Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2023 yılında yüzde 22,5 iken 2024 yılında yüzde 22,9 olmuştur. Genç erkeklerde ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı 2023 yılında yüzde 15,6 iken 2024 yılında yüzde 16,2, genç kadınlarda ise bu oran 2023 yılında yüzde 29,8 iken 2024 yılında yüzde 30,1 olarak tespit edilmiştir.

Hane Halkı İş Gücü Araştırması sonuçlarına göre genç nüfusun istihdam oranı, 2023 yılında yüzde 37,7 iken 2024 yılında yüzde 39,5'e yükselmiştir. Genç erkeklerde istihdam oranı 2023 yılında yüzde 49,2 iken 2024 yılında yüzde 51,7, genç kadınlarda ise bu oran 2023 yılında yüzde 25,4 iken 2024 yılında yüzde 26,4 olmuştur.

Genç nüfusun istihdamı sektörlerle göre incelendiğinde, istihdam edilen gençlerin 2024 yılında yüzde 13'ünün tarım sektöründe, yüzde 30,7'sinin sanayi sektöründe, yüzde 56,3'ünün ise hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. İstihdam edilen genç erkeklerin yüzde 11,8'inin tarım sektöründe, yüzde 35,9'unun sanayi sektöründe, yüzde 52,3'ünün hizmet sektöründe; genç kadınların yüzde 15,4'ünün tarım, yüzde 19,9'unun sanayi, yüzde 64,7'sinin ise hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir.

SKA 9 (Sanayi, Yenilik ve Altyapı): Güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapılar bu amaç kapsamında yer almaktadır. Bu hedef bağlamında Türkiye kara yolu, demir yolu ve deniz yolu ulaşımının geliştirilmesine yönelik politikalara yer vermiş ve bu alanlarda ilerlemeler sağlamıştır. Ulaşım modları arasında denge ve entegrasyonun sağlanması, öncelikli alanlar arasında yer almıştır. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de sanayi sektörünün altyapısının güçlendirilmesi ve ulaştırma altyapısının iyileştirilmesi için önemli miktarda kaynak ayrılmış, kara yolu yatırımları başta olmak üzere havaalanı, deniz limanları ve demir yolu taşımacılığına yönelik pek çok yatırım ve büyük ölçekli proje gerçekleştirilmiştir.

9

SANAYİ,
YENİLİKÇİLİK
VE ALTYAPI

SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPI: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Dayanıklı altyapıların inşası, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmenin desteklenmesi ve yenilikçiliğin güçlendirilmesi

Neden

Ekonomik büyüme, sosyal kalkınma ve iklim değişikliği ile mücadele yoğun olarak altyapıya yatırım, sürdürülebilir sınai kalkınmaya ve teknolojik ilerlemeye bağlı bulunuyor.

Küresel ekonomik manzaranın hızla değiştiği ve eşitsizliklerin arttığını düşündüğümüzde, sürdürülebilir kalkınmanın mutlaka herkes için imkanları ulaşılır kılması ve yenilikçi yaklaşımlar ve dayanıklı altyapı ile desteklenmesi gerekir.

Peki sorun ne?

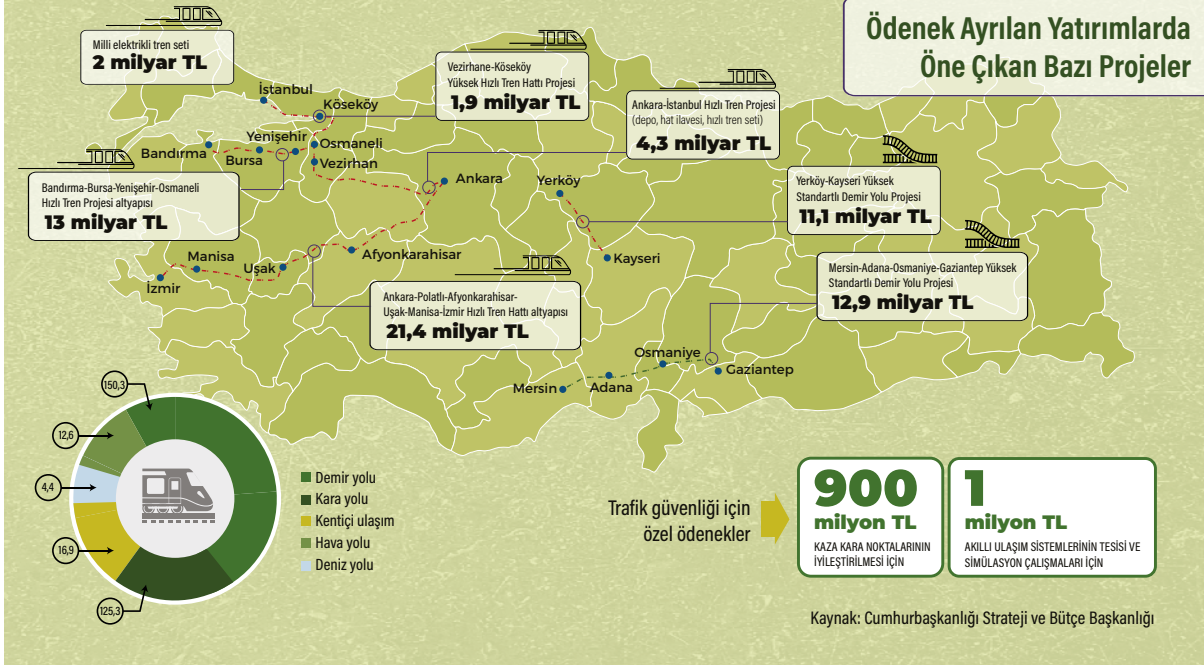
Yollar, iletişim ağları su ve kanalizasyon şebekesi ve elektrik birçok gelişmekte olan ülkede yeterli seviyede değil.

Sanayileşmenin yeni iş imkanları açma üzerindeki çarpan etkisi çok büyük. Üretim alanında gerçekleşen her bir yeni istihdam, diğer alanlarda yüzde 2.2'lik istihdam artışına katkı sağlıyor.

HEDEF 9.1 SÜRDÜRÜLEBİLİR, DAYANIKLI VE KAPSAYICI ALTYAPILARIN GELİŞTİRİLMESİ	HEDEF 9.2 KAPSAYICI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR SANAYİLEŞMENİN DESTEKLENMESİ	HEDEF 9.3 FİNANSAL MEKANİZMALAR VE PİYASALARA ERIŞİMİN ARTIRILMASI	HEDEF 9.4 SÜRDÜRÜLEBİLİR İÇİN TEMEL SANAYİ HOLLARININ VE ALTYAPILARIN İYİLEŞTİRİLMESİ	HEDEF 9.5 ARAŞTIRMAYI ARTIRILMASI VE SANAYİ TEKNOLOJİLERİN İYİLEŞTİRİLMESİ
HEDEF 9.A GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ALTYAPI İYİLEŞTİRMESİ SAĞLAYAN KURUMLARIN KURULMASI	HEDEF 9.B YÜKÜ YÜKSELTİCİ TEKNOLOJİLERİN GELİŞTİRİLMESİ VE SANAYİ GELİŞİMİNİN DESTEKLENMESİ	HEDEF 9.C BÜYÜK VE İLİTİM TEKNOLOJİLERİNE ERIŞİM		

Ulaştırma ve haberleşme sektöründe 319 milyar liralık kamu yatırımı yapılacak

2024 Yılı Yatırım Programı'na göre, söz konusu ulaştırma ve haberleşme sektörü yatırımları arasında en yüksek pay 150,3 milyar lira ile demir yollarına ayrıldı.

2000'li yıllardan itibaren ulaşım ağında önemli gelişmeler katedilmiş, kara yolları ulaşım ağı da tüm Türkiye'yi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yük ve yolcu taşımacılığına yönelik ulaştırma altyapısı, ülke coğrafyasının ve nüfusun tamamını kapsamaktadır. Yolcu taşımacılığında özellikle kara yolu ve hava yolu, yük taşımacılığında ise kara yolu ve deniz yolu altyapısı gelişmiştir.

Ar-ge harcamalarının GSYH içindeki payı artmış, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimde hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu kapsamda öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; sanayi üretiminin teknoloji seviyesinin yükseltilmesi, sanayide dijital dönüşüme yönelik araştırma ve uygulamaların teşvik edilmesi, lojistik altyapısının güçlendirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yapılacak yatırımların önceliklendirilmesidir.

2016 DEV PROJELERİN YILI OLDU

Türkiye’de bu yıl, teknolojisi ve yatırım büyüklüğü dolayısıyla merakla beklenen projeler hayata geçirildi

1 Nisan

4.5G

Mobil haberleşmede 3G’ye göre 10 kat daha hızlı olan 4.5G teknolojisi kullanılmaya başlandı

30 Haziran

OSMANGAZİ KÖPRÜSÜ

İstanbul ile İzmir arasındaki ulaşımı 3,5 saate indiren Gebze-İzmir Otoyolu Projesi kapsamında hizmete alındı

Köprü sayesinde İzmit Körfezi 4 dakikada geçilebiliyor

26 Ağustos

YAVUZ SULTAN SELİM KÖPRÜSÜ

59 metre genişliği ile dünyanın en geniş asma köprüsü

Üzerinde raylı sistem bulunan dünyanın en uzun asma köprüsü

Üzerinde toplam 10 şerit bulunuyor 8 karayolu, 2 demiryolu şeridi

5 Aralık

GÖKTÜRK-1 UYDUSU

TSK’nın hedef istihbaratına yönelik uydü görüntüsü ihtiyacını karşılayacak

Yaklaşık 90 dakikada dünya çevresinde bir tur atıyor

Yılda 60 binden fazla görüntü çekmesi öngörülüyor

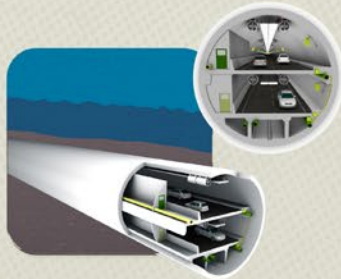

20 Aralık

AVRASYA TUNELİ

İstanbul’un iki yakası arasındaki mesafeyi 15 dakikaya düşürdü

- Denizin 106 metre altında inşa edildi
- Toplam uzunluğu 14,6 kilometre
- 3,4 kilometresi denizin altından geçiyor

26 Aralık

ILGAZ TUNELİ

Tünelin giriş ve çıkışları "köpek balığı ağı" şeklinde projelendirildi

- İç Anadolu, Batı Karadeniz’e bağlı
- Biri 5 bin 370, diğeri ise 5 bin 391 metrelik iki tüpten oluşuyor
- 16,8 kilometrelik Ilgaz Dağı yolu 11,4 kilometreye indi

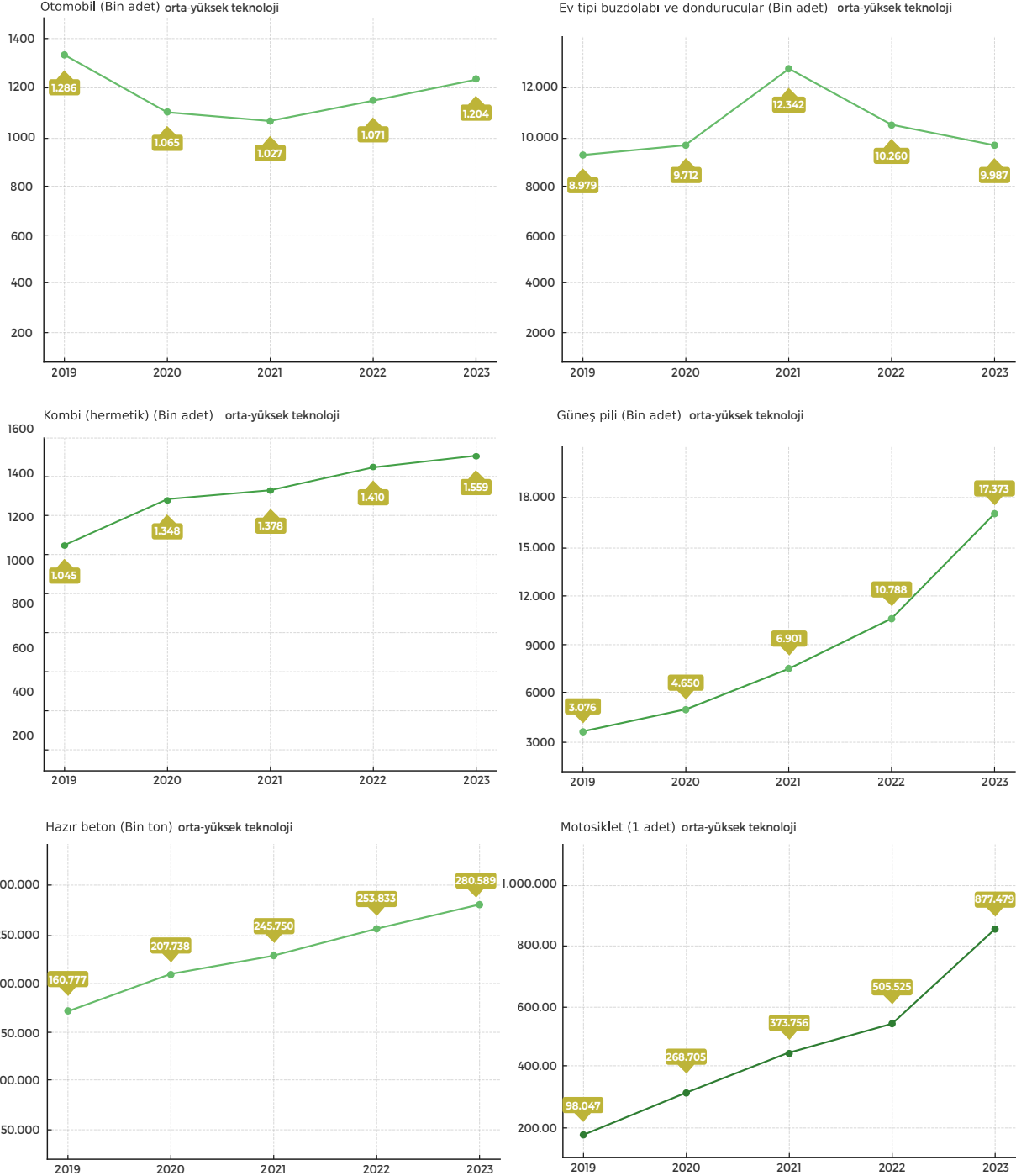
- 35 dakikada açılan Ilgaz Dağı yolunda ulaşım 8 dakikaya düştü
- Tünelin ekonomiye katkısı 38 milyon 200 bin lira

Seçilmiş sanayi ürünlerinin üretimi, 2019-2023

Ülkemizde 2023 yılında 1 milyon 203 bin 933 adet otomobil, 9 milyon 986 bin 534 adet ev tipi buzdolabı ve dondurucu, 280 milyon 588 bin 963 ton hazır beton, 1 milyon 559 bin 366 adet kombi (hermetik), 17 milyon 373 bin 413 adet güneş pili ve 877 bin 479 adet motosiklet üretilmiştir.

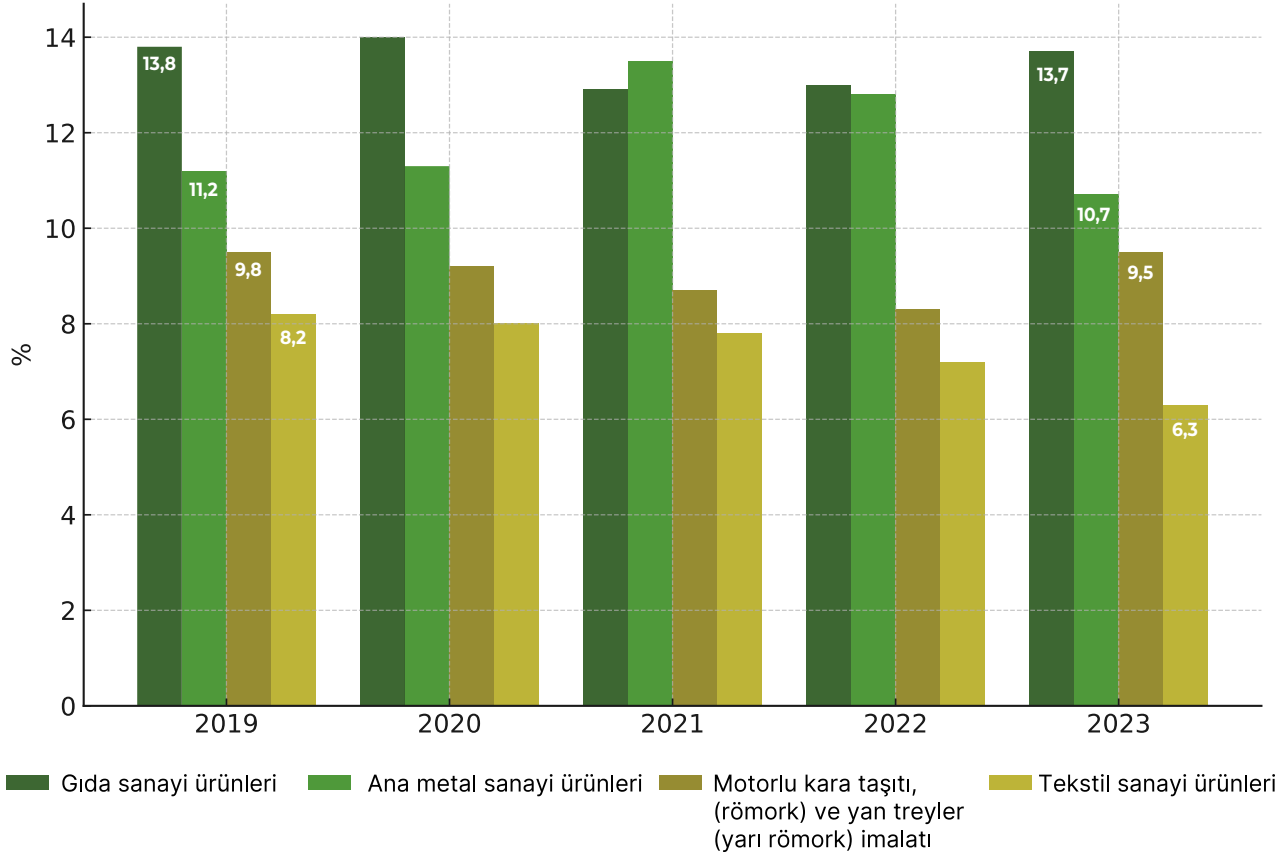
Seçilmiş Sanayi Ürünlerinin Üretimi, 2019-2023

Satış değerine göre en yüksek paya sahip ilk dört sanayi bölümü, 2019-2023

Girişimlerin 2023 yılında ürettikleri ürünlerden yapılan satış değerinin yüzde 13,7'sini gıda sanayi ürünleri oluşturmuştur. Bunu yüzde 10,7 ile ana metal sanayi ürünleri, yüzde 9,5 ile motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı ve yüzde 6,3 ile tekstil sanayi ürünleri takip etmiştir.

Satış Değerine Göre En Yüksek Paya Sahip İlk Dört Sanayi Bölümü, 2019-2023

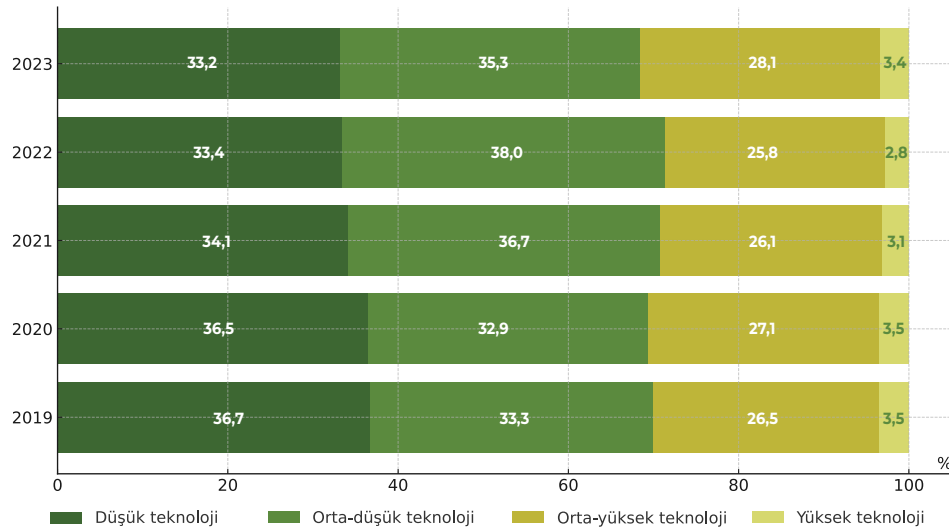
Satış Değerine Göre En Yüksek Paya Sahip İlk On Sanayi Bölümü
[Nace Rev.2], 2019-2023

Bölüm	Tanım	2019	2020	2021	2022	2023
10	Gıda sanayi ürünleri	13,8	14,1	12,4	12,6	13,7
24	Ana metal sanayi ürünleri	11,2	11,3	14,1	12,7	10,7
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	9,8	9,4	8,2	8,0	9,5
13	Tekstil sanayi ürünleri	8,2	8,2	8,3	7,4	6,3
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5,5	6,1	6,4	5,9	6,2
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	5,8	6,2	6,6	6,7	6,1
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3,9	4,3	4,0	4,8	5,2
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4,3	4,7	4,7	4,6	5,1
27	Elektrikli teçhizat imalatı	4,6	5,0	4,9	4,7	5,1
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	5,3	5,5	5,3	5,1	5,0

Üretimden yapılan satış değerinin yüzde 3,4'ünü yüksek teknoloji ürünleri oluşturmaktadır.

İmalat sanayinde 2023 yılında üretilen ürünler teknoloji düzeylerine göre sınıflandırıldığında, yüksek teknoloji sınıfındaki ürünlerin toplam satış değerinin yüzde 3,4'ünü oluşturduğu görülmektedir. Düşük ve orta-düşük teknoloji gruplarının toplamı yüzde 68,5 olurken orta-yüksek teknoloji grubunun payı yüzde 28,1 olmuştur.

Teknoloji Düzeyine Göre Ürünlerin Satış Değerinin Oransal Dağılımı, 2019-2023

Sanayide kritik teknolojik yatırımlarla uzaya erişim sağlandı

Cumhuriyet'in ilanının ardından kalkınma adımlarının atıldığı önemli sektörlerden biri sanayi olurken, özellikle son yıllarda uzay teknolojisi önemli mesafe kat edildi

1927
Teşvik-i Sanayi Kanunu ile milli yatırımlar desteklendi

1962
İlk OSB Bursa'da kuruldu

1985
Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (SaGeB) kuruldu

2023
OSB sayısı 389'a çıktı

SANAYİ İHRACATINDA REKOR
2022
254 MİLYAR DOLAR

MİLLİ TEKNOLOJİ HAMLESİ
Son 20 yılda, 'Milli Teknoloji Hamlesi' vizyonu ortaya kondu

YERLİ VE MİLLİ OTOMOBİL
Togg

İMECE
Yerli ve milli yer gözlem uydusu Nisan 2023'te hizmete alındı

MİLLİ UZAY PROGRAMI
Türkiye, ilk Türk uzay yolcusunu 2024'te uzaya göndermeye hazırlanıyor

SAVUNMA SANAYİSİNDEKİ ATILIMLAR

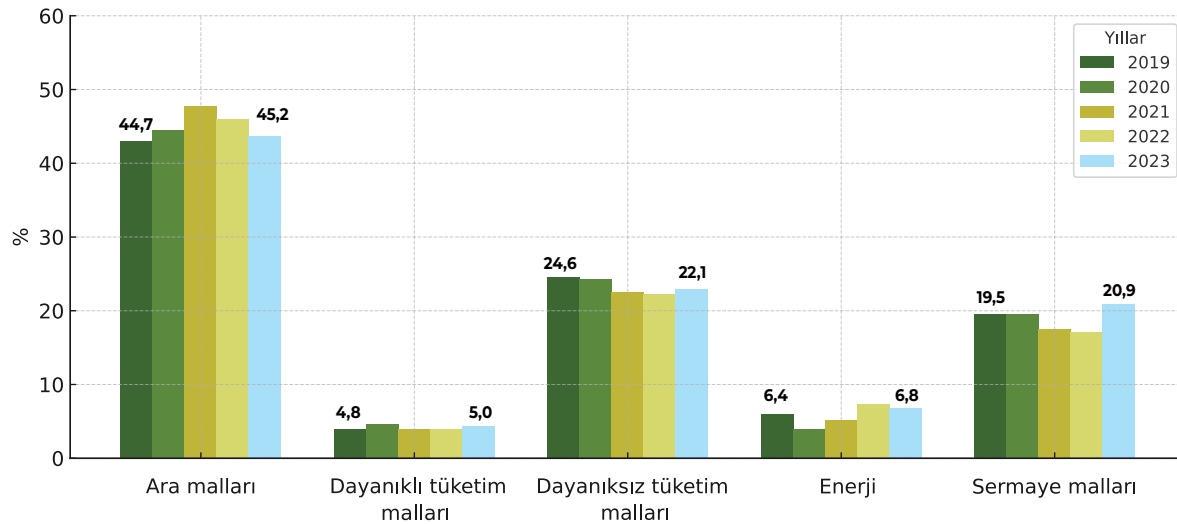

SAVUNMA VE HAVACILIK İHRACATI

2002 **248 MİLYON DOLAR** 2022 **4,5 MİLYAR DOLAR**

İmalat sanayiinde 2023 yılında üretilen ürünler ana sanayi gruplarına göre sınıflandırıldığında; toplam satış değerinin yüzde 45,2'sini ara malların, yüzde 22,1'ini dayanıksız tüketim mallarının oluşturduğu görülmektedir. Enerjinin payı ise yüzde 6,8 olmuştur.

Ana Sanayi Gruplarının Satış Değerine Göre Oransal Dağılımı, 2019-2023

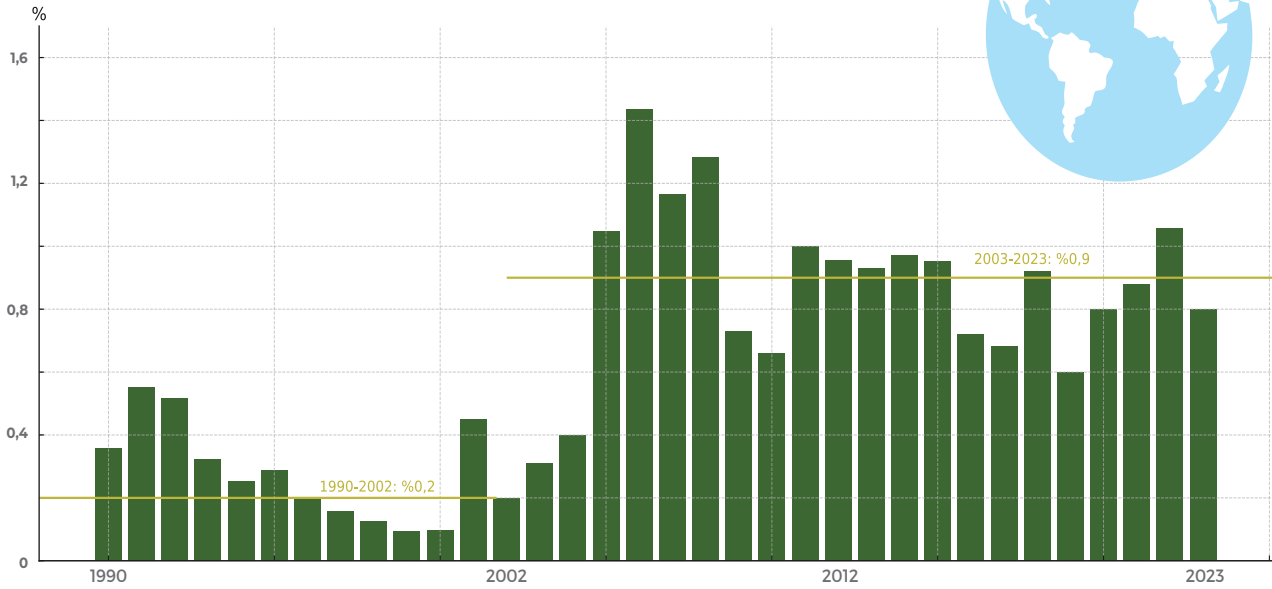

Türkiye uluslararası yatırımlarda dünya devlerinin radarında

Türkiye'ye 2003-2024 Haziran döneminde toplam 266,9 milyar dolar doğrudan yatırım girişi gerçekleşti

Türkiye'nin küresel doğrudan yatırımlardan aldığı pay, 2003-2023 döneminde %0,9'a çıktı

Türkiye'nin küresel doğrudan yatırımlardan aldığı pay

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması): Türkiye, gelir dağılımının iyileştirilmesi ile mutlak ve görel yoksulluğun azaltılması konularında uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar sonucunda önemli ilerleme kaydetmiştir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; bölgesel, sektörel ve kırılgan kesimler bazında eşitsizliklerin azaltılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır.

EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerin azaltılması

Neden?

Gelir, cinsiyet, yaş, engellilik, cinsel tercih, ırk, etnik köken ve dini inançları nedeniyle insanlar arasında ortaya çıkan eşitsizlikler dünyanın dört bir yanında hala varlığını sürdürüyor. Eşitsizlikler uzun vadede toplumsal ve ekonomik kalkınmayı tehdit eder, yoksullukla mücadeleyi sekteye uğratar, insanların kendilerini değersiz hissetmelerine yol açabilir. Bunun sonucu olarak suç oranında, hastalıklarda ve

çevrenin tahrip edilmesinde artış yaşanabilir. Daha da önemlisi, insanların fırsat eşitliğinden faydalanamaması ve hizmetlerden yararlanamaması halinde sürdürülebilir kalkınmayı başaramaz, herkes için daha iyi bir dünya kurma çabalarımızı sonuçlandıramayız.

Eşitsizliklerin sürmesinin yarattığı etkiler nelerdir?

Tahminen beş yaş altı 69 milyon çocuk aslında önlenemez nedenlerden dolayı yaşamını yitirecek. Kırsal kesimde yaşayan kadınların doğum yaparken hayatını kaybetme ihtimali kentlerde yaşayan kadınlardan üç kat daha fazla.

10 EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI

Dünya nüfusunun herhangi bir parçasını dışarıda bıraktığımızda, sürdürülebilir kalkınmayı sağlayamayız.

HEDEF 10.1 GELİR EŞİTSİZLİKLERİN AZALTILMASI	HEDEF 10.2 EKONOMİK VE TOPLUMSAL KALKINIMIN VE POLİTİK İÇERİMLERİN TEŞVİKİ	HEDEF 10.3 FAYDASI EŞİTLİĞİNİN KALDIRILMASI VE AYRIMCILIĞIN BİTİRİLMESİ	HEDEF 10.4 EŞİTLİĞİ TEŞVİK EDEN HALLER VE SOSYAL POLİTİKALARIN UYGULANMASI	HEDEF 10.5 KÜLTÜREL FİNANS PİYASALARI VE KÜLTÜRLERİN DİĞERİ YÖNLERİNE DİKKATİN ÇEKİLMESİ
HEDEF 10.6 FİNANSAL KURULUŞLARIN GELİMEKTE OLAN ÜLKELERİN YERELİLERİNİ ARTTIRMASI	HEDEF 10.7 SORUMLU VE İYİ YÖNETİLEN DÜŞ POLİTİKALARI	HEDEF 10.8 GELİMEKTE OLAN ÜLKELERE ÖZEL VE FARKLIYALANIN İNCELENMESİ	HEDEF 10.9 EN AZ GELİMEKTE OLAN ÜLKELERDE YATIRIMLARIN VE KALKINMA YATIRIMLARININ TEŞVİKİ	HEDEF 10.10 100 DÜNYA ÜÇÜNCÜ EN ZENGİN MÜLKETLERİNİN AZALTILMASI

Türkiye’de eşitsizliklerin giderilmesine yönelik pek çok yasal ve kurumsal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Yasal düzenlemelerin sosyal sigorta, sosyal yardımlar, eğitim, sağlık ve bölgesel farklılıkların giderilmesi alanlarında olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler arasında; 6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5502 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumuna İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun, 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun, 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2009/15199 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar, Bölge Kalkınma İdarelerinin Kuruluşunu Sağlayan 642 Sayılı Doğu Anadolu Projesi, Doğu Karadeniz Projesi ve Konya Ovası Projesi, Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıklarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname öne çıkmaktadır.

SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar): Türkiye, sürdürülebilir şehirleşme alanında altyapının güçlendirilmesi, kent içi ulaşım ve toplu taşıma ile atık yönetiminin uygulanması, gecekondu sorununun çözülmesi ve kentlerin dayanıklılığının artırılması açısından önemli ilerlemeler sağlamıştır. Konut piyasasındaki gelişmeler ve konut arzındaki artış nedeniyle, konuta erişimde önemli mesafe alınmıştır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılınması

Neden?

Günümüzde insanların yarısı, yani 3,5 milyar insan şehirlerde yaşıyor. Bu sayı daha da artacak. Şehirler birçok insanın geleceği olacak. İnsanlığın karşı karşıya olduğu yoksulluk, iklim değişikliği, sağlık hizmetleri, eğitim gibi devasa sorunlara şehirlerde çare bulunması gerekiyor.

Şehirlerin karşı karşıya olduğu en acil sorunlar neler?

Eşitsizlikler büyük bir endişe kaynağı. 828 milyon insan gecekonduarda yaşıyor ve bu sayı artıyor. Şehirlerde kullanılan enerji ihtiyacı yükseliyor. Çevre kirliliği endişe veriyor. Şehirler dünya yüz ölçümünün yüzde 3'ünü kapsıyor. Enerji tüketiminin yüzde 60-80'i ve karbon salımının yüzde 75'i şehirlerde gerçekleşiyor.

11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR

Önümüzdeki 10 yıl içinde şehirlerin büyümesi yüzde 95 oranında gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşecek

HEDEF 11.1 GÜVENLİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER	HEDEF 11.2 ENERJİLEBİLİR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ULAŞIM SİSTEMLERİ	HEDEF 11.3 KAPSAYICI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLEŞME	HEDEF 11.4 KÜLTÜREL VE DOĞAL DÜNYA MIRASININ KORUNMASI	HEDEF 11.5 DOĞAL AKTİFLENEN OLUMSUZ ETKİLERİN AZALTILMASI
HEDEF 11.6 SİYASİYEN DEVLETLERE ETKİLERİN AZALTILMASI	HEDEF 11.7 GÜVENLİ VE KAPSAYICI YEŞİL ALANLARA VE KAMUSAL ALANLARA ERIŞİMİN SAĞLANMASI	HEDEF 11.8 FİZİKİ ULAŞIM VE BÜYÜKŞEHİR KALINTIYA PLANLANMASI	HEDEF 11.9 KAPSAYICI, KAYNAK VERİMLİLİĞİ VE AFET RİSKİ AZALTILMASI YÖNELİK POLİTİKALARIN UYGULANMASI	HEDEF 11.10 SÜRDÜRÜLEBİLİR VE DAYANIKLI BİNALAR İÇİN EN AZ GELİTİM ÖLÇÜLERİNİN GEREKLENMESİ

3 milyon 300 bin konut depreme dayanıklı hale getirildi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca, son 20 yılda kentsel dönüşüm uygulamaları kapsamında ülke genelinde 3 milyon 300 bin konutun dönüşümü gerçekleştirildi
(2025 yılı itibarıyla bu sayı 3.9 milyona ulaşmıştır).

2022'DEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

19 BİN

riskli yapı yıkıldı

164 BİN

bağımsız birim yenilendi

250 BİN

konutun dönüşümü sahada devam ediyor

37 BİN SOSYAL DONATIYLA

1 MİLYON 180 BİN

sosyal konut inşa edildi

"İLK EVİM, İLK İŞ YERİM"

KAPSAMINDA YAPIMI DEVAM EDEN PROJELER

1 MİLYON

konut amaçlı arsa

250 BİN

sosyal konut

279 "RİSKLİ ALAN"

ve belirlenen rezerv yapı alanlarında

952 BİN

bağımsız birimin yapımı devam ediyor

Riskli yapılardaki 900 bin bağımsız birimi yenileme faaliyeti sürüyor

3 BÜYÜKŞEHİRDEKİ KENTSEL DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

İSTANBUL

695 bin bağımsız
birimin dönüşümü
tamamlandı

1,5 milyon konutun
yenileme
çalışmaları
sürüyor

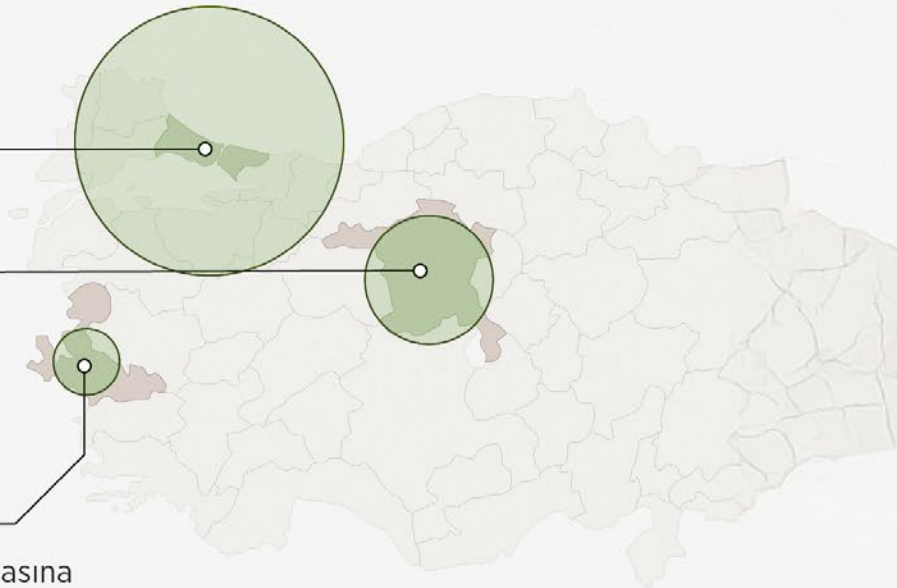
93 bin bağımsız
birimin dönüşüm
süreci devam
ediyor

ANKARA

11.600 konutun
yapımına yönelik
çalışmalar
sürdürülüyor

İZMİR

8.500 konutun inşasına
yönelik çalışmalar devam
ediyor

Türkiye'de afet yönetimi bütünlük yapı ve farklı strateji belgeleriyle kapsamlı bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar, dar gelirlilerin konuta erişiminin artırılması, afet yönetimi sürecine iklim değişikliği faktörünün entegre edilmesi ve akıllı şehirlere yönelik altyapı gelişiminin sağlanmasıdır.

İstanbul olası Marmara depremine kentsel dönüşümle hazırlanıyor

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca İstanbul'da 10 yıllık süreçte 695 bin bağımsız birimin dönüşümü tamamlandı, 93 bin bağımsız birimin ise kentsel dönüşüm süreci devam ediyor

İstanbul'un yapı stoğu

Bağımsız birim sayısı	7,1 milyon
2000'den sonra yapılan dönüşüm	2,5 milyon
Dönüşmesi gereken	1,2 milyon
Acil dönüşmesi gereken	230 bin

Esenler
2.110 konut teslim edildi
60 bin konut inşa edilecek

Zeytinburnu
1.113 birim yıkılarak
inşasına başlandı

Güngören
144 birim teslim edildi
1.626 birimin inşası devam ediyor

Fikirtepe
10.765 bağımsız birimden
1.648'i hak sahiplerine teslim edildi

Gaziosmanpaşa
5.375 birimin dönüşüm süreci
yürütülüyor

Üsküdar
551 konut tamamlandı
7.084 konut çalışmaları devam ediyor

Kağıthane
745 birim teslim edildi

Kartal
130 bağımsız birim teslim edildi
1.092 birimin inşası devam ediyor

Beykoz
823 bağımsız birimin
inşasına başlandı

Beyoğlu
939 birim yıkılarak
inşasına başlandı

Çatalca
285 birim ile uzlaşma
sağlandı

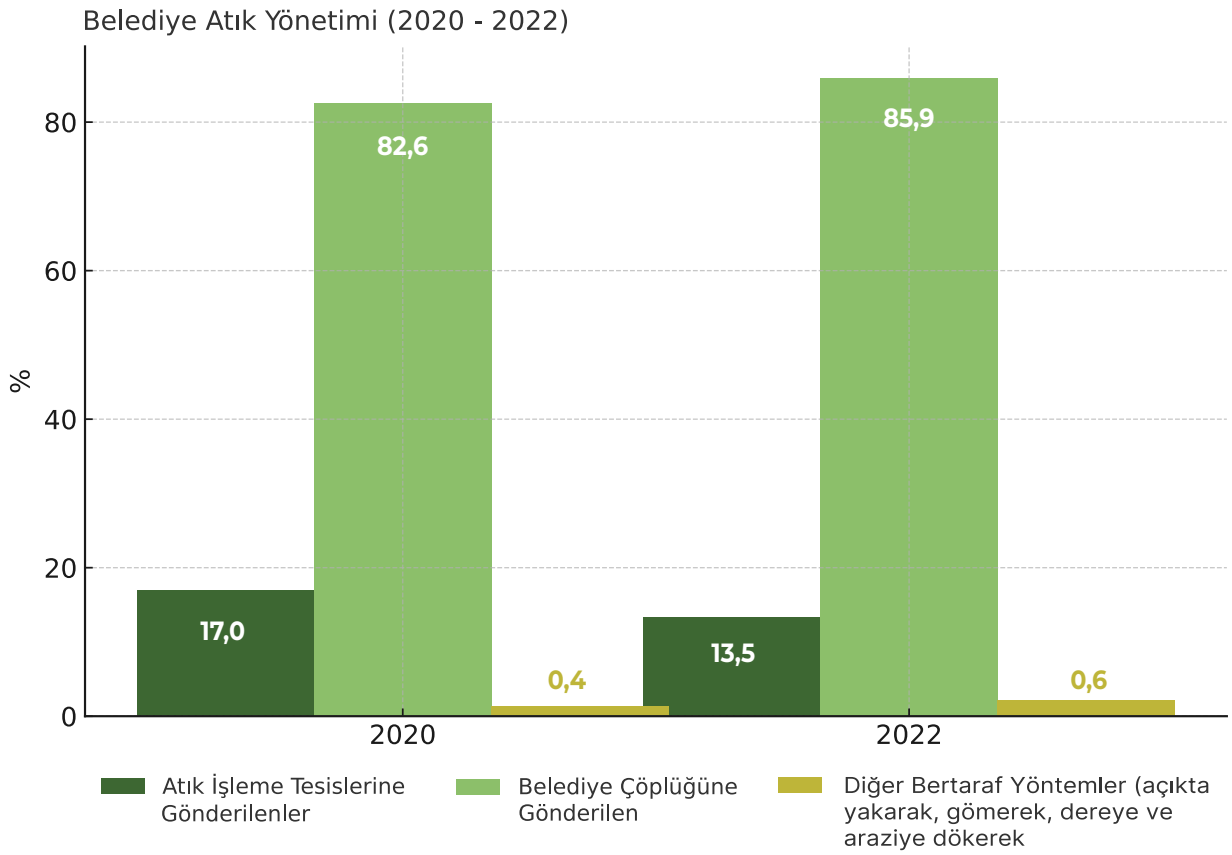
Ümraniye
615 birim yıkılarak
inşasına başlandı

Pendik
2.027 bağımsız birimin
tahliye ve yıkım süreci tamamlandı

Eyüp Sultan
653 birimin yıkımı
devam ediyor

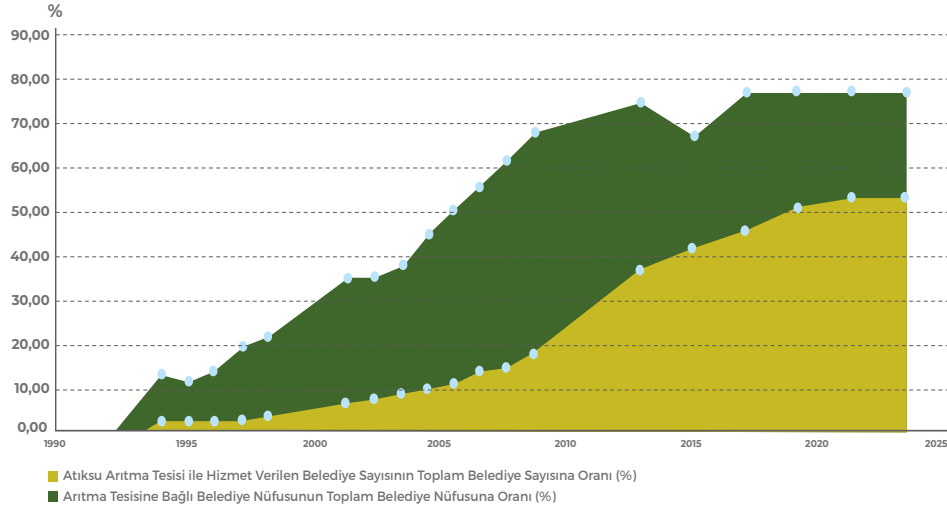
İstanbul'da büyük dönüşümü sağlayacak *Kentsel Dönüşümde Yarıyı Bizden* desteği ile süre kısıtlaması olmadan talepler toplanmakta, vatandaşların talepleri doğrultusunda düzenlemeler yapılmaktadır. Bu doğrultuda risk analizleri tamamlanan 39 ilçenin tamamında, dönüşüme uygun tüm riskli yapıların hak sahipleri yardımıyla faydalanabilmektedir.

Sürdürülebilir şehirlerde en önemli konulardan biri de atık yönetimidir. 2022 yılında toplam 1.391 belediyenin 1.389'unda atık hizmeti verildiği tespit edilmiştir. Atık hizmeti verilen belediyelerde toplanan 30,3 milyon ton atığın yüzde 85,9'u atık işleme tesislerine ve yüzde 13,5'i belediye çöplüklerine gönderilirken, yüzde 0,6'sı ise açıkta yakılarak, gömülerek, dereye veya araziye dökülerek bertaraf edilmiştir. Belediyelerde toplanan kişi başı günlük ortalama atık miktarı 1,03 kg olarak hesaplanmıştır. Ayrıca belediyeler tarafından işletilen atık su arıtma tesislerinde, 348 bin ton (kuru madde bazında) atık su arıtma çamuru oluştuğu tespit edilmiştir.

Suyun daha verimli kullanılması ve mevcut kaynakların korunması için atık suların arıtılması önemli bir uygulamadır. 2022 yılında atık su arıtma tesisleri ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı yüzde 77,7'dir.

Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye ve Nüfus Oranı (%)

2002 yılında 145 olan toplam atık su arıtma tesisi sayısı, 2022 yılı sonunda 1.315'e ulaşmıştır. Bu tesislerin dağılımına bakıldığında; Türkiye'deki atık su arıtma tesislerinin yüzde 20'sine gelişmiş, yüzde 51'ine biyolojik, yüzde 5'ine fiziksel ve yüzde 24'üne doğal arıtma uygulanmıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, atık su arıtma tesislerinin enerji giderlerinin yüzde 50'sinin karşılanması amacıyla, "Atık Su Arıtma Tesislerinin Teşvik Tedbirlerinden Faydalanmasında Uyulacak Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik" gereğince başvurusu uygun bulunan tesislere Enerji Teşviki Geri Ödeme Belgesi verilmektedir. Bu kapsamda, atık su arıtma tesislerinin etkin çalıştırılmasını sağlamak ve alıcı ortamların su kalitesini yükseltmek amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca 2022 yılında 795 tesise yaklaşık 231,4 milyon TL destek ödemesi yapılmıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde özellikle Hedef 11.7 ve Hedef 11.A doğrultusunda, 2030 yılına kadar güvenli, kapsayıcı ve ulaşılabilir, yeşil ve kamusal alanlara erişimi artırmayı amaçlayan diğer bir proje Yutak Alan Daire Başkanlığı kurulmasıdır. Yutak alan oluşturma projeleri, doğa temelli çözümler kullanılarak iklim değişikliği ile mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. Bu projeler, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ile uyumlu olarak planlanmakta ve uygulanmaktadır.

SKA 12 (Bilinçli Üretim ve Tüketim): Türkiye'de bilinçli üretim ve tüketimin gerçekleştirilmesine ilişkin bir dizi politika, mevzuat, kurumsal düzenleme ve uygulama örneği bulunmakta olup hedefler tek tek değerlendirildiğinde önemli bir ulusal kapasite mevcuttur. Bununla birlikte, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve etkin kullanımı, kimyasalların yönetimi, temiz üretim/ekoverimlilik uygulamaları ve ar-ge faaliyetlerinin daha bütüncül bir anlayışla ele alınması ihtiyacı devam etmektedir.

© UN Photo/ Martine Perret

SORUMLU ÜRETİM VE TÜKETİM: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarının güvence altına alınması

Neden?

Önümüzdeki 20 yıl içinde daha fazla insanın orta sınıfa yükselmesi bekleniyor.

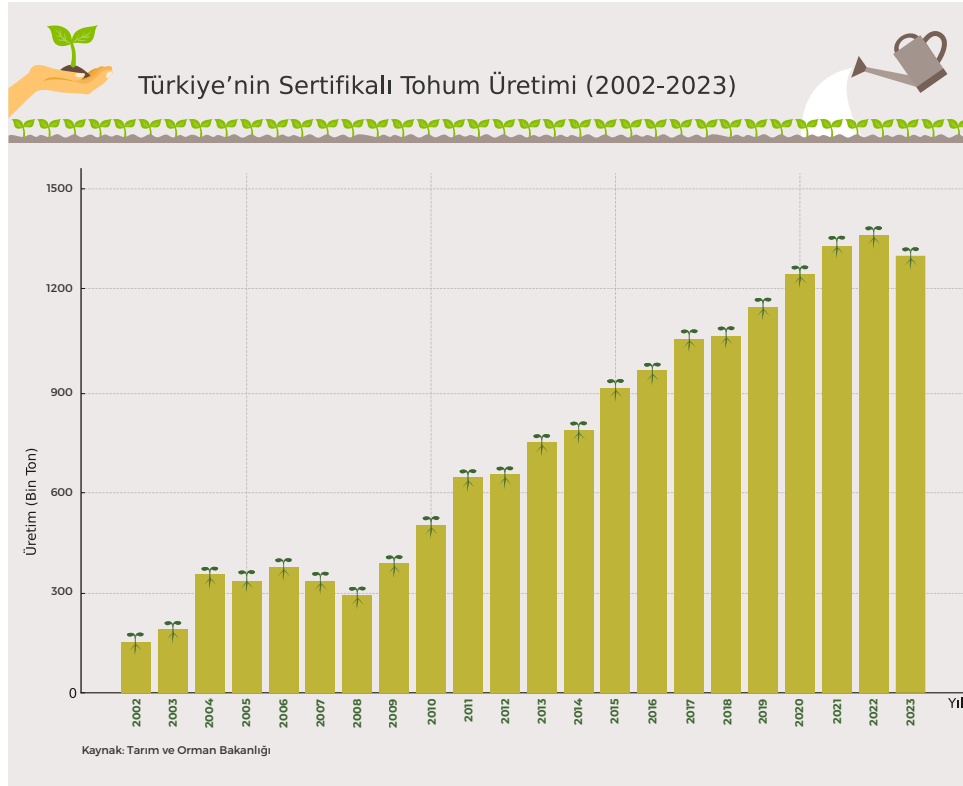
Bu durum kişisel refah için iyi bir haber ancak, hali hazırda hızla tüketilen doğal kaynaklar üzerinde daha fazla baskı olacağını gösteriyor. Eğer üretim ve tüketim alışkanlıklarımızı değiştirmesek, doğaya geri dönüşü olmayacak zarar vereceğiz.

12 SORUMLU ÜRETİM VE TÜKETİM

Eğer tahmin edildiği gibi dünya nüfusu 2050 yılına kadar 9,6 milyara ulaşacak olursa, bugünkü üretim ve tüketim alışkanlıklarımızı devam ettirmek için üç kat daha büyük bir dünyaya ihtiyacımız olacak

HEDEF 12,1 SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİM VE TÜKETİM İÇİN 10 YILIK ÇEVRE VE PROGRAMI UYGULANMASI	HEDEF 12,2 DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİ VE KULLANIMI	HEDEF 12,3 KÜRESEL KİŞİ BAŞI GÜDÜ ATILARININ YARITMA İNDİRİLMESİ	HEDEF 12,4 SORUMLU KİMYASAL VE ATIK YÖNETİMİ	HEDEF 12,5 ATIK ÜRETİMİNİN ÖNEMLİ ÖLÇÜDE AZALTILMASI
HEDEF 12,6 SÜRDÜRÜLEBİLİR SORUMLU ÜRETİM VE TÜKETİM İÇİN 10 YILIK ÇEVRE VE PROGRAMI UYGULANMASI	HEDEF 12,7 SÜRDÜRÜLEBİLİR KAMU İHALE UYGULAMALARININ TESTİK EDİLMESİ	HEDEF 12,8 EVRENSEL SÜRDÜRÜLEBİLİR İZLENİMİ ANLAYIŞININ TESTİK EDİLMESİ	HEDEF 12,9 BELLEKTE OLAN ÜLKELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİM VE TÜKETİM YÖNELİMİNE YÖNELİK KAPASİTELERİNİN İZLENİMİ	HEDEF 12,10 SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİMİN YÖNELİMİNE YÖNELİK ARAÇLARIN GELİŞTİRİLMESİ VE UYGULANMASI
HEDEF 12,11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİM VE TÜKETİM İÇİN 10 YILIK ÇEVRE VE PROGRAMI UYGULANMASI				

Bilinçli üretim ve tüketim devlet tarafından desteklenmektedir. Devlet destekli tarım sigortalarında toplam sigorta bedeli, 2023 yılında yıllık yüzde 115,5'lik bir artış göstererek 638.338.316.701 TL olmuştur. Branş ayrımında en yüksek yıllık artış yüzde 283,8 ile su ürünleri hayat sigortasına aittir.

Devlet destekli tarım sigortalarında toplam poliçe sayısı ise yıllık yüzde 0,3'lük bir artış ile 3.086.697 adet olarak gerçekleşmiştir.

Devlet Destekli Tarım Sigortalarının Poliçe Sayısı ve Sigorta Bedeli, 2022, 2023

Branş Adı	2022 Poliçe Sayısı (Adet)	2023 Poliçe Sayısı (Adet)	Değişim Oranı (%)	2022 Sigorta Bedeli (TL)	2023 Sigorta Bedeli (TL)
Toplam	3.077.908	3.086.697	115,5	296.149.927.061	638.338.316.701
Bitkisel Ürün	2.654.588	2.525.426	55,2	143.567.570.805	222.858.987.850
Sera	38.519	38.083	55,8	42.712.205.781	66.541.523.981
Büyükbaş Hayvan Hayat	278.199	414.802	270,3	76.289.122.211	282.400.397.453
Küçükbaş Hayvan Hayat	91.148	91.551	81,4	24.224.827.254	44.052.786.465
Kümes Hayvanları Hayat	3.113	5.289	161,7	5.270.729.591	13.796.059.141
Su Ürünleri Hayat	178	216	257,6	870.136.937	3.111.060.412

Organik ve iyi tarım uygulamalarına sağlanan destek 2,1 milyar lirayı buldu

Tarım ve Orman Bakanlığı, organik ve iyi tarım uygulamaları kapsamında bugüne kadar 2,1 milyar lira destek ödemesi yaptı

ORGANİK TARIMIN YAYGINLAŞTIRILMASI VE KONTROLÜ PROJESİ

2005 yılında başlatıldı

2023'te 61 il tarım ve orman müdürlüğünde **85 alt proje** yürütülüyor

2022'de 310 bin hektar alanda 268 ürün çeşidinde **1,6 milyon ton organik üretim** yapıldı

YAPILAN DESTEK ÖDEMESİ

2005'ten bu yana

1 milyar TL

2023 **46,6 milyon TL**

İYİ TARIM UYGULAMALARININ YAYGINLAŞTIRILMASI VE KONTROLÜ PROJESİ

2012'de **12 ilde** başlatıldı

2023'te **56 ilde** devam ediyor

İyi tarım uygulama alanı 207 bin hektara, **üretim miktarı 5,3 milyon tona** çıktı

YAPILAN DESTEK ÖDEMESİ

2008'den bu yana

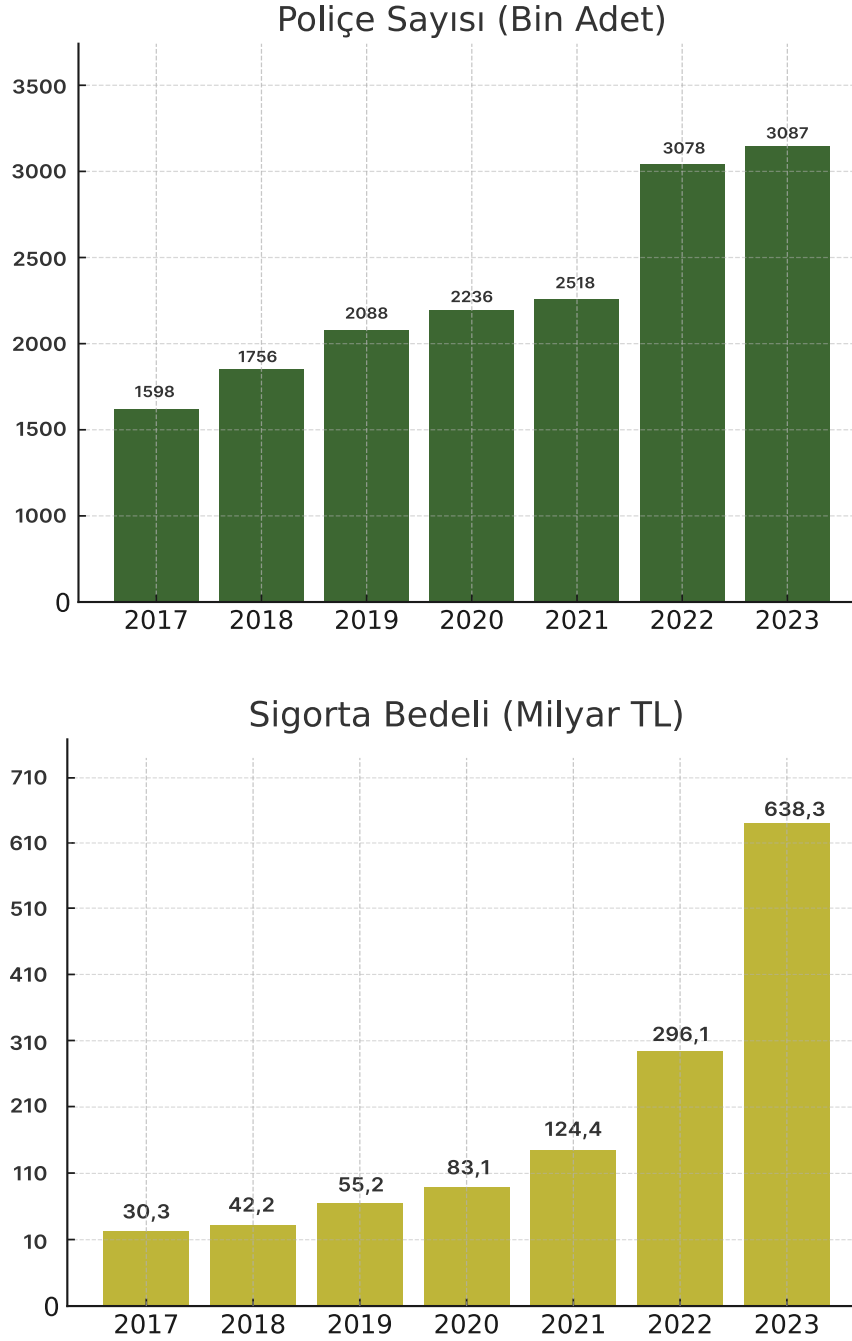
1.1 milyar TL

2023 **47,9 milyon TL**

Devlet Destekli Tarım Sigortalarında Toplam Poliçe Sayısı ve Sigorta Bedeli, 2017-2023

Branş adı	Poliçe sayısı (adet)		Değişim oranı (%)	Sigorta bedeli (TL)		Değişim oranı (%)
	2022	2023		2022	2023	
Toplam	3 077 908	3 086 697	0,3	296 149 927 061	638 338 316 701	115,5
Bitkisel ürün	2 654 588	2 525 426	-4,9	143 567 570 805	222 858 967 850	55,2
Sera	38 519	38 083	-1,1	42 712 205 781	66 541 523 981	55,8
Büyükbaş hayvan hayat	278 199	414 802	49,1	76 289 122 211	282 490 307 453	270,3
Küçükbaş hayvan hayat	91 148	91 551	0,4	24 281 472 937	44 052 786 465	81,4
Kümes hayvanları hayat	3 113	5 289	69,9	5 270 729 480	13 796 059 141	161,7
Su ürünleri hayat	178	216	21,3	810 638 947	3 111 060 412	283,8
Arıcılık (arılı kovan)	12 163	11 330	-6,8	3 218 186 900	5 487 611 400	70,5

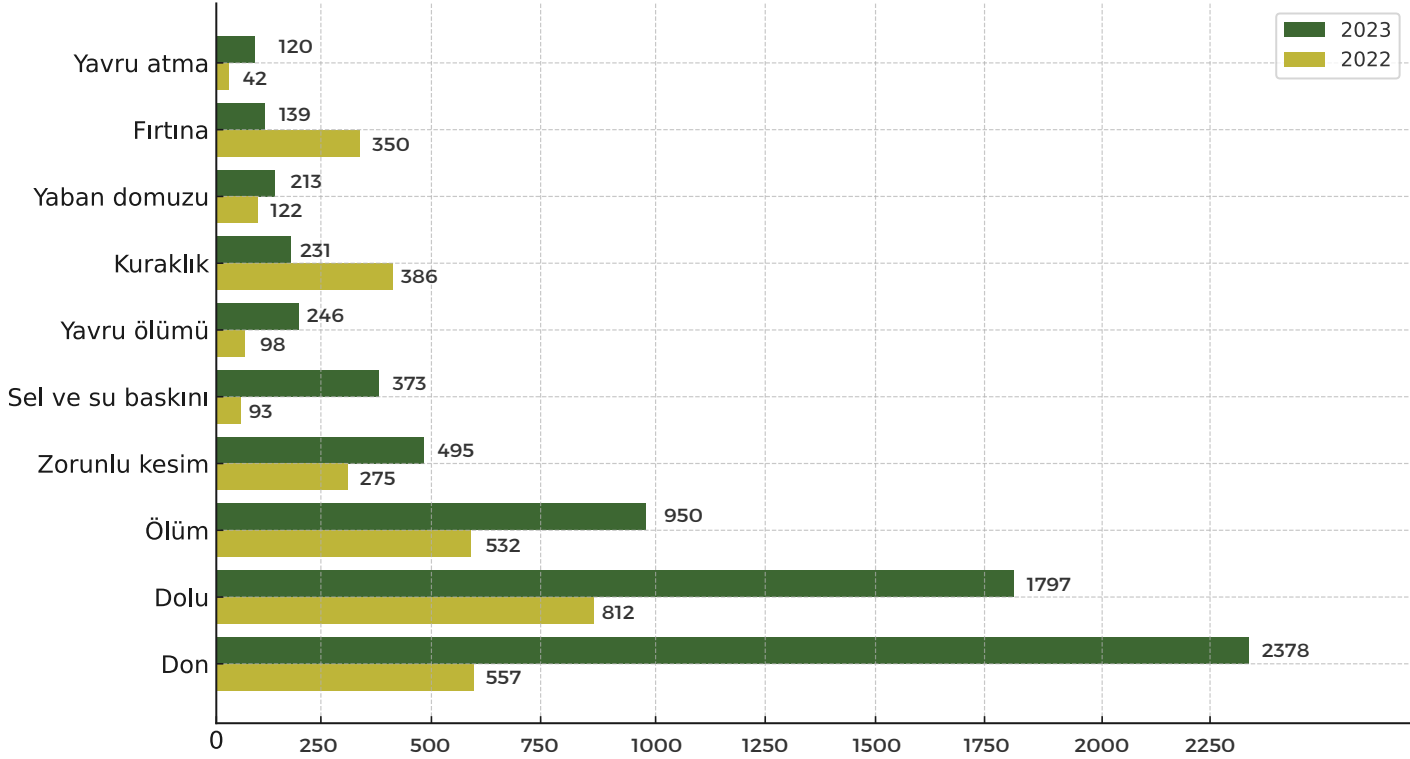
*Devlet Destekli Tarım Sigortalarında Toplam Poliçe Sayısı ve
Sigorta Bedeli, 2017-2023*

Toplam devlet destek prim tutarı yüzde 91,7 artışla 9.244.510.895 TL olurken, toplam prim tutarı yüzde 92,6 artışla 17.349.600.284 TL olarak gerçekleşmiştir. Sigorta ettirilen alan (sera dâhil) 2023 yılında yüzde 4,4 azalma göstererek 33.372.370 dekar olmuştur. Sigorta ettirilen büyükbaş hayvan sayısı ve küçükbaş hayvan sayısı ise sırasıyla yüzde 42,9 ve yüzde 0,2 artmıştır.

Toplam ödenen hasar bedeli branşlara göre incelendiğinde ilk sırayı 5.076.169.657 TL bedel ile bitkisel ürünler, ikinci sırayı ise 1.505.720.636 TL bedel ile büyükbaş hayvan hayat sigortası almaktadır. Toplam ödenen hasar bedeli nedenlerine göre incelendiğinde ise 2.378.149.573 TL bedel ile don olayı ilk sırayı almıştır.

Seçilmiş Hasar Nedenlerine Göre Ödenen Hasar Bedeli, 2022, 2023

SKA 13 (İklim Eylemi): Politika, mevzuat, kurumsal çerçeve, proje stoku açılarından Türkiye, iklim eylemi alanında önemli ilerlemeler kaydetmiştir. İklim değişikliği bağlantılı tedbirlerin ulusal politikalara, stratejilere ve planlara entegrasyonu da belirli bir olgunluğa erişmiştir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; standart göstergelerin yanında yerel/sektörel uyum ve iklim risk planları gibi farklı ve kritik alanlarda göstergelerin izlenmesi, tarımda suyun tasarruflu kullanımının teşvik edilmesi, tarım arazilerinin korunması, çayır/mera alanlarının ıslahı, erozyonla mücadele, risklerin erken algılanması ile bitkisel ve hayvansal üretimde kuraklığa dayanıklı türlerin seçimi gibi konularda yeni stratejiler geliştirilmesidir.

İKLİMEYLEMİ NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele konusunda acilen eyleme geçilmesi

Neden?

İklim değişikliği insan faaliyetlerinden kaynaklanıyor ve Dünya'nın ve insanların geleceğini tehdit ediyor. İklim değişikliğiyle mücadele ederek herkes için sürdürülebilir bir dünya inşa edebiliriz. Ancak bunu yapabilmek için acil olarak harekete geçmemiz gerekiyor.

İklim değişikliği gerçekten insanların hayatlarını etkiliyor mu?

Evet. Aşırı iklim hareketleri ve yükselen deniz seviyeleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde insanların hayatlarını etkiliyor. Filipinler'den Londra'ya zengin yoksul herkesi etkiliyor. En çok da yoksullar ve en fazla korunmaya muhtaç çocukları, kadınları ve yaşlıları etkiliyor.

13 İKLİM
EYLEMİ

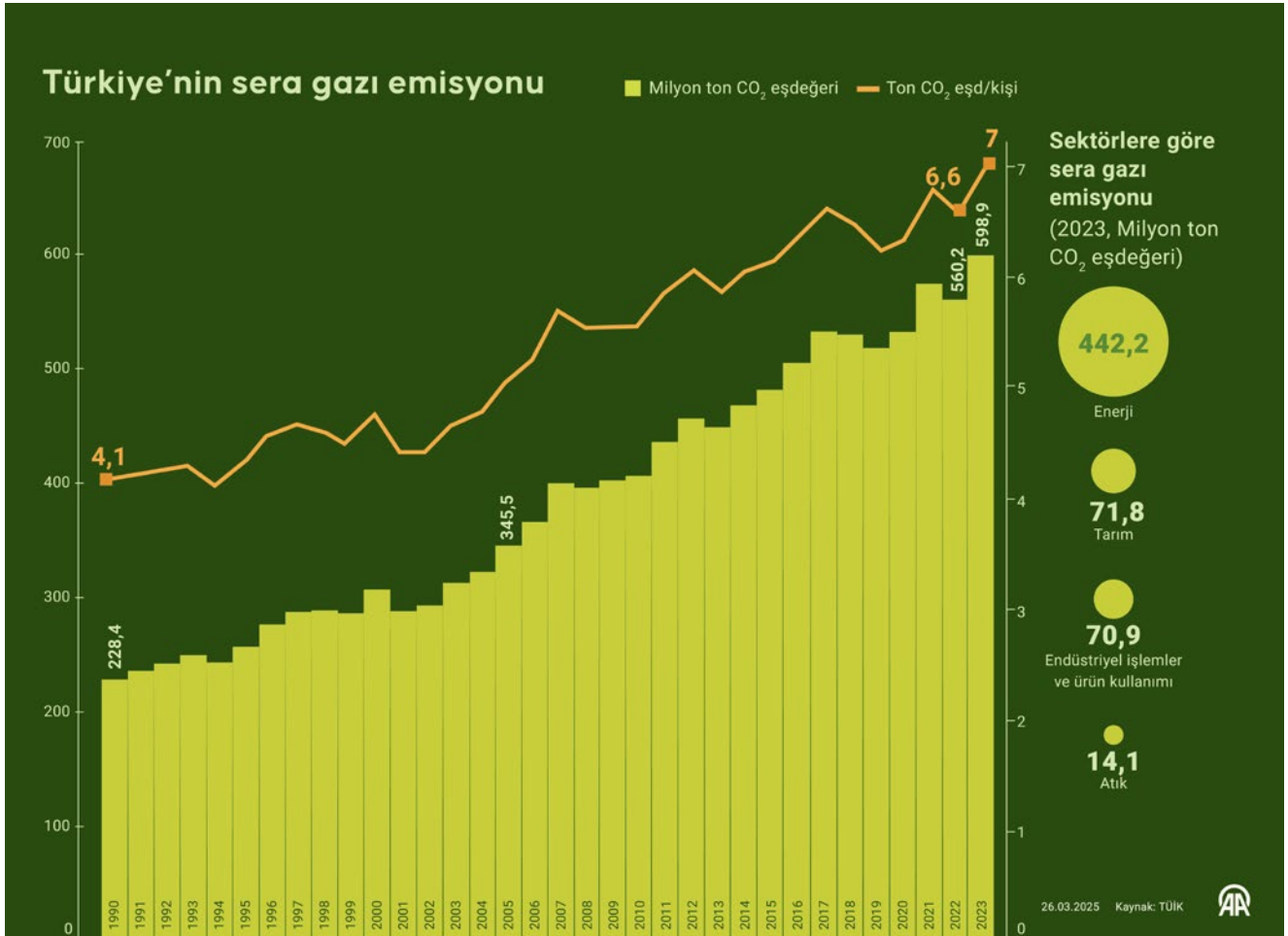
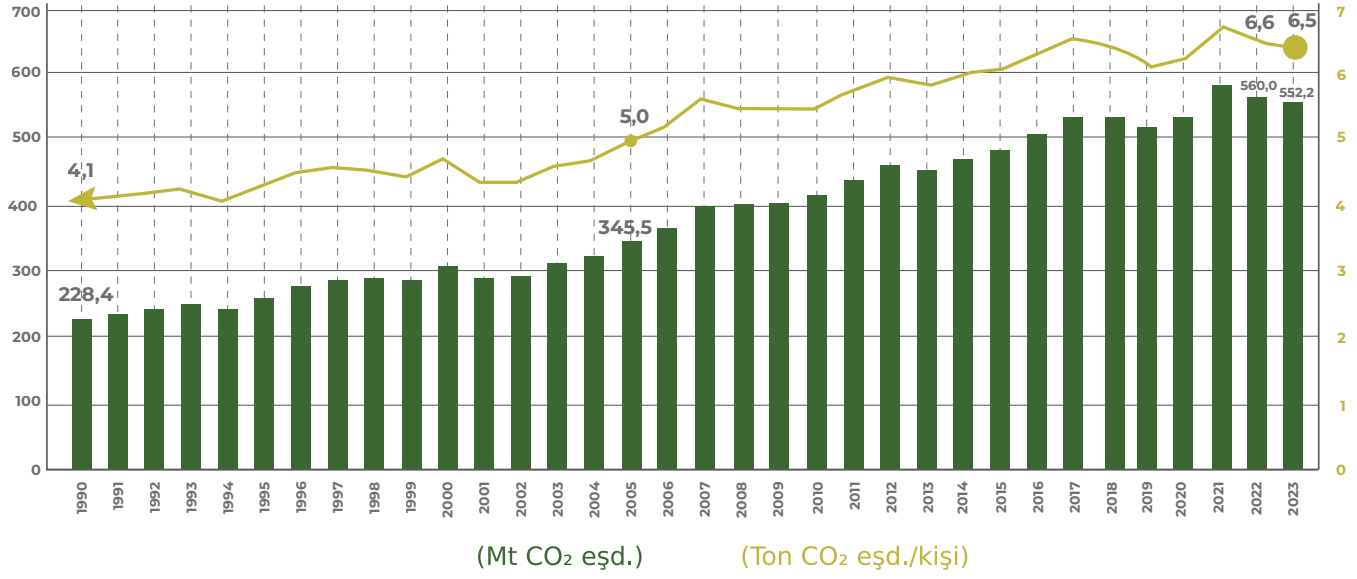

Önümüzdeki 15 yıl içinde afet risklerini azaltma alanında yapılacak 6 milyar ABD Doları tutarında yatırım ile 360 milyar ABD Doları kaybı önleyebiliriz

Sera gazı envanteri sonuçlarına göre, 2023 yılı toplam sera gazı emisyonu bir önceki yıla göre yüzde 1,4 azalarak 552,2 milyon ton (Mt) CO₂ eş değeri (eşd.) olarak hesaplanmıştır. Kişi başı toplam sera gazı emisyonu 1990 yılında 4,1 ton CO₂ eşd., 2022 yılında 6,6 ton CO₂ eşd. ve 2023 yılında 6,5 ton CO₂ eşd. olmuştur.

Toplam ve Kişi Başı Sera Gazı Emisyonu, 1990-2023

Toplam sera gazı emisyonlarında 2023 yılında CO₂ eşd. olarak en büyük payı yüzde 71,6 ile enerji kaynaklı emisyonlar alırken bunu sırasıyla yüzde 13 ile tarım, yüzde 12,8 ile endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı ve yüzde 2,5 ile atık sektörü takip etmiştir. (1)

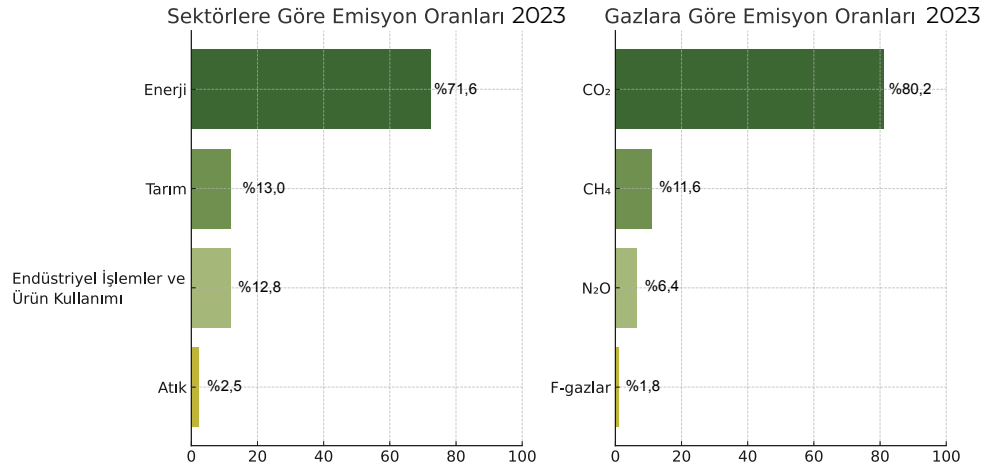
Enerji sektörü emisyonları 2023 yılında, 1990 yılına göre yüzde 176,2, bir önceki yıla göre ise yüzde 1,3 azalarak 395,4 Mt CO₂ eşd. olarak hesaplanmıştır. Endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı emisyonları 1990 yılına göre yüzde 207,2 artmakla beraber bir önceki yıla göre yüzde 1,4 azalarak 70,9 Mt CO₂ eşd. olarak gerçekleşmiştir.

Tarım sektörü emisyonları 2023 yılında, 1990 yılına göre yüzde 38,4, bir önceki yıla göre ise yüzde 0,3 artarak 71,8 Mt CO₂ eşd. olarak hesaplanmıştır. Atık sektörü emisyonları ise 1990 yılına göre yüzde 36,4 artarken bir önceki yıla göre yüzde 12,2 azalarak 14,1 Mt CO₂ eşd. olarak hesaplanmıştır.

Sektörlere Göre Sera Gazı Emisyonları, 1990-2023

(Milyon ton CO ₂ eşd.)												
Yıl	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	1990-2023 değişim (%)	2022-2023 değişim (%)
Toplam emisyon	228,4	257,0	307,0	345,5	406,4 ^(e)	481,3 ^(e)	531,9	573,8 ^(e)	560,0 ^(e)	552,2 ^(e)	141,7	-1,4 ^(e)
Enerji	143,2	170,0	219,8	247,7	290,9 ^(e)	344,1 ^(e)	369,6 ^(e)	405,6 ^(e)	400,5 ^(e)	395,4 ^(e)	176,2	-1,3 ^(e)
Endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı	23,1	25,9	26,6	34,7	49,7	60,3	66,3	76,5	71,9	70,9	207,2	-1,4
Tarım	51,8	49,0	46,0	46,3	47,7	59,2	76,4	75,4	71,5	71,8	38,4	0,3
Atık	10,3	12,1	14,5	16,9	18,1	17,7	15,4	16,0	14,1	14,1	36,4	-12,2

Tablodaki değerler, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.
(e) Hatalı veri düzeltilmiştir.

Grafiklerdeki değerlerin toplamı, yuvarlamadan dolayı 100'ü vermeyebilir.

Toplam CO₂ emisyonlarının 2023 yılında yüzde 34,5 kadarı çevrim ve enerji alt kategorisinden kaynaklı olmak üzere yüzde 86,2 kadarı enerji sektöründen, yüzde 13,5 kadarı endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı sektöründen, yüzde 0,4 kadarı ise tarım ve atık sektörlerinden kaynaklanmıştır.⁽¹⁾

Toplam CH₄ emisyonlarının 2023 yılında yüzde 57,4 kadarı enterik fermentasyon kaynaklı olmak üzere yüzde 66,0 kadarı tarım sektöründen, yüzde 18,5 kadarı enerji sektöründen, yüzde 15,5 kadarı atık sektöründen kaynaklanmıştır.⁽¹⁾

Toplam N₂O emisyonlarının 2023 yılında yüzde 67,0 kadarı tarımsal topraklar kaynaklı olmak üzere yüzde 79,1 kadarı tarım sektöründen, yüzde 11,3 kadarı enerji sektöründen, yüzde 6,1 kadarı atık sektöründen ve yüzde 3,5 kadarı ise endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı sektöründen kaynaklanmıştır.⁽¹⁾

Gazlara Göre Sera Gazı Emisyonları, 1990-2023

(Milyon ton CO ₂ eşd.)												
Yıl	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	1990-2023 değişim (%)	2022-2023 değişim (%)
Toplam emisyon	228,4	257,0	307,0	345,5	406,4 ^(e)	481,3 ^(e)	531,9	573,8 ^(e)	560,0 ^(e)	552,2 ^(e)	141,7	-1,4 ^(e)
CO ₂	154,6	184,7	232,9	267,7	318,7	387,4 ^(e)	416,1 ^(e)	457,1 ^(e)	443,4 ^(e)	442,9 ^(e)	186,5	-0,1 ^(e)
CH ₄	51,3	50,8	51,5	53,3	60,1	66,0	73,5 ^(e)	73,1	71,9	64,3	25,4	-10,6 ^(e)
N ₂ O	22,2	21,2	22,0	23,1	24,4	28,1	36,1	34,9	35,1	35,4	58,4	0,9 ^(e)
F-gazlar (1)	0,04	0,4	0,5	1,4	3,2	4,6	6,2	6,9	10,4	9,9	2.234,2	-4,7

Tablodaki değerler, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

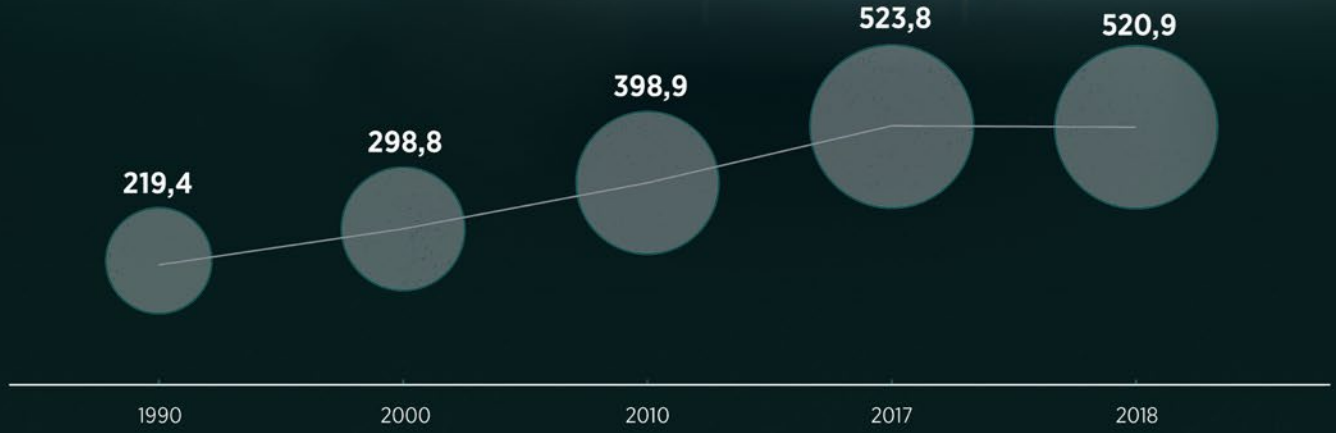
(1) F-gazlar florlu gazlardır.

(e) Hatalı veri düzeltilmiştir.

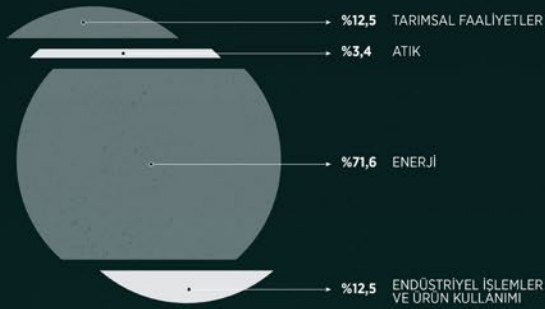
Sera Gazı Emisyon İstatistikleri

Türkiye'de toplam sera gazı emisyonu 2018'de bir önceki yıla göre yüzde 0,5 azalarak 520,9 milyon ton karbondioksit (CO2) eşdeğeri oldu.

Türkiye'nin toplam sera gazı emisyonu
(milyon ton, Mt CO2 eşd.)

Sera gazı emisyonunda sektörlerin payı

Dünyada en çok sera gazı emisyonu yapan 10 ülkenin küresel sera gazı emisyonundaki payı (2016)

Kişi başı toplam sera gazı emisyonu (CO2 Eşdeğeri)

Kaynak: TÜİK

Türkiye sera gazı emisyonunda %1 pay ile dünyada 17. sırada

SKA 14 (Sudaki Yaşam): Türkiye’de deniz kirliliğinin azaltılması, deniz ve kıyı ekosistemlerinin iyileştirilmesi konularında uygulanan politikalar ve projeler sonucunda önemli bir mesafe katedilmiştir. Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi konusunda ise gelişme alanları mevcuttur. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; deniz ve kıyı koruma alanlarının yönetiminin etkinliğinin artırılması, balık stoklarının korunması ve geliştirilmesi, uzak denizlerde açık deniz balıkçılığının geliştirilmesi ve iyi tarım uygulamalarının teşvik edilmesidir.

SUDAKİ YAŞAM: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Sürdürülebilir kalkınma için okyanuslar, denizler ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı.

Neden?

Denizler gıda, ilaç, biyoyakıt ve diğer ürünler başta olmak üzere ana doğal kaynaklara ulaşmamızı sağlar. Atıkların ve kirliliğin doğa tarafından temizlenmesini sağlar, fırtınaların şiddetini önleyici tampon görevi yapar. Denizlerin sağlığını korumak iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasını ve adaptasyonu kolaylaştırır. Hiç deniz kenarına gittiniz mi? Turizm ve dinlenme için ideal mekanlardır.

Dahası, denizlerin korunması balıkçılığın artması gibi sonuçları sayesinde yoksullukla mücadele alanındaki çalışmalara da katkı sağlar.

Ayrıca, kadınların küçük işletmelerde daha fazla istihdam imkanı bulmaları nedeniyle kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanmasına da yardımcı olur.

Denizler ayrıca tek hücreli organizmalardan dünya üzerindeki en büyük canlı olan mavi balınaya kadar birçok yaşam şekline ev sahipliği yapıyor. Ayrıca, en çok canlı türünün yaşadığı ortamlardan biri olan mercan kayalıkları da yine denizlerde bulunuyor.

14 SUDAKİ
YAŞAM

Denizlerin korunması insanların gelirlerinin artmasını ve sağlıklarının iyileşmesini sağlayarak yoksullukla mücadeleye güç katar.

HEDEF 14.1 DENİZ KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI	HEDEF 14.2 EKOSİSTEMLERİN KORUNMASI VE DEZİLETLİMESİ	HEDEF 14.3 OKYANUS KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI	HEDEF 14.4 SÜRDÜRÜLEBİLİR BALIKÇILIK	HEDEF 14.5 KİYI VE DENİZ ALANLARININ KORUNMASI
HEDEF 14.6 AKDENİZ KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI	HEDEF 14.7 DENİZ KAYNAKLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMINDAN ELİVE ÇIKILAN EKONOMİK KAYNALARIN ARTIRILMASI	HEDEF 14.A OKYANUS KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI	HEDEF 14.B KÜÇÜK ÖLÇELİ BALIKÇILARIN DESTEKLENMESİ	HEDEF 14.C OKYANUS KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASI

Türkiye’de toplam 24 milyon hektar deniz alanı ve 1,5 milyon hektar iç su alanı vardır. TÜİK verilerine göre; su ürünleri üretimi 2022 yılında 2021 yılına göre yüzde 6,2 artışla 849 bin 808 ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin yüzde 30’unu avcılık yolu ile elde edilen deniz balıkları, yüzde 5,6’sını avcılık yoluyla elde edilen diğer deniz ürünleri, yüzde 3,9’unu avcılık yolu ile elde edilen iç su ürünleri ve yüzde 60,6’sını yetiştiricilik ürünleri oluşturmuştur.

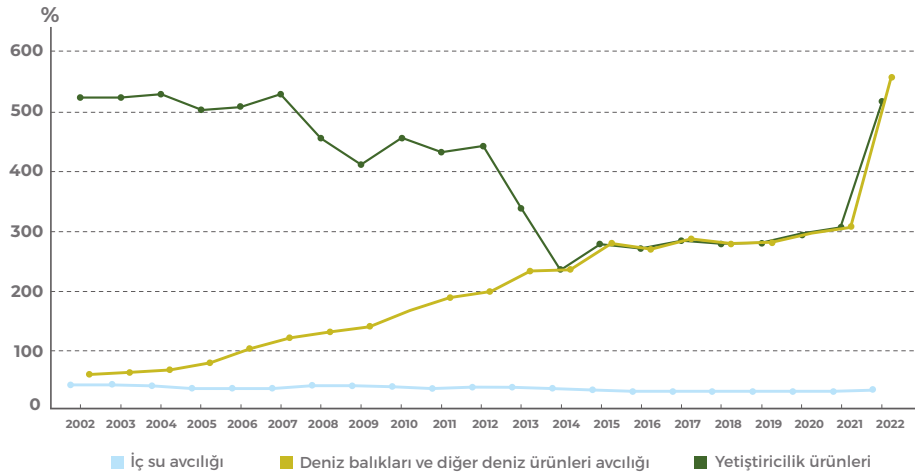
2022 yılında bir önceki yıla göre, deniz ve iç sulardaki su ürünleri avcılığı yüzde 2,7, yetiştiricilik üretimi yüzde 9,1 artmıştır. Avcılıkla yapılan üretim 335 bin 3 ton, yetiştiricilik üretimi ise 514 bin 805 ton olarak gerçekleşmiştir. Yetiştiricilik üretiminin yüzde 28,4’ü iç sularda, yüzde 71,6’sı ise denizlerde gerçekleşmiştir.

Su ürünleri üretimi 2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 18,6 artarak 1 milyon 7 bin 921 ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin yüzde 38,4’ünü avcılık yoluyla elde edilen deniz balıkları, yüzde 3,3’ünü avcılık yoluyla elde edilen diğer deniz ürünleri, yüzde 3,3’ünü avcılık yoluyla elde edilen iç su ürünleri ve yüzde 55’ini yetiştiricilik ürünleri oluşturmuştur.

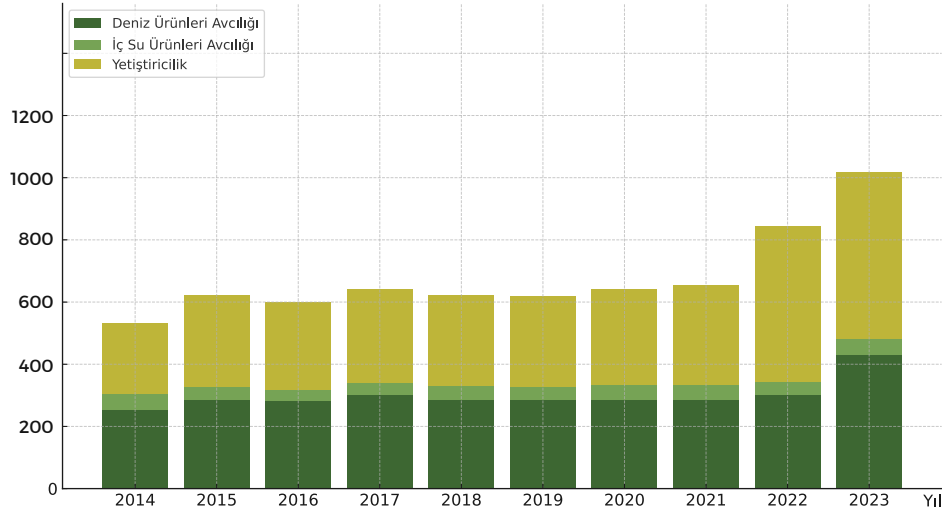
Deniz ürünleri avcılığı ile yapılan üretimde 2022 yılında ilk sırayı yüzde 39,2’lik oran ile Batı Karadeniz Bölgesi almıştır. Bu bölgeyi yüzde 34,2 ile Doğu Karadeniz, yüzde 14,2 ile Ege, yüzde 8 ile Marmara ve yüzde 4,3 ile Akdeniz Bölgeleri izlemiştir.

Su ürünleri kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir işletilmesinin sağlanması amacıyla, su ürünleri avcılığına ilişkin; yer, zaman, boy, tür, mesafe, derinlik ve avlanma araç ve gereçleri ile ilgili düzenlemeler yapılmaktadır. Bunun yanı sıra balık stoklarının izlenmesi ve nesli tehlikede olan türlerin korunması, balıklandırma yoluyla stokların takviye edilmesi, kirlilik yönünden su kaynaklarının izlenmesi ve önleyici tedbirlerin alınması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Yıllar İtibarıyla Su Ürünleri Üretimi Verileri (2002-2022)

Su Ürünleri Üretimi, 2014-2023 (Bin ton)

Yetiştiricilik yoluyla yapılan üretimin 2023 yılında 399 bin 529 tonu (yüzde 72,1) denizlerde, 154 bin 333 tonu (yüzde 27,9) iç sularda gerçekleşmiştir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de avcılık yoluyla elde edilen su ürünleri üretimi sınır seviyelerde seyretmektedir. Bu nedenle bilim insanlarınca avcılıkta kabul gören temel yaklaşım, stokların korunarak üretimin sürdürülmesidir. Balıkçı filosu; güç, sayı, teknoloji ve av araçları bakımından 2000'li yıllara kadar büyümüş ve gelişmiştir. TÜİK verilerine göre, 2000 yılında denizlerimizde aktif balıkçı gemisi sayısı 13 bin 381 iken, bu sayı 2005 yılında 18 bin 396'ya çıkmış, 2022 yılında ise 14 bin 64'e inmiştir.

Cumhuriyetin 100. yılında 100 milyon yavru balık kaynaklara bırakılacak

SON 10 YILDA KAYNAKLARINA BIRAKILAN BALIK YAVRUSU SAYILARI

5 bin ve üzeri

Sazan
176 MİLYON

Kalkan
170 BİN

Alabalık
21 BİN

Şabut
9,5 MİLYON

Granyöz
80 BİN

Yayın
21 BİN

Siraz
820 BİN

Mersin
23 BİN

Karadeniz
Alabalığı
5 BİN

2022'de 89 milyon yavru balık
üretilerek kaynaklara bırakıldı

"DENİZLERİN TERKEDİLMİŞ AV
ARAÇLARINDAN TEMİZLENMESİ PROJESİ"
2,3 milyon suçlu canlıların
hayatı kurtarıldı

2014'te uygulamaya konuldu

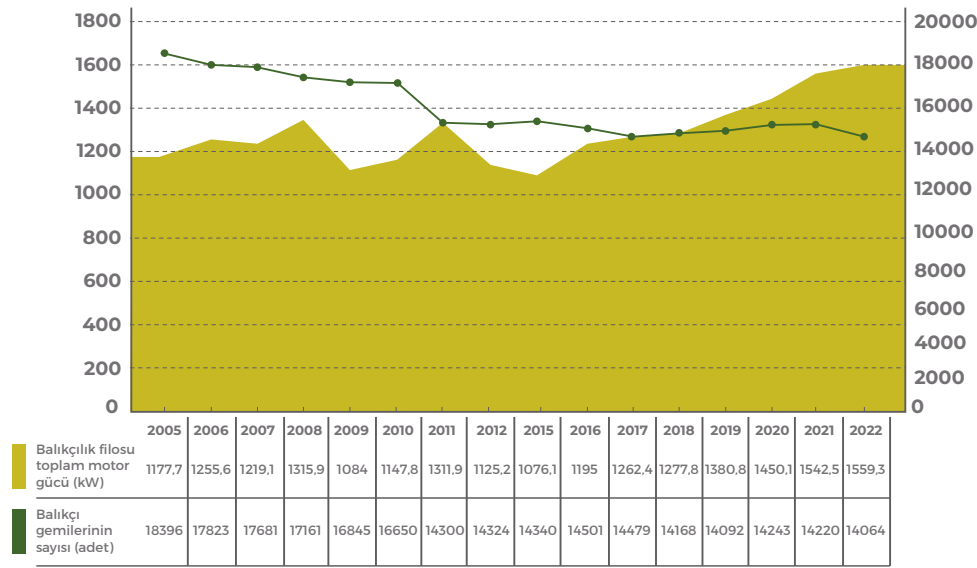
103 milyon metrekare alan tarandı

Yaklaşık 800 bin metrekare
hayalet ağ, 35 bin sepet, pinter ve
diğer av araçları çıkarıldı

Su ürünleri kaynaklarını korumak ve balıkçılığın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla 2002 yılından itibaren yeni gemi ruhsatı verilmeyerek filonun daha fazla büyümesi sınırlandırılmıştır.

Denizlerdeki su ürünleri stoklarıyla av filosu arasındaki dengeyi gözeterek kaynaklar üzerinde av baskısını azaltmak amacıyla 2012 yılından itibaren gemilerini avcılıktan çıkarmak isteyen balıkçılara ruhsatlarının iptali karşılığında gemi boyuna göre destekleme ödemesi yapılmaktadır. Bu kapsamda 2012-2018 döneminde 10 metre ve üzeri boylarda toplam 1.264 balıkçı gemisi filodan çıkarılmıştır. Bu politikanın etkisiyle toplam gemi sayısının azalması sağlanmıştır.

Yıllar İtibarıyla Deniz Balıkçı Gemilerinin Sayıları

SKA 15 (Karadaki Yaşam): Türkiye, 2000-2016 yılları arasında başta çölleşme ile mücadele olmak üzere biyolojik çeşitliliğin korunması ve arazi tahribatının dengelenmesine yönelik önemli çalışmalar başlatmış ve iddialı bir ağaçlandırma programı yürütmüştür. Ancak hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme ve iklim değişikliğinin karasal ekosistem üzerindeki olumsuz baskıları artmakta ve ulaştırma, madencilik ve enerji projeleri nedeniyle bilhassa korunan alanlar olumsuz etkilenebilmektedir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar ise; toprak, bitki, orman, deniz, tatlı su gibi doğal kaynakların etkin kullanımı ve korunması, kaçak avlanmanın engellenmesi, biyoçeşitliliğin ve gen kaynaklarının muhafaza edilmesidir.

KARASAL YAŞAM: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Ormanların sürdürülebilir kullanımı, çölleşme ile mücadele, karasal bozulmanın durdurulması ve iyileştirilmesi ve biyoçeşitlilik kaybının engellenmesi.

Neden?

Ormanlar karaların yüzde 31'ini kaplıyor. Soluduğumuz havayı içtiğimiz suyu, gıdalarımızı ormanlar sayesinde elde ediyoruz.

Düşünün yaklaşık 1,6 milyar

insan ormanlardan geçiniyor. Toprakların verimlilik kaybından dünya yoksullarının yaklaşık yüzde 75'i doğrudan etkileniyor. Ormanların kara canlılarının yüzde 80'inin yaşam alanları olduğunu biliyor musunuz? Bilinen 8,300 hayvan türünün yüzde 8'inin soyu tükenmiş bulunuyor. Yüzde 22 ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıya.

İnsanları iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha dayanıklı kılmak üzere afet risklerinin azaltılması ve iklim değişikliğine adaptasyon amaçlı stratejilerin belirlenmesinde biyoçeşitlilik ve ekosistemlerin korunması önemli bir rol oynuyor.

15 KARASAL
YAŞAM

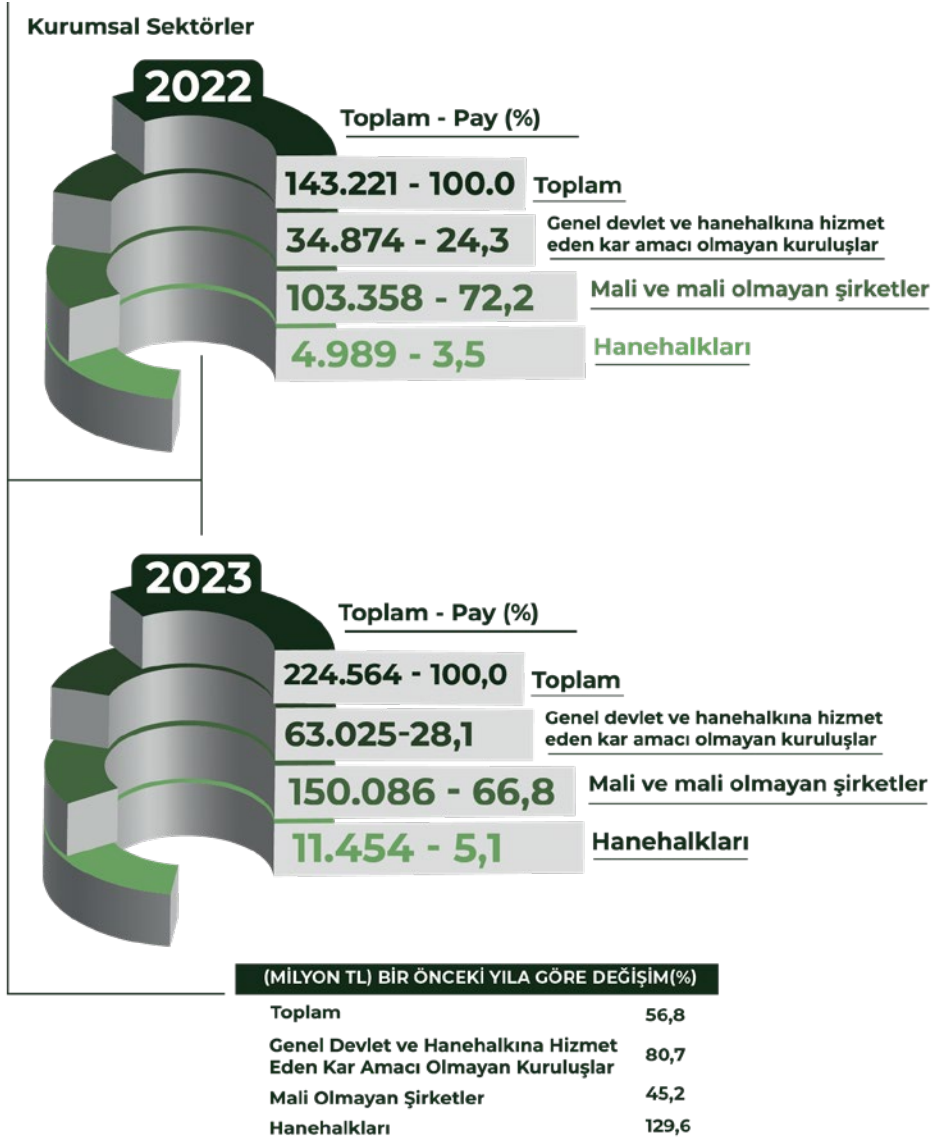

Yaklaşık
1,6
milyar
insanın
geçim
kaynağı
ormanlar

HEDEF 15.1 KARASAL VE TATLI SU EKOSİSTEMLERİNİN KORUNMASI VE RESTORASYONU	HEDEF 15.2 ORMANLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR YÖNETİMİ VE KARASALDA ÇÖLLEŞMENİN ÖNLENMESİ	HEDEF 15.3 ÇÖLLEŞMENİN DURDURULMASI VE TOPRAKLARIN VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI	HEDEF 15.4 DAĞ EKOSİSTEMLERİNİN KORUNMASI VE SAĞLANMASI	HEDEF 15.5 BIYOÇEŞİTLİLİĞİN VE DOĞAL HABİTATLARIN KORUNMASI
HEDEF 15.6 GENETİK KAYIPLARIN AZALTILMASI VE FAYDALARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI	HEDEF 15.7 ORMANLARIN TÜKENEN YABANI TÜRLERİN KORUNMASI VE KARASALDA TÜKENEN TÜRLERİN ÖNLENMESİ	HEDEF 15.8 KARASAL VE TATLI SU EKOSİSTEMLERİNİN İSTISNALAR DIŞINDA TÜKENEN TÜRLERİN ÖNLENMESİ	HEDEF 15.9 EKOSİSTEMLERİN VE EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN ANLAŞILIR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI	HEDEF 15.A EKOSİSTEMLERİN VE EKOSİSTEM HİZMETLERİNİN ANLAŞILIR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI İÇİN FİNANSAL KAYNAKLARIN ARTIRILMASI
HEDEF 15.B SÜRDÜRÜLEBİLİR ORMAN YÖNETİMİNİN FİNANSE EDİLMESİ VE TEŞVİK EDİLMESİ	HEDEF 15.C KÜRESEL YASA DÜŞÜ AYLANMA VE KARASALLARDA TİCARETİN ÖNLENMESİ			

Çevre koruma harcamaları 2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 56,8 artarak toplam 224,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Çevre koruma harcamalarının yüzde 66,8'i mali ve mali olmayan şirketler, yüzde 28,1'i genel devlet ve hane halkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşlar ve yüzde 5,1'i ise hane halkları tarafından yapılmıştır.

Kurumsal Sektörlere Göre Çevre Koruma Harcamaları, 2022-2023

Çevre koruma harcamalarının yüzde 63,3'ü atık yönetimi hizmetlerinden, yüzde 14,7'si atık su yönetimi hizmetlerinden, yüzde 8,3'ü biyolojik çeşitliliğin ve peyzajın korunmasından, yüzde 5,4'ü toprak, yeraltı ve yüzey sularının korunması ve kalitesinin iyileştirilmesinden, yüzde 2,7'si dış ortam havasını ve iklimi korumadan ve yüzde 5,6'sı ise diğer çevre koruma konularından oluşmuştur.

Konulara Göre Çevre Koruma Harcamaları (%), 2023

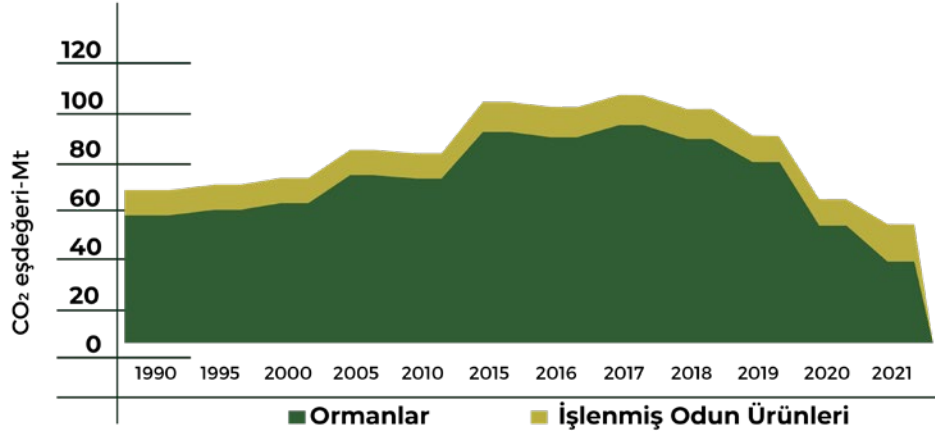
2023 yılında bir önceki yıla göre yüzde 14,9 azalarak toplam 38,2 milyar TL olarak gerçekleşen çevre koruma yatırım harcamalarının yüzde 77,5'i mali ve mali olmayan şirketler, yüzde 22,5'i ise genel devlet ve hane halkına hizmet eden kâr amacı olmayan kuruluşlar tarafından yapılmıştır. Çevre koruma harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki oranı 2022 yılında yüzde 0,95 iken 2023 yılında yüzde 0,85 olarak gerçekleşmiştir.

Atmosferdeki CO₂, karasal ekosistemlerde fotosentezle karbon olarak bitki örtüsü ve toprak bünyesinde birikebilir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında atmosferden sera gazını uzaklaştırarak bünyesinde tutan herhangi bir işlem, faaliyet veya mekanizma, *yutak* olarak adlandırılır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde yapılan *100. Yıl Karbon Yutak Alanı Projesi*, ulusal kalkınma planlamasını güçlendirerek kırsal alanlar arasındaki ekonomik, sosyal ve çevresel ilişkileri desteklemeyi hedeflemektedir. Bu tür projelerle, yeniden ağaçlandırma ve ekosistem restorasyonu yoluyla iklim değişikliğiyle mücadelede önemli adımlar atılmaktadır.

Sürdürülebilir orman yönetimi, ağaçlandırma, orman alanının artırılması, bozuk ormanların verimli ormanlara dönüştürülmesi (rehabilitasyon/restorasyon), orman bakımı (silvikültür) faaliyetleri, etkin orman koruma ve orman yangını yönetimi, Orman Genel Müdürlüğü faaliyetleri, ormanların yutak potansiyelini artıran, sera gazlarını azaltım etkisi oluşturan faaliyetlerdir.

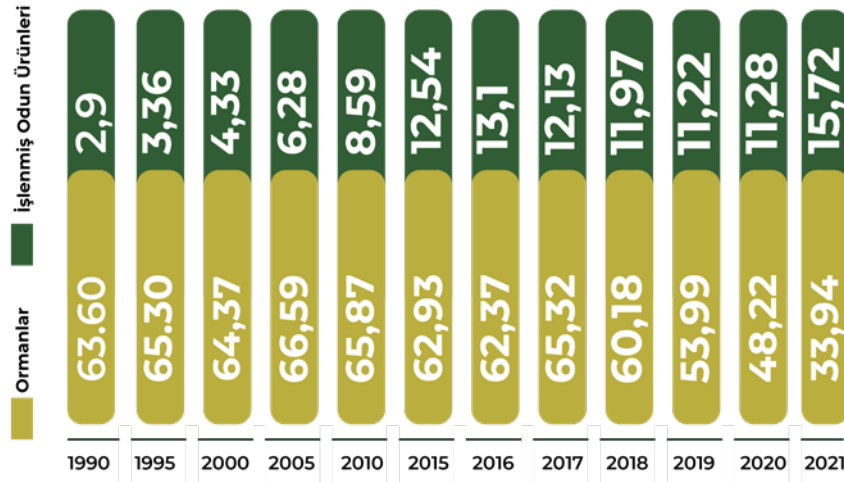
Ulusal Sera Gazı Envanteri 2023 Raporunun AKAKDO bölümü verilerine göre, Türkiye'nin 2021 yılı toplam sera gazı emisyonu 47 milyon ton CO₂; eş değer olarak gerçekleşmiştir. Bu miktar AKAKDO sektörünün ülke emisyonunun yüzde 8'ini ormanlar ve odun ürünleri tarafından tutarak azaltıldığı, toplam ulusal emisyonun 564 milyon tondan 517 milyon ton CO₂; eş değerine düşürüldüğü anlamına gelmektedir. 2021 yılındaki tutum trendleri, 1990 yılı verilerine kıyasla yüzde 29'luk bir azalış göstermiştir.

*Türkiye'de Yutak Alanlar ve Karbon Tutumları
(1990-2021) (Co2 Eş Değeri Mt /Yıl)*

Kaynak: Türkiye Ulusal Sera Gazı Envanteri ve Raporu (NIR), AKAKDO Bölümü, 2023, (<https://unfccc.int/documents/627786>)

Türkiye'de Yutak Alanlar ve Karbon Tutumları (Co2 Eş Değeri Mt)

SKA 16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar): Türkiye'de şiddet ve suçla mücadelede politika, mevzuat ve kurumsal çerçeve açısından 2000'li yıllarda AB uyum sürecinin de etkisiyle önemli ilerleme sağlanmıştır. Kamu hizmetlerinin etkinliği konusunda özellikle uygulamada da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar, uygulamada yaşanan aksaklıkların giderilmesi, adalete erişimde süreçlerin hızlandırılması, suçun önlenmesi konusuna daha fazla odaklanılması, mali suçlarla ilgili sorunların daha ileri mekanizmaların ve koordinasyonun sağlanması yolu ile çözülmesi ve SKA 16 göstergelerinde alt kırılım verilerinin üretilmesidir.

BARIŞ VE ADALET: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumların desteklenmesi, herkes için adalete erişimin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumların inşası.

Neden?

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin başarıya ulaşabilmesi için barışçıl, adil ve herkesi kucaklayan toplumlara ihtiyacımız var. Dünya'nın her yanında herkes etnik kökeni, inancı, biyolojik cinsiyeti ne olursa olsun mahallesinde korkmadan yaşayabilmeli, çocuklar güven içinde okullarına gidebilmeli.

Kalkınma Amaçlarının hepsinde ilerleme kaydedebilmemiz için dünyanın dört bir yanında nitelikli eğitim, sağlık hizmeti verebilen, ekonomik politikalar üretebilen ve çevreyi koruyan etkin ve herkesi kucaklayan kamu kurumlarına ihtiyacımız var.

Bu sorunu nasıl çözebiliriz?

Barış, adalet ve herkesi kucaklayabilmek için hükümetlerin, sivil toplumun ve toplumların şiddetin azaltılması, adaletin yerini bulması yolsuzluklarla mücadele ve herkesin süreçlere katılımının sağlanması için birlikte çalışmalıyız.

16 BARIŞ, ADALET VE GÜÇLÜ KURUMLAR

Eşitsizlikleri azaltarak, kapsayıcılığı geliştirerek ve barışçıl toplumları destekleyerek hep birlikte herkes için onurlu bir yaşam için gerekli koşulların iyileştirilmesine katkı yapabiliriz.

HEDEF 16.1 ŞİDDETİN HER YERDE AZALTILMASI	HEDEF 16.2 GÜVENLİLİK SİSTEMİ, SÖMÜR, ÇOCUK TİCARETİ VE SİDİTİZMİN KÖKLERİNİN KESİLMESİ	HEDEF 16.3 HUKUKUN ÖSTÜNLÜĞÜNÜN GELİTİRİLMESİ VE ADALETE ETKİ ETKİNLİĞİNİN SAĞLANMASI	HEDEF 16.4 ORGANİZE SİDİTİZM VE YASA DIŞI PARA VE SİLAH ANİTİYLE MÜCADELE EDİLMESİ	HEDEF 16.5 YOLSUZLUK VE RÜŞVETİN ÖNEMLİ ÖLÇÜSÜ AZALTILMASI
HEDEF 16.6 ETKİLİ, HESAP VEREBİLİR VE SEFFA KURUMLARIN GELİTİRİLMESİ	HEDEF 16.7 KARAR ALMA MEKANİZMASININ İHTİTİMLİĞİNE DUYARLI KAPASİTESİ VE ETKİLİ ETKİNLİĞİNİN SAĞLANMASI	HEDEF 16.8 KÜRESEL YÖNETİMİN KATILIMININ GELİTİRİLMESİ	HEDEF 16.9 KÜRESEL YASALININ SAĞLANMASI	HEDEF 16.10 BÜYÜK KAMU ÖRNEĞİNİN SAĞLANMASI VE TEMEL ÖLÇÜLERİN KALDIRILMASI
HEDEF 16.A SİDİTİZMİN VE YASA DIŞI PARA VE SİLAH ANİTİYLE MÜCADELE EDİLMESİ	HEDEF 16.B AYRIMCI OLMAYAN YASA VE POLİTİKALARIN GELİTİRİLMESİ VE UYUMUNUN SAĞLANMASI			

Türkiye adalet istatistikleri incelendiğinde;

Adli Yargıda,

- ✦ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına 2023 yılında gelen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 73,5, Ceza Genel Kurulu ve ceza dairelerinde yüzde 41,9, Hukuk Genel Kurulu ve hukuk dairelerinde yüzde 75,5 oranında azalmıştır. Bir önceki yıla göre Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gelen dosya sayısı yüzde 22,7, Ceza Genel Kurulu ve ceza dairelerine gelen dosya sayısı yüzde 1,2, Hukuk Genel Kurulu ve hukuk dairelerine gelen dosya sayısı yüzde 15,2 oranında azalmıştır.
- ✦ Bölge Adliye Mahkemelerine 2023 yılında gelen dosya sayısı 2017 yılına göre yüzde 231,3, bir önceki yıla göre yüzde 3,7 oranında artmıştır.
- ✦ Cumhuriyet Başsavcılıklarında 2023 yılında Cumhuriyet Savcısı başına düşen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 0,6, bir önceki yıla göre yüzde 3,1 oranında artmıştır.
- ✦ Cumhuriyet Başsavcılıklarına 2023 yılında gelen soruşturma dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 54,6, bir önceki yıla göre yüzde 4,8 oranında artmıştır.
- ✦ Adli Yargı ilk derece mahkemelerinde 2023 yılında hâkim başına düşen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 9,4, bir önceki yıla göre ise yüzde 0,1 oranında azalmıştır.
- ✦ Ceza mahkemelerinde 2023 yılında gelen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 29,3, hukuk mahkemelerinde yüzde 45 oranında artmıştır. Bir önceki yıla göre ise ceza mahkemelerine gelen dosya sayısı yüzde 2,5, hukuk mahkemelerinde yüzde 6,3 oranında artmıştır.

İdari Yargıda,

- ✦ Danıştay daire ve kurullarına 2023 yılında gelen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 38 oranında azalmış, bir önceki yıla göre yüzde 12,7 oranında artmıştır.
- ✦ Bölge İdare Mahkemelerinde 2023 yılında gelen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 144,7 oranında artmış, bir önceki yıla göre yüzde 2,9 oranında azalmıştır.
- ✦ İdari Yargı ilk derece mahkemelerinde 2023 yılında hâkim başına düşen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 20,5 oranında artmış, bir önceki yıla göre yüzde 0,2 oranında azalmıştır.
- ✦ İdare mahkemelerine 2023 yılında gelen dosya sayısı 2015 yılına göre yüzde 66,7 oranında artmış, vergi mahkemelerinde yüzde 7,5 oranında azalmıştır. Bir önceki yıla göre ise idare mahkemelerine gelen dosya sayısı yüzde 11,1 oranında artmış, vergi mahkemelerinde yüzde 21,3 oranında azalmıştır.

SKA 17 (Amaçlar için Ortaklıklar): Uygulama araçları, hedeflerin uygulamaya geçirilmesi için ihtiyaç duyulan finansal kaynaklar, teknoloji, uluslararası iş birliği ve kurumsal kapasite, ticaret, politika uyumu ve veri altyapısının güçlendirilmesi konularını kapsamaktadır. SKA 17 hem gelişmekte olan hem de en az gelişmiş ülkelere sağlanan yardımların artması ve kaynak olarak çeşitlendirilmesi, bu ülkelerin mali sistemlerinin sürdürülebilirliğinin iyileştirilmesi ve kalkınmanın finansmanına yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye, 2011 yılı sonrasında resmî kalkınma yardımlarının (RKY) hacmini ve GSYH içindeki payını sürekli artırmış, yükselen donör ülkeler arasına girmiştir. 2017 yılında 8,143 milyar dolar RKY sağlamıştır. Bu veri, 2016 yılına göre yüzde 40,4 artışa tekabül etmektedir. Bu sayede, yüzde 0,7 olan BM hedefinin 2017 yılında oldukça üstünde yüzde 0,95 olarak gerçekleşmiştir. Bu amaç kapsamında öne çıkan başlıca ihtiyaçlar; En Az Gelişmiş Ülkeler için Teknoloji Bankasının Türkiye'deki kurulum sürecinin tamamlanması, Addis Ababa Eylem Gündemi'nin yakından izlenmesi, komşu ülkelerle çok paydaşlı ortaklıkların geliştirilmesine yönelik özel planların oluşturulmasıdır.

AMAÇLAR İÇİN ORTAKLIKLAR: NEDEN ÖNEMLİ?

Amacımız

Uygulama araçlarının güçlendirilmesi ve Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Ortaklığın canlandırılması.

Neden?

2015 yılında dünya liderleri yoksulluğu sonlandırmak, eşitsizliklerle başa çıkabilmek ve iklim değişikliği ile mücadele edebilmek için 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini kabul etti.

Herkes, hükümetler, sivil toplum, özel sektör, üniversiteler bir araya gelmeli ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmalıyız.

Beni neden ilgilendirsin?

Hepimiz aynı gemideyiz. 17 Amaçtan oluşan Gündem evrenseldir ve kalkınmış olsun, kalkınmakta olsun tüm ülkeleri kimseyi dışarıda bırakılmamaya çağırılmaktadır.

17 AMAÇLAR İÇİN ORTAKLIKLAR

2030
Sürdürülebilir
Kalkınma
Gündemini
başarı ile
uygulayabilmek
için verdiğimiz
taahhütleri hızla
gerçeğe
dönüştürmeliyiz.
Bunun için de
her seviyede
güçlü,
kucaklayıcı ve
entegre
işbirliklerine
ihtiyacımız var

HEDEF 17.1 YURT İÇİ GELİR YATIRILARINI YERLEŞTİRMEK İÇİN KAYNAKLARDAN SEFİRELER GÖZLEMEK	HEDEF 17.2 KÜM KALKINMA YARDIM YAKINOTELERİN YERNE GÖZLEMEK	HEDEF 17.3 GELECEKTE OLAN ÜLKELER İÇİN FİNANSLAR KAYNAKLARDAN SEFİRELER GÖZLEMEK	HEDEF 17.4 GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN BÜYÜK SÖZGÖRÜLERİNİ SAGI AMALARINA YARDIM GÖZLEMEK	HEDEF 17.5 EN AZ GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN YARDIM YATIRILARINI
HEDEF 17.6 BÜYÜK, TEKNOLOJİK VE YENİLENEBİLİR ENERJİ İÇİN BÜYÜK YATIRILARININ VE YATIRILARININ	HEDEF 17.7 GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN YENİLENEBİLİR ENERJİLERİN GÖZLEMEK	HEDEF 17.8 EN AZ GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN BÜYÜK, TEKNOLOJİK VE YENİLENEBİLİR ENERJİLERİN GÖZLEMEK	HEDEF 17.9 GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN SAGI KAPASİTESİNİN GÖZLEMEK	HEDEF 17.10 BÜYÜK BÜYÜK ENERJİSİZ TİCARİT SİSTEMLERİN GÖZLEMEK
HEDEF 17.11 GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN İTHACATININ ARTIRILMASI	HEDEF 17.12 EN AZ GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN İTHACATININ ARTIRILMASI	HEDEF 17.13 KÜRESEL MAAKREKONOMİK İSTİKRARIN GÖZLEMEK	HEDEF 17.14 SÖZGÖRÜLERİN KALKINMA İÇİN POLİTİKALARA YATIRILMASI	HEDEF 17.15 SÖZGÖRÜLERİN KALKINMA AMAÇLARI İÇİN POLİTİKALARA YATIRILMASI
HEDEF 17.16 SÖZGÖRÜLERİN KALKINMA İÇİN KÜRESEL ORTAKLIKLARIN GÖZLEMEK	HEDEF 17.17 ETKİLİ ORTAKLIKLARIN TESPİT GÖZLEMEK	HEDEF 17.18 GÜVENLİLİK VERİNE ULASIMIN ARTIRILMASI	HEDEF 17.19 GELECEKTE OLAN ÜLKELERİN KULLANILAN YÖNTEMLERİNİN DAHA DA GÖZLEMEK	

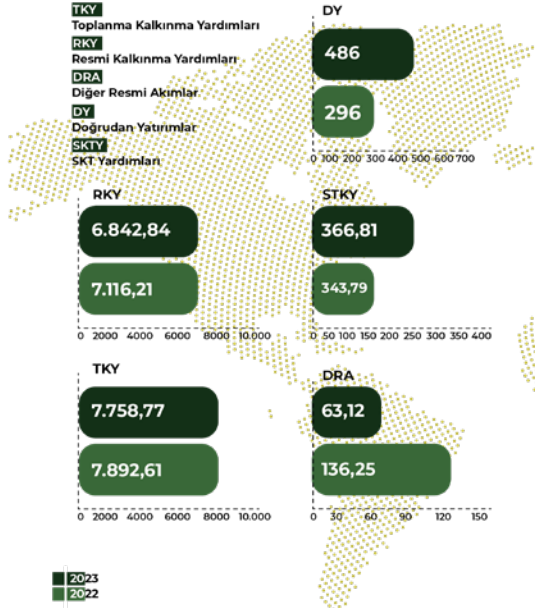
SKA 17, SKA'ların hayata geçirilmesi sürecindeki uygulama araçlarına odaklanan bir SKA olarak, bütün SKA'larla birlikte ele alınması gereken bir amaçtır. Bununla birlikte SKA 17'nin kurumsal yapılanmasında mali konular ve resmî yardımlardan sorumlu kurumların yer alması önemli görülmektedir.

SKA 17, Türkiye için küresel ortaklıklar ve geliştirilen uygulama araçlarına uyarlanmanın yanı sıra kendi olanakları ve ihtiyaçları doğrultusunda deneyim aktarımı, politika, kurumsal çerçeve ve uygulama önerisi geliştirme zemini de sunmaktadır. Çok yönlü ve dinamik bir yapı içinde SKA 17, SKA'ların ulusal politikalara entegrasyonu açısından da önem taşımaktadır. SKA 17, bütün SKA'lara makro bakışla, özellikle uluslararası bağlamda bir uygulama mekanizması geliştirmeyi hedefleyen bir amaçtır. SKA 17 kapsamındaki hedeflerin; hem gelişmekte olan hem de en az gelişmiş ülkelere sağlanan yardımların artması ve kaynak olarak çeşitlendirilmesi, bu ülkelerin sürdürülebilir ekonomik gelişimlerine destek olmak için mali sistemlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması (vergi sistemleri ve sürdürülebilir borç yönetimi vb.) ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele edilmesi gibi farklı yaklaşımlarla kalkınmanın sürdürülebilir finansmanını sağlamaya odaklı bir çerçevede oluşturduğu gözlenmektedir. Addis Ababa Eylem Gündemi, sürdürülebilir kalkınma için finansman sağlanması ve uygun ortamın geliştirilmesi konusunda ülkelerin dünya çapında taahhütlerini belirledikleri, oldukça önemli bir politika dokümanıdır. Türkiye orta-yüksek gelir seviyesinde olan bir ülkedir. Ülkenin ekonomisinin yüksek gelir seviyesine yükselmesi için güncel RKY'lere ek olarak, GSYH içindeki doğrudan yabancı yatırımların payının artırılması önem taşıyacaktır. Günümüzde GSYH içindeki doğrudan yabancı yatırımların oranı, dünya ortalamasına oranla düşük kalmaktadır. Bu perspektifte, ekonomisi diğer gelişmekte olan ülkelerden çok daha hızlı ilerleyen ve büyüme potansiyeli olan gelişmekte olan ülkelerle birlikte yapılacak yatırımlar, ek kaynaklara erişim potansiyelini artıracaktır.

TİKA istatistiklerine göre, Türkiye kalkınma yardımlarının en önemli parçası olan ve uluslararası izleme ve değerlendirme çalışmalarında ölçüt olarak kullanılan resmî kalkınma yardımları Türkiye'nin 2023 yılı toplam kalkınma yardımları, resmî ve özel akımlar dâhil 7,75 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

TİKA Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2023

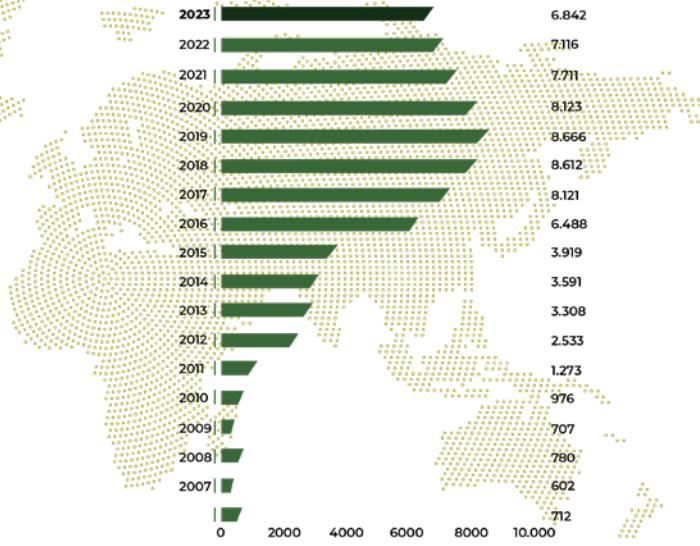
TÜRKİYE TOPLAM KALKINMA YARDIMLARI 2023

Grafik 2 : Türkiye Kalkınma Yardımları (2022 - 2023 / Milyon Dolar)

RESMİ KALKINMA YARDIMLARI 2023

Türkiye'nin kalkınma yardımlarının en önemli parçası olan ve uluslararası izleme ve değerlendirme çalışmalarında ölçüt olarak kullanılan resmi kalkınma yardımları 2023 yılında 6.842 milyar dolar olarak gerçekleştirilmiştir.

Grafik 3 : Türkiye Resmi Kalkınma Yardımları (2006-2023 / Milyon Dolar)

Çevre ve Şehircilik alanında TİKA'nın bazı projeleri:

- Orta Asya ve Balkanlarda bulunan ülkelerin kapasitelerinin artırılması amacıyla farklı coğrafyalardan katılımcılara, Erozyon, Sel ve Heyelan Projeleri Eğitimi düzenlenmiştir.
- KKTC'de ülkenin Bayındırlık, Çevre ve Kültür Bakanlığının talebi doğrultusunda, ilgili Bakanlığa 16 adet çevre temizlik aracı hibe edilmiştir.
- Filistin'de Sıfır Atık ve Katı Atık Yönetimi Programı kapsamında Kaynak Atölyesi kurulmuştur.
- 2016'dan bu yana, 15 Temmuz Şehitlerini Anma Etkinlikleri kapsamında dünyanın farklı ülkelerinde toplam 44 projede ağaçlandırma çalışmaları yürütülmüştür.
- Libya'da erken yaşta çevre bilinci elde edilmesi amacıyla ve bu etkiyle sosyal çevresini de aynı doğrultuda bilinçlendirebileceği amaçlanarak anaokulundan lise seviyesine kadar farklı okullarda sıfır atık eğitim ve uygulama çalışmaları yürütülmüştür.
- Ürdün'de Dostluk Ormanı Çevre düzenlemesi yapılmıştır.

- ✦ Kenya'da Sürdürülebilir Enerji Üretimi İçin Atık ve Çöpleri Odun Kömürüne Dönüştürme Projesi kapsamında 3 adet makine ve 2 adet kömürleştirme fırınının hibesi yapılmıştır.
- ✦ Peru'da Çevrenin ve Biyoçeşitliliğin Korunması Programı kapsamında, Amazon Kurtarma Merkezine veteriner kliniği yapımı ve donatımı gerçekleştirilmiştir.
- ✦ Guatemala'da Sembrando Vida Programı kapsamında AMEXCID İş Birliğinde Biyofabrikaların Kurulması ve Desteklenmesi Projesi hayata geçirilmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 60. Hükümetin Son Bakanlar Kurulu Toplantısında Eski Bayındırlık ve İskân Bakanı Mustafa Demir İle, 14 Haziran 2011

“Daha yaşanabilir ve yeşil bir dünya, küresel çevre sorunlarının çözüme kavuşturulmasıyla mümkün olabilir. Çevre sorunları tüm insanlığın müşterek meselesi olup, çözümü uluslararası iş birliğini gerektirmektedir. Türkiye Yüzyılı’nın inşası için çevre konusunda da, ilhamını kadim medeniyetimizden alan bir anlayışla çabalarımızı sürdüreceğiz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
5 Haziran Dünya Çevre Günü Mesajı,
5 Haziran 2024

4. Bölüm

Çevre Diplomasisi

Günümüzde çevreyle ilgili problemler yalnızca belirli bir ülkenin sınırlarında kalmayıp, tüm dünyayı etkileyen küresel boyuttaki ciddi sorunlar hâline gelmiştir. Bu durum, devletleri iklim ve çevre konularında birlikte hareket etmeye mecbur bırakmıştır. Ortaya çıkan bu gereklilik, uluslararası ilişkilerde “çevre diplomasisi” adı verilen yeni bir diplomasi alanının gelişmesine neden olmuştur. Çevre diplomasisi; çevresel sorunlara uluslararası düzeyde yaklaşarak kalıcı, etkili ve uygulanabilir çözümler üretmeyi hedefleyen, stratejik öneme sahip, aynı zamanda risk barındıran bir alandır. Bu diplomasi türü, devletler arasında iş birliği kurmayı, müzakere süreçlerini işletmeyi ve ortak uzlaş noktaları yaratmayı amaçlamaktadır. Doğal kaynakların korunması, iklim krizine karşı mücadele ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi gibi konularda küresel düzeyde ortak eylemler geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Tarihsel süreçte, insanlık geliştikçe üretim de artmış; özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte üretimin hızı, kalitesi, çeşitliliği ve miktarı büyük ölçüde yükselmiştir. Ancak bu üretim artışı, beraberinde tüketim alışkanlıklarının da köklü bir biçimde değişmesini getirmiştir. Kaynakların ölçsüz ve bilinçsiz kullanımı, çevre üzerinde ciddi tehditler oluşturmaya başlamıştır. Tüketim odaklı yaşam tarzı, doğal sistemler üzerindeki baskıyı artırmış ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Zaman içinde bu süreç, sadece günümüz toplumlarını değil, gelecek kuşakları da tehdit edecek boyuta ulaşmıştır. Bu durumun fark edilmesiyle birlikte, hem devletler hem toplumlar hem de bireyler, çevre konusunda daha bilinçli ve çözüm odaklı yaklaşımlar geliştirme yoluna gitmiştir. Bu noktada, doğayla uyumlu kalkınmayı esas alan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı önem kazanmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında gündeme gelen bu anlayış, ekonomik büyümenin çevreye zarar vermeden, doğal sistemleri koruyarak gerçekleştirilebileceği düşüncesine dayanır. Bu kavram, üç temel ilkeyi esas alır: ekonomik gelişme, çevresel denge ve toplumsal adalet. Yani yalnızca ekonomik kalkınmayı değil, bu kalkınmanın çevre üzerindeki etkilerini sınırlandırmayı ve toplumun tüm bireylerinin refahını güvence altına almayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, doğal kaynakların gelecekteki nesiller için de korunmasını, çevreyle uyumlu yaşam biçimlerinin desteklenmesini ve herkesin temel ihtiyaçlara adil bir biçimde erişebilmesini hedeflemektedir. İklim değişikliği, küresel ısınma, ormanların tahribi, su ve hava kirliliği, doğal yaşam alanlarının kaybı ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunlar, günümüz dünyasında tüm toplumları etkileyen küresel tehditlerdir. Bu sorunların sınır tanımayan doğası, yalnızca bazı ülkeleri değil, insanlığın tamamını risk altına sokmaktadır. Bu sebeple, çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmaların da uluslararası düzeyde iş birliğine dayanması zorunludur. Bu bağlamda çevre diplomasisi, ülkelerin bir araya gelerek çevresel politikaları uyumlu hâle getirdiği, uluslararası anlaşmalara imza attığı ve sürdürülebilir kalkınmayı somut adımlarla uygulamaya geçirmeye çalıştığı bir süreci temsil etmektedir.

Aynı zamanda bu diplomasi, sadece çevre krizlerine çözüm bulmakla kalmaz; devletler arasında güveni artırmak ve küresel dayanışmayı güçlendirmek açısından da büyük öneme sahiptir. Çevre diplomasisi, sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkelerini, uluslararası düzeyde düzenlenen konferanslar, zirveler ve anlaşmalar aracılığıyla hayata geçirme çabasının somut bir yansımasıdır.

Çevre diplomasisi, devletlerin iklim değişikliği ve diğer çevresel tehditler karşısında sorumluluk üstlenmesini sağlamak, alınan önlemleri organize etmek ve uygulamaları denetlemek amacıyla oluşturulmuş uluslararası bir iş birliği ve müzakere mekanizmasıdır. Bu süreç, çevresel yükümlülüklerini ihmal eden ülkelere karşı yaptırımların gündeme gelmesini de olanaklı hâle getirmektedir. Çevre diplomasisi çerçevesinde yürütülen faaliyetler, yalnızca çevre koruma kampanyalarıyla sınırlı olmayıp, çok taraflı anlaşmaların hazırlanmasından çevresel kaynaklı uyuşmazlıkların çözümüne kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu yönüyle çevre diplomasisi, çevresel politikaların geliştirilmesi, uygulanması ve küresel düzeyde uyumlu hâle getirilmesinde temel bir işlev üstlenmektedir.

Günümüzde bazı ülkeler, siyaset ya da güvenlik gibi daha çatışmalı konularda ortak zemin bulmakta zorlandıkları durumlarda, çevre gibi daha yumuşak ve toplumsal olarak olumlu karşılanan başlıklarda iş birliğine yönelmektedir. Çevresel meseleler, diğer alanlara kıyasla daha az kutuplaşma yarattığı ve iletişimi kolaylaştırdığı için, bu konular üzerinden yürütülen diplomatik temasların genel siyasi ilişkilerin yumuşamasına da katkı sağladığı görülmektedir. Hatta iki ülke arasında bile çevre odaklı konferanslar, çalıştaylar ya da paneller düzenlenebilmekte; ikili anlaşmalarla bu alandaki iş birlikleri resmileştirilebilmektedir.

Bu tür ortak girişimler, hem çevre bilincinin somut adımlarla desteklenmesini sağlamakta hem de ülkeler arası diplomatik ilişkilerin güçlenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle çevre diplomasisi, yalnızca ekolojik yarar sağlayan bir alan değil, aynı zamanda stratejik ve yapıcı bir diplomasi aracı olarak da değerlendirilmektedir.

Başlangıçta çevre diplomasisi terimi, yalnızca devletlerin çevre konusundaki endişelerini ve bu alandaki dış politikalarını tanımlamak için kullanılıyordu. Ancak zaman içinde çevresel sorunların çok boyutlu hâle gelmesi, sürece devlet dışı aktörlerin de dâhil olmasını sağlamış ve bu kavramın kapsamı giderek genişlemiştir. Artık sivil toplum kuruluşları, çevreci hareketler, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri de çevre diplomasisinin etkin aktörleri arasında yer almaktadır. Bu kesimler; kamuoyunu bilgilendirme, farkındalık yaratma, çevreye öncelik verilmesi için hükûmetler üzerinde baskı oluşturma gibi çeşitli yollarla bu sürece aktif olarak katılmaktadır. Ayrıca bu aktörler, uluslararası toplantı ve zirvelerde diplomatik roller üstlenerek, çevre sorunlarının küresel düzeyde gündeme taşınmasına önemli katkılar sunmaktadır. Çevre diplomasisinin kurumsal bir yapıya kavuşmasında bazı tarihsel dönüm noktaları da belirleyici olmuştur. Özellikle 1960'lı yıllarda dünya genelinde çevre duyarlılığının artmaya başlaması, bu alandaki küresel hareketin temelini atmıştır. Bu gelişmelerin somutlaştığı en önemli olaylardan biri ise, 1972'de Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'dır. Bu konferans, çevrenin yalnızca bilimsel ya da yerel bir mesele değil, aynı zamanda uluslararası siyasetin de bir konusu olduğunu ortaya koymuş ve çevre diplomasisinin küresel düzeyde resmîyet kazanmasında ilk büyük adım olmuştur.

Günümüzde çevresel problemlerle mücadele, çevre diplomasisi aracılığıyla artık yalnızca çevrenin korunması, kirliliğin azaltılması ya da doğal alanların rehabilitasyonu gibi temel amaçlarla sınırlı kalmamaktadır. Artık bu alanda daha kapsamlı ve çok yönlü stratejiler öne çıkmaktadır. Bu stratejiler arasında; çevreye duyarlı uygulamaların yaygınlaştırılması, yeşil teknolojilerin geliştirilerek desteklenmesi, çevresel norm ve standartların uluslararası ölçekte benimsenmesi, doğal kaynakların dengeli ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi, çevresel adaletin sağlanması ve iklim krizinin toplum üzerindeki etkilerinin azaltılması gibi pek çok önemli konu yer almaktadır. Bu hedefler doğrultusunda yürütülen çevre diplomasisi yalnızca doğayı korumaya yönelik bir çaba olarak değil; aynı zamanda ekonomik kalkınmanın ekolojik ilkelerle uyumlu hâle getirilmesini, toplumsal refahın artırılmasını ve küresel ölçekteki eşitsizliklerin giderilmesini amaçlayan çok boyutlu bir süreç olarak da değerlendirilmektedir.

4.1. Türkiye’de Çevre Diplomasisi Çalışmaları

Türkiye, başta küresel iklim krizi olmak üzere, dünya genelinde etkisini gösteren çevre sorunlarına çözüm üretmek amacıyla uluslararası iş birliklerine büyük önem atfetmekte ve bu doğrultuda çeşitli çevre anlaşmalarına taraf olmaktadır. Sınırları aşan küresel ısınma, iklim değişikliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi çevresel tehditler karşısında tüm ülkelerin ortak ve tutarlı bir mücadele yürütmesi gerektiğini savunan Türkiye, uluslararası toplumla birlikte hareket etmenin zorunluluğuna dikkat çekmektedir.

Türkiye’nin bu konudaki yaklaşımı yalnızca uluslararası anlaşmalara katılım göstermeyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kendi kalkınma stratejilerini çevresel hassasiyet ve sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde yeniden şekillendirmeyi de kapsamaktadır. Bu bağlamda Türkiye, yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yenilenebilir enerji alanlarında kendine özgü bir vizyon oluşturarak bu vizyonu hem ulusal düzeyde hem de uluslararası platformlarda uygulamaya koyma çabası içindedir. Benimsediği sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla Türkiye; çevre bilincinin yükseltilmesini, doğal kaynakların korunmasını, ekonomik kalkınmanın çevreyle uyum içinde sürdürülmesini ve toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasını hedeflemektedir. Bu perspektiften bakıldığında, kalkınmanın yalnızca ekonomik göstergelerle değil, aynı zamanda çevresel koruma, toplumsal refahın artırılması ve bölgeler arası dengenin sağlanması gibi çok boyutlu ölçütlerle değerlendirildiği görülmektedir.

Çevre diplomasisinin temel görevlerinden biri de, çevre konularında toplum genelinde farkındalık yaratmak ve ulusal düzeyde çevre bilincinin güçlendirilmesini sağlamaktır. Halkın çevresel sorunlara karşı duyarlı ve bilinçli bir yaklaşım geliştirmesi, bir ülkenin uluslararası çevre diplomasisi çabalarının hem etkinliğini hem de meşruiyetini artırmaktadır.

Türkiye’de çevreyle ilgili entelektüel bir altyapının ve toplumsal duyarlılığın gelişmesi, dış politika kapsamında yürütülen çevre diplomasisinin daha vizyoner ve sağlam temellere dayanan bir şekilde sürdürülmesine katkı sunmaktadır. Bu bağlamda doğayı korumaya yönelik girişimler, sürdürülebilir üretim ve tüketim davranışlarının teşviki, çevresel zararın azaltılması ve toplumun sürece aktif katılımının sağlanması, çevre diplomasisinin temelini oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır.

Türkiye, sürdürülebilirlik konusunda örnek teşkil edebilecek nitelikte başarılı projelere sahiptir. Bu projeler, son otuz yılda kamu kurumlarının politikaları, sivil toplumun gönüllü inisiyatifleri ve özel sektörün girişimleri aracılığıyla hayata geçirilmiş çeşitli program ve etkinliklerle somutlaşmaktadır. Söz konusu faaliyetlerin bir kısmı yerel ya da bölgesel ölçekli olurken, bir kısmı da ulusal çapta topluma çevresel bilinç kazandırmayı amaçlayan uygulamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle doğal mirasın korunması, çevre sevgisinin toplumda yerleşmesi ve ekolojik farkındalık eğitimlerinin yaygınlaştırılması gibi alanlarda gerçekleştirilen çalışmalar, çevre diplomasisine sosyokültürel bir derinlik kazandırmaktadır. Bununla birlikte çevre diplomasisi, küresel ve bölgesel düzeyde çözüm arayışlarına katkı sunsa da zaman zaman iç politikadaki öncelikler ve çeşitli çıkar gruplarının talepleriyle çelişebilmektedir. Ekonomik kalkınma hedefleri, enerji ihtiyacını karşılama zorunluluğu ve sanayi merkezli büyüme politikaları, çevreyle ilgili uluslararası yükümlülüklerin tam anlamıyla uygulanmasını zorlaştırabilmektedir. Türkiye ise bu çelişkileri dengeleyebilmek adına çok yönlü ve dengeli bir politika izlemeye çalışmakta; çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınma arasında bir uyum sağlamaya yönelik stratejiler geliştirmektedir. Devletin çevreye yönelik politik kararlılığı, sanayi sektörü, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu iş birlikleri sayesinde daha somut sonuçlara dönüşmektedir. Bu kapsamda, karbon salınımlarının azaltılması, yenilenebilir enerji alanındaki yatırımların çoğaltılması ve çevre standartlarının iyileştirilmesi gibi alanlarda önemli ilerlemeler kaydedilmektedir.

2000’li yıllardan itibaren çevre politikaları, küresel gündemin ön sıralarında yer almaya başlamıştır. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kalkınma ve kaynak yönetimi gibi konular, uluslararası diplomaside belirleyici başlıklar hâline gelmiştir. Bu süreçte Türkiye, çevre diplomasisi alanında kapasitesini artırmış ve hem bölgesel hem de küresel ölçekte çevre politikalarının şekillendirilmesinde etkin bir aktör konumuna gelmiştir. Birleşmiş Milletler başta olmak üzere Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), UNEA, G20 ve OECD gibi çok taraflı platformlarda artan temsiliyetiyle Türkiye, çevre diplomasisinde önemli girişimlerde bulunmuştur. BM Kalkınma Programı (UNDP), BM Çevre Programı (UNEP), BM Habitat, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ile ilişkiler 2000’li yıllardan itibaren güçlenmiştir. Özellikle 2004 yılından itibaren UNEP ile iş birliklerinin artması, Türkiye’nin bu alandaki etkinliğini pekiştirmiştir.

Türkiye'nin çevre diplomasisinde kaydettiği en dikkat çekici başarılarından biri, 2022 yılında "Sıfır Atık" girişiminin BM Genel Kurulu kararıyla küresel düzeyde kabul görmesidir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayesinde yürütülen bu girişim sonucunda, 30 Mart günü "Uluslararası Sıfır Atık Günü" ilan edilmiştir. Bu gelişme, Türkiye'nin çevresel görünürlüğünü uluslararası düzeyde önemli ölçüde artırmıştır. BM Habitat ile sürdürülebilir kentleşme, kentsel dayanıklılık ve afet sonrası yeniden yapılanma konularında iş birlikleri geliştirilmiştir. 2023 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde gerçekleştirilen Dünya Şehirler Günü etkinliği ve BM Habitat İcra Kurulundaki aktif temsiliyet, bu ilişkilerin somut bir yansıması olmuştur.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve onun karar organı olan BM Çevre Asamblesi (UNEA) de Türkiye'nin çevre diplomasisi açısından önemli platformları arasında yer almaktadır. UNEA'nın 6. ve 7. oturumlarına katılım sağlanmış, karar süreçlerine katkıda bulunulmuş ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin çevresel boyutları desteklenmiştir.

UNEP'in sınır aşan iklim riskleri, deniz ekosistemlerinin korunması ve döngüsel ekonomi gibi alanlardaki teknik çalışmalarında da Türk kurumları ve uzmanları aktif şekilde yer almaktadır. 2023 ve 2024 yıllarında UNEP ile yapılan stratejik görüşmeler, Türkiye'nin yalnızca izleyici değil, politika geliştiren ve yön veren bir aktör hâline geldiğini ortaya koymuştur.

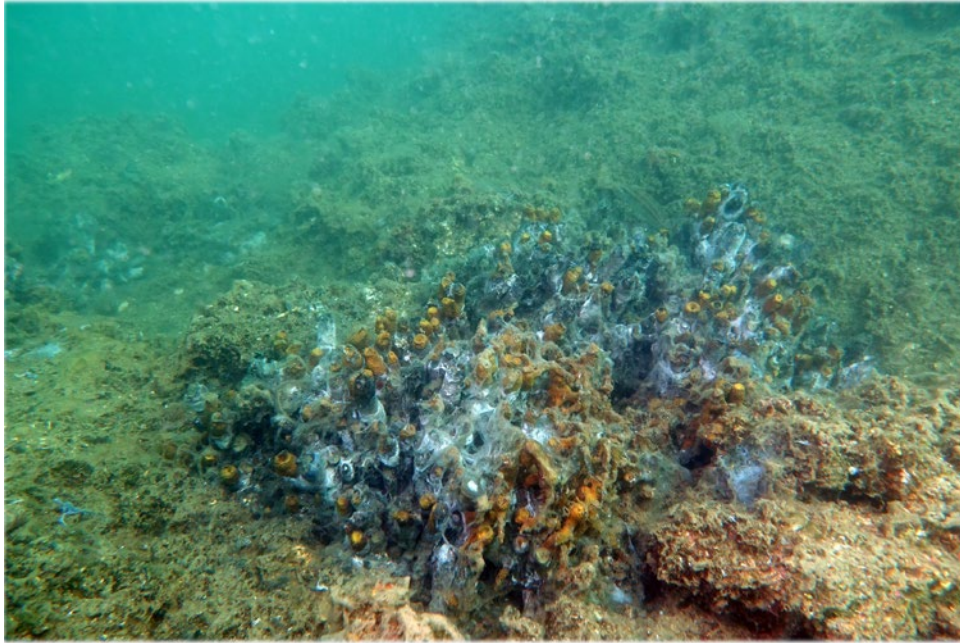
3RD MEETING OF THE UNITED NATIONS SECRETARY GENERAL'S ADVISORY BOARD ON ZERO WASTE

İSTANBUL TÜRKİYE
13 DECEMBER 2024

Çevre diplomasisi her ne kadar zaman zaman çeşitli engeller ve zorluklarla karşılaşsa da, Türkiye açısından bu alan, güçlü bir kamu diplomasisi potansiyeli taşımaktadır. Diğer ulusal çıkarlarla çatışma ihtimaline rağmen, Türkiye'nin çevresel konularda istikrarlı bir duruş sergilemesi ve bu alanda geri adım atmaması, ülkenin uluslararası alandaki imajını güçlendirmekte ve onu çevreye duyarlı bir aktör olarak öne çıkarmaktadır. Türkiye, küresel ölçekte yürütülen çevre temelli diplomatik girişimlerde aktif bir şekilde yer alarak bu alanda daha etkili ve lider bir pozisyon üstlenmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte, çevre ve iklim politikalarında mutlak bir mükemmeliyet iddiası taşımaktan ziyade; sürdürülebilir bir çaba, yapıcı iş birlikleri ve çözüm odaklı stratejilerle küresel katkı sunma anlayışı ön plana çıkmaktadır. Çevresel meseleler, teknik bilgi gerektiren ve bilimsel verilerle şekillendirilen karmaşık bir yapıya sahip olduğundan, Türkiye hem ulusal düzeyde hem de uluslararası platformlarda bilimsel iş birliklerini desteklemeyi sürdürmektedir.

Bu doğrultuda 29 Mayıs 2021 tarihinde, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Küresel Çevre Fonu (GEF) ve Küçük Destek Programı–Türkiye (SGP-Türkiye) ortaklığında gerçekleştirilen “Çevre Diplomasisi ve Türkiye” başlıklı çevrim içi çalıştay, bu alandaki gelişmeleri değerlendirme açısından önemli bir zemin oluşturmuştur. Çalıştay kapsamında; iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin korunması ve deniz ekosistemlerinin sürdürülebilirliği gibi farklı çevresel başlıklar ele alınmış, Türkiye'nin bu alanlardaki uluslararası konumu ve iş birliği olanakları masaya yatırılmıştır. Aynı zamanda, toplumsal düzeyde çevre farkındalığını artırmaya yönelik yöntem ve stratejiler de kapsamlı şekilde tartışılmıştır.

1973 yılında kurulan ve çevre diplomasisinin kurumsal temel taşlarından biri olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), küresel çevre politikalarının eş güdümünü sağlayan merkezi bir uluslararası organdır. UNEP'in kurulmasından sonra çevresel meselelerde uluslararası diyalog ve iş birliği önemli ölçüde artmıştır. Türkiye de UNEP'e kurumsal düzeyde katkı sunmakta, Nairobi Büyükelçiliği aracılığıyla UNEP Daimi Temsilciler Komitesinde yer almakta ve bu komite aracılığıyla UNEP Yönetim Konseyinin karar alma süreçlerine katılım göstermektedir. Türkiye'de UNEP ile ilişkiler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda yürütülmekte olup, UNEP'in sekretarya hizmeti sunduğu çok taraflı çevre sözleşmeleri çerçevesinde ulusal uygulamalar hayata geçirilmektedir. Türkiye, UNEP Çevre Fonuna yıllar içinde gönüllü olarak çeşitli finansal katkılar sağlamıştır. Bu kapsamda, 2007 yılında 125.000, 2008 ve 2009 yıllarında 250.000, 2010 yılında ise 300.000 ABD Doları tutarında fon desteği sağlanmıştır.

Bu katkılar, Türkiye'nin çevre alanındaki taahhütlerini yalnızca söylem düzeyinde bırakmadığını, uygulamada da desteklediğini göstermektedir. Türkiye, UNEP'in sekretarya hizmeti verdiği Barselona Sözleşmesi, Viyana Sözleşmesi, Montreal Protokolü, Basel Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Kartagena Protokolü gibi birçok çok taraflı çevre sözleşmesine taraf olarak, küresel çevre yönetişimine aktif biçimde katılmaktadır. Bu sözleşmelerin getirdiği yükümlülükler doğrultusunda Türkiye, sektörel eylem planları ve ulusal strateji belgeleri hazırlamakta; böylece sözleşmelerin gereklerini uygulamaya dönüştürmektedir. Türkiye, zaman zaman UNEP Yönetim Konseylerine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı öncülüğündeki heyetlerle katılım sağlamaktadır. Yönetim Konseyleri, çevre politikalarının yönünün belirlendiği ve uluslararası çevre hukukuna yön veren kararların alındığı önemli platformlar olması bakımından, Türkiye'nin bu süreçlerde temsili stratejik öneme sahiptir. Türkiye, UNEP çatısı altında henüz liderlik ettiği spesifik bir girişim ya da program başlatmamış olsa da, UNEP tarafından yürütülen projelere katkı sağlamaktadır. Örneğin UNEP'in küresel çapta yürüttüğü "Bir Milyar Ağaç Kampanyası" kapsamında Türkiye, en çok ağaç diken ilk üç ülke arasında yer alarak dikkat çekici bir başarı elde etmiştir.

Öte yandan Türkiye, uluslararası çevre süreçlerini yakından izlerken, yeşil ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yenilenebilir enerji alanlarında kendi ulusal vizyonunu şekillendirme ve uygulama çabalarını da sürdürmektedir. Bu vizyon çerçevesinde benimsenen sürdürülebilir, kapsayıcı, dengeli ve çevre dostu kalkınma modeli; sadece ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasını ve ekolojik dengenin korunmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin çevre politikasındaki en dikkat çekici örneklerden biri, 12 Temmuz 2017 tarihinde başlatılan Sıfır Atık Projesi'dir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi'nin öncülüğünde yürütülen bu proje, doğal kaynakların korunması, atıkların geri kazanımı ve döngüsel ekonomiye geçiş açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Proje, kamu kurumlarından özel sektöre, eğitim kurumlarından yerel yönetimlere kadar birçok alanda farkındalık yaratmış ve yapısal değişikliklere öncülük etmiştir. Aynı zamanda, toplumsal bilincin artırılması amacıyla medya ve iletişim kanalları aktif biçimde kullanılmış; özellikle Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) aracılığıyla kamuoyuna yönelik bilgilendirici yayınlar yapılmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye'nin çevresel sürdürülebilirlik politikaları kapsamında çevre diplomasisine verdiği önemin somut bir göstergesi olarak, 2021 yılında 1. Su Şûrası'nı başlatmıştır. Bu girişim, Türkiye'nin su kaynaklarıyla ilgili kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirme kararlılığının kurumsal bir ifadesi olmuştur. Şûra'nın temel hedefi, su yönetimiyle ilgili politika ve uygulamaların yalnızca kamu otoriteleri tarafından değil, sürece doğrudan ya da dolaylı etki eden tüm paydaşların katılımıyla belirlenmesidir. Bu kapsamda oluşturulan 11 farklı tematik çalışma grubu aracılığıyla, Türkiye'nin su yönetimi politikalarının bilimsel temele dayalı, kapsayıcı ve uygulanabilir stratejiler çerçevesinde şekillendirilmesi amaçlanmıştır.

Söz konusu çalışmalarda, 56 üniversiteden yaklaşık 130 akademisyen aktif olarak görev almış, ayrıca çeşitli kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve doğrudan su kullanıcıları sürece dâhil edilmiştir. Yedi ay boyunca devam eden kapsamlı istişare sürecine toplamda 1.631 kişi katılım göstermiştir. Bu geniş katılımlı süreç sonucunda hazırlanan Su Şûrası Sonuç Bildirgesi, yalnızca su kaynaklarının yönetimine dair değil; aynı zamanda medeniyetin suyla kurduğu tarihsel bağ, tarımsal üretimin sürdürülebilirliği, gıda güvenliği ve temiz enerji üretimi gibi konular açısından da referans niteliği taşıyan kapsamlı bir belge olarak değerlendirilmiştir.

2022 yılında ise Türkiye’de çevre konusunda toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla kültürel boyutu ön plana çıkaran önemli bir çalışma hayata geçirilmiştir. Emine Erdoğan Hanımefendi’nin öncülüğünde yayımlanan “Dünya Ortak Evimiz” adlı kitap, çevre bilincini artırmak ve bireyleri çevre konusunda daha duyarlı hâle getirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu eser yalnızca çevre sorunlarına dikkat çekmekle kalmamış, aynı zamanda Emine Erdoğan Hanımefendi’nin çevreye ilişkin kişisel duyarlılığını ve yaşadığı deneyimleri ilk kez kamuoyuyla paylaştığı bir anlatı platformu olmuştur. Kitap, bireysel çevre sorumluluğunun toplumsal dönüşümdeki rolüne dikkat çekerken, aynı zamanda çevre diplomasisine katkı sağlayan bir kamu iletişim aracına dönüşmüştür.

Ayrıca çevre konusunda bilgilendirme ve toplumsal farkındalığı artırma amacıyla kurumsal medya alanında da önemli adımlar atılmıştır. Anadolu Ajansı bünyesinde oluşturulan “Çevre Haberleri Editörlüğü” birimi, çevre ve iklim değişikliği konularında kamuoyunu doğru bilgilendirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Bu editörlük, çevresel meseleleri gündemde tutmak amacıyla özel haber dosyaları hazırlamakta, konuya ilişkin bilim insanları, uzmanlar ve politika yapıcılarla röportajlar gerçekleştirmektedir.

Aynı yapı içerisinde faaliyet gösteren “Yeşilhat” adlı birim ise, daha yaşanabilir bir dünya inşa etme sürecine katkı sağlamak amacıyla çalışmalarına devam etmektedir. Bu birim, çevresel mücadelede toplumsal duyarlılığı güçlendirmeyi, çevre haberciliğini yaygınlaştırmayı ve karar alıcılarla toplum arasında bilgi temelli bir köprü oluşturmayı hedeflemektedir.

Türkiye’de su kaynaklarının korunması, verimli kullanımı ve gelecek nesillere sürdürülebilir şekilde aktarılması amacıyla hayata geçirilen önemli girişimlerden biri olan “Su Verimliliği Seferberliği”, 31 Ocak 2023 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ve Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayesinde resmî olarak başlatılmıştır. Bu seferberlik, artan su ihtiyacı ve azalan su kaynakları gerçeği karşısında toplumun tüm kesimlerinde su tasarrufu bilincinin oluşturulmasını hedeflemektedir. Seferberlik kapsamında, su verimliliği kültürünün toplumsal düzeyde yaygınlaştırılması, su kullanımına yönelik bilgi birikiminin ve teknolojik altyapının geliştirilmesi, eylem planlarının uygulanması ve bu süreci destekleyecek yasal çerçevenin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamlı politika, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde su tüketiminin azaltılması yönünde bir toplumsal dönüşüm hedeflemektedir.

Emine Erdoğan Hanımefendi’nin “22 Mart Dünya Su Günü: Su Verimliliği Zirvesi”ne Katılımı, 22 Mart 2025

Öte yandan Türkiye’de çevresel farkındalığın artırılmasına yönelik gerçekleştirilen bir diğer önemli gelişme, 2022 yılında Cumhurbaşkanlığı kararıyla resmîyet kazanan Türkiye Çevre Haftası’dır. Her yıl 5 Haziran Dünya Çevre Günü’nü içine alan hafta, Türkiye genelinde çevre bilincini artırmak amacıyla çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Bu haftanın düzenlenme amacı, çevre konularına ilişkin toplumsal farkındalığı artırmak, çevresel sorumluluk duygusunu geliştirmek ve halkın çevresel faaliyetlere aktif katılımını teşvik etmektir. Türkiye Çevre Haftası kapsamında düzenlenen etkinlikler oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bunlar arasında; çevre temizliği kampanyaları, çevre dostu ulaşımı teşvik eden bisiklet turları, sıfır atık uygulamalarının ve temiz üretim teknolojilerinin tanıtıldığı bilgilendirme stantları, geleneksel halk oyunları gösterileri, iklim değişikliği üzerine sunumlar ve çevresel başarıların ödüllendirildiği törenler yer almaktadır. Ayrıca çevre eğitimi seminerleri, camilerde çevre bilinci konusunda vaazlar, fidan dikme kampanyaları, çevre temalı sergiler gibi toplumun her yaş ve kesimine hitap eden etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklerde kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü vatandaşlar aktif rol almakta; böylece çevre bilinci oluşturma çabaları kurumsal ve toplumsal düzeyde bütüncül bir yaklaşımla yürütülmektedir.

Türkiye'nin çevresel sürdürülebilirlik vizyonu doğrultusunda şekillenen en kapsamlı hedeflerden biri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde belirlenen 2053 Net Sıfır Emisyon ve Yeşil Dönüşüm stratejisidir. Bu strateji, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde uzun vadeli bir yol haritası sunmakta; karbon emisyonlarını azaltmayı, çevre dostu enerji kullanımını teşvik etmeyi ve döngüsel ekonomi modeline geçişi hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, "Herkesin Bir Dünyası Var" temasıyla 6-9 Haziran 2024 tarihleri arasında Başkent Millet Bahçesi'nde "ÇEVREFEST" isimli büyük ölçekli bir çevre etkinliği düzenlenmiştir. Etkinlikte, çocuklara çevre bilinci kazandırmayı amaçlayan eğitici oyunlar ve etkinlikler, sıfır atık uygulamaları ile temiz üretim teknolojilerine dair tanıtım alanları, çevreye duyarlı projelerin sergilendiği bölümler, toplumun tanınmış isimlerinin katıldığı söyleşiler, iklim değişikliğinin etkilerini deneyimlemeye imkân tanıyan iklim tünelleri, çevre temalı kitap fuarı, çeşitli atölyeler ve sanat sergileri yer almıştır. ÇEVREFEST, çevre bilincinin toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını hedefleyen, eğitici olduğu kadar ilham verici bir organizasyon olarak dikkat çekmiştir.

Bu tür çok yönlü faaliyetler, Türkiye'nin çevre diplomasisi anlayışının yalnızca uluslararası platformlarla sınırlı olmadığını; aynı zamanda toplum düzeyinde yaygın katılımı esas alan yerel ve ulusal ölçekli uygulamalarla desteklendiğini açıkça göstermektedir. Türkiye, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için hem kamu politikası hem de toplumsal farkındalık oluşturma çabalarını eş zamanlı ve bütüncül bir şekilde yürütmeye devam etmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından, Türkiye’de tarım ve orman politikalarının geleceğini şekillendirmek amacıyla 2025 yılında Ankara’da 4. Tarım ve Orman Şûrası düzenlenmiştir. “Türkiye Yüzyılı, Bereketin Yüzyılı” temasıyla gerçekleştirilen bu önemli organizasyonda, tarım, orman ve su sektörlerinin önümüzdeki on yıllık dönemine yön verecek stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Hazırlık süreci boyunca 16 ana tema etrafında oluşturulan çalışma gruplarında yaklaşık 1.600 katılımcı yer almış; 88 gün süren hazırlık aşamasında toplam 148 toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamlı süreç sonucunda 538 hedef ve 3 bin 60 strateji geliştirilmiştir. İklim değişikliğine uyum ve emisyonların azaltılması, doğal yaşamın korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi, su kaynaklarının etkin kullanımı ve verimliliği ile entegre ve sürdürülebilir orman yönetimi gibi çevresel açıdan kritik öneme sahip pek çok konuda derinlemesine çalışmalar yürütülmüştür. Şûra’da alınan kararlar, 14 Mayıs 2025 tarihinde Dünya Çiftçiler Günü’nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kamuoyuna açıklanmıştır.

4.2. Türkiye’nin Çevre Politikasına Verilen Uluslararası Ödüller

Türkiye’nin Sıfır Atık Hareketi, çevre dostu ve sürdürülebilir atık yönetimi anlayışıyla büyük başarılar elde etmiş ve uluslararası alanda birçok prestijli ödüle layık görülmüştür. Bu ödüller, Türkiye’nin çevre politikalarının küresel ölçekteki etkisini ve Sıfır Atık projesinin önemini vurgulamaktadır. Türkiye, çevreye duyarlı atık yönetimi uygulamalarını hayata geçirirken, uluslararası platformlarda da takdir edilmiştir. Aşağıda, Türkiye’nin kazandığı önemli ödüller sırasıyla yer almaktadır:

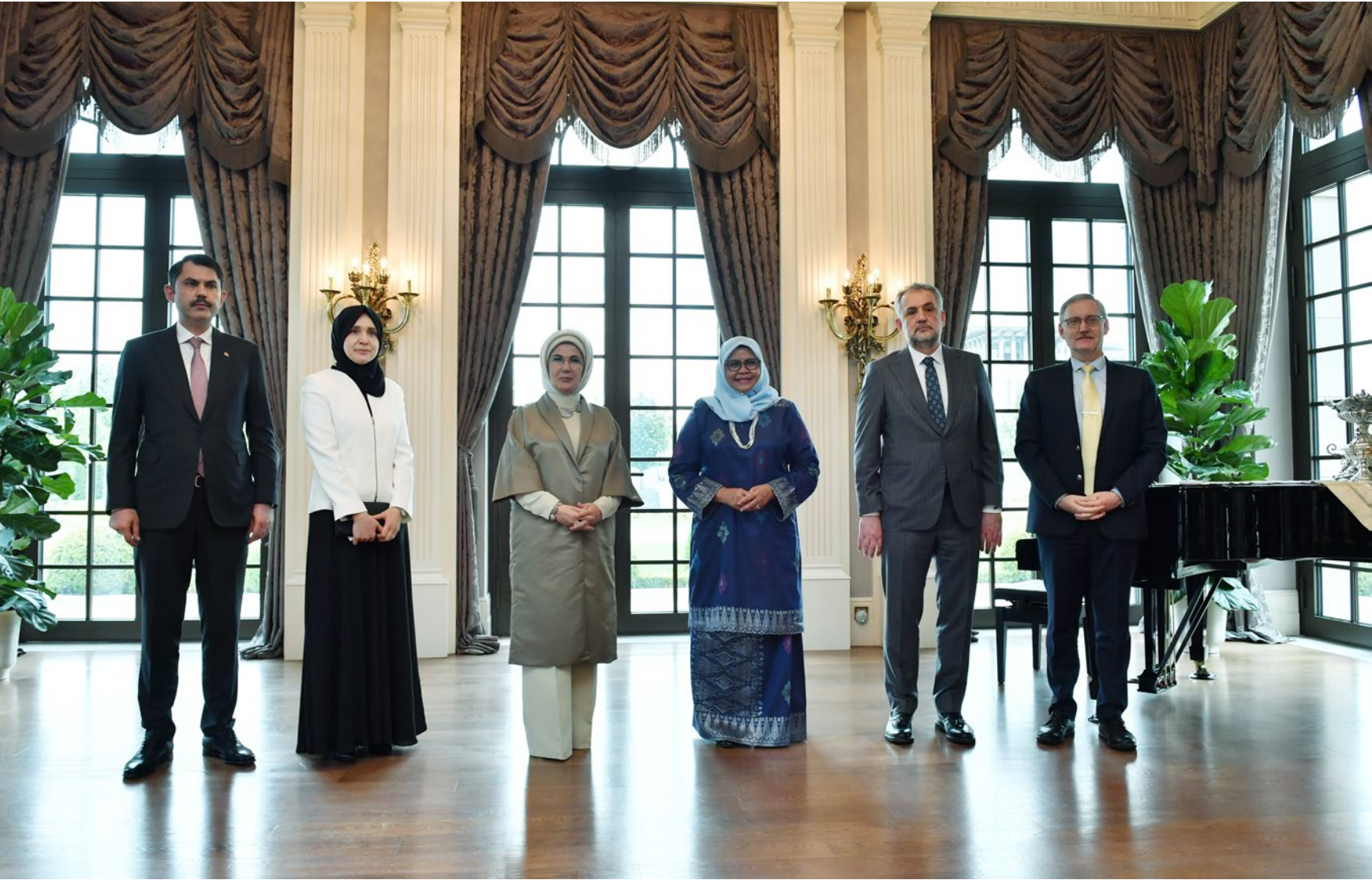
- ✦ **2018 yılında Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (UNFAO) tarafından verilen “Sıfır Atık, Sıfır Açlık Ödülü”:** Bu ödül, Türkiye’nin atık yönetimi konusundaki başarısının yanı sıra, atıkların azaltılması ve geri dönüşüm süreçlerinin açlıkla mücadele gibi küresel sorunlarla ilişkilendirilebileceğine dair önemli bir örnek teşkil etmiştir.
- ✦ **2021 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından verilen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Eylem Ödülü”:** Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma konusunda gerçekleştirdiği somut adımlar ve uygulamalar doğrultusunda elde edilen bu ödül, çevre politikalarının küresel ölçekteki etkisini pekiştirmiştir.

- ✦ **2021 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (Habitat) tarafından verilen “Atık Alanında Akıllı Şehirler Küresel Şehirler Şampiyonu Ödülü”:** Türkiye’nin çevre dostu şehirleşme anlayışını ve akıllı atık yönetim teknolojilerini benimsemesinin sonucu olarak verilen bu ödül, Türkiye’nin çevresel sürdürülebilirlik alanındaki liderliğini pekiştirmiştir.
- ✦ **2022 yılında Akdeniz Parlamenter Asamblesi tarafından verilen “PAW Ödülleri”:** Bu ödül, Türkiye’nin çevre dostu uygulamalarını ve sürdürülebilir kalkınma alanındaki liderliğini uluslararası düzeyde kutlayan bir başka önemli ödüldür.
- ✦ **2022 yılında Dünya Bankası tarafından verilen “İklim ve Kalkınma Liderliği Ödülü”:** Türkiye’nin iklim değişikliği ile mücadelede gösterdiği güçlü liderlik ve kalkınma hedefleri doğrultusunda aldığı bu ödül, çevre alanındaki başarılarının bir diğer kanıtıdır.
- ✦ **2022 yılında Birleşmiş Milletler ile Sıfır Atık Projesi’nin küresel çapta yaygınlaştırılması için imzalanan iyi niyet beyanı:** Türkiye’nin, Sıfır Atık Hareketi’ni küresel düzeyde daha geniş kitlelere yayma çabalarını güçlendiren bu anlaşma, Türkiye’nin çevre alanındaki küresel sorumluluklarını ve etkisini artırmıştır.

✱ **2024 yılında Portekiz’de düzenlenen törende, Akdeniz-PA Ödülü’nün Türkiye’ye verilmesi:** Önceki dönem Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet Özhaseki’nin aldığı bu ödül, Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi’ye takdim edilmiştir. Bu ödül, Türkiye’nin çevre politikalarındaki başarısını ve Sıfır Atık Hareketi’nin uluslararası alandaki etkisini kutlayan önemli bir kilometre taşı olmuştur.

Bu ödüller ve küresel destekler, Türkiye’nin çevre politikalarının uluslararası düzeyde ne kadar etkili olduğunu ve Sıfır Atık Hareketi’nin dünya çapındaki etkisini gözler önüne sermektedir. Türkiye, çevre dostu uygulamaları ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda küresel bir lider olarak çevre alanındaki rolünü güçlendirmeye devam etmektedir.

4.3. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının Çevre Diplomasisi Çalışmaları

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda eş zamanlı bir iyileşme süreci yürütmektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için çeşitli projeler ve etkinlikler hayata geçirilmekte, çevreyi koruma ve çevresel farkındalık oluşturma adına somut adımlar atılmaktadır. Bu faaliyetlerin önemli bir parçası, çevre bilincini artırmak ve toplumu çevre dostu alışkanlıklara teşvik etmek amacıyla yayımlanan ve farklı dillere çevrilen kitaplar oluşturur. Bu kitaplar, çevre sorunlarına dair çözüm önerileri sunmak, toplumsal duyarlılığı artırmak ve çevresel değerleri geniş bir kitleye ulaştırmak için farklı platformlarda okuyucularla buluşturulmaktadır. Bu kitaplar arasında öne çıkan bazıları şunlardır:

Türkiye'nin Yeşil Kalkınma Devrimi: Bu kitap, Türkiye'nin yeşil kalkınma yolunda attığı adımları ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için benimsenen politikaları detaylı bir şekilde ele almaktadır.

Yaşanabilir Bir Dünya İçin Türkiye'nin Sıfır Atık Yolculuğu: Türkiye'nin sıfır atık hareketinin başladığı noktadan itibaren geldiği aşamaları, çevresel etkilerini ve toplumsal farkındalık yaratma çabalarını anlatan bu eser, ülkenin bu alandaki önemli adımlarını vurgulamaktadır.

21. Yüzyılda Türkiye'nin Çevre Seferberliği: Türkiye'nin çevreye yönelik attığı adımları, uygulamaya koyduğu projeleri ve bu süreçteki başarısını anlatan bir kitap olup, çevreye olan duyarlılığı ve sorumluluğu ön plana çıkaran bir kaynaktır.

Asrın Felaketinin 2. Yılı: İnşa ve İhya Çalışmaları: Devletin afet sonrası dönemde gerçekleştirdiği kapsamlı çalışmaların yanı sıra, toplumun her kesiminde sergilenen dayanışma ve iş birliği süreçlerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Bu eser, afetin etkilerinin bertaraf edilmesi için uygulanan politikaların ve yürütülen projelerin toplumsal boyutunu derinlemesine incelemekte ve Türkiye'nin afet yönetimi konusundaki kararlı tutumunu ortaya koymaktadır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, çevre koruma alanında uluslararası alanda da etkinlikler düzenleyerek Türkiye'nin çevresel vizyonunu global ölçekte tanıtmaktadır. Bu kapsamda, 10 Eylül 2023 tarihinde Hindistan'da gerçekleştirilen G20 Liderler Zirvesi sırasında, çevre dostu bir geleceğin inşasına katkı sağlamak amacıyla "Sıfır Atık: Yeşil Geleceği Şekillendirmek ve Uygulamak" başlıklı bir yuvarlak masa toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantı, sıfır atık uygulamaları ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemi üzerine uluslararası iş birliklerini güçlendirmeyi hedeflemiş, çevre dostu politikaların ve yeşil dönüşüm stratejilerinin küresel ölçekte tartışıldığı önemli bir platform olmuştur.

2021 yılı Kasım ayında İskoçya'nın Glasgow şehrinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 26. Taraflar Konferansı (COP26) sırasında, Türkiye'nin çevresel taahhütlerini ve yeşil kalkınma stratejisini dünyaya tanıtmak amacıyla "Türkiye'nin Yeşil Kalkınma Stratejisi: Kapsayıcı, Sürdürülebilir ve İnsani Bir Vizyon" başlıklı bir panel düzenlenmiştir. Bu panelde, iklim değişikliğiyle mücadele, yeşil kalkınma süreçleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılabilmesi için gerekli stratejiler, sıfır atık yönetimi ve çevre koruma önlemleri gibi önemli çevresel konular kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Türkiye'nin bu alandaki hedefleri ve çevre dostu politikalarını katılımcılarla paylaşarak, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel dönüşüm konusunda küresel düzeyde daha güçlü bir iş birliği ve ortaklık kurmayı amaçlayan panel, uluslararası toplumun bu meselede daha aktif bir rol almasını teşvik etmiştir.

Çevre ve iklim değişikliği konularında toplumsal farkındalık oluşturmayı hedefleyen önemli bir etkinlik, 2021 yılından itibaren her yıl düzenlenen Uluslararası Stratejik İletişim Zirvesi (Stratcom Summit) olmuştur. Bu zirve, çevre ve iklim değişikliği, iklim mülteciliği, afet haberciliği gibi kritik konuları tartışmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Zirveye, dünya çapında birçok önemli katılımcı, uluslararası örgüt temsilcileri, düşünce kuruluşları, üniversitelerden akademisyenler, medya profesyonelleri ve politika yapımcılar katılmaktadır. Etkinlik, bu farklı paydaşların bir araya gelerek küresel çevre sorunlarına yönelik çözümler geliştirmelerini ve stratejik iletişim yöntemleriyle toplumu bilinçlendirmelerini sağlayan önemli bir etkileşim alanı yaratmıştır.

2023 yılının Aralık ayında, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 28. Taraflar Konferansı (COP28) kapsamında Türkiye Pavilyonu'nda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının koordinasyonunda bir dizi etkinlik gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler, Türkiye'nin çevre politikaları, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve iklim değişikliğiyle mücadeledeki taahhütlerini küresel düzeyde tanıtmayı amaçlamıştır. Aynı dönemde, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dubai Expo City'de bir stant açarak Türkiye'nin çevre yönetimi alanındaki öncü çalışmalarını sergilemiştir. Bu stant, özellikle atık yönetimi, yenilenebilir enerji politikaları ve Emine Erdoğan Hanımefendi'nin liderliğinde yürütülen Sıfır Atık Hareketi gibi önemli konuları tanıtmaya odaklanmıştır. Bu etkinlikler, Türkiye'nin çevre koruma konusundaki uluslararası çabalarını ve başarılarını daha geniş bir kitleye ulaştırmak ve çevre dostu çözümleri global platformlarda duyurmak için önemli fırsatlar sunmuştur.

Ayrıca yine Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından, 2024 yılı Kasım ayında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29) kapsamında, "Sıfır Atık" temalı bir Türkiye standı kurmuştur. Bu stand, katılımcılar tarafından büyük ilgi ve beğeniyle karşılanmıştır. Türkiye'nin çevre ve iklim değişikliği konusundaki politikaları ile atılımlarının tanıtıldığı standta, ülkemizin yeşil zenginlikleri ve sürdürülebilir bir geleceğe olan katkıları vurgulanmış, Türkiye'nin bu alandaki öncü rolüne dikkat çekilmiştir. Standın amacı, doğa ve çevreye olan hassasiyetini öncelikli politika olarak belirlemiş ve geleceğe yeşil bir dünya bırakmayı hedeflemiş olan Türkiye'nin, sıfır atık yönetimi, küresel iklim değişikliğiyle mücadele ve 2053 Net Sıfır Emisyon Hedeflerine yönelik kararlı tutumunu sergilemektir.

COP29, iklim değişikliği konularının ele alındığı dünya çapındaki en önemli organizasyonlardan biri olarak, 169 ülkeden 72 bin katılımcıyı ağırlamıştır. Konferans sırasında yapılan çok sayıda toplantı ve müzakerelerin yanı sıra, farklı ülkeler ve kuruluşlar, kurdukları pavilyonlarda iklim değişikliğiyle ilgili çözüm ve projeleri tanıtmışlardır. Türkiye de COP29'un Yeşil Bölgesinde kurduğu pavilyonla bu önemli forumda yerini almıştır. Pavilyonda, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi ve BM Sıfır Atık Danışma Kurulu Başkanı Emine Erdoğan Hanımefendi'nin öncülüğünde başlatılan Sıfır Atık Projesi ziyaretçilere detaylı bir şekilde sunulmuştur. Türkiye'nin çevre ve iklim değişikliği alanındaki çalışmaları, 3D görseller, videolar, infografikler ve kısa filmler aracılığıyla tanıtılmıştır. Stant, tasarımı ve görselliğiyle büyük dikkat çekmiş ve ziyaretçilerden yoğun ilgi görmüştür. Dijital tanıtımları büyük bir ilgiyle izleyen katılımcılar, standın önünde fotoğraflar çektirerek, yetkililerden projeler hakkında bilgi almışlardır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29) çerçevesinde "Küresel İklim Krizinde Stratejik İletişim" temalı bir yuvarlak masa toplantısı da düzenlemiştir. Bu toplantıda, Sıfır Atık teması ana öncelik olarak belirlenmiş ve çeşitli önemli konular ele alınmıştır. Toplantının odak noktalarından biri, sıfır atık çerçevesinde iklim kriziyle mücadelede özel ve kamu sektörlerinin iş birliği olmuştur. Ayrıca sürdürülebilir enerji ve kalkınma, iklim krizinin uluslararası ilişkilerde yol açtığı yeni sınamalar, Türkiye'nin yeşil kalkınma, çevre ve iklim değişikliği alanlarındaki gerçekleştirdiği atılımlar da detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Toplantıda, sıfır atık kültürünün toplumda yaygınlaştırılmasının önemi, eğitim ve farkındalık yoluyla bu kültürün benimsenmesi gibi konulara da değinilmiştir. Bunun yanı sıra iklim dezenformasyonu ile mücadele ve iklim krizinde stratejik iletişimin rolü de vurgulanmıştır. Bu yuvarlak masa toplantısı, küresel iklim kriziyle mücadelede iletişimin stratejik önemini ve uluslararası iş birliğinin gerekliliğini ortaya koymuş ve katılımcılara iklim değişikliğiyle mücadelede somut adımlar atılmasına yönelik önemli bir platform sağlamıştır.

“Sıfır Atık İyi Niyet Beyanını imzalayarak, daha temiz, yeşil ve yaşanabilir bir dünya için tavrımızı ortaya koyduk. İklim değişikliği ve çevre kirliliği krizleriyle mücadelemizi çok boyutlu bir şekilde devam ettireceğiz. Türkiye olarak gelecek kuşaklara karşı görevlerimizi hakkıyla yerine getirmenin peşindeyiz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan

BM 78. Genel Kurulu: Küresel Sıfır Atık

İyi Niyet Beyanına İlk İmza, 18 Eylül 2023

5. Bölüm

Sıfır Atık Hareketi

5.1. Sıfır Atık Yolculuğunda Yasal Altyapı

Atık yönetimine ilişkin ilk yasal düzenleme 1297 yılında İngiltere’de, halkın evinin önünü temiz tutmasını zorunlu kılan bir kanunla yapılmıştır. 1354’te haftalık çöp toplama uygulaması başlatılmış, ancak etkili uygulanamadığı için 1628’de Kral bile çöp kokusundan şikâyet etmiştir. 1875’te çıkarılan “Halk Sağlığı Kanunu” ile modern atık yönetiminin temelleri atılmıştır.

Osmanlı’da çevreyle ilgili ilk yasal düzenlemeler Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılmış, İstanbul’daki ilk çöp toplama sistemi ise Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur. Çöpler, “çöp subaşıları” denetiminde toplanır, işe yarayanlar ayrıldıktan sonra kalanı denize dökülmüştür. 1764’te bile deniz kirliliği şikâyet konusu olmuş, denize çöp dökülmesine ancak 1953’te son verilmiştir. 1993’ten itibaren İstanbul’da Ümraniye, Habipler ve Kemerburgaz gibi yerlerde modern depolama alanları kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel Türk toplumunda geri dönüşüm ve yeniden kullanım zaten yaygındı. Hayvan dışkısının gübre veya tezek olarak kullanılması, teneke ve plastiklerin evde yeniden değerlendirilmesi, kıyafetlerin aile içinde paylaşılması gibi uygulamalar bu kültürün parçasıdır. İsrafin haram kabul edilmesi de bu duyarlılığı artırmıştır. Sanayi Devrimiyle artan şehirleşme ve “kullan-at” tüketim anlayışı, çöp sorununu büyütmüş; düzensiz depolama alanları çevre kirliliğine yol açmıştır. Bu durum düzenli depolama tesislerinin kurulmasını zorunlu hâle getirmiştir. Ancak nüfus artışı ve özel nitelikli atıkların çoğalması, daha gelişmiş atık yönetimi sistemleri ve *sıfır atık* yaklaşımını gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler, atık yönetiminin ve çevre korumanın önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye’de atık yönetimine ilişkin ilk yasal düzenlemeler, 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu kapsamında yapılmıştır. Bu düzenlemelerle atıkların toplanması, depolanması ve çevre sağlığının korunmasına yönelik ilk temel kurallar belirlenmiştir. 1982 Anayasası’nın 56. maddesi ile herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı anayasal güvence altına alınmış; çevrenin geliştirilmesi, çevre sağlığının korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi hem devlete hem de vatandaşlara bir ödev olarak yüklenmiştir. Bu anayasal çerçeve doğrultusunda, 1983 yılında çıkarılan 2872 Sayılı Çevre Kanunu ile çevrenin korunmasına yönelik ilkeler ve sorumlu kurumlar tanımlanmış; hava, su, toprak, kimyasallar ve atık yönetimi gibi başlıca çevresel alanlarda kirlenmenin önlenmesi hedeflenmiştir.

1980’li ve 1990’lı yıllarda ise atık yönetimiyle ilgili bazı özel alanlara yönelik ikincil düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Örneğin, Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1991), Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1993) ve Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1995) gibi düzenlemelerle belirli atık türlerinin yönetimi yasal çerçeveye oturtulmuştur.

Ancak bu dönemdeki politikalar, daha çok sınırlı kapsamlı ve teknik düzeyde kalmıştır. Çevre ve atık yönetimi alanında köklü dönüşüm ise 1999 yılında Helsinki Zirvesi ile Türkiye’nin Avrupa Birliği (AB)’ne *aday ülke* statüsü kazanması ve AB müktesebatına uyum sürecinin başlamasıyla ivme kazanmıştır. 2000’li yıllardan itibaren, Avrupa Birliği standartları doğrultusunda entegre bir atık yönetimi sisteminin oluşturulabilmesi için çok sayıda mevzuat, strateji belgesi ve eylem planı hazırlanmıştır. Bu süreçte geliştirilen AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program ve AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES), Türkiye’nin çevre politikasında kurumsal ve yasal dönüşümün temelini oluşturmuştur.

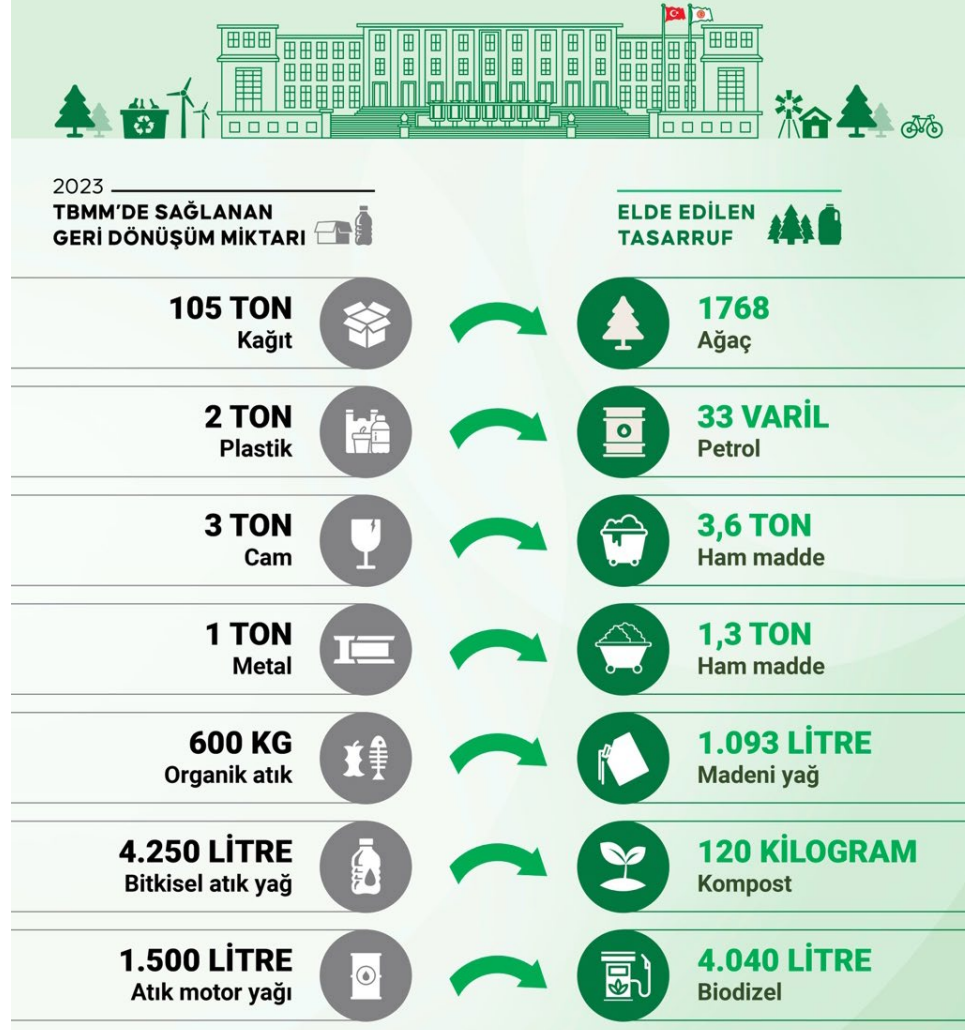

Türkiye, sadece ulusal düzenlemelerle yetinmemiş; kirletici etkisi görece düşük olmasına rağmen, çevre alanında birçok uluslararası sözleşmeye taraf olarak küresel düzeyde de çevre koruma konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Bu süreçte çevreyle ilgili pek çok tematik alanda ilerlemeler sağlanmış olsa da, en büyük dönüşüm hiç kuşkusuz atık yönetimi alanında yaşanmıştır. Bu dönüşümün başlıca tetikleyicisi ise uluslararası alanda takdir toplayan, birçok kuruluş tarafından ödüllendirilen “Sıfır Atık Hareketi” olmuştur. Bu hareket, Türkiye’nin çevre vizyonunun somut bir yansıması olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye’de “sıfır atık” kavramı, ilk kez 2017 yılında başlatılan “Sıfır Atık Projesi” ile gündeme gelmiştir. Bu uygulama, başlangıçta Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde pilot proje olarak hayata geçirilmiştir. Ardından, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin projeye sahip çıkması ve destek vermesiyle süreç hız kazanmış; proje bir toplumsal harekete dönüşmüş ve sırasıyla Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi önemli kurumlarda uygulamaya geçilmiştir.

2017 yılında uygulama bazında başlatılan bu çalışmalar, 2018 yılı Ekim ayında hazırlanan "Sıfır Atık Yönetmelik Taslağı"nın kamuoyunun görüşüne açılmasıyla mevzuatlaşma sürecine girmiştir. Kasım ayına kadar paydaşlardan alınan geri bildirimler değerlendirilmiş ve nihayetinde 12 Temmuz 2019 tarihli ve 30829 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Sıfır Atık Yönetmeliği" ile sıfır atık sistemi ilk kez müstakil bir yasal düzenlemeye kavuşmuştur. Ayrıca 2018, 2020 ve 2022 yıllarında Çevre Kanunu'nda yapılan kapsamlı değişikliklerle sıfır atık sisteminin temelleri daha da güçlendirilmiştir. Bu kapsamda plastik poşetlerin ücretlendirilmesi, geri kazanım katılım payı uygulaması, depozito-iade sistemi gibi yenilikçi düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. 2020 yılında kurulan Türkiye Çevre Ajansı ile sıfır atık uygulamalarının ülke genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Meclis'teki "Sıfır Atık" çalışmalarıyla 17 ton sera gazı salınımının önüne geçildi

Atık yönetimi politikaları, Avrupa Birliğine üyelik sürecinde “Çevre ve İklim Değişikliği” başlıklı 27. Fasıl kapsamında ele alınmış ve başta 2008/98/AT Sayılı Atık Çerçeve Direktifi olmak üzere çeşitli AB düzenlemeleriyle iç hukuk büyük oranda uyumlaştırılmıştır. Son yıllarda yapılan yasal ve ikincil mevzuat düzenlemeleri, klasik bertaraf odaklı atık yönetimi anlayışından uzaklaşarak; kaynakların verimli kullanıldığı, geri dönüşüm temelli döngüsel ekonomi modeli ile uyumlu, sürdürülebilir bir “sıfır atık” yaklaşımının yerleşmesini amaçlamaktadır.

Türkiye’nin Sıfır Atık Yolculuğunda Mevzuat Çalışmaları		
Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
1930 	 1580 Sayılı Belediye Kanunu 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	Çevre ve insan sağlığının korunması ile atıkların, toplanması ve depolanmasına ilişkin ilk düzenlemeler bu kanunlar kapsamında yapılmıştır.
1982 	 T.C. Anayasası 56. Madde	“Madde 56: Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” Madde, yaşam hakkının ancak sağlıklı ve dengeli bir çevrede gerçekleşebileceğini belirtmesi ve bu konuda koruma ödevi yüklemesi ve temiz çevre hususunu anayasal güvence altına alması bakımından önemlidir.
1983 	 2872 Sayılı Çevre Kanunu	“Madde 3/g: Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirlenme veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır.” “Madde 3/ı. Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi, sıfır atığın yaygınlaştırılması, döngüsel ekonomi ilkelerinin uygulanması ve iklim değişikliği ile mücadele edilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, motorsuz veya elektrikli araçların teşviki, atıkların geri kazanımı ile arıtılmış atıksuların yeniden kullanımının teşviki, geri kazanım katılım payı, plastik içerikli poşet veya ambalaj ve tek kullanımlık materyallerin kullanımının azaltılması, depozito uygulaması, emisyon ücreti, kirlenme bedeli ve kirliliğin önlenmesine yönelik teminat alınması ve sera gazı emisyonlarının takibine yönelik karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır.” Madde 8: Her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır. Kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililer kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hâllerde kirlenme, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
1991 	 Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	Yönetmeliğin amacı; her türlü atık ve artığın çevreye zarar verecek şekilde, doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesi, depolanması, taşınması, uzaklaştırılması ve benzeri faaliyetlerin yasaklanması, çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek olan tüketim maddelerinin idaresini belli bir disiplin altına alarak, havada, suda ve toprakta kalıcı etki gösteren kirleticilerin hayvan ve bitki nesillerini, doğal zenginlikleri ve ekolojik dengeyi bozmasının önlenmesi ile buna yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesidir.
1992 	 Ulusal Gündem 21	1992 Rio Yeryüzü Zirvesi'nde "sürdürülebilir kalkınma", tüm insanlığın 21. yüzyıldaki ortak hedefi olarak benimsenmiş ve bu doğrultuda, 21. yüzyılda çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkılmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılmasına yönelik ilkeleri ve eylem alanlarını ortaya koyan "Gündem 21" başlıklı Eylem Planı, Zirve'nin temel çıktısı olarak, BM üyesi ülkelerce kabul edilmiştir.
1993 	 Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	Bu Yönetmeliğin amacı sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıkların halk sağlığına ve çevreye zarar vermeden ayrı olarak toplanması, geçici depolanması, geri kazanılması, taşınması ve nihai bertarafının sağlanmasına yönelik idari, teknik ve hukuki prensip, politika ve programların belirlenerek uygulanmasının sağlanmasıdır.
1993 	 Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (1997,1999,2000,2002,2003, 20 04,2008,2009,2011,2013, 2014, 2016,2017,2018 ,2019 yıllarında değişiklikler yapılmıştır.)	Bu Yönetmeliğin amacı, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir. Bu Yönetmelik; a) Çevresel Etki Değerlendirmesi Başvuru Dosyası, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu ile Proje Tanıtım Dosyasının hangi tür projeler için isteneceği ve içereceği konuları, b) Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları, c) Çevresel Etki Değerlendirmesi kapsamına giren projelerin başvuru, inşaat öncesi, inşaat, işletme ve işletme sonrası izlenmesi, kontrolü ve denetlenmesini, ç) Çevresel Etki Değerlendirmesi sisteminin, çevre yönetiminde etkin ve yaygın biçimde uygulanabilmesi ve kurumsal yapısının güçlendirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarını kapsar

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
1994 	 Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımı ve Bertaraf Edilmesine İlişkin Basel Sözleşmesi	1989 yılında kabul edilen ve 1992 yılında yürürlüğe giren Sözleşme'nin amacı, tehlikeli ve diğer atıkların sınırlar ötesi taşınması, bertaraf edilmesi ve geri dönüşümünden doğabilecek tehlikeleri ortadan kaldırmaktır. Atıkların, sanayileşmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru taşınması, Sözleşme'nin üzerinde durduğu en önemli unsuru oluşturmaktadır.
1994 	 Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımı ve Bertaraf Edilmesine İlişkin Basel Sözleşmesi	Basel Sözleşmesi, atıkların taraf ülkeler arasında hareketi gerçekleşmeden önce bir ön bildirim yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sınır aşan bir hareketin Basel Sözleşmesi'ne göre hukuki şekilde gerçekleşebilmesi için, ihracatçı devlet, ithalatçı devletin taşımaya ilişkin yazılı onayını almak zorundadır. Bu çerçevede, Sözleşme'ye taraf olan her devlet, tehlikeli veya diğer atıkların ithalini ve ihracını yasaklama hakkına sahiptir. Bugüne kadar Sözleşme'yi imzalayan 53, Sözleşme'ye taraf olan 183 ülke bulunmaktadır. Türkiye Sözleşme'yi 22/05/1989 tarihinde imzalamış ve 22/06/1994 tarihi itibarıyla taraf olmuştur.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
1995 	 Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	Bu Yönetmeliğin amacı, tehlikeli atıkların, üretiminden nihai bertarafına kadar; a. İnsan sağlığına ve çevreye zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı biçimde alıcı ortama verilmesinin önlenmesine, b. üretiminin ve taşınmasının kontrolünün sağlanmasına, c. İthalinin yasaklanmasına ve ihracatının kontrolüne, d. Yönetiminde gerekli teknik ve idari standartların sağlanmasına, e. Üretiminin kaynağında en aza indirilmesine, f. Üretiminin kaçınılmaz olduğu durumlarda, üretildiği yere en yakın mesafede bertaraf edilmesine, g. Yeterli bertaraf tesisi kurulması ve bu tesislerin çevresel bakımdan sağlıklı bir şekilde kontrolüne, h. Çevreyle uyumlu yönetiminin sağlanmasına Yönelik prensip, politika ve programların belirlenmesi için hukuki ve teknik esasları düzenlemektedir.
1997 	 Yerel Gündem 21	1992'de benimsenen Ulusal Gündem 21'in 28. bölümünde, dünyanın tüm ülkelerindeki yerel yönetimlere, katılımcı bir süreci başlatmaları ve kendi kentleri için bir Yerel Gündem 21 konusunda görüş birliği sağlamaları için küresel bir çağrı yapılmıştır. Türkiye'deki Yerel Gündem 21 uygulamaları çerçevesinde 1997 yılı sonunda UNDP'nin desteğiyle, "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" projesi Bakanlar Kurulu kararıyla yürütülmüş, 2003 yılında tamamlanmıştır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
1998 	 Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP)	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Çevre Bakanlığı arasında 1998 yılında imzalanan UÇEP, dört ana bölümden oluşmaktadır. UÇEP'in birinci bölümü, Türkiye'nin çevre koşullarını etkileyen fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerini içerirken ikinci bölümü, ulusal çevre politikası ve uluslararası taahhütler, çevre yönetimine ilişkin yasal çerçeve, kurumsal yapı, başlıca yönetsel araçlar ve etkin bir yönetimin karşı karşıya olduğu kısıtlar yer almaktadır. Üçüncü bölümde, Türkiye'nin çevre sorunları kentsel alanlar, doğal kaynaklar, deniz ve kıyı kaynakları, kültürel ve doğal miras, çevresel tehlikeler konularına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise ilk üç bölümdeki bulgulara dayanarak UÇEP oluşturulmuştur.
2004 	 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	Kanunun 7. Maddesine göre; "...Büyükşehir katı atık yönetim planını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek; sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak" büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları arasındadır. İl sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri de büyükşehir belediyelerince yapılacak olan yönetim planına uygun olarak katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna ulaştırmakla sorumludurlar.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2004 	 Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği	Pil ve akümülatörlerin üretiminden bertarafına kadarki süreçte, izlenecek teknik ve hukuki esasları düzenlemektedir. Yönetmeliğe göre, üretilen pil ve akümülatörlerin, şarj edilebilir özellikte ve uzun ömürlü olanları öncelikle tercih edilmekte olup, kullanım sonrası geri kazanımları esastır. Üretici ve ithalatçılar, zararlı madde içeren pil ve akümülatörleri üretmemekle veya ithal etmemekle yükümlü bulunmaktadır. Atık pillerin toplanmasında, kota uygulaması bulunmakta olup, her yıl Bakanlıkça belirlenen oranlarda, üreticiler tarafından atık pil toplama veya toplatma ve bertaraf yükümlülüğü bulunmaktadır. Atık akümülatörler için de üreticiler tarafından depozito ödeme zorunluluğu bulunmakta olup, bu bedel, akümülatörlerin kapasitesi dikkate alınarak, Bakanlık, üreticiler ve geri kazanımcılar tarafından bir yıl geçerli olmak üzere her yıl Aralık ayında belirlenmektedir.
2004 	 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	Madde 181: Çevrenin kasten kirletilmesi (1): ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza iki katı kadar artırılır. (4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Madde 182: Çevrenin taksirle kirletilmesi (1): Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması hâlinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2005 	 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu	Madde 41: Çevreyi kirletme (1) Evsel atık ve artıkları, bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atan kişiye, 20 Türk Lirası idari para cezası verilir. Bireysel atık ve artıkların atılması hâlinde de bu fıkra hükmü uygulanır. (2) Fiilin yemek pişirme ve servis yerlerinde işlenmesi hâlinde işletme sahibi gerçek veya tüzel kişiye, 500 Türk Lirasından 5 bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir. (3) Hayvan kesimine tahsis edilen yerler dışında hayvan kesen veya kesilen hayvan atıklarını sokağa veya kamuya ait sair bir alana bırakan kişiye, 50 Türk Lirası idari para cezası verilir. (4) İnşaat atık ve artıklarını bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atan kişiye, 100 Türk Lirasından 3 bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir. İnşaat faaliyetinin bir tüzel kişi adına yürütülmesi hâlinde bu tüzel kişi hakkında verilecek idari para cezasının üst sınırı 5 bin Türk Lirasıdır. Bu atık ve artıkların kaldırılmasına ilişkin masraf da ayrıca kişiden tahsil edilir. (5) Kullanılamaz hâle gelen veya ihtiyaç fazlası ev eşyasını bunların toplanmasına ilişkin olarak belirlenen günün dışında sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakan kişiye 50 Türk Lirası idari para cezası verilir. (6) Kullanılamaz hâle gelen motorlu kara veya deniz nakil araçlarını ya da bunların mütemmim cüzlerini sokağa veya kamuya ait sair bir yere bırakan kişiye 250 Türk Lirası idari para cezası verilir. Bunların kaldırılmasına ilişkin masraf da kişiden ayrıca tahsil edilir.
2005 	 5393 Sayılı Belediye Kanunu	Madde 15/g: "Katı atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri kazanımı, ortadan kaldırılması ve depolanması ile ilgili bütün hizmetleri yapmak ve yaptırmak" belediyelerin görev ve sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2005 	 Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	Anılan yönetmelikte tehlikeli atıkların detaylı tanımı verilmiştir. Bu çerçevede atık, toksik, yanıcı, yakıcı, parlayıcı gibi özelliklerden en az birine sahip değilse, 1991 yılında yürürlüğe giren Katı Atıkların Kontrol Yönetmeliği doğrultusunda işlem görmektedir. Tehlikeli Atık Yönetmeliğinde, atıklar, muhtemel kaynakları, bileşenleri ve türleri itibarıyla sınıflandırılmış ve bertaraf yöntemleri açıklanmıştır. Yönetmelik tehlikeli atıkların toplanması, tesis içinde geçici depolanması, ara depolanması, taşınması, geri kazanılması, nihai bertarafı ile ithalat ve ihracatına ilişkin hukuki ve teknik esasları kapsamaktadır.
2006 	 5491 Sayılı Çevre Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2872 Sayılı Çevre Kanunda değişiklikler ile Kanuna çevre hukukunun temel ilkeleri eklenmiş ve kalkınma hedefleri ile çevre koruma hedefleri sürdürülebilirlik çerçevesinde düzenlenmiştir. Kanunda, “çevre” kavramının tanımı yapılmış ve “sürdürülebilir kalkınma” ve “sürdürülebilir çevre”, “çevrenin korunması ve geliştirilmesi”, “koruma-kullanma dengesi”, “biyolojik çeşitlilik”, “katılım hakkı” gibi kavramlara yer verilmiştir
2008 	 AB atık mevzuatının çerçevesini oluşturan 2008/98/EC sayılı Atık Çerçeve Direktifi	Atık yönetimi alanında Avrupa Birliği’nin temel prensipleri; kirlenen öder, üreticinin sorumluluğu, yeterlilik (yeterli miktarda tesis), yakınlık (atığın üretildiği yere en yakın alanda değerlendirilmesi) ve atık yönetimi hiyerarşisidir. 2008/98/AT sayılı Atık Çerçeve Direktifi’nde tanımlanan atık yönetimi hiyerarşisine göre, atık yönetimi stratejileri öncelikle atıkların oluşumunun kaynağında önlenmesine odaklanmalıdır. Bunun mümkün olmadığı hâllerde, atık malzemeler yeniden kullanılmalı, yeniden kullanılamıyorsa geri dönüştürülmelidir. Geri dönüştürülmesi mümkün olmayan atık malzemeler ise geri kazanım (örneğin enerji geri kazanımı) amacıyla kullanılmalıdır. Atıkların yakma tesislerinde veya düzenli depolama sahalarında güvenli şekilde bertaraf edilmesi atık yönetimi hiyerarşisinde en son seçeneği oluşturmaktadır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2008 	 Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği	Yönetmeliğin amacı, atık yağların geçici depolanmasına, toplanmasına, taşınmasına, rafinasyona tabi tutulmasına, enerji geri kazanımının sağlanmasına ve bertaraf edilmesine ilişkin teknik ve idari esasların belirlenerek çevre ve insan sağlığının korunması ile doğal kaynakların verimli kullanımının sağlanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir.
2008 	 Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı; atıkların oluşumlarından bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetimlerinin sağlanmasına yönelik genel esasların belirlenmesidir.
2009 	 Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı; çevre ve insan sağlığının korunması için araçlardan kaynaklanan atıkların oluşumunu engellemek, ömrünü tamamlamış araçlar ve bunlara ait parçaların yeniden kullanım, geri dönüşüm ve geri kazanım işlemleri ile bertaraf edilecek atık miktarını azaltmak, ekonomik operatörlerin ve geçici depolama alanlarının tabi olacakları standartları ve yükümlülükleri belirlemektir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2010 	 Atıkların Düzenli Depolamasına Dair Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı; atıkların düzenli depolama yöntemi ile bertarafı sürecinde; a) Oluşabilecek sızıntı sularının ve depo gazlarının toprak, hava, yeraltı suları ve yüzeysel suların üzerindeki olumsuz etkilerinin asgari düzeye indirilerek çevre kirliliğinin önlenmesine, b) Atıkların türüne göre uygun depo tabanı teknik tasarımlarının yapılması ve düzenli depolama tesislerinin inşa edilmesine, c) Düzenli depolama tesislerine atık kabulü işlemlerine, ç) Düzenli depolama tesislerinin işletilmesi, kapatılması ile kapatma sonrası kontrol ve bakım süreçlerine, d) İşletme, kapatma ve kapatma sonrası bakım süreçlerinde sera etkisi de dâhil olmak üzere çevre ve insan sağlığı açısından risk teşkil edebilecek olumsuzlukların önlenmesine, e) Mevcut düzenli depolama tesislerinin ıslahı, kapatılması ve kapatma sonrası bakım süreçlerine ilişkin teknik ve idari hususlar ile uyulması gereken genel kuralları belirlemektir.
2012 	 Atık Elektrikli ve Elektronik Araçların Kontrolü Yönetmeliği	Bu Yönetmeliğin amacı; elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminden nihai bertarafına kadar çevre ve insan sağlığının korunması amacıyla elektrikli ve elektronik eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılması, bu sınırlandırmalardan muaf tutulacak uygulamaların belirlenmesi, elektrikli ve elektronik eşyaların ithalatının kontrol altına alınması, elektrikli ve elektronik atıkların oluşumunun ve bertaraf edilecek atık miktarının azaltılması için yeniden kullanım, geri dönüşüm, geri kazanım yöntem ve hedeflerine ilişkin hukuki ve teknik esasları düzenlemektir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2014 	 Atık Getirme Merkezi Tebliği	Bu tebliğin amacı; geri kazanılabilir atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan kaynağında ayrı toplanmasının sağlanması ve geri kazanım ve/veya bertarafa gönderilmek üzere bırakılması amacıyla oluşturulan atık getirme merkezlerine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu tebliğ, sürdürülebilir bir atık yönetim sisteminin sağlanabilmesi amacıyla; bu tebliğin Ek-1'inde yer alan evsel atıklar ile benzer ticari ve kurumsal atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan ayrı toplanmasını sağlamak amacıyla bırakıldıkları atık getirme merkezlerine ilişkin teknik esasları kapsar.
2015 	 Atık Yönetimi Yönetmeliği	Bu yönetmelik ile, a) Atıkların oluşumundan bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetiminin sağlanması, b) Atık oluşumunun azaltılması, atıkların yeniden kullanımı, geri dönüşümü, geri kazanımı gibi yollar ile doğal kaynak kullanımının azaltılması ve atık yönetiminin sağlanması, c) Çevre ve insan sağlığı açısından belirli ölçütlere, temel şart ve özelliklere sahip, bu Yönetmeliğin kapsamındaki ürünlerin üretimi ile piyasa gözetimi ve denetimine, ilişkin genel usul ve esaslar belirlenmiştir.
2015 	 Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği	Yönetmeliğe göre, bitkisel kökenli yağların, konutlarda, resmi veya özel kuruluşlarda ve yemek hizmeti sunan işletmelerde kullanımı sonrasında, yetkili kişi veya kurumlarca toplanıp, geri kazanım tesislerinde gerekli teknik işlemler yapıldıktan sonra Enerji Piyasası Düzenleme Kurulunca belirlenen standartlarda biyodizel ve biyogaza dönüştürülebilmektedir. Başka herhangi bir şekilde ikincil kullanımı mümkün olmayan atık yağların, yetkisiz kişilerce toplanması veya kanalizasyona boşaltılması yasaklanmakta olup, bitkisel yağ üreticileri, atık yağ üreticileri, belediyeler ve geri dönüşüm tesisleri bu süreçten müteselsil sorumlu bulunmaktadır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2015 	 Maden Atıkları Yönetmeliği	Yönetmeliğin amacı; madenlerin aranması, çıkarılması, hazırlanması/zenginleştirilmesi veya depolanması sonucunda ortaya çıkan atıkların üretiminden nihai bertarafına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde yönetilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Madenlerin aranması, çıkarılması, hazırlanması/zenginleştirilmesi veya depolanması sonucunda ortaya çıkan atıkların yönetimi için gerekli olan işlemleri kapsar.
2015 	 Paris Antlaşması	Paris İklim Zirvesi (COP 21), 12 Aralık 2015 tarihinde 195 ülke tarafından kabul edilen Paris Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Anlaşma, insan kaynaklı sera gazı salımlarının neden olduğu küresel sıcaklık artışını uzun vadede, sanayileşme öncesi döneme kıyasla 2 santigrat derecenin altıyla sınırlamayı hedeflemekte; bu konuda 1,5 santigrat dereceyi yakalamanın önemine dikkat çekmektedir. Ülkemiz, Paris Anlaşmasını, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreninde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamış ve Ulusal Beyanımızda Anlaşmayı geliştirmekte olan bir ülke olarak imzaladığımız vurgulanmıştır. Paris Anlaşması 7 Ekim 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmış olup, iç hukuk onay süreci tamamlanmıştır. Anlaşma onay belgesi, ulusal beyanımızla birlikte, 11 Ekim 2021 tarihinde BM Sekreteryasına tevdi edilmiştir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından ülkemizin 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefi ilan edilmiştir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2017 	 Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği	Bu Yönetmeliğin amacı, tıbbi atıkların oluşumundan bertarafına kadar; a) Çevreye ve insan sağlığına zarar verecek şekilde doğrudan veya dolaylı bir biçimde alıcı ortama verilmesinin önlenmesine, b) Çevreye ve insan sağlığına zarar vermeden kaynağında ayrı olarak toplanması, sağlık kuruluşu içinde taşınması, geçici depolanması, tıbbi atık işleme tesisine taşınması ve bertaraf edilmesine yönelik prensip, politika ve programlar ile hukuki, idari ve teknik esasların belirlenerek uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
2017 	 Sıfır Atık Projesi	Türkiye'de Sıfır Atık Projesi, 2017 yılında ilk kez duyurulmuş, Cumhurbaşkanlığı himayelerinde ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı öncülüğünde tanıtılmış, kamuda ilk uygulaması Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığında gerçekleştirilmiştir.
2018 	 Sıfır Atık Yönetmelik Taslağı	2018 yılı Ekim ayında Sıfır Atık Yönetmelik Taslağı görüşe açılmış, Kasım ayına kadar ilgililerden görüşleri alınmıştır.
2018 	 Sıfır Atık Bilgi Sistemi	2018 yılında kurulan Sıfır Atık Bilgi Sistemi, sıfır atık yönetim sistemini uygulayacak yerleri kayıt altına almak, belgelemek, izlemek ve sistem kapsamında yönetilen atıkların izlenebilirliğini sağlamak amacıyla Bakanlıkça oluşturulan çevrim içi uygulamadır.
2018 	 7153 Sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kanunun 29'uncu maddesinin ikinci fıkrasına, "Atıkların kaynağında ayrı biriktirilmesi ve toplanması amacıyla sıfır atık yönetim sistemini kuran ve uygulayan belediyelere, il özel idarelerine, kurum, kuruluş ve işletmelere Bakanlıkça teşvik uygulaması yapılır." hükmü eklenerek sıfır atık uygulamasının kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanmasının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bu Kanunla tüketiciler ve Kanunla belirlenen ürünleri piyasaya sürenlerden geri kazanım katılım payı tahsil edilmesine başlanmıştır. Bu kanun değişikliği sonucu 01/01/2019 tarihi itibarıyla plastik poşetler, satış noktalarında kullanıcıya veya tüketiciye ücret karşılığı verilmeye başlanmıştır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2018 	 Çevre Etiketli Yönetmeliği	Yönetmelik, çevresel etkileri azaltılmış ürünlerin teşviği ve tüketicilere doğru, bilimsel temele dayalı, gönüllülük esaslı “Çevre Etiketli Sistemi”ni oluşturarak, sistemin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içermektedir. Türkiye’de üretilen, dağıtılan, ihraç edilen veya ithalat yoluyla piyasaya sunulan ürün ya da hizmetlerin çevreye duyarlı ve çevre dostu olduğunu gösteren bir sistemdir.
2019 	 11. Kalkınma Planı (2019-2023)	Onbirinci Kalkınma Planı ile sıfır atık, ülke politikası hâline gelmiştir. Plan, katı atık yönetiminin etkinleştirilerek atık azaltma, kaynakta ayırma, ayrı toplama, taşıma, geri kazanım, bertaraf safhaları ve düzensiz/vahşi döküm alanlarının rehabilitasyonu, teknik ve mali yönden bir bütün olarak geliştirilmesi, Sıfır Atık Projesi uygulamalarının yaygınlaştırılması gibi önemli hedefler içermektedir.
2019 	 Sıfır Atık Yönetmeliği	Yönetmeliğin amacı, ham madde ve doğal kaynakların etkin yönetimi ile sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda atık yönetimi süreçlerinde çevre ve insan sağlığının ve tüm kaynakların korunmasını hedefleyen sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına, yaygınlaştırılmasına, geliştirilmesine, izlenmesine, finansmanına, kayıt altına alınarak belgelendirilmesine ilişkin genel ilke ve esasların belirlenmesidir. Sıfır atık vizyonunun ülke genelinde benimsenmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılmasını hedefleyen bu düzenlemede, ilgili kurum ve kuruluşların yetki ve yükümlülükleri sıralanmış, Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulması ve toplama sistemine ilişkin esaslar ile Sıfır Atık Belgesine ilişkin esaslar belirlenmiştir.
2019 	 Sıfır Atık Yönetim Sistemi Uygulama Kılavuzları	Sıfır Atık Yönetmeliği gereğince 2020 yılından itibaren kademeli olarak Sıfır Atık Yönetim Sistemini kurması gereken hedef kitlelere yol göstermek amacıyla 11 adet “Sıfır Atık Yönetim Sistemi Uygulama Kılavuzu” hazırlanmıştır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2019 	 Geri Kazanım Katılım Payına İlişkin Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı; a) 09/08/1983 tarihli ve 2872 Sayılı Çevre Kanununun ek-1 sayılı listesinde yer alan ürünlerden poşetler için satış noktalarından, diğer ürünler için piyasaya sürenlerden/ithalatçılardan tahsil edilecek geri kazanım katılım paylarının belirlenmesine, beyan edilmesine, tahsilatına ve izlenmesine, b) Kanunun ek-1 sayılı listesindeki ürünlerden, plastik poşetler için satış noktalarınca, diğer ürünler için piyasaya sürenlerce/ithalatçılarca uyulacak hükümlere ilişkin idari ve teknik usul ve esasları belirlemektir.
2019 	 Avrupa Yeşil Mutabakatı	AB'nin 2050'ye kadar net sera gazı emisyonlarının sıfırlanması ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımına bağlılığının sona ermesi gibi temel hedefleri içeren yeni büyüme stratejisidir.
2020 	 7261 sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Çevre kirliliğini önlemek ve yeşil alanların korunmasına, iyileştirilmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamak, döngüsel ekonomi ve sıfır atık yaklaşımı doğrultusunda kaynak verimliliğini artırmak ile ulusal ölçekte depozito yönetim sistemi kurulmasına, işletilmesine, izlenmesine ve denetimine yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere Türkiye Çevre Ajansı kurulmuştur. Çevre kanununda yapılan bu değişiklik ile <i>döngüsel ekonomi</i> kavramı Kanuna eklenmiş, atık madeni yağları etkin yönetimine yönelik hükümlere yer verilmiş, sıfır atık ve kaynaktan ayrı toplama uygulamalarını, tek kullanımlık malzemelerin ve plastik poşet kullanımının azaltılmasını destekleyici hükümler ilave edilmiş ve atıklar ile atıklardan elde edilen malzemelerin üretimde zorunlu kullanımına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.
2021 	 Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği	Yönetmelik, kullanım sonrası oluşacak atıkların önlenmesi, önlemenin mümkün olmaması durumunda, yeniden kullanım, geri dönüşüm veya geri kazanım yöntemleri ile bertaraf edilmesi sürecinde izlenecek yol ve yöntemleri kapsamaktadır.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2021 	 Atık Ön İşlem ve Geri Kazanım Tesislerinin Genel Esaslarına İlişkin Yönetmelik	Yönetmelikte, atıkların işlenmesi amacıyla faaliyet gösteren atık ön işlem ve geri kazanım tesislerinin teknik kriterlerine ve bu tesislerde bulunması gereken asgari şartlara ilişkin usul ve esasları belirlenmektedir.
2021 	 Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı	Ülkemizin Avrupa Yeşil Mutabakatına adaptasyonunu sağlayacak bir yol haritası tespit edilmiş ve ilgili kurumlarımızın katkıları ile bir eylem planı oluşturularak, Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu (YMÇG) ve Yeşil Mutabakat Eylem Planı (YMEP)'na ilişkin 2021/15 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi 16 Temmuz 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Eylem Planında, AB'nin politika öncelikleri doğrultusunda, (1) sınırda karbon düzenlemeleri, (2) yeşil ve döngüsel bir ekonomi, (3) yeşil finansman, (4) temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, (5) sürdürülebilir tarım, (6) sürdürülebilir akıllı ulaşım, (7) iklim değişikliği ile mücadele, (8) diplomasi, (9) bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri başlıkları altında belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek 81 eyleme yer verilmektedir.
2021 	 Atık Getirme Merkezlerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Sıfır Atık Uygulamalarına İlişkin Usul ve Esaslar	Sıfır atık yönetim sistemi uygulamaları ile geri kazanılabilir atıkların diğer atıklarla karıştırılmadan kaynağında ayrı biriktirilmesine ve ayrı toplanmasına, geri kazanım ve/veya bertarafa gönderilmek üzere bırakılabilmesi için oluşturulan atık getirme merkezlerine ilişkin idari ve teknik hususları belirlemektedir.
2021 	 7410 Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Türkiye Çevre Ajansı marifetiyle zorunlu depozit-iade sisteminin kamu-özel iş birliği eliyle yapmasına imkân tanıyarak özel sektörün atık yönetim sürecinde daha etkin rol almasının önü açılmış, düşük miktarda tıbbi atık üreten muayene benzeri yerlerin ilgili mevzuat hükümlerine aykırı işlem tesis etmeleri hâlinde idari para cezası verilmesine yönelik hüküm getirilmiştir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2022 	 Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Yönetimi Hakkında Yönetmelik	Yönetmeliğin amacı, sürdürülebilir şekilde çevrenin korunması için; a) Döngüsel ekonomi ve kaynak verimliliği ilkeleri esas alınarak atık elektrikli ve elektronik eşyaların oluşumunun önlenmesine, önlenemediği durumlarda oluşan atık elektrikli ve elektronik eşyaların ayrı toplanmasına ve bertaraf edilecek atık elektrikli ve elektronik eşyaların miktarının azaltılması için yeniden kullanıma hazırlama, geri dönüşüm, geri kazanım yöntem ve hedeflerinin belirlenmesine, b) Atık elektrikli ve elektronik eşyaların sıfır atık yönetim sistemi dâhil belirli bir yönetim sistemi içinde çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde yönetilmesine, c) Elektrikli ve elektronik eşya üreticileri için genişletilmiş üretici sorumluluğunun uygulanmasına dair çerçevenin belirlenmesine, yönelik strateji ve politikalar ile idari, hukuki ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.
2022 	 2022-2024 Orta Vadeli Program	2022-2024 Orta Vadeli Programda sıfır atık hedefleri yer almıştır. “Sıfır atık uygulamaları hane halkını da kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak ve üretimin kritik alanlarındaki ihtiyacın dışında kalan atık ithalatının azaltılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.”
2021 	 İklim Değişikliği Başkanlığının kurulması	Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum çalışmaları kapsamında ulusal ve uluslararası düzeyde politika, strateji ve eylemleri belirlemek, müzakere süreçlerini yürütmek, kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamakla sorumludur. Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleri doğrultusunda iklim değişikliğine uyum ve azaltım için gerekli her tür çalışmayı yapmak, toplumun her kesimine insan ve doğa dostu bir yaklaşımla iklim değişikliği farkındalığı kazandırmakla görevlidir.

Yıl	İlgili Mevzuat/Metin	İçerik
2022 	 Atık Toplayıcıları Genelgesi	Genelge ile, kamuoyunda “kâğıt toplayıcıları” olarak bilinen ve herhangi bir işletmeye bağlı olmaksızın atık toplayıcılığı yapan vatandaşların sıfır atık bilgi sistemi” ile kayıt altına alınarak, yetkilendirilmesi ve çalışma sisteminin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Genelgeye göre, mülki idare amirleri uygulamaya yönelik gerekli koordinasyonu sağlamak, belediyeler ise saha uygulamaları ile sahadaki tertip ve tedbirleri mevzuata uygun olarak yürütmek ile sorumludur.
2022 	 Sıfır Atık Projesinin Dünyada Yaygınlaştırılması İçin İyi Niyet Beyanı	Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi ve Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, “Sıfır Atık Projesi”nin dünyada yaygınlaştırılması için iyi niyet beyanı imzalamıştır.
2022 	 30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü	Türkiye’nin girişimleri ile 30 Mart “Uluslararası Sıfır Atık Günü” ilan edilmiştir. Sıfır Atık çalışmaları ile tüm dünyada örnek gösterilen Türkiye’nin, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma planları kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kuruluna sunduğu “Sıfır Atık” kararı kabul edilmiştir.. Böylece Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayelerinde yürütülen “Sıfır Atık Projesi”, BM Genel Kurulu kararıyla desteklenmiştir. Genel Kurul, bu kararla 30 Mart’ı Uluslararası Sıfır Atık Günü ilan etmiştir.
2023 	 Sıfır Atık Danışma Kurulunun kurulması	Birleşmiş Milletler (BM) 77. Genel Kurulu tarafından 12 Nisan 2023 tarihinde Sıfır atık alanında en iyi uygulamaların ve başarı öykülerinin yaygınlaştırılması ile farkındalığın dünya çapında artırılması amacıyla faaliyet gösterecek olan Sıfır Atık Danışma Kurulu kurulmuştur. Sıfır Atık Danışma Kurulu’nun başkanlığı Emine Erdoğan Hanımefendi tarafından yürütülmektedir. Danışma Kurulu, en iyi uygulamaların ve başarı öykülerinin paylaşılması yoluyla yerel ve ulusal sıfır atık girişimlerinin teşvik edilmesi için BM Çevre Programı (UNEP) ve BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) yetki ve görevleri kapsamında, 3 yıl süresince üye ülkelerle danışma hâlinde, cinsiyet dengesi ve eşitlikçi coğrafi temsiliyet gözetilerek, bilgi ve tecrübe temel alınacak şekilde, gönüllü katkılara dayalı, seçkin kişilerden oluşmaktadır.

5.2. Türkiye’de Sıfır Atık Hareketinin Başlangıcı ve Gelişimi

2017 yılında Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayesinde hayata geçirilen proje, devletin en üst düzey kurumlarında uygulanmaya başlamıştır. Uygulamada elde edilen başarılar doğrultusunda projenin ülke genelinde yaygınlaştırılması amacıyla stratejik adımlar atılmıştır. İlk olarak bir eylem planı hazırlanmış ve sıfır atık sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik uygulama takvimi belirlenmiştir. Sistemin etkinliğini artırmak ve yasal dayanaklarını güçlendirmek amacıyla mevzuat düzenlemelerine gidilmiş, bu kapsamda Çevre Kanunu üç kez kapsamlı şekilde revize edilmiş; ek olarak çeşitli alt düzenlemeler ile sıfır atık uygulamaları yasal zemine oturtulmuştur. Sıfır atık sisteminin benimsenmesini teşvik etmek adına çeşitli destekleyici mekanizmalar oluşturulmuştur. Kurumlar, binalar ve yerel yönetimler özelinde sisteme geçiş süreçleri tanımlanmış, uygulamayı hayata geçirenlere kategorilerine göre “Sıfır Atık Belgesi” verilmesi uygulamasına başlanmıştır. Bu yaklaşım, hareketin yalnızca bir çevre politikası değil, aynı zamanda toplumsal bir vizyon olarak benimsenmesini sağlamıştır.

Eğitim ve farkındalık çalışmaları da projenin başarısında önemli rol oynamıştır. Bu çerçevede uluslararası sıfır atık zirveleri düzenlenmiş, ulusal ve yerel düzeyde çeşitli konferanslar, seminerler ve etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Her yaş grubuna ve paydaş kitlesine hitap eden bu faaliyetler ile toplumun sıfır atık konusunda bilinç düzeyi artırılmıştır. Ayrıca, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması ve başarı hikâyelerinin yaygınlaştırılması amacıyla uluslararası düzeyde önemli bir adım atılmıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) iş birliğinde, 12 Nisan 2023 tarihinde alınan kararla, cinsiyet dengesi ve coğrafi temsiliyete dikkat edilerek gönüllü katkılarla çalışacak, uzman kişilerden oluşan üç yıllık bir danışma kurulu oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu kurulun amacı, bilgi ve deneyim paylaşımını küresel ölçekte sürdürülebilir kılmaktır.

Türkiye'nin sıfır atık alanındaki bu öncü yaklaşımı, coğrafi konumunun ve doğal kaynaklarının korunmasına yönelik stratejik bir sorumlulukla da doğrudan ilişkilidir. Üç tarafı denizlerle çevrili, dört mevsimin aynı anda yaşanabildiği nadir ülkelerden biri olan Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer alması nedeniyle yalnızca ticaret ve enerji koridorlarına değil, aynı zamanda zengin bir biyolojik çeşitliliğe de ev sahipliği yapmaktadır. Bu konum, iklim değişikliğinden ciddi biçimde etkilenen Akdeniz havzasında yer alması nedeniyle çevre ve ekolojik denge açısından özel bir öneme sahiptir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu topraklarında yer alan Türkiye, kültürel mirası ve doğal zenginlikleriyle çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma konularında ulusal ve uluslararası düzeyde sorumluluk taşıyan önemli bir aktördür. Sıfır Atık Hareketi de bu sorumluluğun somut bir yansıması olarak, çevresel duyarlılığı artıran, kaynak verimliliğini önceleyen ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmeyi amaçlayan kapsamlı bir dönüşüm projesi olarak değerlendirilmektedir.

BM Sıfır Atık Danışma Kurulu

Guy Bernard Ryder
Politikadan Sorumlu BM Genel Sekreter Yardımcısı

Fatima Maada Bio
Sierra Leone Cumhurbaşkanı eşi

Prof. Dr. Muhammed Yunus
2006 Nobel Barış Ödülü sahibi

Laura Reyes
CEMPRE (Döngüsel Ekonomi) İcra Direktörü

Prof. Dr. Saleem Ali
Delaware Üniversitesi Enerji ve Çevre Profesörü

Gino Van Begin
Sürdürülebilirlik İçin Yerel Yönetimler Ağı (ICLEI) Genel Sekreteri

Melissa Santokhi-Seenacherry
Surinam Devlet Başkanı eşi

Jose Manuel Moller
Başkan Yardımcısı, Algramo kurucusu ve CEO'su

Carlos Silva Filho
Uluslararası Katı Atık Birliği (ISWA) Başkanı

Lara van Druten
"Atık Dönüştürücüleri" kurucusu ve CEO'su

Hakima el Haite
Eski Fas Çevre Bakanı

Dr. Vijay Jagannathan
CityNet Genel Sekreteri

Emine Erdoğan
Kurul Başkanı
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı eşi

Sıfır Atık Danışma Kurulunun başkanlığı, Emine Erdoğan Hanımefendi tarafından yürütülecektir. Kurul, farklı ülkelere çevre, sürdürülebilirlik ve sosyal kalkınma alanlarında uzmanlaşmış önemli isimlerden oluşmaktadır.

✦ **Guy Bernard Ryder** (*Birleşik Krallık*)

Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Yardımcısı olup, kurulda çevre politikaları alanında sorumluluk üstlenmektedir.

✦ **Melissa Santokhi-Seenacherry** (*Surinam*)

Surinam Devlet Başkanı'nın eşi ve mesleği avukat olan Santokhi, sosyal adalet ve toplumsal bilinç konularında çalışmalarıyla tanınmaktadır.

✦ **Fatima Maada Bio** (*Sierra Leone*)

Sierra Leone Devlet Başkanı'nın eşi olan Bio, özellikle Afrikalı çocukların ve gençlerin sağlık sorunlarına yönelik insani çalışmalarıyla bilinmektedir.

✧ **José Manuel Moller** (*Şili*)

Yeniden kullanılabilir ambalaj sistemlerinin küresel ölçekte yaygınlaştırılmasına öncülük eden girişimcidir. Algramo şirketinin kurucusu ve İcra Kurulu Başkanıdır. Aynı zamanda Sıfır Atık Danışma Kurulunun **Başkan Yardımcısı** olarak görev yapmaktadır.

✧ **Prof. Muhammad Yunus** (*Bangladeş*)

Mikrofinans ve sosyal girişimcilik alanındaki katkılarıyla tanınan ekonomisttir. 2006 yılında **Nobel Barış Ödülü**'ne layık görülmüştür.

✧ **Carlos Silva Filho** (*Brezilya*)

Uluslararası Katı Atık Derneği (ISWA) Başkanıdır ve sürdürülebilir atık yönetimi alanında küresel uzmanlığa sahiptir.

✧ **Laura Reyes** (*Kolombiya*)

Döngüsel ekonomi alanında faaliyet gösteren CEMPRE kuruluşunun İcra Direktörüdür. Gelişen ekonomilerde geri dönüşümün yaygınlaştırılması üzerine çalışmaktadır.

✧ **Lara van Druten** (*Hollanda*)

Yenilikçi atık dönüştürme teknolojileri geliştiren çevre girişimcisidir. Atık Dönüştürücüleri İcra Kurulu Başkanlığı görevini yürütmektedir.

✧ **Prof. Saleem Ali** (*Amerika Birleşik Devletleri*)

Delaware Üniversitesinde Enerji ve Çevre Profesörü olup, doğal kaynak yönetimi ve çevresel çatışma çözümü konularında uzmanlaşmıştır.

✧ **Hakima el Haité** (*Fas*)

Eski Fas Çevre Bakanı ve çevresel sürdürülebilirlik alanında faaliyet gösteren Eau Globe şirketinin kurucusudur.

✧ **Gino Van Begin** (*Belçika*)

Sürdürülebilirlik İçin Yerel Yönetimler Derneği (ICLEI) Genel Sekreteridir. Yerel yönetimlerin çevre politikalarıyla uyumunu destekleyen uluslararası projeler yürütmektedir.

✧ **Prof. Vijay Jagannathan** (*Hindistan*)

Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışan 140'tan fazla şehir ve yerel paydaşı bir araya getiren CityNet ağıının Genel Sekreteridir. Küresel ölçekte kentsel çevre dayanışmasını savunmaktadır.

Sıfır Atık Sistemi ve Uygulama Aşamaları

Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı öncülüğünde başlatılan dönüşüm sürecinin temel hedefi; kurumların ofis, yemekhane ve benzeri alanlarında oluşan tüm atıkların (organik atıklar, yemek artıkları, plastik, kâğıt, metal, cam, piller, bitkisel ve madeni yağlar, elektrikli ve elektronik atıklar vb.) türlerine göre ayrıştırılarak geçici bir toplama alanında biriktirilmesi ve bu atıkların, yetkili ve lisanslı geri kazanım firmalarına teslim edilerek yeniden ekonomiye kazandırılmasıdır.

Bu hedef doğrultusunda, kurum bünyesinde kapsamlı eğitim faaliyetleri düzenlenmiş, çalışanların sistemin işleyişine aktif katılımı sağlanmıştır. Kurum içerisindeki ortak alanlara (örneğin yemekhaneler ve koridorlar) atık türlerine uygun ayırma üniteleri yerleştirilmiş, ofislerdeki bireysel çöp kovaları kaldırılmıştır. Ayrıca her kata bir atık sorumlusu atanarak günlük bazda toplanan atıkların tür ve miktarlarının düzenli olarak kayıt altına alınması sağlanmıştır. Tek kullanımlık ambalajlı su tüketimini azaltmak amacıyla yemekhane bölümlerine sebiller yerleştirilmiş, personele çok kullanımlık mataralar dağıtılmış ve böylece sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları teşvik edilmiştir.

Ayrıştırılmış kuru atıklar geçici depolama alanlarında toplanmakta, ardından bu alanda yetki sahibi lisanslı geri dönüşüm firmalarına teslim edilmektedir. Bununla birlikte, sebze-meyve gibi yaş atıklar ile park-bahçelerden kaynaklı yeşil atıklar ve yemek atıkları için de farklı yönetim yöntemleri geliştirilmiştir. Bu çerçevede park ve bahçe atıkları ile sebze-meyve atıkları kompost üretiminde değerlendirilmiş; elde edilen kompost hem toprak iyileştirici olarak Külliye bahçelerinde kullanılmış hem de ziyaretçilere hediye edilmiştir.

Ayrıca, yemek artıklarının işlenerek hayvan bakım merkezlerine gönderilmesi sağlanmış; bu sürecin desteklenmesi amacıyla külliyelerde organik atıkların işlenmesine yönelik kompost makineleri temin edilmiştir.

Sıfır Atık Sistemi, bir firma, kurum veya kuruluşun sürdürülebilir atık yönetimi ilkeleri doğrultusunda sisteme entegre olabilmesi amacıyla izlenmesi gereken yedi aşamalı bir yol haritası sunmaktadır. Bu sistemin kurulumu ve etkili şekilde uygulanması için aşağıdaki adımlar sırasıyla gerçekleştirilmelidir:

1. Odak Noktalarının Belirlenmesi

Sıfır Atık Yönetim Sisteminin kurulmasından, etkin ve verimli biçimde uygulanmasından, bilgi akışının sağlanmasından ve raporlamadan sorumlu olacak kişiler belirlenir. Bu kişiler, sistemin uygulanması sürecinde koordinasyonu sağlayacak ve yürütmeyi denetleyecek çekirdek ekibi oluşturmaktadır.

2. Mevcut Durumun Tespiti

Kurumun atık üretim süreci ve mevcut atık yönetim uygulamaları analiz edilerek mevcut durum belirlenir. Bu analiz, sistemin hangi noktalarda iyileştirilmesi gerektiğini gösterir ve sonraki aşamalar için temel veri sağlar.

3. Planlama

Mevcut durum değerlendirmesine dayanılarak kuruma özel bir uygulama planı (termin planı) oluşturulur. Bu plan, sistemin hangi takvimle hayata geçirileceğini ve aşamaların nasıl ilerleyeceğini belirler.

4. İhtiyaçların Belirlenmesi ve Temini

Sistemin etkin şekilde uygulanabilmesi için kurumun tüm birimleri (örneğin ofisler, yemekhane, revir) bazında ihtiyaç duyulan ekipman ve altyapı belirlenir. Söz konusu ekipmanlar uygulama öncesinde temin edilerek hazır hâle getirilir.

5. Eğitim ve Bilinçlendirme

Uygulama sürecine geçilmeden önce, sistemin hedef kitle tarafından doğru anlaşılmasını sağlamak amacıyla uygulamalı eğitimler düzenlenir ve bilgilendirme çalışmaları gerçekleştirilir. Bu adım, personelin sistemin işleyişine etkin şekilde katılımını sağlamayı amaçlar.

6. Uygulama

Toplama ve ayrıştırma ekipmanları, personelin kolay erişebileceği noktalara yerleştirilir. Her ekipmanın üzerine, ilgili atık türünü tanımlayan ve farkındalık oluşturan bilgilendirici afişler yerleştirilir. Aynı zamanda renk kodlaması gibi görsel standartlara dikkat edilerek kullanıcı dostu bir sistem oluşturulur.

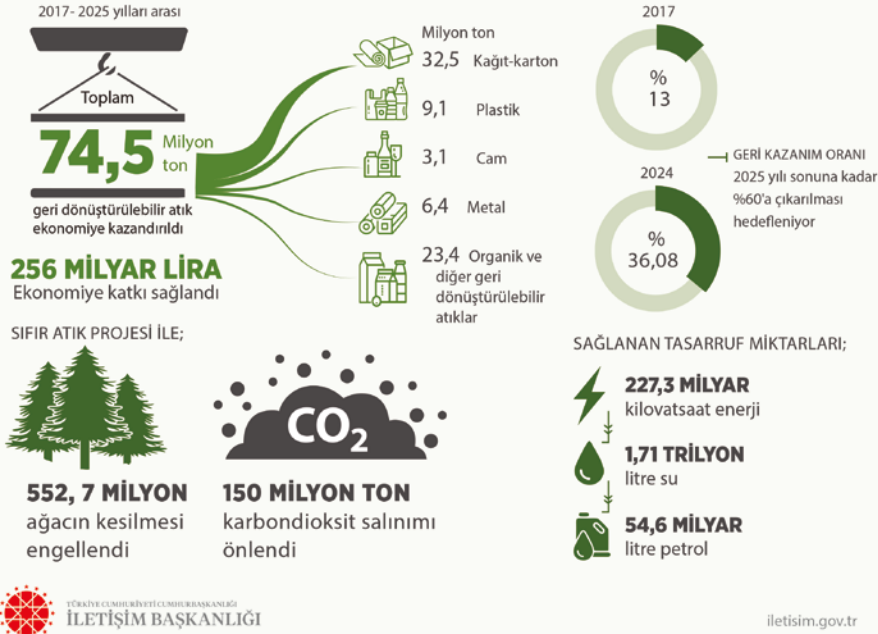
7. Raporlama ve İzleme

Uygulamanın verimliliğini değerlendirmek amacıyla düzenli izleme çalışmaları yapılır. Bu süreçte elde edilen veriler doğrultusunda eksiklikler, aksayan yönler ya da geliştirilmesi gereken hususlar tespit edilir ve gerekli iyileştirme adımları atılır.

Sıfır Atık Projesi ile 7 yılda 74,5 milyon ton atık ekonomiye kazandırıldı

Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca 2017'de başlatılan "Sıfır Atık Projesi" kapsamında 7 yılda 74,5 milyon ton atık ekonomiye geri kazandırıldı ve yaklaşık 256 milyar lira tasarruf sağlandı.

Sıfır Atık sisteminin yasal bir zemine oturtulması yönünde de önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 2018 yılında, Sıfır Atık Bilgi Sistemi kurulmuş ve aynı yıl içinde geri kazanım katılım payı uygulaması başlatılmıştır. Aynı zamanda, Çevre Kanununda yapılan değişikliklerle birlikte plastik poşetlerin ücretlendirilmesi, sıfır atık yönetim sistemlerinin yaygınlaştırılması ve depozito-iade sistemine yönelik düzenlemeler yürürlüğe girmiştir.

Bu düzenlemelerle birlikte Sıfır Atık yaklaşımı bir çevre politikası hâline getirilmiş ve kurumsal temellere dayandırılmıştır. Bu kapsamda, 12 Temmuz 2019 tarihinde 30829 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Sıfır Atık Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile bina, yerleşke ve mahallî idarelerin sisteme geçiş takvimleri belirlenmiş; sistemin kurulumu, uygulanması, izlenmesi ve belgelendirme süreçlerine dair usul ve esaslar netleştirilmiştir. Söz konusu yönetmelik doğrultusunda, 12 Ocak 2020 tarihi itibarıyla Sıfır Atık Belgelendirme Süreci başlatılmıştır. Sistemi kurarak uygulamaya geçen bina, yerleşke ve mahallî idareler, belirlenen kriterleri sağladıkları takdirde Sıfır Atık Belgesi almaya hak kazanmaktadır. Bu belge, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kaynak yönetimi konusundaki kurumsal kararlılığın resmî göstergesi olarak kabul edilmektedir.

81 il valiliği tarafından hazırlanan “İl Sıfır Atık Yönetim Sistemi Planı” çerçevesinde, ülke genelinde sıfır atık sistemine geçiş süreci sistematik bir şekilde yürütülmüştür. Bu kapsamda, 2017 yılının Haziran ayında başlatılan uygulamalar sonucunda, 2023 yılı itibarıyla sıfır atık yönetim sistemine geçen bina ve yerleşke sayısı 164 bini aşmıştır. Bu sayı, sistemin geniş bir alana yayıldığını ve kurumsal düzeyde benimsendiğini açıkça göstermektedir. Söz konusu sistemin kurulumu, işletilmesi ve etkin şekilde izlenmesi süreçlerinde uygulayıcılara rehberlik sağlamak amacıyla, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından toplam 11 adet uygulama kılavuzu hazırlanmıştır. Bu kılavuzlar, farklı kurum ve kuruluşların ihtiyaçlarına uygun biçimde sistemin doğru ve sürdürülebilir biçimde kurulmasına yönelik teknik detaylar ve pratik öneriler içermektedir.

5.3. Türkiye'nin Sıfır Atık Politikasının Uluslararası Etkileri

Türkiye'de Sıfır Atık Hareketi'nin hayata geçirilmesiyle birlikte, bu uygulama uluslararası düzeyde de ilgi görmeye başlamıştır. Bu kapsamda proje ile ilgili yürütülen uluslararası faaliyetlere belirli bir sırayla yer verilmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi, 2019 yılı Mart ayında Hollanda Büyükelçiliğinin daveti üzerine Türkiye'ye gelen, geri dönüşümlü tarım uygulamaları yapan Hollandalı kadın çiftçiler ile tarım ve hayvancılık alanında faaliyet gösteren Türk kadın girişimcileri kabul etmiştir. Görüşmede Sıfır Atık Hareketi'nin önemine dikkat çeken Emine Erdoğan Hanımefendi, çevreye duyarlı tarım politikalarının benimsenmesi gerektiğini vurgulamış; iklim dostu tarımda verimliliğin artırılması ve karbon ayak izinin azaltılmasının öncelikli hedefler arasında yer alması gerektiğini ifade etmiştir.

Heyette yer alan Karolien Hupkes, Türk kadın çiftçilerle bir araya gelmekten duydukları memnuniyeti dile getirerek, “Türk kadın çiftçi kardeşlerimde dikkatimi çeken en önemli özellik, ne kadar güçlü ve işlerine bağlı olduklarıydı. İşlerini büyük bir tutkuyla yürütüyorlar. Kullanılan teknolojiler, üretimde verimliliği artırmak açısından oldukça önemli. Emine Hanım’la gerçekleştirdiğimiz görüşmede, geri dönüşüm temelli tarım üzerine söylediklerinden çok etkilendik” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Emine Erdoğan Hanımefendi, 2019 yılının Nisan ayında Ürdün’de düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesel Toplantısına katılmıştır. Burada yaptığı konuşmada, çevre dostu bir ekonominin inşasında bireylerin davranışlarının temel rol oynadığını vurgulamış; büyük değişimlerin bireysel tutumların dönüşümüyle başladığına inandığını belirtmiştir. Ayrıca, mevcut tüketim alışkanlıklarımızı yeniden sorgulamamız gerektiğine dikkat çekmiştir.

Emine Erdoğan Hanımefendi, Dünya Ekonomik Forumu Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesel Toplantısında yaptığı konuşmanın ardından, Forum Başkanı Borge Brende ve Genel Müdür Klaus Schwab ile birebir görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmede, çevre bilincinin bireyler düzeyinde artırılmasının yanı sıra, uluslararası ölçekte yürütülebilecek çalışmalar değerlendirilmiştir. Forum Başkanı Brende, çevrenin korunmasına yönelik planladıkları yeni projeler hakkında bilgi paylaşarak, Türkiye ile ortak çalışmalar yürütme arzularını dile getirmiştir. Görüşme kapsamında, çevre kirliliğiyle mücadelede okyanus temizliğinin taşıdığı öneme değinilmiş ve bu alanda alınabilecek önlemler üzerinde durulmuştur.

Ayrıca Emine Erdoğan Hanımefendi, 2019 yılı Haziran ayında Japonya’nın Osaka kentinde düzenlenen G-20 Liderler Zirvesi çerçevesinde, bazı ülke liderlerinin eşleriyle birlikte “Okyanuslar: Hayatımızın Değerli Kaynakları” başlıklı sempozyuma katılım sağlamıştır. Sasakawa Barış Vakfı (OPRI-SPF) Okyanus Politikaları Araştırma Enstitüsü Başkanı Atsushi Sunami’nin moderatörlüğünde gerçekleşen etkinlikte, G-20 ülkeleri ile uluslararası kuruluşların okyanus kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak adına üstlenmesi gereken sorumluluklar ve bireylerin deniz çevresini korumaya yönelik neler yapabileceği ele alınmıştır.

Emine Erdoğan Hanımefendi, sempozyumda yaptığı konuşmada, dünyanın karşı karşıya olduğu tehditlerin artık çok net bir şekilde görüldüğünü belirterek, “Yeni bir gelecek inşa edebilmek için hâlâ zamanımız var. Doğru adımlar atıldığında, 2050 yılında okyanuslarda plastik atıklar yerine balıkların yüzmesi mümkün olabilir” ifadelerini kullanmıştır. Doğayı koruma söz konusu olduğunda, ülkeler arasındaki sınırların anlamını yitirdiğini ve tüm dünyanın ortak bir vicdanla hareket etmesi gerektiğini vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, “Bir ülkenin çöpünü kilometrelerce uzağa, vahşi depolama alanlarına göndermesi o çöpün yok olduğu anlamına gelmez. O atıklar, bir gün mikroplastik içeren bir balık tabağı olarak hepimizin sofrasına geri döner” diyerek çevresel sorumluluğun evrensel boyutuna dikkat çekmiştir. “Omuzlarımızda dünya çocuklarına yaşanabilir bir gelecek bırakma sorumluluğu taşıyoruz” diyen Emine Erdoğan Hanımefendi, bu bilinçle Türkiye’de Sıfır Atık hareketini başlattığını ifade etmiştir. Bu kapsamda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile birlikte hem sıfır atık kültürünün yaygınlaştırılması hem de deniz kirliliğiyle mücadele edilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yürütüldüğünü dile getirmiştir. Uygulamada temel hedefin, atıkların kaynağında ayrıştırılarak geri dönüşüm sistemine kazandırılması olduğunu belirtmiştir. Kamuda sıfır atık sistemlerinin kurulduğunu, okullarda ve askerî tesislerde uygulamaların başlatıldığını, çocuklara çevre bilincinin aşılandığını vurgulamıştır. Ayrıca plastik poşetlerin ücretli hâle getirilmesiyle birlikte, poşet kullanımının yüzde 70 oranında azaldığını da sözlerine eklemiştir. Bu süreçte medya, sivil toplum kuruluşları ve sanatçılardan büyük destek aldıklarını ifade eden Emine Erdoğan Hanımefendi, Türkiye genelinde “atıktan sanata” temalı sergiler açıldığını da belirtmiştir.

Öte yandan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da Sıfır Atık yaklaşımını uluslararası düzlemde gündeme taşıyan faaliyetlerde bulunmuştur. 2019 yılı Eylül ayında, Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu çerçevesindeki İklim Zirvesi'ne katılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, iklim değişikliğinin küresel bir sorun olduğunu vurgulamış ve bu konuda ülkeler arasında iş birliğinin zorunluluğuna dikkat çekmiştir. BM Genel Sekreteri'nin çağrısı doğrultusunda, Türkiye'nin Kenya ve BM Habitat ile birlikte Altyapı, Şehirler ve Yerel Eylem Çalışma Grubu'nun eş başkanlığını yürüttüğünü açıklamıştır. Bu çalışma grubunun, iklim değişikliğiyle mücadelede günlük yaşamda somut etkiler oluşturabilecek kritik bir alanı temsil ettiğini ifade eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin bu mücadelede başarıya ulaşmak için öncelikle yereldüzeyde harekete geçmenin önemini bilincinde olduğunu belirtmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İklim Zirvesi'nde gerçekleştirdiği konuşmasına şu sözlerle devam etmiştir: “Orman varlığını artırmayı başaran nadir ülkelerden biriyiz. Son on yılda dört milyardan fazla fidanı toprakla buluşturduk. 11 Kasım tarihinde ise 11 milyon fidanı daha toprakla buluşturmayı planlıyoruz. 2023 hedeflerimiz arasında, orman alanlarımızı toplam yüzölçümümüzün yüzde 30’una çıkarmak yer almaktadır. Öte yandan, şehirlerimizdeki trafik yoğunluğunu azaltmak ve sera gazı salımlarını düşürmek amacıyla yeni metro hatları inşa ediyoruz. Demir yolu taşımacılığının yük taşımacılığı içindeki oranını yüzde 5’ten yüzde 10’a, yolcu taşımacılığındaki oranını ise yüzde 1’den yüzde 4’e yükseltmeyi hedefliyoruz. Hızlı tren hatlarımızın toplam uzunluğunu 5.600 kilometreye ulaştırmayı, şehir içi raylı sistem ağlarını ise yaklaşık yüzde 50 oranında genişletmeyi planlıyoruz. Marmaray ve Avrasya Tüneli gibi önemli ulaşım projelerini tamamlayarak halkımızın hizmetine sunduk. Ülke genelinde atık yönetimi, çevre dostu teknolojiler ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ile hava, su ve toprak kalitesinin artırılmasına yönelik önemli ilerlemeler sağladık. Ayrıca, uygulamaya koyduğumuz düzenlemelerle plastik poşet kullanım oranını yüzde 75 oranında azaltmayı başardık. Eşim Emine Erdoğan Hanımefendi’nin öncülüğünde başlatılan Sıfır Atık Projesi, kısa sürede ülke genelinde yaygınlaşarak tüm kurumlarımız tarafından benimsenmiştir. Projeyi Türkiye’nin dört bir yanında yaygınlaştırmaya devam ediyoruz. 2023 yılı itibarıyla yaklaşık 400 bin binada sıfır atık sistemine geçiş tamamlanmış olacak. Atıklardan geri kazanım oranını ise yüzde 13’ten yüzde 35 seviyesine çıkaracağız.” Aynı yıl, Eylül ayında, Emine Erdoğan Hanımefendi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu çerçevesinde düzenlenen “Sürdürülebilir Atık ve Kaynak Yönetiminde Problemler ve Çözümler: Sıfır Atık’la İlgili Ulusal Girişimler Neden Önemli?” başlıklı panele katılarak, Türkiye’de hayata geçirilen Sıfır Atık Projesi tecrübelerini uluslararası katılımcılarla paylaşmıştır.

Panelde Emine Erdoğan Hanımefendi'nin yanı sıra Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın eşi ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kızı Esra Albayrak, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun ve Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın eşleri, ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Tayland, Irak, Bulgaristan, Somali, Litvanya, Norveç, Yunanistan ve Fas liderlerinin eşleri ile birlikte Ürdün Prensesi Dina Mired de etkinlikte yer almıştır.

Panelde yaptığı konuşmada Emine Erdoğan Hanımefendi, Sıfır Atık Projesi'nin ilk uygulama adımlarının Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve bakanlık binaları gibi kamu kurumlarında atıldığını ifade etmiştir. Bu çalışmaların kısa sürede etkilerini göstermeye başladığını vurgulamış, Türkiye'nin tüm dünya çocuklarına yaşanabilir bir gelecek inşa etme konusunda her türlü uluslararası iş birliğine açık olduğunu dile getirmiş; çevre sorunlarının aşılabilmesi için ülkeler arasındaki sınırların önemini yitirmesi gerektiğine inandığını belirtmiştir. Birleşmiş Milletler 74. Genel Kurulu kapsamında gerçekleştirilen iklim değişikliği zirvesinin önemli kararların alınmasına vesile olmasını temenni eden Emine Erdoğan Hanımefendi, özellikle deniz çöpleri ve mikroplastiklerin oluşturduğu tehdit karşısında yeni bir uluslararası sözleşmeye ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Artık yalnızca düşünme, konuşma ya da rapor hazırlama değil, harekete geçme zamanı olduğunu ifade etmiştir. Panelde ayrıca BM Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif, Columbia Üniversitesi Sürdürülebilir Kalkınma Merkezi Direktörü Prof. Jeffrey D. Sachs, BM Çevre Programı Genel Sekreter Yardımcısı ve New York Ofisi Direktörü Satya S. Tripathi ile Dünya Sağlık Örgütü Çevresel ve Sosyal Belirleyiciler Birimi Direktörü Dr. Maria Neira da söz almış, Sıfır Atık Projesi'ne öncülük eden bir cumhurbaşkanı eşinin bu konuda somut katkı sunmasının dünya açısından önemine dikkat çekmiş ve Emine Erdoğan Hanımefendi'ye liderliğinden ötürü teşekkürlerini sunmuşlardır.

Emine Erdoğan Hanımefendi'nin projeye dair bir diğer uluslararası faaliyeti ise Ekim 2019'da gerçekleştirdiği Belgrad Büyükelçiliği ziyareti olmuştur. Bu ziyaret, Sıfır Atık Projesi'ni uygulamaya koyan ilk yurt dışı misyonun tanıtımı niteliğini taşımaktadır.

Bu çerçevede yaptığı değerlendirmede, çevresel meselelerin artık dış temsilciliklerin sorumluluk alanına dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmiş, projeye destek veren Sırbistan Çevre Bakanı Trivan ile Belgrad Belediyesi'ne teşekkürlerini iletmış ve bu iş birliğinin doğaya karşı görevlerimizi yerine getirme yolunda örnek bir adım olmasını temenni ettiğini belirtmiştir.

Emine Erdoğan Hanımefendi, gerçekleştirdiği ziyarette çevre konularında kritik bir eşiğe gelindiğini belirterek, “Ya tüm dünya olarak sağduyulu bir şekilde hareket edeceğiz ya da çocuklarımıza felaketlerle örülü bir gelecek bırakacağız. Doğaya sahip çıkma konusunda hepimizin aynı ailenin üyeleri olduğumuzu fark etmeliyiz. Çevre krizine karşı mücadelede bireysel değil, ortak bir duruş sergilemeliyiz. Küresel ısınma yalnızca belirli bölgeleri değil, tüm gezegeni etkiliyor. Bu sebeple ülkeler arasında sınırlar bulunsa da, çevre felaketleri bu sınırları aşarak hepimizi aynı tehlikeye sürüklüyor” şeklinde konuşmuştur. Bu çerçevede, 2017 yılında Türkiye’de başlatılan Sıfır Atık Projesi’nin büyük bir çevre seferberliği anlamına geldiğini hatırlatan Emine Erdoğan Hanımefendi, bu hareketin 2020 yılında ülke çapında yüzde 45 düzeyine ulaştırılmasının, 2023 yılında ise tamamının hayata geçirilmesinin hedeflendiğini vurgulamıştır. Ebeveynlerin en büyük kaygı ve çabasının çocuklara daha iyi bir gelecek bırakmak olduğunu ifade eden Emine Erdoğan Hanımefendi, sözlerini şöyle sürdürmüştür: “Artık güzel bir gelecek sadece iyi eğitim ya da kariyer olanaklarıyla sınırlı değil. Ancak havası temiz, suyu berrak, toprağı verimli ve kaynakları tükenmemiş bir dünya bırakabilirsek, çocuklarımız için aydınlık bir gelecekte söz edebiliriz. Bu yüzden yaşamın devamı için hep birlikte çalışmalıyız. Nasıl biz çocukken ağaç gölgelerinde dinlendik, balığı güvenle yedik, suyu doyasıya içtikse, torunlarımız da aynı şekilde yaşayabilmeli.”

Ayrıca Emine Erdoğan Hanımefendi, 2019 yılı Kasım ayında düzenlenen “6. Sosyal Fayda Zirvesi”ne katılım sağlamıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve TBWA/FORGOD ortaklığında gerçekleştirilen etkinlikte yaptığı konuşmada, zirveye katılan tüm bireylerin ortak hedefini, “dünyayı daha yaşanabilir bir yer hâline getirmek için iyiliğe giden en kısa yolu bulmak” olarak tanımlamıştır. Attığımız her adımın yalnızca bugünü değil, binlerce yıl sonrasını da şekillendirdiğine işaret eden Emine Erdoğan Hanımefendi, “Bu yüzden sadece 2030 yılı değil, 2050 ve 2070 de bugünden düşünülmeli. Bugün karşı karşıya olduğumuz çevresel sorunlar uzun yılların birikiminin sonucudur. Bu nedenle bilim insanlarının geleceğe yönelik uyarıları, şimdiki davranışlarımızı doğrudan etkilemeli” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

6. Sosyal Fayda Zirvesi’nde söz alan Emine Erdoğan Hanımefendi, sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülen iş birliklerine büyük önem verdiklerini belirtmiştir. TEMA Vakfı ve Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürütülen çalışma kapsamında, 20 pilot okulda yalnızca üç ay içerisinde 280 bin öğrenciye sıfır atık eğitimi verildiğini aktarmıştır. Ayrıca Doğal Hayatı Koruma Vakfı’nın restoranlarda tek kullanımlık plastik ve kağıt ambalajların kullanımını azaltmaya yönelik bir farkındalık kampanyası başlattığını ifade etmiştir. TURMEPA’nın, deniz kirliliğiyle mücadele kapsamında kıyı temizleme etkinlikleri gerçekleştirdiğini, Çöpüne Sahip Çık Vakfı’nın ise sigara izmaritlerinin çevreye verdiği zarara dikkat çektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının 2 milyon kişiye ulaşan eğitim ve farkındalık çalışmaları yürüttüğünü dile getirmiştir. Emine Erdoğan Hanımefendi, yürüttüğü Sıfır Atık Projesi ve çevresel konulardaki diğer çalışmalara sağladığı katkılar nedeniyle, 25 Mart 2021 tarihinde düzenlenen törende Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye Ofisi tarafından ilk kez verilen “Küresel Amaçlar Eylem Ödülü”ne layık görülmüştür.

Türkiye'nin Sıfır Atık alanında yürüttüğü çalışmalar, küresel ölçekte takdir edilerek örnek bir model olarak gösterilmiştir. İklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda Türkiye tarafından Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulan "Sıfır Atık" temalı karar önerisi, Genel Kurul tarafından kabul edilmiştir. Böylelikle, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin öncülüğünde sürdürülen "Sıfır Atık Projesi", uluslararası düzeyde BM Genel Kurulu kararı ile desteklenmiş ve resmîyet kazanmıştır. Bu karar kapsamında, her yıl 30 Mart tarihi "Uluslararası Sıfır Atık Günü" olarak ilan edilmiştir.

Beştepe Devlet Konukevinde gerçekleştirilen törende, Birleşmiş Milletler Türkiye Mukim Temsilcisi Claudio Tomasi, Sıfır Atık Projesi’nin Birleşmiş Milletlerin “Sorumlu Üretim ve Tüketim” hedefiyle örtüşen önemli katkılarına dikkat çekerek, bu çerçevede UNDP Türkiye tarafından ödülün verildiğini belirtti. Tomasi konuşmasında, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayesinde yürütülen kampanyanın Türkiye’de ekonomi başta olmak üzere birçok alanda somut faydalar sağladığını vurguladı ve “Sıfır Atık kampanyası, 2017 yılında başlatılmış olmasına rağmen çok sayıda önemli başarıya imza attı” dedi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun aldığı kararla, 30 Mart tarihi “Uluslararası Sıfır Atık Günü” olarak ilan edilmiştir. Böylece Türkiye’de yürütülen ve pek çok çevre çalışmasını birleştiren Sıfır Atık Hareketi, BM kararıyla küresel çapta kabul görmüş bir çevre inisiyatifi hâline gelmiştir. BM Genel Sekreteri António Guterres, 30 Mart 2023 tarihinde ilk kez kutlanan Uluslararası Sıfır Atık Günü vesilesiyle Genel Kurulda düzenlenen programda yaptığı konuşmada, ülkeleri bu alandaki örnek uygulamalardan ilham almaya çağırarak; Cumhurbaşkanı’nın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi’nin başkanlığını üstlendiği yeni kurulan Sıfır Atık Seçkin Kişiler Danışma Kurulu ve Türkiye’nin Sıfır Atık Projesi’ni örnek olarak göstermiştir.

Emine Erdoğan Hanımefendi, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ile birlikte imzaya açtıkları küresel taahhüt belgesinin, Sıfır Atık uygulamasının kurumsallaşması adına atılmış önemli bir adım olduğunu hatırlatmıştır. Konuşmasında, Türkiye’de başlatılan bu çevre hareketinin, zamanla uluslararası düzeyde örnek alınan bir modele dönüşmesinden ve Birleşmiş Milletler çatısı altında güçlü bir politika hâline gelmesinden dolayı, bir Sıfır Atık gönüllüsü olarak büyük bir memnuniyet ve gurur duyduğunu ifade etmiştir. Elde edilen bu başarının yalnızca makro ölçekte politika üreten, çevreye duyarlı karar vericilerin değil; aynı zamanda günlük hayatında atık üretimini azaltan, evindeki atıkları geri dönüşüm sürecine kazandıran bilinçli bireylerin katkısıyla mümkün olduğunu vurgulamıştır.

Emine Erdoğan Hanımefendi’nin bu anlamlı hitabını özel olarak takip etmek üzere salonda hazır bulunanlar arasında BM Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif, BM Genel Kurul Başkan Yardımcısı Aksoltan Ataeva, Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic’in eşi Tamara Vucic, Azerbaycan Milli Meclis Başkanı Sahibe Gafarova, Özbekistan’ın eski Cumhurbaşkanı İslam Kerimov’un kızı Lola Kerimova, Trinidad ve Tobago Dışişleri Bakanı Amery Brown ile Libya Çevre Bakanı İbrahim Alaraby Münier de yer almıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, Türkiye'nin First Lady'si Emine Erdoğan Hanımefendi'ye Sıfır Atık Projesi'ne öncülük etmesinden dolayı teşekkür ederek, projenin uluslararası platformda dikkat çekmesini sağlamıştır. İklim değişikliğiyle mücadelede atıkların kontrol altına alınmasının hayati rolüne dikkat çeken Guterres, Emine Erdoğan Hanımefendi'ye duyduğu saygıyı "Türk hükûmetinin ve Emine Erdoğan Hanımefendi'nin sıfır atık alanındaki liderliğini büyük bir takdirle karşılıyorum" sözleriyle dile getirmiştir. Bu açıklama, projenin küresel ölçekte daha fazla ilgi görmesine katkı sağlamıştır. Emine Erdoğan Hanımefendi, 2023 yılı Haziran ayında Kenya'nın başkenti Nairobi'de bulunan Birleşmiş Milletler yerleşkesinde gerçekleştirilen BM-Habitat 2. Olağan Kurulu'na video mesaj ile katılım sağlamıştır. Bu önemli davet için Kenya Devlet Başkanı'nın eşi Raşel Rutto'ya ve BM-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif başta olmak üzere tüm BM-Habitat yetkililerine teşekkürlerini ileten Emine Erdoğan Hanımefendi, günümüzde insanların çoğunluğunun doğayla bağını kaybetmiş kentlerde yaşamak zorunda kaldığına dikkat çekerek, toplantının zamanlamasına ve içeriğine özel bir anlam yüklemiştir.

Şehrsel atıkların doğanın kendi kendine ortadan kaldıramayacağı boyutlara ulaştığını vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, bu tehdide karşı ciddi adımlar atıldığını ancak tüketimin bir yaşam amacı hâline geldiği bu çağda katedilmesi gereken uzun bir yol olduğunu belirtmiştir. Kullan-at alışkanlıklarının terk edilerek neredeyse hiç atık üretmeyen bir yaşam modeline geçildiğinde gerçek değişimin yaşanabileceğine inandığını dile getirmiştir. Sıfır Atık hareketinin küresel çapta benimsendiğine işaret ederek, bu gelişmenin umut verici olduğunu vurgulamıştır. Bu başarıda, Türkiye halkının ve özellikle kadınların projeye sahip çıkmasının belirleyici olduğunu ifade eden Emine Erdoğan Hanımefendi, kadınların çevresel dönüşüm süreçlerinde etkin roller üstlendiğini belirtmiştir. Sıfır Atık Hareketi'nin gönüllü hamiliğini ve Sıfır Atık Danışma Kurulu Başkanlığını yürüttüğünü hatırlatan Emine Erdoğan Hanımefendi, BM-Habitat liderlerinden Maimunah Mohd Sharif ile birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğunu ifade etmiştir. Türk kültüründe sıkça kullanılan “Yuvayı dişi kuş yapar” atasözüne atıfta bulunarak, bu sözün kadınların sadece şefkatini değil, aynı zamanda azim, kararlılık ve dönüştürücü gücünü de yansıttığını belirtmiştir. Kadınların çevre ve toplum üzerindeki olumlu etkileri sayesinde kentlerin daha sürdürülebilir ve yaşanabilir hâle geldiğini vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, bu toplantının öncülüğünde, çevre dostu bireylerin liderliğinde dünyaya örnek olabilecek çözüm önerilerinin geliştirileceğine gönülden inandığını belirtmiştir. Doğa ile yeniden uyum içinde yaşandığı, sürdürülebilir bir geleceğin şekillendirildiği bu tür buluşmaların umut verici olduğunun altını çizmiştir. BM-Habitat'ın ikinci olağan kurulunun sonuçlarının insanlık için faydalı gelişmelere vesile olmasını dileyerek, “Her geçen gün daha temiz, daha sağlıklı bir dünyaya ulaşmak temennisiyle” ifadeleriyle mesajını tamamlamıştır.

2023 yılının Temmuz ayında gerçekleştirilen BM Sıfır Atık Danışma Kurulunun ilk toplantısına başkanlık eden Emine Erdoğan Hanımefendi, burada yaptığı konuşmada küresel ölçekte sıfır atık çağrısında bulundu. “Temizlemekten çok, kirletmemeyi esas alan; atık üretmeyen bir yaşam modelini tüm dünyaya yaygınlaştırmalıyız” sözleriyle yeni bir yaklaşıma işaret etti. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres’in önerisiyle bu kurulun başkanlığını üstlenen Emine Erdoğan Hanımefendi, çevrim içi gerçekleştirilen ilk toplantıya Türkiye’den katılım sağladı. Toplantının moderatörlüğünü üstlenen BM-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif’in yanı sıra BM Genel Sekreter Yardımcısı Guy Bernard Ryder da görüşlerini paylaştı. Emine Erdoğan Hanımefendi, kurul üyelerinin doğaya olan sevgisinin ve hassasiyetinin bu ortak çalışmayı mümkün kıldığını belirterek, dünyada yaşanan çevresel tahribatın ortak bir gayretle onarılabilceğine olan inancını yineledi. Türkiye’de uzun süredir kararlılıkla yürütülen Sıfır Atık Projesi sayesinde somut sonuçlar alındığını ifade ederek, bu deneyimin uluslararası düzeye taşınabileceğini dile getirdi.

Toplantı sırasında kurul üyelerine hitap eden Emine Erdoğan Hanımefendi, dünyanın hepimizin ortak yaşam alanı olduğunu hatırlattı ve iklim krizinin sınır tanımayan küresel bir tehdit olduğuna dikkat çekti. Bu sorunla baş edebilmek için ülkelerin birlikte hareket etmesinin şart olduğunu vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, “Sıfır Atık” uygulamasını küresel ölçekte yaygınlaştırmak ve bu süreçte edinilen deneyimleri diğer ülkelerle paylaşmak amacıyla harekete geçtiklerini belirtti. BM-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif’in yönettiği toplantıya, BM Genel Sekreter Yardımcısı Guy Bernard Ryder, Surinam Devlet Başkanı Chan Santokhi’nin eşi Mellisa Santokhi-Seenacherry, Sierra Leone Devlet Başkanı Julius Maada Bio ve eşi Fatima Maada Bio, Algramo’nun CEO’su Jose Manuel Moller, Yunus Environment Hub’un kurucularından ve Yönetim Kurulu Başkanı Muhammed Yunus, Uluslararası Katı Atık Derneği (ISWA) Başkanı Carlos Silva Filho, Cempre İcra Kurulu Başkanı Laura Reyes, The Waste Transformers’ın CEO’su Lara van Druten, akademisyen Saleem Ali, EauGlobe’un kurucusu Hakima El Haite, ICLEI Genel Sekreteri Gino Van Begin ve CityNet Asya-Pasifik Genel Sekreteri Vijay Jagannathan katılmıştır.

Toplantıya katılan isimler, kendi tecrübelerini aktararak sıfır atık uygulamaları ve geri dönüşüm politikalarının küresel anlamda taşıdığı öneme değindi. Katılımcılar, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin liderliğini takdir ettiklerini ifade ederek kendisine teşekkürlerini iletti. 2023 yılı Temmuz ayında proje kapsamında önemli bir uluslararası etkinlik daha gerçekleştirildi. Bu çerçevede, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında BM-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif ağırlandı. Ziyaret esnasında, BM-Habitat ile Bakanlık arasındaki iş birliğini artırmaya yönelik çeşitli konular ele alındı. Görüşmeler neticesinde, İstanbul’da bir Birleşmiş Milletler Habitat Ofisi açılması yönünde fikir birliği sağlandı. Ayrıca, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin öncülüğünde dünyaya örnek teşkil eden Sıfır Atık hareketinin bu ofis aracılığıyla daha kurumsal ve etkili biçimde sürdürülmesi ve küresel çevre politikaları açısından öncü rolünü daha da pekiştirmesi hedeflendi. Böylece Türkiye’nin bu alandaki tecrübe ve birikimi, uluslararası alanda daha güçlü biçimde temsil edilecek.

Emine Erdoğan'ın BM'de "kadın ve çevre" gündemi

EMİNE ERDOĞAN,
TEMASLARI
KAPSAMINDA ÇEVRE VE
KADIN SORUNLARININ
ELE ALINDIĞI ÇOK
SAYIDA ETKİNLİĞE
KATILDI

Birleşmiş Milletler 74'üncü Genel Kurulu için New York'ta buluşan dünya liderleri gibi eşleri de çeşitli etkinliklere katılarak fikir alışverişinde bulundu

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan BM 74. Genel Kurulu kapsamında düzenlenen "**Sürdürülebilir Atık ve Kaynak Yönetiminde Problemler ve Çözümler**" panelinde Türkiye'nin "**Sıfır Atık**" tecrübesini paylaştı

Emine Erdoğan New York'ta ABD'li Müslüman toplumun kadın temsilcileriyle bir araya geldi. Toplantıda, **İslam dünyasının yaşadığı sorunlar karşısında Müslümanlara düşen sorumluluklar** üzerinde duruldu

BM Çevre Programı İcra Direktörü Inger Andersen ile bir araya gelen Emine Erdoğan, **çevre konusundaki iş birliğinin önemine** dikkat çekti

Almanya Çevre, Doğayı Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanı Svenja Schulze ile görüşmesinde **yeşil teknolojilerin uygulamaya geçirilmesinin önemi** konusunda görüşlerini aktardı

Sierra Leone Cumhurbaşkanı Julius Maada Bio'nun eşi Fatima Maada Bio'nun davetiyle katıldığı "**Afrika'da Erken Evliliklerin Önlenmesi**" panelinde "**Çocuk yaşta evlilik en büyük şiddettir, insan hakları ihlalidir**" değerlendirmesiyle dikkati çekti

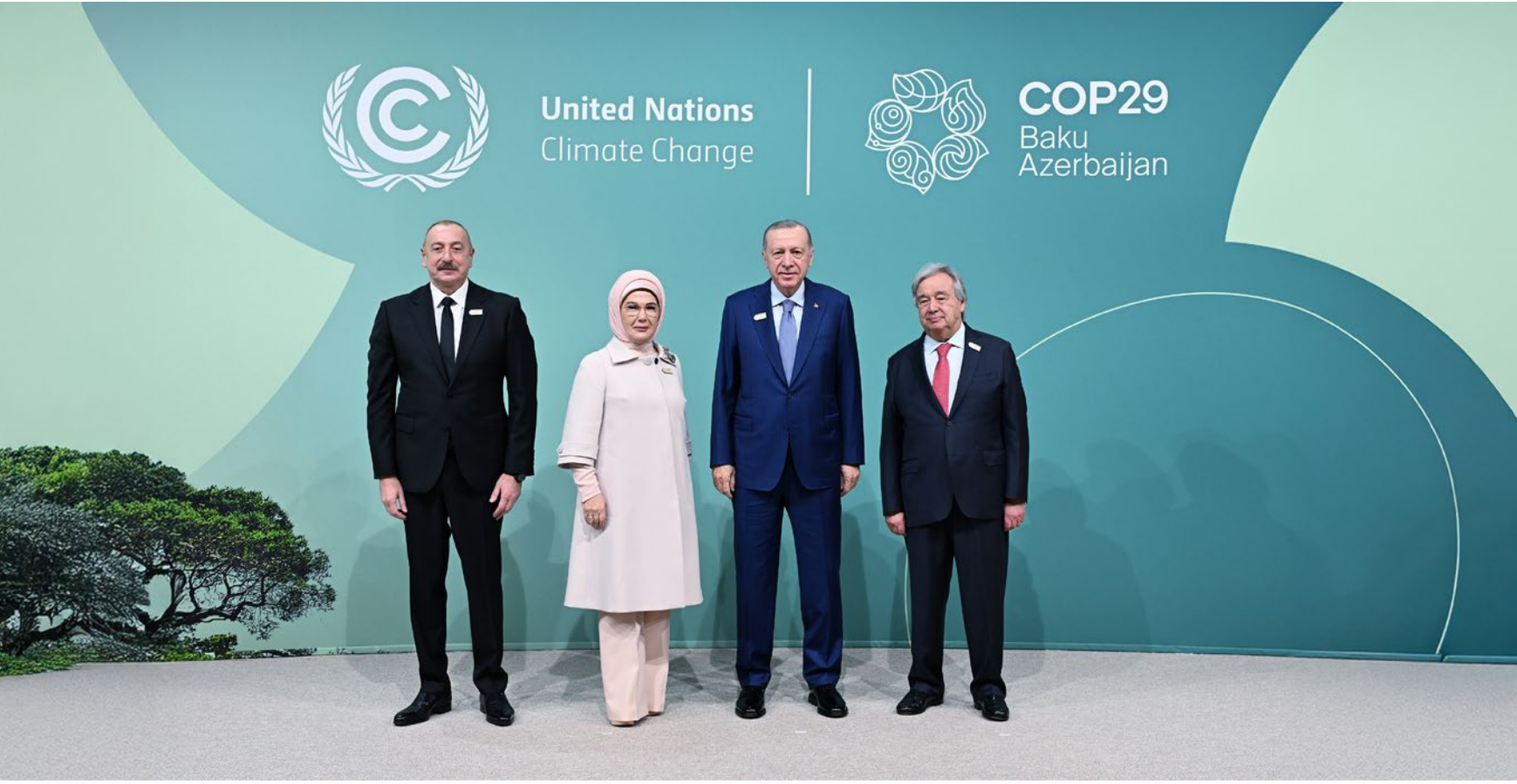
"**Afrika ve Kadın**" konulu toplantılara katıldı, Afrika Birliği Kadın, Barış ve Güvenlikten sorumlu Özel Temsilcisi **Bineta Diop** ve **Afrika Birliği Delegasyonu** üyeleri ile görüştü

Eşi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile **ABD Başkanı Donald Trump** ve eşi **Melania Trump**'ın heyet başkanları onuruna verdiği yemeğe de iştirak etti

- Çok sayıda dünya liderinin eşlerinin katıldığı, sosyal kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi için **moda ve tekstil endüstrilerini teşvik etmeyi amaçlayan "9. Geleneksel Kalkınma İçin Moda"** defilesine katıldı

Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin 29. Taraflar Konferansı (COP29), 2024 yılı Kasım ayında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de gerçekleştirilmiştir. Başta küresel ısınmayla mücadelede gelinen aşama ve iklim finansmanı olmak üzere, iklim değişikliğiyle bağlantılı pek çok kritik başlık masaya yatırılmıştır. Azerbaycan tarihinin en kapsamlı uluslararası etkinliği olarak kayıtlara geçen COP29 kapsamında düzenlenen Dünya Liderleri İklim Zirvesi'ne yaklaşık 80 ülkenin devlet ve hükûmet başkanları katılım sağlamıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile birlikte Emine Erdoğan Hanımefendi de zirvede yer almıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile birlikte COP29 Dünya Liderler İklim Eylemi Zirvesi'ne katılan Emine Erdoğan Hanımefendi "Ekolojik Eğitim" başlıklı etkinlikte iklim gönüllüsü gençlerle buluşmuştur.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29) kapsamında düzenlenen Devlet ve Hükûmet Başkanları Yüksek Düzeyli Oturumunda gerçekleştirdiği konuşmasında, Türkiye'nin 2053 yılı için belirlediği net sıfır emisyon hedefi ile Yeşil Kalkınma vizyonunu kapsamlı bir şekilde aktarmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, iklim krizinin olumsuz etkilerinin en yoğun şekilde hissedildiği ülkelerden biri olarak Türkiye'nin, bu mücadelede üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, kilit sektörlerin dönüşümünü hedef alan politikaların hayata geçirildiğini belirtmiş; Yeşil Finans Stratejisi'nin uygulanması ve Ulusal Yeşil Taksonomi'nin oluşturulmasına yönelik çalışmaların kararlılıkla sürdürüldüğünü ifade etmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, COP29 öncesinde Türkiye'nin iki yıllık şeffaflık raporunu ve uzun vadeli iklim stratejisini Sekretaryaya ilettiğini de açıklamıştır. Konuşmasında ayrıca, İsrail'in Gazze ve Lübnan'a yönelik saldırılarının yalnızca ciddi insani trajedilere değil, aynı zamanda geri dönülmesi zor çevresel tahribatlara yol açtığını belirterek bu konudaki endişelerini dile getirmiştir.

Emine Erdoğan Hanımefendi, himayesinde yürütülen Sıfır Atık Projesi çerçevesinde kurulan Sıfır Atık Vakfı'nın, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in eşi Mihriban Aliyeva'nın başkanlığını yürüttüğü Haydar Aliyev Vakfı ve Özbekistan'a ait Zamin Uluslararası Halk Vakfı ile iş birliği içerisinde düzenlemiş olduğu etkinlikte gerçekleştirdiği konuşmada, kardeş ülke Azerbaycan'da gençlerle bir araya gelmekten duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Ayrıca, COP29'un insanlık için hayırlı sonuçlar doğurmasını temenni ederek Azerbaycan'ın sergilediği örnek ev sahipliğini takdirle karşılamıştır. Konuşmasında, küresel düzeyde geleceğe dair projeksiyonların umut verici niteliklerini kaybettiği bir dönemde, Türk dünyasından yükselen ortak irade ve dayanışma ruhunun, toplumsal umutları yeniden yeşerttiğine dikkat çekmiştir. Mevcut karamsar tablo karşısında en fazla ihtiyaç duyulan unsurun, toplumu motive edecek bir umut ışığı olduğunu ifade etmiştir.

Bununla birlikte başkanlığını üstlendiği Birleşmiş Milletler Sıfır Atık Danışma Kurulu bünyesinde, başarılı uygulama örneklerinin tespit edilmesi ve bu örneklerin yaygınlaştırılması amacıyla yoğun çaba sarf ettiklerini belirtmiştir. Değişimi dışarıdan beklemek yerine, bizzat değişimi başlatan bir gençlik kitlesine duyulan ihtiyacı vurgulayan Emine Erdoğan Hanımefendi, Türkiye'nin ve Birleşmiş Milletler çatısı altındaki tüm çevresel girişimlerin, çevre duyarlılığı taşıyan genç bireyleri destekleme kararlılığında olduğunu ifade etmiştir.

Birleşmiş Milletler Sıfır Atık Yüksek Düzeyli Şahsiyetler Danışma Kurulunun üçüncü resmi toplantısı, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin başkanlığında, Cumhurbaşkanlığı Dolmabahçe Çalışma Ofisinde gerçekleştirilmiştir. Toplantıda “2024 Yüksek Düzeyli Etkinliklerde Savunuculuk ve Stratejik Katılım”, “İleriye Bakış: 2025-2026 Çalışma Planının Geliştirilmesi” ve “2025-2026 Taslak Çalışma Planı” başlıkları ele alınmıştır. Emine Erdoğan Hanımefendi, toplantı sırasında yaptığı konuşmada, kurul üyelerine verdikleri ilham ve gösterdikleri gayret için teşekkür etmiş, fikir alışverişlerinin sonucunda birçok değerli proje fikrinin ortaya çıktığını, bu önerilerin uygulamaya geçirilmesi için gerekli adımların hızla atılmakta olduğunu ifade etmiştir. Zamanın ne kadar kıymetli olduğuna dikkat çeken Emine Erdoğan Hanımefendi, son toplantıdan yalnızca 54 gün sonra Dünya Limit Aşım Gününe ulaşıldığını, bunun da doğanın bir yılda yenileyebileceği kaynakların yalnızca yedi ayda tüketildiği anlamına geldiğini vurgulamıştır.

Bu tarihten itibaren gerçekleştirilen her tüketimin, aslında gelecek nesillerin kaynaklarından bir pay aldığını belirtmiştir. 2024 yılının, küresel ısınma sınırı olarak kabul edilen 1,5 derecenin aşıldığı ilk yıl olarak kayıtlara geçtiğini ve iklim değişikliğine bağlı doğal afetlerin sayısının rekor seviyeye ulaştığını dile getirmiştir.

Toplantıya, Sıfır Atık Danışma Kurulu üyeleri olarak; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı, BM Avrupa, Orta Asya ve Amerika'dan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Miroslav Jenca, BM-Habitat İcra Direktörü Anaclaudia Rossbach, Surinam Devlet Başkanı'nın eşi Melissa Santokhi-Seenacherry, Sierra Leone Devlet Başkanı'nın eşi Fatima Maada Bio, José Manuel Moller, Prof. Dr. Muhammad Yunus, Carlos Silva Filho, Laura Reyes, Lara Van Druten, Prof. Dr. Saleem Ali, Hakima El Haite, Gino Van Begin, Vijay Jagannathan ve Sıfır Atık Vakfı Başkanı Samed Ağırbaş katılmıştır. Toplantıya katılan isimler, gerçekleştirdikleri sunumlarla görüş ve tecrübelerini paylaşmış; Emine Erdoğan Hanımefendi'ye misafirperverliği ve Sıfır Atık Projesi'ne olan bağlılığı dolayısıyla teşekkürlerini sunmuşlardır.

Sıfır Atık Hareketine Verilen Uluslararası Ödüller

Toplumsal ve ekonomik boyutlarıyla önemli bir dönüşüm sürecini temsil eden Sıfır Atık Hareketi, altı yılın sonunda yalnızca bir çevre girişimi değil, aynı zamanda güçlü bir vizyon hâline gelmiştir. Hem yurt içinde hem de uluslararası arenada dikkat çeken bu hareket, kısa sürede geniş bir etki alanı oluşturarak hızlı bir değişimi mümkün kılmıştır. Bu hareketin öncüsü ve savunucusu olan Emine Erdoğan Hanımefendi, çevre konularında yürüttüğü aktif çalışmalarla dünya genelinde tanınmakta ve çabaları uluslararası toplum tarafından da takdir edilmektedir.

FAO: “Sıfır Atık Açlık Temalı” Ödülü**UNDP:** “Küresel Amaçlar Eylem” Ödülü

BM HABİTAT: “Atık Alanında Akıllı Şehirler
Küresel Şampiyonu” Ödülü

AKDENİZ-PA: “Sıfır Atık Projesi Akdeniz Parlamenter
Asamblesi Mükemmellik” Ödülü

DÜNYA BANKASI: “İklim ve Kalkınma Liderlik” Ödülü

Sıfır Atık Hareketi, 2018 yılında Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından “Sıfır Atık, Sıfır Açlık Ödülü”ne; 2021’de ise Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Eylem Ödülü”ne ve BM İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) tarafından “Atık Bilinçli Şehirler Küresel Şampiyon Ödülü”ne layık görülmüştür. 2022 yılı içerisinde ise hareket, “Akdeniz Parlamenterler Asamblesi Ödülü (PAW Awards)” ve Dünya Bankası tarafından verilen “İklim ve Kalkınma Liderliği Ödülü” ile ödüllendirilmiştir. Aynı yıl, Birleşmiş Milletler ile yapılan iş birliği kapsamında, Sıfır Atık Projesi’nin dünya genelinde yaygınlaştırılması amacıyla bir iyi niyet beyanı da imzalanmıştır. Bu gelişmeler, Sıfır Atık Hareketi’nin küresel düzeyde kabul gördüğünün ve sürdürülebilir gelecek hedefleri açısından güçlü bir model oluşturduğunun göstergesi niteliğindedir.

5.4. Mavi Vatan İçin: Sıfır Atık Mavi Girişimi

Türkiye, atık oluşumunu önleme, oluşan atıkları kaynağında ayrıştırma, geri dönüşüm yoluyla enerji ve ham madde tasarrufu sağlama ve yaşanabilir bir çevre oluşturma hedefleri doğrultusunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Zaman içinde bu çabalar, yalnızca belirlenen hedeflerin vaktinden önce gerçekleştirilmesini değil, aynı zamanda bu hedeflerin ötesinde başarılarla ulaşılmasını da mümkün kılmıştır. 2019 yılında ise bu çevreci yaklaşıma yeni bir boyut kazandırılarak, Sıfır Atık Mavi Projesi başlatılmıştır.

Bu girişimle birlikte, denizlerin korunması ve atıklardan arındırılması yönünde somut adımlar atılmıştır. Türkiye'nin Akdeniz, Ege, Marmara ve Karadeniz'e uzanan kıyılarının uzunluğu, adalar hariç tutulduğunda 8.592 kilometreye ulaşmaktadır. Bu kıyı şeridi, oldukça zengin bir biyolojik çeşitliliğe ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye kara sularında yaklaşık beş bin farklı bitki ve hayvan türü tespit edilmiş olup, bu nedenle denizlerimizin ve kıyılarımızın çok yönlü ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede Emine Erdoğan Hanımefendi'nin liderliğinde, 10 Haziran 2019 tarihinde Sıfır Atık Mavi Hareketi başlatılmıştır.

Sanayi tesislerinin kıyılarda yoğunlaşması, kentleşme faaliyetlerinin sahil bölgelerinde artması, turizm, deniz taşımacılığı gibi etkinlikler ve ayrıca iç bölgelerden yüzey sularıyla taşınan evsel ve sanayi kaynaklı kirlilik, kıyı alanlarında ciddi çevre sorunlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu bağlamda en ciddi tehditlerden biri deniz çöpleridir. Bu çöpler, insanların kullanıp bıraktığı ya da yanlışlıkla denize, nehirlere ve sahillere karışan atıklardan oluşmakta; ayrıca rüzgâr, yağmur suyu veya sel gibi yollarla da dolaylı olarak denize ulaşabilmektedir. Araştırmalar, deniz çöplerinin yaklaşık yüzde 80'inin karasal kökenli olduğunu göstermiştir. Bu da karaya atılan her atığın potansiyel olarak deniz çöpüne dönüşme tehlikesi taşıdığını ortaya koymaktadır. Deniz ortamını tehdit eden diğer önemli bir unsur da "hayalet ağlar" olarak bilinen terk edilmiş av malzemeleridir. Eskiden doğal malzemelerle üretilen balıkçı ağları, günümüzde plastikten yapılmakta olup, yıllarca deniz canlılarına zarar vermeye devam edebilmektedir. Hayalet ağlar, deniz canlılarının ölümüne neden olabildiği gibi, gemi pervanelerine dolanarak teknik arızalara ve mercan resiflerinin tahrip olmasına yol açabilmektedir.

Bu kapsamda, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının katkılarıyla, Sıfır Atık Mavi Hareketi çerçevesinde su altı tarama ve hayalet ağ temizleme çalışmaları başlatılmıştır. Ayrıca dip temizliği çalışmaları da bu çerçevede hayata geçirilmiştir. Van Gölü, Ölüdeniz'in kıyıları, Beyşehir Gölü gibi birçok alanda dip çamuru temizliği yapılmıştır. Örneğin Van Gölü'nde 1,2 milyon metreküp çamur çıkarılmış, analiz edilen çamurların uygun olduğu durumlarda park ve bahçelerde toprak iyileştirici olarak kullanılması sağlanmıştır. Projenin diğer bir yönü ise Türkiye'nin mavi bayraklı plaj sayısını artırma hedefi olmuştur.

Bu doğrultuda 2021 yılında 519 olan mavi bayraklı plaj sayısı, 2022'de 531'e, 2023 yılında ise 551'e yükselmiştir. Türkiye, 551 plajı, 23 marinası, 14 turizm teknesi ve 10 bireysel yatı ile mavi bayrak almaya hak kazanmıştır. Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı-FEE tarafından açıklanan sıralamaya göre Türkiye, sahip olduğu mavi bayraklı plaj sayısı ile dünyada üçüncü sıradaki yerini korumuştur.

Sıfır Atık Mavi Hareketi kapsamında yürütülen çevresel temizlik ve koruma faaliyetleri, denizlerin yanı sıra bu ekosistemlerde yaşayan canlıların da korunmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede, İzmit Körfezi'nde gerçekleştirilen hayalet ağ temizliği dikkat çekici bir örnek oluşturmaktadır. Marmara Denizi'nin ekolojik dengesi açısından kritik öneme sahip bu bölgede yapılan su altı taramaları sonucunda, 43 bin metrekaarelik hayalet ağ deniz dibinden çıkarılmıştır.

Terkedilmiş veya kaybolmuş bu balıkçı ağıları, deniz canlıları için ciddi bir tehdit oluşturmakta; canlıların ağlara dolanarak boğulmasına veya yaralanmasına yol açmaktadır. Ayrıca ağlarda biriken plastik atıklar, su kalitesini düşürmekte ve mikroplastikler aracılığıyla hem deniz canlılarını hem de insan sağlığını tehdit etmektedir.

Bu çalışmalar, çevre korumanın ötesinde sürdürülebilir balıkçılığın teşviki, deniz turizminin korunması ve mavi ekonominin güçlendirilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın öncülüğünde ve Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde sürdürülen Sıfır Atık Hareketi çerçevesinde, israfın önüne geçilmesi, atık oluşumunun engellenmesi, azaltılması, yeniden kullanımının sağlanması ve geri dönüşümünün teşvik edilmesi temel amaçlar arasında yer almaktadır.

SIFIR ATIK PROJESİ

GERİ DÖNÜŞÜM TOPLAMA DEĞERLERİ

2000'Lİ YILLARIN BAŞINDA GERİ KAZANIM ORANI %1 İKEN, SIFIR ATIK PROJESİ'NİN BAŞLADIĞI 2017 YILINDA %13, 2022 YILINDA %27,2 ORANINA ÇIKTI.

30 Mart
Uluslararası
Sıfır Atık
Günü

ATIK PİLLER
30 tonlardan, 700 tonlara

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER
9 bin tonlardan, 180 bin tonlara

ATIK ELEKTRİK Lİ VE ELEKTRONİK EŞYALARDA
Bin 500 tonlardan, 58 bin tonlara

AKÜLERDE
10 bin tonlardan, 75 bin tonlara

AMBALAJ ATIKLARINDA
700 bin tonlardan, 2,2 milyon

“

GERİ KAZANIM ORANI HEDEFİ 2023 YILINDA YÜZDE 35

”

“Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB politikalarında öngörülen değişiklikler, uluslararası ticaret ve ekonomide meydana gelen dönüşüm ile 2023 ve kalkınma hedeflerimiz doğrultusunda; ekonomimizin lokomotifi olan ihracatımızda rekabetçiliğimizin korunması ve geliştirilmesi, AB ile Gümrük Birliği kapsamında tesis edilen ileri ekonomik bütünleşme ile ülkemizin küresel ekonomiye ve tedarik zincirlerine sağladığı entegrasyonun güçlendirilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Ticaret Bakanlığı Tarafından Hazırlanan
“Yeşil Mutabakat Eylem Planı”na İlişkin
Yayımladığı Genelgede Yer Alan İfade,
16 Temmuz 2021*

6. Bölüm

Yeşil Mutabakat
Eylem Planı

İklim kriziyle mücadele konusunda diğer küresel aktörlere kıyasla daha aktif görevler üstlenen Avrupa Birliği (AB), Avrupa Yeşil Mutabakatı ile sürdürülebilir ve etkili bir geçişin yol haritasını ilk kez bu kadar belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. AB üyeliğine aday ülke ve Gümrük Birliği ortağı olan Türkiye, Yeşil Mutabakat Planı doğrultusunda ekonominin tüm bağlantılarını kapsayan temel reform çalışmalarını sürdürmekte ve bu kapsamda belirlenen kriterleri karşılamak için beklentilere hızla yanıt vermeye çalışmaktadır. Söz konusu gelişmenin Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan AB ile ticaretini önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir. Bu nedenle Türkiye'de teknik düzenlemelerin uyumlaştırılmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi önem taşımaktadır. Bu çerçevede kamu ve özel sektörde pek çok somut proje yapılmış, özellikle AB'de uygulanması hedeflenen siyasi değişikliklerin Türkiye dış ticaretine ilişkin enerji, tarım, sanayi ve ulaştırma politikaları üzerindeki etkisinin çok boyutlu ele alınmasına ve bu doğrultuda kapsamlı ve koordineli bir güzergâh belirlenmesine gereksinim duyulmuştur. Bu amaçla Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, ilgili kurumların katılımıyla bir çalışma grubu oluşturulmuş, üye kurumlarla teknik düzeyde yapılan toplantılara ek olarak özel sektör temsilcilerinin de katılımıyla sektöre ilişkin görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında Gümrük Birliği ve AB'de yerleşik ticari ve ekonomik faaliyetlerin benzerliği göz önünde bulundurularak Türkiye için belirlenen hedeflerin gerektirdiği reform süreci, kapsamlı bir bakış açısı ile ele alınmıştır. İklim değişikliği politikalarının küresel düzeyde olası etkilerine uyum sağlayacak bir ana hat oluşturulması amaçlanmış, bu doğrultuda çalışma ekibinin de katkıları ile bir eylem planı hazırlanmıştır. Yeşil Mutabakat Eylem Planı ismi ile kamu, özel sektör ve ilgili tüm paydaşlar dâhilinde Türkiye'nin sürdürülebilir dönüşüm sürecinde kaydedilen gelişmeler 11 başlık altında sunulmuştur.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı, küresel ekonomide uygulanan reform politikaları ile uyumlu, sürdürülebilir yatırımları destekleyen, uluslararası değer mekanizmalarını içeren bir hat olarak değerlendirilmektedir. Küresel salgın dönemi sonrası toparlanma sürecinde sürdürülebilir ekonomi oluşturmak toplumların önceliği hâline gelmiş, sera gazı emisyonlarını azaltma çalışmaları artırılmış, küresel büyümeyi hedefleyen toplumlar tarafından iklim değişikliği ekonomi, sağlık, göç vb. alanlar ile ilişkisel boyutta ele alınmış, finans ve ticaret politikaları bu doğrultuda şekillenmiştir.

6.1. Sınırdaki Karbon Düzenlemeleri

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM), AB Yeşil Mutabakatı'nda olduğu gibi ülkemizin Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın da en önemli başlıklarından birisini oluşturmaktadır. Bu başlık altındaki politika ve eylemler belirlenirken, bir yandan AB'nin en önemli dış ticaret ortağımız olduğu dikkate alınarak ülkemiz ihracatçılarının AB pazarında SKDM ile getirilen yeni düzenlemelere uyum sağlanmasının kolaylaştırılması bir yandan da iklim ve dekarbonizasyon çalışmalarının bütüncül bir biçimde yürütülmesi ve ülkemizde karbon kaçağı riskinin azaltılması amaçlanmıştır.

AB SKDM Tüzüğü, 10 Mayıs 2023 tarihinde yürürlüğe girmiş; bu kapsamda ilk aşamada 2025 yılı Aralık ayına kadar bir raporlama mekanizması devreye girmiştir. Ocak 2026'dan itibaren de mali yükümlülüklerin başlaması öngörülmektedir. Bu minvalde ülkemizde ilk olarak 2022 yılında AB “Sınırdan Karbon Düzenleme Mekanizması” modellenerek Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası desteği ile “SKDM'nin Türkiye Ekonomisine Potansiyel Etkilerinin Değerlendirmesi” projesi gerçekleştirilmiş ve çalışmanın sonuçları ilgili sektörlerle paylaşılmıştır. Diğer yandan SKDM'nin Türkiye ekonomisine etkilerini inceleyen bir etki analiz çalışması olarak Dünya Bankası tarafından “Türkiye Ülke İklim ve Kalkınma Raporu” yayımlanmıştır.

YMEP kapsamında öngörülen ülkemiz karbon azaltım yaklaşımının kararlı bir şekilde uygulanması ve SKDM ile ETS arasındaki tamamlayıcı ilişki bağlamında ise Türkiye’de uygun bir karbon fiyatlandırma mekanizması ve ulusal bir ETS’nin oluşturulmasına yönelik politikalar Orta Vadeli Program’a (2023-2025) yansıtılmış, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Dünya Bankası Karbon Piyasaları Uygulama Ortaklığı kapsamında Türkiye Karbon Piyasası Geliştirme Projesi başlatılmıştır.

2023 yılı içerisinde ilgili odalar, birlikler ve kuruluşların temsilcilerine genel ve özel nitelikte eğitimler gerçekleştirilmiş, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda imalat sanayi sektörlerinde sera gazı salınımının azaltılması amacıyla gerçekleştirilen faaliyet sonuçları 18 Mart 2024 itibarıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır. YMEP kapsamında oluşturulan Çelik, Alüminyum ve Çimento ihtisas çalışma gruplarında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda her bir sektör için düşük karbonlu yol haritaları projeleri ortaya konulmuş, ek olarak bu çerçevede TÜBİTAK tarafından Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası oluşturulmuştur.

6.2. Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

YMEP kapsamında ikinci tema olarak sunulan “Yeşil ve Döngüsel Ekonomi” sürdürülebilir dönüşümün daha bütüncül ele alınması gerektiği, enerji verimliliğini artırmanın döngüsel ekonomi politikaları ile mümkün olacağı tezi ile aktarılmaktadır. Bu kapsamda, yeşil ve döngüsel ekonomiye geçiş yeni düzenlemeler getirmekte, Avrupa Birliği bu dönüşümü desteklemek amacıyla çok sayıda mevzuat hayata geçirmektedir. Bu doğrultuda, AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında öncelikli sektörler arasında bulunan batarya ve batarya atıkları, ambalaj ve ambalaj atıkları ile yapı malzemelerine yönelik tüzükler yasalaşmış olup, gıda, yem ve tıbbi ürünler dışında kalan ürün grupları için çıkarılacak ürün bazlı düzenlemelere genel çerçeve sağlayan Sürdürülebilir Ürünler için Eko Tasarım Tüzüğü (ESPR) de yürürlüğe girmiştir.

Bu çerçevede, Tüzük kapsamında çıkarılacak eko-tasarım kurallarına dair Avrupa Komisyonu'nun 16 Nisan 2025'te yayımladığı 2025-2030 Çalışma Programı'na göre, ürün bazlı eko tasarım kurallarının uygulanmasına ilişkin takvim; demir-çelik için 2026, hazır giyim, lastik ve alüminyum için 2027, mobilya için 2028 ve döşekler için 2029 olarak planlanmıştır. Yatay düzenlemeler kapsamında ise tamir edilebilirliğe ilişkin kuralların 2027'de, geri dönüştürülmüş içerik ve elektrikli aletlerin geri dönüştürülebilirliğine yönelik düzenlemelerin ise 2029'da yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Ürünlere yönelik düzenlemelerin yanı sıra, AB atık yönetimi alanında da yeni mevzuat çalışmalarını hayata geçirmektedir. Bu kapsamda, Atık Sevkiyatı Tüzüğü 30 Nisan 2024 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Ayrıca, Atık Çerçeve Direktifi'ne ilişkin revizyon önerisiyle birlikte 2025 yılından itibaren tekstil ve konfeksiyon atıklarının ayrı olarak toplanmasının zorunlu olması öngörülmüştür.

Öte yandan, 2024 yılında revize edilen Endüstriyel Emisyonlar Direktifi, sanayi tesisleri ve yoğun canlı hayvan çiftliklerinden kaynaklanan kirletici emisyonları düzenlemektedir. Direktif, özellikle Mevcut En İyi Tekniklerin (MET) daha iyi uygulanması yoluyla, AB çapında zararlı endüstriyel emisyonları azaltarak insan sağlığının ve çevrenin yüksek düzeyde korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Diğer taraftan, Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü (EUDR) ile soya, sığır eti, palm yağı, ahşap/ağaç ürünleri, kakao, kauçuk, kahve bunlardan elde edilen belirli ürünleri üretimde girdi olarak kullanan çikolata, deri, mobilya, lastik gibi ürünlerin AB pazarına girişinde ormansızlaşmaya yol açmadığına ve yasal mevzuata uygun üretildiğine yönelik özen yükümlülüğü beyanı zorunlu hale getirilmiştir.

Bu doğrultuda, döngüsel ekonomiye geçiş sürecinde önemli bir ivme sağlayan bu kapsamlı dönüşüm çerçevesinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Türkiye'nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi (DEEP) isimli IPA II Dönemi projesi başlatılmış, tekstil, batarya, plastik, yapı malzemeleri gibi öncelikli sektörleri içeren Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı (UDESEP) hazırlanmıştır. 2010/75/AB Endüstriyel Emisyonlar Direktifi (EED) Direktifinin ulusal mevzuata kazandırılması ve sanayide yeşil dönüşüme yönelik çalışmalar kapsamında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) tarafından 14 Ocak 2025 tarihinde Endüstriyel Emisyonların Yönetimi Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Aynı doğrultuda Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi 31/12/2022 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Gıda, balıkçılık ve tarım, konut ve inşaat, tüketim malları imalatı ve turizm sektörlerini içeren STÜ modellerinin yer aldığı Ulusal STÜ Eylem Planı hazırlanmıştır. Atık su yeniden kullanım oranının 2030 yılı itibarıyla %15'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Ulusal Çevre Etiket Sistemi'nin yaygınlaştırılması, işletmelerin çevre, yeşil dönüşüm ve atık yönetimi konusunda bilgilendirilmeleri söz konusu planın başlıca hedefleri olarak önem arz etmektedir.

6.3. Yeşil Finansman

“Yeşil finansman” başlığı kapsamında çevre odaklı sistemin iyileştirilmesi, sürdürülebilir ekonominin altyapısının oluşturulması ve finansal sistemin ekolojik sistem ile uyumlu ve sürdürülebilir hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda ‘iklim riskleri’ ve ‘yeşil finansman’ konuları ilk kez finans sektörü değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Avrupa Birliği düzeyinde yeşil finansman ekosisteminin gelişimine yönelik önemli adımlar atılmış; Kasım 2023'te Yeşil Tahvil Standartları Tüzüğü kabul edilerek sürdürülebilir yatırımların güvenilirliğini artıracak ortak kriterler belirlenmiş, Ocak 2023'te yürürlüğe giren Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) ile şirketlerin çevresel ve sosyal etkilerini daha şeffaf şekilde raporlaması zorunlu hale getirilmiştir.

Türkiye'de ise Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın yeşil finansman başlığındaki çalışmalar; yeşil finansman ekosisteminin güçlendirilmesi, ulusal teşvik mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve uluslararası finansman kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılması ana başlıklarında yürütülmektedir. Mevcut finansman olanakları kapsamında farkındalığın artırılması, sürdürülebilir bankacılığın sağlanması hedefi ile sınır ötesi iş birliği çalışmaları ve birçok uygulama hayata geçirilmiştir. Bu doğrultuda 2 Ekim 2020 tarihinde Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi yayımlanmış, iklimle ilişkili finansal tehlikelere dair analiz kapasitesini iyileştirmek amacı ile 2023 yılında BDDK ve Dünya Bankası arasında bir teknik yardım projesi başlatılmıştır.

6.4. Temiz, Ekonomik, Güvenli Enerji Arzı

YMEP başlığı altında aktarılan dördüncü tema "Temiz, Ekonomik, Güvenli Enerji Arzı" BM İklim Eylemi Belgesi başta olmak üzere sera gazı emisyonlarının ana kaynaklarına yönelik gerçekleştirilen uygulamalar ile en büyük emisyon kaynağı olarak güvenli enerjinin altını çizmektedir. Bu nedenle enerjide güvenirliliği temel alan ülkeler, bu hedef doğrultusunda politikalarını giderek daha fazla çeşitlendirmekte ve odaklarını artırmaktadır. Önümüzdeki 5 yıl içerisinde yenilenebilir hidrojen üretim ve ithalat hacminin artırılması bu politikaların öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, enerji tüketiminde önemli paya sahip olan sanayi sektörü, AB Yenilenebilir Enerji Direktifi kapsamına alınmış, Türkiye'de ise Hidrojen Teknolojisi ve Yol Haritası belgesi yayımlanmış, dünyadaki uygulamalar ile Türkiye'nin gereksinimleri özelinde çözüm mekanizmaları değerlendirilerek belirlenen amaç ve stratejilere yer verilmiştir. Diğer taraftan, Millî Enerji ve Maden Politikası ve Ulusal Enerji Planı'na uygun olarak Türkiye'nin toplam enerji kapasitesi içerisinde yenilenebilir enerji kapasitesinin payı, önceki dönemlere kıyasla önemli seviyede artış göstermiştir. Bu çerçevede 2024 ile 2030 yılları arasını kapsayan Kamu Binalarında Tasarruf Hedefi ve Uygulama Rehberi yayımlanmıştır. 2020 yılında başlatılan Yeşil Tarife uygulaması, yenilenebilir enerji kaynakları aracılığı ile elektrik elde etmeyi hedefleyen tüketiciler için Yenilenebilir Enerji Kaynak Garanti Belgesi (YEK-G Belgesi) gibi benzer teşvik unsurlarıyla farkındalık artırmaya devam edilmektedir. Enerji Verimliliği 2030 Stratejileri arasında yer alan binalarda karbon emisyonunu azaltacak yaklaşımlarla kamu öncülüğünde kapsamlı bir iyileştirme programı gerçekleştirmek için düşük karbonlu soğutma ve ısıtma sistemlerine yaygınlık kazandırılması hedeflenmektedir.

6.5. Sürdürülebilir Tarım

BM Gıda ve Tarım Örgütü’nün sürdürülebilir gıda ve tarım yaklaşımı; gıda sistemlerinde verimlilik, doğal kaynakların korunması ve iyileştirilmesi; geçim kaynaklarının geliştirilmesi, dayanıklılığı artırmak ve yönetim olmak üzere beş temel ilkeye dayanmaktadır. AB’nin sürdürülebilir tarım politikaları gerçekleştirmek üzere belirlediği AB gıda sisteminin ekolojik ve klimatolojik ayak izini azaltma, jeopolitik, biyolojik ve iklimsel değişiklikler karşısında çeşitlilik kaybını önleme, tarladan sofraya rekabetçi sürdürülebilirliğe dair global bir akışa öncü olma hedefleri FAO ilkeleri çerçevesinde önem arz etmektedir. Çevresel etkilerin azaltılması ve tarım sektörümüzün rekabet gücünü koruyarak Avrupa pazarındaki konumunu sürdürebilmesi açısından, Türkiye’nin sürdürülebilir tarım politikalarını benimsemesi ve bu doğrultuda somut adımlar atması kritik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, Tarım ve Orman Bakanlığı’nca Yeşil Mutabakat Eylem Planının “Sürdürülebilir Tarım” başlığında, pestisit ve antimikrobiyallerin kullanımının azaltılması, organik tarımın geliştirilmesi, kimyasal gübre kullanımının azaltılması, arazi toplulaştırma faaliyetleri, tarımda yenilenebilir enerji kullanımı, tarımsal üretimde atık ve artık yönetiminin geliştirilmesi, gıda kayıp ve israfının azaltılması gibi pek çok hedef kapsamında çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda 2022-2024 yılları arasında Kalıntı Eylem Planı uygulanarak doğal dengenin korunmasında üretici farkındalığı arttırılarak tarımda kalıntının önüne geçilmesi hedeflenmiş ve bu doğrultuda çiftçi eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Eğitimler sonucunda biyolojik mücadele tekniklerinin de kullanımının yaygınlaştırılması ile önceki yıllara kıyasla kalıntı oranında düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir. Tarımsal üretimde atık yönetiminin sağlanması amacıyla meyve çekirdeklerinden yüksek proteinli bar üretilmiş, gıda israfının önüne geçilmesi için eğitimler düzenlenmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan Türkiye İklim Akıllı ve Rekabetçi Tarımsal Büyüme Projesi (TUCSAP), tarım işletmeleri ve çiftçilerin çevre dostu uygulamalarla sürdürülebilir tarıma geçişinin sağlanmasında güçlü ve kapsayıcı bir çerçevede devam etmektedir.

6.6. Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım

Ulaşım sistemlerinin sürdürülebilir dönüşümü ile şimdi ve gelecekteki sosyal hareketliliğin çevre dostu destekleme kapasiteleri ile daha kullanışlı ve zararsız hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Avrupa Komisyonu AB’de daha verimli ve devamlılık arz eden bir ulaşım sistemi için daha az çevresel etkiyle daha fazla ekonomik kazanç için yük taşımacılığını yeşillendirilmesi ana temasıyla 11 Temmuz 2023 tarihli bir paket teklifinde bulunmuştur. Paket içerisinde demir yolu altyapı kapasitesinin geliştirilmesi, düşük emisyonlu araç tercihi gibi öneriler yer almaktadır. Aynı doğrultuda Trans Avrupa Ulaştırma Ağı’na yönelik düzenlemeler yapılmış, Uzun Mesafeli ve Sınır Ötesi Demiryolu Eylem Planı hazırlanmış, uluslararası taşımacılık ağı içerisinde demir yolu taşımacılığının payının artırılması hedeflenmiş ayrıca AB Emisyon Ticaret Sistemi içerisinde havayoluna ilişkin yasal düzenlemeler 2023 yılında eklenmiş benzer bir şekilde denizyoluna ilişkin düzenlemeler 2024 yılı düzenlemeleriyle ilave edilmiştir.

Ülkemizde de bu doğrultuda düşük karbonlu bir alternatif olan demiryoluna yatırım yapılarak 6.375 km yol yenilemesi yapılmıştır. Ulaşım sistemleri içerisinde sadece demir yolu değil deniz ulaşım ağı özelinde de yeşil denizciliğin desteklenmesi hedefiyle Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından başlatılan Yeşil Liman Projesi güncellenmiş, 18 Kasım 2023 tarihinde Kıyı Tesislerine Yeşil Liman Sertifikası Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. Aynı doğrultuda 14 Haziran 2022 tarihinde Gemi Yakıtlarında Kükürt İçeriğinin Tespitine Yönelik Denetim Yönergesi yayımlanmıştır. Söz konusu çalışmaların yanı sıra Türkiye’nin sürdürülebilir ve akıllı taşımacılığın geliştirilmesi stratejisi doğrultusunda elektrikli araç şarj altyapısını geliştirmek için Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından çeşitli uygulamalar ve güncellemeler gerçekleştirilmiştir.

6.7. İklim Değişikliği ile Mücadele

İklim değişikliği ile mücadele küresel ölçekte kolektif eyleme geçilmesini gerektiren bir alan olduğundan iklim değişikliğiyle mücadele çalışmaları ortak hedef belirlenmesinin sağlanması amacıyla uluslararası örgütler düzeyinde yürütülmektedir. Bu minvalde Birleşmiş Milletler önemli bir aktör olarak yer almaktadır. 1992 yılında Yeryüzü Zirvesinde gündeme gelen İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bütün ülkelerce kabul edilen bir anlaşma olarak iklim sistemi üzerinde meydana gelebilecek insan etkili tehlikeleri engellemek temel hedefiyle oluşturulmuştur. Bu amaçla ülkeler iklim değişikliğine uyum süreçlerini hızlandırmak için Ulusal Katkı Beyanlarını (Nationally Determined Contributions-NDC) hazırlayıp sunmaktadır.

Türkiye'nin Güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı 28. Taraflar Konferansı Bakanlar Zirvesi'nde kamuoyuna sunulmuştur. Bu doğrultuda G7 bünyesinde hazırlanan ve ilgili ülkelerin katılıma açık olan İklim Kulübü'nün sürdürülebilir hedefler kapsamında öncü olması beklenmektedir. Türkiye'nin 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Emisyon Ticaret Sistemi kurulmasına yönelik İklim Kanunu hazırlanmıştır. Aynı doğrultuda ek olarak ormansızlaşma ve kıyı ve sulak alanlar için çölleşmenin önlenmesi, bunların yanı sıra arazi tahribatları ile mücadele için tedbirlerin alınması ve hayata geçirilmesi amacı ile çevre temelli projeler hazırlanmıştır.

6.8. Adil Geçiş Politikaları

Söz konusu dönüşüm sürecinin sosyal ve döngüsel ekonomiye geçiş aşamasında ortaya çıkabilecek boyutları ile iş gücü pazarına ve sosyal refaha ciddi etkileri olması beklenmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin "Adil Geçiş Politikaları" doğrultusunda Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu altında kurulan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından koordinasyonu sağlanan Adil Geçiş Politikaları İhtisas Çalışma Grubu çatısı altında yeşil dönüşüm sürecinden etkilenebilecek meslek gruplarının analizi yapılarak söz konusu tehlikelere karşı tedbir alınması, istihdam politikalarının adil geçiş stratejisi perspektifine paralel konumlandırılması, kritik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede ÇSGB ve Dünya Bankası arasında sağlanan teknik iş birliğiyle Türkiye'de Yeşil Dönüşüm, İşler ve Beceriler konulu program yürütülmektedir.

6.9. Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm

YMEP dâhilinde "Eğitim ve Öğretimde Yeşil Dönüşüm" başlığı altında aktarılan eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın iklim, enerji, ekonomi, tarım vb. boyutları ile bütüncül bir şekilde kurgulanması, sürdürülebilir hayat tarzının toplum tarafından benimsenmesi, bu yetkinliğin ortak bir anlayışa evrilmesi ve devamlılığının sağlanmasında kritik bir önemi haizdir. Bu çerçevede nitelikli eğitim BM 2030 gündemi kapsamında tanımlanan sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden biri olarak ifade edilmektedir. Türkiye'de de sürdürülebilir yaşam farkındalığının artırılması hedefi ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından koordine edilen Eğitim- Öğretimde Yeşil Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Bu doğrultuda ilköğretim, ortaöğretim seviyesinde haftalık ders programları güncellenerek ilgili alana yönelik dersler eklenmiş, çevre okuryazarlığı rehberi hazırlanmış, farkındalığı artıracak çalıştaylar düzenlenmiş, 2023 yılı Nisan ayında Sürdürülebilir Yaşam için Eğitim Projesi başlatılmış, TÜBİTAK burs ve destek programları kapsamında çalışmalar yürütülmüştür.

6.10. Diplomasi

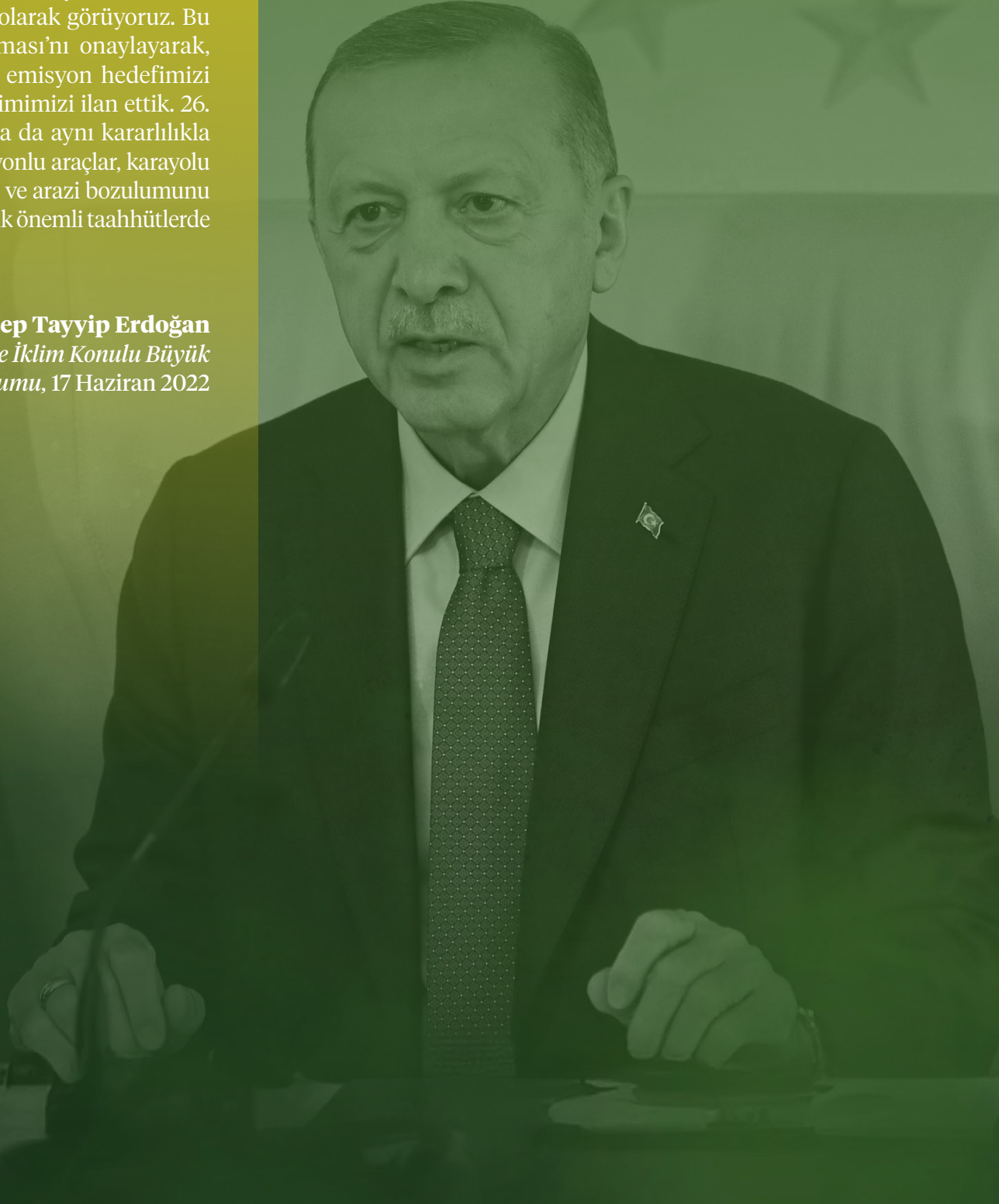
“Diplomasi”, sürdürülebilir dönüşüm sürecinin başarılı yürütülmesi ve devamlılığının korunması, sosyal, ekolojik ve ekonomik hedeflere ulaşmanın yanı sıra global değer sistemindeki konumun yukarılara çıkarılması açısından kritik önem arz etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin ticaret ortaklığının yüksek oranda olduğu AB tarafından öncülük edilen Yeşil Mutabakat sürecinin doğru programlanması ve uygulanması, ülkenin finans gücünün küresel sistemdeki yerinin iyileştirilmesi açısından oldukça önemli bir basamak olarak değerlendirilmektedir.

6.11. Avrupa Yeşil Mutabakatı Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile ilişkili olarak ulusal düzeyde bilgilendirici ve farkındalık düzeyini artırıcı etkinlikler düzenlenmiş; ilgili bakanlıklar, kuruluşlar ve ihtisas çalışma grupları ile toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye ile Avrupa Birliği arasında diplomatik müzakereler gerçekleştirilmekte, AB üye ülkeleri ile düzenli temasın sağlanması ve güçlü bir ilişkinin tesis edilmesi için iş birlikleri yürütülmektedir. Söz konusu eylem planı ile toplumsal aktörler tarafından sürdürülebilir kalkınmanın tüm boyutları ile içselleştirilmesi ve söz konusu aktörlerin süreç içerisinde ve sonrasında daha yüksek bir farkındalık düzeyi ile daha etkili rol üstlenmesi ve bu doğrultuda adımlar atması hedeflenmektedir.

“İklim değişikliği ve evre sorunları insanlığın ortak meselesidir. Dolayısıyla bunlar karşısında verilecek cevaplar da küresel dayanışmanın ürünü olmalıdır. İklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini her gün yaşadığımız bir denklemde hiç kimse bu sorunlara kayıtsız kalamaz. Türkiye olarak iklim değişikliği ve evre sorunlarıyla mücadeleyi en öncelikli meselelerimizden biri olarak görüyoruz. Bu anlayışla Paris Anlaşması’nı onaylayarak, 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefimizi ve yeşil kalkınma devrimimizi ilan ettik. 26. Taraflar Konferansı’nda da aynı kararlılıkla elik üretimi, sıfır emisyonlu araçlar, karayolu ulaşımı ile orman kaybı ve arazi bozulumunu tersine çevirmeye yönelik önemli taahhütlerde bulunduk.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Enerji ve İklim Konulu Büyük
Ekonomiler Forumu, 17 Haziran 2022*

7. Bölüm

İklim Değişikliği

7.1. Uluslararası Süreç ve Paris Anlaşması

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi BMİDÇS Süreci

3-14 Haziran 1992 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Zirvesi), çevresel sürdürülebilirliğin uluslararası gündeme taşınması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu konferansta, iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik ilk küresel anlaşmalardan biri olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) imzaya açılmıştır. 1994 yılında yürürlüğe giren sözleşme, günümüzde 197 ülke tarafından onaylanmış durumdadır ve hem Kyoto Protokolü hem de Paris Anlaşması'nın temelini oluşturmaktadır.

BMİDÇS; taraf devletleri, sera gazı emisyonlarını azaltmaya, iklim değişikliğiyle mücadelede bilimsel araştırma ve teknolojik iş birliğini teşvik etmeye, ayrıca sera gazı yutaklarının (ormanlar, okyanuslar, göller gibi) korunmasına yönelik çabalara katılmaya çağırmaktadır. Sözleşmenin temel ilkelerinden biri olan "ortak ancak farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler", ülkelerin tarihsel sorumlulukları ve kalkınma düzeyleri doğrultusunda farklı yükümlülükler sahip olmalarını öngörmektedir. Bu ilkeye göre, sanayi devriminden itibaren atmosferde daha fazla sera gazı birikimine neden olan gelişmiş ülkeler, iklim değişikliğiyle mücadelede daha fazla sorumluluk üstlenmekle yükümlüdür.

Sözleşme, yükümlülükleri çerçevesinde ülkeleri üç gruba ayırmaktadır:

- ✦ **Ek-I ülkeleri**, sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik önlemler almakla yükümlü sanayileşmiş ülkelerdir.
- ✦ **Ek-II ülkeleri**, Ek-I kapsamındaki yükümlülüklerine ek olarak, gelişmekte olan ülkelere mali ve teknolojik destek sağlamakla da sorumludur.
- ✦ **Ek dışı ülkeler** ise belirli yükümlülük altına girmemiş ancak gönüllü olarak iklim değişikliğiyle mücadelede yer almaları teşvik edilen ülkelerdir.

Türkiye, BMİDÇS kabul edildiği sırada Ek-I ve Ek-II listelerine dâhil edilmişti. Ancak Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi, tarihsel sorumluluğu ve teknolojik kapasitesi gibi faktörler göz önüne alındığında, bu sınıflandırmanın ülkenin gerçek koşullarıyla örtüşmediği yönünde eleştiriler gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, 2001 yılında Marakeş'te düzenlenen 7. Taraflar Konferansı'nda (COP 7) alınan 26/CP.7 sayılı kararla Türkiye, Ek-II listesinden çıkarılmış ancak Ek-I listesindeki yerini korumuştur. Söz konusu kararda, Türkiye'nin diğer Ek-I ülkelerinden farklı özel koşullara sahip olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bu durum, Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelerle benzerlik gösteren yapısının ve sınırlı iklim finansman kapasitesinin tanınması açısından önemlidir.

Türkiye, 24 Mayıs 2004 tarihinde 189. taraf olarak BMİDÇS’ye katılmıştır. Bu bağlamda geçiş ekonomisi olmayan ve özel koşulları Taraflar Konferansı kararlarıyla kabul edilen tek Ek-I ülkesi konumundadır.

Kyoto Protokolü ve Türkiye’nin Taraflığı

BMİDÇS’nin uygulama araçlarından biri olan Kyoto Protokolü, 1997 yılında Japonya’nın Kyoto kentinde düzenlenen 3. Taraflar Konferansı’nda kabul edilmiştir. Sözleşmenin hedeflerini ve kurumsal yapısını paylaşmakla birlikte, Kyoto Protokolü sanayileşmiş ülkelere sera gazı salımlarını hukuken bağlayıcı biçimde sınırlandırma ve azaltma yükümlülükleri getirmiştir. Bu bağlamda, sözleşmenin gönüllü niteliği yerini daha somut ve zorunlu hedeflere bırakmıştır. Protokolün uygulanmasına yönelik ayrıntılı kurallar, 2001 yılında Marakeş’te düzenlenen 7. Taraflar Konferansı’nda belirlenmiş ve bu kurallar “Marakeş Uzlaşmaları” adıyla 2005 yılında resmen kabul edilmiştir. Kyoto Protokolü 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir ve 2010 yılı itibarıyla 191 ülke ile Avrupa Birliği tarafından onaylanmıştır.

Türkiye, BMİDÇS’ye geç katıldığı için Kyoto Protokolü’nün ilk yükümlülük dönemi (2008-2012) kapsamında herhangi bir sayısallaştırılmış sera gazı azaltım hedefi üstlenmemiştir. 5 Şubat 2009 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 5386 sayılı yasa ile Kyoto Protokolü’ne taraf olunması uygun bulunmuş ve Türkiye 26 Ağustos 2009 tarihinde protokole resmen taraf olmuştur. Ancak Türkiye, protokolde sera gazı azaltım hedeflerinin yer aldığı Ek-B listesinde yer almadığı için ilk dönemde bağlayıcı bir yükümlülük altına girmemiştir.

Paris Anlaşması

Paris Anlaşması, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede hukuki bağlayıcılığı olan kapsamlı bir uluslararası mutabakat niteliği taşımakta olup, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) temelinde şekillendirilmiştir. 12 Aralık 2015 tarihinde Paris’te düzenlenen COP21 Konferansı’nda 196 taraf ülkece kabul edilen Anlaşma, 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın ana hedefi, küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi düzeyin 2°C altında tutmak, hatta mümkünse 1,5°C ile sınırlandırmak yönünde uluslararası çabaları yönlendirmektir. Bu hedef doğrultusunda fosil yakıt tüketiminin azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması teşvik edilmektedir.

Paris Anlaşması, Kyoto Protokolü’nün 2020 yılında sona ermesiyle oluşan hukuki boşluğu doldurmayı hedeflemekte; iklim değişikliğine karşı toplumsal ve ekonomik dirençliliğin artırılması yönünde yeni bir dönemin kapılarını aralamaktadır. Bu bağlamda uyum konusu da Anlaşma’nın temel unsurlarından biri olarak ele alınmış ve 7. maddede taraf ülkeler için iklim direncinin güçlendirilmesi, uyum kapasitesinin artırılması ve iklim kaynaklı kırılganlıkların azaltılmasına yönelik küresel hedefler ortaya konmuştur.

Paris Anlaşması'ndan önceki dönemde de bu konuya uluslararası düzeyde önem atfedilmiş; 2005 yılında Nairobi Çalışma Grubu'nun kurulması ve 2010 yılında Cancun Uyum Çerçevesi'nin kabul edilmesiyle kurumsal bir yapı tesis edilmiştir. Paris Anlaşması ise bu süreci daha ileriye taşıyarak uyumun yalnızca çevresel bir mesele değil, aynı zamanda sosyoekonomik sürdürülebilirlik, yoksulluğun azaltılması ve gıda güvenliği ekseninde değerlendirilmesini öngörmektedir.

Anlaşmanın en dikkat çekici yönlerinden biri olan Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contributions - NDC) sistemi; ülkelerin kendi ulusal koşullarına uygun hedefler belirlemesine olanak tanıyan esnek ve kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Kyoto Protokolü'ndeki ayrıştırıcı ekler sistemine nazaran Paris Anlaşması, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farklılıkları dikkate alan, ancak tarafların ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklarına dayalı daha bütüncül bir anlayış benimsemiştir. Gelişmekte olan ülkeler için kapasite farklılıkları ve kırılganlıklar göz önünde bulundurularak esneklik mekanizmaları geliştirilmiş; şeffaflık, uygunluk ve uygulama süreçlerinde bu ülkelere özel düzenlemelere yer verilmiştir. Örneğin, Anlaşma'nın 9. maddesi uyarınca gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere mali destek sağlamaya devam edeceği hükme bağlanmış, bu da BMİDÇS'nin 4. maddesinde tanımlanan EK-II ülkelerinin finansal yükümlülüklerinin bir devamı olarak değerlendirilmektedir.

Paris Anlaşması, uluslararası iklim yönetişimini daha katılımcı ve esnek bir yapıya kavuşturmuş; yukarıdan aşağıya (top-down) ve aşağıdan yukarıya (bottom-up) yaklaşımları harmanlayan hibrit bir model sunmuştur. Ulusal katkıların gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenmesi, ancak bu katkıların küresel düzeyde ortak raporlama ve gözden geçirme mekanizmalarıyla izlenmesi, uluslararası şeffaflık ilkesini sağlamlaştırmıştır. Bu yönüyle Paris Anlaşması, “vaat ve gözden geçirme” (pledge-and-review) temelli bir sistemi hayata geçirerek iklim diplomasisinde yeni bir dönemin öncüsü olmuştur. Aynı zamanda Anlaşma'nın hedefleri, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin özellikle 13. Maddesi olan “İklim Eylemi” ile doğrudan örtüşmektedir. Bunun yanında, 2015-2030 dönemine ilişkin Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi ile de iklim kaynaklı afetlere karşı alınacak uyum ve dirençlilik önlemleri desteklenmektedir.

Türkiye, bu sürece en başından itibaren olumlu yaklaşmış ve iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası iş birliğini öncelikli bir politika olarak benimsemiştir. 22 Nisan 2016 tarihinde New York'ta gerçekleştirilen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde Paris Anlaşması'nı 175 ülkeyle birlikte imzalamıştır. Paris Anlaşması'nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, TBMM Genel Kurulunda kabul edilerek 7 Ekim 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Paris Anlaşması'nın henüz onaylanmadığı dönemde dahi Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadele konusunda ciddi adımlar atmış ve sera gazı emisyonlarını kontrol altına almayı başarmıştır. Nitekim, TÜİK tarafından açıklanan sera gazı envanteri verilerine göre 2019 yılı toplam emisyon miktarı, bir önceki yıla göre yüzde 3,1 azalarak 506,1 milyon ton CO₂ eş değeri olarak hesaplanmıştır. Aynı yıl kişi başına düşen sera gazı emisyonu 6,1 ton CO₂ eş değeri düzeyine gerilemiştir.

Türkiye, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde iklim değişikliğiyle mücadelede çok boyutlu politikalar geliştirerek yeni iklim ekonomisine geçiş sürecini kararlılıkla yürütmektedir. Yenilenebilir ve temiz enerji kaynaklarına yönelim artırılmış; hukuki, kurumsal ve ekonomik yapılar bu dönüşümle uyumlu şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Özellikle Yeşil Kalkınma Vizyonu, Paris Anlaşması'nın "düşük emisyonlu ve iklim dirençli kalkınma" hedefleriyle tam anlamıyla örtüşmektedir. Bu doğrultuda, gıda güvenliğinin zarar görmemesi, iklim etkilerine karşı dirençliliğin artırılması ve finansal kaynak akışının düşük karbon ekonomilerine yönlendirilmesi yönündeki yaklaşımlar, Türkiye'nin benimsediği çevre politikaları ile büyük bir paralellik arz etmektedir. Nihayetinde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın isminin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirilmesi dahi, Türkiye'nin bu süreci yalnızca çevresel bir konu olarak değil, aynı zamanda kalkınma, refah ve toplumsal adaletle doğrudan ilişkili stratejik bir öncelik olarak ele aldığını göstermektedir. Paris Anlaşması'nın onaylanması, yalnızca uluslararası süreçlere entegrasyonu değil, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik kalkınma sürecinde yeni fırsatları ve küresel ortaklıkları değerlendirme kararlılığını da ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin Paris Anlaşması'na Taraf Olması

Paris Anlaşması, 12 Aralık 2015 tarihinde kabul edilmiş ve 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede yeni bir dönemi başlatmış ve uluslararası iklim rejiminde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, Paris Anlaşması'nı 2015 yılında, yeni iklim düzeninde finansman ve teknoloji desteğine erişim talebinin karşılanması şartıyla kabul etmiş; 22 Nisan 2016 tarihinde ise gelişmekte olan ülke statüsünü sözlü olarak beyan ederek anlaşmayı imzalamıştır. Türkiye'nin bu süreçteki yaklaşımı, iklim değişikliğiyle mücadelede daha adil ve kapsayıcı bir küresel iş birliği anlayışına dayanmaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 21 Eylül 2021 tarihinde Birleşmiş Milletler 76. Genel Kurulunda yaptığı konuşmada Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı onaylayacağını duyurmuştur. Ardından 27 Eylül 2021 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı Kabine Toplantısı sonrasında yaptığı açıklamada, Türkiye'nin 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefini benimsediğini kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu açıklamalar, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelede kararlı duruşunu ve uzun vadeli çevre vizyonunu ortaya koymuştur. Tüm bu gelişmeleri takiben, Türkiye tarafından 2016 yılında imzalanmış olan Paris Anlaşması'nın onaylanmasına ilişkin kanun, 7 Ekim 2021 tarihli ve 31621 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Paris Anlaşması'na dair Onay Belgesi ve Türkiye'nin Ulusal Beyanı ise 11 Ekim 2021 tarihinde, anlaşmanın depoziteri olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne sunulmuştur. Anlaşmanın 30 günlük resmî süreç süresi sonunda, 10 Kasım 2021 tarihi itibarıyla Türkiye, Paris Anlaşması'na resmen taraf olmuştur.

Bu gelişme, Türkiye'nin küresel iklim rejimine aktif ve sorumlu bir şekilde katılım sağladığını ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda iklim eylemlerini güçlendirme iradesi taşıdığını göstermektedir.

Türkiye Paris iklim Anlaşması'nı onayladı

Paris Anlaşması'na ilişkin kanun Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi

12 ARALIK 2015'TE KABUL EDİLDİ

Türkiye, anlaşmayı 22 Nisan 2016'da 175 ülkeyle birlikte imzaladı

7 Ekim 2021'de Resmî Gazete'de yayımlandı

Anlaşmada taraf 197 ülkenin imzası bulunuyor

TÜRKİYE'NİN PARİS ANLAŞMASI KAPSAMINDAKİ HEDEFLERİ

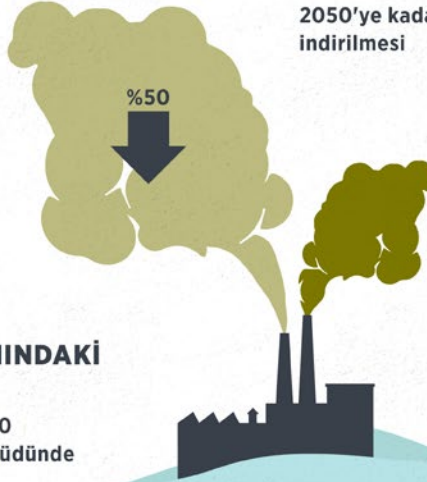
Türkiye, emisyon artışını 2030 itibarıyla %21 azaltma taahhüdünde bulundu

PARİS İKLİM ANLAŞMASI

Anlaşmanın onaylanmasıyla Türkiye için iklim değişikliğiyle mücadelede hedef ve politikaların belirleneceği yeni bir döneme girilecek

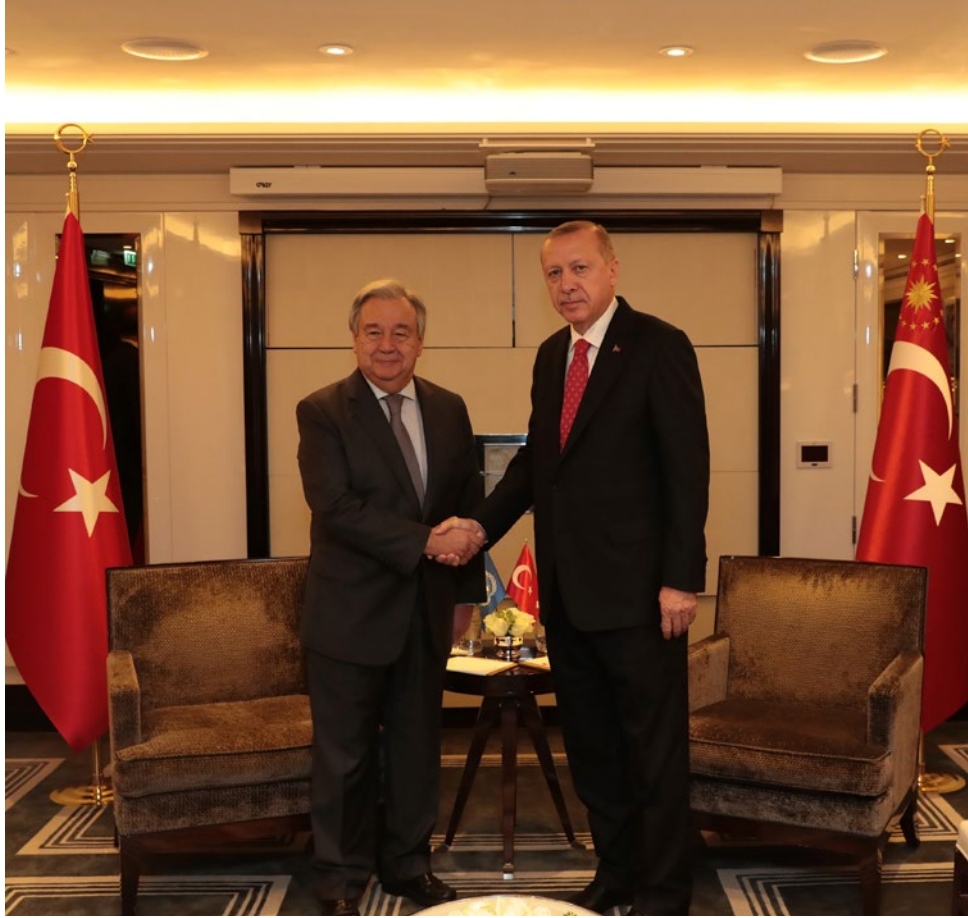
ANLAŞMANIN HEDEFİ

Küresel karbon salımının 2030'a kadar %50 azaltılması, 2050'ye kadar sıfıra indirilmesi

Küresel sıcaklık artışını 1,5 dereceyle sınırlandırmak

Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, küresel sıcaklık artışını 1,5 dereceyle sınırlama hedefine uygun biçimde politikaların ve yasal düzenlemelerin yapılabilmesi için gerekli hukuki zemin oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Türkiye de ulusal katkı beyanlarını bu yeni hedef doğrultusunda güncelleme sürecine girmiştir. Türkiye, Paris Anlaşması kapsamında daha önce 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını yüzde 21 oranında artıştıran azaltma taahhüdünde bulunmuştur. Bu hedef, Paris Anlaşması'nın küresel iklim politikalarına yön vermesiyle birlikte yeniden ele alınması gereken bir taahhüt hâline gelmiştir. Bu doğrultuda, enerji, atık, ulaşım, binalar ve tarım sektörlerini kapsayan yeni emisyon azaltım hedeflerinin belirlenmesi planlanmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2053 yılı için açıkladığı net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda, Türkiye'nin ulusal katkı beyanlarında bu hedefe ulaşmayı sağlayacak bir yol haritası oluşturması beklenmiştir. Güncellenen beyanların, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sekreteryasına sunulması da planlanan adımlar arasında yer almıştır. Bu süreçte atılan adımlar, Türkiye'nin hem uluslararası iklim yükümlülüklerine bağlılığını göstermiş hem de iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik kararlılığını pekiştirmiştir.

Türkiye'nin Anlaşmayı Onaylamasına Uluslararası Kamuoyundan Destek

Paris Anlaşması'nın Türkiye tarafından onaylanması, uluslararası kamuoyunda olumlu karşılanmış ve birçok üst düzey isim tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Sekretaryası İcra Direktörü Patricia Espinosa, Türkiye'nin bu kararı almasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Espinosa, Paris Anlaşması gibi küresel kapsamlı bir mutabakatın oluşmasının uzun ve zorlu bir süreç olduğunu hatırlatmış, Türkiye'nin bu anlaşmaya taraf olmasının memnuniyet verici olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye'nin uluslararası alanda önemli bir ülke ve büyük bir ekonomi olduğunu vurgulamış; bu nedenle Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yapacağı katkılarının kayda değer olacağını belirtmiştir.

Uluslararası Enerji Ajansı Başkanı Fatih Birol da Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı 10 Kasım itibarıyla yürürlüğe koymasının son derece önemli bir adım olduğunu ifade etmiştir. Bu gelişmenin, Türkiye'nin temiz enerjiye geçiş sürecinde daha hızlı ve kararlı adımlar atmasına zemin hazırlayacağını vurgulamıştır. Birol, Uluslararası Enerji Ajansı olarak bu süreci desteklemekte olduklarını bildirmiştir. Avrupa Birliği Komisyonunun Enerjiden Sorumlu Üyesi Kadri Simson ise Paris Anlaşması'nı onaylayarak taahhütlerini yerine getiren her ülkenin kendi lehine hareket ettiğini ifade etmiştir. Simson, karbon nötr bir ekonomi kurma yönündeki adımların, yalnızca iklim değişikliğiyle mücadeleye değil, aynı zamanda yeni iş alanlarının açılmasına ve ekonomik büyümeye katkı sağladığını belirtmiştir. Bu bağlamda, anlaşmaya katılan her ülkenin hem kendi vatandaşları hem de küresel toplum için doğru bir karar almış olduğunu dile getirmiştir.

Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadele yolunda gaza basacak

Paris İklim Anlaşması'nı onaylayan ve Avrupa Birliği (AB) Yeşil Mutabakatı'na uyum çalışmalarına odaklanan Türkiye, ulaşımdan sanayiye, tarımdan ticarete kadar çeşitli alanlarda çok sayıda projeyi 2023'ten itibaren uygulamaya almayı planlıyor

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Gürültü haritası hazırlanıyor

Yıllık 3 milyon taşıt trafiğini geçen ulu kesimler için gürültü haritası oluşturuluyor

Emisyon 4,7 milyon ton azaltıldı

Yeni yapılan yollar sayesinde, seyahat süresindeki kısaltmalarla salınan yıllık egzoz emisyonu miktarı azaldı

Demir yollarında yeşil dönüşüm

2025'e kadar elektrikli demir yolu araçlarının tükettiği enerjinin %35'inin yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması planlanıyor

Ticaret Bakanlığı

AB ile "iklim diplomasisi" yürütülüyor

Finansman mekanizmaları üzerinde çalışılıyor

Kredi imkanları geliştiriliyor

Tarım ve Orman Bakanlığı

Bakanlık, üretimi iklim dostu projelerle destekliyor

Yağmur hasadı

Azaltılmış toprak işleme

Doğrudan ekim yöntemi

Rüzgar perdesi

Tarımsal kuraklıkla mücadele

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Yeşil OSB Sertifika Sistemi hayata geçirilecek

Elektrik üretim ve tüketimi anlık izlenecek

Karbon gazı salımı ve sera gazı emisyonları azaltılacak

2023'ün ilk çeyreğinde 81 ilde 1.572 hızlı şarj cihazı kurulumu yapılacaktır

7.2. Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanı

Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında, Sözleşme'nin 2. maddesinde tanımlanan nihai amaca ulaşmak doğrultusunda Eylül 2015 tarihinde Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı'nı (INDC) Sekretaryaya sunmuştur. Bu kapsamda Türkiye, 2030 yılına kadar referans senaryoya kıyasla sera gazı emisyonlarında yüzde 21'e varan bir azalma taahhüdünde bulunmuştur.

Türkiye, Paris Anlaşması'nı 22 Nisan 2016 tarihinde imzalamış ve 7 Ekim 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi onayından geçirerek yürürlüğe koymuştur. Söz konusu gelişme, Türkiye'nin küresel iklim eylemine yönelik kararlılığını ve uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme iradesini yansıtmaktadır. BMİDÇS'ye taraf tüm ülkeler gibi Türkiye de her beş yılda bir daha iddialı azaltım ve -tercihe bağlı olarak- uyum hedefleri içeren Ulusal Katkı Beyanı (NDC) sunma yükümlülüğünü üstlenmiştir.

Bu çerçevede Türkiye, 13 Nisan 2023 tarihinde Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı'nı BMİDÇS Sekretaryasına sunmuş ve 2030 yılı itibarıyla referans senaryoya kıyasla sera gazı emisyonlarında yüzde 41 oranında bir azaltım hedeflediğini beyan etmiştir. Bu hedef doğrultusunda, 2030 yılı itibarıyla emisyon miktarının 695 milyon ton (Mt) CO₂ eş değeri seviyesinde sınırlandırılması öngörülmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin emisyonlarını en geç 2038 yılında zirveye ulaştırma niyeti açıkça ifade edilmiştir.

Güncellenmiş NDC, enerji, sanayi, ulaştırma, tarım, binalar, atık yönetimi ile arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ve ormancılık (AKAKDO) sektörlerini kapsamakta olup, her bir sektör için özel olarak geliştirilmiş azaltım politikaları, stratejik planlar ve uygulama araçlarını içermektedir. Bu hedefler, sadece emisyon azaltımı ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda iklim değişikliğine uyum politikalarını da içeren bütüncül bir yaklaşımı benimsemektedir. Türkiye'nin iklim politikasında benimsediği temel ilkeler arasında, sürdürülebilir kalkınmayı merkeze alan, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları dengeli biçimde gözetilen bir anlayış yer almaktadır. Bu yaklaşım, kalkınma politikalarının uluslararası gelişmelerle eş güdüm içinde yürütülmesini sağlamayı hedeflemektedir. Ülke, coğrafi konumu itibarıyla iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgeler arasında yer almakta olup, bu doğrultuda uyum politikalarına büyük önem atfetmektedir.

İklim değışikliğıyle mücadeleye yönelik temel politika belgeleri ve mevcut yasal altyapı řu şekilde sıralanabilir:

- ✧ Çevre Kanunu
- ✧ 11. Kalkınma Planı (2019-2023)
- ✧ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğı
- ✧ Ulusal İklim Değışikliğı Stratejisi (2010-2023)
- ✧ ve Eylem Planı (2011- 2023)
- ✧ Ulusal İklim Değışikliğı Uyum Stratejisi ve
- ✧ Eylem Planı (2011- 2023)
- ✧ Enerji Verimliliğı Stratejisi ve Ulusal Enerji
- ✧ Verimliliğı Eylem Planı (2017-2023)
- ✧ 2053 Ulusal Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı
- ✧ Türkiye'nin Yeşil Mutabakatı Eylem Planı
- ✧ İklim şurası Nihai Tavsiyeleri
- ✧ Türkiye Ulusal Enerji Planı
- ✧ Orta Vadeli Program (2024-2026)
- ✧ 12. Kalkınma Planı 2024-2028

Bu çerçevede, önümüzdeki dönemde tamamlanması hedeflenen ve hazırlık süreci devam eden öncelikli mevzuat ve strateji belgeleri ise şunlardır:

- ✦ Yerel İklim Değişikliği Eylem Planı Yönetmeliği
- ✦ Türkiye Mekânsal Strateji Planı 2053
- ✦ Su Kanunu
- ✦ Taşkın Kanunu
- ✦ Döngüsel Ekonomi Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Stratejisi
- ✦ Sürdürülebilir Akıllı Ulaşım Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası
- ✦ İklim Finansman Stratejisi

Türkiye, 26. Taraflar Konferansı’nda (COP26) kabul edilen Glasgow İklim Paketi bağlamında sunmuş olduğu bu güncellenmiş NDC ile Paris Anlaşması’nın hedeflerine ulaşma yolunda önemli bir adım atmıştır. Bu taahhüt, Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadele sürecini bilimsel veriler ve hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda şekillendirdiğini ve 2053 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşma yolunda somut adımlar atma kararlılığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkiye, BMİDÇS kapsamında “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler” ilkesi doğrultusunda hareket ettiğini ve 1/CP.16 sayılı karar uyarınca “Ek-I ülkelerinden farklı konumda” olduğunu altını çizmektedir. Gelişmekte olan bir ülke sıfatıyla, küresel sera gazı emisyonlarına tarihsel katkısı yüzde 1’in altında olan Türkiye, Paris Anlaşması’nı ekonomik ve sosyal kalkınma hakkını gözeterek hayata geçirme iradesini sürdürmektedir.

Türkiye’nin Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı, yalnızca bir taahhüt belgesi olmanın ötesinde, ülkenin iklim değişikliğiyle mücadeledeki stratejik yol haritasını ve çok boyutlu politika yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, ulusal koşullarına ve kalkınma önceliklerine uygun olarak, küresel iklim hedeflerine yapıcı ve sorumlu bir katkı sunma yönünde güçlü bir irade sergilemektedir.

*Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Dönemin Bayındırlık ve İskân Bakanı
Zeki Ergezen İle, 25 Ocak 2005*

7.3. İklim Değişikliğine Uyum Vizyonu ve Prensipler

Türkiye, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı toplumsal ve ekonomik sistemlerin dayanıklılığını artırmak amacıyla, “Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı”nı hazırlayarak iklim değişikliğine uyum politikalarında güçlü bir yönetim vizyonu ortaya koymuştur. Strateji, 2030 yılına kadar Türkiye’nin iklim değişikliğine uyum çerçevesini belirleyen temel bir referans belgesi niteliği taşımakta olup; etkilenebilirlik ve risk değerlendirmeleri ile desteklenerek eylemlerin önceliklendirileceği tematik ve coğrafi alanları ortaya koymaktadır. Bu kapsamda geliştirilen eylem planı; uyum kapasitesinin artırılması amacıyla sektör bazında öncelikleri tanımlamakta, uyum önlemlerine ilişkin zaman çizelgesi sunmakta ve uygulanmasında görevli kurum ve gerekli kaynaklara dair yol haritası oluşturmaktadır. Türkiye’nin iklim değişikliğine uyum vizyonu şu şekilde tanımlanmıştır:

“Türkiye’de yaşayan bireylerin, kamu ve özel sektör kuruluşlarının iklim değişikliğinin etkilerine karşı hazırlıklı olmasını ve uyum sağlayabilmesini teminen; ekonomik, sosyal ve ekolojik yönden daha dirençli, daha yeşil ve sürdürülebilir bir Türkiye inşa etmek.”

Bu vizyon doğrultusunda nihai hedef; yalnızca doğal çevrenin ve altyapıların değil, aynı zamanda sağlık, acil durum hizmetleri ve kilit ekonomik sektörlerin iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere karşı direnç kazanmasının yanı sıra bu sürecin sunduğu fırsatları da azami düzeyde değerlendirebilecek kapasiteye erişmelerini sağlamaktır. Bu hedefe ulaşılması için kurulan “İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu”, doğal, sosyal ve ekonomik sistemlerin etkilenebilirliğini azaltmak ve bu sistemlerin iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine uyum sağlama yetilerini geliştirmek amacıyla ulusal düzeyde eylemleri yönlendirmektedir. Uyum politikaları, toplumun ve kurumların değişen iklim koşulları çerçevesinde zamanında, bilinçli ve bütüncül kararlar alabilme kapasitesini artırmayı hedeflemektedir.

Temel Uyum Prensipleri

Strateji ve Eylem Planı'nın geliştirilme sürecinde yürütülen paydaş istişare toplantıları sonucunda Türkiye'nin iklim uyum politikaları açısından aşağıdaki temel prensipler belirlenmiştir:

1. Kanıta Dayalı Karar Verme

İklim değişikliğine ilişkin kararların bilimsel verilere dayanarak, şeffaf ve rasyonel biçimde alınmasını öngören bu ilke, araştırma ve saha çalışmalarının güçlendirilmesini teşvik etmektedir. Etkilerin şiddeti ve coğrafi yayılımı konusunda güvenilir veri elde edildiğinde, kaynak kullanımında etkinlik ve önceliklendirme mümkün hâle gelmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda kamu politikalarının tutarlılığına ve kurumsal eş güdüme katkı sağlamaktadır.

2. Sürdürülebilirlik

Doğal kaynakların tükenmeden yenilenebilirliğini esas alan bu ilke, çevresel koruma ile toplumsal refah arasında denge kurmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma anlayışı; çevre, ekonomi, sağlık ve yaşam kalitesinin eş zamanlı geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle kaynakların aşırı tüketimi yerine doğayla uyumlu üretim ve tüketim modelleri teşvik edilmelidir.

3. Risk Odaklı Yaklaşım

Karar alma süreçlerinde potansiyel risklerin önceden değerlendirilmesi esastır. İklim değişikliğine uyum eylemlerinin tasarımında, iklimsel tehditlerin yaratabileceği riskler ayrıntılı biçimde analiz edilmelidir. Risk temelli düşünce, kanıta dayalı karar alma süreciyle doğrudan ilişkilidir ve stratejik planlamaya yön verir.

4. Farkındalık ve Eğitim

İklim değişikliğinin etkilerine karşı başta karar vericiler olmak üzere kamu personeli, özel sektör temsilcileri ve vatandaşların bilinç düzeyinin artırılması elzemdir. Bu bağlamda, eğitim programları, kapasite geliştirme faaliyetleri ve bilgilendirme kampanyaları yoluyla tüm paydaşların bilgi düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

5. Entegre Yaklaşım

İklim değişikliği, çok sayıda sektörü doğrudan veya dolaylı biçimde etkilemektedir. Bu nedenle uyum politikalarının, enerji, su, tarım, ulaştırma gibi sektörler arası etkileşimleri dikkate alacak şekilde entegre biçimde planlanması gerekmektedir. Özellikle su kaynakları gibi ortak kullanılan sistemlerde alınacak kararlar bütünsel etkileri göz önünde bulundurmalıdır.

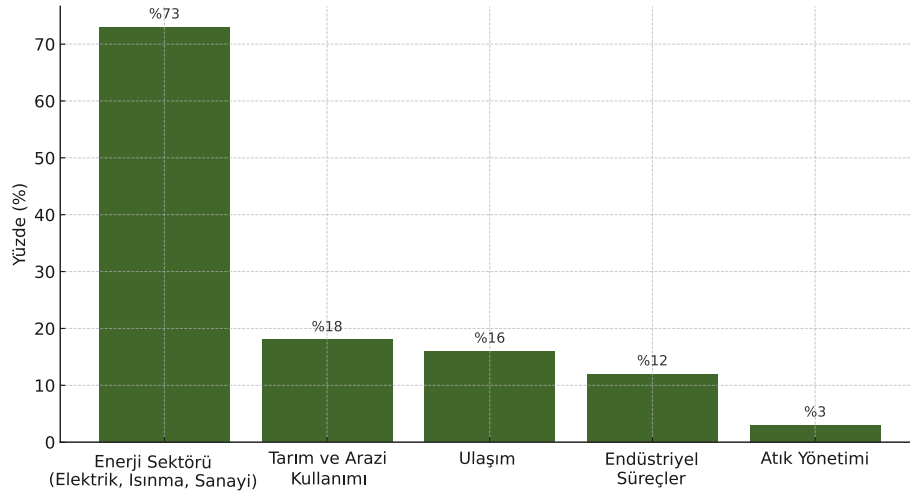
6. Önceliklendirme

Tüm uyum eylemleri aynı öncelik düzeyinde değerlendirilmemelidir. İklim değişikliğinin etkilerinin coğrafi dağılımı ve toplum kesimlerinin farklı düzeylerde etkilenebilirliği dikkate alınarak, sınırlı kaynakların en verimli şekilde kullanılması amacıyla önceliklendirme yapılmalıdır.

7. Kapsayıcılık

İklim değişikliğinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen tüm paydaşların sürece aktif katılımı sağlanmalıdır. Bu bağlamda kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, yerel topluluklar ve bireylerin uyum sürecine dâhil edilmesi büyük önem arz etmektedir. Özellikle dezavantajlı grupların sürece katılımı, eylemlerin yerelleşmesi ve sahiplenilmesi açısından kritik bir etkidir.

Dünya Geneline Sera Gazı Emisyonlarının Sektörel Dağılımı

Bu stratejik çerçeve doğrultusunda, Türkiye iklim değişikliğine uyum eylemlerini mevcut ve gelecek politika döngülerine entegre etmeyi; merkezi ve yerel yönetim düzeylerinde planlama süreçlerine dâhil ederek kurumsal kapasiteyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu yaklaşım, Türkiye'nin kalkınma hedefleriyle uyumlu, dirençli ve çevresel sürdürülebilirliği öncelikleyen bir gelecek vizyonunu temsil etmektedir.

7.4. Türkiye'nin İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanmış olan Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi, 3 Mayıs 2010 tarihinde Başbakanlık Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu stratejinin uygulanmasını sağlamak amacıyla, 2011-2023 dönemine yönelik hedef ve öncelikleri içeren İklim Değişikliği Eylem Planı (İDEP) hazırlanmış ve Temmuz 2011'de yürürlüğe konulmuştur. İDEP ile birlikte Türkiye'nin ulusal koşulları dikkate alınarak, sera gazı emisyonlarının sınırlandırılmasına yönelik eylemler ortaya konmuş; iklim değişikliğinin etkilerine karşı toplumsal, çevresel ve ekonomik dayanıklılık artırılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, emisyon azaltım politikaları ile birlikte, kurumsal yapılanma, teknoloji geliştirme ve transferi, uzun vadeli iş birliği mekanizmaları ve finansman modelleri de değerlendirmeye alınmıştır. Plan kapsamında enerji, binalar, ulaştırma, sanayi, atık, tarım, arazi kullanımı ve ormancılık ile sektörler arası ortak konular başlıkları altında toplam 541 eylem tanımlanmıştır. Bu eylemler, ilgili kamu kurumları ve paydaşlar eliyle uygulamaya geçirilmiş; Türkiye'nin düşük karbonlu kalkınma hedefleri doğrultusunda önemli adımlar atılmıştır.

Uluslararası Safranbolu İklim Değişikliği Konferansının ardından Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Sekreteri Dr. Renate Christ'in, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a vermek üzere hediyesini Dönemin Çevre ve Şehircilik Bakanı İdris Güllüce'ye Takdimi, 27 Mart 2015

Ayrıca 2011 yılında, iklim değişikliğine uyum politikalarını desteklemek amacıyla İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (İDUSEP) hazırlanarak yayımlanmıştır. Bu plan su kaynakları yönetimi, tarım ve gıda güvenliği, ekosistem hizmetleri ile biyolojik çeşitlilik ve ormancılık, doğal afet risk yönetimi, insan sağlığı ve sektörler arası ortak konular gibi başlıkları kapsamıştır. Bu alanlarda uyum kabiliyeti geliştirilmiş ve çeşitli risk azaltım önlemleri uygulamaya alınmıştır. İDEP ve İDUSEP, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadele ve uyum politikalarında temel belge niteliğini kazanmıştır. 2011-2023 döneminde bu politikalar doğrultusunda somut ilerlemeler sağlanmış; birçok sektörde uyum ve azaltım kapasitesi güçlendirilmiştir.

Türkiye, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve bu etkilere karşı dirençli bir toplum oluşturmak amacıyla attığı kararlı adımlarla, çevresel sürdürülebilirlik konusunda örnek teşkil etmeye devam etmektedir. Bu vizyon doğrultusunda, 2011-2023 yıllarını kapsayan ilk İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı başarıyla uygulanmış; su yönetimi, tarım ve gıda güvenliği, biyolojik çeşitlilik, ormancılık, halk sağlığı ve doğal afet yönetimi gibi kritik alanlarda önemli kazanımlar elde edilmiştir.

Yerel İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planları (YİDEP)

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu hedef doğrultusunda, tüm paydaşların katılımıyla iklim değişikliği politikalarının güçlü bir zeminde uygulanmasını sağlamak amacıyla kapsamlı çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda, 81 ilde Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları'nın (YİDEP) hazırlanması planlanmakta; planlama süreci yerel aktörlerin katkısıyla, katılımcı bir anlayışla şekillenmektedir. YİDEP'ler, kentlerin iklim değişikliğine uyum sağlaması ve sera gazı emisyonlarını azaltması konusunda yerel düzeyde rehberlik etmekte; şehirlerin iklim değişikliğine karşı daha dirençli ve hazırlıklı hâle gelmesini sağlayacak stratejik araçlar sunmaktadır. Planların hazırlanması, uygulanması ve izlenmesine yönelik usul ve esasları belirleyen bir yönetmelik taslağı oluşturulmuş olup, bu çerçeveyi destekleyecek nitelikte bir Teknik Kılavuz da hazırlanmıştır. Söz konusu yönetmelik ve kılavuzun pilot uygulaması için Antalya, Kahramanmaraş, Ordu, Kastamonu, Isparta ve Elâzığ illeri belirlenmiş; bu illerde elde edilecek deneyimlerin, YİDEP'lerin ülke genelinde etkin ve yaygın bir şekilde hayata geçirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030)

2011-2023 yıllarını kapsayan ilk İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nın (İDUSEP) uygulama süreci tamamlanmış ve bu dönemin ardından, Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı liderliğinde, daha kapsamlı ve ileriye dönük bir yaklaşım benimsenerek 2024-2030 dönemini kapsayan yeni bir strateji ve eylem planı hazırlanmıştır. Bu süreç, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) iş birliğinde ve Avrupa Birliği ile Türkiye Cumhuriyeti'nin mali desteğiyle yürütülen "Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Yeni plan ile birlikte, Türkiye iklim değişikliğiyle mücadelede yalnızca çevresel değil, sosyal ve ekonomik alanları da kapsayan bütüncül bir yaklaşımı benimseyerek sektörel kapsamını genişletmiştir. Önceki planda yer alan sektörlerle ek olarak; kentleşme, enerji, sanayi, turizm ve kültürel miras, ulaşım ve iletişim ile sosyal kalkınma alanları da bu stratejik plana dâhil edilmiştir. Böylece toplamda 12 sektörde uyum politikaları geliştirilmiştir. Bu plan, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu biçimde, iklim değişikliğine karşı dirençli bir toplum ve ekonomi inşa etme iradesinin bir göstergesidir. Hazırlık süreci boyunca kamu kurumları, özel sektör, akademi ve sivil toplum kuruluşlarının geniş katılımıyla 25'ten fazla istişare toplantısı düzenlenmiş, 2000'in üzerinde katılımcı sürece dâhil edilmiştir. Bu katılımcı ve şeffaf yaklaşım, planın etkinliğini artıran önemli bir unsur olmuştur.

Planın en önemli yapı taşlarından biri olan etkilenebilirlik ve risk analizleri, Türkiye'nin sahip olduğu bilimsel ve teknik kapasitenin bir sonucu olarak uluslararası kabul görmüş yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Farklı kurumlardan elde edilen iklim projeksiyonları değerlendirilmiş, bu doğrultuda 12 sektörde kapsamlı analizler yapılmış ve bu analizler ışığında uyum eylemleri geliştirilmiştir. Hazırlık sürecinde stratejik hedeflerin belirlenmesi, sektörler arası etkileşimlerin analiz edilmesi, kurumsal iş birliği ve koordinasyon yapısının güçlendirilmesi, veri altyapısının iyileştirilmesi ve finansman kaynaklarının planlanması gibi birçok başlıkta detaylı çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca halkın iklim değişikliği konusundaki farkındalığının artırılmasına yönelik iletişim, eğitim ve bilinçlendirme başlıkları da özel olarak ele alınmıştır.

Plan kapsamında, sorumlu ve ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde toplam 129 eylem belirlenmiştir. Bu eylemler için ayrıca sektörel uygulama planları hazırlanmış ve hayata geçirme süreci için somut adımlar atılmıştır. Nihai olarak İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu çatısı altında görev yapan Uyum Çalışma Grubu'nun değerlendirmeleri doğrultusunda plan son hâlini alarak onaylanmış ve yayımlanmıştır.

Türkiye, bu kapsamlı ve ileriye dönük planıyla, iklim değişikliğine karşı sadece bir uyum politikası geliştirmemekte; aynı zamanda toplumsal refahı, ekonomik istikrarı ve çevresel güvenliği birlikte gözeten entegre bir kalkınma modeline öncülük etmektedir. 2024-2030 dönemi Strateji ve Eylem Planı, Türkiye'nin küresel iklim hedeflerine katkı sunma kararlılığını ve liderlik vizyonunu yansıtan önemli bir belgedir.

İklim değişikliği ile mücadeleye yönelik olarak, 2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) Sekretaryasına sunulan Niyet Edilmiş Ulusal Katkı Beyanı'ndaki (INDC) referans senaryoya göre belirlenen emisyon azaltım hedefi, 2023 yılında açıklanan Güncellenen Birinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC) ile daha da güçlendirilmiştir. Bu güncelleme, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadeledeki kararlılığını ve uluslararası sorumluluklarını yerine getirme iradesini pekiştirmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan 2011-2023 İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı'nın uygulama döneminin sonuna gelindiğinden, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi, 12. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program, NDC ve İklim Şûrası Kararları dikkate alınarak yeni bir strateji ve eylem planının hazırlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaca istinaden açıklanan NDC hedeflerine ulaşılması amacıyla 2024-2030 uygulama dönemini kapsayacak şekilde Türkiye'nin iklim değişikliği azaltım ve uyum kapsamındaki yol haritalarını ortaya koyan iki ayrı strateji ve eylem planı İklim Değişikliği Başkanlığı koordinasyonunda hazırlanarak tamamlanmıştır. Bu belgeler, iklim değişikliğiyle mücadelede ortak bir vizyon etrafında birleşmeyi ve sürdürülebilir bir geleceği beraber inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu stratejik belgeler, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde kararlılığını, uluslararası sorumluluklarını ve sürdürülebilir kalkınma vizyonunu ortaya koymakta; kamu, özel sektör, akademi ve sivil toplumun ortak katkısıyla güçlü ve bütüncül bir dönüşüm hedeflemektedir.

Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030): Sektörel Stratejik Hedefler	
Kent 	✦ Kentlerin ve kentlilerin uyum kapasitelerinin ve dirençliliğinin artırılması. ✦ İklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması için mevzuat ve planların revize edilmesi. ✦ Doğa ile dengeli, iklim dirençli, sürdürülebilir kentleşmenin sağlanması.
Su Kaynakları Yönetimi 	✦ Su Kaynakları yönetimi alanında politik ve yasal çerçevenin geliştirilmesi, veri ve bilgi üretimi ile paylaşımının artırılması, ✦ Su kaynaklarının korunması, iyileştirilmesi ve verimli kullanılmasının sağlanması
Tarım Ve Gıda Güvencesi 	✦ Tarım sektörünün iklim değişikliğine uyumu için politika ve yasal çerçevenin geliştirilmesi, kurumsal kapasitenin, iş birliğinin ve farkındalığın güçlendirilmesi ✦ Tarımsal üretimde ekosistemlerin ve doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması ✦ İklim değişikliğinin tarıma etkisi ve uyumu konusunda ar-ge çalışmalarının artırılması, tarımda veri tabanı, bilgi teknolojileri ve inovasyon uygulamalarının geliştirilmesi ve tarımsal faaliyetlerin buna uygun olarak yürütülmesi
Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri 	✦ Biyolojik çeşitlilik, ekosistem hizmetleri, doğa temelli çözümler, ekosistem temelli uyum konularında farkındalığın ve kapasitenin artırılması, tüm paydaşlar arasındaki veri ve bilgi paylaşımının sağlanması, yetki karmaşasının önlenmesi ve iş birliğinin güçlendirilmesi ✦ Biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerini tehdit eden, habitat parçalanması ve değişikliği, kirlilik, aşırı kullanım gibi faktörlerin baskısının azaltılması ✦ İklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerinin araştırılması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ✦ Etkin bir doğa koruma için korunan alan miktarının artırılması; tahrip olmuş ekosistemlerin restorasyonu ve yönetim planlarına iklim değişikliğine uyumun entegre edilmesi
Halk Sağlığı 	✦ Sağlık alanında iklim değişikliği ile ilgili kanıta dayalı analiz, değerlendirme ve bildirim altyapısının güçlendirilmesi, ar-ge çalışmalarının artırılması ✦ Ulusal ve yerel düzeyde tüm kurum ve kuruluşlarda iklim değişikliği ve sağlık bakış açısına yönelik kapasite, iş birliği ve farkındalığın güçlendirilmesi
Enerji 	✦ Ülkemiz enerji sektörünün iklim değişikliğine uyumu için politik ve yasal çerçevenin geliştirilmesi, kurumsal kapasite ve iş birliğinin güçlendirilmesi, bilgi ve veri üretiminin ve paylaşımının artırılması ✦ İklim değişikliğine uyumu sağlamak için enerji kaynaklarında; üretim, iletim-dağıtım ve depolama altyapısının güçlendirilmesi, gerekli tasarımların göz önüne alınması ve elektrik enerji sistemi esnekliğinin artırılması
Turizm Ve Kültürel Miras 	✦ Turizm yatırım ve işletmelerinin iklim değişikliğine uyum kapasitesinin altyapıya yönelik olarak artırılması ✦ Turizm ve kültürel miras sektöründe iklim değişikliğine uyum kapasitesi geliştirecek sosyal altyapının iyileştirilmesi ✦ Turizm ve kültürel mirasla ilgili stratejik ve mekânsal kararlarda iklim değişikliğine uyum konusunun dikkate alınması ve yetkili kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması

Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030): Sektörel Stratejik Hedefler	
Sanayi 	✦ Tetiklenen doğal teknolojik riskler ve büyük endüstriyel kaza riski altındaki tesislerin tespit edilmesi ve öncelikli olarak uyum eylemleri geliştirilmesi ✦ Yatırım projeleri öncesinde, iklim değişikliğinin yatırıma ve yatırımın iklime etkilerinin birlikte değerlendirilmesi ve izlenmesi ✦ İklim değişikliği etkilerine karşı sigortalanabilirliğin artırılmasına yönelik sigortacılık mevzuatının gözden geçirilmesi sonucu gerekli güncellemenin yapılması ✦ Sanayi sektörünün yürüteceği çalışmalar için ulusal projeksiyon ve veri tabanlarına hızlı ve pratik erişimin sağlanması ✦ Sektör içinde iş birliklerinin teşvik edilmesi (mentörlük sistemi ve eğitimcilerin eğitimi) ✦ İklim değişikliğine uyum öğelerinin yeşil satın alma kriterlerine dâhil edilmesinin teşvik edilmesi
Ulaşım ve İletişim 	✦ Ulaşım ve iletişimde kritik altyapıların dirençliliğinin sağlanması ✦ Etkilenebilirlik düzeyi azaltılarak taşımacılığın ve yolcu sağlığının güvence altına alınması ✦ İklim kaynaklı afetler esnasında erişilebilirlik, iletişim ve tahliye olanaklarının geliştirilmesiyle acil durum yönetimi ve müdahale kapasitesinin artırılması ✦ Ulaşım ve iletişim alanında iklim değişikliğine uyum hedefi doğrultusunda planlama yapma kapasitesinin geliştirilmesi
Sosyal Kalkınma 	✦ İklim değişikliğinin toplumsal hayata etkilerinin ve önlemlerin her düzeyde (ulusal, bölgesel, yerel) sosyoekonomik kalkınma ve ekosistem koruma stratejilerine dâhil edilmesi ve her sektörün iklim değişikliğinin etkilerine uyum politika, planlama ve uygulama süreçlerine sosyal kalkınma bileşeninin derç edilmesi ✦ Sosyal koruma politikalarının yaşanan/olası iklim tehlikelerine karşı toplumun dirençliliğini ve uyumunu güçlendirmeye yönelik olarak geliştirilmesi ✦ Toplumun iklim değişikliğine uyumu için kriz yönetimi anlayışından uzaklaşarak risk yönetimi modeline geçilmesi ve bu kapsamda gerekli olan yasal, kurumsal, idari, bilimsel, beşeri ve finansal kapasitenin güçlendirilmesi ✦ İklim değişikliği ulusal uyum politikalarının toplumun tüm kesimlerinin refahı için hak ve menfaat temelli yaklaşıma ve fırsat eşitliğine odaklanılarak uygulanması
Afet Risk Azaltma 	✦ Sürdürülebilir ve dirençli kalkınma için iklim değişikliği ve afet riski anlayışı ve bilgi altyapısının güçlendirilmesi ✦ İklim değişikliği ve afete dirençliliğin güçlendirilmesi için dönüştürücü risk yönetişiminin sağlanması ✦ Kapsayıcı ve duyarlı iklim değişikliği ve afet dirençliliğine ulaşmak için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve farkındalık yaratılması, iklim değişikliği ve afet dirençliliği bağlamında istikrarlı ve sürdürülebilir yatırımlar yapılması
Yatay Kesen Eylemler 	✦ İklim değişikliğine uyum konusunun tüm politika ve stratejilere entegre edilmesi ✦ Karar verme süreçlerini destekleyici bilgi birikiminin artırılması ve iklim değişikliği ile ilgili uzmanlık, eğitim, bilgi tabanı oluşturma, izleme ve ar-ge çalışmalarının artırılabilmesi için kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi ✦ İklim değişikliğine uyum konusunda vatandaşların çözümün parçası olmasını sağlayacak şekilde bilgi, bilinç ve farkındalığın artırılması, karar verme mekanizmalarına katılımın sağlanması

7.5. İklim Değişikliğinin Etkileri

İklim değişikliği, günümüzde küresel ölçekte etkisini hissettiren en önemli çevresel tehditlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Artan sıcaklıklar, düzensiz yağış rejimleri ve şiddetli hava olaylarındaki artış, doğal sistemlerin yanı sıra insan yaşamının her alanında kırılganlıklar oluşturmaktadır. Tarım, enerji, sanayi, su yönetimi, halk sağlığı ve şehirleşme gibi temel sektörler, bu değişikliklerden doğrudan etkilenmektedir.

Kuraklık, su kaynaklarının azalması, taşkınlar, su kalitesindeki düşüş ve sıcak hava dalgaları, içme suyu temini, gıda güvenliği ve halk sağlığı üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır. Bu etkiler, altyapı sistemlerini zorlamakta ve sosyoekonomik gelişme süreçlerinde aksamalara neden olmaktadır. Kırsal alanlarda tarıma dayalı geçim kaynakları zarar görürken, kentlerde aşırı ısınma, artan enerji talebi ve altyapı hasarları gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yanlış arazi kullanımı, plansız kentleşme ve doğal alanların tahribi, bu etkileri daha da derinleştirmektedir. İklim değişikliğinden en fazla etkilenen alanlardan biri su kaynaklarıdır. Sıcaklık artışı ve yağış düzenindeki değişiklikler, kar erime zamanlaması, toprak nemi, nehir akımları ve yer altı su seviyelerinde farklılıklara yol açmaktadır. Bu bağlamda:

- ✦ İçme ve kullanma suyu temininde azalma,
- ✦ Ekosistemlerin su ihtiyacının karşılanamaması,

- ✦ Su kalitesinde bozulma,
- ✦ Tarımsal sulama yetersizliği ve verim düşüşü,
- ✦ Enerji ve sanayi sektörlerinde su temini sorunları,
- ✦ Suyu bağımlı diğer sektörlerde ekonomik kayıplar

gibi riskler öne çıkmaktadır. Ayrıca taşkınlar ve su baskınları, başta can güvenliği olmak üzere, konutlar, tarım alanları ve kritik altyapılar üzerinde yıkıcı etkilere neden olmaktadır. Hızla artan kent nüfusu ise mevcut su kaynakları üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

Tarım sektörü, iklim değişikliğinden doğrudan etkilenen stratejik alanlardan biridir. Artan sıcaklıklar, değişen yağış düzeni ve sıklaşan aşırı iklim olayları, bitkisel ve hayvansal üretimi olumsuz etkilemektedir. Kuraklık, özellikle İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yüksek risk oluşturmaktadır. Tarımsal üretim süreçlerinde ürün verimliliğinde düşüş, kalite kaybı ve maliyet artışı gözlenmektedir. Buharlaşmanın artması, toprak nemini ve besin elementlerinin alımını azaltmakta; hayvancılıkta ise yem tüketimi, süt verimi ve hayvan sağlığı olumsuz etkilenmektedir.

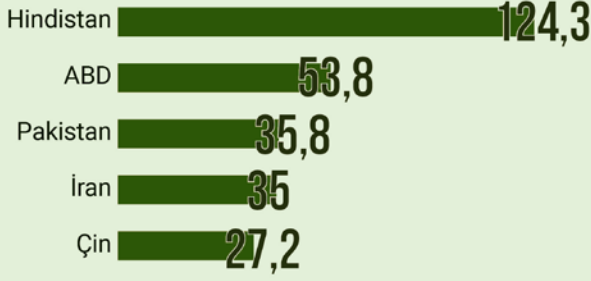
Türkiye, zengin habitat yapısı ve iklimsel çeşitliliğiyle biyolojik çeşitlilik açısından özel bir konumda bulunmaktadır. Ancak iklim değişikliği, habitat kaybı, istilacı türler, çevresel kirlilik ve farkındalık eksikliği gibi etkenlerle biyolojik çeşitliliği tehdit etmektedir. Sıcaklık artışları, bitkilerin gelişim dönemlerini değiştirmekte, su ihtiyacını artırmakta, hayvanların üreme döngüleri ve göç davranışlarını etkilemektedir. Türkiye, sahip olduğu doğal varlıkların korunmasına yönelik ekosistem temelli yaklaşımları güçlendirmekte; bilimsel temelli, kapsamlı koruma politikalarını kararlılıkla sürdürmektedir. İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkileri hem doğrudan hem dolaylı yollardan ortaya çıkmakta, sağlık sistemine ek yükler getirmektedir. Kuraklık, şiddetli yağışlar, sıcak hava dalgaları ve rüzgârlar; aşırı hava olayları, su kaynaklarındaki değişim, ultraviyole radyasyon artışı ve hava kalitesindeki bozulma gibi sağlık tehditlerini beraberinde getirmektedir.

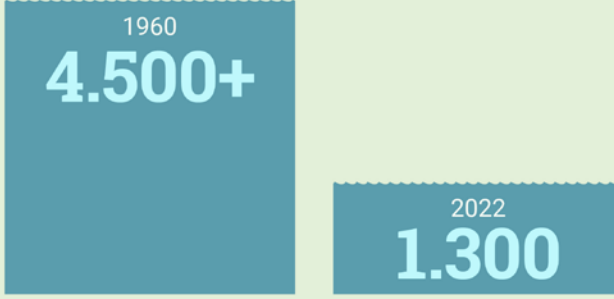
İklim değışikliğı ısınmayı, ısınma su kıtlığını tetikliyor

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından küresel su krizine dikkati çekmek için 1993'ten beri her yıl 22 Mart Dünya Su Günü olarak kutlanıyor

Temel iklim koşullarında en büyük su eksikliğinin yaşandığı ülkeler (Yıllık, kilometreküp)

Türkiye'nin kişi başına su potansiyeli (Yıllık, metreküp)

Temel iklim koşullarında küresel su eksikliği

457,9

1,5 derece senaryosu

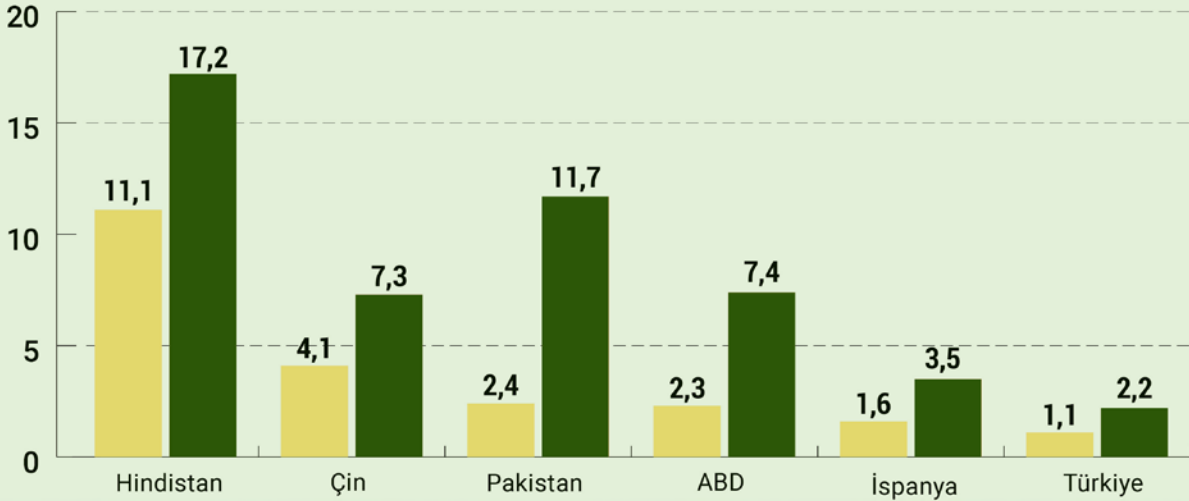
484,4

3 derece senaryosu

525,3

Su eksikliğinde en büyük artışın yaşanacağı ülkeler (Yıllık, kilometreküp)

■ 1,5 derece senaryosu (Artış) ■ 3 derece senaryosu (Artış)

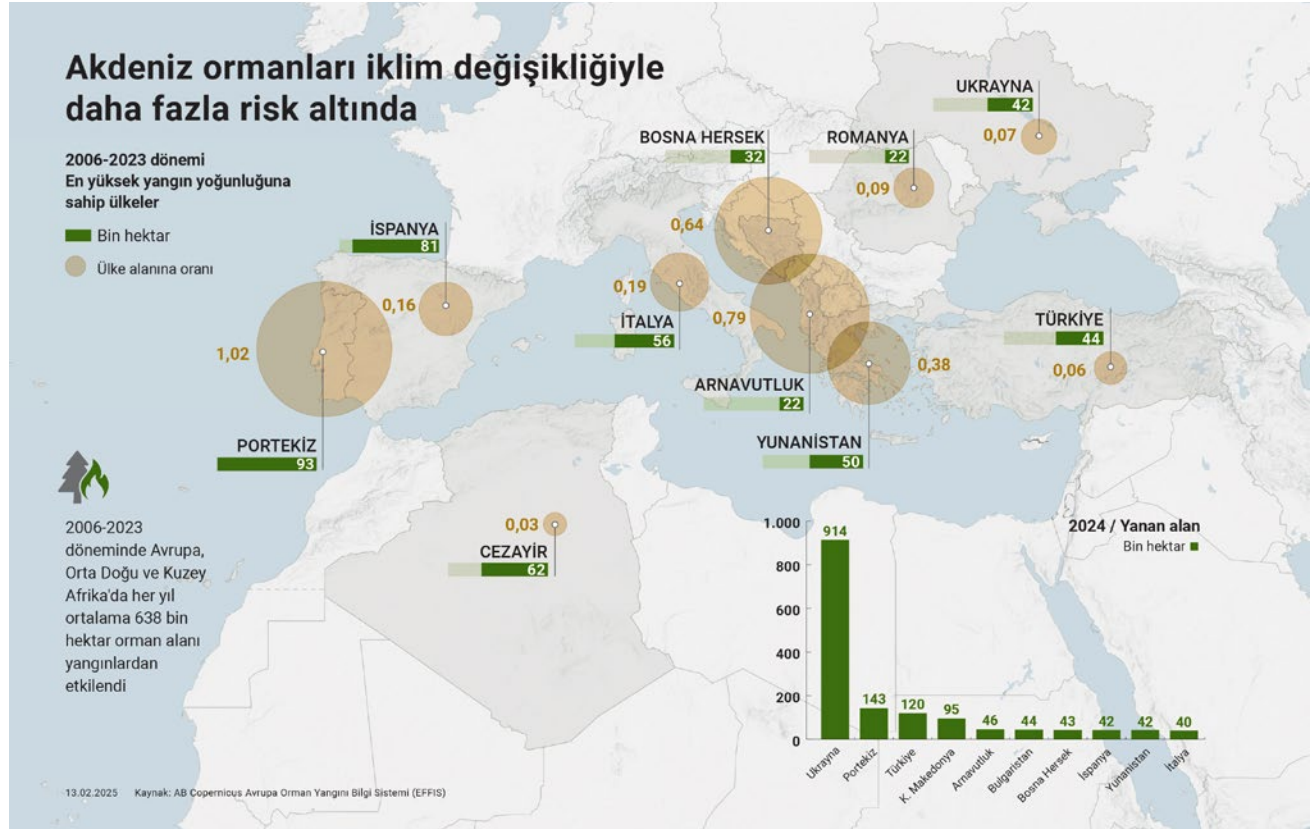
Kaynak: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Nature

Enerji sektörü de iklim değişikliğinden doğrudan etkilenmektedir. Kar erimesine dayalı hidroelektrik santraller, erken erime ve su kıtlığı nedeniyle üretim riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Aşırı sıcaklıklar, fırtınalar, yangınlar ve ani sel olayları, enerji altyapısında zarar riski oluşturmakta, iletim ve dağıtım süreçlerini sekteye uğratabilmektedir. Turizm sektörü, de iklim değişikliğinden etkilenen alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Sıcaklık artışları, su sıkıntısı, yangın riski ve doğal alanların zarar görmesi, hizmet kalitesini düşürmekte ve turist sayısını azaltmaktadır. Sanayi sektörü ise iklim değişikliğiyle ilişkili doğal afet kaynaklı endüstriyel kazalarla karşı karşıya kalma riski taşımaktadır. Her ne kadar uyum kapasitesi başlangıç seviyesinde olsa da çevreye olan etkilerin azaltılması ve sürdürülebilir üretim anlayışının geliştirilmesi yönünde önemli girişimler hayata geçirilmektedir. Türkiye, sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel yükleri azaltmak ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda dönüşüm sağlamak amacıyla stratejik düzenlemeleri hayata geçirmektedir.

Ulaşım ve iletişim altyapıları da iklim değişikliğinin etkileriyle karşı karşıya kalmaktadır. Sel, taşkın, fırtına ve aşırı sıcaklıklar, yol, köprü, iletişim hatları ve enerji nakil hatlarında hasara neden olabilmektedir. Bu durum, erken uyarı sistemleri ile tahliye süreçlerinin etkinliğini azaltmakta, ulaşım ve iletişimde kesintilere yol açmaktadır. Türkiye, bu altyapıların iklim risklerine karşı dayanıklılığını artırma yönünde kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca iklim değişikliği; barınma, gıda, sağlık ve göç gibi temel insani ihtiyaçları etkileyerek sosyal eşitsizlikleri derinleştirebilmekte, iklim adaletine dayalı politikaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye, bu konuda küresel sorumluluklarının bilincinde olarak, sosyoekonomik dengeleri gözetken kapsayıcı politikalar geliştirmektedir.

Son yıllarda artan orman yangınları da iklim değişikliğinin önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Türkiye ormanlarının büyük bölümü yangına hassas bölgelerde bulunmakta; sıcaklık artışı ve nem oranındaki düşüş, yangın riskini artırmaktadır.

7.6. Türkiye’nin İklim Değişikliğiyle Mücadele Çalışmaları

Türkiye’de iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında çeşitli kamu kurumları tarafından eylem planları hazırlanmaktadır. Bu planlardan bazıları doğrudan uygulamaya geçirilmekte, bazıları ise uluslararası anlaşmalar doğrultusunda Türkiye’nin 2023 ve 2053 hedefleri çerçevesinde hayata geçirilmektedir.

Yeni Ekonomi Programı (2021–2023)

Yeni Ekonomi Programı (2021–2023) çerçevesinde, “Büyüme” başlığı altında sürdürülebilir kalkınma ve yüksek katma değerli ürünlerin üretimi ile ihracatına odaklanan politika önlemlerine yer verilmektedir. Programın “Cari İşlemler Dengesi” bölümünde ise dış ticarete ilişkin stratejiler kapsamında, Türkiye’nin Avrupa Birliği ile mevcut Gümrük Birliği ilişkisi doğrultusunda Avrupa Yeşil Mutabakatı’na uyum sağlaması hedeflenmektedir. Bu çerçevede kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler arasında eş güdüm sağlanarak, AB ile iş birliği içinde gerekli hazırlıkların ve çalışmaların yürütülmesi planlanmaktadır.

12 Mart 2021 tarihinde kamuoyuna açıklanan ve salgın sonrası ekonomik yapılanmaya uygun, sürdürülebilir, güçlü ve nitelikli bir büyümeyi amaçlayan “Ekonomi Reformları Paketi” kapsamında ise sanayide yeşil dönüşüm süreci desteklenmektedir. Bu kapsamda yeşil Organize Sanayi Bölgeleri’nin (OSB) kurulması başta olmak üzere, ulusal düzeyde bir döngüsel ekonomi eylem planının hazırlanması, çevre dostu üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik ar-ge faaliyetlerinin teşvik edilmesi, yeşil finansman altyapısının güçlendirilmesi ve sürdürülebilir, akıllı ulaşım sistemlerinin yaygınlaştırılması gibi çeşitli eylemler hem planlanmakta hem de uygulanmaktadır.

Türkiye Uluslararası Doğrudan Yatırım Stratejisi (2021-2023)

Türkiye’nin üretim ve ihracat odaklı uluslararası doğrudan yatırımlarda rekabet gücünü koruyarak artırabilmesi için, iş ortamının yanı sıra düzenleyici çerçevenin ve tedarikçi altyapısının, özellikle yeşil ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma perspektifiyle, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile Avrupa Yeşil Mutabakatı’na uyumlu hâle getirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çeşitli kamu kurumları ve ilgili kuruluşlar tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygulanan 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi kapsamında, “Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi” başlığı altında, sanayi politikalarında yeşil üretim yaklaşımının etkisi giderek artırılmaktadır. Sanayi üretiminin çevresel etkilerini azaltmaya yönelik olarak, özellikle Organize Sanayi Bölgelerinde (OSB) altyapıların ve işletmelerin teknoloji yoğun modernizasyonu desteklenmekte; aynı zamanda temiz üretim esasına dayalı yeni yatırımlar teşvik edilmektedir.

Döngüsel ekonomi ilkeleri doğrultusunda, “Ekonomik Değerli Atık İzleme Sistemi”nin kurulması amacıyla Sanayi Sicil Bilgi Sistemi üzerinde geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Endüstriyel simbiyoz yaklaşımı ise yalnızca yenilikçi faaliyetleri değil, aynı zamanda girişimciliği teşvik ederek yeni iş alanlarının oluşmasına ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesine de katkı sunmaktadır. Bu kapsamda, “Türkiye için Yeşil OSB Çerçevesinin Geliştirilmesi Projesi” doğrultusunda, Türkiye genelinde endüstriyel simbiyoz alanlarının yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerin, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı başta olmak üzere, OSB’ler ve Endüstri Bölgeleri gibi ilgili paydaşların iş birliğiyle yürütülmesi planlanmaktadır. Ayrıca çevre katkı payı gelirlerinin sanayicilerin çevresel koruma ve atık yönetimi sistemlerine ilişkin yatırımlarının finansmanında kullanılması yönünde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile koordinasyon sağlanacağı belirtilmektedir.

Türkiye, güncel gereksinimlerini ve uluslararası iyi uygulama örneklerini dikkate alarak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı aracılığıyla enerji verimliliği destek modellerini daha etkili hâle getirmeyi ve sürdürülebilir finansman mekanizmalarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, enerji verimliliğine yönelik yatırımların uygulanabilirliğini artırmak amacıyla “Ulusal Enerji Verimliliği Finansman Mekanizması”nın oluşturulması yönünde somut adımlar atılması öngörülmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığının 2019-2023 Stratejik Eylem Planı

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan 2019–2023 Stratejik Eylem Planı kapsamında, kırsal kesimde yaşam standartlarını yükseltmek, tarımsal üretimde verimlilik ve kaliteyi artırarak sürdürülebilir ve istikrarlı bir gıda arzı sağlamak temel hedefler arasında yer almaktadır. Ayrıca üretim sürecinden tüketime kadar olan tüm aşamalarda gıda ve yem güvenilirliğinin teminat altına alınması ile bitki ve hayvan sağlığına yönelik koruyucu önlemlerin hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Söz konusu stratejik planda, balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarının korunması ve bu kaynakların sürdürülebilir biçimde işletilmesi; toprak ve su kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir yönetimi; iklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla mücadelede kapsamlı politikaların uygulanması ve biyolojik çeşitliliğin korunarak sürdürülebilir yönetiminin sağlanması da temel amaçlar arasında yer almaktadır.

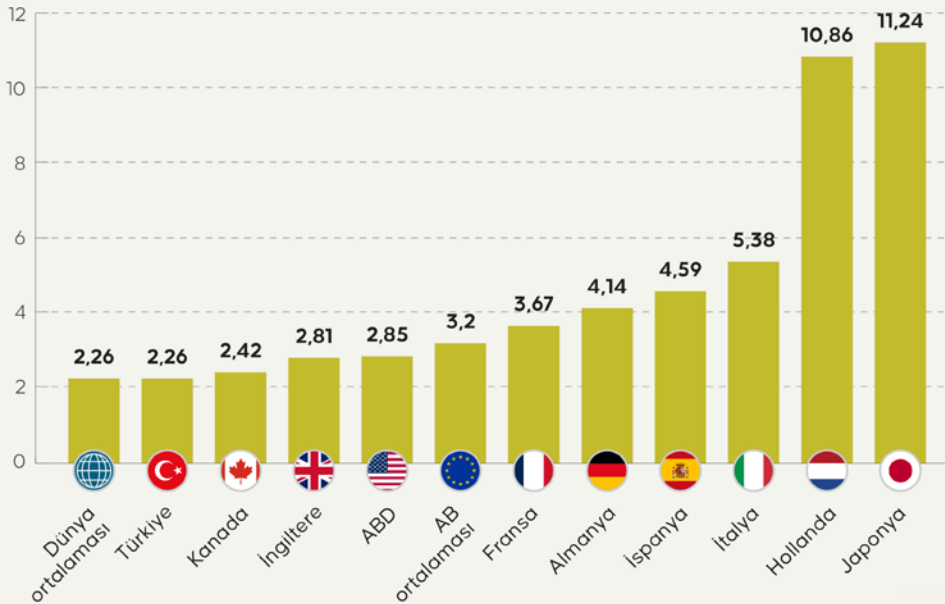
Türkiye, tarımda AB ülkelerinden daha az pestisit kullanıyor

Tarım ve Orman Bakanlığı, tarımsal ilaç kullanımının azaltılması, insan sağlığı ve çevre üzerine olumsuz etkilerinin önlenmesi için çalışmalarını artırdı

Türkiye’de çevre ve insan sağlığı açısından olumsuz etkileri tespit edilen **223 aktif madde** yasaklandı

Hektar başına kullanılan pestisit miktarları (Kilogram)

Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2020-2023)

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından hazırlanan Akıllı Ulaşım Sistemleri (AUS) Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2020–2023) çerçevesinde, tüm ulaşım modlarını entegre biçimde kapsayan, çağdaş teknolojilerle donatılmış, verimli, sürdürülebilir, çevre dostu ve akıllı bir ulaşım altyapısının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda uygulanacak AUS çözümlerinin, ulaşım sektöründen kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılmasına önemli katkı sunması beklenmektedir. Eylem planının temel odak noktalarından biri olan Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından önerilen kapsamlı politika ve düzenlemeler, gerekli uyum tedbirleri hayata geçirilmediği takdirde, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği kapsamındaki entegrasyonunu, hem sınırda karbon düzenleme mekanizması hem de teknik ticaret düzenlemeleri açısından olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu nedenle Avrupa Birliği'ne aday ülke ve Gümrük Birliği ortağı konumundaki Türkiye açısından eylem planındaki stratejiler ve hedefler belirlenirken, Yeşil Mutabakat doğrultusunda açıklanan politika belgeleri, stratejik öncelikler ve mevzuat değişiklikleri dikkate alınmıştır.

Bu çerçevede, eylem planında yer alan mevzuat hazırlık süreçlerinde, 2019/22 sayılı “Avrupa Birliği ile İlgili Çalışmaların Eş Güdümü” konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi esas alınmaktadır. Bu doğrultuda kamu kurum ve kuruluşlarının görev alanına giren konularda Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamak amacıyla hazırlanan mevzuat taslaklarının, Avrupa Birliği Başkanlığının resmî internet sitesinde yayımlanan “Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Amacıyla Hazırlanacak Taslaklarda Uyulacak Esaslar ve Avrupa Birliği Mevzuatına Yapılacak Atıflara İlişkin Rehber” doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca ilgili mevzuat çalışmalarında Avrupa Birliği Başkanlığının görüşünün alınması da sürecin bütünlüğü açısından önem arz etmektedir.

2024-2030 İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan 2024–2030 İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (İDASEP), Türkiye’nin iklim değişikliğiyle mücadelesine yön veren temel politika belgelerinden biri olarak uygulamaya konulmuştur. Plan; enerji, sanayi, binalar, ulaştırma, tarım, atık ve arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ile ormancılık (AKAKDO) olmak üzere yedi ana sektör ile adil geçiş ve karbon fiyatlandırma mekanizmaları gibi iki yatay alanı kapsamaktadır. Toplamda 49 stratejik hedef ve bu hedeflere yönelik 260 somut eylem doğrultusunda yapılandırılan Plan, sera gazı emisyonlarının azaltılması amacıyla kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, karbon yoğunluğunun azaltılması, döngüsel ekonomi uygulamalarının desteklenmesi, sürdürülebilir ulaştırma sistemlerine geçişin hızlandırılması ve temiz teknolojilerin geliştirilmesi gibi temel stratejik önceliklere yer verilmektedir. Türkiye’nin 2053 net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak hazırlanan bu plan, sadece sektörel sera gazı azaltım politikalarını belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik kapsamlı bir uygulama ve izleme çerçevesi de sunmaktadır.

Yenilenebilir Enerji Teşvikleri

Türkiye, elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının (güneş, rüzgâr, hidroelektrik, jeotermal) payını artırmak amacıyla kapsamlı teşvik mekanizmaları uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) ve Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları (YEKA) gibi stratejik araçlar sayesinde son on yıllık dönemde yenilenebilir enerji yatırımlarına yaklaşık 50 milyar ABD doları düzeyinde kaynak tahsis edilmiştir. Bu yatırımların bir sonucu olarak, 2025 yılı Ocak ayı itibarıyla Türkiye’nin yenilenebilir enerji kurulu gücü 68.939 MW seviyesine ulaşmış ve toplam elektrik kurulu gücünün yüzde 59,3’ünü teşkil eder hâle gelmiştir.

Öte yandan enerji verimliliğinin artırılması yönünde de çok yönlü politikalar benimsenmiş bulunmaktadır. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı çerçevesinde, başta binalar, sanayi tesisleri, ulaşım sektörü ve tarımsal üretim alanları olmak üzere birçok alanda enerji tasarrufunu önceleyen yapısal dönüşüm süreçleri yürütülmektedir. Bu süreçlerde enerji verimliliği destek programları, kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları ile teknik ve idari standartlar başlıca politika araçları olarak kullanılmaktadır. Türkiye, söz konusu stratejik yaklaşımıyla hem çevresel sürdürülebilirliğe katkı sunmayı hem de enerji arz güvenliğini pekiştirmeyi hedeflemektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Tarafından Yürütülen İklim Politikaları ve Çalışmaları

Dönüşüme Giden Yolda Bakanlığın Adının Değiştirilmesi

İklim değişikliğiyle etkin mücadele edebilmek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla ülkemizde devrim niteliğinde yapısal reformlar hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda atılan ilk önemli adımlardan biri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının isminin “Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı” (ÇŞİDB) olarak değiştirilmesidir. Gerçekleştirilen bu değişiklik, yalnızca sembolik bir adım olmakla kalmayıp, iklim politikalarının kurumsal düzeyde daha güçlü bir şekilde yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Yeni dönemin gereksinimlerine yanıt verebilmek amacıyla İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu ile İklim Değişikliği Başkanlığı ve Çevre Ajansı gibi yeni yapılar teşkil edilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesindeki Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü ile Meteoroloji Genel Müdürlüğü de ÇŞİDB'ye bağlanmıştır. Böylece çevre, iklim ve afet yönetimine ilişkin kamu hizmetlerinin tek çatı altında daha etkin bir şekilde yürütülmesi sağlanmaktadır. Söz konusu reformlar, eğitimden kültüre, ekonomiden tarım, sanayi ve şehircilik politikalarına kadar pek çok alanda köklü dönüşümleri beraberinde getirecek niteliktedir.

Bakanlık, yeni görev tanımı çerçevesinde toprağın korunması, doğal kaynakların geliştirilmesi ve iklim değişikliğiyle mücadele amacıyla çölleşme ve erozyonla mücadele, çığ, heyelan ve sel kontrolü ile entegre havza ıslahı plan ve projelerini gerçekleştirmekle yetkilendirilmiştir. Ayrıca çölleşmenin önlenmesi amacıyla su havzalarının geliştirilmesine yönelik ulusal ve bölgesel düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi yönünde çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Bu bağlamda Bakanlık, ağaçlandırma faaliyetlerini yürüten diğer kurumlarla eş güdüm içinde hareket ederek gerekli durumlarda orman sınırları dışında özel ağaçlandırma dâhil olmak üzere her türlü çalışmayı gerçekleştirebilecektir. Bu doğrultuda dış mekânda kullanılacak bitki türlerinin üretimine yönelik fidanlıkların kurulması ve bu alanlara yatırım yapan gerçek veya tüzel kişilerin desteklenmesi de Bakanlığın görev alanına dâhil edilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, gerçekleştirilen reformlara ilişkin değerlendirmesinde, Türkiye'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadelede öncü aktörlerden biri olacağına ve 2053 yılı için belirlenen net sıfır emisyon hedefine kararlılıkla ilerleyeceğine işaret etmiştir. Sosyal medya üzerinden yaptığı açıklamada, söz konusu kurumsal düzenlemelerin ortak evimiz olan dünyanın korunması adına atılmış tarihi adımlar olduğunu ifade eden Bakan Kurum, çevreye duyarlı ve iklim dostu şehircilik anlayışıyla uyum politikalarının geliştirileceğini, bu kapsamda ar-ge ve inovasyon faaliyetlerinin destekleneceğini belirtmiştir.

Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar kapsamında, Türkiye'de Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) hayata geçirilmesine yönelik süreç yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu doğrultuda, ilgili kamu kurumları, özel sektör temsilcileri ve doğrulayıcı kuruluşlarla düzenli olarak istişareler gerçekleştirilmekte ve teknik toplantılar sürdürülmektedir. Hâlihazırda işlevsel olan İzleme, Raporlama ve Doğrulama (MRV) Sistemi'nin, Emisyon Ticaret Sistemi ile uyumlu hâle getirilmesi amacıyla gerekli güncellemelerin yapılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Planlanan pilot uygulama döneminde, sisteme dâhil edilecek tesislerin entegrasyonu sağlanarak ETS'nin işleyişinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Emisyon Ticaret Sistemi kapsamında elde edilecek gelirlerin yalnızca yeşil dönüşüm odaklı projelere yönlendirilmesi öngörülmektedir. Zorunlu karbon piyasalarının yanı sıra, gönüllü ve uluslararası karbon piyasalarına yönelik politika geliştirme süreçleri de devam etmektedir. Türkiye, gönüllü karbon piyasasında kayıtlı proje sayısı açısından küresel ölçekte ön sıralarda yer almakta; bu durum, ülkenin emisyon azaltımı açısından önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Bu potansiyelin daha etkin değerlendirilmesi amacıyla, Türk Standardları Enstitüsü ile iş birliği içerisinde ulusal bir karbon kredilendirme sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Söz konusu sistem, uluslararası kuruluşlara bağlı kalmaksızın, Türkiye’de hayata geçirilen sera gazı azaltım ve giderim projelerinden karbon kredisi üretilmesine olanak tanımayı amaçlamaktadır. Böylece iklim finansmanı, ulusal kalkınma hedefleriyle uyumlu ve iklim dostu projelere yönlendirilerek sürdürülebilir kalkınma sürecine katkı sunacaktır.

Yeşil Taksonomi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen iklim finansmanı çalışmaları kapsamında öne çıkan başlıca girişimlerden biri, Türkiye’nin Ulusal Yeşil Taksonomisi’nin oluşturulmasıdır. Avrupa Birliği Yeşil Taksonomisi ile uyumlu biçimde geliştirilen bu çerçeveye, özel sektör yatırımlarının yeşil dönüşüm hedefleri doğrultusunda daha etkin biçimde yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. İklim Değişikliği Başkanlığının koordinasyonunda ve ilgili sektör temsilcilerinin katkılarıyla sürdürülen çalışmalar neticesinde, 144 ekonomik faaliyet alanı için çevresel kriterler tanımlanmıştır. Bu sayede yeşil tahvil ve sürdürülebilirlik bağlantılı borçlanma araçlarının Türkiye’de yaygınlaşmasının önü açılmıştır.

Gelecek dönemde enerji verimliliğinin artırılması, doğal kaynakların korunması ve sera gazı emisyonlarının azaltılması gibi öncelikli alanlara yönelik çevresel projeleri destekleyecek çeşitli fon ve finansman mekanizmalarının devreye alınması planlanmaktadır.

Söz konusu çalışmalar yalnızca teknik ve mali boyutlarla sınırlı kalmayıp; aynı zamanda inovasyon, teknoloji geliştirme, iş gücünün dönüşümü ve toplumsal katılım gibi çok boyutlu unsurları da içerecek şekilde sektörlere uyarlanabilir bütüncül politikalarla desteklenmektedir. Türkiye, hem ulusal hem de küresel düzeyde iklim eylemine katkı sunmayı sürdürmekte; yeşil dönüşüm, finansman ve kapsayıcı kalkınmayı birbirinden ayrılmaz bileşenler olarak ele almaktadır.

İklim Projeksiyonları

İklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle etkili biçimde mücadele edebilmek için, gelecekte ortaya çıkması beklenen aşırı hava olaylarının bilimsel analizinin yapılması kritik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, iklim politikalarının sağlam bilimsel temellere oturtulabilmesi amacıyla Türkiye'nin 2100 yılına kadar uzanan iklim projeksiyonları geliştirilmektedir. Çalışmalar yalnızca Türkiye ile sınırlı kalmayıp, Akdeniz, Karadeniz, Hazar havzası, Kuzey ve Güney Kıbrıs, Suriye, Irak, İran, Azerbaycan ve diğer Türk Devletleri gibi geniş bir coğrafyayı da kapsamaktadır.

Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında, atmosferik değişkenleri en doğru şekilde yansıtabilen altı küresel iklim modeli kullanılarak, dinamik ölçek küçültme yöntemiyle 3 kilometre çözünürlüğe sahip iklim projeksiyonları oluşturulmaktadır. Bu yüksek çözünürlüklü veriler sayesinde Türkiye'ye özgü ayrıntılı iklim öngörülleri elde edilmektedir. Projeksiyonlardan elde edilen bulgular, çeşitli alanlarda önemli katkılar sunma potansiyeli taşımaktadır:

- ✱ Aşırı hava olaylarına ilişkin analizlerin yanı sıra, sektörel kırılganlık ve risk değerlendirmeleri yapılabilecektir.
- ✱ Belirli bölgelerde, hangi dönemlerde ve ne tür hava olaylarının yaşanabileceğine dair uzun vadeli tahminler sağlanabilecektir.
- ✱ Şehircilik, tarım ve altyapı politikaları başta olmak üzere birçok sektörde stratejik hazırlık süreçleri geliştirilebilecektir.
- ✱ Üretilen veriler, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları için uyum politikalarının şekillendirilmesinde referans niteliği taşıyacaktır.

İklim Portal

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum süreçlerini desteklemek amacıyla dijital bir bilgi paylaşım aracı olarak İklim Portal uygulamaya konulmuştur. Söz konusu çevrim içi platform, iklim politikalarının geliştirilmesine bilimsel katkı sağlamak, karar vericiler, araştırmacılar ve kamuoyuna güvenilir, güncel ve erişilebilir veri sunmak üzere tasarlanmıştır. İklim Portal üzerinden; iklim projeksiyonları, sera gazı envanter verileri, ulusal ve uluslararası politika belgeleri, mevzuat düzenlemeleri ile stratejik dokümanlara ulaşmak mümkündür.

Ayrıca portal, paydaşlar arasında iş birliğini artırmayı, iklim değişikliğine ilişkin toplumsal farkındalığı güçlendirmeyi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Kamu kurumları, akademik çevreler, özel sektör ve bireyler gibi geniş bir kullanıcı kitlesine hitap eden bu platform; projeler, çalıştaylar, eğitim programları gibi etkinliklerin takibini yapma, analitik verilere erişim sağlama ve politika oluşturma süreçlerine katılımı bulunma imkânı tanımaktadır.

İklim Elçileri Hareketi

Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi ve yeşil kalkınma vizyonu doğrultusunda 2021 yılının Ekim ayında önemli bir adım atılmıştır. Bu kapsamda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesinde gerçekleştirdiği konuşmasında, gençliğin Türkiye'nin yeşil dönüşüm sürecinde aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu çağrı üzerine Bakanlık tarafından ülke genelindeki üniversitelerle doğrudan resmî temaslar kurulmuş ve bu çerçevede "İklim Elçileri Hareketi" hayata geçirilmiştir. Yürütülen süreç neticesinde, Türkiye genelindeki 208 üniversitenin tamamı kendi temsilcilerini belirlemiş ve belirlenen İklim Elçileri resmî olarak Bakanlığa bildirilmiştir. Bu temsilciler, üniversitelerde yürütülen çevre ve iklim politikalarının taşıyıcısı olarak, yeşil dönüşüm sürecinde öncü bir konumda yer almaktadır. İklim Elçileri, yalnızca bireysel bilinçlenme süreçlerine katkı sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda yükseköğretim kurumlarında çevre ve iklim değişikliği temalı öğrenci kulüplerinin kurulmasına öncülük etmekte, topluluk bünyesinde çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Bakanlık, İklim Elçilerine yönelik destekleyici yaklaşımını çok boyutlu bir perspektifle sürdürmektedir. Elçilerin, Türkiye'nin iklim politikaları ve çevresel stratejileri doğrultusunda ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde çalışmalar yürütmesi teşvik edilmektedir. Ayrıca elçilerin kendi üniversitelerinde eğitim, seminer, konferans ve panel gibi çeşitli farkındalık artırıcı etkinlikler düzenlemeleri; proje üretmeleri ve uygulamaları yaygınlaştırmaları yönünde destek sağlanmaktadır. Bu çerçevede yürütülen faaliyetler, 2053 hedeflerine yönelik toplumsal dönüşümün önemli dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. İklim Elçileri, şimdiye dek birçok önemli çalışmaya imza atmıştır. Bu çalışmaların en kayda değerlerinden biri, Türkiye'nin ilk İklim Şûrası kapsamında 30 İklim Elçisinin hazırlamış olduğu İklim Değişikliği Gençlik Bildirisidir. Bu bildiri aracılığıyla gençler, iklim değişikliğine dair görüş ve önerilerini dile getirmiş; söz konusu bildiri İklim Şûrası'nda ilan edilerek kamuoyuna sunulmuştur. İklim Elçileri, bildirinin ötesinde araştırma ve inceleme gezilerine katılmış, iklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalığı artırmak amacıyla çeşitli yayın ve etkinlikler gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda ulusal ve uluslararası iklim mücadele süreçlerine gençlerin katılımını güçlendirecek adımlar da atılmıştır.

Bakanlık, her üniversitede iklim kulüplerinin kurulmasını teşvik etmekte; bu kulüpler bünyesinde geliştirilen projeleri desteklemekte ve fikirlerin olgunlaştırılması sürecine katkı sunmaktadır. Binlerce gönüllü öğrencinin bu kulüplerde aktif rol üstlenmesiyle, iklim krizi ile mücadelenin gençler arasında daha yaygın ve nitelikli bir şekilde sürdürülmesi amaçlanmaktadır. "İklim Elçileri Hareketi", Bakanlık tarafından gençlerin karar alma süreçlerine dâhil edilmesinin bir gereklilik olarak kabul edilmesi anlayışıyla yürütülmektedir. Bu doğrultuda genç bakış açısının güçlendirilmesi amacıyla hem ulusal hem de uluslararası paydaşlarla iş birliği yapılmakta; elçilerin iklim değişikliği müzakerelerine doğrudan katılımı öncelikli bir hedef olarak benimsenmektedir.

Söz konusu projenin en önemli kilometre taşlarından biri, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında düzenlenen 27. Taraflar Konferansı'na İklim Elçilerinin de dâhil edilerek Türkiye Pavilyonu'nda sunum gerçekleştirmesidir. Türkiye tarihinde ilk kez gerçekleştirilen bu katılımın sürdürülebilir hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Böylece bu hareket, yalnızca ulusal ölçekte değil, küresel ölçekte de etkili olacak ve yeşil kalkınma devriminin temel bileşenlerinden biri hâline gelecektir. İklim Elçileri, her yıl üniversiteler tarafından seçilmekte ve İklim Değişikliği Başkanlığına bildirilmektedir. 2021 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren İklim Elçileri, İklim Değişikliği Başkanlığı, UNICEF Türkiye ve Doğa Koruma Merkezi ile iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Böylece kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve gençler arasında güçlü bir bağ kurulmakta; çocuk ve gençlik odaklı iklim politikalarının planlanması, geliştirilmesi ve uygulanmasında gençlerin etkin katılımı sağlanmaktadır.

İklım Şûrası

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında Konya'da geniş katılımlı bir organizasyonla düzenlenen İklim Şûrası, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Coğrafi yapısında sayısı 600'ü aşan dev obruklara ev sahipliği yapan, Akşehir ve Tuz Gölü gibi önemli sulak alanlarında ciddi kuraklık ve su çekilmesi yaşanan Konya, iklim krizinin olumsuz etkilerini en yoğun hisseden şehirlerden biri hâline gelmiştir. Bu nedenle Şûranın Konya'da gerçekleştirilmiş olması yalnızca coğrafi bir tercih değil, aynı zamanda iklim mücadelesinin sembolleşmesi açısından da anlamlı bir karar niteliği taşımaktadır. Şûraya kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcileri, üniversiteler, bilim insanları, sanatçılar, çiftçiler, esnaf, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları ve genç İklim Elçileri başta olmak üzere 1.000'i aşkın katılımcı iştirak etmiş; bu katılım, Türkiye'nin iklim vizyonunun toplumsal bir mutabakat zemininde şekillendiğini göstermesi bakımından umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Şûra kapsamında oluşturulan yedi farklı komisyon, sera gazı azaltımı, iklim değişikliğine uyum, sürdürülebilir kalkınma, bilim ve teknoloji, yeşil finansman ve karbon fiyatlama, yerel yönetimlerin rolü, göç ve sosyal politikalar gibi başlıklar altında kapsamlı çalışmalar yürütmüş; tüm sektörleri içine alan öneri ve değerlendirmelerle çalışmalarını başarıyla tamamlamıştır. Komisyon çalışmalarının yanı sıra, alanında uzman yerli ve yabancı katılımcılar eşliğinde Paris İklim Anlaşması'nın uygulanma süreci, uluslararası iklim rejimi, yeşil mutabakat, sanayide dönüşüm, yerel düzeyde iklim eylemi, yeşil finansman, bilimsel ve teknolojik gelişmeler gibi temalarda zengin içerikli paneller düzenlenmiş; bu paneller aracılığıyla yeni bir toplumsal farkındalık zemini inşa edilmiştir. İklim Şûrası neticesinde Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesine yön verecek yeni yol haritası belirlenmiş; toplamda 217 karar içeren İklim Şûrası Sonuç Bildirgesi kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu kararların 76'sı, öncelikli eylem alanı olarak tanımlanmış ve uygulama süreçleri bakımından stratejik önem arz eden başlıklar olarak kayda geçirilmiştir.

İklim değişikliğinin yol açtığı afetlere karşı tehlike ve risk yönetimi sistemlerinin güçlendirilmesi, sigorta ve finans mekanizmalarının geliştirilmesi, doğal alanların korunması ve bozulmuş ekosistemlerin iyileştirilmesine yönelik çözüm yollarının belirlenmesi açısından Şûra kararları önemli bir başvuru kaynağı teşkil etmektedir. Ayrıca düşük karbonlu üretime geçiş sürecinde karbon tutma teknolojilerinin geliştirilmesi, enerji verimliliğini artıran yüksek performanslı ve inovatif malzeme tasarımlarının teşvik edilmesi amacıyla akademik camiaya ve sanayi sektörüne yönelik yol gösterici nitelikte stratejiler sunulmuştur. Şûra süreci boyunca gençlerle bir araya gelen Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum, gençlerin sorularını yanıtlamış; onların iklim değişikliği konusundaki duyarlılıklarını takdirle karşıladığını ifade etmiştir. Öte yandan dönemin İklim Değişikliği Başkanı Orhan Solak da Şûranın temel hedeflerinden birinin Türkiye'yi yeşil kalkınma sürecinde öncü ülkeler arasına taşıyacak vizyonu ortaya koymak olduğunu dile getirmiştir. Bu çerçevede İklim Şûrası, yalnızca politika önerileri sunan bir platform olmanın ötesinde; Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma vizyonunu somutlaştıran, bilimsel, toplumsal ve yönetsel katkılarıyla iklim değişikliğiyle mücadeleye yön veren çok paydaşlı bir yapı hâline gelmiştir.

Türkiye'nin ilk "İklim Şûrası"nın kararları

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı,
şubat ayında Konya'da düzenlenen İklim Şûrası'nda
alınan 217 kararı açıkladı

2053 NET SIFIR EMİSYON VE
YEŞİL KALKINMA HEDEFİ

- "İklim Uyumlu Şehirler"
- "İklim Dostu Tarım"
- "Kuraklık Eylem Planı"
- "Çevreci ve Temiz Ulaşım Ağı"
- "Yeşil Enerji"
- "Yeşil Ekonomi"
- "İklim Eğitimi"

iklimsurasi.gov.tr

İKLİM
ŞÛRASI
2022

217 KARARIN BAŞLIKLARI

76'SI Ulaştırma, sanayi, tarım, yutak alanlar, atıkların azaltılması	34'Ü Bilim ve teknoloji	21'i Yeşil finansman ve karbon fiyatlama
20'Sİ İklim değişikliğine uyum	24'Ü Yerel yönetimler	42'Sİ Sağlık, eğitim, adil geçiş, iklim adaleti ve iklim göçü

27.06.2022

“Yeşil Kalkınma Yolunda Türkiye” İstişare Toplantısı

Antalya’da 4-6 Şubat 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen “Yeşil Kalkınma Yolunda Türkiye” temalı İstişare Toplantısı, iklim değişikliğiyle mücadele ve bu sürece uyum sağlama çabalarının önemli bir adımı olarak değerlendirilmelidir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum’un başkanlığında Antalya Belek’te düzenlenen ve üç gün süren toplantıya, Bakanlığa bağlı genel müdürlükler ile bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlardan oluşan toplam 27 birim katılım sağlamıştır. Bu birimlerce sunulan 2022-2023 hedefleri doğrultusunda ortaya konulan stratejik yaklaşımlar, kısa, orta ve uzun vadeli politika önerileriyle şekillendirilmiş ve sonuç bildirgesiyle kamuoyuyla paylaşılmıştır.

İlgili bildirmede, Türkiye’nin kalkınma sürecinin çevreye zarar veren geleneksel ekonomik anlayışlarla değil, insan ve doğa dengesini esas alan yeşil kalkınma ilkeleriyle sürdürüleceği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda iklim değişikliğiyle mücadele, sıfır atık yaklaşımı, enerji dönüşümü, yeşil finansman, döngüsel ekonomi, düşük emisyon bölgeleri, sosyal konut politikaları, kentsel dönüşüm uygulamaları, genç istihdamı, eğitim seferberliği, yeşil teknolojiler ve sürdürülebilir bina uygulamaları gibi çok sayıda alanı kapsayan bütüncül bir strateji benimsenmiştir. Toplantı sonucunda yayımlanan ve temel ilkeleri içeren 10 maddelik sonuç bildirgesi, yeşil kalkınma sürecinde izlenecek yol açısından önemli bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede İmar Kanunu’nun yeni sürece uyum sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, İklim Kanunu’nun hazırlanması, yerel yönetimlere mali kaynak aktarımının artırılması, Sıfır Atık Projesi’nin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve geri kazanım oranlarının yükseltilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca depozito yönetim sisteminin etkinleştirilerek genişletilmesi, yapılarda enerji verimliliğinin artırılması, gençlere yönelik istihdam seferberliğinin başlatılması ve hem korunan alanların hem de şehir içi yeşil alanların genişletilmesi temel öncelikler arasında yer almaktadır.

7.7. Türkiye'nin 2053 Yeşil Kalkınma Vizyonu ve Yol Haritası

İklim değişikliğinin sınır tanımayan küresel bir sorun olduğu açıktır. Türkiye, iklim değişikliğini yalnızca çevresel bir mesele olarak değil; aynı zamanda ekonomik kalkınma, toplumsal refah ve ulusal güvenlik açısından çok boyutlu bir tehdit olarak değerlendirmektedir. Son iki yüzyılda, özellikle kontrolsüz büyüme stratejilerini benimseyen gelişmiş ülkelerin; hava, su ve toprak kaynaklarına saygı göstermeksizin gerçekleştirdikleri aşırı tüketim ve sanayileşme faaliyetleri neticesinde, dünyamız geri dönüşmesi güç çevresel tahribatlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu zarar; Asya ve Avrupa'da sel felaketleri, Afrika'da kuraklık, Uzak Doğu ve Amerika'da ise kasırgalar ve orman yangınları şeklinde geri dönmektedir. Küresel ısınmaya bağlı olarak, son 100 yılda orman yangınlarında yüzde 30 oranında artış kaydedilmiştir. Dünya genelinde sıcaklık rekorları kırılmış; 50 santigrat derecenin üzerindeki gün sayısı son 40 yılda iki katına çıkmıştır. İklim değişikliğinin olumsuz etkileri, Akdeniz havzasında yer alan Türkiye'de de ciddi çevresel felaketlerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Türkiye, Paris Anlaşması kapsamında yürütülen uyum sürecinde 2053 yılını sera gazı emisyonlarının net sifıra indirileceği hedef yıl olarak taahhüt etmiştir. Bu hedef doğrultusunda, fosil yakıtlardan kaynaklanan sera gazlarının azaltılması ve bunları yutma kapasitesine sahip olan okyanus ve yeşil alanların artırılması suretiyle net sıfır emisyon dengesi tesis edilmektedir. Bu bağlamda denizlerin kirlilikten korunması, orman varlığının artırılması ve korunan alanların genişletilmesi yoluyla karbon yutak kapasitesi güçlendirilmektedir. Net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda; enerji, tarım, ulaştırma, ticaret, sanayi ve atık yönetimi gibi temel sektörlerde yeni politika araçları ve teknolojiler geliştirilmektedir. Böylece ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasında denge kurulması ve millî gelirin artırılması hedeflenmektedir. Türkiye, çevreyi koruma politikaları ile kalkınma stratejilerinin birbirinden ayrılmaz nitelikte olduğunu kabul etmektedir. Düşük karbon ekonomisine entegrasyon, ulusal politika açısından temel bir kırmızı çizgi olarak değerlendirilmektedir. Kısa vadeli kazançlar uğruna yeşil kalkınma ilkelerini benimsemeyen ülkeler, yalnızca küresel çevre sistemine değil, kendi ekonomik ve toplumsal yapılarına da zarar vermektedir. İklim değişikliği nedeniyle artan aşırı hava olayları ve afetler, önemli ekonomik kayıplara yol açmakta; aynı zamanda Paris Anlaşması'nın teşvik ettiği yeşil ekonominin sunduğu istihdam olanaklarından yararlanamayan ülkeler ciddi fırsat kayıpları yaşamaktadır. Türkiye, 1996–2000 dönemini kapsayan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile “yeşil iş” kavramını kalkınma yaklaşımına dâhil etmiş; bu tarihten itibaren iş gücü ve sektör kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik çevresel hassasiyet içeren faaliyetlerin istihdam ve üretim üzerindeki olumlu etkilerini politika belgelerine yansıtmıştır.

2019–2023 dönemini kapsayan 11. Kalkınma Planı'nda ise ekonomik ve sosyal yapılarda dönüşüm vurgulanmış; doğayı koruma, enerji verimliliği sağlama ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına (SKA) ulaşma yönünde somut hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda Ulusal Yeşil Bina Sertifika Sistemi kurulmuş, şehirlerin yeşil şehir vizyonuna uygun biçimde dönüştürülmesi sağlanmış; ayrıca SKA'ların etkin takibi için katılımcı ve iyi işleyen kurumsal bir koordinasyon mekanizması oluşturulmuştur. Türkiye, iklim değişikliği ve yeşil ekonomi politikaları bağlamında uluslararası mutabakatları yakından takip etmeye ve uygulamaya almaya özen göstermektedir. Paris Anlaşması, Yeşil Mutabakat Eylem Planı ve 2053 Vizyonu gibi temel politika belgeleri çerçevesinde oluşturulan yol haritası, Türkiye'nin yeşil kalkınma hedeflerine ulaşma konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır. Bu kapsamda kamu kurumları ve özel sektörün sürece entegrasyonu için bütüncül çalışmalar yürütülmektedir.

2022 yılı Ocak ayında özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, sanayiciler ve uluslararası kuruluşların katılımıyla uzun vadeli stratejik eylem planları hazırlanmıştır. Aynı yıl içinde, İklim Kanunu hazırlık süreci başlatılmış ve Emisyon Ticaret Sistemi'nin kurulmasına yönelik teknik ve hukuki altyapı çalışmaları hız kazanmıştır. Türkiye Çevre Ajansı'nın denetiminde, 2022 yılında zorunlu depozito yönetim sistemi uygulamaya alınmıştır. 400 Millet Bahçesi ve ekolojik koridorlar aracılığıyla yeşil alanlar ve karbon yutak alanları artırılmıştır. Doğal korunan alanların genişletilmesine, bisiklet yolları ve yeşil yürüyüş rotalarının yaygınlaştırılmasına yönelik uygulamalar sürdürülmektedir.

Akıllı şehir ve sıfır atık projeleriyle, Türkiye'nin tüm yerleşim bölgelerinde enerji verimli ve iklime duyarlı yaşam alanları oluşturulmaktadır. Yeşil ekonominin temel bileşenlerinden biri olan yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması yönünde önemli yatırımlar yapılmakta; bu kaynakların çeşitlendirilmesi sağlanmaktadır. Türkiye'nin 81 ilinde, sanayi siteleri şehir merkezleri dışına taşınarak kendi atığını dönüştürebilen, çevre dostu, istihdam ve üretime katkı sağlayan sürdürülebilir sanayi alanları oluşturulmaktadır. Gençlerin çevre bilincinin artırılması amacıyla her üniversitede bir İklim Elçisi görevlendirilmiş; bu doğrultuda 208 üniversite kampüsünün tamamı iklim dostu kampüs modeline uygun şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Üniversitelerde "Sıfır Atık Üniversitesi" hedefi benimsenmekte; akademisyenlerin geliştirdiği çevre dostu teknolojiler, kamu politikalarında ve sanayi uygulamalarında kullanılmak üzere desteklenmektedir.

Türkiye, bu içsel dönüşüm sürecine paralel olarak, "Daha Yaşanabilir Bir Dünya İçin Uluslararası İş Birliği" ilkesini esas alarak iklim değişikliğiyle mücadelede küresel dayanışmanın geliştirilmesine katkı sunmayı ahlaki bir sorumluluk ve gelecek nesillere karşı bir borç olarak görmektedir. Net sıfır emisyon hedefine ulaşılması, sadece Türkiye açısından değil; tüm insanlık adına zorunlu bir hedef olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik farkındalık artırıcı faaliyetlerin, dünyanın ortak gündemi hâline getirilmesi gerekmektedir. Türkiye, bu hedef doğrultusunda yalnızca kendi yükümlülüklerini yerine getirmekle kalmamakta; aynı zamanda sahip olduğu kapasite, bilgi birikimi ve diplomatik yetkinlik sayesinde uluslararası süreçlerde aktif ve yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde, çevre ve iklim diplomasisindeki stratejik akıl ve uygulama kapasitesi en üst düzeyde harekete geçirilmekte; tüm istişare mekanizmaları etkili biçimde işletilmektedir. Cumhurbaşkanımızın da ifade ettiği üzere Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadelede başta küçük ada devletleri olmak üzere tüm dezavantajlı ve kırılgan ülkelerin destekçisi olabilecek yetkinliğe sahip tek ülkedir. Yeşil Kalkınma Devrimi ve 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda tüm imkânlarını seferber etmeye kararlı olan Türkiye, bu süreçte sahip olduğu kurumsal kapasite ve teknik donanım sayesinde dönüşümünü üst düzeye taşımaktadır. Geleceği bugünden şekillendirmek, hem mevcut nesillere hem de gelecek kuşaklara daha müreffeh ve yaşanabilir bir çevre bırakma hedefi doğrultusunda, tüm insanlığın ortak sorumluluğu olarak görülmektedir.

Yeşil dönüşüm, yalnızca bir çevre politikası olmanın ötesinde; ekonomik kalkınmayı destekleyen, teknolojik yeniliği teşvik eden ve uluslararası rekabet gücünü artıran stratejik bir kalkınma fırsatı olarak değerlendirilmektedir. Kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması, karbon emisyonlarının azaltılması ve üretim süreçlerinin çevre dostu standartlara uyarlanması, çevresel faydaların yanı sıra, işletmelerin küresel pazarda rekabet gücünü de artırma potansiyeli taşımaktadır. Türkiye, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişi hızlandırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı güçlü bir ivmeyle gerçekleştirmek amacıyla kararlı adımlar atmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından ilan edilen 2053 Net Sıfır Emisyon ve Yeşil Kalkınma Vizyonu, bu sürecin tarihî bir dönüm noktası olmuştur. Bu vizyon çerçevesinde;

- ✦ 2023 yılının Nisan ayında, Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne sunulmuştur.
- ✦ 2030 yılına yönelik emisyon azaltım hedefi, referans senaryoya göre %21'den %41'e yükseltilmiştir.
- ✦ 2053 vizyonunu temel alan Uzun Dönemli İklim Stratejisi hazırlanarak kamuoyuyla paylaşılmıştır.
- ✦ Söz konusu strateji belgesi; emisyon azaltımı, iklim değişikliğine uyum, finansman, teknoloji, karbon fiyatlandırma ve adil geçiş gibi alanlarda Türkiye'nin uzun vadeli ve bütüncül politikalarını ortaya koymaktadır.

Stratejik Hedefler ve Politikalar

Türkiye, 2053 Net Sıfır Emisyon Vizyonu doğrultusunda; yeşil kalkınmayı teşvik eden, iklim finansmanına erişimi kolaylaştıran, kapsayıcı ve dirençli bir ekonomik yapı inşa eden ve uluslararası iş birliklerini güçlendiren bir ülke olmayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda yalnızca emisyonların azaltılması değil; aynı zamanda rekabetçi, adil ve sürdürülebilir bir kalkınma modelinin inşası da temel sorumluluk olarak benimsenmiştir.

Enerji Sektörü:

Enerji sektörünün karbonsuzlaştırılması sürecinde, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve düşük karbonlu üretim teknolojilerinin yaygınlaştırılması öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. Son on yıl içerisinde yenilenebilir enerji üretim kapasitesi iki katına çıkarılmış; enerji yoğunluğunda ise yüzde 20'lik bir azalma sağlanmıştır. 2053 yılına kadar birincil enerji tüketiminde yenilenebilir kaynakların payının %17'den %50'ye çıkarılması, önümüzdeki on yıl içinde ise güneş ve rüzgâr enerjisi kapasitesinin dört kat artırılması ve enerji yoğunluğunun yüzde 35 oranında azaltılması hedeflenmiştir.

Enerji verimliliği sağlamanın yolu "bilinçli enerji tüketimi"nden geçiyor

Küresel enerji ihtiyacını karşılayabilmek ve yüksek enerji maliyetlerinden kaçınmanın yollarından biri enerjiyi doğru ve bilinçli tüketmekten geçiyor

Enerji verimliliği ve tasarrufu kapsayan alanlar

Konut

Ulaştırma

Sanayi

Tarım

Türkiye'nin enerji arz güvenliği ve sürdürülebilir kalkınma seferberliği kapsamında;

Doğru enerji tüketimi

Enerji verimlilik bilincinin tüm topluma kazandırılması

Enerji üretiminde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması önem arz ediyor

Kovid-19 salgını, Rusya -Ukrayna Savaşı ve Orta Doğu'daki gerilimlerden dolayı

Üretim durma noktasına geldi

Birçok ülkede enerji krizi yaşandı

Birçok ülkede enerji fiyatlarında tarihi zirveler görüldü

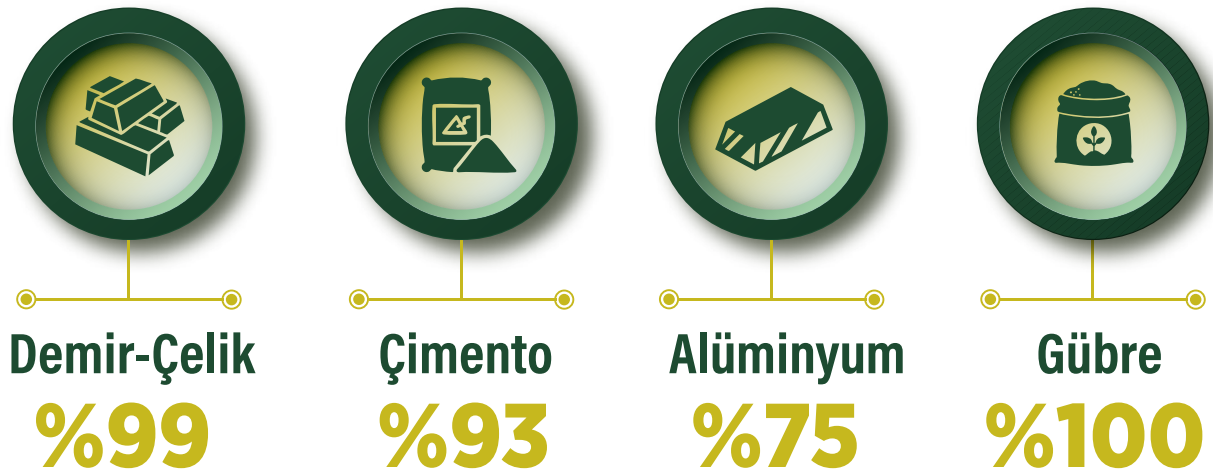

Enerjide dışa bağımlı ülkelerde de enerji maliyetleri yükseldi

Sanayi Sektörü:

Sanayi sektöründe sürdürülebilir üretim tekniklerinin geliştirilmesi, kaynak verimliliğinin artırılması, döngüsel ekonomi uygulamalarının yaygınlaştırılması ile karbon yakalama ve depolama teknolojilerinin kullanımı teşvik edilmiştir. Bu kapsamda, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'na (SKDM) tabi olan sektörler için düşük karbonlu yol haritaları hazırlanmış; demir-çelik, çimento, alüminyum ve gübre sektörlerinde sırasıyla %99, %93, %75 ve %100 oranlarında emisyon azaltımı hedeflenmiştir. Bu dönüşüm, sanayinin çevresel duyarlılığını artırarak ekonomik rekabetçiliğini de güçlendirecektir.

Sanayi sektöründe 2053 yılına kadar emisyon azaltımı hedeflenen oranlar;

Bina Sektörü:

Bina sektöründe enerji verimliliğinin artırılması, neredeyse sıfır enerjili binaların (nSEB) yaygınlaştırılması ve bölgesel ısıtma-soğutma sistemlerinin geliştirilmesi öncelikli alanlar arasında yer almıştır. Yeni büyük binalarda nSEB standardı zorunlu hâle getirilmiş; 2043 yılından itibaren tüm yeni binaların net sıfır karbon standartlarında inşa edilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda yürütülen uygulamalarla, 2053 yılına kadar yaklaşık 2 milyar ton CO₂ eş değeri emisyonun önüne geçilmesi öngörülmektedir.

Ulaştırma Sektörü:

Ulaştırma sektöründe sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için raylı sistemlerin ve deniz yolu taşımacılığının yaygınlaştırılması, elektrikli araç altyapısının geliştirilmesi ve alternatif yakıtların kullanımının artırılması hedeflenmiştir. 2035 yılına kadar 4,2 milyon elektrikli aracın yollarda olması, 347 bin şarj noktasının kurulması ve yüzde 75 yerlilik oranına ulaşılması planlanmıştır.

2053 yılı itibarıyla demir yolu elektrifikasyonunun tamamlanması, 7 bin kilometrelik hızlı tren hattının devreye alınması ve lojistikte demir yolu payının yüzde 22'ye çıkarılması amaçlanmıştır.

Atık Sektörü:

Atık yönetiminde döngüsel ekonomi ilkeleri temel alınarak, atık oluşumunun azaltılması, geri dönüşüm oranlarının artırılması ve atıklardan enerji üretiminin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. 2053 yılına kadar, arıtılmış atık suyun yeniden kullanım oranının yüzde 20'ye çıkarılması, tüm düzensiz döküm sahalarının kapatılması ve belediye kaynaklı atıkların yüzde 70'inin geri kazanılması öngörülmüştür. Bu yaklaşım, çevresel risklerin azaltılmasının yanı sıra ekonomik kazanımların da artırılmasına olanak sağlayacaktır.

Tarım ve Ormancılık Sektörü:

Tarım ve ormancılık politikalarında doğa temelli çözümler benimsenmiş; metan emisyonlarının azaltılması ve karbon yutak alanlarının artırılması hedeflenmiştir. 2053 yılına kadar tarım alanlarının yüzde 10'unda organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve orman varlığının artırılarak karbon yutak kapasitesinin güçlendirilmesi planlanmıştır. Bu çalışmalar, gıda ve su güvenliğini temin ederken kırsal kalkınmayı da destekleyecek nitelikte tasarlanmıştır.

Türkiye, yalnızca ulusal düzeyde değil, küresel ölçekte de etkin bir iklim aktörü konumuna yükselmiş bulunmaktadır. Son yıllarda ulusal politikalarını iklim odaklı biçimde dönüştürmekte ve uluslararası müzakerelere yapıcı katkılar sunmaktadır. 2024 yılında Azerbaycan'da düzenlenen COP29 Zirvesi'ne etkin katılım sağlanmış, ikili temaslarla bölgesel iş birlikleri güçlendirilmiş ve iklim finansmanı, teknoloji transferi ile kapasite geliştirme konularında ülkemizin beklentileri güçlü biçimde ifade edilmiştir.

Bu bağlamda Türkiye, COP31 Zirvesi'ne ev sahipliği yapma adaylığını açıklamıştır. Bu adaylık, yalnızca bir organizasyon hedefi değil; aynı zamanda Türkiye'nin iklim diplomasisinde liderlik iddiasını ve bölgesel merkez olma vizyonunu ortaya koymaktadır. Türkiye, bu çerçevede gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında köprü kurmayı; enerji, sanayi ve diğer alanlarda yeşil ve dijital dönüşümü teşvik etmeyi; teknoloji geliştirme, finansman ve kapasite inşasında daha güçlü uluslararası iş birlikleri kurmayı amaçlamaktadır.

7.8. İklim Kanunu

Türkiye'nin ilk İklim Kanunu, 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda yeşil dönüşüm ile sürdürülebilir kalkınmayı birlikte ilerletmek amacıyla 20 Şubat 2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuş, 2 Temmuz 2025 tarihinde kabul edilerek yasalaşmıştır. Kanun, iklim değişikliği ile mücadelede etkin, bağlayıcı ve kapsayıcı politikaların hayata geçirilmesini sağlayacak güçlü bir yasal çerçeve oluşturmaktadır. Bu kanun sadece çevresel bir düzenleme değil; aynı zamanda ülkemizin ekonomik ve sosyal geleceği için stratejik bir adımdır. Yeşil dönüşümü ekonomik büyüme ve toplumsal refahla bütünleştiren bütüncül bir vizyonu ortaya koymaktadır.

TÜRKİYE'NİN İLK "İKLİM KANUNU" YASALAŞTI

20 madde

2 geçici madde

3 farklı kanunda değişiklik

TBMM'de kabul edilen kanunda "adil geçiş", "birincil piyasa", "denkleştirme", "Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)", "tahsisat", "gömülü sera gazı emisyonları" ile "gönüllü karbon piyasaları", "iklim adaleti" gibi tanımlar yer aldı.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAŞKANLIĞI'NIN SORUMLULUKLARI

Kurumlar arası koordinasyon, faaliyetler ve standartlar İklim Değişikliği Başkanlığı'nda belirlenecek.

Başkanlık, sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin ilerlemeleri izleyecek.

Karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasaya dayalı mekanizmaları düzenlemek de Başkanlığın yetkisinde olacak.

Emisyon Ticaret Sistemi Başkanlık tarafından kurulacak ve bu kapsamda tahsisatların dağıtımı yapılacak.

ŞEHİRLER VE KRİTİK SEKTÖRLER İKLİM KRİZLERİNE HAZIRLIKLIL OLACAK

Kanun ile ekonominin iklim bazlı olumsuz sonuçlara dirençli hale getirilmesi sağlanacak.

Sektörlerin uluslararası rekabet gücünün artırılması için daha temiz ve daha verimli bir üretim süreci yasal güvenceye alınacak.

Kanun yalnızca sanayi sektörlerini değil; şehirleri, tarımı, hayvancılığı ve yeşil alanları da koruyan bir yaklaşımla hazırlandı.

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

İklim Kanunu'nun temel hedefi; sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum sağlanması ve çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınmanın birlikte ilerletilmesidir. Bu kapsamda;

- ✿ İklim değişikliği kaynaklı afetlere karşı dirençli şehirlerin inşası,
- ✿ Yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvikiyle doğa dostu üretim süreçlerinin yaygınlaştırılması,
- ✿ Su ve gıda güvenliğini teminat altına alan yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi,
- ✿ Biyoçeşitliliğin ve doğal ekosistemlerin korunması amaçlanmaktadır.

Ayrıca ekonomik yapının iklim krizine karşı daha dayanıklı hâle getirilmesi ve yerel-ulusal düzeyde eylem planlarının geliştirilmesi de kanun kapsamındadır. İklim Kanunu; eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılımcılık, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve sürekli ilerleme ilkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu ilkeler, kamu kurumları, özel sektör ve bireyler açısından bağlayıcı yükümlülükleri içermektedir.

Kanunun Temel Hükümleri

İklim Kanunu ile getirilen başlıca düzenlemeler şu şekildedir:

1. Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılması

2053 Net Sıfır Emisyon hedefi çerçevesinde her sektör için Ulusal Katkı Beyanı'na dayalı sayısal emisyon azaltım hedefleri belirlenecektir.

2. Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)

Türkiye'de ilk defa ETS uygulamaya alınacaktır. İlk üç yıl içinde sera gazı emisyon izni alma zorunluluğu ile belirli sektörlerde karbon piyasası oluşturulacak; karbon kredisi alışverişi mümkün hâle gelecektir.

3. Yeşil Taksonomi ve Yatırımlar

Türkiye Yeşil Taksonomisi oluşturulacak, çevreye duyarlı yatırımlar sınıflandırılarak desteklenecektir. Bu, ulusal ve uluslararası finans akışlarını artıracaktır.

4. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)

SKDM'ye uyum çerçevesinde ithal malların karbon ayak izi ölçülecek ve bu kapsamda Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda teknik düzenlemeler yapılacaktır.

5. Yerel Eylem Planları ve İl Koordinasyon Kurulları

Tüm illerde vali başkanlığında İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları kurulacak; 2027 sonuna kadar yerel eylem planları hazırlanacaktır. Bu planlar iklim politikalarıyla uyumlu olarak kamu kurumları ve yerel yönetimlerin iş birliğiyle oluşturulacaktır.

6. Sıfır Atık ve Döngüsel Ekonomi

Sıfır Atık Sistemi yaygınlaştırılacak, döngüsel ekonomi yaklaşımı ile atıkların kaynağında ayrıştırılması, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü teşvik edilecektir.

7. Su Yönetimi ve Tarımsal Uyum

İklim değişikliğine dayanıklı tarım ve su yönetimi politikaları geliştirilecek, tarımda su verimliliği artırılacak, arazi tahribatı önlenecektir.

8. Temiz Teknolojilerin Yaygınlaştırılması

Karbon yakalama, hidrojen teknolojisi gibi yenilikçi ve çevre dostu teknolojilerin kullanımını artıracak düzenlemeler hayata geçirilecektir. Bu alanda kamu-özel iş birliği desteklenecektir.

9. Afetlere Dirençli Sistemler

Risk analizi, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri geliştirilecek; bütünsel afet yönetimi ilkesi esas alınacaktır.

10. Toplumsal Farkındalık ve Eğitim

İklim değişikliği ile ilgili eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri tüm öğretim kademelerine entegre edilecek; yeşil iş gücü yetiştirme programları uygulanacaktır.

14 SORUDA İKLİM KANUNU

1 İklim Kanunu'na neden ihtiyaç duyuldu?

İklim Kanunu'nun temel amacı, 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi ve Yeşil Büyüme'dir. İklim Kanunu; iklim değişikliği kaynaklı krizlerin ve zararların olumsuz etkilerini en aza indirmeyi hedefleyen yasal bir düzenlemedir. Kanun, iklime dirençli şehirlerin oluşturulması ve afet risklerinin azaltılmasında kritik bir öneme sahiptir. Kanun, biyoçeşitlilik ve doğal kaynakların korunmasında, su ve gıda güvenliğinin sağlanmasında, ormanların ve yeşil alanların artırılmasında, yenilenebilir enerji kapasiteleri artırılarak enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasında yol haritası oluşturacaktır.

2 İklim Kanunu hangi sektörleri ilgilendirecek?

Kanun şehirleri, altyapıyı, tarımı, hayvancılığı, yeşil alanları, su kaynaklarını koruyacak; enerji, sanayi, ulaştırma gibi sektörleri teknolojik ve çevre dostu yapıya kavuşturacak bir yaklaşımla hazırlandı. Kanun ile çevrenin, ekonominin, toplumun ve halk sağlığının iklim bazlı olumsuz sonuçlara dirençli hale getirilmesi sağlanacak.

3 Yerel düzeyde hangi adımlar atılacak?

Her ilde vali başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri ile yerel yönetimlerin temsilcilerinden oluşan İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulu kurulacak. Her ilin kendi şartları düşünülerek o ile özel eylem planları ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla hazırlanacak. İlgili kurumlar en geç 31 Aralık 2027 tarihine kadar kendi eylem ve strateji planlarını iklim değişikliği politikalarıyla uyumlu şekilde hazırlayacaklar.

4 İklim kaynaklı afetlere karşı hangi tedbirler alınacak?

İklim değişikliğine bağlı afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların azaltılması amacıyla risk değerlendirme, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri; bütünsel afet yönetimi esas alınarak geliştirilecek.

5 Su yönetimi ve arazi tahribatının önlenmesi için neler yapılacaktır?

Orman, tarım, mera ve sulak alanlarda iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için ilgili kurumlarca hazırlanan strateji ve eylem planları doğrultusunda su kaynaklarının etkin yönetimi sağlanacak. Denizel ve karasal ekosistemlerin direnci ve oranı yükseltilecek. Kuraklık, erozyon ve arazi tahribatının önlenmesi için ulusal düzeyde rehabilitasyon çalışmaları plan ve program çerçevesinde daha etkin bir şekilde yürütülecek.

6 Temiz teknolojinin kullanımı nasıl yaygınlaştırılacaktır?

Kanun, hidrojen teknolojisi gibi yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması için kamu, özel sektör ve kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesini, bu alanlarda çalışmalar yapılmasını teşvik edecek.

7 İklim değişikliği ve Yeşil Dönüşüm farkındalığı için neler yapılacaktır?

Kamuoyu farkındalığının artırılması ve toplumun iklim değişikliğinin etkileri konusunda duyarlı hale getirilmesi için eğitim ve bilinçlendirme programları düzenlenecek. Tüm eğitim düzeylerinde müfredat ve öğretim programlarının güncellenmesi ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için gerekli çalışmalar ilgili bakanlıklarla koordineli olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'na yapılacaktır.

8 Türkiye Yeşil Taksonomisi ne getirecek?

Türkiye Yeşil Taksonomisi, yatırımın gerçekten çevreci ve iklim değişikliğini olumsuz etkilemeyen yatırım olup olmadığını belirleyerek, ulusal yatırım imkânlarını artıracak ve ülkemize uluslararası finans akışlarını hızlandıracak.

9 Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi ile ne sağlanacak?

Ülkemizde ilk defa uygulanmaya başlayacak olan bu sistem sayesinde iklim değişikliğiyle mücadelede yıllar içerisinde sera gazı emisyonları maliyeti etkin bir şekilde azaltılacak. Böylece sanayi tesislerinin Yeşil Dönüşüm kapsamında daha verimli, daha temiz ve daha rekabetçi imalat imkânlarına ulaşmaları sağlanacak.

10 İklim Kanunu “sadece ticaret sistemine yönelik bir kanun” mu?

İklim Kanunu iklim kaynaklı afetlere dirençli şehirler kurmak, su ve gıda güvenliğini sağlamak, Sıfır Atık sistemini yaygınlaştırmak, yenilenebilir enerji ve temiz teknolojilerin kullanımını artırmak, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya ve daha sağlıklı bir çevre bırakmak, tarımsal alanları ve biyolojik çeşitliliği korumak için gerekli düzenlemeleri içeren bir kanundur. Ayrıca; emisyon ticaret sistemiyle sanayimizin daha rekabetçi, temiz ve verimli üretim yapmasını da sağlayacak nitelikte hazırlanmıştır.

11 “İklim Kanunu tarımsal faaliyetleri bitirecek, yapay gıda getirecek” iddiası doğru mu?

İklim Kanunu’nun hazırlık süreci, hazırlanma gerekçesi dikkate alındığında hiçbir şekilde hayvancılığın ortadan kaldırılacağı, sürdürülebilir protein adı altında böcek bazlı bir beslenme düzenine geçileceği gibi bir durum söz konusu olmayıp bu iddialar tamamen hayal ürünüdür. Kanun aksine, organik tarımı ve hayvancılığı desteklemekte ve bu yaklaşımı gıda güvenliği bağlamında öncelemektedir.

12 Kanunla vatandaşın karbon vergisi mi alınacak?

Hayır. Kanunda vatandaşın vergi alınmasına ilişkin bir düzenleme asla yer almamaktadır.

13 Kanunla kömür, petrol kullanımı tamamen kalkacak mı?

“Kanunla kömür, petrol kullanımının tamamen kaldırılacağı” iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Kanun, çevre dostu temiz enerjiyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Kanundaki tüm maddeler ülkenin kalkınma önceliği ve toplumsal refahı dikkate alınarak hayata geçirilecektir.

14 Kanunda yer alan karbon ayak izi ne getirecek?

Karbon Ayak İzi, bir ürünün üretiminde ortaya çıkan emisyon faaliyetleriyle, çevreye verilen zararı ifade eden sera gazı emisyonunun karbondioksit karşılığıdır.

Bu kapsamda, Kanunda da görüleceği üzere sadece üretim yapan kurum ve kuruluşların imalat sürecinde yeni ve temiz teknolojiler kullanarak karbon ayak izini azaltması yükümlülüğü söz konusudur. Bu noktada aynı gibi bireysel, toplumsal ve sosyal açıdan özgürlüklerin kısıtlanmasına dair herhangi bir düzenleme, hüküm veya durum söz konusu değildir. Tamamen kurum ve kuruluşların özellikle ürünlerin sanayideki üretim aşamasında enerji verimliliği ile yeni teknolojiler kullanılarak üretilmesi, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasından bahsedilmektedir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

İklim değışikliğı kaynaklı krizlerin etkilerini azaltmak, 2053 Net Sıfır Emisyon hedefine ulaşmak ve yeşil büyümeyi teşvik etmek amacıyla, Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun kapsamlı bir yasal zemin oluşturulmuştur. İklim Kanunu; çevre, ekonomi ve toplum ekseninde bütüncül bir dönüşüm hedeflemektedir. Kanun, enerji, sanayi, ulaştırma, tarım, hayvancılık, altyapı ve su yönetimi gibi birçok sektörü kapsamaktadır. Yerel düzeyde İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları kurulacak; illere özgü eylem planları hazırlanarak uygulamalar yerelleştirilecektir. Afet risklerinin azaltılması amacıyla erken uyarı sistemleri ve izleme mekanizmaları kurulması planlanmakta; suyun verimli kullanımı, kuraklıkla mücadele ve arazi tahribatının önlenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca kamu-özel iş birliğiyle hidrojen gibi temiz teknolojilerin yaygınlaştırılması öngörülmektedir. Toplumsal farkındalığın artırılması için eğitim müfredatları güncellenmekte, kamuoyuna yönelik kampanyalar düzenlenmektedir. Finansal sistem ise Yeşil Taksonomi ile çevreci yatırımlara yönlendirilecektir. Emisyon Ticaret Sistemi ile sanayide karbon maliyeti görünür hâle getirilerek rekabetçilik desteklenecektir.

İKLİM KANUNU GERÇEKLERİ

(YANLIŞ) "Karbon ayak iziyle insanların özgürlükleri kısıtlanacak."

(DOĞRU) Karbon ayak izi ile insanların özgürlüklerinin kısıtlanması söz konusu bile değil. Karbon ayak izinin azaltılması sadece üretim yapan organizasyonlar için öngörülmüştür. Bireylere, mülkiyet, seyahat gibi anayasal haklarıyla en ufak bir ilgisi bulunmamaktadır.

(YANLIŞ) "Emisyon Ticaret Sistemi adı altında vatandaşın karbon vergisi alınacak."

(DOĞRU) Kanun teklifi karbon vergi sistemini getirmiyor. Emisyon ticaret sisteminin kurulmasını kapsıyor. 9. maddede de bireylerin değil sanayi kaynaklı sera gazı emisyonlarının düşürülmesine yönelik düzenlemeler yer alıyor. Dolayısıyla Emisyon Ticaret Sistemi uygulamasının kapsamı sadece enerji yoğun üretim tesisleridir. Bireylerle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

(YANLIŞ) "Tarım yasaklanacak, meyve ağaçlarına el konulacak."

(DOĞRU) Kanun metninde bu anlama gelecek herhangi bir yaklaşım dahi bulunmamaktadır. Aksine kanun; kuraklık ve afetlere karşı değişen iklim şartlarında toprakları, tarımı, hayvancılığı ve doğal kaynakları, değişen iklim şartlarına karşı korumak; gıda ve su güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

(YANLIŞ) "Çiftçi istediği ürünü ekemeyecek, ekene cezalar verilecek."

(DOĞRU) Kanunda tarım ve hayvancılığa ilişkin tek bir yaptırım maddesi dahi yoktur.

(YANLIŞ) "Hayvancılık yasaklanacak, yapay et yedirilecek, hayvan otlatmak yasaklanacak."

(DOĞRU) Kanunda bununla alakalı eden herhangi bir ifade yoktur. Aksine Kanun 5 ve 6. maddelerle ülkemiz topraklarını, tarımını, hayvancılığını ve doğal kaynaklarını değişen iklim şartlarına karşı korumayı, gıda ve su güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

(YANLIŞ) "Paris Anlaşması'nda küresel güçler tarım alanlarına el koyacak."

(DOĞRU) Paris Anlaşması 2021 yılında TBMM'de uygun bulma kanunu ile iç hukukumuzda aktarılmıştır. Hatta ülkemiz, Paris Anlaşması'nı kendi özel koşullarını ve kalkınma hedeflerini önceleyerek ve dikkate alarak imzalamıştır. Paris Anlaşması 2021 yılından beri kanun hükmünde bir düzenlemedir. 2021 yılından bugüne kadar iklim politikası herhangi bir uygulama olmamıştır, bundan sonra da olmayacaktır.

(YANLIŞ) "Kanunla kömür, petrol kullanımı kalkacak."

(DOĞRU) Kömür, petrol kullanımının tamamen kaldırılacağı iddiası söz konusu bile değildir. Kanun, çevre dostu temiz enerji kullanımını teşvik etmektedir; bunda da bir zorunluluk yoktur.

(YANLIŞ) "İklim değışikliğı yoktur diyenlere ceza verilecek."

(DOĞRU) Kanun'da "iklim değışikliğı yoktur" diyenlere ilişkin bir ceza hükmü bulunmamaktadır.

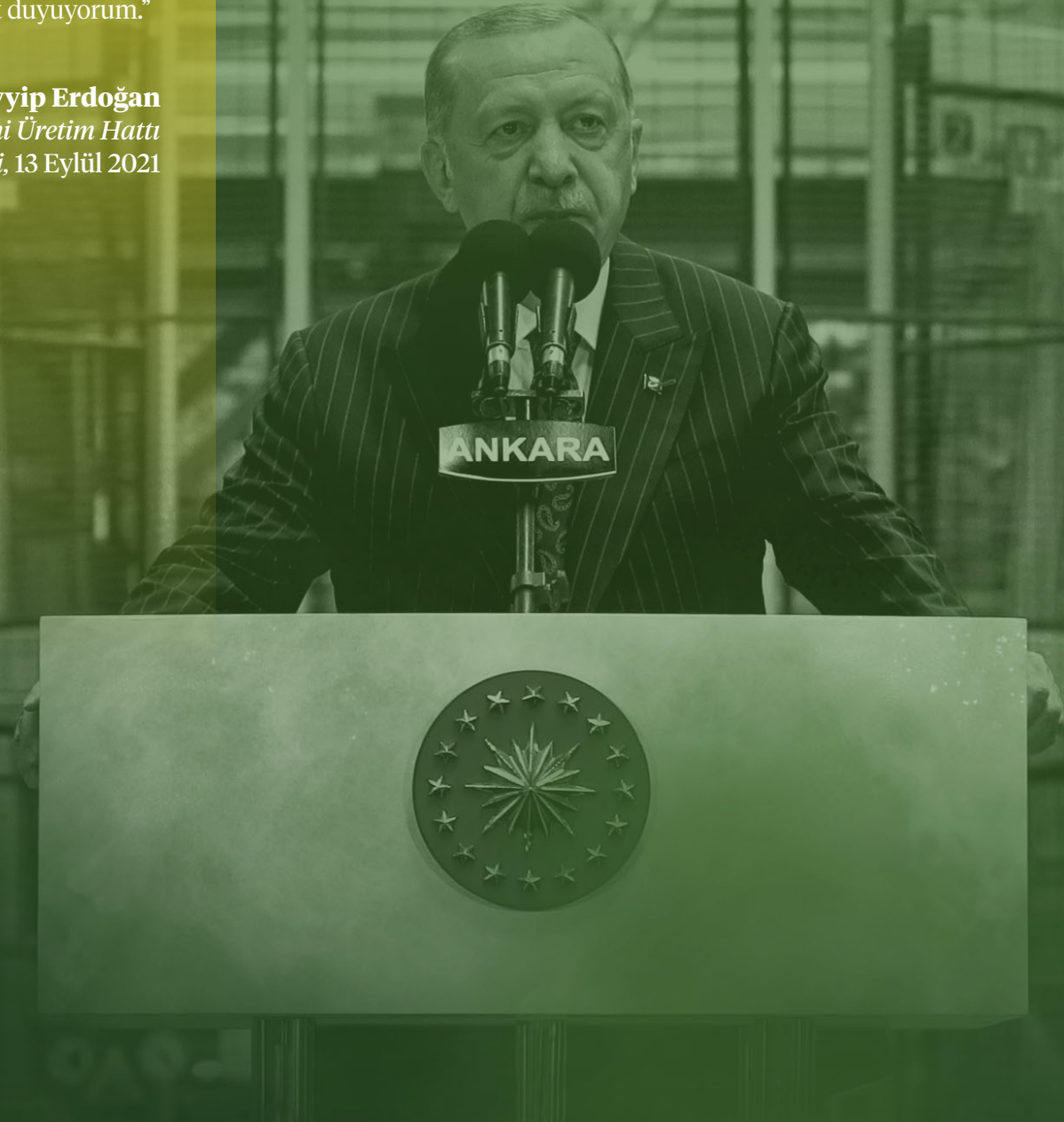
(YANLIŞ) "Vatandaş karbon ayak izine göre ceza ödeyecek."

(DOĞRU) Kanun'da bireylere, sanayide üretim dışında vatandaşa ceza ve kısıtlamaya yönelik bir yaptırım yer almıyor. 14'üncü maddede bireyler değil, sanayi ve üretim tesislerine yönelik idari yaptırımlar düzenleniyor, adli ceza yaptırım hükmü bulunmamaktadır.

“Tüm bu adımları özellikle atarken küresel ekonomi ve üretim paradigmasında yaşanan köklü değişimi de yakından takip ediyoruz. İnsanlık, iklim değişikliklerinin yıkıcı etkilerini giderek daha fazla hissetmeye başladı. Buna bağlı olarak, yeşile ve çevreye saygılı bir ekonomik dönüşüme duyulan ihtiyaç da artmaktadır. Türk ekonomisinin bu sürecin dışında kalması elbette düşünülemez. Yeşil ekonomi hedefine ulaşma yolunda göstereceğimiz çabaların bize ileride maddi, manevi çok büyük katkıları olacağına inanıyorum. Bu çerçevede siz sanayicilerimizin gerekli hazırlıkları şimdiden yaptığını biliyor, bundan da büyük memnuniyet duyuyorum.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Şişecam Polatlı Fabrikası Yeni Üretim Hattı
Açılış Töreni, 13 Eylül 2021*

8. Bölüm

**2053 Yeşil Kalkınma
Vizyonu ve Türkiye'nin
Yol Haritası**

8.1. Yeşil Ekonomi

Yeşil ekonomi en genel anlamıyla, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirirken çevreyi korumaya ve çevresel riskleri bertaraf etmeye gönderme yapan bir kavramdır. İklim değişiminin etkileri günden güne daha çok hissedilir hâle gelirken iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma amacıyla “kaynak etkin” ve “yeşil ekonomiye geçiş süreci”, küresel bir seferberliğe dönüşmüştür. Türkiye, şimdiki ve gelecek nesillerin en büyük sorunlarından birini oluşturan küresel ısınmanın sınırlandırılmasına yönelik çabalara, iklim değişikliğinin önlenmesine ve iklim değişikliğinden kaynaklanan tüm zorluklarla mücadeleye büyük önem vermekte, bu alandaki küresel çabalara etkin olarak katkıda bulunma kararlılığı göstermektedir. Bu bağlamda, birçok alanda olduğu gibi yeşil ekonomi alanında da çok sayıda çalışma yürütülmekte ve ekonomi-çevre dengesinin maksimize edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansında kabul edilen Paris Anlaşmasını 6 Ekim 2021 tarihinde onaylamış ve 2053 yılı *karbon-nötr* hedefini açıklamıştır. Bu hedefe yönelik yol haritasını da ortaya koyan Ulusal Katkı Beyanı çerçevesinde, 2030 yılı itibarıyla “artıştan azaltım” senaryosuyla yüzde 41 oranında emisyon azaltım taahhüdü ortaya konulmuştur.

Hiç şüphesiz, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmek, mevcut üretim ve tüketim alışkanlıklarını kökten değiştirecek bir reform sürecini gerektirmektedir. Bu yolda elde edilebilecek kazanımlar tüm ülkelerin ortak çabasına ve iş birliğine bağlı olup, küresel ölçekte iklim değişikliğine yönelik hedef ve çabaların gerçekleştirilebilmesi, uluslararası iklim finansmanına ve yeni teknolojilere adil ve makul şartlarda erişimle mümkün olabilecektir.

İklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilirlik amaçları, günümüz ekonomik büyüme stratejilerinin temel unsurları arasına girmiş olup, bu hususta uluslararası değer zincirleri üzerinde dönüştürücü etki yaratmaya aday olan Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM), Türkiye açısından ayrıca önem arz etmektedir.

Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan köklü bir üretim ve ticaret merkezi olması sebebiyle öncelikle AB ile olan Gümrük Birliği ve serbest ticaret anlaşmaları (STA) ağı sayesinde, küresel ticaret ve tedarik zincirlerinde yüksek derecede entegrasyona sahiptir.

2023 yılında Türkiye'nin toplam 255,8 milyar ABD doları olan ihracatının 104,3 milyar dolarını (%41'i) AB-27 ülkelerine gerçekleştirildiği dikkate alındığında, AYM ile öngörülen değişikliklerin, Gümrük Birliği ile AB'ye sağladığı yakın ticari ve ekonomik bütünleşme ile entegre olduğu değer zincirleri üzerinde doğrudan etkileri olması kaçınılmazdır. Bu çerçevede Türkiye, ekonomisinin Avrupa Yeşil Mutabakatına adaptasyonunu sağlayacak bir yol haritası tespit edilmiş ve Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda ve ilgili kurumların katkılarıyla oluşturulan Yeşil Mutabakat Eylem Planına (YMEP) ilişkin Cumhurbaşkanlığı Genelgesi 16 Temmuz 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Eylem Planı kapsamında, AB tarafından uygulanması öngörülen *sınırda karbon* düzenlemesinden Türkiye'de bir karbon fiyatlandırma mekanizmasının geliştirilmesine, döngüsel ekonominin tesisinden temiz enerji ve iklim finansmanına erişime, sürdürülebilir tarım ve akıllı hareketlilikten adil geçiş politikalarına varan geniş bir yelpazede çalışmalar yürütülmektedir. Yeşil dönüşüm süreci, bir taraftan çok sayıda politika alanında ciddi mevzuat ve altyapı değişiklikleri gerektirirken diğer taraftan özel sektörün gerek üretim süreçlerini gerek şirket stratejilerini gözden geçirmesine sebep olacaktır. Bu çerçevede, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında tüm ilgili kamu kuruluşları ve özel sektör ile tüm paydaşların sürece dâhil olduğu 20 İhtisas Çalışma Grubu altında konu bazlı çalışmalar yürütülmektedir. Bakan yardımcıları başkanlığında kamu ve özel sektörün katılımıyla toplanan Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu (YMÇG) ise söz konusu teknik çalışmaların gelişimini takip ederek stratejik yönlendirme yapmaktadır.

Birçok ülke gibi Türkiye de iklim değişikliğiyle mücadele etme ve sanayisini yeşil, sürdürülebilir ve kaynak verimli bir ekonomik geçişe hazırlama zorluğuyla mücadele etmektedir. Bu süreçte tüketim ve üretim kalıplarına ilişkin perspektifin bütünüyle değişimi gerekmekte ve bu bağlamda özellikle enerji ve kaynak yoğun sektörlerde daha verimli ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir üretim yapısına ulaşmak için, döngüsel ekonomi ilkeleri ile endüstriyel karbonsuzlaşma girişimlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında sağlanan kamu, özel sektör ve akademi iş birliği ve teknik ihtisas alanlarındaki odaklı çalışmalar, kapsamlı yeşil dönüşüm sürecinin, bütüncül ve koordineli yürütülmesine imkân sağlamaktadır.

Yeşil ve dijital dönüşüm süreci, düşük karbonlu üretim, yeşil enerji dönüşümü, üretimde karbon ve çevre ayak izinin azaltılması ve kaynak-etkin, döngüsel ekonomi modelinin benimsenmesi, sürdürülebilir ulaşım ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması hedefleri çerçevesinde, yeni teknolojilerin adaptasyonu ve dijitalleşme ile bağlantılı yoğun bir yatırım ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Zira küresel olarak sürdürülebilir finansman altyapısının oluşturulması, ekonomik faaliyetlerin çevreyle uyumlu ve sürdürülebilir hâle getirilmesi ve iklim risklerinin yönetilmesi ihtiyacı ile bu alanda önemli gelişmeler kaydedilmektedir. Bu süreçte, bir yandan yeşil dönüşüm için gerekli finansman kaynakları yaratılırken diğer yandan bu kaynakların sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesine yönelik çalışmalar önem arz etmektedir. Bu çerçevede, Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında yeşil ve dijital dönüşümün her ayağı ayrıntılı ve ilgili paydaşların katılımıyla ele alınmakta; Türkiye’de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi, ulusal teşvik mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve uluslararası finansman kaynaklarının etkin kullanılması yönünde çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda özel sektör yeşil dönüşümünün geliştirilmesi için kullanılabilecek destek imkânlarına ilişkin bilgilerin tek çatı altında tüm paydaşların erişimine sunulması ve söz konusu destek olanaklarından azami fayda sağlanması amacıyla, Ticaret Bakanlığı resmî internet sitesinde yayımlanan “Yeşil Dönüşüme Yönelik Hedeflere Erişimde Kullanılabilecek Finansman İmkânları Belgesi ilk olarak 1 Nisan 2024 tarihinde yayınlanmış olup, söz konusu belge her üç ayda bir güncellenmektedir.

Türkiye, 2053 net sıfır hedefi doğrultusunda yeşil dönüşümü sağlayacak politikaların bütüncül olarak hayata geçirilmesi, Türkiye’nin dönüşmekte olan uluslararası ticaret sistemindeki yerinin güçlendirilmesi ve değer zincirlerindeki konumunun pekiştirilmesi amacıyla adımlar atmaktadır. Enerji-yoğun öncelikli sektörlerde düşük karbonlu üretime geçiş yol haritaları ile yeşil büyümeyi destekleyecek teknolojik dönüşüm yol haritalarının hazırlanması, döngüsel ekonomi eylem planı hazırlıkları, sürdürülebilir ürünlere yönelik mevzuat ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, temiz enerjiye geçiş ve enerji verimliliğinin artırılmasına yönelik stratejik planlamaların yapılması gibi çeşitli alanlarda somut gelişmeler sağlanmıştır.

Bu kapsamda Türkiye, enerji yoğun imalat sanayii sektörlerinde sera gazı salımının azaltılmasını sağlamaya yönelik düşük karbonlu üretime geçiş yol haritaları üzerinde çalışmaktadır. Bugüne kadar çelik, alüminyum ve çimento sektörlerinde çalışmalar tamamlanmıştır. Söz konusu yol haritaları ile birlikte, yeşil dönüşümün sağlanması ve karbon salımının azaltılması için sektör bazında gerekli teknolojiler, ek yatırım ihtiyacı ve politika adımları belirlenmiştir. Bu çalışmalar, çevre dostu endüstriyel ve teknolojik geçişe yönelik mali destek mekanizmalarının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. İlaveten, emisyon azaltım çabalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla ülkemize özgü bir Emisyon Ticaret Sistemi kurulması ve bu sistem ile uyumlu bir Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Öte yandan iklim değişikliği ile mücadele alanında atılacak adımlar ve eylemlerin, etkili iş birliği ve bilgilendirme ile başarılabileceğinden hareketle, özel sektör ve diğer paydaşlarla farkındalık artırma çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda çalışma grubu toplantıları, çalıştaylar ve seminerlerle yeşil ekonomiye yönelik bilinçlendirici faaliyetler yürütülmekte özellikle Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) uygulamasına uyum sürecine ilişkin ilgili kurum ve kuruluşlarla eğitimler düzenlenmektedir.

Bilindiği üzere en önemli ticaret ortaklarımızdan olan AB'nin öncülük ettiği Yeşil Mutabakat süreci, ekonomimiz açısından büyük bir fırsat sunmaktadır. Dolayısıyla SKDM, Döngüsel Ekonomi Eylem Planı, Yeşil Mutabakat Sanayi Planı gibi belgeler ve mevzuatlar, AB ile iş birliği fırsatlarının geliştirilmesini ve düzenli diyalogların tesis edilmesini gerektirmektedir. Ayrıca 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile Türkiye ile AB arasında kurulan Gümrük Birliği kapsamında, AB mevzuatı ile uyumlu hâle getirilen sanayi ve işlenmiş tarım ürünleriyle teknik engeller kaldırılmakta ve malların serbest dolaşımı, ilgili mevzuatında yer alan kurallara göre sağlanmaktadır.

Gümrük Birliği ile sağlanan bu entegrasyona hâle gelmemesi ve yeni iş birliği alanları oluşturulması kapsamında, AYM ile getirilen veya getirilmesi planlanan yeni mevzuat düzenlenmemelerinin Gümrük Birliğini olumsuz etkilememesi için AB ile temaslar sürdürülmektedir. Gümrük Birliğinden doğan çıkarların korunması ve uluslararası haklarımızın gözetilmesi amacıyla Avrupa Komisyonu ile üst düzey ve teknik toplantılar yapılmakta, ülke pozisyonumuz yazılı olarak iletilmektedir.

AB ile yapılan üst düzey ve teknik temaslarda finansmana erişim, mevzuat uyumu, ülkemizin AB teknik komitelerine katılımı ve yatay mekanizmalarına erişimi, ülkemizde atanmış uygunluk değerlendirme, doğrulama ve akreditasyon kuruluşlarının hizmetlerinin tanınması, SKDM'nin ayrımcı bir araç veya ticarete teknik bir engel hâline gelmemesi, döngüsel ekonomi kapsamında planlanan tedbirlerin meşru çevre koruma amaçlarının ötesine geçmemesi ve diğer ülkelerde ikincil ham maddeye erişimi kısıtlayacak sonuçlar doğurmamasına yönelik ülke pozisyonumuz düzenli olarak gerek AB ile gerekse ikili ve uluslararası platformlarda paylaşılmaktadır.

4-5 Aralık 2024 tarihli 40. Gümrük Birliği Ortak Komitesi (GBOK) toplantısında SKDM ve Atık Sevkiyatı başta olmak üzere, Yeşil Mutabakat çerçevesinde oluşturulan AB Stratejilerinin Gümrük Birliği ile bağlantısının teknik olarak çalışılması ve bir diyalog mekanizması tesis edilmesinde mutabık kalınmıştır. Söz konusu toplantıda ülkemizin AB SKDM'ye ilişkin pozisyonu muhataplarımıza iletilmiş ve Gümrük Birliği ile elde edilmiş haklarımızın korunması amacı çerçevesinde, ekonomimizin bu yeni standartlarla uyumlu hâle getirilmesi için başlatılan temel girişimler hakkında Avrupa Komisyonu'na bilgi verilmiştir.

Ayrıca Dünya Bankası (DB) tarafından yürütülmekte olan Türkiye Yeşil Büyüme Analitik Danışmanlık Programı altında, Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişinin makroekonomik ve ticari etkileri ile döngüsel ekonomiyi hızlandıracak öncelikli sanayi sektörlerinin değerlendirilmesine ilişkin bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmanın *ticari etkiler* başlığında, AB'nin döngüsel ekonomi politikalarının tekstil ve konfeksiyon ile otomotiv ve yan sanayi sektörlerinde Türkiye-AB ticaretine etkileri ele alınmıştır.

AB'nin yanı sıra ülkemizin çıkarlarının korunması amacıyla DTÖ, OECD ve BM gibi çok taraflı örgütlerde çalışmalar yakından takip edilmekte, yeni uluslararası kurallara yön verme amacıyla ilgili platformlara aktif katılım sağlanmaktadır.

Yeşil ekonomiye geçiş sürecine ilişkin birçok konu uluslararası örgütler nezdinde ele alınmakta ve İklim Kulübü ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamındaki diğer girişimler ile G20 gibi platformlarda yeşil dönüşüm hedefleri için uluslararası iş birlikleri geliştirilmekte ve ticaretin benzer hedefler doğrultusunda gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Yeşil ve Döngüsel Bir Ekonomi

Ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılması, kısıtlı kaynakların verimli kullanılması ile sürdürülebilir bir büyüme ve istihdam ortamı tesis edilmesinin yanı sıra, iklim değişikliği hedeflerine ulaşılması ve biyoçeşitlilik kaybının önlenmesi amacıyla döngüsel ekonomiye geçiş önemli bir yol haritası niteliğindedir. Ham madde temininden üretime, tüketim ve üretim sonrası süreçlere kadar ürünün yaşam döngüsünün tamamında yeni bir yaklaşım getiren bu yeni ekonomik model ile “satın al - kullan - çöpe at” şeklindeki doğrusal ekonomi modelinden vazgeçerek, Yeniden “kullan - tamir et – dönüştür” anlayışının yerleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu itibarla, AB tarafından 11 Mart 2020 tarihinde “Döngüsel Ekonomi Eylem Planı” açıklanarak ekonominin genelinde ürünün yaşam zincirinin her aşamasında döngüsel bir yaklaşımın benimsenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu döngüsel dönüşüm için kaynak yoğun, sera gazı ve atık salınımına en çok neden olan elektronik ve bilişim teknolojileri, bataryalar/piller, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler öncelikli sektörler/ürün grupları olarak belirlenmiştir.

Döngüsel Ekonomi

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca, döngüsel ekonomiye geçişe yönelik kilit paydaşların mevcut durumunu, boşlukları, ihtiyaçları ve olası çözümleri belirlemek ve ulusal ve sektörel döngüsellüğün sistematik olarak hesaplanması için mevcut veri altyapısını toplamak üzere bir pazar araştırması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile öncelikli sektörler belirlenmiş, belirlenen sektörlerle yönelik detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmalarına başlanmıştır.

Yine öncelikli sektörlerin belirlenerek ihtiyaçlarının tespit edilmesi kapsamında “Türkiye’nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi (DEEP)” isimli IPA II Dönemi projesi kapsamında Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır. 11 Şubat 2025 tarihinde tamamlanmış olan proje kapsamında, Türkiye genelinde daha verimli kaynak ve atık yönetimine katkıda bulunan döngüsel ekonomiye geçişin teşvik edilmesi; AB Döngüsel Ekonomi Modeli doğrultusunda Türkiye’nin döngüsel ekonomiye geçişte kurumsal ve teknik kapasitesinin güçlendirilmesi; ülke şartlarına uygun kapsamlı bir Ulusal Strateji ve Eylem Planının hazırlanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, Sektörel Etki Analizi Raporunun hazırlanmasını müteakip Eylem Planı 2025 yılında tamamlanmıştır.

Tüketici Hakları

Tüketici koruma mevzuatının yeşil dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun olarak güncellenmesi amacıyla oluşturulan Sürdürülebilir Nihai Tüketim İhtisas Çalışma Grubu tarafından yürütülen çalışmalar kapsamında, başta AB olmak üzere tüm dünyada ve Türkiye’de yürütülen çalışmalar, alınan kararlar ve ortaya çıkan gelişmeler yakından takip edilmektedir. Adı geçen İhtisas Çalışma Grubu’nun 28/11/2023 tarihli 2. toplantısında, sürdürülebilir ürün yaklaşımı çerçevesinde ürünlerin ekotasarım gerekleri, ürünlerin çevre etiketlemesi (eco-labelling) ve Türkiye’de geçerli olan “Yenilenmiş Ürün Sistemi” konuları detaylıca ele alınmıştır.

Tüketicilerin bilgilendirilmesi, sürdürülebilirlikle ilgili yanlış bilgilerin engellenmesi ve doğru bilgiye erişimin kolaylaştırılması amacıyla Yeşil Dönüşüm İçin Tüketicinin Güçlendirilmesi Direktifi kabul edilmiş, firmaların yeşil beyanlarının doğrulanmasına yönelik Yeşil Beyanlar Direktifi Taslağı ve ürünlerin tamir süreçlerine ilişkin, Ürünlerin Tamirine İlişkin Ortak Kurallar Direktifi açıklanmıştır. Böylece yeşil aklanmanın önlenmesi konusunda da aşama kaydedilmiştir.

Sekretarya hizmetleri Ticaret Bakanlığınca yürütülen Reklam Kurulunun 2023 faaliyetleri kapsamında; çevreye ilişkin beyanlar içeren ticari reklamların incelenmesi, “yeşil aklamaların” engellenmesi ve tüketicilere sunulan mal ve hizmetlerin satış ve tanıtımlarında, tüketicilerin çevreye ilişkin hassasiyetlerinin istismar edilmemesi, mal ve hizmetlerin doğaya zararsız ve doğal yaşamı koruyucu olduğu yönünde yanıltıcı iddiaların engellenmesi amacıyla Reklam Kurulunun 13/12/2022 tarihli ve 328 sayılı toplantısında ilke kararı olarak kabul edilen “Çevreye İlişkin Beyanlar İçeren Reklamlar Hakkında Kılavuz” hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Yeşil aklama (Greenwashing) ile ilgili olarak ICPEN (International Consumer Protection and Enforcement Network) bünyesinde oluşturulan çalışma grubuna aktif katılım sağlanmış, ayrıca çevreye ilişkin beyanlara dair oluşturulan AB direktif önerisi de etraflıca incelenmiştir. Böylece yeşil aklama konusunda uluslararası alanda yürütülen çalışmalar ve gelişmeler yakından takip edilmiştir.

Yeşil Finansman

Yeşil finansman ekosisteminin iyileştirilmesi, sürdürülebilir finansman altyapısının oluşturulması, ekonomik faaliyetlerin çevreyle uyumlu ve sürdürülebilir hâle getirilmesi, iklim risklerinin yönetilmesi ihtiyacı, çevresel ve sosyal sorumluluk anlayışının giderek artmasıyla birlikte hem Türkiye’de hem de dünyada önemini korumakta, başta AB ülkeleri olmak üzere pek çok ülke tarafından bu alanda önemli adımlar atılmaktadır.

Bu çerçevede AB, önümüzdeki on yıl içerisinde Yeşil Mutabakat kapsamında yer alan hedeflere yönelik 1 trilyon avroluk bütçeyi sürdürülebilir yatırımlara yönelteceği taahhüdünü vermiştir. AB, 2021-2028 çok yıllık bütçesinin %30'unu yeşil yatırımlara tahsis ederken *NextGenerationEU*, *NextGenerationEU green bonds*, *Recovery and Resilience Facility* gibi finansal programlarla yeşil dönüşümü desteklemekte, böylece yapılan yatırımların hem özel sektörü hem de kamu sektörünü harekete geçirmesi beklenmektedir.

Bu süreçte bir yandan yeşil dönüşüm için gerekli finansman kaynakları yaratılırken diğer yandan bu kaynakların sürdürülebilir yatırımlara yönlendirilmesine yönelik çalışmalar önem arz etmektedir. Nitekim yeşil dönüşüm için gerekli kaynakların yaklaşık yüzde 80'inin özel sektör tarafından yaratılacağını öngören AB'nin, yeşil finansman ekosisteminin geliştirilmesine yönelik bir dizi çalışma yürüttüğü görülmektedir. Bu kapsamda, Kasım 2023'te AB Konseyi ve Parlamentosu tarafından "Yeşil Tahvil Standartları Tüzüğü 40" kabul edilmiş; böylece yatırımcıların sürdürülebilir şirketleri seçmesine ve yeşil aklama veya yanıltıcı iklim dostu iddialardan kaçınmasına yardımcı olmak amacıyla "yeşil tahvil" ihraç eden şirketler için yeni standartlar onaylanmıştır. Öte yandan, 2050 yılına kadarki net sıfır hedefine ve iklim dışındaki daha geniş çevresel hedeflere uygun ekonomik faaliyetlere ilişkin kriterleri tanımlayan bir sınıflandırma sistemi olan ve 12 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanan AB taksonomisine, 13 Haziran 2023 tarihinde yayınlanan sürdürülebilir finans paketiyle birlikte yeni aktiviteler eklenmiş ve Çevresel Sosyal Yönetişim (ÇSG)/*Environmental Social Governance* (ESG) kriterleri bağlamında piyasada şeffaflık artırıcı yeni kurallar getirilmiştir.

Bunun yanı sıra AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi 41 (Corporate Sustainability Reporting Directive- CSRD) Ocak 2023'te yürürlüğe girmiş, şirketlere iklim hedefleri doğrultusunda ortak kriterlere dayalı olarak ÇSG alanlarında açıklamalarda bulunacakları ayrıntılı raporlama yükümlülükleri getirmiştir. Komisyon, ikincil mevzuat yoluyla daha önce EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) tarafından taslak olarak yayımlanan 12 adet sürdürülebilirlik raporlama standardını 31 Temmuz 2023 tarihinde kabul etmiş, böylece firmaların sürdürülebilirlikle ilgili karşılaştırılabilir, ihtiyaca ve gerçeğe uygun bilgi sunmasını temin edecek bir düzenleme getirmiştir. 17 Ekim 2023'te Direktif için iki yıllık erteleme teklifi kabul edilmiş ve Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının (ESRS) benimsenmesi için son tarih 2026 yılına ötelenmiştir. Direktif, AB içi işletmelerden; borsaya kote işletmeleri, sigorta ve kredi kuruluşlarını ve büyük işletmeleri (50 milyon avro net satış hasılatı, 25 milyon avro aktif büyüklük ve 250 çalışan) kapsamına almaktadır. AB dışı işletmelerden de takip eden iki yıl boyunca AB ülkelerinde 150 milyon avro hasılat elde eden ve buna ek olarak AB üye ülkelerinde Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi kapsamında bir bağlı ortaklığı bulunan ya da AB üye ülkelerinde bulunan bir şubesi önceki yıldan 50 milyon avro daha fazla hasılat elde etmiş olanlar AB düzenlemelerine tabi olacaktır.

Bu nedenle Türkiye’de faaliyette bulunan bazı işletmeler, doğrudan AB Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifine tabi olabilecek, bazı işletmeler ise AB işletmeleri ile ticari ilişkileri (örneğin tedarik zincirinde yer alması) sebebiyle bu işletmelerin raporlamasına bilgi sağlamak yoluyla dolaylı olarak raporlama yapmak zorunda kalabilecektir. Yeşil Mutabakat Eylem Planı kapsamında sürdürülebilir, kaynak etkin ve yeşil bir ekonominin gelişiminin desteklenmesi için hayati önem teşkil eden *yeşil finansman* başlığı üç temel ayak üzerine kurgulanmış olup bunlar, Türkiye’de yeşil finansmanın gelişimini sağlayacak ekosistemin güçlendirilmesi, ulusal teşvik mekanizmalarının gözden geçirilmesi ve uluslararası finansman kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasıdır.

Türkiye’nin yeşil finansman ekosisteminin güçlendirilmesine yönelik faaliyetleri ise şu şekilde ifade edilebilir:

- ✦ Türkiye’de iklim değişikliği ile mücadele ve sanayinin yeşil dönüşümü için gerçekleştirilen çalışmalardan ilki, iklim risklerinin doğru hesaplanması yoluyla iklim direncini ve iklim değişikliğine uyumu artırmak için tasarlanmakta olan taksonomi mevzuatı hazırlıklarıdır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda Fransız Kalkınma Ajansı ile “Türkiye’de Raporlama Kılavuzlarının Hazırlanması ve Yeşil Taksonominin Potansiyel Kullanıcılarının ve Faydalanıcıların Belirlenmesi Projesi” yürütülmekte olup, AB taksonomisine paralel biçimde kurgulanmakta olan taksonomi çalışmalarının 2024 yılında sonuçlandırılması planlanmaktadır.
- ✦ Söz konusu proje kapsamında:
 - Taksonomi konusunda küresel örnekler incelenmiş, finansal sistemdeki taksonominin potansiyel kullanıcılarının analizi yapılmış, taksonomi için raporlama kılavuz ve rehberleri geliştirilmiş olup proje çıktıları yayımlanmıştır.
 - Sürdürülebilir finans, taksonomi ve sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin küresel ölçekte ve AB’de gerçekleşen gelişmeleri değerlendiren, Türkiye’de taksonomi kapsamında gerçekleşen gelişmeler ve bundan sonraki yol haritasına ilişkin “Taksonomi Çerçeve Dokümanı” yayımlanmıştır.
 - Taksonomi Teknik Uzman Grubu çalışmaları için ilgili yönerge yayımlanmış, bu yönerge kapsamında ilk Teknik Uzman Grubu toplantısı 25 Mayıs 2023, ikinci toplantı ise 13 Eylül 2023 tarihinde ilgili paydaşların katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

- Teknik Uzman Grubu toplantıları ve çalıştaylar sonucunda ulusal taksonomiye dair temel unsurların belirlenerek bir çerçeve mevzuat taslağının oluşturulması planlanmaktadır. Bunun yanı sıra azaltım ve iklim değişikliğine uyuma ilişkin mevzuatın 2025 yılının ilk çeyreğinde tamamlanması, su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması, döngüsel ekonomiye geçiş, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ile restorasyonuna ilişkin mevzuatın ise 2026 yılında tamamlanması öngörülmektedir.
- Kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının önem kazanması ile Türkiye’de de Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), işletmelerin sürdürülebilirlik raporlamasını yapacağı Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS raporlama çerçevesi) ile ilgili güvence denetim standartlarını belirleme, bağımsız denetim kuruluşları ile bağımsız denetçileri yetkilendirme, konuya ilişkin güvence denetimlerinin yapılmasını temin etme ve yapılan denetimlerin ilgili standartlara uygunluğunun gözetimini sağlama hakkında çalışmalarını yürütmektedir.
- Bu çerçevede, KGK tarafından Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulunca (ISSB) yayımlanan UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ile UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar standartları Türkçeye çevrilmiş, Uluslararası Bağımsız Denetim ve Güvence Denetimi Standartları Kurulu (IAASB) tarafından yayımlanan Güvence Denetim Standartları ile bu standartlara ilişkin uygulama rehberi de (Örn: GDS 3410 Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri) mevzuata kazandırılmıştır.
- ISSB’nin Haziran 2023’te söz konusu iki standardın nihai hâllerini yayımlaması üzerine, KGK ve ISSB arasında resmî olarak telif anlaşması imzalanmış, böylece UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamaların nihai hâlleri, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının uygulanmasına ilişkin 29/12/2023 tarihli ve 32414 (1.M) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Uygulama Kapsamının Belirlenmesi” adlı karar ile mevzuata kazandırılmıştır. Ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması hakkında işletmeler ve kamuoyu nezdinde farkındalık oluşturulması, güncel gelişmelerin kamuoyuyla paylaşılması için KGK tarafından bir web sitesi de tasarlanmış ve kamuoyunun kullanımına açılmıştır.

- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda yapılan değişiklikle, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının uygulama kapsamının belirlenmesi de KGK’nın yetkisine bırakılmıştır. Bu çerçevede “Sürdürülebilirlik Raporlaması” belirlenen kapsama tabi işletmelerden, aşağıda belirtilen ölçütlerden en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler için 01/01/2024 tarihinden itibaren zorunlu hâle getirilmiştir. TSRS kapsamında belirlenen eşik değerler:
 - » Çalışan sayısı: 250 kişi
 - » Aktif toplam: 500 milyon Türk Lirası
 - » Yıllık net satış hasılatı: 1 milyar Türk Lirası
- ✿ Zorunlu olmamakla birlikte, kapsam dışında yer alan işletmeler de gönüllülük esasına göre TSRS’ye uygun raporlama yapabilmekte olup, kapsamda yer alan kurumlar, sürdürülebilirlik performanslarını daha detaylı bir şekilde raporlamak ve TSRS standartlarına uygun bir biçimde bilgi sunmakla yükümlüdürler. Bu düzenleme ile finansal büyüklüğü, gelir düzeyi ve çalışan sayısı açısından önemli bir etki yaratan kurumların sürdürülebilirlik alanında daha şeffaf ve kapsamlı bir raporlama yapmalarının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. İlerleyen dönemlerde ise belirlenmiş olan hadlerin düşürülmesi suretiyle TSRS uyarınca zorunlu raporlama yapacak olan şirketlerin kapsamının genişletilmesi hedeflenmektedir.
- ✿ Sürdürülebilirlik raporlarının güvenilirliğinin ve uluslararası geçerliliğinin arttırılması amacıyla zorunlu sürdürülebilirlik raporlaması yapacak olan işletmelerin söz konusu raporları için güvence almaları zorunlu kılınacaktır. Bu sebeple sürdürülebilirlik raporlarına ilişkin güvence denetimlerini üstlenecek olan denetçi ve denetim kuruluşları KGK tarafından ayrıca yetkilendirilecektir.
- ✿ AB düzenlemeleriyle uyumlu olarak yürütülecek olan güvence denetimlerinin bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması, denetime olan güven ile denetimin kalitesinin artırılması ve yürütülen denetimlerin belirlenen standart ve düzenlemelere uyumunu gözetmek amacıyla KGK tarafından yürütülecek olan kamu gözetimi yapısı tahsis edilecektir.
- ✿ Yeşil finansman ekosisteminin geliştirilmesi kapsamında, TCMB 2021 yılı Aralık ayında “Finansal Sistem Yeşillendirme Ağı” olarak bilinen NGFS’ye üye olarak ilgili uluslararası girişimlerde de yer almaya başlamıştır. Bunun yanında, G20 bünyesindeki Sürdürülebilir Finans Çalışma Grubu çalışmalarına da katkıda bulunulmakta, sürdürülebilir finans konusundaki veri eksikliklerini gidermek üzere 2023 yılı Kasım ayından itibaren haftalık olarak yurt içi yerleşiklerce yurt içi ve yurt dışı piyasalarda ihraç edilen Çevresel, Sosyal ve Yönetişimsel (ÇSY) borçlanma senetleri ile bu varlıkları ellerinde tutan sektörlere ilişkin veri yayımlanmaktadır.

- ✱ Bankaların yeşil finans ekosistemindeki yerini güçlendirmeye yönelik çalışmalar çerçevesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) koordinasyonunda gerçekleşen faaliyetler özet olarak aşağıda sıralanmıştır:
 - 27 Aralık 2021 tarihli “Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı” çerçevesinde BDDK tarafından belirlenen 2022-2025 dönemi politikaları hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, 2022 yılının ilk yarısı içerisinde, planın temel stratejik amaçlarından olan iklimle bağlantılı risklerin etkin analizine ve yönetilmesine yönelik olarak geçiş riskleri ve fiziksel riskler konusunda iki pilot çalışma gerçekleştirilmiş ve çalışmaların yöntem, bulgu ve sonuçları Kurumun web sayfasında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Geçiş risklerinin analizi amacıyla, AB Yeşil Mutabakatı çerçevesinde 2026 yılından itibaren mali yükümlülükleri başlayacak olan SKDM’nin Türk bankacılık sektörü üzerinde ilk aşamada yol açabileceği potansiyel etkileri değerlendirebilmek amacıyla BDDK tarafından tüm bankaların katılımıyla etki analizi çalışması gerçekleştirilmiştir.
 - BDDK ve Türkiye Bankalar Birliği iş birliği ile 2022 yılı başında teşkil edilen “Yeşil Varlık Rasyosu Çalışma Grubu” bünyesinde, bankaların bilançolarındaki yeşil varlıkların toplam varlıklara oranının hesaplamasına esas teşkil edecek ve ulusal taksonomi yürürlüğe girene kadar geçici taksonomi olarak kullanılabilecek metodoloji taslağı hazırlanmıştır.
 - Bu çerçevede Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum süreci kapsamında bankaların iklimle ilgili hedeflere katkısını ölçmeyi hedefleyen Yeşil Varlık Oranı Hakkında Tebliğ Taslağı, 1 Ekim 2023 tarihinde yayımlanarak ilgili tarafların görüşlerine sunulmuştur. Söz konusu Tebliğ ile, sınai ve ticari kuruluşlara yeşil dönüşüm ile ilgili genel kriterler sunulması, kuruluşların sürdürülebilirlik performansının karşılaştırılabilmesi, yurt içi yatırımların yeşil alanlara yönlendirilmesi ve uluslararası yeşil finansal piyasalarından Türkiye’nin reel sektörüne kaynak aktarılması hedefleri doğrultusunda yeşil varlık oranı hesaplanması için bir metodoloji oluşturulması amaçlanmaktadır.
 - “Sürdürülebilir Bankacılık Stratejik Planı (2022-2025)” uyarınca 2022 yılı başında BDDK ve TBB iş birliği ile “Sürdürülebilir Bankacılık Çalışma Grubu” teşkil edilmiş olup sürdürülebilir bankacılık konularında bankalar arasında bilgi ve tecrübe paylaşımı sağlanmaktadır.

- Türk finans sektörünün iklimle bağlantılı finansal riskleri yönetme ve sürdürülebilir ekonomiye geçiş sürecini destekleme kapasitesinin değerlendirilmesi ve geliştirilebilmesi amacıyla Türkiye’nin talebi doğrultusunda, Finansal Sektör Değerlendirme Programı (FSAP-Türkiye) çalışmalarına “iklim riskleri” ve “yeşil finansman” konuları ilk kez dâhil edilmiştir. Bu çerçevede, 2022 yılının ilk yarısında IMF ve Dünya Bankası yetkililerinden oluşan FSAP heyeti tarafından, başta BDDK olmak üzere ilgili finansal otoritelerin de katkılarıyla, söz konusu başlıklar altında detaylı inceleme ve değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir.
- 27/04/2023 tarihli BDDK Kararı ile “Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik” kapsamında, Türkiye’de üretilen elektrik motorlu taşıtlara yönelik tüketici kredileri için vade ve kredi-değer oranı sınırları yükseltilerek düşük emisyonlu taşıt finansmanı için daha avantajlı koşullar sağlanmıştır.
- Türk bankacılık sektörünün iklimle bağlantılı finansal riskleri yönetme kapasitesini artırmayı teminen BDDK tarafından “İklimle Bağlantılı Finansal Risklerin Etkin Yönetimi Hakkında Rehber Taslağı” hazırlanmış ve ilgili tarafların görüşlerine açılmıştır. Basel Bankacılık Komitesinin 2022 yılında yayımladığı “İklimle Bağlantılı Risklerin Etkili Şekilde Yönetilmesine ve Denetlenmesine Yönelik İlkeler” esas alınarak hazırlanan Rehber Taslağının ilgili tarafların görüşleri alındıktan sonra yayımlanması planlanmaktadır.
- 2023 yılında, bankaların iklimle bağlantılı geçiş risklerine yönelik ısı haritası metodolojisi oluşturulması amacıyla BDDK’nın da katılımıyla TBB temsilcilerinden oluşan bir teknik çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubunun 2024 yılı içerisinde metodoloji taslağını tamamlaması öngörülmektedir.
- 2023 yılında, Türkiye’de faaliyet göstermekte olan bankaların çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ve iklimle bağlantılı finansal risklere dair strateji ve politikaları, hedef ve taahhütleri, kurumsal yapılanmaları, risk yönetimi ve raporlama uygulamaları, finansman faaliyetleri ve performansları konusunda sektörel düzeyde, uygun kapsam ve detayda, güncel ve güvenilir bilgi ve verilerin oluşturulması amacıyla “Sürdürülebilir Bankacılık Soru Seti” hazırlanmıştır.
- İklimle bağlantılı finansal risklere yönelik analiz kapasitesini artırmak amacıyla 2023 yılında BDDK ve Dünya Bankası arasında teknik yardım projesi başlatılmıştır. Proje kapsamında, iklimle bağlantılı risklerin stres testi/senaryo analizi yoluyla analiz edilerek değerlendirilmesi ve oluşturulacak yaklaşımın BDDK’nın gözetim sistemine entegre edilmesi amaçlanmaktadır. Hâlihazırda veri ihtiyacı ve metodoloji konularında çalışmalar devam etmektedir.

- ✦ Sermaye piyasalarında yeşil finansman ekosisteminin geliştirilmesine yönelik olarak SPK'nın 2022-2026 dönemi Stratejik Planı'nda yer alan sürdürülebilir finans uygulamalarının geliştirilmesine yönelik hedefi kapsamında;
 - Sürdürülebilirlik ile ilgili Sermaye Piyasası Kanun değişikliği çalışmaları,
 - Yatırımcıların, şirketlerin sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarını takip edebilmeleri için borsa şirketi sürdürülebilirlik raporlama çerçevesinin uluslararası standartlarla uyumlu olarak güncellenmesi,
 - Yeşil ve Sürdürülebilir Borçlanma Araçları/Kira Sertifikaları Rehberi kapsamının sosyal tahvil, geçiş tahvili, sürdürülebilirlik bağlantılı tahvil gibi diğer yenilikçi borçlanma araçlarının da dâhil edilerek genişletilmesi,
 - Kurumsal yatırımcılar için sorumlu yönetim ilkeleri ve bu ilkelerin uygulanmasına ilişkin düzenleme yapılması yönünde çalışmalar yürütülmüştür.
- ✦ Yine sermaye piyasalarında sürdürülebilir finans altyapısının düzenlenmesi ve piyasa bakımından geliştirilmesi amacıyla;
 - Borsa İstanbulun Ana Pazar, Yıldız Pazar ve Alt Pazarında işlem gören şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim alanındaki performansının ve bu alandaki risk yönetiminin kamuya açıklanması amacıyla SPK, Kurumsal Yönetim Tebliği Eki olarak 2 Ekim 2020 tarihinde Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesini yayımlamıştır. Düzenleme ile borsa şirketlerinin çevre ve topluma etkilerini “uy ya da açıkla” ilkesine göre bir dizi gönüllü kural çerçevesinde, yıllık olarak faaliyet raporunda kamuya açıklaması yükümlülüğü getirilmiş, uluslararası standartlara uyum teşvik edilmiştir.
 - Şirketler tarafından yapılacak sürdürülebilirlik raporlamasının yatırımcılar tarafından daha anlaşılabilir hâle getirilmesi ve standardizasyon sağlanması için 23/06/2022 tarihinde SPK tarafından yayımlanan Sürdürülebilirlik Raporu şablonu kullanılarak kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden yapılmasına karar verilmiş, söz konusu raporlamalar 2023 yılında Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından XBRL formata taşınarak, bu alanda veri üretimi mümkün hâle getirilmiştir.
 - 2021 yılında bankalarca ilk kez sürdürülebilir sermaye benzeri kira sertifikası ve ortaklığa dayalı yeşil kira sertifikası ihraçları gerçekleştirilmiştir.

- Uluslararası Sermaye Piyasaları Birliğinin (ICMA) “Yeşil Tahvil İlkeleri esas alınarak 2022 yılında yayımlanan “Yeşil Borçlanma Aracı, Sürdürülebilir Borçlanma Aracı, Yeşil Kira Sertifikası, Sürdürülebilir Kira Sertifikası Rehberi” kapsamında, çevreye ve iklime olumlu katkı sağlayacak ve sürdürülebilirliği destekleyecek proje finansmanın sermaye piyasasında uluslararası sürdürülebilir finansman yaklaşımları ile yapılması için düzenleyici bir çerçeve hazırlanmıştır. Rehber kapsamındaki yeşil ve sürdürülebilir borçlanma araçları ve kira sertifikaları ihracı için SPK, Borsa ve MKK ücretlerinde yüzde 50 oranında indirim uygulanmaktadır.
- Türkiye’nin sürdürülebilir tahvil ihracı 2007- 2023 (ilk çeyrek) itibarıyla 8,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Yeşil Dönüşüm Kapsamında Ulusal Finansman İmkânları

Yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesinde ortaya çıkacak finansman ihtiyaçlarının karşılanmasının bir diğer ayağı kamu destekleridir. Bu kapsamda çeşitli alanlarda gerçekleştirilen çalışmalar aşağıda özetlenmektedir:

✦ Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (YTAK) Programı:

26/11/2023 tarihli ve 32381 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Yatırım Projelerinin Stratejik Öncelik ve Teknik Değerlendirmesine Dair Tebliğ” ile TCMB tarafından 24/11/2023 tarihinde yayımlanan “Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi/Finansmanı Uygulama Talimatı” çerçevesinde yeni bir “Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (YTAK) Programı” başlatılmıştır. Nitelikli yatırımları desteklemek için oluşturulan YTAK çerçevesinde 1 milyar TL ve üzeri düzeyde yatırım projeleri için 284 üründen oluşan Stratejik Öncelikli Ürün ve temiz enerji ve karbon salımı azaltımına yönelik konuları da içeren 261 başlıktan oluşan Teknoloji Alanları Listesi yayımlanmıştır.

- Programdan yararlanmak isteyen yatırımcılar için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Teknoloji/Strateji Puanı (TSP) hesaplanacak olup, firmaların yatırım projeleri için alacakları TSP'ler göz önünde bulundurularak toplam yatırım tutarı en az 1 milyar lira olan yatırım projelerine aracı bankalar kanalıyla azami 10 yıl vadeli olarak kullanılacak kredilerin faiz oranı, TSP değeri, yatırım kapsamında yurt dışından sağlanan finansman oranı ve finansal sağlamlık değerlendirmesine bağlı olarak yüzde 30 ile yüzde 15 aralığında belirlenecektir.
- Yeni YTAK Programına yıllık 100 milyar TL limit ayrılmış olup, program kapsamında 3 yıl boyunca toplam 300 milyar TL limit tahsis edilmesi planlanmaktadır. Anılan program kapsamında verilecek Teknoloji/Strateji Puanı (TSP) başvuruları Bakanlıkça 20/12/2023 tarihi itibarıyla alınmaya başlamıştır.

✿ Uluslararası finansmana erişim:

- Yeşil dönüşüm eylemlerinin esasen iklim değişikliği ile mücadele eylemleri olduğu da dikkate alındığında, hiçbir ülkenin öz finansman kaynakları ile bu değişimi gerçekleştirebilmesi mümkün görülmemektedir. Bu itibarla, Türkiye'nin AB finansman imkânları da dâhil uluslararası finansmana erişiminin artırılması yönünde çalışmalar yürütülmeye devam etmektedir.

✿ Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) Fonları:

- Türkiye'nin aday ülke olarak faydalanmakta olduğu Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın (IPA) III. Dönemi programlaması kapsamında yeşil mutabakat hedeflerine katkı sağlayacak 23 milyon avroluk 6 proje, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. İlaveten, Birlik programlarından Ufuk Avrupa, Erasmus+, Dijital Avrupa, Avrupa Dayanışma Programı ve Tek Pazar programları Türkiye'deki kurum ve kuruluşların başvurusuna açık olup, Yeşil Mutabakat Eylem Planının hedeflerine uygun projelere finansman ve destek sağlanabilmektedir.
- 2014-2020 yıllarını kapsayan IPA II döneminde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının uygulamakta olduğu Rekabetçilik ve Yenilik Sektör Operasyonel Programı (RYSOP) kapsamında, Türkiye'nin sürdürülebilir ve kaynak etkin bir ekonomiye geçişine ve Avrupa Yeşil Mutabakatı ile öngörülen kapsamlı değişikliklere doğrudan ve/veya dolaylı katkı sağlaması amacıyla 4 proje desteklenmektedir. Bu projelerin toplam bütçeleri yaklaşık 19 milyon avrodur.

- IPA III Döneminin 2023 yılı programlaması kapsamında “yeşil dönüşüm” ve “döngüsel ekonomi” tematik başlıkları öncelikli alan olarak belirlenmiştir. IPA III Dönemi altında doğrudan yeşil dönüşüme hizmet etmek üzere, çevreye verdikleri zarar, GSMH içindeki önemli payları ve üretim ve ihracat alanlarında AB ülkeleriyle olan bağımlılıkları göz önünde bulundurularak birincil olarak tekstil ve hazır giyim, ikincil olarak da kimya ile lojistik/ uluslararası taşımacılık sektörlerini hedefleyen, AB katkısı 6 milyon avro, Türkiye katkısı ise 1 milyon avro olmak üzere toplam 7 milyon avro bütçeli “Tekstil, Kimya ve Uluslararası Ulaşımın Anahtar Sektörlerinde Sanayinin Sürdürülebilir Dönüşümüne Destek Projesi”nin desteklenmesi onaylanmıştır.
- Projenin nihai yararlanıcısı İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleridir [İTKİB]. Proje Türkiye İhracatçılar Meclisi [TİM] çatısı altında yürütülmekte olup, İTKİB bünyesindeki İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği [İHKİB] ve İstanbul Tekstil ve Ham Maddeleri İhracatçıları Birliği [İTHİB] ile birlikte, İstanbul Kimyevi Maddeler ve Mamulleri İhracatçıları Birliği [İKMİB] ve Uluslararası Nakliyeciler Derneği [UND] projede yer almaktadır.
- Proje ile sektördeki sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik çalışmalara katkı sağlanması planlanmakta olup, Türkiye’de tekstil ve hazır giyim sektörü temelinde, lojistik ve kimya sektörleri katılımında karbon ayak izi çalışmalarında politika ve stratejilerin geliştirilmesi, karbon ayak izi ölçümü ve azaltılmasına öncülük edilmesi ve finansman mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik kurumlar arası iş birliklerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında karbon ayak izi ve ürün yaşam döngüsü odağında KOBİ’lere eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanarak kurumsal kapasitenin artırılması, farkındalık oluşturulması ve ölçümlerin KOBİ’ler bünyesinde devam ettirilmesi teşvik edilerek sürdürülebilirlik hedeflenmektedir. Geliştirilmesi planlanan karbon emisyon ölçüm yazılımı ile TİM çatısı altında sektörler arası karbon emisyonunun azaltılmasının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması planlanmaktadır.
- TÜBİTAK 1512-Teknogirişim Sermayesi Desteği Programı (Bireysel Genç Girişim-BiGG) ile 2018 yılından bu yana büyük çoğunluğu Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum kapsamındaki ihtiyaçlara çözüm oluşturan, öncelikli ar-ge ve yenilik konularına odaklanan projeler kabul edilmektedir. Destek programları çerçevesinde Yeşil Mutabakat önceliklendirilmekte olup 1501, 1505, 1507 ve 1707 çağrılarında Yeşil Mutabakat için ek puan uygulamasına geçilmiştir. 1707 kodlu Sipariş Ar-Ge Destek Programı da teknolojiye ihtiyaç duyan firmalar ile teknolojiyi geliştiren KOBİ’leri buluşturmaktadır.

✿ Türkiye Yatırım Platformu (TYP):

- Avrupa Komisyonu, IPA III döneminde özellikle çevre, ulaştırma, rekabetçilik, enerji gibi altyapı yatırımları gerektiren sektörlerde hibe ve kredinin bir arada kullanılacağı harmanlanmış (karma) finansman yöntemini hayata geçirmek ve uluslararası finansal kuruluşlar aracılığıyla kullanılacak kredilere garanti sağlamak için TYP'yi oluşturmuştur.
- Uluslararası finansal kuruluşların 2022 yılı nisan ayında belediyeler ve kamu iştirakleri (sub-sovereign commercial) ile özel sektör için açılan TYP'nin ilk çağrısında sunmuş oldukları yatırım programlarının değerlendirildiği Operasyonel Kurul Toplantısı 25 Ocak 2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda olumlu olarak değerlendirilen ve stratejik hedefleri arasında Avrupa Yeşil Mutabakatının da yer aldığı yatırım programları aşağıda yer almaktadır:
 - » TYP altında EFSD+/Türkiye Yatırımı Platformu için proje havuzu oluşturma projesi kapsamında, 2023 yılı süresince Karbonsuzlaşma ve Enerji, Döngüsel Ekonomi ve Atık Yönetimi, Tarım, Biyoçeşitlilik ve Doğa Koruma, Alternatif Yakıtlar, Havacılık ve Denizcilik, Yeşil Finans Ekosistemi ve Taksonomi konularında, TYP mekanizmasının faydalanıcısı olan kamu sektörü ve özel sektör çatı kuruluşlarından temsilcilerin katılımıyla odak grup toplantıları düzenlenmiştir.

✿ Sınır Ötesi İş Birliği Programları:

- Türkiye ile AB arasındaki mali iş birliği kapsamında temel hedefleri bölgesel olarak yeşil dönüşümü desteklemek olan üç sınır ötesi iş birliği programı uygulanmaktadır:
 - » AB Başkanlığının ulusal otorite görevini yürüttüğü Akdeniz havzasında Sınır Ötesi İş Birliği Programı kapsamında 15 Aralık 2023 tarihinde “daha yeşil, sıfır karbon ekonomisine doğru daha düşük karbon tüketimine yönelen ve dirençli bir Avrupa” alanında,
 - » INTERREG IPA Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İş Birliği Programı kapsamında 13 Mart 2023 tarihinde “enerji verimliliği, karbon salınımının azaltılması ve döngüsel ekonomi” alanında çağrıya çıkmıştır.
 - » Karadeniz havzasında Sınır Ötesi İş Birliği Programı için ise “daha yeşil ve düşük karbonlu bir Avrupa” alanında ilk çağrıya 2023 yılı Mart ayında çıkmıştır.

✿ Dijital Avrupa Programı

- Avrupa Yeşil Mutabakatında belirlenen hedeflere ulaşılması ve Avrupa sanayisinin dayanıklılığının ve stratejik bağımsızlığının artırılması için dijital teknolojiler ve altyapıları kullanacak olan Dijital Avrupa Programının, 2030 Dijital Pusula Hedefleri, Dijital Tek Pazar Stratejisi, AB Veri Stratejisi, Yapay Zekâ Stratejisi gibi birçok AB politika ve stratejisine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çerçevede yeşil ve dijital dönüşüm, birlikte ele alındığı hâliyle ikiz dönüşüm, son yıllarda Avrupa’nın gündeminde en üst sıralarda yer almakta ve Avrupa Birliği’nin politika oluşturma sürecine de temel teşkil etmektedir.
- Türkiye de bu politika oluşturma sürecine dâhil olarak, AB’nin 2021-2027 döneminde uygulayacağı ve Avrupa çapında stratejik dijital kapasitelerin oluşturulmasına ve dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılmasına odaklanan Dijital Avrupa Programı Katılım Anlaşması, 31 Ağustos 2023 tarihinde imzalanmış ve akabinde 7746 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde Programa katılım sağlanmıştır.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi koordinasyonunda yürütülen Program kapsamında Bakanlık tarafından 2023 yılı içinde, Dijital Avrupa Programı ve farklı alanlarda açılan çağrılara ilişkin bilgilendirme toplantıları ve webinar’lar, programdan yararlanabilecek potansiyel adaylar için proje yazma eğitimleri, birlik programlarını yürüten diğer kurumlarla iş birliği ve sinerji etkinlikleri, “Dijital Ürün Pasaportu” çağrısı bilgilendirme toplantısı gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir.
- Dijital Avrupa Programı kapsamında sanayinin, KOBİ’lerin ve kamu kurumlarının dijital dönüşümünü desteklemek amacıyla Avrupa Dijital İnovasyon Merkezleri (ADİM) ve bu merkezlerden oluşan bir ağ yapısının kurulması öngörülmektedir.
- ADİM’lerin sanayi ve KOBİ politikaları başta olmak üzere AB politikalarının hayata geçirilmesinde, şirketlerin ve kamu sektörünün yeşil ve dijital dönüşümünün desteklenmesinde önemli bir araç olması beklenmektedir. Program kapsamında Dijital Avrupa Programı üyesi ülkelerin tüm bölgelerini kapsayan bir ADİM Ağı oluşturulmuştur. Türkiye’yi bu ağda temsil edecek ADİM ulusal seçim süreci Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2023 yılı Aralık ayında tamamlanmış ve nihai seçimin yapılması için uygun bulunan başvurular Avrupa Komisyonuna iletilmiştir. Avrupa Komisyonu tarafından toplam 4,5 milyon avro destek alacak ADİM seçilmesi ve seçim sürecinin 2024 yılı ilk yarısında tamamlanması planlanmaktadır.

- ADİM kapsamında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2023 yılında, Avrupa Komisyonu ile ADİM ağının kurulma mekanizmasına ilişkin toplantılar, ADİM'lerin Türkiye'de kurulmasına yönelik hazırlıklar, ADİM ön başvuru aşaması ve seçim süreçlerine ilişkin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi yetkilileri ile görüşmeler ve ADİM adaylarına yönelik bilgilendirme toplantıları gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir.
- Yukarıda izah olunan başlık ve platformlar altında yer alan ve Eylem Planının hedeflerine yönelik istifade edilebilecek AB fonlarına dair güncel bilgi, Eylem Planının kamu, özel ve sivil toplum sektörlerindeki paydaşlarıyla, AB Projelerinin Finansmanı İhtisas Çalışma Grubu toplantıları aracılığıyla düzenli olarak paylaşılmaktadır.

✿ Diğer Uluslararası Finansman İmkânları

- 22 Ekim 2021 tarihinde Dünya Bankası (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası-IBRD ve Uluslararası Finans Kurumu-IFC), EBRD, Almanya, Fransa ve Birleşmiş Milletler ile imzalanan ve yaklaşık 3,2 milyar dolar tutarında bir iklim finansmanı paketi içeren Mutabakat Zaptı kapsamında, anılan dış finansmanın etkin bir şekilde kullanılması için ilgili kuruluşlar ve Türkiye'nin kalkınma ortakları ile iş birliği içinde kapsamlı bir yeşil proje portföyü oluşturulmuş olup, projeler özelinde çalışmalar devam etmektedir.
- 2022 yılı içerisinde, Dünya Bankası İklim Akıllı Tarımsal Büyümenin Desteklenmesi Kredisi, hazine garantisi altında Asya Altyapı Yatırım Bankası ve Japonya Uluslararası İş Birliği Bankasından Türkiye'deki yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği yatırımlarının finansmanı amacıyla TSKB tarafından kullanılmak üzere temin edilen iki kredi ile 2023 yılında hazine garantisi altında Alman Kalkınma Bankasından (KfW) iklim finansmanı ve enerji dönüşümü yatırımlarının finansmanı amacıyla TKYB ve TSKB aracılığı ile kullanılmak üzere sağlanan iki kredi gibi krediler uygun projelere kullanılmaktadır.
- Ayrıca İklim Yatırım Fonları (CIF) Yenilenebilir Enerji Entegrasyonu Programından Türkiye'nin istifade etmesi için girişimlerde bulunmaktadır.

Yeşil Mutabakata Uyum Projesi Desteği – Responsible® Programı

Yeşil Mutabakata Uyum Projesi Desteği 23/02/2024 tarihli ve 32469 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe girmiş olup, Genelge'nin 26/06/2024 tarihinde yayınlanmasıyla Program uygulanmaya başlamıştır.

Responsible® Programı adı altında uygulanacak olan Yeşil Mutabakata Uyum Projesi Desteği ile Türkiye'deki şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik odaklı dönüşümü sağlayabilmesi için farkındalığın sağlanması, mevcut durum analizinin yapılması, mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik yol

haritasının oluşturulması ve şirketlerin ulusal ve uluslararası fonlara erişimin kolaylaştırılmasını teminen, şirketler tarafından alınan danışmanlık hizmeti giderleri 5 yıl süresince %50 oranında ve toplamda 10.000.000 TL’ye kadar Ticaret Bakanlığınca desteklenecektir.

Diğer taraftan, Yeşil Mutabakat süreciyle ilgili her türlü bilginin yer aldığı, şirketlerce bilgi talep edilecek konularda Ticaret Bakanlığı uzmanlarına danışılabilmesi ve destek kapsamındaki şirketlerin tüm danışmanlık süreçlerinin yürütüleceği portal “responsible.gov.tr” adresinden erişime açılmıştır. Responsible® Portalı’nda destek sürecine girmeyen şirketlerce vizyon, çevre, sosyal ve yönetim başlıklarında bir nevi mevcut durum analizi yapılabilecek ön değerlendirme seti bulunmaktadır. Portal tarafından üretilen karneyle, şirketlerin güçlü yanları ile geliştirilmesi gereken alanları, konu başlığı bazında hesaplanan puan ve oluşturulan değerlendirmeyle birlikte analiz edilebilmektedir.

Responsible® Programı üç temel aşamadan oluşan bir danışmanlık sistemidir.

Birinci aşamayı oluşturan Faz 1’de; vizyon, çevre, sosyal ve yönetim kriterleri temelinde sektör bazında sürdürülebilirlik tanımı yapılarak sürdürülebilirlik kriterleri ve parametreleri çerçevesinde firmanın mevcut durum analizi yapılacaktır. Mevcut durum analizi neticesinde, firmanın güçlü olduğu alanlar ile geliştirilmesi gereken alanlar tespit edilecek, bu alanların iyileştirilmesine yönelik projelerden sürdürülebilirlik yol haritası oluşturulacaktır. Dolayısıyla bu aşamada şirketin sürdürülebilirlik dünyasındaki yeri belirlenecek, nereye varması gerektiği gösterilecek ve bunun için izlemesi gereken yol haritası ortaya koyulacaktır.

İkinci aşamayı oluşturan Faz 2’de; sürdürülebilirlik yol haritasının proje bazında uygulamaya geçirilmesine yönelik teknik ve finansal fizibilite danışmanlığı desteklenecektir. Bu aşamada, tespit edilen ihtiyaçlar teknik ve finansal çözümlerle buluşturulacaktır. Dolayısıyla destek kapsamındaki şirketin yeşil dönüşüme yönelik ihtiyacı ve ihtiyacına yönelik çözümü ortaya konulduktan sonra, çözüme yönelik devlet yardımı, teşvikler, ulusal ya da uluslararası fonlar gibi finansman kaynağı imkânları belirlenecek, şirketlerin uygun finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır.

Üçüncü aşama olan Faz 3’te ise, hayata geçen projelerin izleme ve doğrulama danışmanlığı desteklenecek, bir önceki süreçte belirlenen çıktı ve hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı ölçülecek, izlenecek, doğrulanacak ve raporlanacaktır.

Öte yandan; Faz 1, Faz 2 ve Faz 3 danışmanlık harcamalarına ilaveten, sürdürülebilirlik yol haritasında güçlendirilmesi gereken alanlara yönelik olması kaydıyla, şirketlerin kurumsal altyapı oluşturmaya yönelik bilişim danışmanlığı ve sürdürülebilirlik danışmanlığı harcamalarını da desteklenebilecektir. Bu çerçevede; Yeşil Mutabakata Uyum Projesi Desteği Responsible® Programının lansmanı Ticaret Bakanı Prof. Dr. Ömer Bolat’ın katılımı ile 30 Temmuz 2024 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

8.2. Yeşil Enerji

Enerjinin dünya gündeminde; iklim değişikliği ile mücadelenin de enerji sektörünün gündeminde olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Bir yandan mevcut küresel enerji sorununun boyutu, etkileri ve çözüm yolları, diğer yandan küresel net sıfır emisyonu giden yol ve bu yolda enerji sektörünün nasıl şekilleneceği tartışılmaktadır. Yeşil enerji dönüşümü, ülkelerin net sıfır emisyon hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynamaktadır.

Yenilenebilir enerjinin bir alt başlığı olan yeşil enerjiyi, “çevresel fayda sağlamayı amaçlayan yenilenebilir enerji kaynakları ve teknolojileri” olarak nitelerek mümkündür. Yeşil enerji, hiçbir kimyasal dokunuş olmadan, doğanın nimetlerinden üretilebilmektedir. Devletlerin enerji alanında dışarıya bağımlılığını azaltmada da önemli bir etken olan yeşil enerjinin türlerini şöyle sıralamak mümkündür: rüzgâr enerjisi, hidroelektrik enerji, güneş enerjisi, jeotermal ve biyolojik atıklardan üretilen enerji. Yeşil enerji kaynaklarının çoğunlukla tükenmemesi ve sıfır karbon emisyonu sayesinde gezegene zarar vermemesi, bu enerji türünün en önemli avantajları arasında yer almaktadır. Fosil enerji kaynakları, çevresel etkileri bakımından gelecek için ciddi endişelere neden olmanın yanı sıra küresel ısınmayı da tetiklemektedir. Yeşil enerji ise bu sorunlardan pek çoğunun azaltılmasında ve yok edilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Türkiye’de enerji sektörünün karbonsuzlaştırılmasına yönelik politikaların ana başlıklarını; yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, nükleer enerji, geçiş yakıtı olarak doğal gaz ve nihayetinde hidrojen oluşturmaktadır. Bu anlamda enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve temiz enerjiye geçiş politikalarının sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ortaya koyduğu *2053 karbon nötr hedefi* doğrultusunda yenilenebilir enerji; Türkiye’nin enerji arz güvenliği, rekabetçiliği ve iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri açısından önemli bir yer tutmaktadır. Paris Anlaşması’nın sunulduğu 2015 yılından 2025 yılı 1. çeyreği sonuna kadar Türkiye’nin yenilenebilir enerji kurulu gücü 31,5 gigawatt (gw)’tan 71,4 gw’a yükselerek iki katından fazla artmış durumdadır. Kesintili yenilenebilir enerji kaynakları açısından ise aynı dönemde rüzgâr enerjisi kapasitesi 2,9 katına, güneş enerjisi kapasitesi ise 88 katına çıkmıştır.

Toplam elektrik kurulu gücü 118 gw’ı aşan Türkiye’nin kapasitesinin yüzde 60,4’ünü yenilenebilir enerji kaynakları oluşturmaktadır. Türkiye, bu rakamlarla yenilenebilir enerji kurulu gücünde Avrupa’da 5’inci, dünyada ise 11’inci sırada yer almaktadır. Ayrıca Avrupa’da rüzgâr ve güneş kurulu gücünde 7’nci sırada yer almaktadır.

Türkiye, söz konusu başarılarının yanı sıra 2035 yılına kadar portföyüne yaklaşık 90 gw'lık ilave yenilenebilir enerji yatırımı ekleyerek yenilenebilir enerji kapasitesini iki kattan fazla artırmayı hedeflemektedir. Bu süreçte artan yenilenebilir enerjinin şebekeye entegrasyonunu sağlamak için iletim altyapısında da önemli yatırımlar gerçekleştirilecektir. Bu noktada 2035 yılına kadar 20 milyar doların üzerinde şebeke yatırımı yapılması öngörülmektedir.

Türkiye Ulusal Enerji Planı (TUEP)'na ek olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK) tarafından "Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası" Ocak 2023'te yayımlanmış olup "Türkiye Karbon Yakalama ve Kullanma Teknolojileri Yol Haritası ve Uygulama Planı" ve "Türkiye Enerjide Dijitalleşme Stratejisi ve Eylem Planı" geliştirme çalışmaları devam etmektedir. Açıklanan strateji belgesine göre yeşil hidrojen üretim maliyetinin 2035 yılında 2,4 ABD\$/kg H₂'nin altına, 2053 yılında ise 1,2 ABD\$/kg H₂'nin altına düşürülmesi, elektrolizör kurulu güç kapasitesinin 2030 yılında 2 gw, 2035 yılında 5 gw ve 2053 yılında 70 gw olması hedeflenmektedir. Yeşil hidrojenin üretiminde ve depolanmasında yerel bileşenlerin kullanılmasına yönelik teşvik mekanizmalarının oluşturulması hedeflenmektedir. Kimya, demir-çelik, ulaştırma, cam ve seramik gibi azaltılması zor sektörler başta olmak üzere tüm sektörlerde yeşil hidrojen kullanımı teşvik edilecektir. Ayrıca mevcut doğal gaz boru hatlarına hidrojen karıştırılarak ısı sektörünün kademeli olarak karbonsuzlaştırma dönüşümüne katkı sağlanması hedeflenmektedir. Detaylı olarak 2000 yılından itibaren yeşil enerji gelişimi aşağıda açıklanmaktadır.

2000’den İtibaren Türkiye’de Yeşil Enerji Gelişimi

Yenilenebilir enerji gelişimine yönelik hedeflere ilk kez *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*’nda vurgu yapılmıştır. 2000 yılında yayımlanan ve 2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın “Enerji” başlığı altında; enerji talebinin, güvenilir ve sürekli biçimde düşük maliyetle karşılanması, enerjinin verimli ve tasarruflu kullanılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi, kamu ve özel sektörün faaliyet göstereceği bir yapılandırma yapılması ve düzenleyici kurulların kurulması planları yer almıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucunda 2005 yılında 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte yenilenebilir enerji alanında ivme yakalanmıştır. Bu kanunun amacı; yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin sağlanması, sera gazı salınımlarının düşürülmesi, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde gereksinim duyulan imalat sektörünün geliştirilmesidir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, enerji piyasasının serbest ve rekabetçi yapıda oluşturulması için öncü bir belge iken, 2006 yılında yayımlanan ve 2007-2013 yıllarını kapsayan *Dokuzuncu Kalkınma Planı*’nın “Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi” başlıklı maddesinde; arz güvenliğinin artırılması amacıyla birincil enerji kaynakları bazında dengeli bir kaynak çeşitlendirmesine ve orijin ülke farklılaştırmasına gidilmesi ile üretim sistemi içinde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payının azami ölçüde yükseltilmesine dair hedefler yer almıştır.

Bununla birlikte Aralık 2010’da 5346 sayılı Kanun’da yapılan değişikliklerle, 2011 yılından itibaren yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi yapan tesisler için Yenilenebilir Enerji Destekleme Mekanizması (YEKDEM) uygulanmaya başlamıştır. YEKDEM, Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üreten tesislere belirli bir süre için fiyat garantisi ve çeşitli teşvikler sağlamaktadır. 2013 yılında 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun, lisanslı ve lisanssız elektrik üretimi de dâhil olmak üzere enerji piyasasının tüm aktörlerinin hak ve yükümlülüklerini içermekte ve mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasını oluşturmayı hedeflemektedir.

2013 yılında yayımlanan ve 2014-2018 yıllarını kapsayan *Onuncu Kalkınma Planı*’nda temel amaç olarak; “enerjinin nihai tüketiciye sürekli, kaliteli, güvenli, asgari maliyetlerle arzını ve enerji temininde kaynak çeşitlendirmesini esas alarak; yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarını mümkün olan en üst düzeyde değerlendiren, nükleer teknolojiyi elektrik üretiminde kullanmayı öngören, ekonominin enerji yoğunluğunu azaltmayı destekleyen rekabetçi bir enerji sistemine ulaşılması” hedeflenmiştir.

2019 yılında yayımlanan ve 2019-2023 yıllarını kapsayan *On Birinci Kalkınma Planı*’nda; “Yenilenebilir enerji alanında; yerli ekipman kullanımı, Ar-Ge, teknoloji transferi, kamu alımları gibi hususları içerecek mekanizmalar ile yeni yatırım modellerinin hayata geçirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin artırılarak yenilenebilir enerji üretiminin şebekeye güvenli bir şekilde entegrasyonunun sağlanması amacıyla gerekli planlama ve yatırımların gerçekleştirilmesi” amaçlanmıştır.

2024-2028 yıllarını kapsayan, Türkiye’nin genel stratejik çerçeve belgesi olarak *12. Kalkınma Planı* uygulanmaktadır. Türkiye’nin enerji politikasının temel direklerinden biri olan arz güvenliği ile yerli ve yenilenebilir kaynakların mümkün olan en üst seviyede kullanımı Plan’da vurgulanmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının strateji ve politikaları; enerji arz güvenliğinin sağlanması, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, yerli/yenilenebilir kaynakların ekonomiye kazandırılarak dışa bağımlılığın azaltılması ve 2053 yılı net sıfır emisyon hedef doğrultusunda enerji dönüşümünün sağlanması temellerine dayanmaktadır. Bu bağlamda özellikle yenilenebilir enerji alanında önemli yatırımlar gerçekleştirilmiştir. 2001 yılında 28 GW olan Türkiye’nin elektrik kurulu gücünün yüzde 41’lik kısmına karşılık gelen yenilenebilir kurulu gücünde, son 24 yılda yapılan yatırımlarla gözle görülür bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu doğrultuda elektrik kurulu gücü 2025 yılı mart ayı itibarıyla 118 GW seviyesini aşmıştır (118.185 MW). Bu kapasitenin yüzde 60,4’lük kısmı yenilenebilir enerji kaynaklarından oluşmaktadır. Elektrik üretimi açısından değerlendirildiğinde, 2001 yılında yenilenebilir kaynaklı 24 TWh seviyesindeki elektrik üretimi 2024 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 7 kat artarak 159,4 TWh seviyesine yükselmiştir. Böylece elektrik üretiminde yüzde 20 seviyesindeki yenilenebilir payı 2024 yılı sonu itibarıyla yüzde 46 seviyesine yükselmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı “Daha fazla yerli daha fazla yenilenebilir” yaklaşımıyla su yüzeylerine güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisi kurulması, yenilenebilir enerji kaynak alanları ile yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, belediyeler ve bağlı kuruluşları ile sanayi tesisleri ve tarımsal sulama amaçlı tesislerin kendi elektrik ihtiyaçlarını karşılamalarının teşvik edilmesi, depolamalı rüzgar ve güneş santralleri kurulması, birden çok kaynaklı yenilenebilir enerji tesisi kurulması vb. birçok konuda politika ve mevzuat çalışmaları yürüterek Türkiye’nin enerji talebinin tamamını Türkiye’nin kaynakları ile üretme hedefinde önemli mesafe kat etmiştir.

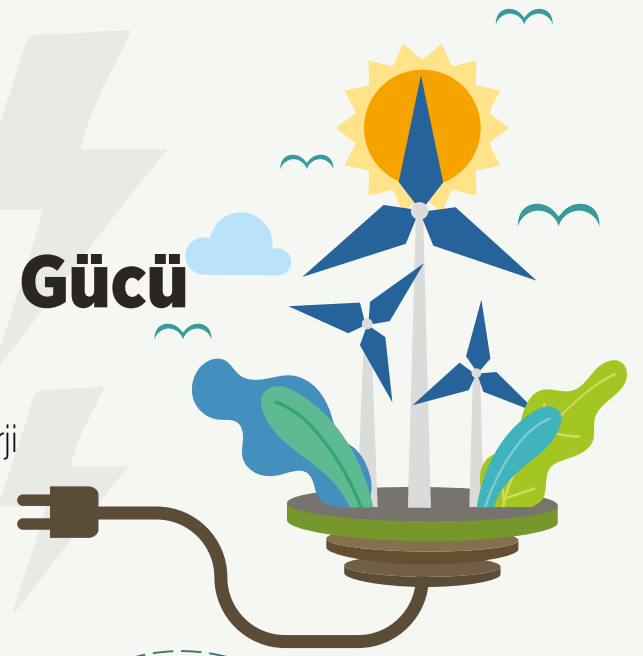
İlk YEKA (Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları) projesi olan ve 2022 yılında kurulumu tamamlanan 1000 MWe gücündeki Karapınar YEKA GES-1 sahasına ilişkin görseller aşağıda yer almaktadır.

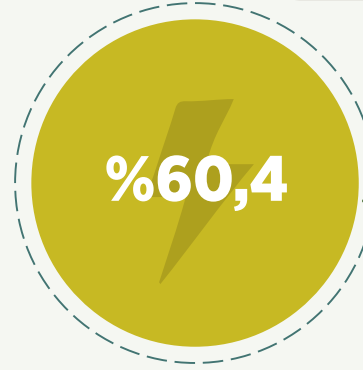
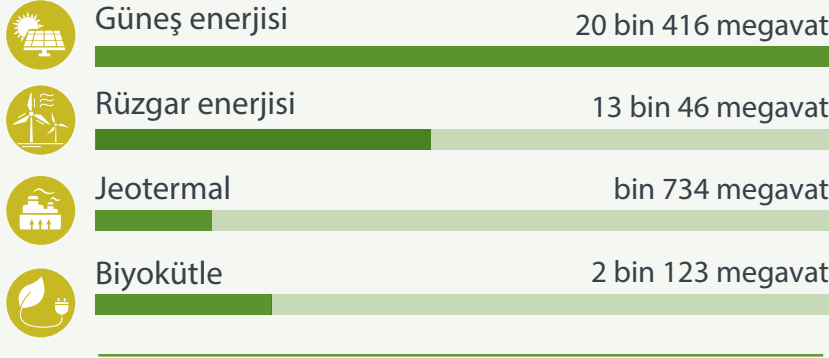
Bununla birlikte, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2022 yılı sonunda, ülkenin 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi esas alınarak, 2020-2035 yıllarını kapsayan uzun vadeli Türkiye Ulusal Enerji Planı'nı yayımlamıştır. Plan kapsamında yapılan modelleme çalışmalarında yenilenebilir, fosil yakıtlar ve diğer alternatif yakıtlar gibi kaynakların birincil enerji arzındaki ve aynı zamanda elektrik üretimindeki yeri analiz edilerek Ülkemizin enerji vizyonu ortaya konulmuştur.

Türkiye'nin Artan Yenilenebilir Enerji Kurulu Gücü

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın ortaya koyduğu 2053 karbon nötr hedefi doğrultusunda yenilenebilir enerji; Türkiye'nin enerji arz güvenliği, rekabetçiliği ve iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri açısından önemli bir yer tutuyor.

TÜRKİYE'NİN YENİLENEBİLİR ENERJİ KURULU GÜCÜ

Yenilenebilir enerjinin toplam kurulu güce oranı

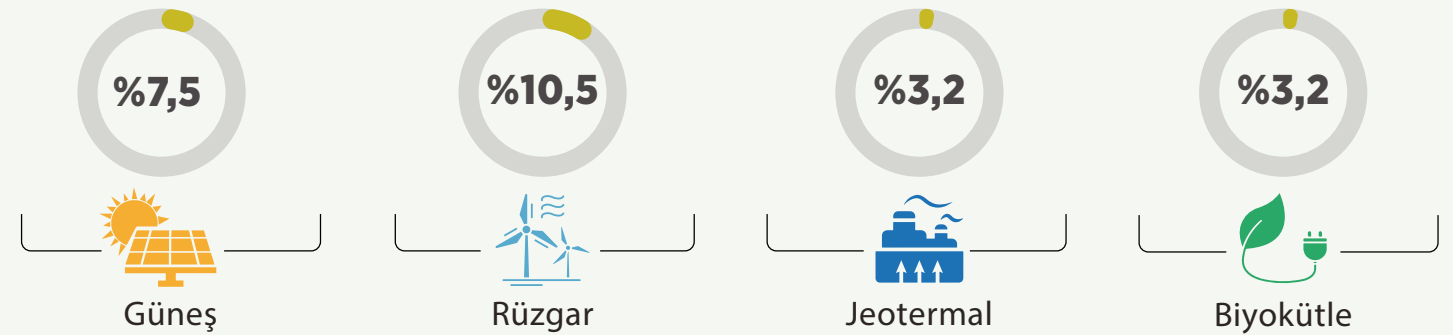

Avrupa'da 5'inci sırada

Dünyada 11'inci sırada

YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ DAĞILIMI (MEGAVAT) 2024 yılı sonunda

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

iletisim.gov.tr

Plan kapsamında hazırlanan senaryoda 2020-2035 döneminde;

- ✧ Birincil enerji tüketimi 205,3 Mtep'e yükselmekte,
- ✧ Elektrik tüketimi 510,4 TWh seviyesine ulaşmakta,
- ✧ Elektrik enerjisinin nihai enerji tüketimi içindeki payı yüzde 24,9 oranına erişmekte,
- ✧ Enerji yoğunluğu yüzde 35,3 oranında azalmakta,
- ✧ Elektrik kurulu gücü;
 - Toplamda 189,7 gw'a,
 - Güneş enerjisinde 52,9 gw'a,
 - Rüzgâr enerjisinde 29,6 gw'a (24,6 GW kara, 5 gw deniz üstü),
 - Nükleer enerjide 7,2 gw'a,
 - Hidroelektrik santrallerde 35,1 gw'a,
 - Jeotermal ve biyokütlede 5,1 gw'a çıkmakta;
- ✧ Devreye alınması öngörülen kapasite 96,9 gw olarak gerçekleşmekte,
- ✧ Elektrik üretiminde kesintili yenilenebilir enerji kaynaklarının payı yüzde 34,2'ye, yenilenebilir enerji kaynaklarının payı yüzde 54,7'ye yükselmekte,
- ✧ Elektrik kurulu gücünde kesintili yenilenebilir enerji kaynaklarının payı yüzde 43,5'e, yenilenebilir enerji kaynaklarının payı yüzde 64,7 düzeyine yükselmekte,
- ✧ Esneklik gereksinimlerinin karşılanabilmesi için;
 - Batarya kapasitesi 7,5 gw'a,
 - Elektrolizör kapasitesi 5,0 gw'a,
 - Talep tarafı katılımı 1,7 gw'a ulaşmaktadır.

2035-2053 döneminde ise;

- ✧ Elektrik tüketiminin yıllık ortalama artış oranının yüzde 5,2 düzeyine yükselmesi,
- ✧ Yenilenebilir enerji kaynaklarının kurulu güç içerisindeki payının 2053 yılına kadar yüzde 69,1 seviyesine ulaşması,
- ✧ Kesintili yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik üretimindeki payının yüzde 61,4'e yükselmesi,

- ✱ Birincil enerji tüketiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının 2053 yılına kadar yüzde 50'ye yükselmesi öngörülmektedir.

Ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası kapsamında, elektrolizör kurulu güç kapasitesinin 2030 yılında 2 gw'a, 2035 yılında 5 gw'a ve 2053 yılında 70 gw'a ulaşmasının sağlanması hedeflenmektedir.

Güney Ege Kalkınma Ajansı Çevre Mali Destek Programı ve Temiz Üretim Mali Destek Programı

Güney Ege Kalkınma Ajansı, bölgede çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla çevre kirliliğinin azaltılması, atıklardan yeni ürün ve enerji üretilerek katma değer artırılması ve temiz üretim uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla 2014 yılında Çevre Mali Destek Programı ve 2019 yılında Temiz Üretim Mali Destek Programı'nı yürütmüştür. Programlar kapsamında çevre kirliliği azaltılarak su, hava ve toprak kalitesinin artırılması, atıkların kaynağında azaltılması, suyun etkin kullanımı ile atıklardan yüksek katma değerli ürün ve/veya enerji üretilmesi konularına yönelik olarak 30 proje yürütülmüştür. Bu programlar kapsamında güncel fiyatlarla 139 milyon TL destek sağlanmış, 303 milyon TL yatırım hayata geçirilmiştir.

Yıl	Destek Programı Adı	Proje Sayısı	Destek Tutarı (2025 Yılı Fiyatlarıyla) (TL)	Yatırım Tutarı (2025 Yılı Fiyatlarıyla) (TL)
2014	Çevre Mali Destek Programı	20	102.329.653,32	218.344.812,51
2019	Temiz Üretim Mali Destek Programı	10	36.927.219,51	85.040.375,98

8.3. Yeşil İş ve İstihdam

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ulusal düzeyde istihdam politikalarını belirlemekten ve uygulama süreçlerini izleyip istihdamın geliştirilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınmasından sorumlu kurumdur. Yeşil iş ve istihdamın Bakanlığın öncelikli çalışma alanlarından biri olma süreci, Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın ilanıyla başlayıp Türkiye Yeşil Mutabakatı ile ve İklim Zirvesi çalışmalarıyla paralel ilerlemiştir. Bu süreçte Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve ilgili uluslararası kuruluşlar tarafından yayımlanan politika belgeleriyle *adil geçiş* kavramına içerik kazandırılması, diğer taraftan Türkiye'nin en önemli ihracat ortağı olan Avrupa Birliği (AB)'nin müktesebatında düzenlenen, gezegene ve çalışan haklarına saygılı üretime yönelik düzenlemeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı açısından adil geçişin iş gücü piyasası politikaları boyutuyla çalışılması sorumluluğunun aciliyetini ve önemini daha ön plana çıkarmıştır.

Adil geçiş; iklim değişikliğinin doğrudan etkilerinin ve bununla mücadelede yönelik yeşil ekonomiye dönüşüm çalışmalarının beraberinde getireceği teknoloji, girdi kullanımı, lojistik ve satış kanalları gibi üretim sürecinin tüm aşamalarında meydana gelecek değişikliklerin, iş gücü piyasalarına olumsuz etkilerinin en aza indirilmesine ve olumlu etkilerinin en üst düzeye taşınmasına yönelik olarak ilgili kurumlara sorumluluk yükleyen stratejik bir açılım olarak değerlendirilmektedir.

Çoğu ülkede adil geçiş, fosil yakıtlardan çıkış ve enerji dönüşümüyle sınırlı olarak ele alınmasına karşın Türkiye'de, küresel gelişmeler de göz önünde bulundurularak sanayi, tarım ve çoğu hizmet sektörünü kapsayacak bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. İş gücü piyasalarındaki yapısal sorunlar nedeniyle yeşil ve dijital dönüşümün kırılğanlıkları derinleştirme riskinin farkında olarak adil geçiş çalışmaları, çok boyutlu ve bütünlüklü bir yaklaşımla yapılandırılmaya gayret edilmektedir.

Bu çerçevede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının adil geçiş çalışmalarında önceliklendirdiği konular aşağıda sıralanmaktadır:

- ✦ Beceri uyumu,
- ✦ İş gücü piyasalarının kapsayıcılığı ve herkes için insana yakışır işlere erişim,
- ✦ Kadın Erkek Fırsat Eşitliği,
- ✦ Sosyal diyalog,
- ✦ İklim riskleri karşısında iş sağlığı ve güvenliği,
- ✦ Mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme,
- ✦ Sosyal koruma,

- ✱ Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin iklim değişikliğine/dönüşüm süreçlerine uyumu,
- ✱ İstihdam politikalarında sektörel ve bölgesel perspektifin güçlendirilmesi,
- ✱ Kurumlar arası koordinasyon, sürdürülebilir iş birliği ve yönetim,
- ✱ Etkin bilgilendirme ve katılımçılık.

Adil geçiş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yeşil ekonomiye dönüşüm sürecindeki sorumluluğunun önemli oranda somutlaştığı bir açılım olarak değerlendirilmektedir. Bu sorumluluk doğrultusunda 12. Kalkınma Planı başta olmak üzere İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı, İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, Kadının Güçlendirilmesi Eylem Planı, İklim Kanunu, çelik, çimento, alüminyum, tekstil gibi sektörlerle yönelik yeşil dönüşüm yol haritası çalışmaları, bölgesel kalkınma planları gibi politika belgelerine adil geçişe ilişkin politikalar/tedbirler yansıtılmıştır. Çalışmaları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonunda ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlar, sosyal taraflar, mesleki kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversite temsilcilerinin katılımlarıyla 2025-2028 döneminde hazırlanan Ulusal İstihdam Stratejisi 1 Şubat 2025 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Stratejinin dört temel politika alanından biri “İş gücü piyasalarında yeşil ve dijital dönüşüm ile beceri uyumunun geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. Ulusal İstihdam Stratejisi, 1 Şubat 2025 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Paylaşılan çerçevede; uluslararası kuruluşlar ve iş birliği içinde bulunan ülkelerin muadil bakanlıkları ile işçi ve işveren temsilcileri başta olmak üzere ilgili paydaş kurumlarla deneyim paylaşımı ve iş birliği çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar kapsamında;

- ✱ Şubat 2024 tarihinden bu yana Dünya Bankası ile Türkiye’de Yeşil İşler ve Becerilere İlişkin Talebin Anlaşılması konusunda bir teknik iş birliği çalışması yürütülmektedir.
- ✱ 29 Ağustos 2024 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından *Yeşil Ekonomi Yolunda Adil Geçiş: Sürdürülebilir İstihdamın Geleceği* temasıyla bir organizasyon gerçekleştirilmiştir. Organizasyon kapsamında düzenlenen “Çalışma Hayatında Yeşil Dönüşüm” başlıklı ilk panelde özel sektör temsilcilerinin yeşil dönüşüme ve çalışma hayatına yansımalarına ilişkin deneyimleri, “Adil Geçiş Sürecinde Sosyal Diyalog” başlıklı ikinci panelde ise işçi ve işveren sendikalarının temsilcilerinin yeşil ekonomiye adil geçiş sürecinde sosyal diyaloga ilişkin değerlendirmeleri paylaşılmıştır.

- ✦ 8 Ağustos 2021 tarihinde *İklim ve Çevre Sorunları Kıskaçında Yeşil Ekonomi ve Yeni İşler* konulu çevrim içi seminer gerçekleştirilmiştir.
- ✦ İklim ve çevre sorunlarının günlük yaşantımıza yansımalarının arttığı ve küresel düzeyde yürütülen yeşil ekonomiye dönüşüm çalışmalarının yoğunlaştığı bir dönemde, konuyu uzmanlarıyla birlikte değerlendirmek üzere Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından İklim ve Çevre Sorunları Kıskaçında Yeşil Ekonomi ve Yeni İşler konulu çevrim içi seminer düzenlenmiştir. Çalışma Genel Müdürünün açış konuşmasıyla başlayan organizasyona, sırasıyla Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) temsilcileri tarafından yapılan aktarımlarla devam edilmiştir.
- ✦ Yeşil işler konusu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının (Çalışma Genel Müdürlüğü) yararlanıcısı olduğu ve AB'nin finansal desteğiyle yürütülen Cinsiyet Eşitliği Odağında Geleceğin İnsana Yakışır İşleri Projesi kapsamında farklı faaliyetlerde ele alınmıştır.
- ✦ Proje kapsamında oluşturulmuş olan *Geleceğin İşleri Komisyonu*'nun 23 Eylül 2022 tarihinde gerçekleştirilen 3. toplantısında yeşil ekonomiye geçiş konusuna odaklanılmıştır. Yeşil ekonomiye geçişte yeşil iş imkânlarının ve adil geçiş yaklaşımının ele alındığı toplantıya yönelik olarak konuya ilişkin bir çalışma raporu da hazırlanmıştır. İlgili proje faaliyetlerinden bir diğeri, özellikle enerji sektöründe yeşil dönüşüm konusunda önemli gelişme kaydeden ülkeler arasında yer alan Almanya'ya yapılan çalışma ziyaretidir. Proje kapsamında hazırlanan sektör analizi raporunda da konuya işaret eden değerlendirmelere yer verilmiştir.
- ✦ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çalışma hayatına dair politikaların belirlenmesi amacıyla, işçi, memur ve işveren temsilcilerini bir araya getiren Çalışma Meclisinin 29-30 Nisan 2024 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen 13. toplantısında "Yeşil ve Dijital Dönüşümün İş Gücü Piyasasına Etkileri ve Adil Geçiş" başlıklı oturum gerçekleştirilmiştir.
- ✦ 2025-2028 dönemine ait Ulusal İstihdam Stratejisinin hazırlık çalışmaları kapsamında (2024) Gaziantep, İstanbul, Hatay'da yapılan çalıştaylar (2023), ilgili kurum yetkilileri ile özel sektör ve sosyal taraf temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Çalışmalarda paydaşlarla birlikte yeşil dönüşümün istihdama yansımaları ve alınması gereken tedbirler üzerine görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Çevre Seferberliği ile İlişkili İş Sağlığı ve Güvenliği Faaliyetleri

İş sağlığı ve güvenliği alanında yürütülen çalışmalar, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndan "İnsana Yakışır İş" ile ilişkilidir. Bu kapsamda yürütülen iş sağlığı ve güvenliği faaliyetleri ve çalışan sağlığını etkileyen faktörlere yönelik önleyici çalışmalardan çevre sağlığını ve çevrenin sürdürülebilirliğini etkileyecek başlıca çalışmalar paylaşılmıştır.

Yeşil Enerji

Dünya genelinde enerji kaynaklarının azalmaya başladığı, geleneksel enerji kaynaklarından doğan çevresel faktörler de göz önüne alındığında, tüm dünyanın alternatif enerji kaynaklarına yöneldiği bu dönemde, Türkiye de temiz ve sürdürülebilir enerjiye geçiş kapsamında nükleer güç santralleri, güneş enerjisi santralleri (GES), rüzgâr enerjisi santralleri (RES) gibi farklı enerji kaynaklarına yönelik önemli atılımlar yapmaktadır.

Bu amaçla; İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü Sektörel Risk Yönetimi Daire Başkanlığı Enerji Şubesi ile Akkuyu Nükleer Güç Santrali (NGS) A.Ş. arasında imzalanan iş birliği protokolü kapsamında düzenli aralıklarla saha ziyareti gerçekleştirilmekte, Akkuyu NGS ile nükleer enerji faaliyetlerinin sağlıklı ve güvenli bir şekilde yürütülebilmesi için iş birliği yapılmaktadır. Bu kapsamda Akkuyu NGS'ye iş sağlığı ve güvenliği yönünden rehberlik edilmektedir.

Bununla birlikte Konya'nın Karapınar ilçesinde yer alan ve Avrupa'nın en büyük güneş enerjisi santrali olan Kalyon Karapınar Güneş Enerjisi Santrali'ne ve santralde kullanılan panellerin üretildiği dünyanın ilk ve tek tam entegre güneş paneli fabrikası olan Kalyon PV fabrikasına teknik ziyaretler gerçekleştirilmiş, ilgililerle güneş enerjisi üretiminin iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına uygun şekilde yürütülebilmesi için çalışmalar yürütülmüştür.

AB Atık Sevkiyat Mevzuatı

AB Atık Sevkiyat Tüzüğü (2024/1157) 30/04/2024 tarihinde AB Resmî Gazetesinde yayımlanmış ve bazı hükümleri 20/05/2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tüzüğün geçiş hükümleri 21/05/2026 tarihinden itibaren uygulanacaktır.

Tüzüğün getirdiği uygulamalardan ticaretimizin olumsuz etkilenmemesi amacıyla Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda oluşturulan Atık Sevkiyat Tüzüğü Çalışma Grubu tarafından, ülkemizin AB'den atık ithalatının sürdürülebilirliği ve ülkemiz ekonomisinin ihtiyaç duyduğu atık arzının sürekliliğinin sağlanmasını teminen bir yol haritası hazırlanması kararı alınmıştır. Bu çerçevede, *geri dönüşüm sektöründe kayıt dışılıkla mücadele, atık ithalatının yurtiçi atık toplama faaliyetlerini etkilememesi konusunda strateji oluşturulması, atık sektöründe çalışanların mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, atıkların çevreye uygun koşullarda işlenmesinin sağlanması açısından tesis kriterlerinin belirlenmesi ve iyileştirilmesi ve atık ön işlem tesislerinin mekânsal planlamasına yönelik çalışmalar yürütülmesi* alanlarında çalışmalara başlanmıştır.

Yol haritasına yönelik olarak önümüzdeki dönemde yürütülecek olan çalışmalar, güncellenecek Yeşil Mutabakat Eylem Planı çerçevesinde daha kapsamlı olarak yeniden ele alınacaktır.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi Çalışmaları

İş yerlerinde kötü hava kalitesi, toz, gürültü, kimyasallar gibi çevresel risk faktörlerine çalışanların maruz kalması, iş sağlığı ve güvenliğini olumsuz etkilemektedir. Söz konusu risk faktörlerinin kişilerde oluşturduğu etkilerin izlenmesi ve kontrolü amacıyla periyodik sağlık gözetimleri, iş hijyeni ve sağlığı geliştirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda yürütülen başlıca çalışmalar aşağıdaki gibidir:

- ✦ Gezici İş Sağlığı Tarama Araçları ile Sağlık Gözetimi
- ✦ Tozla Mücadele Çalışmaları
- ✦ Saha Çalışmaları, Araştırma ve Projeler:
 - İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi Projesi (İSAG, 2004- 2006),
 - Kot Kumlama Yapılan İş Yerlerinde Çalışanların Çalışma Koşulları ve Silikoz Sıklığını Araştırma Ortak Projesi (2007),
 - İş Sağlığı ve Güvenliği Laboratuvar Teknik Altyapısının Güçlendirilmesi (İSG-LABTEK, 2010-2012),
 - Türkiye'de İş Yerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının İyileştirilmesi Projesi (İSGİP I, 2010-2012) İnşaat, Metal, Maden / KOBİ / Meslek Hastalıkları ve İş ile İlgili Hastalıkları Tanı Rehberi, Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi,
 - Türkiye'de Meslek Hastalıkları Konusunda Tespit, Tanı ve İSG Profesyonellerinin Duyarlılığının Arttırılması Projesi (2011- 2013),

- İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi Projesi (İSGİP II, 2015 – 2017): Tekstil, Deri, Kimya Ürünleri, Gıda ve İçecek Ürünleri ve Mobilya İmalatı / İSG Yönetim Sistemi / 8 Adet İş Sağlığı Gözetim Rehberi,
- İş Sağlığı ve Güvenliği Araştırma Projesi (İSGAP, 2016 – 2018): 6 Sektör – Seramik- Boya-Plastik-Örtü Altı Yetiştiriciliği - Ağaç İşleri Sektörleri - Kurşun Geri Dönüşüm İşletmeleri (2014-2016), Sanayi Tipi Testere ve Bıçak Bileycilerinde Sert Metal Tozları (2014 – 2015), Zonguldak Kömür Madenleri (2014-2016) Alanında Çeşitli Projeler,
- Ulusal Pnömokonyoz Tanı, Tespit, Bildirim ve İzleme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi - Taş Kömürü ve Linyit Madenciliği” (2019- 2022)

Özellikle Madencilik Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliğinin Geliştirilmesi Projesi (MİSGEP) (2019-2024)

Madencilik sektörü çalışmaları çevre sağlığı ve çevrenin sürdürülebilirliği üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri bulunmaktadır. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından Madencilik sektörü başta olmak üzere çok tehlikeli sektörlerde yaşanan sağlık ve güvenlik koşullarının geliştirilmesine yönelik 17,6 Milyon avro bütçeli AB ve Türkiye katkısı ile MİSGEP gerçekleştirilmiştir. Üç ana bileşeni olan MİSGEP kapsamında;

- ✦ Teknik yardım bileşeninde; çalışanlar, işverenler, İSG profesyonelleri, akademisyenler ve öğrencilere yönelik tiyatro yolu ile interaktif eğitim, sağlık gözetimi, seminer, çalıştay faaliyetleri gerçekleştirilmiş, daha geniş bir kitleye erişebilmek amacıyla çizgi film ve mobil uygulama geliştirilmiştir.
- ✦ Hibe bileşeninde, sosyal tarafların ve paydaşların geliştirdiği iş sağlığı ve güvenliği projelerine hibe sağlanmış, proje değerlendirme sırasında çevreye duyarlı ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda hassasiyet gösteren ve somut tedbirler öneren projelere öncelik verilmiştir.
- ✦ Finansal destek bileşeninde, madenlerde çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışan profesyonellerin finansmanı ve çalışmalarının uygunluğu desteklenmiştir. Söz konusu çalışmalar, risk faktörlerinin etkin şekilde kontrolünü sağlayan yönetim sistemlerini geliştirerek iş sağlığı ve güvenliğinin yanı sıra çevre sağlığının iyileştirilmesine de katkı sunmaktadır.

Yeşil Dönüşüm Kapsamında Mesleki Yeterlilik Kurumu Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Mesleki Yeterlilik Kurumu bünyesinde yeşil dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyulacak insan kaynakları profilinin belirlenmesi, yeşil dönüşüm sürecinde değişecek ve dönüşecek mesleklerin yeniden tanımlanması ve çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla yeşil ekonomi ve kalkınma çalışmaları, çevre ve enerji sektörleri ağırlıklı olmak üzere beş ana sektör altında yürütülmektedir. Bu sektörler: çevre, enerji, cam-çimento, plastik ve metal şeklinde sıralanmaktadır.

Bu kapsamda çevre sektöründe 31, diğer sektörlerde 17 olmak üzere toplam 48 ulusal meslek standardı hazırlanmış ve yürürlüğe konulmuştur.

Sınav ve Belgelendirme faaliyetleri MYK tarafından Yetkilendirilmiş Belgelendirme Kuruluşlarca yürütülmektedir, yapılan teorik ve performans dayalı sınavlar sonucunda başarılı olan kişiler Mesleki Yeterlilik Belgesi almaya hak kazanmaktadır.

Çevre Sektörü (28.07.2025 itibarıyla)				
Ulusal Meslek Standardı Sayısı	Ulusal Yeterlilik Sayısı	Yetkilendirilmiş Belgelendirme Kuruluşu Sayısı	Sınav ve Belgelendirme Yapılabilen Yeterlilik Sayısı	Belge Sayısı
31	31	7	8	10.324

Çevre Sektöründe Yer Alan Yeşil Dönüşüm Mesleklerinde Yeterlilik Bazlı Belgelendirme Sayıları (28.07.2025 itibarıyla)				
Sayı	Yeterlilik	Seviye	YBK Sayısı	MYK Belge Alan Kişi Sayısı
1	Atık Ayırma İşçisi	3	2	12
2	Atık Koordinatörü	5	2	55
3	Atık Yakma Operatörü	5	1	-
4	Sağlık Kuruluşları Kaynaklı Tehlikeli Atık Toplayıcısı	3	6	3.411
5	Sağlık Kuruluşları Kaynaklı Tıbbi Atık Toplayıcısı	3	6	6.812
6	Tehlikeli Atık Toplayıcısı	3	3	24
7	Tehlikesiz Atık Toplayıcısı	3	1	10
8	Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Elemanı	3	1	-
Toplam				10.324

Tüm Sektörlerde Yer Alan Yeşil Dönüşüm Mesleklerinde YBK ve Yeterlilik Bazlı Belgelendirme Sayıları (28.07.2025 itibarıyla)				
Sayı	Yeterlilik	Seviye	YBK Sayısı	MYK Belgesi Alan Kişi Sayısı
1	Atık Ayırma İşçisi	3	2	12
2	Atık Koordinatörü	5	2	55
3	Atık Yakma Operatörü	5	1	-
4	Batarya Elektrikli Araç Bakım Onarımcısı	4	3	-
5	Batarya Elektrikli Araç Bakım Onarımcısı	5	3	3
6	Biyogaz Sistemleri Personeli	5	2	22
7	Elektrikli Araç Montaj Elemanı	3	2	-
8	Elektrikli Araç Montaj Elemanı	4	2	-
9	Fotovoltaik Güç Sistemleri Personeli	4	7	157
10	Fotovoltaik Güç Sistemleri Personeli	5	7	77
11	Güneş-Isıl Sistem Personeli	4	4	-
12	Güneş-Isıl Sistem Personeli	5	2	-
13	Hibrit Araç Bakım Onarımcısı	4	3	-
14	Hibrit Araç Bakım Onarımcısı	5	3	2
15	Rüzgâr Güç Sistemi Personeli	4	2	-
Tüm Sektörlerde Yer Alan Yeşil Dönüşüm Mesleklerinde YBK ve Yeterlilik Bazlı Belgelendirme Sayıları (28.07.2025 itibarıyla)				
Sayı	Yeterlilik	Seviye	YBK Sayısı	MYK Belgesi Alan Kişi Sayısı
16	Sağlık Kuruluşları Kaynaklı Tehlikeli Atık Toplayıcısı	3	6	3.411
17	Sağlık Kuruluşları Kaynaklı Tıbbi Atık Toplayıcısı	3	6	6.812
18	Tehlikeli Atık Toplayıcısı	3	2	24
19	Tehlikesiz Atık Toplayıcısı	3	3	10
20	Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Elemanı	3	1	-
Toplam				10.585

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'nun Yeşil Dönüşüm Kapsamında Yürüttüğü Faaliyetler

İstihdamın korunması ve artırılması, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması amacıyla İŞKUR tarafından aktif iş gücü piyasası politikaları kapsamında mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları düzenlenmektedir. Bu çerçevede daha yeşil bir ekonomiye geçişi adil ve sürdürülebilir kılmak amacıyla yürütülen çalışmalar kapsamında “Yeşil İşler” olarak tanımlanan ve işletmelerin çevreye olan etkilerini azaltan işlerde İŞKUR tarafından aktif iş gücü piyasası programları aracılığıyla hizmet sunulmaktadır.

İŞKUR tarafından oluşturulan *yeşil işler* kategorisinde yer alan mesleklerde düzenlenen mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programlardan 2018 yılından 2024 yılı sonuna kadar 8 bin 376 kişi yararlanmıştır. Bu meslekler arasında güneş enerji sistemleri imal ustası, güneş ısıtma sistemi personeli/güneş enerjisi sistemleri montaj işçisi, enerji sistemleri mühendisi, enerji verimliliği uzmanı gibi meslekler yer almaktadır.

Ayrıca “Geleceğin Meslekleri” olarak sınıflandırılan meslekleri öğrenme aşamasındaki iş arayanlar daha uzun sürelerle işbaşı eğitim programları yararlanıcısı olabilmekte ve daha yüksek cep harçlığı ile desteklenmektedir. Bu meslekler arasında;

- ✦ Yenilenebilir Enerji Uzmanı
- ✦ Güneş Enerji Sistemleri Teknisyeni
- ✦ Güneş Enerjisi Sistemleri Montajcısı gibi meslekler bulunmaktadır.

İŞKUR tarafından 2024 yılında *ikiz dönüşümün* etkileri dikkate alınarak ve karma yöntem kullanılarak ekonominin ve iş gücü piyasalarının ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmanın nicel saha çalışması 19-31 Ağustos 2024 tarihleri arasında Avrupa Birliği Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması-Revizyon 2 (NACE-Rev. 2.0)'ye göre Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık; Kamu Yönetimi ve Savunma; Hane Halklarının İşverenler Olarak Faaliyetleri ile Uluslararası Örgütler ve Temsilciliklerinin Faaliyetleri sektörleri kapsam dışı tutularak, 17 sektörü ve Türkiye genelini yansıtacak şekilde 17 bin 181 işletme ile nitel saha çalışması ise 5-26 Eylül 2024 tarihleri arasında ikiz dönüşüm uygulamaları olan iş yerleri arasından örnekleme yapılarak yürütülmüştür.

Araştırmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda ikiz dönüşüm teknolojilerinin kullanım düzeyi, işverenlerin ikiz dönüşüme bakışları, ikiz dönüşüm teknolojilerinin meslek ve becerilerde yol açacağı değişiklikler bağlamında bilgi ihtiyacı karşılanmaktadır.

İkiz dönüşüm kapsamında ihtiyaç duyulan mesleklerde becerilerin belirlenmesi amacıyla İŞKUR tarafından yürütülen Beceri Envanteri Projesi ile çalışan, işveren, işveren temsilcileri, eğitim kurumu, STK gibi mesleğe ilişkin paydaşlarla mesleğin gereklerinin ortaya konulması için yapılan iş analizleri sonucunda elde edilen mesleğin bilgi, beceri, yeti, görevleri kullanılmıştır. MYK ile yapılan çalışma sonucunda ikiz dönüşüm kapsamında yer alan mesleklerin belirlenmesi amacıyla analizi gerçekleştirilen mesleklerin bilişim teknolojileri sektöründe yer alan 33 tanesi ve çevre sektöründe yer alan 13 tanesi bu alandaki meslekler olarak belirlenmiştir.

İkiz dönüşüm kapsamında yer alan mesleklerde iş analizi sonucu elde edilen verilerin doğrulanması için MYK ve İŞKUR arasında çalışma yapılması planlanmıştır. Bu çerçevede; bilişim sektöründe yer alan (BT Satış Sorumlusu, Yazılım Geliştiricisi, Siber Güvenlik Uzmanı, Bulut Bilişim Uzmanı, Veri Giriş Elemanı) ve yeşil dönüşüm kapsamında (Atık Su Pompa Operatörü, Atık Su Arıtma Operatörü, Sağlık Kuruluşları Kaynaklı Tıbbi ve Tehlikeli Atık Toplayıcısı, Geri Dönüşüm İşçisi, Arıtma Tesisi İşletme Operatörü) olmak üzere MYK sektör komiteleri aracılığıyla doğrulama işlemleri tamamlanmıştır. Bu meslekler dışında 46 meslekte süreç tamamlanmıştır.

İkiz Dönüşüm Fuarı

Başta iklim değişikliği olmak üzere küresel ölçekte birçok çevresel sorunla mücadele edilen bu dönemde döngüsel ekonomiyi destekleyen, aynı zamanda dijital teknolojileri yaşamın her alanına etkin bir şekilde entegre eden adımların önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Çevresel kaygıları en aza indirerek sürdürülebilirliği ön plana çıkaran, döngüsel ekonomiyi destekleyen ve dijital dönüşümü içerisinde barındıran faaliyetler bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda kamu istihdam kurumu olarak İŞKUR, bu alanda önemli faaliyetler yürütmektedir.

İş arayan ve işverenlerin, zaman ve maliyet tasarrufu sağlanarak bir araya gelmelerini sağlayan Sanal İstihdam Fuarları, birçok yönüyle “İkiz Dönüşümü” destekleyen bir uygulama olarak öne çıkmaktadır.

İŞKUR tarafından 20-21 Kasım 2024 tarihlerinde 35 farklı ilden 230’a yakın firmanın katılımıyla “İkiz Dönüşüm Temalı Sanal İstihdam Fuarı” gerçekleştirilmiştir. Çevresel ve sosyal kaygıları dikkate alan, döngüsel ekonomiyi önceleyen ve dijital dönüşümü ön plana çıkaran firmalar ile bu alanda istihdam edilebilecek iş arayanlar bir araya getirilmiştir. Fuarı 13 bin 324 iş arayan ziyaret etmiş olup 10 bin 860 CV’nin işverenlere bırakılması sağlanmıştır. Ayrıca iş arayanları bilgilendirme amaçlı 6 adet seminer düzenlenmiştir.

Tüm hizmetlerin tamamen ücretsiz olarak sunulduğu Sanal İstihdam Fuarında iş arayanlar işverenlerle görüşme yaparak çevrim içi seminerlere katılım sağlamakta, iş yerlerinin stantlarına dijital ortamda iş başvurusu yapabilmektedir.

8.4. Yeşil Sanayi

Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında AB tarafından çıkarılan yeni mevzuat ile sürdürülebilirlik ve döngüsellik, gönüllülük esasından çıkarılmakta ve Sürdürülebilir Ürün İnisiyatifi kapsamında bir kural hâline getirilmektedir. Bu çerçevede, fiyat/performans oranı rekabetçilik için artık tek kriter olmamakta, rekabetçilik için sürdürülebilirlik ve döngüsellik kurallarına uymak önemli bir öncelik hâline gelmektedir.

Mevcut tüketim ve üretim alışkanlıklarında köklü değişikliğe neden olacak bu ekonomik model, öncelikli olarak ürünlerin ömrünün uzatılmasını ve ürünlerin atık oluşumunu azaltacak şekilde tasarlanmasını, atık aşamasına geldiğinde ise yeniden kaynak olarak ekonomiye kazandırılmasını amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, AB tarafından kurgulanan atık ekonomisi ile atıktan elde edilen ikincil ham maddeler ile kaynak verimliliği artırılırken daha düşük emisyonlu üretim yapılması hedeflenmektedir.

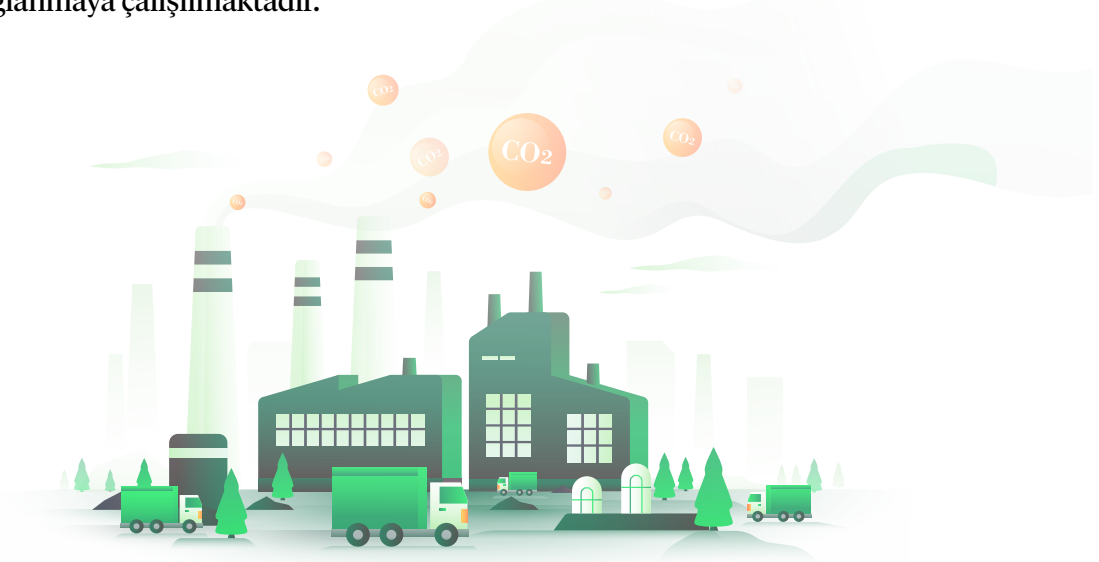
Bu doğrultuda, 11 Mart 2020 tarihinde AB tarafından açıklanan Döngüsel Ekonomi Eylem Planı kapsamında döngüsel ekonominin tesisine yönelik öncelikli sektörler ve ürün grupları, *elektronik ve bilişim teknolojileri, bataryalar/piller, ambalaj, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler* olarak belirlenmiştir. Söz konusu öncelik doğrultusunda açıklanan mevzuat önerilerindeki çalışmalar aşağıdaki gibidir:

- ✦ Sürdürülebilir Ürünler İçin Eko-Tasarım Tüzüğü Taslağı
- ✦ Sürdürülebilir ve Döngüsel Tekstil İçin AB Stratejisi
- ✦ Batarya ve Batarya Atıkları Tüzüğü (2023/1542)
- ✦ Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Tüzüğü Taslağı
- ✦ Gıda ile Temas Eden Geri Dönüştürülmüş Plastik Tüzüğü (2022/1616)
- ✦ Yapı Malzemeleri Tüzüğü Taslağı
- ✦ Döngüsel Araç Tasarımı Kuralları ve Ömrünü Tamamlamış Araçların (ÖTA) Yönetimine İlişkin Tüzük Taslağı
- ✦ Endüstriyel Emisyonlar Direktifinin Revizyonu Tüzüğü
- ✦ Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktif Taslağı
- ✦ Yeşil Aklamanın Önlenmesi
- ✦ Atık Sevkiyatı Tüzüğü
- ✦ Atık Çerçeve Direktifinin Revizyonu

Öte yandan Avrupa'nın net sıfır teknolojilerin üretimini artırmak ve bu alanda AB sanayisinin rekabet gücünü geliştirmek amacıyla 1 Şubat 2023 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından Yeşil Mutabakat Sanayi Planı açıklanmıştır. Buna göre:

- ✦ **Net Sıfır Sanayi Yasası:** “Yeşil Mutabakat Sanayi Planı” kapsamında 16 Mart 2023 tarihinde açıklanan taslak ile güneş panelleri, bataryalar, elektrolizörler gibi iklim nötrlüğe ulaşmak için önemli olan teknolojilerin ve fotovoltaik hücreler ve rüzgâr türbinlerindeki bıçaklar gibi bu teknolojilerin temel bileşenlerinde ihtiyacın %40'ının AB içinde üretilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede, söz konusu teknolojilerin üretimi için düzenleyici çerçevenin basitleştirilmesi, net sıfır hızlandırma vadileri ile teknoloji kümelenmeleri sağlanması, finansmana erişimde kolaylık gibi tedbirler öngörülmektedir.
- ✦ **Kritik Ham Maddeler Tüzüğü Taslağı:** Yeşil ve dijital ekonomiye geçişte kritik öneme sahip olan teknolojiler için ihtiyaç duyulacak lityum, nikel gibi ham maddelere yönelik tedarik güvenliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla stratejik ve kritik ham maddeler belirlenmiştir. Taslak kapsamında, anılan ham maddelerin çıkarılması (%10), işlenmesi (%40) ve geri dönüştürülmesine (%25) yönelik AB içinde kapasite oluşması ve AB'nin herhangi bir ham madde bağımlılığının giderilmesine yönelik tedbirler yer almaktadır.

Ayrıca AB tarafından açıklanan 9 Haziran 2023 tarihinde yürürlüğe giren 2023/1115 sayılı Ormansızlaşmanın Önlenmesi Tüzüğü ile ormansızlaşmaya sebep olan soya, sığır eti, palm yağı, ahşap/ağaç ürünleri, kakao, kahve ve bunlardan elde edilen belirli ürünleri üretimde girdi olarak kullanan çikolata, mobilya gibi sektörlerde veya bu ürünlerin ticaretini yapan firmalara, ilgili ürünlerin AB pazarına girişi aşamasında, ürünlerin ormansızlaşmaya sebep olmayacak şekilde üretildiğini gösterme yükümlülüğü getirilmekte, mevzuat ile ülkelerin ormansızlaşma riskine göre gruplandırılması öngörülmekte ve tedarik zincirlerinin ormansızlaşmayı teşvik etmeyecek şekilde kurgulanması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Atık Yönetimi

İklim değişikliği ile mücadelede dekarbonizasyon hedeflerinin yanında döngüsel ekonomi politikalarının temel taşı olan atık yönetimi önemli bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede, Ulusal Katkı Beyanı içerisinde, atık oluşumunu önlemek ve oluşan atıkların miktarının döngüsel ekonomi ilkeleri çerçevesinde azaltılması; 2035’e kadar kentsel atıkların geri kazanım oranının yüzde 60’a yükseltilmesi, biyobozunur atıklardan metan gazının geri kazanım oranının artırılması, düzenli atık sahalarında depolanan atık yüzdesinin, 2053’e kadar ön işlemsiz sıfır kentsel atık depolama hedefine ulaşılacak biçimde azaltılması; kentsel atıktan ATY üretiminin artırılması; atık su arıtma tesislerini biyorafineri tesislerine dönüştürülmesi, yeniden kullanım yüzdesinin artırılması ve artırılmış atık suların kullanım alanlarının genişletilmesi hedefleri yer almaktadır.

Öte yandan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından sıfır atık yönetim sisteminin kurulması, uygulanması ve yaygınlaştırılması ile Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planının (UAYP) (2016-2023) revize edilmesi çalışmaları başlatılmıştır.

UAYP’ta, mevcut durum verilerinin ele alınarak atık yönetimi alanında iyileştirilmesi veya geliştirilmesi gereken hususların belirlenmesi, 2035 yılı planı için gerekli olan nüfus ve atık projeksiyonlarının yapılarak dönemsel atık yönetim modellerinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Plan kapsamında, 81 ilde atık yönetimi mevcut durumu analiz edilerek, atıkların türlerine göre incelenmesi, kaynağından ayrı toplanması, geri dönüştürülmesi, farklı yöntemlerle geri kazanılması ve ortadan kaldırma yöntemlerinin ortaya konulması için ülke genelinde “sürdürülebilir atık yönetim stratejileri”nin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Öte yandan, kaliteli atığa ham madde olarak erişime yönelik kriterlerin belirlenmesi amacıyla IPA II. Dönemi kapsamında Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı altında desteklenen “Türkiye’de Atık Sonu Kavramının Geliştirilmesi için Teknik Destek Projesi” 25 Nisan 2023 tarihinde başlamıştır. Projenin amacı, 2008/98/AK sayılı Atık Çerçeve Direktifi ve 2018/851 sayılı Atık üzerine 2008/98/AK Direktifini değiştiren Direktif doğrultusunda Türkiye’deki belirli atık türlerine yönelik atık sonu kriterlerinin belirlenmesi ve etkin bir şekilde uygulanması için teknik ve kurumsal kapasiteyi geliştirmektir.

Yeşil Organize Sanayi Bölgeleri (Yeşil OSB)

Türkiye’de sanayinin yeşil dönüşümünün geliştirilmesi bakımından, Yeşil OSB’ler ve Yeşil Endüstri Bölgeleri endüstriyel simbiyozun sağlanması ve yeşil rekabetçiliğin artırılması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu çerçevede, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülen Yeşil OSB’lerin ve yeşil endüstri bölgelerinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir.

Yeşil OSB Sertifikasyon Sisteminin ilk adımı olan, ön kriterlere yönelik başvuruların alınması için teknik çalışmalar tamamlanmış ve başvurular MEYDİP (Mekânsal Yönetim ve Dijitalleşme Projesi) sistemi üzerinden alınmaya başlamıştır. Sertifikasyon sisteminin ikinci adımı olan performans göstergelerine yönelik olarak ise Türk Standardları Enstitüsü (TSE) gerekli çalışmaları tamamlamış ve buna ilişkin başvuru rehberini 28 Temmuz 2023 tarihinde web sitesinde yayımlamıştır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 6 adet ön kriter belirlenmiş, bu ön kriterleri geçen OSB'ler ise TSE tarafından oluşturulan performans göstergelerine göre değerlendirilmeye başlanmıştır. Güncel veriler ile şu ana kadar 17 OSB, Yeşil Sertifika almaya hak kazanmıştır. 2025 yılında yapılan başvurulardan 6 OSB, ön kriterleri geçmiş olup başvuruları değerlendirilmektedir.

Üretimde olan OSB'lerin çevreye etkilerinin azaltılmasında kilit rol oynayan atık su arıtma tesislerinin yapımı için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü OSB'lere kredi vermektedir. 366 OSB içinden 290 tanesi faal olup 173 tanesinin atık suyu arıtılıp deşarj edilmektedir. Atık su arıtma tesisi olan OSB sayısı 123'tür. 2025 yılında Genel Müdürlüğün yatırım programında 63 adet proje yer almaktadır. Atık su arıtma tesisi projelerinin yanında, günümüzde önemi gittikçe artan su geri kazanım projelerine de kredi sağlanmaktadır.

Öte yandan Dünya Bankası Finansmanlı Türkiye Organize Sanayi Bölgeleri Projesi kapsamında, seçilen organize sanayi bölgelerinin verimliliğinin, çevresel sürdürülebilirliğinin ve rekabet gücünün artırılması amacıyla OSB temel ve yeşil altyapı yatırımları ile inovasyon merkezleri yatırımlarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi

Sanayide kirlilemeden üretmenin mümkün olduğu vizyonu doğrultusunda, mevcut en iyi tekniklerin kullanımıyla endüstriyel emisyonların kaynağında azaltılmasına yönelik çalışmalarla "Sanayide Yeşil Dönüşüm" çerçevesinde temiz ve çevre dostu üretimin yaygınlaştırılması ve çevresel iyileşmeyle birlikte Türk sanayisinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Bu kapsamda enerji ve kaynak verimliliğini, hava, su ve toprak için sıfır kirlilik prensibini gösteren ve faaliyetlerini bu hassasiyette yürüten tesislere çevresel sürdürülebilir üretimin göstergesi olarak "Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi" düzenlenmektedir.

Çevreci bir yaklaşımla faaliyetlerini yürüttüklerine dair bu belgeyi alan tesislerin, çevresel taksonomi kriterlerini karşılayarak çevre yatırım fonlarından ve yeşil finansman imkânlarından faydalanmaları için önemli bir adım niteliğindedir. Bu kapsamda oluşturulacak çerçeve mevzuat ile sanayicilerin uluslararası pazarda daha etkin olmasını sağlamak ve kredi ve hibelere erişimini kolaylaştırmak, Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi ile amaçlanmaktadır.

Yeşil Sanayi Projesi

Dünya Bankasının desteği ile yürütülmekte olan Türkiye Yeşil Sanayi Projesi, 1 Ağustos 2023 tarihinde imzalanan sözleşme ile yürürlüğe girmiştir. 6 yıl sürecek olan projenin Koordinatörlüğünü Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yürütmekte, KOSGEB ve TÜBİTAK da proje ortağı uygulayıcı kuruluşlar olarak yer almaktadır. Projenin amacı Türkiye'deki sanayi firmaları için verimli bir yeşil dönüşüm sağlamak, sanayide yeşil dönüşümü hızlandırmak, karbonsuzlaştırma çabalarını yoğunlaştırmak ve teknik kapasiteyi geliştirmektir. Proje kapsamında özel sektörün kullanımına sunmak üzere toplamda 450 milyon ABD doları tutarında bir kredi desteği kullanılacaktır. Proje ile ülkemiz sanayisini yeşil dönüşümün gerekliliklerine hazırlamak adına gerekli altyapı iyileştirme ve yatırım faaliyetlerini yönlendirmenin yanı sıra, bu süreci teknoloji ve yenilik yoluyla hızlandırmak ve özellikle KOBİ'lerde farkındalığın artırılmasına yönelik mentörlük hizmetlerini de kapsayacak şekilde sanayideki yeşil dönüşümü bütünsel olarak destekleyecek mekanizmaların hayata geçirilmesi planlanmıştır.

Bakanlık ve KOSGEB ile birlikte projenin üç bileşeninden biri olan TÜBİTAK, sanayideki yeşil dönüşümü bütünsel olarak destekleyecek mekanizmaları hayata geçirmiştir. Bu çerçevede KOBİ'lerin yeşil dönüşüm yol haritasının oluşturulması, teknolojik çözümlerin geliştirilmesi ve yüksek katma değerli çözümleri geliştirecek platformlara yönelik destek mekanizmaları oluşturulmuştur. Proje kapsamında TÜBİTAK'a 175 milyon dolarlık kaynak tahsis edilmiştir. Bu kapsamda özel sektörün yeşil dönüşüme yönelik Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini desteklemek amacıyla TÜBİTAK TEYDEB (Teknoloji ve Yenilik Destek Programları Başkanlığı) tarafından yürütülecek 3 bileşen için 3 ayrı çağrı yürürlüğe girmiştir:

1831 – Yeşil İnovasyon Teknoloji Mentörlük Çağrısı

Bu çağrı KOBİ'lere yönelik olup, KOBİ'lerin yeşil dönüşüme uyum sağlamaları, bu konuda teknik kapasitelerini geliştirmeleri ve bir yol haritası oluşturmalarına yönelik uzman kuruluşlardan alınacak mentörlük hizmeti için destek sağlanmaktadır. Bu çağrı kapsamında KOBİ'lere yeşil dönüşüm konusunda mentörlük hizmeti vermek isteyen uzman kuruluşların niyet beyanı alınmaktadır. Uygun bulunan uzman kuruluşlar belirlendikten sonra KOBİ'ler uzman kuruluşlardan bu hizmeti almak için TÜBİTAK'a başvuru yapabileceklerdir. Program kapsamında hâlen 43 uzman kuruluş ile iş birliği bulunmaktadır. 30 Haziran 2025 itibarıyla 689 proje başvurusu alınmış ve 549 proje desteklenmiştir. Uzman kuruluşlara 64 milyon 250 bin TL ön ödeme yapılmıştır.

1832 – Sanayide Yeşil Dönüşüm Çağrısı

Bu çağrıya şirketlerin yeşil Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerini yürütmesi kapsamında prototipleme aşamasından itibaren yeni bir ürün geliştirmesine, mevcut bir ürünü geliştirmesine ve iyileştirmesine, ürün kalitesini veya standartlarını iyileştirmesine, maliyetleri azaltan yeni teknikler ve yeni teknolojiler geliştirmesine ve diğer süreç ve hizmet türlerini geliştirmesine yönelik proje desteği sağlanmaktadır. Büyük ölçekli ya da KOBİ ölçeğinde tüm kuruluşlar başvuru yapabilmektedir. Programın açılışından Mayıs 2025'e kadar toplam 5 çağrıya çıkmıştır.

Sanayide Yeşil Dönüşüm Çağrı Özetleri			
	Başvuru tarih aralığı	Başvuru sayısı	Desteklenen proje sayısı
1832-2023	08.12.2023-09.02.2024	162	84
1832-2024-1	15.04.2024-17.05.2024	73	40
1832-2024-2	01.08.2024-03.10.2024	77	36
1832-2024-3	02.12.2024-31.01.2025	162	62
1832-2025-1	07.04.2025-16.06.2025	148	Değerlendirme Devam Ediyor

İlk 4 çağrıda desteklenen projeler için destek kapsamına alınan bütçe toplam 1.669.195.032,77 TL'dir. 30 Haziran 2025 tarihi itibarıyla 108 projeye 576.357.077 TL kaynak aktarılmıştır.

1833 – SAYEM (Sanayi Yenilik Ağ Mekanizması) Yeşil Dönüşüm Çağrısı

SAYEM programında özel sektör, üniversite ve kamu iş birliğiyle yenilik platformları oluşturularak, ülkemizin yeşil büyümesine katkı sağlayacak katma değeri yüksek ürün veya ürün grubu geliştirilmesi için bir teknoloji ekosistemi olan Sanayiye Yönelik Ar-Ge ve yenilik platformları desteklenmektedir. SAYEM programına büyük ölçekli ya da KOBİ ölçeğinde tüm kuruluşlar bir platform oluşturarak başvuru yapabilmektedir. Üniversiteler ve araştırma kurumları da platforma dâhil olabilmektedir.

1833 kapsamında 4 çağrı açılmış, 25 platform başvurusu alınmıştır.

İlk 3 çağrının sonucu açıklanmış olup 8 platformun 692.466.654 TL bütçe ile desteklenmesi uygun bulunmuştur. 6 platformun değerlendirmesi devam etmektedir.

Destek Programları ve Projeler

Kuruluşundan bugüne kadar kalkınma ajansları tarafından mali ve teknik destek programları kapsamında Yeşil Mutabakat, Sürdürülebilir ve Yeşil Kalkınma ile ilgili 481 projeye destek verilmiştir. Kalkınma ajanslarının bahsi geçen konulardaki örnek çalışmaları aşağıda yer almaktadır:

Antalya Tarımsal Sulama Amaçlı Fotovoltaik Güneş Enerjisi Santrali Kurulumu Projesi (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı)

Proje ile 2019'dan bu yana güneş enerji santralleri sayesinde, tarımsal sektörde faaliyet gösteren 16 bin 428 çiftçi ailesine ve 51 tarımsal sulama kooperatifine enerji desteği sağlanmıştır. Çiftçilerin girdi maliyetlerini azaltma hedefiyle, Antalya Büyükşehir Belediyesine ait toplam 4.86 MW gücündeki 7 güneş enerji santrali tarafından üretilen enerji kullanılarak, 51 sulama kooperatifinin enerji masraflarının yüzde 85'i karşılanmaktadır.

İnegöl OSB AAT'de Havalandırma Havuzu Revizyonu İle Enerji Verimliliği Projesi (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı)

İnegöl OSB'ye ait 130.000 m³/gün kapasiteli Atık su Arıtma Tesisi (AAT)'nde, ilçenin evsel nitelikli atık suları ile OSB'deki işletmelerin endüstriyel nitelikli atık suları birlikte arıtılmaktadır. Proje ile arıtma performansından ödün vermeden enerji giderlerinin azaltılması hedeflenmiştir. Yapılan revizyonlarla İnegöl OSB AAT'deki havalandırma havuzlarında mevcut durumda yaklaşık yüzde 32 oranında enerji tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca etkin bir havalandırma verimi sağlanarak biyolojik arıtma prosesi verimliliği artmış ve alıcı ortama deşarj edilen arıtılmış atık su kalitesinde iyileşme sağlanmıştır.

Bölge Merkezi Arıtma Tesisinin Verimlilik Kapasitesini Artırmaya Yönelik Revizyon Projesi (Çukurova Kalkınma Ajansı)

Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi 1. Bölgenin mevcut 3.000 m³/gün olan arıtma tesisine ilave 1.500 m³/gün kapasiteli havuz yapılarak arıtma kapasitesi 4.500 m³/güne çıkartılmıştır. Proje destek tutarı 2024 fiyatlarıyla 11,6 milyon TL, proje bütçesi 50 milyon TL'dir.

Yıkıntı Atıklarının Ayrıştırılmasına Yönelik Çalışmalar (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı)

6 Şubat 2023 tarihli depremler sonrasında yaklaşık 200 milyon ton yıkıntı atığı oluşmuştur. Bu atıkların çevreye verdiği zararı minimuma indirmek ve döngüsel ekonomiye kazandırmak amacıyla TR63 Bölgesinde belirlenen pilot atık sahalarında çimento ve beton gibi katma değeri yüksek ürünlere dönüştürme çalışmaları yürütülmektedir. Hacettepe Üniversitesi ile beraber yıkıntı atıklarının değerlendirilmesine ilişkin analizler ve ayrıştırma/geri dönüşüm tesisi kurmaya yönelik hesaplamalar içeren bir fizibilite raporu hazırlanmıştır. Bu rapor kapsamında bölgede Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) eliyle kurulan 2 tesisin daha işlevsel hâle getirilmesi ve yeni tesisler kurulması planlanmaktadır. Ayrıca ilerleyen dönemde bu tesislerin yaygınlaştırılması için özel sektöre yönelik destek mekanizmaları tasarlanması amaçlanmaktadır. Tüm bu faaliyetlerin yanı sıra Hatay'ın Altınözü ilçesinde UNDP eliyle kurulan ayrıştırma tesisinde elde edilen yıkıntı atıkları yüzde 10-15 oranıyla çimento üretiminde kullanılmış ve Türkiye'de ilk kez yıkıntı atıklarından çimento üretilmiştir.

Enerji Verimliliği Mentörlük Programı (Güney Marmara Kalkınma Ajansı)

Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın Enerji Verimliliği Mentörlük Programı kapsamında Balıkesir ve Çanakkale'deki 17 endüstriyel işletmede enerji etüdü yapılmıştır. Bu etütlerin saha çalışmaları Ağustos 2022- Haziran 2023 arasında gerçekleştirilerek işletmelerin enerji tüketen tüm sistemlerinde detaylı ölçümler ve analizler yapılmış, enerji verimliliği projeleri geliştirilmiştir. Aralık 2023 değerlerine göre hazırlanan Genel Sonuç Raporuna göre 17 endüstriyel işletmenin 2022 yılındaki toplam yıllık enerji tüketimi 64 bin 988 TEP'tir. Enerji verimliliği etütleri ile önerilen enerji verimliliği projeleri ile 6 bin 133 TEP tasarruf sağlanabilecektir. Projelerin hayata geçirilmesi ile toplam tasarruf oranı yüzde 9,4 olmaktadır. Projelerin hayata geçirilmesi ile 93 bin 438 ton karbon salınımının da önüne geçilebilecektir. Bu da yaklaşık 14 bin ağacın azalttığı karbon miktarına denk gelmektedir.

Yenilenebilir enerji proje önerileri ile toplam 246.603.525 kWh karşılığı 21.208 TEP elektrik üretimi karşılanabilecek olup bu değer işletmelerin toplam elektrik tüketiminin %75'ine tekabül etmektedir. GES projeleri ile toplam 123.302 ton karbon salınımına engel olunabilecektir. Bu da yaklaşık 18.403 ağacın azalttığı karbon miktarına denk gelmektedir.

Gaziantep Valiliği – Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB) 5 MW'lık GES Projesi (İpekyolu Kalkınma Ajansı Projesi)

2020 yılı Güdümlü Proje Destek Programı çerçevesinde, İpekyolu Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen “Gaziantep İli 5 MW’lık Güneş Enerjisi Santrali Yapımı Projesi” kapsamında, Gaziantep’in Nizip ilçesinde güneş enerjisi santrali kurulmuştur. Santralde üretilen elektrik enerjisi, terfi pompalarında kullanılarak bölgede tarımsal sulama gerçekleştirilmektedir. Santral sayesinde, Nizip’te yaklaşık 35 bin dekarlık tarım alanı, güneş enerjisi kullanılarak sulamaya açılmıştır. Proje, bölgede faaliyet gösteren yaklaşık 1.000 çiftçinin tarımsal sulama maliyetlerini önemli ölçüde azaltmıştır.

Yaşanabilir İstanbul için Gemi Emisyonları Kontrol Alanı Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

İstanbul Teknik Üniversitesi ve çeşitli bakanlıklarla iş birliği içinde, gemi emisyonlarının hava kirliliği ve insan sağlığı üzerindeki etkileri kapsamlı şekilde analiz edilmiş ve emisyon veri tabanı oluşturulmuş, sonuç olarak gemi emisyonlarının hava kirliliğini yüzde 25 ile yüzde 50 oranında artırdığı belirlenmiştir.

Geri Kazanım Test ve Araştırma Merkezi (GETAM) Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Türkiye’de atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçlerinin etkinliğini artırmak için Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde, uluslararası standartlarda test ve araştırma yapacak Geri Kazanım Test ve Uygulama Merkezi (GETAM) kurulmuş, bu sayede daha önce Türkiye’de yapılamayan atıkların geri kazanılabilirliğine yönelik test ve araştırma yapılmasına yönelik altyapı oluşturulmuştur.

Atık Yönetim Sisteminin Akıllı Teknolojilerle Vatandaş Odaklı, Yenilikçi ve Sürdürülebilir Hâle Getirilmesi Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Pendik’teki atık yönetim sistemini dijital teknolojilerle iyileştirip, geri dönüşümü artırarak karbon salınımını azaltmak ve yenilikçi çözümlerle İstanbul’un dönüşümüne katkı sağlamak amacıyla akıllı atık konteyner altyapısı ve mobil uygulamalarla desteklenen bir model oluşturulmuştur.

İstanbul'da Gemi Emisyonları Ölçümünde Hizmet Verecek Akredite Laboratuvarın Geliştirilmesi ve BİT Destekli Eğitim Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje, gemi emisyonlarının uluslararası standartlara uygun olarak ölçülebileceği laboratuvarın kurulması ve bu kapsamda eğitim, denetim, Ar-Ge faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini içermektedir.

Enerji Verimli Aydınlatma Teknolojileri Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Uygulama Laboratuvarı Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje kapsamında Türkiye'ye uluslararası standartlarda optik ve elektronik ölçüm laboratuvarı kazandırılmış, Türk aydınlatma endüstrisine Ar-Ge desteği sağlanmış, LED teknolojileri hakkında geniş çapta bilgilendirme yapılmıştır.

Su ve Atık Su Arıtımı İçin Yenilikçi Membran Modülü Üretimi Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje kapsamında atık su arıtımı için kullanılan membran üretimine yönelik iki ortak kullanım laboratuvarı kurulmuş, ulusal ve uluslararası bildiri ve makaleler yayımlanmış, patent başvuruları yapılmış, ticari ürünler için kalıplar üretilmiş, yerli membran modülleri geliştirilmiş ve bu modüller, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresinin pilot tesisinde test edilmiştir.

Döngüsel Ekonomi ve Kaynak Verimliliği Platformu Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

İstanbul sanayisinin döngüsel ekonomi uygulamalarını ve kaynak verimliliğini artırarak sürdürülebilirlik ve temiz üretim konularında bilinçlendirme, yol haritaları oluşturma ve eylem planları geliştirme amacıyla bir platform oluşturulmuş ve işletmelere yönelik farkındalık artırma, eğitim, danışmanlık, temiz üretim etüdü gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Alüminyum Sektörünün AB Yeşil Mutabakat Politikalarına Uyum İçin Sürdürülebilirlik ve Sertifikasyon Merkezi Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje kapsamında, alüminyum üreticilerinin AB Yeşil Mutabakatı ve döngüsel ekonomi düzenlemelerine uyum sağlaması için sektörel rehberlik, teknik destek ve sertifikasyon hizmetleri konusunda destek verecek bir merkez kurulmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür.

İETT Şehir İçi Otobüs Filosunun Yakıt Tüketimi ve Emisyon Yayımının Azaltılması Amacıyla Ölçüme Dayalı Modellenmesi Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje kapsamında Avcılar-Zincirlikuyu metrobüs hattında Mercedes-Benz otobüsleri üzerinde emisyon ve yakıt tüketimi ölçümleri yapılmış, bu verilerle yol ve araç modelleri oluşturulmuş ve doğrulanmış; 2 binden fazla varyasyon test edilerek optimum sürüş karakteristikleri belirlenmiştir.

Membran Malzemeleri ve Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje evsel ve endüstriyel atık suların membran teknolojileri kullanılarak arıtılmasını ve geri kazanılmasını amaçlamakta, bu sayede yüksek katma değerli ürünler geliştirerek ülke ekonomisine katkıda bulunmayı, yerli membran üretim tesisleri kurarak dışa bağımlılığı azaltmayı ve su arıtımıyla ilgili iş gücünü ve teknolojik kapasiteyi artırmayı hedeflemektedir.

Alüminyum İmalat Tesislerinde Enerji Verimliliği ve Sera Gazlarının Azaltılması Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Proje, Alüminyum sektöründe üretim kalitesi ve miktarını düşürmeden enerji verimliliğini artırmayı hedeflemektedir. Böylece enerji yoğunluğu ölçümleri, ürün geliştirme, iyileştirme çalışmaları ve sektör bazlı analizler gerçekleştirerek enerji tüketimini azaltmak ve verimliliği artırmak amaçlanmaktadır.

Yenilenebilir Enerji İçin İstanbul'da Biyoyakıt Platformunun Oluşturulması Projesi (İstanbul Kalkınma Ajansı)

Koç Üniversitesi Enerji Araştırma Merkezi (KÜTEM) bünyesinde, İstanbul'da biyoteknoloji ve mikroalg çalışmalarıyla ilgili bilgi ve teknoloji alışverişini teşvik eden bir platform oluşturulmuş; bu platformda büyük ölçekli alg yetiştiriciliği tesisleri kurulmuş, çeşitli seminer ve çalıştaylar düzenlenmiş ve mutant alg türleri geliştirilmiştir. Bu çalışmalar, İstanbul ve çevresindeki akademik ve sanayi paydaşları arasında iş birliğini güçlendirmiş ve temiz enerji üretimi ile enerji verimliliğini destekleyen bir altyapı kazandırmıştır.

Biyokütle Enerji Sistemleri ve Teknolojileri Merkezi Projesi (İzmir Kalkınma Ajansı)

Ege Üniversitesi Güneş Enerjisi Enstitüsünün “Biyokütle Enerji Sistemleri ve Teknolojileri Merkezi” güdümlü projesi İzmir ve çevre illerdeki biyokütle yatırımları için bir test merkezi ve aynı zamanda konu ile ilgili Ar-Ge çalışmalarının sektör ile birlikte gerçekleştirildiği bir yapı olarak hizmete girmiştir.

Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi Belgesi (İzmir Kalkınma Ajansı)

İzmir’in yeşil ve mavi büyüme yaklaşımları uyarınca gelişmesini yönlendirmek ve bu geçişi desteklemek üzere İzmir’de Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi hazırlanmıştır. Perspektif çalışması kapsamında İzmir’in yeşil ve mavi büyümeye geçiş ile birlikte mevcut risklerin büyüklüğü ve nasıl azaltılabileceği, çeşitli müdahale senaryoları ile oluşacak ekonomik, çevresel ve sosyal fayda, sürdürülebilir teknolojiler ve endüstriler etrafında fırsatların ne şekilde yaratılacağı ve bu fırsatların sunduğu kazanımlar ortaya konulmuştur.

Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi, özgün bir metodoloji ile hazırlanmış olup, klasik bir strateji belgesinin ötesinde, dönüşüm sürecine ilişkin karar vericilere ve aktörlere bir ufuk öneren, rehber niteliğinde çalışmadır.

Çalışma; *makro boyut, sektörel boyut ve müdahale/eylem boyutu* olmak üzere üç katmanlı bir mimariye sahiptir. On yıl erimli kurgulanan çalışmada “atık, su ve enerji” olmak üzere üç alanda öncelikli sektörler ve mekânsal odaklar tespit edilmiş, yeşil ve mavi dönüşümün sağlanması için dönüşüm müdahaleleri belirlenmiş ve dönüşüm müdahalelerinin gerçekleşmesi hâlinde ortaya çıkacak fayda ve maliyetler hesaplanmıştır.

Doğal Taşı Doğal Enerji ile İşliyoruz Projesi (Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı)

Bayburt’un en önemli sanayi yatırımları arasında olan ve bölge ihracatına da katkı sağlayan doğal taş fabrikasının çatısına 300 kw’lık güneş enerjisi sistemi kurulmuştur. Bu sayede fabrikanın işletme maliyetlerinde önemli bir düşüş sağlanmış ve sanayide yenilenebilir enerji kullanımı desteklenmiştir.

Yeşil Enerji ile Turizm Daveti Projesi (Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı)

Bayburt’un en önemli otellerinden biri olan Baberd Otelin projesi kapsamında GES dönüşümü tamamlanmıştır. 40 kw’lık güneş enerjisi sistemi kurulmuştur.

Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet Mali Destek Programı (Orta Anadolu Kalkınma Ajansı)

Yenilenebilir Enerji ve Sürdürülebilir Rekabet Mali Destek Programı’nın genel amacı, “TR72 Bölgesinde yenilenebilir enerji potansiyelinin değerlendirilmesi ve sanayide düşük verimli motor sistemlerinin dönüşümü ile enerjinin verimli kullanılması, atık yönetim sistemleri kullanılarak çevre kirliliğinin azaltılması yoluyla bölgesel rekabet edebilirliğe katkı sağlanması ve Sivas-Yozgat illerinde üretim kapasitesi ile verimliliğin artırılması yoluyla bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması” olarak belirlenmiştir.

Programla bölgede gelecek yıllarda beklenen sanayi ve hizmetler sektörüne kaymayla birlikte özellikle sanayinin ihtiyaç duyacağı enerji kullanımının artan enerji ihtiyacına bağlı olarak artması, böylece yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yoluyla bölgesel gelişime katkı sağlanması ve bölgede imalat sanayinde kullanılan motor, trafo vb. donatılarının verim seviyesinin artırılması yoluyla enerji kaynaklarının verimli kullanımı hedeflenmiştir. Program ile toplam 23 kurum, kuruluş ve firmaya destek sağlanmıştır.

Zafer Kalkınma Ajansı Projeleri

Zafer Kalkınma Ajansı, 2014 yılında Turizm, Enerji ve Çevre Altyapı Mali Destek Programı (TEÇDP), 2016 yılında Sürdürülebilir Çevre Altyapı Mali Destek Programı (SÜÇEP) ve 2018 yılında Çevre ve Enerji Altyapı Mali Destek Programı (ÇEDEP) ile toplam 32 projeye *yeşil enerji* teması ile destek vermiştir. TR33 bölgesinde toplam sayısı 619 olan güneş enerji santrallerinin toplam kurulu güç değerinin 542,99 MW olduğu görülmektedir. Zafer Kalkınma Ajansının destekleriyle 7,65 MW kurulu güç oluşturulmuştur.

Zafer Kalkınma Ajansı, 2014 yılında Turizm, Enerji ve Çevre Altyapı Mali Destek Programı (TEÇDP), 2016 yılında Sürdürülebilir Çevre Altyapı Mali Destek Programı (SÜÇEP) ve 2018 yılında Çevre ve Enerji Altyapı Mali Destek Programı (ÇEDEP) ile toplam 20 projeye *yeşil çevre* teması ile destek vermiştir. Gerçekleştirilen yatırımlar ile toplam yıllık 36 milyon m³ atık su arıtma kapasitesi, yıllık 30 bin ton katı atık arıtma kapasitesine ulaşılmıştır. Kurulan tesislerde oluşturulan yenilebilir sistemler sayesinde toplam yıllık 600 kw elektrik tasarrufu elde edilmektedir.

Bölge Kalkınma İdareleri Destekleri

Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölge Kalkınma İdaresi

DAP BKİ kurulduğu günden bu yana sorumluluk alanında bulunan illerde (Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Tunceli ve Van) tarım, sanayi, beşerî, eğitim ve kültür sektörlerinde destekler vermektedir. Özellikle tarım sektöründe tarımsal sulama projelerine destek verilerek suyun kaynaktan kapalı sistemle tarla başına kadar getirilmesi ile su kaybının önüne geçilmekte, tarımda verimlilik ve sürdürülebilirliğin artması sağlanmaktadır.

Tarım arazilerinin yoğun olarak işlenmesinin önüne geçilmesi için, direkt anıza ekim makineleri üreticilere kullandırılarak, yoğun toprak işlemenin doğaya zararları azaltılmaya çalışılmaktadır. Yine gıda israfının önüne geçilmesini ve atıkların yeniden toprağa dönüşünü sağlamak amacıyla kompost üretim tesisi kurulumu desteklenmiştir. Bu tesis ile hastane, okul vb. alanlarda oluşan gıda atıklarının kompostta çevrilerek üreticilerin arazilerinde kullanılması sağlanmıştır.

Ayrıca kişi başına düşen yeşil alanın artırılması, çevreye duyarlı rekreatif alanlarının oluşturulması için il/ilçelerde rekreasyon projeleri desteklenmiştir.

Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi

Enerji Verimlilik Ölçüm Destekleri Projesi

KOP Bölgesi'nde faaliyet gösteren tüm ölçekteki işletmelerin öncelikle mevcut enerji verimlilik etütleri yapılarak işletmelerin en az bir personeli enerji yöneticisi eğitimi veya etüt proje eğitimi faaliyetlerinden birine göndermek şartıyla yaptıracakları enerji etüdünün tamamının karşılanması amaçlanmaktadır.

Oluşturulan raporlar çerçevesinde; kamu kurumlarına yönelik yapılan ölçümler neticesinde 16 kamu kurumunda toplam 12,5 milyon TL/yıl enerji tasarruf edilerek 2 bin ton CO₂/yıl karbon salınımının azaltılabileceği tespit edilmiştir. Özel işletmelerde yapılan ölçümler neticesinde ise 14 özel işletmede toplam 70 milyon TL/yıl enerji tasarruf edilerek 12 bin 850 ton CO₂/yıl karbon salınımının azaltılabileceği tespit edilmiştir.

Jeotermal Kaynakların Değerlendirilmesi Projesi

2019 yılı içerisinde TÜBİTAK Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü danışmanlığında Jeotermal Kaynakların Değerlendirilmesi Projesi yürütülmüştür. Bu proje kapsamında KOP Bölgesindeki mevcut jeotermal kaynakların envanteri çıkarılmış, kaynak bazlı analizleri yapılmış ve 4 sektörde (sağlık, turizm, tarım ve enerji) 13 alanda toplam 73 eylem önerisi geliştirilerek jeotermal enerji yol haritası oluşturulmuştur.

Uluslararası Projeler

Sosyal Olarak Kapsayıcı Yeşil Geçiş Projesi (Socially Inclusive Green Transition Project -SoGreen):

Dünya Bankasının finansör, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının uygulama birimi olduğu Sosyal Olarak Kapsayıcı Yeşil Geçiş (Socially Inclusive Green Transition - SoGreen) projesi kapsamında sağlanacak 400 milyon dolar tutarındaki kredi, kalkınma ajanslarının mevcut destek mekanizmaları aracılığıyla 81 ilde kapsayıcı yeşil dönüşüm temasına uygun olarak uygulanacak çeşitli destek programı ve projelerin finansmanında kullanılacaktır.

Başta kadınlar ve gençler olmak üzere hedef kırılgan gruplar için yeşil geçim kaynakları olanaklarının geliştirilmesi amacıyla tasarlanan söz konusu projenin, yedi yıl süreyle dört bileşen altında uygulanması planlanmaktadır:

- ✦ Kapsayıcı ve Yeşil Yatırımların ve Girişimciliğin Desteklenmesi: Yeşil dönüşümden olumsuz etkilenmesi muhtemel emek yoğun sektörlerde sürdürülebilir istihdam yaratan ekonomik ve sosyal etkisi yüksek projelerin desteklenmesi,
- ✦ Kapsayıcı ve Yeşil Geçim Kaynağı Tesis Kurulum Desteği: İstihdamı ve yeşil kalkınmayı desteklemek için yerelde kapsayıcı, yeşil ve yenilikçi altyapı yatırımlarının desteklenmesi,
- ✦ Proje Yönetimi ve Kapasite Geliştirme,
- ✦ Beklenmedik Acil Müdahale.

Enerjide Etkin ve Sürdürülebilir Dönüşümün Desteklenmesi Projesi

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında Avrupa Birliği tarafından desteklenen BEST For Energy (Enerjide Etkin ve Sürdürülebilir Dönüşümün Desteklenmesi-Boosting Effective and Sustainable Transformation for Energy) Projesi, İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) tarafından, Enerji Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (ENSİA) ortaklığıyla yürütülmüştür. Projenin uygulama süreci 21 Haziran 2020 tarihinde başlamıştır. 36 ay süren ve Haziran 2023 itibarıyla tamamlanan proje ile İzmir ve çevresinde temiz enerji ve temiz teknolojiler alanında ekipman ve teknoloji üretimi ile hizmet sektöründe rekabet gücü yüksek bir küme geliştirme hedeflenmiştir. Proje kapsamında rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle ve yeşil hidrojen alt sektörlerine odaklanılmış; analiz, ekosistem geliştirme, tanıtım ve uluslararasılaşma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bölgede ayrıca kümelenme konusunda farkındalığın artırılması, kümelenmenin ilgili kurumlar tarafından benimsenmesi ve aktörler arası koordinasyonun sağlanması amacıyla toplantı ve etkinlikler hayata geçirilmiştir. Proje, Türk Proje Yönetim Meslek Enstitüsü tarafından düzenlenen “Çetin Ceviz Ödülleri”nde En İyi Proje ödülüne layık görülmüştür.

İyi Pamuk Projesi

Dünya genelinde belirlenmiş olan İyi Pamuk Standardizasyonunun Türkiye’de Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölgesi’nde temsilcisi olan GAP BKİ aracılığıyla 2021 yılında İyi Pamuk Projesi başlatılmış ve uygulama alanı olarak Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri seçilmiştir. 2021 yılından bu yana 2 bin 150 çiftçi projeye dâhil edilerek teknik eğitim destekleri, demo alanlar ve bilinçlendirme faaliyetleri ile verim kaybı yaşamadan girdi maliyetlerinin optimizasyonu sağlanmıştır. Toprak, doğa, su, ilaç, gübre temelli teknik eğitimlerin yanı sıra hem çiftçi hem de 3 binden fazla işçinin dâhil olduğu pamuk üretiminin sosyal yönünü iyileştirmeye yönelik önemli adımlar atılmıştır. İşçi çalışma koşulları, çocuk işçiliğinin önlenmesi, yasal haklar, dinlenme alanları, koruyucu ekipman kullanımı konuları bunların başlıcalarıdır.

Buna ilave olarak proje hedefleri derinleştirilmiş ve çiftçiler 2023 yılından itibaren sentetik gübreleme yerine organik gübreleme yöntemlerine adapte edilmiş ve bu sayede hem toprak organik yapısında hem de lif kalitesinde iyileştirme amaçlanmıştır. Tüm bu faaliyetler aracılığıyla girdi maliyetlerinde optimizasyon, toprak-doğa-insan sağlığının önemsenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve bölgenin pamuk tedarik zincirinde rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesi sağlanmıştır.

8.5. Yeşil Teknoloji

Yeşil teknoloji, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda çevre dostu yenilikler sunarak enerji verimliliği ve doğal kaynakların korunmasını amaçlar. Türkiye, bu alandaki potansiyelini değerlendirmek için son yıllarda önemli adımlar atmış ve yenilenebilir enerji, atık yönetimi ve temiz üretim teknolojileri gibi konularda yatırımlarını artırmıştır.

Yeşil Teknoloji Projeleri İçin Mevzuat Düzenlemesi

655 Sayılı Ulaştırma ve Altyapı Alanına İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 40’ıncı maddesinin 2’nci fıkrasında değişiklik yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile Türkiye’nin “Yeşil Kalkınma Vizyonu” ve “2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi”ne de katkı sağlayacak olan *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Yeşil Mutabakat* başta olmak üzere ulusal ve küresel çevre ve çevre sorunlarına yönelik olarak, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından elektronik haberleşme, havacılık, uzay, raylı sistemler ve denizcilik teknolojileri ile ilgili sektörlerde dijital dönüşüm ve sıfır emisyon hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi, bu kapsamdaki çeşitli projelerin desteklenebilmesi için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmıştır.

Deniz Taşımacılığında Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılmasına İlişkin Tedbirler Sempozyumu

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, sera gazı azaltım hedeflerine ulaşmak amacıyla denizcilik sektörünü destekleyerek gemilerde ve limanlarda; çevre dostu, sürdürülebilir ve emniyetli taşımacılık için kullanılacak yenilikçi yeşil teknolojileri destekleyerek emisyon salınımının azaltılması yönünde adımlar atmaya devam etmektedir. Bakanlık tarafından 2023’te, Tekirdağ’da bulunan Ulusal Deniz Emniyeti Başkanlığında (UDEB), “Deniz Taşımacılığında Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılmasına İlişkin Tedbirler Sempozyumu” düzenlenmiştir. Sempozyumda deniz taşımacılığında kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik tedbirler, emisyonların küresel ve Türk deniz ticaret filosuna etkileri ile alternatif yeşil deniz yakıtları konuları, alanlarında uzman ulusal ve uluslararası kişiler tarafından ele alınmıştır.

Ticaret Bakanlığı Yeşil Mutabakat Çalışma Grubu

Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının da güçlendirilmesi öncelik taşımaktadır. Türkiye’nin katma değeri yüksek, çevreyle uyumlu ürün üretimine katkı sağlayacak olan yeşil teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla, Ar-Ge ve inovasyon odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM)'na uyum ve yeşil üretimi destekleyecek teknolojilerin sektörel ihtiyaç analizi ile belirlenmesi ve tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve transferine yönelik çalışmaların yapılması kapsamında, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda, tüm ilgili kurumlar, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirketler ile üniversitelerin yer aldığı *Teknolojik Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu* iş birliğiyle “Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası” (TYH) hazırlık çalışmaları yürütülmektedir.

Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası Hazırlık Çalışmaları

Teknoloji Yol Haritası çalışmasının ilk aşamasında Türkiye ekonomisi için kritik olan, sektörlerle temel girdiler sağlayan ve karbon emisyonu açısından ön plana çıkan, üretim zincirlerinin ilk aşamalarındaki demir-çelik, alüminyum, çimento, kimyasallar, plastik ve gübre olmak üzere 6 pilot sektör önerisi belirlenmiştir. Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 2. aşamasında, “Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyum İçin Sektörel İhtiyaçların Belirlenmesi ve Bu İhtiyaçlara Yönelik Teknolojik Çözümlerin Tanımlanması” çalışması yürütülmüştür. Bu aşamada, Sektör Odak Grupları oluşturulmuştur. Sektör Odak Grup Çalışmaları ile ürün yaşam döngüsü yaklaşımıyla pilot sektörlerin her birinin kendine has proses, girdi ve çıktıları doğrultusunda, işletmelerin küresel ısınmayı sınırlandıran bir senaryo ile uyumlu faaliyet göstermelerinin önünde engel teşkil eden temel teknolojik ihtiyaçlar ve çözüm önerileri belirlenmiştir. Her sektördeki “Mevcut En İyi Teknikler – Best Available Techniques (BAT)” referans dokümanlarından girdiler konsolide edilerek pilot sektörlerdeki teknolojik ihtiyaçlar ve çözümler taslak olarak hazırlanmıştır. Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 3. aşamasında, Teknolojik İhtiyaç ve Çözümlerin Doğrulanması ve Zenginleştirilmesi çalışmaları yapılmıştır. Proses-girdi-çıkıtı ve ihtiyaç-çözüm matrisi üzerinden alınan katkılar konsolide edilerek taslak Ar-Ge ve yenilik konuları hazırlanmıştır. Yeşil Büyüme TYH çalışmasının 4. aşamasında Yol Haritasının Oluşturulması çalışmaları yürütülmüştür. Her pilot sektör için sektör odak grupları sektör temsilcileri ve akademisyenlerin yer aldığı danışma grupları oluşturulmuştur. Danışma grubu toplantıları ile nihai teknolojik ihtiyaçlar ile çözümlere odaklanan Ar-Ge ve yenilik konularının belirlenmesini müteakip, bu konularda daha önce desteklenen Ar-Ge ve yenilik projelerinde gelinek teknolojik hazırlık seviyeleri, teknoloji geliştiren kuruluşlar, konunun teknik açıklamaları, dünyadaki başarılı örnekler ve Türkiye'deki girişimler hazırlanmıştır.

Bununla birlikte, TÜBİTAK 1512-Teknogirişim Sermayesi Desteği Programı (Bireysel Genç Girişim-BiGG) ile 2018 yılından bu yana büyük çoğunluğu Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum kapsamındaki ihtiyaçlara çözüm oluşturan öncelikli Ar-Ge ve yenilik konularına odaklanan projeler kabul edilmektedir.

Ayrıca Türkiye’de üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aşamalarında (yaşam döngüsünde) bütüncül ve somut olarak değerlendirilebilmesi için, Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması faaliyetleri yürütülmektedir. Bu amaçla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca TURventory Veri Tabanı Yönetim Sistemi (VTYS) işletimi ile web portal için Ağustos 2022 - Şubat 2023 dönemini kapsayan hizmet alımı sözleşmesi yapılmış, TURventory web sitesi tasarımı iyileştirilmiştir. UYDD veri tabanının belirlenecek ürün gruplarına ilişkin veri setleriyle genişletilmesi ve geliştirilen veri setlerini içeren UYDD veri tabanının yönetiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için değerlendirmeler devam etmekte olup, potansiyel paydaşlar ile görüşmeler gerçekleştirilmektedir.

<https://labs.sanayi.gov.tr/> internet adresinden Türkiye’deki kamu ve yükseköğretim laboratuvar/araştırma altyapılarının test, cihaz, ürün ve iletişim bilgilerine erişim sağlanması ve yapılacak Ar-Ge çalışmaları için faydalanılması mümkün hâle getirilmiştir.

Bunlara ilaveten, Yeşil Mutabakat Eylem Planında, gerek sürdürülebilir tüketim ve üretim gerek entegre kirlilik önleme ve kontrolü içeren endüstriyel emisyonların yönetimine yönelik eylemler belirlenmiş olup, bu bağlamda AB tarafından 5 Nisan 2022 tarihinde açıklanan Sıfır Kirlilik Eylem Planının da önemli bir altlığı olan ve çevresel kirliliğin kaynağında en iyi teknolojilerle yönetimine yönelik hususları içeren Endüstriyel Emisyonlar Direktifi Revizyonu Taslağına yönelik gelişmeler yakından takip edilmektedir. Endüstriyel Emisyonlar Direktifi ile büyük sanayi tesislerinde kirliliğin kaynağında önlenmesi ve azaltılması için, su ve hava emisyonlarına sıkı izin koşulları getirilmesi, sürdürülebilir ve temiz teknolojilere yatırım yapılması, Mevcut En İyi Tekniklere (MET) uygun üretim yapılarak enerji, su ve kaynak kullanımında verimlilik ve yeniden kullanım sağlanırken daha güvenli, daha az veya toksik olmayan kimyasalların kullanıldığı üretim süreçlerinin benimsenmesi amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca uzun yıllardır sanayide yeşil dönüşüm kapsamında yer alan; enerji, demir-çelik, alüminyum, kimya, mineral, otomotiv, tekstil, gıda, gübre, çimento ve atık yönetimi sektörlerinin kaynak verimli temiz üretim teknolojilerine uyum durumlarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan birçok eylemin çalışmalarının yürütüldüğü, 2020 yılında başlayan ve 2023 yılında tamamlanan Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Kapsamında Türkiye’nin Endüstriyel Emisyon Stratejisinin Belirlenmesi Projesi (DIES) kapsamında, mineral ve kimya endüstrisi özelinde sektörel çalışmalar yürütülmekte, çalışma yapılmayan sektörler için genel bir yaklaşım getirilerek Ulusal Eylem Planının yanı sıra “MET Referans Dokümanları” ve “Sektörel MET Sonuç Belgeleri”, uyum tarihini de içerecek şekilde mevzuat ve Yeşil Dönüşüm Belgesi Yazılımı hazırlanmaktadır.

Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının da güçlendirilmesi öncelik taşımaktadır. Türkiye’nin katma değeri yüksek, çevreyle uyumlu ürün üretimine katkı sağlayacak olan yeşil teknolojilerin geliştirilmesi amacıyla, Ar-Ge ve inovasyon odaklı bir yaklaşımın geliştirilmesi kaçınılmazdır. AYM’ye uyum ve yeşil üretimi destekleyecek teknolojilerin sektörel ihtiyaç analizi ile belirlenmesi ve tespit edilen teknolojilerin geliştirilmesine/ yaygınlaştırılmasına/transferine yönelik çalışmaların yapılması kapsamında, TÜBİTAK ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda tüm ilgili kurumlar, potansiyel üretici ve teknoloji geliştirici şirketler ve üniversitelerin yer aldığı Teknolojik Dönüşüm İhtisas Çalışma Grubu ile iş birliğiyle “Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası” (TYH) hazırlık çalışmaları yürütülmüş ve demir-çelik, alüminyum, çimento, kimyasallar, plastik ve gübre sektörlerine yönelik teknolojik dönüşüm yol haritaları kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası

Türkiye’nin yeşil kalkınma hedeflerine ilişkin sanayi kuruluşlarının teknolojik ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla; 13 kamu kurumu ve 27 özel sektör şemsiye kuruluşu temsilcilerinin katılımıyla “Teknolojik Dönüşüm/Gelişim İhtisas Çalışma Grubu” kurulmuştur. Grup çalışmaları kapsamında ülke ekonomisi için kritik olan lokomotif sektörlerle üretim zincirlerinin ilk aşamalarında temel girdiler sağlayan ve karbon emisyonu açısından ön plana çıkan demir-çelik, alüminyum, çimento, kimyasallar, plastik ve gübre sektörlerinde Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası çalışmaları, Temmuz 2022 – Mayıs 2023 arasında yürütülmüştür. Bu sektörlerdeki teknolojik ihtiyaçlar, ham maddeden üretim proseslerine, enerji girdilerinden atık yönetimine ve kullanım sonrası geri kazanım aşamalarına kadar ürün yaşam döngüsü yaklaşımıyla belirlenmiştir. Sanayi kuruluşlarının teknolojik ihtiyaçlarını belirleme çalışması, sektörü temsil kabiliyeti olan şemsiye STK’lar tarafından yönetilmiştir. 371 özel sektör temsilcisiyle kurulan Sektörel Odak Gruplarda, demir-çelik sektörü, Türkiye Çelik Üreticileri Derneği (TÇÜD); alüminyum sektörü, Girişimci Alüminyum Sanayicileri ve İşadamları Derneği (GALSİAD); kimya sektörü, Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği (TKSD); plastik sektörü, Türkiye Plastik Sanayicileri Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV); çimento sektörü, Sektörel Odak Grubu Türkiye Çimento Müstahsilleri Birliği (TÜRKÇİMENTO) ve gübre sektörü, Gübre İmalatçıları, İthalatçıları ve İhracatçıları Birliği (GÜİD) tarafından bir araya getirilmiştir. Sanayi kuruluşları tarafından belirlenen teknolojik ihtiyaçlar, İklim Şûrası Bilim ve Teknoloji Komisyonu çıktıları, her sektördeki “Mevcut En İyi Teknikler – Best Available Techniques (BAT)” referans dokümanlarından girdiler ve küresel teknolojik eğilimlerle zenginleştirilmiştir. Alanında yetkin yaklaşık 100 akademisyen ve araştırmacıyla birlikte 3 ay süren 60’ın üzerinde toplantıyla, özel sektörün yeşil dönüşümü için belirlenen ihtiyaçlara teknolojik çözümler oluşturulmuştur. Türkiye’nin 2053 net sıfır emisyon hedefi ve yeşil kalkınma politikası doğrultusunda çığır açıcı Ar-Ge ve

yenilik temelli çözümler; ekosistemdeki tüm paydaşlarla birlikte demir-çelik, alüminyum, çimento, kimyasallar, plastik ve gübre sektörlerinde 2026, 2030 ve 2035 yıllarına ilişkin hedefler olarak belirlenmiştir. Çalışmada, Türkiye’nin yeşil üretime yönelik teknolojik yeteneğini üst seviyelere taşıyacak 31 teknolojik hedef, yeşil üretim teknolojilerinin yerli geliştirilmesine odaklanan 72 kritik ürün, 6 sektörde yeşil teknolojik üretimi ve istihdamı tetikleyecek 189 Ar-Ge ve yenilik konusu tanımlanmıştır. Tüm teknolojik hedefler, teknik açıklamalar, dünyada ve Türkiye’deki mevcut teknolojik hazırlık seviyeleri, ulusal ve uluslararası başarılı örnekler, teknolojinin kullanımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik altyapılar, insan kaynakları, teşvikler gibi destekleyici unsurlarıyla birlikte detaylandırılmıştır.

Ayrıca Türkiye’de üretilen ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin değer zincirinin tüm aşamalarında bütüncül ve somut olarak değerlendirilebilmesi için Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi çalışmalarının yaygınlaştırılması için faaliyetler yürütülmektedir. TÜBİTAK MAM (Marmara Araştırma Merkezi) tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığına 2024 yılı Kamu Yatırım Projesi teklifi sunulmuştur. 2024-2025 yıllarını kapsayan Ulusal Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi Veri Setlerinin Geliştirilmesi başlıklı proje kapsamında 5 ürün grubu için veri setleri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Diğer taraftan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından da “Türkiye’nin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Potansiyelinin Değerlendirilmesi için Teknik Destek Projesi” (DEEP) projesi kapsamında Tek Kullanımlık Plastiklerin Yaşam Döngüsü Analizinin yapılması ve döngüsel ekonomide izlemeyi desteklemek için Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi yapılmasına ilişkin bir eğitim programı düzenlenecektir.

Laboratuvar ve Araştırma Altyapısı Bilgi Sistemi, sanayinin ihtiyaç duyduğu test, kalibrasyon ve araştırma hizmeti veren laboratuvar, merkez ve araştırma altyapılarının test, cihaz, numune, personel ve genel bilgilerinin tutulduğu bir envanter sistemi olup, Türkiye’deki kamu ve yükseköğretim laboratuvar/ araştırma altyapılarının test, cihaz, ürün ve iletişim bilgilerine erişim sağlanması ve yapılacak Ar-Ge çalışmaları için faydalanılması mümkün hâle getirilmiştir.

Yeşil teknoloji, çevresel sürdürülebilirliği teşvik eden yenilikçi çözümler sunarken Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, bu teknolojilerin uygulanması ve yaygınlaştırılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bakanlık bünyesinde faaliyet gösteren Teknoloji ve Yeşil Dönüşüm Dairesi Başkanlığının bu kapsamdaki amaçları şunlardır:

- ✿ Net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefi kapsamında uygulamaya konulması gereken teknolojileri ve yenilikçi çözümleri araştırmak, bu kapsamda faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası kuruluşlarla çalışmalar yapmak ve koordinasyonu sağlamak,

- ✧ Yeni teknolojiler ve yenilikçi çözümler konusunda kavramsal çalışmaları yürütmek, mevzuat, kılavuz ve rehber dokümanlar hazırlamak,
- ✧ Net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefi kapsamında enerji, ulaştırma, tarım, atık, sağlık, sanayi ve ilgili diğer sektörlerde temiz teknolojilerin geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak, süreci takip etmek ve gerekli çalışmaları yapmak,
- ✧ Teknoloji ve yeşil dönüşüm ile ilgili uluslararası kuruluşlar ve sözleşmeler kapsamında Başkanlığın görev ve yetki alanına giren müzakere süreçlerini takip etmek, katkı sağlamak ve ulusal odak noktalığı görevlerini yerine getirmek,
- ✧ Net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedefi kapsamında yeni teknolojiler ve yenilikçi çözümler konusunda eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetlerini yürütmek, bu amaçla ulusal ve uluslararası projeler hazırlamak ve uygulamak,
- ✧ Görev alanına giren Avrupa Birliği müktesebatının teknoloji ve yeşil dönüşüme yönelik çalışmalarını takip etmek, uyumlaştırma çalışmalarına katkı sağlamak ve çalışmaların takibini yapmak,
- ✧ Başkanlık tarafından verilen diğer görevleri yapmak.
- ✧ Bu doğrultuda, temiz üretim temelli teknoloji metotlarının yaygınlaştırılması ve kullanılan ürünlerin geri dönüşüm yöntemi ile tekrar kullanımının sağlanması sonucu kirliliğin azaltılması amaçlanmaktadır. Enerji tasarrufu sağlama, yenilenebilir enerji kullanımını artırma, atık yönetim stratejileri uygulama, doğa dostu ve sürdürülebilir ürünler tasarlama, ürün tasarım aşamalarında ekolojik malzemeler kullanma, başlıca yeşil üretim uygulamaları olarak değerlendirilmektedir.
- ✧ Yeşil üretim uygulamalarının sadece üretim sisteminde değil, üretim sürecinde de maliyetlerde azalmayı beraberinde getirdiğinden sürdürülebilir ekonomiye de katkı sağladığı belirtilmektedir. Benzer şekilde yeşil üretim uygulamalarının yenilenebilir enerji kullanımını yaygınlaştırması hedefi nedeniyle sera gazı salınımını sınırlandırarak küresel ısınmanın etkilerini azaltmakta olduğu da ifade edilmektedir. Aynı doğrultuda sürdürülebilir hasat ile elde edilen ürünün doğaya zarar vermeyecek ve kaynağı kalıcı bir şekilde azaltmayacak biçimde toplanmasının, sürdürülebilir tarım bakımından yeşil üretim uygulamaları ile bütüncül bir etki oluşturduğu belirtilmektedir.

TÜBİTAK Destekleri Kapsamında Yeşil Dönüşüm ve İklim Değişikliği

Paris Anlaşmasına taraf olunması ve *yeşil kalkınma devrimi* olarak tanımlanan net sıfır emisyon hedefinin açıklanması ile Türkiye yeşil dönüşüm ve büyüme yolunda önemli bir adım atmıştır. TÜBİTAK olarak Paris İklim Anlaşmasından doğan yükümlülükleri yerine getirmek için belirlenen “2053 yılı için sıfır emisyon” hedefine yönelik çalışmalara odaklanılmıştır. Bu kapsamda TÜBİTAK, öncelikli Ar-Ge ve yenilik konularında iklim değişikliği ve çevre sorunlarına karşı mücadeleyi desteklemek amacıyla en erken adım atan kurumlardan biri olmuştur. 2021 yılının henüz başında iklim değişikliği ve çevre sorunlarına karşı mücadeleye katkı sağlamak amacıyla Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyum Kapsamında Öncelikli Ar-Ge ve Yenilik Konuları Rehber Dokümanı hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir.

Güncel öncelikli konuları içeren TÜBİTAK 2024-2025 Öncelikli Ar-Ge ve Yenilik Konuları çalışması, 12. Kalkınma Planı ulusal vizyonu doğrultusunda “çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, ileri teknolojiye dayalı yüksek katma değer üreten” bir ekosisteme yönelik; “yeşil” ve “dijital” ikili dönüşüm odağında 4 ana bölümde 252 kritik ürün/teknolojiyi hedefleyen toplam 482 öncelikli konuyu içermektedir.

TÜBİTAK 2024-2025 Öncelikli Ar-Ge ve Yenilik Konularının ikinci ana bölümünü oluşturan Avrupa Yeşil Mutabakatı ve İklim Değişikliğine Uyuma Yönelik Ar-Ge ve Yenilik Konularının belirlenmesi için ise 2021 yılından bu yana ilgili Bakanlıklar ile eşgüdüm içerisinde bir dizi faaliyet yürütülmüştür.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Şubat 2022’de düzenlenen İklim Şûrası kapsamında TÜBİTAK koordinasyonundaki Bilim ve Teknoloji Komisyonunda, ülkemizin 2053 net sıfır emisyonu hedefi ve yeşil kalkınma politikası doğrultusunda, “iklim değişikliği, çevre ve biyoçeşitlilik”, “temiz ve döngüsel ekonomi”, “temiz, erişilebilir ve güvenli enerji arzı”, “yeşil ve sürdürülebilir tarım”, “sürdürülebilir akıllı ulaşım” olmak üzere 5 ana temada çığır açıcı Ar-Ge ve yenilik temelli çözümler üretmek için çalışmalar yürütülmüştür. Disiplinler üstü bütüncül bir yaklaşımla, üniversite, özel sektör, STK ve kamudan 97 uzmanın katılımı ile 40’tan fazla çevrim içi toplantı ile 5 temada 33 öncelikli Ar-Ge ve yenilik konusu belirlenmiş ve TÜBİTAK öncelikli konuları arasında yerlerini almıştır. Belirlenen konular, sektörel anlamda gerek enerji verimliliğinin sağlanması gerekse üretim süreçlerinde yeşil teknolojilerin kullanımıyla verimlilik artışına etki edecek çığır açıcı teknolojileri içermektedir.

TÜBİTAK 2024-2025 Öncelikli Ar-Ge ve Yenilik Konularının üçüncü ana bölümü, 12. Kalkınma Planında yer aldığı şekliyle “Afet Araştırmaları” bölümüdür. Ülkemizin jeolojik konumundan kaynaklanan ve sık görülen deprem, su taşkınları, çığ, heyelan ve yangınlara karşı afet öncesi, sırası ve sonrasında tedbiri ve güvenliği sağlamaya yönelik Ar-Ge konularından oluşmaktadır.

TÜBİTAK destek programları kapsamında sunulan projelerden değerlendirme sonucu destek kriterlerini sağlayanlar içinden “TÜBİTAK 2024-2025 Öncelikli Ar-Ge ve Yenilik Konu Başlıkları” dokümanında yer alan amaç ve hedeflerle uyumlu olduğu tespit edilenlere ek puan verilerek önceliklendirilmektedir.

2002’den bu yana TÜBİTAK’ın burs ve destek programları kapsamında yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği alanında 3.661 proje ve 4.106 bilim insanı ve gencimize 21,93 milyar TL (2025 sabit fiyatlarıyla) destek sağlanmıştır.

TÜBİTAK Raylı Ulaşım Teknolojileri Enstitüsü (TÜBİTAK RUTE) Faaliyetleri (Ulaşım Teknolojik Çözümler)

TÜBİTAK RUTE, TÜBİTAK ile Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) arasındaki Ar-Ge iş birliğinin kurumsallaşması hedefiyle imzalanan protokole dayalı olarak Ekim 2019’da TÜBİTAK Gebze Yerleşkesi’nde kurulmuştur. Enstitü, *mobilitenin dönüşümünde öncü olma* vizyonu ile daha emniyetli, hızlı ve verimli raylı ulaşım teknolojileri alanında ülkemizin ihtiyaç duyduğu yenilikçi teknolojileri geliştirmeye yönelik Ar-Ge çalışmaları yürütmektedir. Bu amaçla Enstitü, TCDD ile iş birliği içerisinde raylı ulaşım teknolojileri alanında güncel araştırma konularını ortaya koymakta, bu teknolojilerin millî olarak tasarlandığı araştırma ve geliştirme projelerini yürütmektedir.

TÜBİTAK RUTE, ulaşım sektöründe geliştirdiği yenilikçi teknolojik çözümlerle Türkiye’nin 21. yüzyılda başlattığı Çevre ve Şehircilik Seferberliğine önemli katkılar sunmaktadır. Mobilitenin dönüşümünde öncü olma vizyonu ile hareket etmekte, geliştirilen her projede çevresel duyarlılığı ve sürdürülebilir taşımacılığı önceliklendirmektedir. Daha az enerji tüketen, karbon salımını azaltan çözümler üretirken, yerli sanayiye verilen destekle de çevre dostu bir ulaşım ekosistemi oluşturmaya hedeflemektedir.

TÜBİTAK RUTE bünyesinde Çevre ve Şehircilik Seferberliği kapsamında yürütülen çalışmalar, aşağıda detayları sunulacak şekilde; Sinyalizasyon Sistemleri, Robotik ve Akıllı Sistemler, Elektrikli Tahrik Sistemleri, Araç Kontrol Sistemleri, Araç Tasarım ve Analizleri, Motor ve Aktarma Sistemleri, Enerji Depolama Sistemleri ve Yeni Nesil Ulaşım Teknolojileri başlıkları altında özetlenebilir. Sektörün ana paydaşlarıyla iş birliklerini güçlendirmeye ve uluslararası projelerle ülkeye yeni teknolojiler kazandırmaya odaklanan TÜBİTAK RUTE, Türkiye’nin raylı ulaşım ekosisteminin dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır.

TCDD’nin “millî bir sinyalizasyon sistemi geliştirilerek yaygınlaştırılması ve marka hâline getirilmesi” hedefi kapsamında TCDD ve TÜBİTAK iş birliği ile yürütülen YERLİSİNYAL Projeleri, Haziran 2009’da başlamıştır. Demiryolu sinyalizasyon sistemleri geliştirme çalışmaları kapsamında TCDD’nin ihtiyaçlarına uygun tasarlanmış ve uluslararası en yüksek emniyet bütünlük seviyesi olan SIL4 seviyesinde sertifikalandırılmış, ülkemizin ilk ve tek YERLİSİNYAL ana hat demiryolu sinyalizasyon sistemleri; Türkiye’nin pek çok farklı demiryolu hattına kurulmuş olup ülkemizin sinyalsiz demiryolu hatları için çalışmalar devam etmektedir.

Ana hatların yanı sıra şehir içi raylı ulaşım (Metro CBTC) sinyalizasyon alanında benzer başarı elde edilerek, uluslararası en yüksek emniyet bütünlük seviyesi olan SIL4 seviyesinde sertifikalandırılmış, ülkemizin ilk ve tek hat boyu tren kontrol sistemi Gayrettepe-İstanbul Havalimanı projesi kapsamında devreye alınmıştır.

Ana hat sinyalizasyon çalışmaları her yıl dikkate değer oranda artmakta olup 2024 yılına kadar toplam 380 km olarak gerçekleşen YERLİSİNYAL ana hat uzunluğunun 2025 yıl sonuna kadar toplam 604 km YERLİSİNYAL ana hat uzunluğuna ve 2027-2030 yılı içerisinde toplam 2.218 km YERLİSİNYAL ana hat uzunluğuna ulaşması hedeflenmektedir. Ayrıca metro (CBTC) sinyalizasyon çalışmaları kapsamında 2024 yılına kadar toplam 45 km olarak gerçekleşen YERLİSİNYAL CBTC hat uzunluğunun 2025 yıl sonuna kadar toplam 69 km YERLİSİNYAL CBTC hat uzunluğuna ve 2027 yılı içerisinde toplam 85 km YERLİSİNYAL CBTC hat uzunluğuna ulaşması hedeflenmektedir.

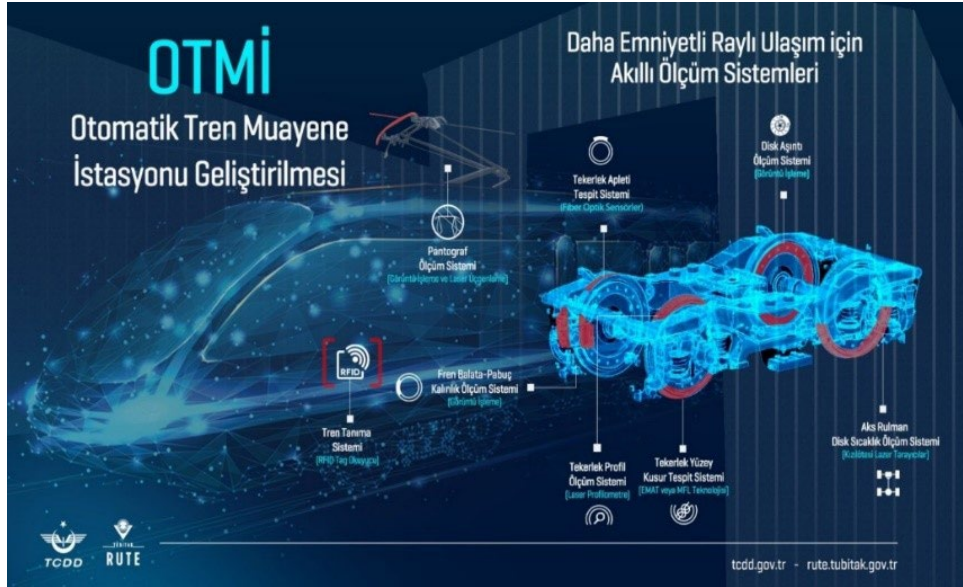

TÜBİTAK YERLİSİNYAL Demiryolu Haritası

Otomatik Tren Muayene İstasyonu (OTMİ) Projesi kapsamında, çeşitli tren tiplerinin hareket hâlindeyken (dinamik olarak) tekerlek, boji, fren ve pantograf gibi bileşenlerini otomatik olarak muayene edecek ölçüm sistemlerinin geliştirilmesini ve bu sistemlerden bir muayene istasyonu oluşturulmasını amaçlamaktadır. Projenin en büyük yeniliği, demiryolu işletme güvenliği ve verimliliğini artırarak ülke genelinde demiryollarının prestijini yükseltmek ve kullanımını yaygınlaştırmaktır. Ayrıca trenlerin sağlık durumlarının daha sık ve detaylı takip edilmesine olanak tanıyarak dijitalleşmeyi bir üst seviyeye taşımaktadır. Kocaeli-Köseköy OTMİ istasyonuna kurulan ilgili sistemler ile Mayıs 2023 itibarıyla veri toplamaya başlanmış olup belirtilen bölgelere kurulum ve güncellemeler devam etmektedir.

Demiryolu hatları ve araçlarının etkin bir bakım metodolojisiyle izlenmesi ve gerektiğinde müdahale edilmesini sağlayarak maliyet yönetimini hedefleyen kestirimci bakıma geçiş projeleri, izleme sistemleri alanındaki dışa bağımlılığın azaltılması açısından hayati öneme sahiptir.

Proje çıktılarının önümüzdeki dönemde demiryolu işletmeciliğinde sürdürülebilirliğin yükseltilerek demir yollarına olan güvenin artırılmasıyla daha emniyetli ve konforlu bir işletmecilik getireceği, bunun da ülke çapında ulaştırma ekosistemine büyük katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

Otomatik Tren Muayene İstasyonu (OTMİ) Geliştirilmesi

Ray Altyapıları İzleme Sistemi (RAİS) Projesi ile doğa olayları kaynaklı olarak demiryolu hatlarında meydana gelebilecek olası kusurların zamanında tespit edilerek, olası kazaların önüne geçilebilmesi ve demiryolu işletmeciliğinin daha güvenli hâle getirilmesi amaçlamaktadır. RAİS Projesi kapsamında, geliştirilen menfez su seviyesi ve ray sıcaklığı ölçen cihazların üretimi tamamlanmış olup belirtilen bölgelere kurulum ve güncellemeler devam etmektedir.

Ray Altyapıları İzleme Sistemi (RAİS)

TÜBİTAK RUTE, Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayi A.Ş. (TÜRASAŞ) tarafından entegrasyonları yapılan Eskişehir5000 Elektrikli Ana Hat Lokomotifi, Gaziray Banliyö Hattı ve Millî Hızlı Tren Seti gibi ülkemiz açısından stratejik öneme sahip projelerde kritik görevler üstlenmektedir. Bu projeler kapsamında geliştirilen tren kontrol ve yönetim sistemleri, cer konvertörleri, cer motorları ile mekanik tasarım-analiz çalışmaları, Türkiye'nin raylı ulaşım teknolojilerinde yerli ve millî kabiliyetlerini güçlendirmektedir.

Yerli ve millî imkânlarla geliştirilen, Türkiye'nin TSI sertifikasına uygun ilk elektrikli ana hat lokomotifi olan Eskişehir5000 projesi kapsamında 2025 yılı içerisinde TSI sertifikasyon süreçleri tamamlanacaktır. 2024 yılı itibarıyla seri üretimine başlanan lokomotifin, geliştirilen alt sistemlerle birlikte önümüzdeki üç yıl içerisinde 95 adetlik bir filo olarak hizmete alınması planlanmaktadır. Ayrıca Gaziray Banliyö Projesi çerçevesinde geliştirilen alt sistemlerle donatılan 8 adet banliyö seti, 2025 yılı içerisinde devreye alınarak Gaziantep Büyükşehir Belediyesine teslim edilecektir.

TÜBİTAK RUTE tarafından yürütülen bu çalışmalar, Türkiye'nin Millî Teknoloji Hamlesi çerçevesinde, ülkemizi teknoloji geliştiren ve ihraç eden bir konuma taşımayı amaçlayan stratejik hedeflere güçlü bir katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda yerli ve millî üretimi teşvik ederek, Türkiye'nin 2053 yılına kadar ulaştırma ve lojistik sektöründe karbon nötr olma hedefine yönelik çözümler sunulmaktadır.

Bu kapsamda yürütülen faaliyetler, Yeşil Mutabakat Eylem Planı ile uyumlu şekilde sürdürülebilir taşımacılığı desteklemekte; daha az enerji tüketen, karbon salımını azaltan çözümler ve yerli sanayiye verilen destekle, çevre dostu ulaşım sistemlerinin yaygınlaştırılmasında öncü bir rol üstlenmektedir. TÜBİTAK RUTE, ülkemizin ihtiyaç duyduğu modern, çevreci ve yüksek performanslı demiryolu taşımacılığı altyapısının geliştirilmesine önemli katkılar sunmaya devam etmektedir.

Eskişehir 5000 Lokomotifi Geliştirilen Teknolojiler ve Ürünler

TÜBİTAK RUTE Motor Mükemmeliyet Merkezinde sahip olduğu içten yanmalı ve elektrik motoru, güç aktarma organları ve araç test sistemleri ile Ar-Ge faaliyetlerinin doğrulanmasını sağlayan test çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Motor ve araç seviyesi sertifikasyon süreçleri yürütülmektedir. Yapılan faaliyetler ile ilk kez hafif ticari sınıfta bir aracın Türkiye ve Avrupa Euro 6 emisyon tip onay testleri ve bir yol dışı motorun Faz V emisyon tip onay testleri ülkemizde gerçekleştirilmiştir. Hibrit ve elektrikli araç geliştirme çalışmalarına sahip çift akslı klimatik şasi dinamometresi ile katkı sunulmaktadır. Bu test ortamında TOGG ve VINFAST gibi otomobil markalarının geliştirme çalışmaları yürütülmüştür. Hâlihazırda laboratuvarın elektrikli araç menzil ve enerji tüketimi sertifikasyon kabiliyeti de bulunmaktadır.

TÜBİTAK RUTE Motor Mükemmeliyet Merkezi

Eskizden nihai tasarıma kadar tüm hakları ülkemize ait bir şekilde en az 1.200 beygir gücüne sahip 8 silindirli özgün lokomotif motorun geliştirilmesi, 2023 yılı itibarıyla ürün geliştirme süreçlerini tamamlamıştır. Geliştirilen özgün lokomotif motoru; başta demiryolu olmak üzere, marin ve jeneratör uygulamalarında yaygın kullanım potansiyeline sahiptir.

Projenin bir sonraki aşaması olan *hidrojen yakıtlı içten yanmalı motor* için çalışmalar başlatılmıştır. Bu yenilikçi teknoloji ile fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılması ve çevresel etkilerin en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Proje kapsamında, mevcut içten yanmalı motorların hidrojene uyarlanarak yüksek verimli ve düşük emisyonlu bir motor sistemi oluşturulması amaçlanmaktadır.

Özgün V8 Motor

TÜBİTAK RUTE bünyesinde elektrikli araçlar için hayati önemi bulunan batarya paketlerinin paket seviyesi testlerine yönelik güvenlik kabini ve elektrikli test sistemi kurulumu devam etmekte olup 2026 yılı başında kullanıma hazır hâle gelmesi planlanmaktadır.

Yüksek enerji yoğunluklu ve yüksek güvenli batarya teknolojilerinin geliştirilmesi konusunda dâhil olunan AB projeleri ile de sektörel gelişime katkı sunulmaktadır.

Batarya Teknolojilerinin Geliştirilmesi

TÜBİTAK RUTE bünyesinde yer alan Hyperloop Teknolojileri Geliştirme Alanları ile birlikte ülkemizde Hyperloop teknolojisinin çalışılması ve bu alanda yetkin insan kaynağı oluşmasına öncelik veren faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Hyperloop Teknolojisinin Uyumlaştırılması ve Endüstrileştirilmesi - Hyper4Rail Projesi ile modern, dijital ve sürdürülebilir yenilikçi ulaşım çözümleri geliştirme çalışmalarına devam edilmektedir.

TÜBİTAK RUTE Hyperloop Teknolojileri Geliştirme Alanları

8.6. Yeşil Üretim

“İklim krizi ile mücadele sürecinde sürdürülebilir bir yaşam için kaynakların verimli kullanımının esas alındığı yeşil üretim yaklaşımı, üretim aşamalarında belirli prensipler doğrultusunda çevresel etkilerin minimum düzeyde tutulmasını hedeflemektedir.” Bu doğrultuda, temiz üretim temelli teknoloji metotlarının yaygınlaştırılması ve kullanılan ürünlerin geri dönüşüm yöntemi ile tekrar kullanımının sağlanması sonucu kirliliğin azaltılması amaçlanmaktadır. Enerji tasarrufu sağlama, yenilenebilir enerji kullanımını artırma, atık yönetim stratejileri uygulama, doğa dostu ve sürdürülebilir ürünler tasarlama, ürün tasarım aşamalarında ekolojik malzemeler kullanma, başlıca yeşil üretim uygulamaları olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda alınacak kapsayıcı tedbirler sonucu üretim süreçlerinde dönüşümün sağlanması için toplumun doğa dostu ürünlere yönelmesi, bu doğrultuda tüketim alışkanlıkları edinmesi, üretim süreci kadar önem arz etmektedir. Yeşil üretim uygulamalarının sadece üretim sisteminde değil üretim sürecinde de maliyetlerde azalmayı beraberinde getirdiğinden sürdürülebilir ekonomiye de katkı sağladığı belirtilmektedir. Benzer şekilde yeşil üretim uygulamalarının yenilenebilir enerji kullanımını yaygınlaştırması hedefi nedeniyle sera gazı salınımını sınırlandırarak küresel ısınmanın etkilerini azaltmakta olduğu da ifade edilmektedir. Aynı doğrultuda sürdürülebilir hasat ile elde edilen ürünün doğaya zarar vermeyecek ve kaynağı kalıcı bir şekilde azaltmayacak biçimde toplanmasının, sürdürülebilir tarım bakımından yeşil üretim uygulamaları ile bütüncül bir etki oluşturduğu belirtilmektedir.

Bu çerçevede sürdürülebilir kalkınma ve küresel büyümenin sağlanması için bir yol haritası olarak hazırlanan Yeşil Mutabakat Eylem Planı ile sürdürülebilir üretim ve tüketim, kirliliğin önlenmesi ve kontrol edilmesini içeren endüstriyel emisyonların yönetimine yönelik eylemler belirlenip sıfır kirlilik eylem planının önemli bir kısmını içeren ve çevresel kirliliğin en iyi teknolojilerle yönetimine yönelik hususların yer aldığı gelişmeler yakından takip edilmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından uzun yıllardır endüstride yeşil dönüşüm kapsamında bulunan enerji, demir-çelik, alüminyum, kimya, mineral, otomotiv, tekstil, gıda, gübre, çimento ve atık yönetimi sektörlerinin kaynak verimli temiz üretim teknolojilerine uyum durumları ve gereksinimlerini tespit etmeye dair çalışmalar yürütülmektedir. Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Kapsamında Türkiye'nin Endüstriyel Emisyon Stratejisinin Belirlenmesi Projesi dâhilinde mineral ve kimya sanayisi özelinde alan bazlı çalışmalar yürütülmekte, çalışma yapılmayan alanlar için genel bir yaklaşım getirilerek Ulusal Eylem Planı'nın yanı sıra MET Referans Dokümanları ve Sektörel MET Sonuç Belgeleri uyum tarihini de içerecek biçimde düzenlemeler yapılmaktadır. Sanayide kirlilemeden üretmenin mümkün olduğu öngörüsü doğrultusunda temiz ve çevre dostu üretimin yaygınlaştırılması ve çevresel iyileşmeyle birlikte Türk sanayisinin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda enerji ve kaynak verimliliğini, hava, su ve toprak için sıfır kirlilik prensibini gösteren ve faaliyetlerini bu hassasiyette yürüten tesislere çevresel sürdürülebilir üretimin göstergesi olarak Sanayide Yeşil Dönüşüm Belgesi verilerek bu belgeyi alan tesislerin çevresel taksonomi kriterlerini karşılayarak çevre yatırım fonlarından ve yeşil finansman imkânlarından faydalanmaları için önemli adımlar atılmaktadır. Sanayi sektörlerinde MET'lerin uygulanması yoluyla temiz üretimin yaygınlaştırılmasının çevresel faydalarının yanı sıra kaynak verimliliği ve küresel rekabet konularında da ülke sanayisine katkı sağladığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda Hava, Su ve Toprak için Sıfır Kirlilik eylemi çerçevesinde Sanayide Yeşil Dönüşüm Stratejisi Belgesi ile temiz üretim hedeflenmiş, aynı doğrultuda ulusal politikalar düzenlenmiştir.

Türkiye'de sürdürülebilir tüketim ve üretimle ilgili çalışmalar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinasyonunda olup sürdürülebilir tüketim ve üretime yönelik Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Bölgesel Aktivite Merkezi Ulusal Odak Noktalığı görevi Bakanlık tarafından yürütülmektedir. 2023- 2025 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programın Yeşil Dönüşüm başlığı altında ve 12. Kalkınma Planı'nın Yeşil ve Dijital Dönüşümle Rekabetçi Üretim başlığı altında yer alan ilgili bölümlerde çok sayıda politika ve tedbire yer verilmiş, yeşil üretim uygulamaları teşvik edilmiştir. Türkiye'nin, 12. Kalkınma Planı döneminde yerel kaynakları azami seviyede kullanan, değişen rekabet koşullarına uyum sağlayarak yeşil ve dijital dönüşümü odağına alan üretim yapısıyla küresel pazarda önemli üretim merkezlerinden biri olması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda 2053 net sıfır hedefine yönelik olarak ihtiyaçların gruplara göre belirlenmesi sonucu imalat sanayi özelinde sürdürülebilir üretim ve yeşil dönüşüm teknolojilerinin benimsenmesi, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için Ar-Ge faaliyetleri ve teknoloji transferleri desteklenmektedir. Benzer şekilde otomotiv sektöründe gelişen küresel mobilite vizyonu çerçevesinde yeşil ve dijital dönüşüm sürecine uyum sağlanarak tasarımdan üretime tüm aşamalarda sürdürülebilir uygulamaların gerçekleştirilmesi, hidrojen yakıt hücresi ve bileşenleri ile hidrojen temelli motorlara yönelik yatırım ve teknolojilerin geliştirilmesi planlanmaktadır. Elektrikli otobüslerin kullanımının yaygınlaştırılması, otomotiv sektöründe döngüsel ekonomiye geçiş ile yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Batarya geri dönüşümü, ikincil kullanımı ve bertarafına ilişkin bir sistem oluşturularak kirlletici vasfı yüksek olan eski araçların trafikten çekilip yerine çevre dostu ve güvenli araçların tercih edilmesine yönelik tüm araç türlerini kapsamına alan bir program tasarlanmaktadır.

Yeşil üretim uygulamaları kapsamında temiz enerji üretimi ve kullanımı teşvik edilmektedir. Toplam elektrik enerjisi üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payı ve kaynak çeşitliliğinin artırılması amacıyla Yenilenebilir Enerji Destekleme Mekanizması hazırlanarak yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üreten tesislerde kullanılan ve bütünleştirici parçaları ile birlikte yurt içinde imal edilen aksamın üretiminin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la elektrik depolama tesisi kurmayı taahhüt eden tüzel kişilere kurmayı taahhüt ettikleri elektrik depolama tesisinin kurulu gücü yeterince rüzgâr ve/veya güneş enerjisine dayalı elektrik üretim tesisi kurulmasına olanak sağlanmıştır. Sıfır kirlilik hedefine yönelik emisyonlarını azaltarak enerji ve kaynak verimli üretim yaptığını raporlayan tesislerin temiz üretim yaptıklarını gösterecek şekilde sertifikalandırılmaları hedeflenmiştir. Binaların enerji dönüşümünün hızlandırılması amacıyla yenilenebilir enerjiyle desteklenen enerji verimli binaların yaygınlaştırılması ve kömürün hidrojen, metanol ve amonyak üretimi gibi daha çevreci şekilde kullanılabilmesine yönelik Ar-Ge faaliyetleri ve rezervlerin temiz kömür teknolojileriyle değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Benzer şekilde kimya sanayisinde sürdürülebilir ürünlerin üretilmesi, yeşil ve dijital dönüşüme uyumlu entegre yatırımların yapılması ile Türkiye'nin dünya üretim ve ihracatındaki payının artırılması hedeflenmektedir. Elektrikli teçhizat sektöründe de yüksek katma değerli ürünler üretilerek sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla elektronik eşya ve bileşenlerinde eko tasarım gerekliliklerinin uygulanması, Akümülatörlerin ham maddesi olan kurşunun geri kazanım yoluyla elde edilmesi, bütüncül bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Bataryaların toplanması ve geri dönüştürülmesine yönelik kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla AB Batarya ve Batarya Atıkları Tüzüğü'ne uyum sağlanması çalışmaları yürütülmektedir. Aynı doğrultuda mobilya sanayisinde de çevre dostu mobilyaların üretiminin ve kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Türkiye'de su kirliliğine karşı tedbir alınması ve su tüketiminin sınırlandırılmasına yönelik uygulamaların başında, sürdürülebilir üretim ve tüketim ilkeleri doğrultusunda döngüsel ekonominin en önemli araçlarından biri olan temiz üretim ilkelerinin uygulanması gelmektedir. Temiz üretim uygulamaları ile endüstriyel tesisler mevcut en iyi tekniklerin kullanılmasına yönlendirilmekte ve böylece su tüketiminin azaltılmasının yanı sıra hava kirliliğinin önlenmesi, enerjinin verimli kullanılması ve atığın minimize edilmesi sağlanmaktadır. Bu doğrultuda tekstil ve deri sektörlerinde de temiz üretime geçişe yönelik önemli çalışmalar yürütülmektedir. Tekstil sektöründen kaynaklanan emisyonların kısa vadede çözümüne dair temiz üretim uygulamaları kapsamında bazı MET'lerin uygulanmasına ilişkin adımları içeren 2022/20 sayılı Tekstil Sektöründe Temiz Üretim Uygulamaları Genelgesi yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Genelge uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla sektör temsilcilerine yönelik çevrim içi ve yüz yüze eğitimler düzenlenmiştir. Genelge ile tekstil tesislerinden kaynaklı enerji tüketimi ve hava emisyonlarının sınırlandırılması amacıyla Türkiye'de tekstil üretiminin yapıldığı şehirlerde yoğun şikâyetle neden olan tekstil fabrikalarının bacalarından atmosfere salınan yağ buharının azaltılması amaçlanmaktadır. Uçucu organik bileşik ve toz emisyonlarının sektör özelinde azaltılması konusunda ilk defa sınır değeri ifade edilmiş olup tekstil üretiminde aşağıdaki kurallara uyulması zorunluluk hâline getirilmiştir:

- ✧ Uçucu organik bileşik ve toz emisyonlarının sektör özelinde azaltılmasına yönelik sınır değerlere uyulması,
- ✧ Üretim başına enerji tüketiminin sınırlandırılması ve raporlanması,
- ✧ Toz emisyonlarının azaltılmasının sağlanması için uygun arıtım sistemleri ve bilgi teknolojilerinin kullanılarak emisyonların çevrim içi izlenmesi,
- ✧ Tekstil atık sularından kaynaklanan renk giderimi ve arıtılmış atık suların tekrar kullanımı için tekstil işletmelerinde boya banyo atık sularında renk giderimi yapılarak tuzlu suyun kumaş boyama ve yıkamada yeniden kullanılmasını sağlayan teknikler uygulanması,
- ✧ Su ve enerji tasarrufu sağlamak amacıyla atık suların arıtılmasının ardından mümkün olan alanlarda tekrar kullanımının sağlanması,
- ✧ Soğutma sularının ve kirletici yükü düşük olan atık suların mümkün olduğunca ayrı toplanması ve yeniden kullanılması,

- ❖ Tekstil atık sularından kaynaklanan iletkenlik probleminin çözümü ve iletkenliği kaynağında azaltmak için su yumuşatma sistemlerinde kullanılan tuzlu su çözeltisinin içerdiği iyonların uygun bir teknoloji ile uzaklaştırılması.

Üretimin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını ilişkisel olarak ele alan yeşil üretim uygulamaları doğrultusunda tarım ve gıda sektöründe de dönüşümler meydana gelmiştir. Tarımsal atık ve artık yönetiminin geliştirilmesi hedefi kapsamında 2023 yılı 2. çeyrekte meyve suyu ve konservecilik atığı olan vişne çekirdeklerinden protein izole edilerek yüksek protein değerlikli bar üretilmiştir. Bu şekilde hem bir atık değerlendirilmiş hem de katma değerli ürüne dönüştürülerek ekonomik kazanç elde edilmiştir. Özel sektörün de içinde olduğu projede ticari boyutta üretime geçilmesi planlanmaktadır. Bu eylem kapsamında zeytinyağı üretim atığı olan prina ve zeytin karasuyunun değerlendirilmesi için iki proje ve organik tarım üretim alanlarının ve üretim miktarlarının artırılması çalışmaları devam etmektedir. Bitkisel üretimde planlama yapılarak nitelikli genetik materyal kullanımı ile verimin yükseltilmesi ve başta nüfusu fazla büyükşehirlerde olmak üzere örtü altı yetiştiriciliğinin geliştirilmesi yoluyla üretimin artırılması hedeflenmektedir. Sertifikalı tohumluk üretim ve kullanımının desteklenmesine devam edilerek çevrenin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele kapsamında tarım sektöründe sera gazı salımının azaltılması için çevre dostu tarımsal uygulamalar sürdürülmektedir. Organik gübre üretimi ve kullanımının artırılması sağlanmakta, pestisit ve antimikrobiyalere alternatif ürünlerin geliştirilmesi ve kullanımı hedeflenmektedir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına katkı sağlamak amacıyla, iyi tarım uygulamaları ve organik tarım üretiminin geliştirilmesi kapsamında hazırlanan Tarımsal Üretim Planlanması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde aşağıdaki çalışmalar yürütülmektedir:

- ✱ Türkiye'de arz açığı bulunan, stratejik ve bölgesel açıdan kritik olan, insan beslenmesi, sağlığı ve hayvansal üretim açısından önemli ürünlerde üretimin tarım havzaları bazında planlanıp tarımsal destekler bu planlar doğrultusunda yönlendirilmektedir.
- ✱ Tarım havzalarında desteklenecek ürünlerin belirlenmesinde iklim, iklim projeksiyonları, toprak, topoğrafya ve su varlığı/yokluğu kriterleri dikkate alınmaktadır.
- ✱ Damlama sulama gibi en uygun sulama sistemlerinin kullanılmasına yönelik destekleme uygulamalarına yönlendirmeler yapılmaktadır.
- ✱ Tarımsal yer altı su kısıtı bulunan tarım havzalarında, daha az su tüketen baklagiller ve baklagil yem bitkilerinin ekimlerinin teşviki amacıyla bitkisel üretim desteklemeleri yapılmaktadır.

8.7. Yeşil Su ve Atık Yönetimi

Su yönetimi, su kaynaklarının geliştirilmesi, dağıtılması, izlenmesi, denetlenmesi, iyileştirilmesi, ihtiyaç ve taleplere göre en elverişli kullanımının planlanması yanı sıra, su tahsisindeki mevcut ve gelecekte yaşanabilecek sorunlara çözüm aranmasıdır.

Su; yerine hiçbir şeyin konulamayacağı, insan hayatının ve ekosistemlerin canlılığının devam edebilmesi için vazgeçilmez kaynaklardandır. Suyun bu yaşamsal önemiyle birlikte, aktif su yönetimi ve değişen çevresel, ekonomik, sosyal koşullara göre mevcut su politikalarının güncellenmesi hususu, dünya gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır.

Küresel sürdürülebilirlik uygulamalarının önemli maddelerinden biri su yönetimidir. Tüm ülkelerin, ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların ortak çabası, su kaynaklarının korunması, verimli, sürdürülebilir kullanılması ve geliştirilmesi için politikaların oluşturulması ve bu politikalara uygun su yönetim modelinin belirlenmesidir.

Pek çok devlet, susuzluğun dünya üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için sürdürülebilir projeler ve teknolojiler üzerinde çalışmaktadır. Bu çalışmalar; yağmur suyu hasadı, su lokasyon transferleri, tuzdan arındırma ve atık su yönetimi gibi pek çok projeyi içermektedir. Son yıllarda atık suların su ve besin içeriği dolayısıyla geri kazanımı, hatta potansiyel bir enerji kaynağı olarak kullanılması gibi konular da daha fazla gündeme gelmektedir. Bununla birlikte, su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, üzerinde yalnızca hükûmetlerin çalıştığı bir konu olmaktan çıkmıştır.

Dünyadaki toplam su miktarının 1,4 milyar km³ olduğu bilinmektedir. Bu suların % 97,5'i okyanuslarda ve denizlerde tuzlu su olarak, % 2,5'i ise nehir ve göllerde, kutuplarda ve yer altında tatlı su olarak bulunmaktadır.

Yeryüzünde En Fazla Tatlı Suya Sahip Alanlar:

- ✧ Kanada,
- ✧ Amazon havzası,
- ✧ Avrupa'nın kuzeyi ve yer yer batı kesimleri,
- ✧ Endonezya, Malezya, Filipinler,
- ✧ Sibirya,
- ✧ Kongo havzası,
- ✧ Brezilya,
- ✧ Okyanusya.

Yeryüzünde En Az Tatlı Suyu Sahip Alanlar:

- ✱ Çöllerde tatlı su kaynakları azdır,
- ✱ Büyük Sahra Çölü,
- ✱ Afrika'nın doğu ve güney kısımları (Kenya, Kalahari, Zimbabwe),
- ✱ Arabistan çölleri,
- ✱ Pakistan,
- ✱ Polonya ve çevresi kişi başına tatlı su miktarının en az olduğu yerlerdir,
- ✱ Dünyada kişi başına düşen tatlı su miktarının en az olduğu ülke ise Kuveyt.

Türkiye'de Su Kaynakları

Türkiye'de yıllık ortalama yağış yaklaşık 574 mm olup bu miktar yılda ortalama 450 milyar m³ suya tekabül etmektedir. Günümüz teknik ve ekonomik şartları çerçevesinde, çeşitli maksatlara yönelik olarak tüketilebilecek yer üstü suyu potansiyeli yılda ortalama toplam 94 milyar m³'tür. 18 milyar m³ olarak belirlenen yer altı suyu potansiyeli ile birlikte ülkemizin tüketilebilir yer üstü ve yer altı su potansiyeli yılda ortalama toplam 112 milyar m³ olup bunun 57 milyar m³'ü kullanılmaktadır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) öncülüğünde ekonomik ve kullanılabilir potansiyel olan söz konusu su miktarının tamamının geliştirilmesi planlanmıştır. İklim değişikliğinin en önemli etkisinin su döngüsü üzerinde olacağı ve Türkiye'de de iklim değişikliğinin gelecekte su kaynakları genelinde bir azalmaya neden olacağı, bilimsel olarak öngörülmektedir.

Bazı havzalarda yağışlarda azalma ve sıcaklıklarda belirgin biçimde artış ve buna bağlı olarak akışlarda azalma eğilimi olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Gediz ve Büyük Menderes havzalarındaki yüzey sularının %50'sinin bu yüzyıl içinde yok olabileceği, böylece tarımda, evlerde ve sanayide su kullanıcıları için aşırı su kıtlıkları meydana geleceği tahmin edilmektedir.

Bu durumun sebeplerinin başında iklim koşulları gelmekle beraber suyun sulamada aşırı kullanımı, kaçak yer altı suyu kullanımı, mevcut tesislerin işletmesinden kaynaklanan sorunlar, şebekelerdeki kayıp ve kaçaklar, idari ve kurumsal sorunlar, yatırımların gecikmesi ve çeşitli nedenlerle su kirliliğinin oluşması da iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak için baş edilmesi gereken temel konulardır.

Türkiye'de iklim değişikliğinden kaynaklanan yaz sıcaklıklarının artması, kış yağışlarının azalması (özellikle batı illerinde), yüzey sularının kaybı, kuraklıkların sıklaşması, toprağın bozulması, kıyılarda erozyon ve su baskınları gibi etkiler, gıda üretimi ve kırsal kalkınma için gerekli su kaynaklarının varlığını tehdit etmektedir.

Türkiye su kaynakları açısından; kişi başına düşen yıllık 1313 m³ kullanılabilir su miktarı ile su kısıtı bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle mevcut su kaynaklarının korunması, alternatif su kaynaklarının geliştirilmesi, ekolojik çevre ile uyumlu teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılması, sürdürülebilir su politikalarının oluşturulması ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesi büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'de Akarsular ve Göller

Türkiye'de dağlarda bulunan küçük göllerle birlikte 120'den fazla doğal göl bulunmaktadır. En büyük ve en derin göl olan Van Gölü'nün yükseltisi 1.646 m, alanı 3.712 km²'dir. İkinci büyük göl, İç Anadolu'daki Tuz Gölü'dür. Derin olmayan Tuz Gölü'nün denizden yüksekliği 925 m alanı ise 1.500 km²'dir.

Türkiye'de göllerin toplandığı başlıca dört bölge vardır: Göller Yöresi (Eğirdir, Burdur, Beyşehir ve Acıgöl), Güney Marmara (Sapanca, İznik, Ulubat, Kuş gölleri), Van Gölü ve çevresi, Tuz Gölü ve çevresi. Türkiye'deki göllerin bazılarının derinliği 30 m'den fazla olmakla birlikte, bazılarının ise sadece birkaç metredir. Van Gölü'nün derinliği 100 m'den daha fazladır. Köyceğiz Gölü gibi denizle bağlantısı olan göller az tuzludur.

Doğal göller dışında Türkiye'de yaklaşık 591 baraj gölü bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının yüzey alanı; Atatürk Barajı 817 km², Keban Barajı 675 km², Karakaya Barajı 268 km², Hirfanlı Barajı 263 km², Altınkaya Barajı 118 km², Kurtboğazı Barajı 6 km²'dir.

Türkiye göllerinin yanı sıra akarsuları açısından da zengin bir ülkedir. Kaynakları Türkiye topraklarında olan birçok akarsu değişik denizlere dökülür. Karadeniz’e Sakarya, Filyos, Kızılırmak, Yeşilırmak, Çoruh; Akdeniz’e Asi, Seyhan, Ceyhan, Tarsus, Dalaman; Ege Denizi’ne Büyük Menderes, Küçük Menderes, Gediz ve Meriç; Marmara Denizi’ne ise Susurluk/Simav Çayı, Biga Çayı, Gönen Çayı dökülür.

Ayrıca Fırat ve Dicle nehirleri Basra Körfezi’nde, Aras ve Kura nehirleri ise Hazar Denizi’nde son bulur. Kızılırmak 1 355 km, Yeşilırmak 519 km, Ceyhan Irmağı 509 km, Büyük Menderes 307 km, Susurluk Irmağı 321 km, Suriye sınırına kadar olan Fırat Nehri 1 263 km, Dicle Nehri 523 km, Ermenistan sınırına kadar olan Aras nehri 548 km uzunluğundadır.

Türkiye’de Suyun Yönetimi

Sıfır kayıp ilkesi, sürdürülebilir refahın temini, sağlıklı ve kaliteli yaşam standartlarını korumak ve gelecek nesillere iyi bir miras bırakabilmek amacıyla su kaynaklarından aynı faydanın daha az su ile sağlanması ya da aynı miktar su ile daha fazla fayda sağlanması demektir.

Su Verimliliği Seferberliği sadece kurumsal çalışmalarla değil, toplumun geneline yayılarak sürdürülebilir nitelik taşır. Geniş anlamda “Su Verimliliği Seferberliği” belirli sınırlar ve belirli hatlar içinde değil tüm yurt genelinde olmalıdır. Bu sebeple su verimliğinde hattı müdafaa değil sathı müdafaa; bir adım ötesinde ise ne hat, ne sathı; “cihan su seferberliği” esastır.

Su Verimliliği Seferberliği

“Suda Sıfır Kayıp” ilkesiyle, kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla başlatılan Su Verimliliği Seferberliği kapsamında, su kayıplarının azaltılması; yağmur suyu hasadı, gri suyun kullanımı, arıtılmış atık suların yeniden kullanımı gibi yöntemlerle alternatif su kaynaklarının kullanımı; tarımda, sanayide, bireysel su kullanımlarında verimli teknolojilerin kullanımı ve bilinçli üretimin yaygınlaştırılması; bireysel su kullanım alışkanlıklarının iyileştirilmesi vb. ana verimlilik uygulamaları çerçevesinde eylemler belirlenmiştir.

Değişen iklime uyum sağlanması, su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması maksadıyla 31 Ocak 2023 tarihinde Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayelerinde başlatılan “Su Verimliliği Seferberliği” kapsamında kentsel, tarımsal ve endüstriyel kullanımlar başta olmak üzere yüksek su tüketimine sahip sektörlerde suyun verimli ve sürdürülebilir kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Seferberliğin ilk adımı olarak değişen iklime uyum sağlanması, su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması amacıyla hazırlanan ve tüm sektörlerde su verimliliği için eylem planlarını ihtiva eden Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı, Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yürürlüğe girmiştir. Bahse konu Eylem Planı'nda sektörel ve bireysel su kullanımlarında verimliliğin sağlanması amacıyla önümüzdeki 10 yıla yönelik su kayıplarının azaltılması; yağmur suyu hasadı, gri suyun kullanımı, arıtılmış atık suların yeniden kullanımı gibi yöntemlerle alternatif su kaynaklarının kullanımı; tarımda, sanayide, bireysel su kullanımlarında verimli teknolojilerin kullanımı ve bilinçli üretimin yaygınlaştırılması; bireysel su kullanım alışkanlıklarının iyileştirilmesi vb. ana verimlilik uygulamaları çerçevesinde stratejiler ve eylemler belirlenmiştir. Söz konusu eylemlerin uygulanması için yol haritası niteliğinde toplam 162 su verimliliği rehberi hazırlanmıştır.

Su Verimliliği Seferberliği kapsamında yayımlanan “Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı” ile uyumlu olarak kentsel, tarımsal, endüstriyel ve bireysel su verimliliği uygulamalarının yaygınlaştırılması çalışmaları yürütülmektedir. Söz konusu sektörel hedeflerin gerçekleştirilmesi ile Türkiye'nin su ayak izi azaltılmış olacaktır.

Endüstri sektöründe verimli su kullanımının yanı sıra sürdürülebilir su ayak izi hedefiyle 152 farklı endüstri kolu için su verimliliği tekniklerini içeren rehberler hazırlanmıştır. Rehberlerde yer alan su verimliliği tekniklerinin yaygınlaştırılması için çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye'deki su kaynaklarının kalitesinin izlenmesinde, AB Su Çerçeve Direktifi (2000/60/EC) ile uyumlu, ekosistem bütünlüğünü esas alan izleme ve değerlendirme yaklaşımı temel alınmaktadır.

Su Çerçeve Direktifi kapsamında Türkiye’deki su kalitesi izleme ve değerlendirme çalışmalarının uygulanması konusunda yasal ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve Ulusal İzleme Ağı’nın kurulmasına yönelik altyapı oluşturulması amacıyla 2011-2015 yılları arasında Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve DSİ Genel Müdürlüğünce ortaklaşa “Su Kalitesi İzleme Konusunda Kapasite Geliştirme Teknik Yardım Projesi” yürütülmüştür.

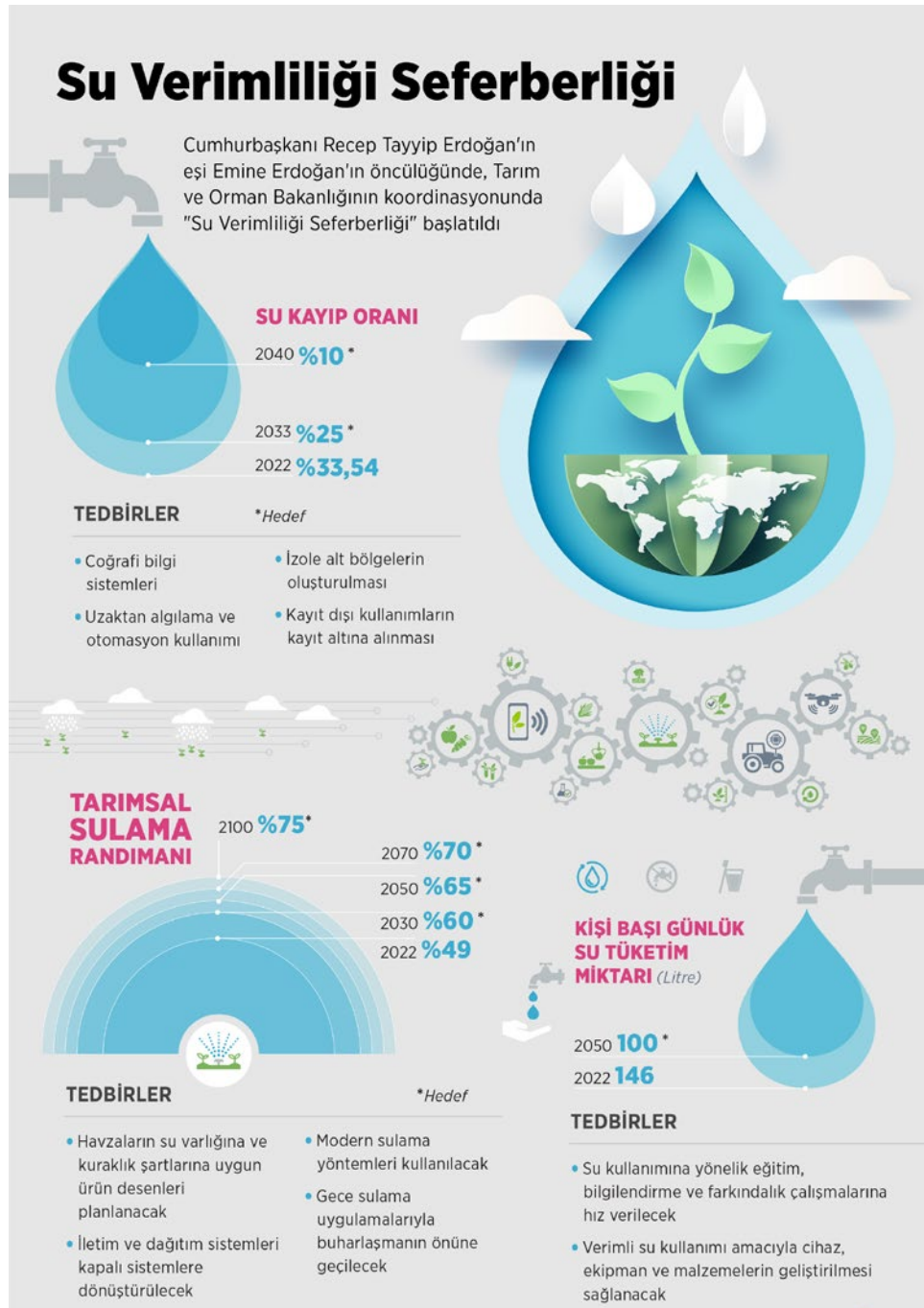
“Su Verimliliği Seferberliği” ile “Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı”nın uygulanması çalışmaları kapsamında kentsel su kayıplarının azaltılması da öncelikli ele alınması gereken konuların başında gelmektedir.

Kentsel su verimliliğinin sağlanmasında en önemli bileşen, içme suyu sistemlerindeki su kayıpları olarak değerlendirilmektedir. 2015 yılında Türkiye’nin içme ve kullanma suyu sistemlerindeki su kaybı oranı ortalaması %39 iken, 2022 yılında bu oran %32’ye düşürülmüştür. Mevzuat gereğince yakın dönem hedefi olarak su kaybı oranının büyükşehir ve il belediyelerinde 2028 yılına kadar diğer belediyelerde ise 2033 yılına kadar %25 seviyesine indirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla belediyelerin çalışmaları ve sonuçları yıllık izlemeler ile takip edilmekte, saha ziyaretleri yapılmakta ve teknik destek sağlanmaktadır.

Seferberlik kapsamında “su verimli kent yönetimi” teması ile belediyeler ve ilgili kurumlar ile bir araya gelinerek geniş kapsamlı etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde su kayıpları yönetimi, kentlerde kurakçıl peyzaj uygulamaları, kentsel alanlarda kullanılmış suların yeniden kullanımı, yağmur suyu hasadı ve gri su sistemleri vb. konularda alanında uzman akademisyenlerden ve iyi uygulamalara sahip belediyelerden teknik bilgilendirmeler yapılmaktadır.

Su verimli kent yönetiminin sağlanmasına yönelik hazırlanan yayınlar:

- ✿ İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü El Kitabı
- ✿ İçme Suyu Temini ve Atıksu Yönetiminin Fiyatlandırılmasına İlişkin Metodolojik Rehber
- ✿ Yağmur Suyu Hasadı Rehber Dokümanı
- ✿ Gri Suyun Kullanımı Rehber Dokümanı
- ✿ Kullanılmış Suların Yeniden Kullanım Uygulamalarına İlişkin Rehber Doküman
- ✿ Kurakçıl Peyzaj Uygulamaları Rehber Dokümanı

Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği çerçevesinde; kirliliğin tespiti ve Nitrate Hassas Bölgelerin belirlenmesi ve Nitrat Eylem Planı uygulandıktan sonra etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla Türkiye genelinde 2.533 yer üstü, 2.319 yer altı suyu olmak üzere toplam 4.852 istasyonda sulara tarımsal kaynaklı nitrat kirliliği izleme çalışmaları yürütülmektedir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla Nitrat Bilgi Sistemi (NİBİS) oluşturulmuştur.

Sularda tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi ve azaltılmasına yönelik çiftçiler tarafından alınması gereken tedbirleri içeren İyi Tarım Uygulamaları Kodu hazırlanmıştır.

Toprak sağlığının ve verimliliğinin korunması amacıyla çeşitli bitkisel ve hayvansal atık ve artıkların değerlendirildiği “Organik Atık ve Artık Yönetimi” ülkesel projesi yürütülmektedir. Yürütülen alt projelerde atık ve artıkların doğrudan kullanımı, kompostlanması ve biyokömür olarak uygulanmasının bitki ve toprağın verim kalitesine etkileri incelenmektedir. Çeşitli tesislerden çıkan ve alıcı ortama direkt deşarjı çevre sorunlarına neden olan organik materyallerin (zeytin karasuyu, biyogaz fermente atığı, odun sirkesi) tarımda kullanımı ve toprağa geri dönüşümünün etkileri araştırılmaktadır.

Kullanılabilir doğal su kaynakları ile su ihtiyacı arasında giderek büyüyen açık, atık suların uygun teknolojilerden faydalanılarak arıtılmasını ve akabinde, tarım, sulama ve enerji gibi çeşitli alanlarda tekrar kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu marjinal suların, çevre ve insan sağlığına tehdit oluşturmayacak şekilde arıtımının gerçekleştirilmesi ve tarımsal sulamada yeniden kullanılmasıyla sulama suyunun etkin ve sürdürülebilir kullanımına katkı sağlaması, dolayısıyla da ekonomiye girdi oluşturmada önemli bir role sahiptir. Bu kapsamda Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü liderliğinde Su Yönetimi Genel Müdürlüğünün iş birliği ile “Marjinal Suların Tarımsal Sulamada Kullanımının Araştırılması ve Döngüsel Ekonomiye Katkısının Belirlenmesi (MARSUDE)” projesi 2021 yılı itibarıyla beş farklı bölgede ayçiçeği ve dane mısır bitkilerinde uygulamaya alınmıştır. Proje faaliyetleri devam etmekte olup elde edilecek sonuçlar su yönetiminde alternatif su kaynaklarının kullanımına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Su Verimliliği Seferberliği ile Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planının 2023 - 2033 yıllarını kapsayan 10 yıllık döneminde; turizmde su kullanım verimliliğinin artırılmasıyla %40’a varan oranlarda su kazanımı sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda sektör temsilcilerinin faydalanması için “Turizm Sektörü için Su Verimliliği Rehber Dokümanı” yayımlanmış olup rehberde öne çıkan tedbirler aşağıdaki gibidir:

- ✦ Turizm tesislerinde büyük alanlar kaplayan peyzaj alanlarında kurakçıl peyzaj uygulamalarına geçilmesi, sulama yöntemi, zamanı ve süresinin optimize edilmesi,
- ✦ Gri su ve yağmur suyu sistemleri ile suyun yeniden kullanımının artırılması,
- ✦ Su tasarrufu sağlayacak otomatik donanım ve ekipmanların kullanılması,

- ✱ Verimli su kullanımına ilişkin konuklara düzenli bilgilendirmelerin yapılması,
- ✱ Verimli su kullanımı konusunda personel eğitimleri düzenlenmesi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan “Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı” kapsamında bir belgelendirme sistemi geliştirilmiş ve tesislerde su tasarrufu uygulamalarının benimsenmiş olması da belgenin verilmesine yönelik kriterler arasında yer almıştır.

Bu doğrultuda, Turizm Sektörü için Su Verimliliği Rehber Dokümanı’nda yer alan tedbirlerin ve Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı kapsamındaki kriterlerin turizm tesislerinde yaygınlaştırılması için 16 Temmuz 2024 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında iş birliği protokolü imzalanmıştır. Söz konusu protokol kapsamında, turizm sektöründe su kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlayacak ve yaygınlaştıracak çalışmaların yürütülmesi konusunda iş birliği yapılması planlanmıştır.

Nehir Havza Yönetim Planlarının Hazırlanması Çalışmaları

Tüketime sunulan sular ile yüzme, havuz ve kaplıca sularıyla ilgili izleme ve denetim çalışmaları kapsamında 2015 yılında ulusal düzeyde, 2017 ve 2019 yıllarında ise uluslararası düzeyde Bakanlık, üniversiteler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla “Su ve Sağlık Kongreleri” düzenlenmiştir.

Bu kongrelerde; içme-kullanma suları, ambalajlı sular (doğal kaynak suları, içme suları ve mineralli sular), yüzme suları, yüzme havuzları, atık sular, kaplıcalar, su ürünleri, su kirliliği, su kaynaklarının korunması, afetlerde su yönetimi, toplu yaşam alanlarında su, su kalitesinin izlenmesi ve laboratuvarlar, ulusal ve uluslararası su mevzuatı gibi konular ele alınmıştır.

2021 yılında düzenlenen “1. Su Şûrası”ndaki temel hedef kısa, orta ve uzun dönem su ile ilgili stratejilerin oluşturulması ve bu stratejiler doğrultusunda çiftçilerden akademisyenlere, sivil toplum kuruluşlarından bürokratlara kadar su ile ilgili tüm paydaşlar ile birlikte su yönetim politikasının belirlenmesi amaçlanmıştır. Önümüzdeki 30 yıl için belirlenen kayıp kaçakların azaltılması, sulamadan dönen suların yeniden kullanılması, bireysel farkındalığın artırılmasıyla su tasarrufunun sağlanması, borulu şebeke sulama sistemleriyle sulama randımanının yükseltilmesi ile gıda üretimi ve tarımsal hasılda da randıman elde edilmesi gibi hedeflere ulaşılabilmek için çeşitli tedbirler oluşturularak uygulamaya konulması gibi hususlar planlanmıştır. Aynı zamanda, su yönetimi ile ilgili olarak elde edilen kazanımların gelecek nesillere ışık tutması da hedefler arasına alınmıştır.

Türkiye ve dünya genelinde suyun sürdürülebilirliği ile ilgili konuların ele alındığı “Dünya Su Konseyi 86. Guvernörler Toplantısı”, Tarım ve Orman Bakanı İbrahim Yumaklı, Dünya Su Konseyi Başkanı Loic Fauchon ve çeşitli ülkelerden temsilcilerin katılımıyla 17 Şubat 2024 tarihinde İstanbul’da düzenlenmiş ve Dünya Su Konseyi ile su verimliliği seferberliği konusunda Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

Sınıraşan Sular

Bilindiği üzere, su konusu, son dönemde uluslararası gündemin üst sıralarında yer almaktadır. Suyun uluslararası kamuoyunun ilgisini giderek artan bir biçimde çekmesinin başlıca nedenleri arasında, nüfus artışı, hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yol açtığı su ihtiyacı, gıda güvenliğinin sağlanmasını teminen tarımsal su kullanımının artması, su kaynaklarının kirlenmesi ile iklim değişikliğinin olumsuz etkileri yer almaktadır. Bu nedenle, su kaynaklarının sürdürülebilir ve verimli kullanımı, su altyapıları, çevre ve sosyal şartlarda dikkate alınmasıyla inşa edilen barajlar ve sulama sistemleri, ülkelerin sürdürülebilir kalkınmaları bakımından önem teşkil etmektedir.

Birçok sektörü ilgilendiren “su”, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi’nin “yatay” unsurları arasında yer almaktadır. 6 No.lu Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi, herk esin temiz ve güvenli içme suyuna ve sanitasyona erişim sağlamasıyla ilgidir. Yarı kurak iklim kuşağında bulunan Türkiye, sanılanın aksine su zengini olmayıp, su stresi yaşayan ülkeler arasındadır. Bu durum, kısıtlı su kaynaklarının verimli kullanımını ve entegre yönetimini gerekli kılmaktadır. Yağışın genellikle dört veya beş ay ile sınırlı olduğu kurak ve yarı kurak bölgelerde, başta barajlar, diğer depolama sistemleri ve sulama ağı olmak üzere su kaynaklarının geliştirilmesi projeleri sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilmezdir. Türkiye’nin yaptığı su altyapı yatırımları aynı zamanda aşağı kıyıdaş ülkelere de fayda sağlamaktadır. Türkiye, barajlar sayesinde kurak mevsimler de dâhil olmak üzere aşağı kıyıdaş ülkelere doğal akışın üzerinde su bırakmaktadır.

Gerek su konusundaki büyük yatırım ve uygulama kapasitesi, gerek önemli bir sınıraşan sular ülkesi olması itibarıyla Türkiye’de Mart 2009’da 5. Dünya Su Forumu ve bu kapsamda sınırlı katılımıla Zirve ile Bakanlar Konferansı’na ev sahipliği yapmış, uluslararası alanda liderlik rolü üstlenmiştir. Bu rol hâlihazırda devam etmektedir.

Küresel su gündemi bağlamında, Mart 2023’te New York’ta düzenlenen BM Su Konferansı ve 2024 Mayıs ayında Endonezya, Bali’de gerçekleştirilen 10. Dünya Su Forumu, küresel su politikalarının yeniden şekillenmesine yönelik önemli uluslararası etkinlikler olmuştur. Su konusunun önümüzdeki dönemde çeşitli uluslararası platformlarda öne çıkarılması ve müzakere edilecek belgelere daha fazla konu olması beklenmektedir. Özellikle Orta Doğu, Afrika ve Orta Asya’da sınıraşan su kaynakları üzerindeki rekabet, diplomatik çabaların yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Sınıraşan sular konusunda son dönemdeki önemli ulusal gelişmeler bağlamında 25 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirilen Ulusal Su Kurulu Toplantısı’nda sınıraşan nehir havzalarının, Türkiye’nin döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda tarım, çevre ve enerji politikalarıyla bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi maksadıyla ilgili Bakanlığa Sınıraşan Sular Politikası ve Hidropolitik Gelişme Alt Kuruluna başkanlık etme görevi verilmiştir. Sınıraşan sular konusunda ikili iş birliği bağlamında, 2023 yılında Irak’a, su konularının kurumsallaşmış bir düzlemde ele alınmasını teminen ilgili kurumlardan müteşekkil bir “Ortak Daimi Komite” (ODK) kurulması önerilmiş, söz konusu öneri Irak tarafınca da olumlu karşılanmıştır. Bu çerçevede, ODK’nın ilk toplantısı 16-17 Kasım 2023 tarihlerinde Ankara’da, ikinci toplantısı 1 Temmuz 2024 tarihinde Bağdat’ta düzenlenmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 22 Nisan 2024 tarihinde Irak’a gerçekleştirdikleri ziyarette “Su Alanında İşbirliğine İlişkin Çerçeve Anlaşması” imzalanmıştır. Anılan Anlaşma’nın hayata geçirilmesine yönelik atılacak adımların belirlenmesini teminen 11 Temmuz 2024’te Bağdat’ta teknik görüşmeler yapılmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığından bir heyet su konusunda görüşmeler yapmak üzere 19-20 Kasım 2023 tarihlerinde Tahran’ı ziyaret etmiştir. Söz konusu ziyarette “Su Teknik Çalışma Grubu” kurulması kararlaştırılmıştır. Anılan Çalışma Grubu’nun ilk toplantısı, 28 Şubat 2024 tarihinde Ankara’da yapılmıştır. Bir sonraki toplantı Tahran’da yapılacaktır.

Meriç Havzası’ndaki taşkınların etkilerinin azaltılması ve önlenmesi amacıyla temalar Türkiye ve Bulgaristan dışişleri bakanlıkları arasında 2009 yılında oluşturulan “Türkiye-Bulgaristan Ortak Komisyonu” ile başlatılmıştır. 20 Mart 2012 tarihinde Ankara’da düzenlenen “Türkiye-Bulgaristan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi Başbakanlar Toplantısı” marjında imzalanan “Su Kaynakları Alanında İşbirliği Ortak Bildirisi” kapsamında teknik düzeyde görüşmelere başlanmıştır.

Oluşturulan “Su Uzmanları Grubu”nun toplantıları bir süre düzenli aralıklarla gerçekleştirilmiş, ancak 2015 yılında yapılan 4. Su Uzmanları Toplantısı sonrasında yaklaşık yedi yıl ara verilmiştir. Türkiye’nin girişimleri sonucunda “5. Su Uzmanları Toplantısı” 30-31 Mayıs 2022 tarihlerinde Sofya’da, 6. Su Uzmanları Toplantısı 29 Kasım 2022 tarihinde Edirne’de düzenlenmiştir. 7. Su Uzmanları Toplantısı’nın tarihine ilişkin olarak Bulgar makamlarıyla görüşmeler devam etmektedir.

Avrupa Birliği Mevzuatı Uyum Çalışmaları

Türkiye’de içme-kullanma sularıyla ilgili izleme ve denetim çalışmaları kapsamında kullanılan mevzuatın uyumlaştırılmasına yönelik 2005-2008 yılları arasında “Twinning Project for Strengthening the Ministry of Health to Harmonise and Implement Legislation in the Field of Water for Public Health Protection-TR 04-IB-EN-04 (2005-2008)” Projesi, 2013 yılında ise içme sularında acil durum yönetimi ve risk analizi rehberi hazırlanmasına yönelik “Emergency Management and Risk Analysis in Drinking Water for the Protection of Public Health TR/09/ IB/EN/04 EU short-term twinning Project (SEI- 2013)” Projesi yürütülmüştür.

Yapılan çalışmalardan biri de yüzme amaçlı kullanılan alanlarda yüzme suları kalitesinin izlenmesine yöneliktir. Bu kapsamda ulusal mevzuatın AB mevzuatına uyumlaştırılmasına yönelik 2013-2015 yıllarında “Alignment in bathing water monitoring, European Union Twinning Project- TR/10/IB/EN/02 (2013-2015)” Projesi yürütülmüş, bu doğrultuda 2019 yılında “Yüzme Suyu Kalitesinin Yönetimine Dair Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir.

Dirençli Kent

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)’ye göre dirençli şehirler, gelecekteki ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal şoklara hazırlıklı olan, onları absorbe edebilen ve bu krizlerden sağlam çıkabilen şehirlerdir. Dirençli şehirler sürdürülebilir kalkınma, refah ve kapsayıcı büyümeyi teşvik ederler. Diğer deyişle; dirençli kent kavramı, kentlerin doğal afetlere, çevresel değişimlere ve insan yapımı afetlere karşı dirençli olabilme kapasitesini ifade etmektedir. Bu kapasite, kentlerin çevresel, sosyal, ekonomik ve politik sistemlerindeki güçlü yönlerine dayanmaktadır. Kentler, bu güçlü yönlerini kullanarak doğal ve diğer afetlerle başa çıkabilmektedir.

2021-2023 yıllarında Tarım ve Orman Bakanlığınca yürütülmüş olan “Su Kaynaklarında İklim Değişikliğine Uyum Projesi” ile büyükşehir teşkilatına sahip olan 30 il için, yağmur suyu hasadı ve gri suyun kullanımına yönelik faaliyetlerin fayda-maliyet analizleri yapılmış, uygulama zorlukları araştırılmış ve uygulayıcı yerel birimlerin farkındalığı artırılmıştır.

Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033) Bütün Sektörler için Su Verimliliği Eylem Planı kapsamında yer alan “Hedef 3. Alternatif (geleneksel olmayan) su kaynaklarının (yağmur suları, gri sular, kullanılmış sular, deniz suyu, acı su, vb.) kullanımının yaygınlaştırılması” altında aşağıdaki eylemler yer almaktadır:

- ✱ Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde değişiklik yapılarak gri su kullanımının zorunlu hâle getirileceği yapı kriterlerinin belirlenmesi,
- ✱ Yağmur suyu şebekesi imalat ve işletme görevlerinin su ve kanalizasyon idarelerine verilmesine yönelik düzenleme yapılması,
- ✱ Kentsel dönüşüm alanlarında, sitelerde, toplu konutlarda, sanayi bölgelerinde, planlama ve izin süreçlerinde yağmur suları ve gri suların kullanımına ilişkin altyapı çalışmalarına öncelik verilmesine ilişkin düzenlemelerin getirilmesi.

Kurakçıl Peyzaj

Kurakçıl Peyzaj, kurak iklimle sahip ve su kaynaklarının sınırlı olduğu alanlarda “estetik peyzaj” kaygısından ve “klasik peyzaj düzenleme” yaklaşımından vazgeçilerek suyun en akılcı kullanımını, ekosistemin korunmasını ve gelişiminin sağlanmasını amaçlayan, doğa ile uyumlu peyzaj tekniğidir. Literatüre ve uygulama örneklerine göre; peyzaj alanlarında kurakçıl peyzaj düzenleme tekniklerinin kısmen uygulanması ile %20-%50, çim alanların tamamının kurakçıl peyzaja dönüştürülmesi ile %80'e varan oranlarda su kazanımı elde etmek mümkündür. Ayrıca bakım ve enerji maliyetlerinin ise yarı yarıya azaltılabileceği görülmüştür.

21.12.2009 tarihinde müzakereye açılan, “Su Kalitesi Sektörü”nün de içinde bulunduğu Çevre Faslı kapsamında, AB müktesebatı ile ulusal mevzuatın uyumlaştırılması ve uygulanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilerek bu kapsamda su kalitesi yönetiminin temelini oluşturan Su Çerçeve Direktifi (SÇD) öncelikli olarak ele alınmıştır.

2012 yılında yürürlüğe giren “Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliği (YSKY)” ile su kaynaklarının SÇD gerekliliklerine uygun olacak şekilde ekosistem tabanlı bütüncül bir yaklaşım ile yönetimine ilişkin usul ve esaslar ortaya konulmuştur. Yönetmelik ile kıyı ve geçiş suları dâhil yer üstü sularının biyolojik, kimyasal, fiziko-kimyasal ve hidromorfolojik kalitelerinin belirlenmesi, sınıflandırılması, su kalitesinin ve miktarının izlenmesi, bu suların kullanım maksatlarının sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu koruma kullanma dengesi de gözetilerek ortaya konulması, korunması ve iyi su durumuna ulaşılması için alınacak tedbirlere yönelik usul ve esaslar belirlenmiştir.

Diğer taraftan, su kaynaklarının kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi için gerekli mevzuat altyapısının güçlendirilmesi maksadıyla çalışmalar yürütülmüştür. Yer üstü sularında ulaşılması gereken çevresel hedeflerin belirlenmesine ilişkin olarak hazırlanan “Yerüstü Su Kütleleri için Çevresel Hedeflerin Belirlenmesine ilişkin Tebliğ”, 2020 yılında yürürlüğe girmiştir. Tebliğ ile kıyı ve geçiş suları da dâhil olmak üzere tüm yer üstü su kütlelerinin iyi duruma ulaşabilmesi için sağlanması gereken çevresel hedeflerin belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar ortaya konulmuştur. Ayrıca, Tebliğ’de, ekolojik ve kimyasal su kalite durumlarının birlikte değerlendirilmesi ve nihai su kalite durumunun ortaya konulmasına ilişkin hükümler de yer almıştır.

Su Çerçeve Direktifi’nin Türkiye mevzuatına uyumlaştırılması kapsamında “Yüzeysel Sular ve Yeraltı Sularının İzlenmesine Dair Yönetmelik”, 2014 yılında yürürlüğe girmiş ve böylece izleme konusundaki mevzuat uyumu sağlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin amacı, ülke genelindeki bütün yüzeysel sular ve yer altı sularının miktar, kalite ve hidromorfolojik bileşenler bakımından mevcut durumunun ortaya konulması, suların ekosistem bütünlüğünü esas alan bir yaklaşımla izlenmesi, izlemede standardizasyonun ve izleme yapan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanmasına yönelik usul ve esasları belirlemektir. Yönetmelik, jeotermal kaynaklar ve deniz suları hariç, kullanım maksadına bakılmaksızın su kaynaklarının denize döküldüğü noktalardaki kıyı suları dâhil, diğer kıyı suları hariç kıta içi yer üstü, yer altı, geçiş ve doğal mineralli suların izlenmesine ilişkin hususları kapsamaktadır. Yer üstü ve yer altı suları ile sedimentten numune alınması, numunelerin taşınması, korunması ve saklanması ile yer üstü sularında biyolojik kalite unsurlarının örneklenmesi ve saklanmasına ilişkin usul ve esasları ise 2015 yılında yürürlüğe giren “Yerüstü Suları, Yeraltı Suları ve Sedimentten Numune Alma ve Biyolojik Örnekleme Tebliği” ile ortaya konulmuştur.

Yer üstü sularında biyolojik kalite bileşenlerinin izlenmesine ilişkin usul ve esasları belirleyerek biyolojik izleme çalışmalarında standardizasyonu sağlamak amacıyla “Biyolojik İzleme Tebliği” 2019 yılında yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, yer üstü sularında hidromorfolojik kalite bileşeninin izlenmesine ilişkin usul ve esasları belirleyerek hidromorfolojik izleme çalışmalarında standardizasyonu sağlamak amacıyla “Hidromorfolojik İzleme Tebliği” ise 2023 yürürlüğe girmiştir.

Ulusal Su Bilgi Sistemi (USBS)

Türkiye’deki bütüncül ve sürdürülebilir su yönetimini tesis etmek, ulusal su politikaya yön vermek ve su kaynaklarına ait verileri tek bir sistem dâhilinde paylaşımına açmak amacıyla önemli bir karar destek sistemi olarak kurulan Ulusal Su Bilgi Sistemi (USBS), 2017 yılı itibarıyla kullanıma açılmıştır. Oluşturulan millî su envanteri ile karar vericilere destek sağlayan USBS, ülkenin su yönetimi politikasının belirlenmesinde önemli bir araçtır.

Su Kalitesi Modelleme Çalışmaları

“Nehir Havza Araştırmacı (RBE)-SYMP (Su Yönetimi Modelleme Platformu): Türkiye’de Nehir Havzası Bazlı Planlamaya Yönelik Modelleme Aracı Projesi” 2014-2016 yılları arasında Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Hollandalı DELTARES Enstitüsü ile ortaklaşa yürütülmüştür. Proje kapsamında ülke şartlarına uygun su kaynakları modeli geliştirilmesi için alt yapı çalışmaları yapılmış ve bu kapsamda hidroloji, su kalitesi ve ekolojik modelleri Büyük Menderes havzasında uygulanmıştır.

“Su Kaynaklarının Sürdürülebilir Yönetimi İçin Ülkemize Özgü Hidrolojik, Su Kalitesi ve Ekolojik Modelleme Araçlarının Geliştirilmesi Projesi, HİDROTÜRK FAZ I” 2016-2019 yılları arasında Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen Proje ile Türkiye’de kullanılan modellerde yurt dışı menşeli, lisanslı ve ücretli modellere olan ihtiyacın azaltılması, dışa bağımlılığın engellenmesi ve veri güvenliğinin sağlanması amaçlarıyla yürütülmüş yerli ve millî bir su kaynakları modeli platformu (HİDROTÜRK) geliştirme projesidir.

Proje kapsamında esnek bir dizayna sahip bütüncül hidrolojik, hidrodinamik, hidrojeolojik, su kalitesi ve ekolojisi modelleri geliştirilmiştir. Söz konusu modellerin yanı sıra Ulusal Su Bilgi Sistemi entegrasyon arayüzü, Ekolojik Kalite Oranları ve Eksik Meteorolojik Verilerin Tamamlanmasına Yarayan Veri Tamamlama Aracı gibi kullanıcıya kolaylık sağlayacak yardımcı araçlar da geliştirilmiştir. HİDROTÜRK modeli, su yönetimi konusunda gelişmiş ülkelerde karar vericilerin kullandığı Hidroloji, Su Kalitesi ve Su Ekolojisi modelleri Türkiye şartlarına uyumlu, uluslararası normlara uygun, açık kaynak kodlu ve arayüzlü, havza veya su kütlesi ölçeğinde uygulanabilen bir karar destek sistemidir.

HİDROTÜRK Modelinin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliğinin Sağlanması Projesi- HİDROTÜRK II. Faz (2022- 2025)

“HİDROTÜRK Modelinin Geliştirilmesi ve Sürdürülebilirliğinin Sağlanması Projesi” Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen HİDROTÜRK millî yazılımının teknolojik alt yapısının güçlendirilmesi ve modele entegre edilecek yeni modüllerin geliştirilmesine ilişkin çalışmaları kapsamaktadır. Bu kapsamda, su kaynakları yönetiminde hızlı karar alınması gereken durumlarda kullanılmak üzere aylık zaman adımında çalışabilen Hidroloji ve Su Kalitesi Modeli geliştirilerek HİDROTÜRK modeline entegre edilmesi planlanmaktadır. Buna ek olarak; havzadaki su kullanıcıları arasında optimum su dağıtımına olanak sağlayan Su Yönetimi ve Su Tahsis Modeli’nin geliştirilerek HİDROTÜRK modeline entegre edilmesi planlanmaktadır.

Türkiye’deki İçme Suyu Kaynaklarının ve Arıtma Tesislerinin Değerlendirilmesi Projesi

Avrupa Birliği IPA Programı kapsamında 2015-2017 yılları arasında yürütülen “Türkiye’deki İçme Suyu Kaynaklarının ve Arıtma Tesislerinin Değerlendirilmesi Projesi” ile içme suyu sektörü kurumsal ve yasal açıdan değerlendirilmiş, Türkiye’deki bütün yer üstü içme suyu kaynakları ve içme suyu arıtma tesisleri ziyaret edilerek mevcut arıtma tesislerinin durumları tespit edilmiştir. Ham ve arıtılmış su kalitesinin (41 konvansiyonel, 5 biyolojik ve 89 mikrokirletici parametre) kalite durumuna göre arıtma tesisinde yenileme gerekip gerekmediği belirlenmiştir. Seçilen altı arıtma tesisi için kapasite artırımı, modernizasyon, enerji verimliliği vb. gibi konularda iyileştirme sağlamak üzere avan proje hazırlanmıştır.

Nehir Havza Yönetim Planları (NHYP)

Türkiye’de mevcut durumda Nehir Havzası Yönetim Planları, 12 havzada (Büyük Menderes, Susurluk, Konya, Meriç-Ergene, Gediz, Küçük Menderes, Kuzey Ege, Burdur, Yeşilirmak, Batı Akdeniz, Sakarya ve Akarçay) tamamlanmıştır. Mevcut durumda, “Seyhan Havzasında Su Kalitesinin İzlenmesi ve Nehir Havza Yönetim Planının Hazırlanması Projesi” 2023 yılı aralık ayında başlamış olup 2026 yılı haziran ayında tamamlanması planlanmaktadır. İlaveten, altı havzada (Marmara, Doğu Akdeniz, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kızılırmak ve Antalya) NHYP hazırlanması çalışması AB Teknik Yardım Projesi kapsamında 2021 yılı eylül ayında başlamış olup 2025 yılında tamamlanması öngörülmektedir.

Sektörel Su Tahsis Planı

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından havza ölçeğinde suyun sürdürülebilir yönetiminin sağlanması ve havzada bütün sektörlerin (çevre, içme ve kullanma, tarım, sanayi, enerji, madencilik, balıkçılık ve su ürünleri vd.) geleceğe yönelik yapacağı faaliyetler için ihtiyaç duyacağı suyun planlanarak kullanılması maksadıyla Sektörel Su Tahsis Planları (SSTP) hazırlanmaktadır.

Havza ve alt havza ölçeğinde, yer üstü ve yer altı olmak üzere toplam su bütçeleri hesaplanmakta ve iklim değişikliği sebebiyle oluşabilecek kuraklık risklerine karşı beş farklı kuraklık şartı (normal durum, hafif kurak, orta kurak, şiddetli ve çok şiddetli kurak dönemler) ile geleceğe yönelik (1. 6. 12. ve 18. Yıllar için) havzadaki çevre, içme suyu, tarım, sanayi, hayvancılık, turizm gibi sektörlerin havza bazındaki su ihtiyaçlarına uygun olarak su tahsis senaryoları hazırlanmakta ve su tahsis planlaması yapılmaktadır.

En çok su tüketen sektör olan tarım sektörünün su talebinin, özellikle kurak koşullarında karşılanma oranları daha düşük olacağı için tarım sektörünün suyu daha verimli ve sürdürülebilir kullanması gerekmektedir. Bu amaçla, Sektörel Su Tahsis Planları’nda (SSTP) tarım sektöründe çiftçilerin daha az su kullanarak daha çok gelir sağlayabileceği optimum bitki deseni çalışmaları gerçekleştirilmekte ve havza içindeki sulama grupları için sulama suyu ihtiyaçları hesaplanmaktadır.

Söz konusu planlarda kuraklık öngörüsüne karşılık belirlenen önlemlerin uygulanması ve tahsis miktarlarının izlenmesi maksadıyla SSTP’lerle birlikte Eylem Planları da hazırlanarak ilgili kurum ve kuruluşlar ile koordineli takip edilmektedir.

SSTP çalışmaları 2015 yılında başlamış olup 11 havzada (Seyhan, Akarçay, Konya, Gediz, Küçük Menderes, Burdur, Büyük Menderes, Kuzey Ege, Batı Akdeniz, Aras ve Çoruh) planlar tamamlanmıştır.

2024 yılı itibarıyla 9 havza için (Antalya, Doğu Akdeniz, Marmara, Batı Karadeniz, Kızılırmak, Doğu Karadeniz, Sakarya, Susurluk ve Meriç Ergene Havzaları) planlama çalışmaları devam etmektedir.

İlave olarak, Türkiye’nin Yeşil Mutabakat Eylem Planı “2.4.2. Türkiye’nin “Su Ayak İzi” değerlendirmesine yönelik Büyük Menderes, Kuzey Ege ve Batı Akdeniz havzaları için havza ve alt havza ölçeğinde mavi, yeşil ve gri su ayakizi hesaplanması, Sektörel Su Tahsis Planları (STP)’nin hazırlanması çalışmaları kapsamında tamamlanmıştır. 2028 yılına kadar tüm havzalar için SSTP çalışmalarının tamamlanması hedeflenmektedir.

Atık Yönetimi

Atık yönetimini kısaca atığın kaynağında azaltılması, özelliğine göre ayrılması, toplanması, geçici depolanması, ara depolanması, geri kazanılması, taşınması, bertaraf edilmesi ve bertaraf işlemleri sonrası kontrolü ve benzeri işlemleri içeren bir yönetim biçimi olarak tanımlanabilir.

İklim değişikliği ile mücadelede dekarbonizasyon hedeflerinin yanında döngüsel ekonomi politikalarının bel kemiği olan atık yönetimi önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede, Türkiye Ulusal Katkı Beyanı içerisinde, atık oluşumunun önlenmesi ve oluşan atıkların miktarının döngüsel ekonomi ilkeleri çerçevesinde azaltılması; 2035’e kadar kentsel atıkların geri kazanım oranının %60’a yükseltilmesi, biyobozunur atıklardan metan gazının geri kazanım oranının artırılması, düzenli atık sahalarında depolanan atık yüzdesinin, 2053’e kadar ön işlemsiz sıfır kentsel atık depolama hedefine ulaşılacak biçimde azaltılması; kentsel atıktan ATY üretiminin artırılması; atık su arıtma tesislerini biyo rafineri tesislerine dönüştürülmesi, yeniden kullanım yüzdesinin artırılması ve arıtılmış atık suların kullanım alanlarının genişletilmesi hedefleri yer almaktadır.

Öte yandan, Türkiye’de sıfır atık yönetim sisteminin kurulması, uygulanması ve yaygınlaştırılması ile Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı’nın (UAYP) (2016-2023) revize edilmesi çalışmaları başlatılmış olup, Ulusal Atık Yönetim Planı (2023-2035) hazırlanması çalışmaları yürütülmektedir.

UAYP’de, mevcut durum verilerinin ele alınarak atık yönetimi alanında iyileştirilmesi veya geliştirilmesi gereken hususların belirlenmesi, 2035 yılı planı için gerekli olan nüfus ve atık projeksiyonlarının yapılarak dönemsel atık yönetim modellerinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Plan kapsamında, 81 ilde atık yönetimi mevcut durumu analiz edilerek atıkların türlerine göre incelenmesi, kaynağından ayrı toplanması, geri dönüştürülmesi, farklı yöntemlerle geri kazanılması ve bertaraf yöntemlerinin ortaya konulması için ülke genelinde sürdürülebilir atık yönetim stratejilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı (2023-2035) çalışmaları kapsamında iller bazında atık kompozisyonu çalışmaları yapılmış ve ortalama kompozisyon değerlerine ulaşılmış olup belediye atıkları, yaklaşık %50 oranında biyoatık; yaklaşık %25 oranında geri kazanılabilir atık içermektedir. 2022 yılında oluşan belediye atığının, %30,13’ü ise atık işleme tesislerinde (biyometanizasyon, kompost, yakma, GDT) geri kazanılmıştır. Bununla birlikte, AB Atık Sevkiyat Tüzüğü Taslağı’nda öngörülen düzenlemeler doğrultusunda, atık ve hurda ithalatı ve yönetimi ile ilgili mevzuat ve uygulamaların ve geri dönüşüm tesis şartlarının AB mevzuat ve uygulamalarına ve diğer uluslararası iyi uygulama tekniklerine uyum durumunun ortaya koyulması amacıyla Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda Atık Sevkiyatı Çalışma Grubu tesis edilmiştir. Çalışma grubu kapsamında Türkiye geri dönüşüm sektörünün ihtiyaç duyduğu geri dönüştürülebilir nitelikte atığın ülke içinde toplanması kapasitesinin geliştirilmesi, atık işleme

tesislerinin mevcut en iyi tekniklere uygun faaliyet göstermesinin sağlanması ve döngüsel ekonominin gelişimi ile artacak ham madde ihtiyacı dikkate alındığında arz güvenliğinin temin edilmesi amacıyla bir yol haritası hazırlanması kararlaştırılmış olup yol haritasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Öte yandan, kaliteli atığa ham madde olarak erişime yönelik kriterlerin belirlenmesi amacıyla IPA II. Dönemi kapsamında Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı altında desteklenen “Türkiye’de Atık Sonu Kavramının Geliştirilmesi için Teknik Destek Projesi” 25 Nisan 2023 tarihinde başlamıştır. Projenin amacı, Türkiye’deki belirli atık türlerine yönelik atık sonu kriterlerinin belirlenmesi ve etkin bir şekilde uygulanması için teknik ve kurumsal kapasiteyi geliştirmektir.

Sıfır Atık

“Sıfır Atık”, israfın önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, oluşan atık miktarının azaltılması, etkin toplama sisteminin kurulması ve atıkların geri dönüştürülmesini kapsayan atık önleme yaklaşımı olarak tanımlanan bir hedeftir. Atıkların geri dönüşüm ve geri kazanım süreci içinde değerlendirilmeden bertarafı hem maddesel hem de enerji olarak ciddi kaynak kayıpları yaşanmasına neden olmaktadır. Son yıllarda tüm dünyada bireysel, kurumsal ya da belediye genelinde sıfır atık uygulama çalışmaları yaygınlaşmaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi’nin himayelerinde 2017 yılında başlatılan “Sıfır Atık” projesi, Aralık 2022’de Türkiye’nin girişimiyle 105 ülkenin ortak sunuculuğunda BM 77. Genel Kuruluna sunulurken uluslararası boyuta taşınmıştır. Bu çerçevede kabul edilen Sıfır Atık konulu BM kararıyla, yerel ve ulusal sıfır atık girişimlerinin teşvik edilmesi amacıyla üç yıl süreyle hizmet edecek bir danışma kurulu oluşturulmasına ve her yıl kutlanmak üzere 30 Mart’ın “Uluslararası Sıfır Atık Günü” ilan edilmesine karar verilmiştir.

-30 Mart 2023 tarihinde düzenlenen “Uluslararası Sıfır Atık Günü”nde, BM Genel Kurulunda düzenlenen üst düzey toplantıda, BMGS Guterres, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin başkanlığında Sıfır Atık Yüksek Düzeyli Şahsiyetler Danışma Kurulunu tesis ettiğini ilan etmiştir. Sıfır Atık Danışma Kurulunun ilk toplantısı, Emine Erdoğan Hanımefendi’nin başkanlığında 1 Kasım 2023 tarihinde İstanbul’da, ikinci toplantısı 5 Haziran “Dünya Çevre Günü”nde çevrim içi olarak düzenlenmiştir.

2023 ve 2024 yıllarında 30 Mart Uluslararası Sıfır Atık Günü'nün icra edilmesine yönelik Türkiye'nin büyükelçilikleri/daimî temsilciliklerinin akredite oldukları BM ve ajansları ile iş birliği içerisinde düzenlenen etkinlikler, içerik, temsil düzeyi ve katılımcı sayısı bakımından başarılı olmuş, Emine Erdoğan Hanımefendi'nin sıfır atık konusundaki öncü ve lider rolü vurgulanarak Türkiye'nin bu konudaki çabaları takdirle karşılanmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan Hanımefendi'nin Başkanlığını Yürüttüğü BM Sıfır Atık Yüksek Düzeyli Şahsiyetler Danışma Kurulunun İkinci Toplantısı

Diğer taraftan, Emine Erdoğan Hanımefendi ve BM Genel Sekreteri Guterres'in 2022 yılı eylül ayında ilk imzaları attığı sıfır atık uygulaması konusunda farkındalığı artırmayı amaçlayan "Küresel Sıfır Atık İyi Niyet Beyanı", BM 78. Genel Kurulu marjında Emine Erdoğan Hanımefendi'nin düzenlediği Sıfır Atık yan etkinliğinde internet sitesi üzerinden de imzaya açılmıştır. Bu kapsamdaki ilk imzacı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İyi Niyet Beyanı, 30'dan fazla ülkenin devlet/hükümet başkanı eşleri başta olmak üzere binlerce insanın desteğini almıştır.

Türkiye’de atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçlerinin etkinliğini artırmak amacıyla çeşitli merkezlerle birlikte çeşitli projeler oluşturulmuştur:

İnegöl OSB AAT’DE Havalandırma Havuzu Revizyonu İle Enerji Verimliliği Projesi

İnegöl OSB’ye ait 130.000 m³/gün kapasiteli Atıksu Arıtma Tesisi (AAT)’nde, ilçenin evsel nitelikli atık suları ile OSB’deki işletmelerin endüstriyel nitelikli atık suları birlikte arıtılmaktadır. Proje ile arıtma performansından ödün vermeden enerji giderlerinin azaltılması hedeflenmiştir. Yapılan revizyonlarla İnegöl OSB AAT’deki havalandırma havuzlarında mevcut durumda yaklaşık %32 oranında enerji tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca etkin bir havalandırma verimi sağlanarak biyolojik arıtma prosesi verimliliği artmış ve alıcı ortama deşarj edilen arıtılmış atık su kalitesinde iyileşme sağlanmıştır.

Geri Kazanım Test ve Araştırma Merkezi (GETAM) Projesi

Türkiye’de atık yönetimi ve geri dönüşüm süreçlerinin etkinliğini artırmak için Yıldız Teknik Üniversitesi bünyesinde, uluslararası standartlarda test ve araştırma yapacak bir Geri Kazanım Test ve Uygulama Merkezi (GETAM) kurulmuş, bu sayede daha önce Türkiye’de yapılamayan atıkların geri kazanılabilirliğine yönelik test ve araştırma yapılması için altyapı oluşturulmuştur.

Atık Yönetim Sisteminin Akıllı Teknolojilerle Vatandaş Odaklı, Yenilikçi ve Sürdürülebilir Hâle Getirilmesi Projesi

Pendik’teki atık yönetim sistemini dijital teknolojilerle iyileştirip geri dönüşümü artırarak karbon salınımını azaltmak ve yenilikçi çözümlerle İstanbul’un dönüşümüne katkı sağlamak amacıyla akıllı atık konteyner altyapısı hazırlanmış ve mobil uygulamalarla desteklenen bir model oluşturulmuştur.

Su ve Atıksu Arıtımı için Yenilikçi Membran Modülü Üretimi Projesi

Proje kapsamında, atık su arıtımı için kullanılan membran üretimine yönelik iki ortak kullanım laboratuvarı kurulmuş, ulusal ve uluslararası bildiri ve makaleler yayımlanmış, patent başvuruları yapılmış, ticari ürünler için kalıplar üretilmiş, yerli membran modülleri geliştirilmiş ve bu modüller, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresinin pilot tesisinde test edilmiştir.

Membran Malzemeleri ve Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi Projesi

Projeye, evsel ve endüstriyel atık suların membran teknolojileri kullanılarak arıtılması ve geri kazanılması amaçlanmakta ve bu sayede, yüksek katma değerli ürünler geliştirilerek ülke ekonomisine katkıda bulunulması, yerli membran üretim tesisleri kurularak dışa bağımlılığın azaltılması ve su arıtımıyla ilgili iş gücü ve teknolojik kapasitenin artırılması hedeflemektedir.

Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi Belgesi

İzmir’in yeşil ve mavi büyüme yaklaşımları uyarınca gelişmesinin yönlendirilmesi ve bu geçişin desteklemesi için İzmir’de Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi hazırlanmıştır. Perspektif çalışması kapsamında, İzmir’in yeşil ve mavi büyümeye geçişi ile birlikte mevcut risklerin büyüklüğü ve nasıl azaltılabileceği, çeşitli müdahale senaryoları ile oluşacak ekonomik, çevresel ve sosyal fayda, sürdürülebilir teknolojiler ve endüstriler etrafında fırsatların ne şekilde yaratılacağı ve bu fırsatların sunduğu kazanımlar ortaya konulmuştur.

Yeşil Dönüşüm ve Mavi Fırsatlar Perspektifi, özgün bir metodoloji ile hazırlanmış olup klasik bir strateji belgesinin ötesinde, dönüşüm sürecine ilişkin olarak karar vericilere ve aktörlere bir ufuk öneren, rehber niteliğinde bir çalışmadır.

Çalışma; makro boyut, sektörel boyut ve müdahale/eylem boyutu olmak üzere üç katmanlı bir mimariye sahiptir. On yıl verimli kurgulanan çalışmada “atık, su ve enerji” olmak üzere üç alanda öncelikli sektörler ve mekânsal odaklar tespit edilmiş, yeşil ve mavi dönüşümün sağlanması için dönüşüm müdahaleleri belirlenmiş ve dönüşüm müdahalelerinin gerçekleşmesi hâlinde ortaya çıkacak fayda ve maliyetler hesaplanmıştır.

Tematik Bölgesel Kalkınma Programları

Tematik Bölgesel Kalkınma Programlarından olan Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında organize sanayi bölgelerinin yeşil su ve atık yönetimini sağlamak için üç proje desteklenmiştir. Projeler ile ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır.

1. Malatya 1. OSB Arıtma Tesisi Verimlilik ve Kapasite İyileştirme Projesi

Malatya 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde, mevcut arıtma tesisinin kapasitesinin yetersizliği sebebiyle boyahane yatırımı gibi yoğun arıtma ihtiyacı olan entegre tekstil yatırımlarına Proje öncesinde yer tahsisi yapılamamıştır. Proje kapsamında kapasitesi artırılan arıtma tesisi ile bölgeye yatırım yapmak isteyen ancak arıtma tesisi kaynaklı tahsis problemi yaşayan yatırımcılara yeni yer tahsisi yapılmış ve sonuç olarak üretime, ihracata ve istihdama doğrudan katkı sağlanmıştır. Proje ile arıtma tesisi kapasitesi %67 artırılmıştır.

2. Şinik OSB İçme Suyu Arıtma, Biyolojik Atık Arıtma Tesisi ve Su Terfi Hattı Projesi

İçme suyu ve biyolojik atık arıtma altyapısının oluşturulması kapsamında 350 m³/gün kapasiteli Paket Arıtma Sistemi kurulumu ile su terfi hattı yapılması kapsamındaki proje ve yapım işlerinden oluşmaktadır.

3. Beşikdüzü OSB İçme Suyu Arıtma ve Biyolojik Atık Arıtma Tesisi Projesi

İçme suyu ve biyolojik atık arıtma altyapısının oluşturulması kapsamında 350 m³/gün kapasiteli Paket Arıtma Sistemi kurulumu proje ve yapım işlerinden oluşmaktadır.

8.8. Yeşil Tarım ve Hayvancılık

Türkiye, tarım ve hayvancılık sektörlerinde sürdürülebilirliği artırmak ve çevre dostu uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla yeşil tarım ve hayvancılık alanında önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda, organik tarımın teşvik edilmesi, su ve enerji verimliliğinin artırılması, doğaya dost üretim yöntemlerinin benimsenmesi gibi konularda çeşitli projeler ve destekler sunulmaktadır. Ülke genelinde uygulanan bu çalışmalar hem tarımsal üretimde kaliteyi yükseltmekte hem de ekosistemlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Tarım, su ve ormancılık alanlarında geniş bir görev ve sorumluluk üstlenmiş olan Tarım ve Orman Bakanlığı; biyolojik çeşitliliğin korunması, toprak ve su kaynaklarında sürdürülebilirliğin sağlanması, tarımsal üretimde verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ile güvenilirliğin teminat altına alınması, yenilikçi ürün ve bilişim uygulamalarının hayata geçirilmesi, markalaşmanın ve pazar payının genişletilmesi için kurumsal sorumluluk bilinciyle uzun vadeli politikalar üretmektedir.

Dünyada tarımsal üretimi etkileyen koşulların hızla değişmesi, stratejik öncelikleri Türkiye Yüzyılı'na uygun bir tarım ve orman vizyonu ile ortaya koymayı zorunlu hâle getirmiştir. Bu vizyon; iklim değişikliği, nüfus artışı, göç hareketleri, jeopolitik riskler, doğal afetler, salgın hastalıklar, güvenilir gıda, toprak ve su kaynaklarının azalması ve kirlenmesi, küresel gıda arz güvenliği, gıda milliyetçiliği, gıda ticaretindeki korumacı eğilimler ve tarımsal girdi fiyatlarındaki istikrarsızlık gibi etkenler dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Tarım ve Orman Bakanlığının 2024-2028 Stratejik Planı'nda misyonu, "Tarım, orman ve su kaynakları ile doğal ekosistemleri koruyarak, verimli ve sürdürülebilir tarımsal üretimi, yeterli ve güvenilir gıdaya erişimi ve kırsal kalkınmayı sağlamak amacıyla politikalar belirlemek ve uygulamak"; vizyonu, "Türkiye Yüzyılı'nda; tarım, orman ve su kaynaklarında sürdürülebilir ve güvenli bir gelecek" olarak belirlenmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesindeki Sürdürülebilir Tarım İhtisas Çalışma Grubu, tarım sektöründe sürdürülebilirlik ilkesini hayata geçirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu grubun temel görevleri arasında tarımsal üretimde doğal kaynakların etkin ve verimli kullanımını sağlamak, çevre dostu tarım tekniklerini teşvik etmek ve çiftçilere bu konularda rehberlik etmek yer almaktadır. Ayrıca çalışma grubu, iklim değişikliği, su kaynaklarının korunması, toprak sağlığı ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği gibi kritik alanlarda stratejik planlar geliştirmek ve bu planların uygulanmasını koordine etmekle sorumludur. Grubun çalışmaları, sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve uzun vadede tarımsal üretimin çevreye duyarlı bir şekilde sürdürülmesine yönelik politika önerileri sunmayı da kapsamaktadır.

Türkiye’de Çevre ile İlgili Konularda Yapılan Mevzuat Düzenlemeleri

- ✱ İklim değişikliğinin en önemli sonuçlarından biri olarak gösterilen kuraklık, Türkiye’de tarımsal anlamda 2007 yılında yaşanmıştır. Bu nedenle 2007 yılında 2007/12477 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmıştır. Bu çerçevede 2008-2012 dönemini kapsayan Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.
- ✱ Tarım ve Orman Bakanlığının yeniden yapılandırılması sonucu kurula dâhil edilen kurum ve kuruluşların değişmesi ve bazılarının mülgası nedeniyle 2012 yılında 2012/3191 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmış, 06/06/2012 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda 2013-2017 ve 2018-2022 dönemlerini kapsayan Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak yayımlanmıştır.
- ✱ 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi’ne geçilmesiyle birlikte 02/02/2022 tarih ve 2022/5140 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu karar kapsamında 2023-2027 dönemine ait Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.
- ✱ “Anadolu Bozkır Ekosistemleri için İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi” 2022/8 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile 07.06.2022 tarihli ve 31859 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- ✱ AB Nitrat Direktifine karşılık gelen “Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği”, tarımsal kaynaklı nitratin, sularda neden olduğu kirlenmenin tespit edilmesi, azaltılması ve önlenmesine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi amacıyla ilk olarak 18/02/2004 tarihinde yayımlanmıştır. Yönetmelik revize edilerek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.
- ✱ Sularda Tarımsal Faaliyetlerden Kaynaklanan Nitrat Kirliliğinin Önlenmesine Yönelik İyi Tarım Uygulamaları Kodu Tebliği (Tebliğ No: 2016/46) 11 Şubat 2017 tarihinde yayımlanmıştır.
- ✱ Sulama sistemlerinde de sulama suyunun verimli kullanılması, su tasarrufunun sağlanması, kayıpların azaltılması ve izinsiz kullanımların önlenmesi ile sulama suyu temini, dağıtımı ve kullanım maliyetlerinin azaltılmasının sağlanmasına ilişkin 2017 yılında “Sulama Sistemlerinde Su Kullanımının Kontrolü ve Su Kayıplarının Azaltılmasına İlişkin Yönetmelik” yayımlanmıştır.

- ✱ İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin maksadı su kaynaklarının korunması ve verimliliğin artırılması doğrultusunda, içme-kullanma suyunun etkin kullanılması ve israfının önlenmesi için içme-kullanma suyu temin ve dağıtım sistemlerindeki su kayıplarının kontrolüne ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.
- ✱ Biyolojik Çeşitlilik Araştırma İzinleri Bilgi Sistemi ve Veri Tabanının Yürürlüğe Girmesine Dair Bakanlık Genelgesi (2016/6); elektronik devlet hizmetlerinin yaygınlaştırılması, kamuda bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması Türkiye’nin bilimsel ilerlemesine katkıda bulunulması, biyolojik çeşitlilik ile ilgili bilimsel araştırmaların kolaylaştırılması, düzenlenmesi ve kamu yararı oluşturacak şekilde sonuçlarının depolanması maksadıyla hazırlanmıştır.
- ✱ Akrep Türlerinin Doğadan Yakalanmasına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik (2020/06)
- ✱ Akrep türlerinden elde edilen ürünlerin sağlık alanında kullanımının artmasıyla birlikte biyolojik çeşitliliğin korunmasının sağlanması ve sürdürülebilir koruma kullanma dengesinin tesis edilebilmesi maksadıyla “Akrep Türlerinin Doğadan Yakalanmasına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik” 11 Haziran 2020 tarihli ve 31152 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Strateji Belgeleri ve Eylem Planları

Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı

Tarımsal kuraklık ile ilgili çalışmalar Tarım ve Orman Bakanlığı koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Bu amaçla Bakanlık olarak 2007 yılından itibaren ilgili Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında 2008-2012, 2013-2017, 2018-2022 ve 2023-2027 dönemlerine ait Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Söz konusu eylem planı ile tarımsal kuraklık konusunda kamuoyunun bilinç düzeyini artırarak paydaşların sürece dâhil edilmesi, çevresel açıdan sürdürülebilir tarımsal su kullanım planlaması ile kuraklığın yaşanmadığı dönemlerde ileriye dönük gerekli bütün tedbirlerin alınması ve kriz dönemlerinde etkin bir mücadele programı uygulayarak kuraklığın etkilerinin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Stratejisi

“Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi”, 2022/8 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile 07.06.2022 tarihli ve 31859 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Strateji Belgesi ile tarımsal üretimde tarım, mera, sulak ve orman alanlarının entegre yönetimi ile iklim değişikliğine bütünleşik bir yaklaşım getirmektedir. Strateji Belgesi ile Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından bu yaklaşımın Anadolu bozkırlarında sistematik bir anlayışla yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

Havza Bazlı Üretim ve Destekleme Modeli

Tarım ürünlerinin yeterli, kaliteli ve uygun maliyetlerde üretimi; tarım yapılan arazinin, çiftçilerin, çevrenin ve doğal tarım kaynaklarının korunmasını geliştirecek sistem ve uygulamalarla mümkündür.

Bu kapsamda tarımsal faaliyetlerin planlanmasında;

- ✦ Kârlılık (ekonomik sürdürülebilirlik),
- ✦ Toplum için geniş tabanlı fayda (sosyal sürdürülebilirlik),
- ✦ Doğal çevre üzerinde olumlu veya yansız bir etki (çevresel sürdürülebilirlik),

kriterleri dikkate alınmaktadır.

Bitkisel üretim faaliyetlerinde arazi yapısı, iklim koşulları ve toprak yapısı, belirli bir alandaki bitki örtüsünü etkileyen temel faktörlerdir.

Türkiye’de yer şekilleri, ana kaya, iklim ve bitki örtüsündeki zenginlik nedeniyle büyük bir çeşitlilik göstermekle birlikte ülke topraklarının korunması büyük önem arz etmektedir.

Küresel ısınma kaynaklı iklim değişikliğinden doğal kaynaklar olumsuz etkilenmektedir. Su ve toprak varlığı iklim değişikliği tehdidi ile karşı karşıyadır. Tarımın vazgeçilmezi olan bu doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, tarımın devamlılığı, artan nüfusun gıda güvenliğinin temini açısından elzemdir.

Türkiye’de stratejik tarımsal ürünlerin üretiminin havzalara göre planlanarak yönlendirilmesi, bitkisel üretimin artırılması, verim ve kalitenin yükseltilmesi, maliyetlerin düşürülmesi, sürdürülebilirliğin sağlanması ve çevreye duyarlı alternatif tarım tekniklerinin geliştirilmesi, üreticilerin gelir seviyelerinin yükseltilmesi, kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, ileriye dönük projeksiyonların yapılması, sanayiye yönelik kaliteli ham madde temini ve ürünlerin uluslararası rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Bu amaçla 2009 yılından itibaren Tarım Havzaları Projesi uygulamaya başlanmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığınca yürütülmekte olan Tarım Havzaları Projesi-Havza Bazlı Destekleme Modeli kapsamında iklim, toprak, topoğrafya ve arazi sınıflandırmasına dair 1 milyardan fazla veri kullanılarak ekolojik olarak birbirine benzer olan, ülkenin idari yapılanmasına uygun, yönetilebilir büyüklükte, tarım ürünlerinin ekolojik ve ekonomik olarak en uygun yetiştirilebildiği tarım havzaları belirlenmiştir. Bu kapsamda Türkiye Tarım Havzalarının Belirlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (Karar No: 2009/15173) 23 Temmuz 2009 tarih ve 27297 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Havza Bazlı Destekleme Modeli ile bitkisel üretim desteklerinin rasyonel, yönlendirici ve etkin bir şekilde uygulanması, ürünlerde arz-talep dengesinin sağlanması, toprak ve su kaynaklarının korunarak sürdürülebilir kullanımının sağlanması, ihtiyaç duyulan stratejik ve arz açığı olan tarım ürünlerinin öncelikle ülke kaynaklarından karşılanması, tarımsal ürünlerin ekolojik ve ekonomik olarak uygun alanlarda verimli ve kaliteli olarak üretilmesi, tarımsal hasılanın artırılması amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda ürünler, ekolojik ve ekonomik olarak en uygun üretimin olduğu bölgelerde destekleme kapsamına alınmıştır.

Tarım Arazilerinin Kullanımının Etkinleştirilmesi Projesi

Tarım sektörü, toplumların sağlığı ve kalkınmasında önemli etkiye sahip bir sektördür. Geleceğin dünyasında gıda ve tarım bugünkünden çok daha önemli ve kritik önemde olacaktır. Artan ihtiyaçların karşılanması için tarımsal alanların arttırılması fazla mümkün değildir. Dolayısıyla birim alanda daha fazla ürün elde etmek ve tarımsal alanları daha etkin kullanmak, aynı zamanda iklimle uyumlu ürün yetiştirmek, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak gerekmektedir.

Bu doğrultuda; 2021 yılından beri 81 ilde, öncelikle işlenmeyen ve nadasa bırakılan araziler ile işlemeli tarıma uygun olmayan alanlardaki bitkisel üretimin artırılması amacıyla Tarım Arazilerinin Kullanımının Etkinleştirilmesi (TAKE) Projesi yürütülmektedir.

TAKE Projesi ile öncelikle işlenmeyen, nadasa bırakılan veya işlemeli tarıma uygun olmayan arazilerin, uygun münavebe planı ve ekim yöntemleri uygulayarak stratejik ürünlerin üretiminde kullanılmasını, iklim değişikliğini dikkate alarak uygun çeşitlerle hububat, baklagiller ve yağlı tohumlu bitkilerin üretiminin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

Projeler kapsamında, Türkiye'deki arz açığı da göz önünde bulundurularak toprak yapısının korunmasında, sera gazı salınımının azaltılmasında, tarımsal üretimde kimyevi gübre kullanımının ve su kullanımının azaltılmasında etkili olan, gerek insan gerek hayvan beslenmesinde protein ihtiyacının karşılanmasında önemli yer tutan baklagillerin üretiminin yaygınlaştırılmasına, ayrıca ekim nöbeti uygulamalarında ve nadas alanlarında baklagiller ekimine öncelik verilmektedir. İlgili projelerde mikrobiyal gübrenin ve uygun sulama sistemlerinin kullanımı teşvik edilmekte, üretici bilinçli üretime yönlendirilmektedir.

Su kaynaklarının korunmasına yönelik olarak özellikle çok su tüketen çeltik tarımında gerek maliyetlerin düşürülmesi gerek su kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması gerekse de metan gazı salınımının azaltılması amacıyla damla sulama sisteminin yaygınlaştırılmasına yönelik projeler hayata geçirilmektedir.

“Kars'ta Take Projesi Kapsamında Üretime Kazandırılan Alanlar”

Bitki Besleme

Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında toprak verimliliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve gübrelerde kullanılan kimyasalların azaltılması için mikrobiyal, organik ve organomineral gübrelerin kullanımının artırılması amacıyla bu gübreleri kullanan çiftçilere gübre desteğine ilave olarak ilk defa 2019 üretim sezonundan itibaren katı organik-organomineral gübre desteği verilmeye başlamıştır. Söz konusu destek miktarı yıldan yıla yükseltilmiştir.

Bunun sonucunda; Türkiye’de 2019 yılında 232 bin ton olan organik-organomineral gübre kullanımı 2020 yılında 388 bin ton, 2021 yılında 666 bin ton, 2022 yılında 565 bin ton ve 2023 yılında 433 bin ton olarak gerçekleşmiş, 2019-2023 yılları arasında bu gübrenin kullanımında %86 artış kaydedilmiştir.

Tarım ve Orman Bakanlığının 2024-2028 Stratejik Planı’nda “Gelişime Açık, Yenilikçi, Esnek ve Çeşitlendirilmiş Bir Tarım Sektörü Oluşturmak” amacıyla hazırlanan Hedef Kartı’nın performans göstergelerinden biri de organik ve organomineral gübre kullanım miktarının 2028 yılında 1 milyon tona çıkarılmasıdır.

Ceza İnfaz Kurumlarında Tarımsal Üretim

Türkiye’de orman alanlarını çoğaltmak, erozyonu önlemek ve daha yeşil bir çevre için; şehirlerdeki boş arazilerin yeşil alana dönüştürülmesi ve üzerlerinde ekonomik değer sağlanabilmesi kapsamında, işyurdu müdürlüklerine ait boş arazilerin ağaçlandırılması, meyve ve aromatik bitki yetiştiriciliği çalışmaları yapılmaktadır. Ceza infaz kurumlarının toplam tarım alanı 40.859,371 m² olup ekilebilir tarım alanı 22.724,173 m²’dir. Bu alanlarda tarımsal faaliyetler kapsamında meyvecilik, sebzecilik, yem bitkileri, enerji bitkileri ve tahıl yetiştiriciliği alanlarında üretim yapılmaktadır.

- ✦ Ağaçlandırma faaliyetleri kapsamında ülke genelindeki çeşitli işyurdu müdürlükleri tarafından toplam 2.485 dekar alanda 99.474 meyve ağacı dikilmiştir.
- ✦ 2018 - 2019 yılı üretim sezonundan itibaren tarımsal üretim yapan açık ceza işyurdu müdürlüklerinde yerli tohum kullanımının yaygınlaştırılması teşvik edilmiş, bu kapsamda toplam 2.890 dekarlık alanda ekim yapılmıştır. Yerli tohum kullanılarak millî tarımın geliştirilmesine ve ülke ekonomisine katkı sağlanmıştır.
- ✦ Tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliğine yönelik çeşitli illerdeki işyurdu müdürlüklerinde kekik, lavanta, tıbbi nergis, nane, ekinezya, melisa oğul otu, Isparta gülü, çörek otu, kimyon ekimleri gerçekleştirilmiştir.
- ✦ Gül ve lavanta üretimlerinde ekolojik üretim kapsamında yürütülecek iyi tarım uygulamaları için Tarım ve Orman Bakanlığının yetkilendirdiği firmadan iyi tarım uygulamaları sertifikası alınmıştır.

Böylece iyi tarım uygulamaları sertifikasyonu kapsamında her yıl üretim boyunca kullanılacak ilaçların ve gübrelerin denetlenmesi, tahlili ve sertifikalandırmasının yapılması sağlanmaktadır.

- ✦ Seralar, bitkilerin yetişmesine uygun şartların sağlanması amacı ile çevre şartları kontrol edilen yapı elemanları olup farklı bölgelerde bulunan işyurdu müdürlüklerindeki 177 dekarlık sera tesislerinde bitkisel üretim yapılmaktadır.

Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları

Organik tarım ve iyi tarım, çevreye duyarlı, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen, doğal kaynakları korumayı ve sürdürülebilirliği hedefleyen, izlenebilirlik ve güvenilir ürün arzının sağlanması açısından son derece önemli, üretimden tüketime kadar her aşaması kontrollü ve sertifikalı tarımsal üretim biçimleridir.

Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için üreticiler alan bazlı olarak desteklenmekte, ayrıca ulusal ve uluslararası projeler ile de teşvik edilmektedir.

Yatırım Programı kapsamında Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi, 2012 yılından itibaren ise İyi Tarım Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi yürütülmektedir. Her iki proje ile organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi, doğanın ve biyoçeşitliliğin korunması, tarımsal üretimin sürekliliğinin, sürdürülebilirliğinin ve güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra sürdürülebilir tarım uygulamalarıyla ilgili sektörün gelişmesine ciddi katkı sunulmaktadır.

Projenin ilk uygulandığı 2012 yılında, organik tarım projesi 26 ilde, iyi tarım uygulamaları projesi ise 12 ilde yürütülmeye başlanmış olup 2024 yılında proje faaliyetleri organik tarımda 59 ilde, iyi tarım uygulamalarında 58 ilde devam etmektedir. Bu illerdeki deneyimlerle her yıl projelerde yer alan il sayısının artırılması hedeflenmektedir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'na yönelik AB Katılım Öncesi Yardım Aracı III. Döneminde (IPA III) hazırlanarak Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğünce AB Komisyonuna sunulan ve kabul edilen "Yeşil Mutabakat Kapsamında Organik Tarım Sistemi Güçlendirilerek Bütünlüğün Sağlanması ve Rekabetçi Değer Zincirlerinin Kurulması Projesi (Ensuring Integrity and Establishment of Competitive Value Chains by Strengthening the Organic Agriculture System within the Scope of the Green Deal)" 2025- 2028 yılları arasında yürütülecektir. Proje ile "Çiftlikten Çatala" stratejisine uygun olarak gerçekleştirilecek faaliyetler ve mevzuat çalışması ile Türkiye'nin sürdürülebilir organik tarım kalkınmasını sağlaması amaçlanmaktadır. Çevre ve ekosistem dostu organik tarım yöntemlerinin Türkiye'nin tüm bölgelerinde yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi ile çevre kirliliğinin (toprak, su, hava) azaltılması ile tarımda sürdürülebilirlik hedeflenmektedir.

Ayrıca Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğünce Küresel Çevre Fonu (GEF) kapsamında hazırlanarak kabul edilen "Türkiye'de Depremden Etkilenen Bölgede Tarım Ekosistemlerini İyileştirmek İçin İyi Tarım Uygulamalarının Entegre Edilmesi Projesi (Integrating Good Agricultural Practises To Ameliorate Agricultural Ecosystems In Earthquake Affected Region In Türkiye)" de 2025-2028 yılları arasında depremden etkilenen bölgede yürütülecektir.

Projeye deprem bölgesinde çevreye duyarlı, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen, doğal kaynakları koruyan iyi tarım uygulamaları kapsamında onarıcı ve koruyucu teknik uygulamalar ile tarımsal ekosisteminin iyileştirilmesi ve korunmasına katkı sağlanacaktır. Proje ile iyi tarım uygulamaları kapsamında yapılan iyileştirmeler sonucu aşırı girdi kullanımından kaynaklanan kirlilik tehlikesinin azaltılması, tarımsal üretimde doğal kaynakların korunması ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliği de amaçlanmaktadır.

Tüm bu teşvik ve desteklerle Türkiye’de 2002 yılında 150 olan organik ürün sayısının 2023 yılında 259’a, 12.428 olan organik tarım çiftçi sayısının 42.189’a, 89.827 ha olan toplam organik tarım üretim alanının 342.548 ha alana ve 310.125 ton olan organik tarım üretim miktarının 1.635.523 tona ulaştığı görülmektedir. Yine 2007 yılında 18 ilde 651 üretici ile 53.607 da alanda yapılan iyi tarım uygulamaları 2023 yılında 70 ilde 8.045 üretici ile 3.726.514 da alana ulaşmıştır.

Tarımda Yenilenebilir Enerji Kullanımı

Tarımda yenilenebilir enerji kullanımının artırılması hedefi kapsamında, mevcut jeotermal kaynakların tarıma dayalı (jeotermal sera) ihtisas organize sanayi bölgelerinde kullanılmasına yönelik olarak; Aydın-Efeler/Kadıköy, Denizli-Sarayköy, İzmir-Dikili, Ağrı-Diyadin, Kütahya-Simav, Nevşehir-Kozaklı tarıma dayalı ihtisas (jeotermal ısıtmalı sera) organize sanayi bölgeleri özelinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri de desteklenmektedir. Bu kapsamda 2022 yılında 20 başvuru gerçekleşmiş olup başvuruların sözleşmeleri yapılmıştır.

2021- 2022 yılları arası yenilenebilir enerji kullanan 14 seraya 15 milyon 700 bin TL ve 29 yenilenebilir enerji üretim tesisine 11 milyon 900 bin TL olmak üzere toplam 43 projeye 27 milyon 600 bin TL hibe ödemesi gerçekleştirilmiştir.

Tarımsal Üretimde Atık Yönetimi

Tarımsal üretimde atık ve artık yönetiminin geliştirilmesi hedefi kapsamında, atıkların toprağa uygulanarak (zeytin karasuyu, biyogaz tesisi sıvı fermente atığı vb.) kullanım olanaklarının araştırılması eylemine yönelik olarak, çeşitli bitkisel ve hayvansal atık ve artıkların doğrudan kullanımı, kompostlanması (tavuk gübreleri, yerfıstığı atıkları vb.) ve biyokömür eldesi ile tarımsal açıdan değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Ankara, Tekirdağ, Konya, Antalya, Giresun, Osmaniye, Tokat ve Samsun illerinde 12 proje yürütülmektedir.

Ayrıca yine tarımsal üretim sonucu açığa çıkan zeytin karasuyu, biyogaz tesisi sıvı fermente ürünü gibi direk deşarjı çevresel sorunlara yol açan atıkların toprağa geri dönüşümünün sağlanarak değerlendirilmesi amacıyla İzmir, Kırklareli ve Ankara illerinde 4 proje yürütülmektedir.

Tarımsal atık ve artıkların enerji üretimi açısından değerlendirilmesi çerçevesinde, tarımsal ürünlerden elde edilen biyoyakıt ve tarımsal atıkların değerlendirilmesi ile enerji üretimi ve biyogaz atıklarının değerlendirilmesi konularında Samsun’da üç, Tekirdağ’da iki, Eskişehir ve İzmir’de birer olmak üzere toplam 7 araştırma projesi yürütülmektedir. Samsun’daki üç pelet projesi programa alınmış ve faaliyetlerine 2022 yılında başlamıştır. Tarımsal atıklardan biyoaktif maddelerin izole edilmesi, ilaç, gıda takviyesi, tekstil ve kimya sanayinde kullanım olanakları araştırılmaktadır. Bu kapsamda dokuz Ar-Ge projesi sonuçlandırılmış, altı Ar-Ge projesi devam etmektedir.

Su Ürünleri Yetiştiriciliği

Havuzlarda yetiştiricilikte kullanılan suyun deşarj edilmeden bazı işlemlerden geçirilerek geri dönüşümlü tekrar kullanılması ve daha az suyla daha fazla üretim yapılması esasına dayanan kapalı devre sistemle su ürünleri yetiştiriciliği ile balık ve sebze yetiştiriciliğinin bir arada gerçekleştirildiği aquaponik yetiştiricilik Tarım ve Orman Bakanlığınca desteklenmektedir.

Su ürünleri kaynaklarının koruma/kullanma dengesi gözetilerek geliştirilmesi ve yönetilmesi kapsamında yürütülmekte olan “Su Kaynaklarının Balıklandırılması Projesi” ile Türkiye’nin ekonomik değeri yüksek, endemik ve nesli tehlike altında olan türlerinin kuluçkahanelerde üretimi yapılarak denizlere ve iç sulara bırakılmaktadır. Söz konusu proje ile halkın kaliteli ve sağlıklı gıda ihtiyaçlarının karşılanması, su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanılması, su ürünleri stoklarının arttırılması ile ticari ve amatör balıkçılığın desteklenmesi, iklim değişikliği, akarsular üzerinde yapılan baraj, HES ve regülatörlerden kaynaklanan habitat değişikliklerinin su ürünleri stokları üzerine olan olumsuz etkilerinin kısmen giderilmesi ve su kaynaklarındaki su ürünlerinin stoklarının artırılarak hem arzın artırılması hem de bölge balıkçılarının gelirlerinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

İlaveten, sucul biyolojik çeşitliliğin korunması amacıyla “Hayalet Ağ Projesi” ile ülke genelinde 375 milyon m² su zemini taranarak 2 milyon m² terkedilmiş ağ, 60.500 adet sepet/algarna vb. av aracı deniz ve iç sulardan temizlenerek, çıkarılan bu malzemelerin bir kısmı geri dönüşümle başka amaçlarla kullanıma kazandırılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda yaklaşık 6,6 milyon adet su canlısının ölmesinin engellendiği değerlendirilmektedir.

Türkiye İklim Akıllı ve Rekabetçi Tarımsal Büyüme Projesi (TUCSAP)

Dünya Bankası finansmanı ile gerçekleştirilecek ve 20 Haziran 2023 tarihinde açılışı yapılan Türkiye İklim Akıllı ve Rekabetçi Tarımsal Büyüme Projesi (TUCSAP) ile sürdürülebilir ve rekabetçi tarımsal büyüme için kapasiteyi artırmak ve Türkiye’de tarım sektöründe iklime duyarlı yaklaşımların kullanımını teşvik etmek amaçlanmaktadır.

Proje, sürdürülebilir toprak ve arazi kullanımı planlaması ve yönetimi için bilginin üretimini ve dağıtımını, tarımsal veri toplama ve analizini, hayvan sağlığını, çiftçilerin ve tarımsal işletmelerin akıllı tarım ve iklime duyarlı teknolojileri uygulamalarını ve kullanmalarını destekleyerek ve bu alanlarda kapasiteyi artırarak tarımsal gıda sektörünün daha sürdürülebilir, rekabetçi ve iklime duyarlı büyümeye geçişine katkı sağlayacaktır. Proje yatırımlarının tarımsal üretkenliği ve rekabet gücünü artırması, dayanıklılığa ve sürdürülebilirliğe de katkıda bulunması beklenmektedir.

Projede; Tarımsal Veri Altyapısının Güçlendirmesi, Hayvan Sağlığı Enstitülerinin Kapasitesinin Artırılması, Kaynak Verimliliği ve İklim Direncine Yönelik Yatırımlar ve Proje Yönetimi, İzleme ve Değerlendirme olmak üzere dört bileşen bulunmaktadır.

ECO-RCCFS, Ekonomik İşbirliği Teşkilatının (ECO) Bölgesel Tarımsal Araştırma ve Gıda Güvenliği Ağı (RCCFS)

Bu ağ, ECO üye ülkeleri arasında tarımsal araştırmalar, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım konularında iş birliğini güçlendirmeyi hedefler.

Çevre ile ilgili çalışmaları ise tarımda çevresel sürdürülebilirliği teşvik eden projeler ve araştırmalar içerir. Bu kapsamda, iklim değişikliğiyle mücadele, toprak ve su kaynaklarının korunması, biyolojik çeşitliliğin yönetimi gibi alanlarda önemli çalışmalar yürütülmektedir. ECO-RCCFS, bu konularda bölgesel iş birliğini artırarak üye ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine katkıda bulunmayı amaçlar.

Gıdanı Koru Sofrana Sahip Çık Projesi

Gıda kaybı ve israfı (FLW), kıymetli kaynakları boşa harcayan ve sera gazı emisyonlarının üretimi yoluyla iklim krizini derinleştiren büyük bir küresel sorundur. FLW, ayrıca yoksulluk ve açlık gibi küresel sorunları da derinleştirmektedir. Bu nedenle, FLW’nin azaltılması, daha sürdürülebilir ve adil bir tarım-gıda sistemi oluşturmak için hayati öneme sahiptir. Bu da gıda güvenliğini teşvik edecek, gıda zincirlerini güçlendirecek ve gıda sistemlerinin çevresel ayak izini en aza indirecektir.

Gıda kaybı ve israfı istatistikleri:

- ✱ Küresel nüfusun 2050 yılına kadar 9,7 milyarı aşması ve gıda talebinin yaklaşık %60 artması tahmin edilmektedir.
- ✱ 2022 yılında yaklaşık 735 milyon insan açlıkla karşı karşıya kalmıştır.
- ✱ Dünya genelinde üretilen gıdanın yaklaşık %30'u her yıl kaybedilmekte veya israf edilmektedir.
- ✱ Türkiye'de üretilen tüm gıdaların %20'den fazlası her yıl kaybolmakta veya israf edilmektedir. Bu da neredeyse 19 milyon ton gıdaya karşılık gelmektedir.
- ✱ “Orta Asya, Azerbaycan ve Türkiye’de Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması” Projesi, FAO-Türkiye Ortaklık Programları kapsamında Kasım 2019’dan Nisan 2023’e kadar yürütülen bölgesel bir projedir. Türkiye Cumhuriyeti hükûmeti tarafından finanse edilen bu proje, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkiye, Türkmenistan ve Özbekistan’da gıda kaybı ve israfını (FLW) azaltmaya yönelik tedbirlerin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Gıda Kayıp ve İsrafının Azaltılması

HoReCa (otel, restoran ve kafe işletmeleri), Lojistik, Toplu Satış Yerleri, Tüketiciler ve Kompost Yapımı için beş adet kılavuz hazırlanmıştır.

“Söz Ver Rekor Gelsin!” hareketiyle, 881 bin söz ile “Bir Kampanya İçin Verilen En Fazla Söz” rekoru, Guinness nezdinde 26 Ocak 2022 tarihinde tescil edilmiştir.

- ✱ Gıda Bankacılığı mevzuat taslağı hazırlanmıştır.
- ✱ Gıda kaybı ve israfına karşı tüketici bilincini artırmak için israfsız mutfak atölyeleri, gönüllü son hasat etkinlikleri ve eğitim çalışmaları gibi etkinliklere yıl boyu devam edilmiştir.
- ✱ “Çöpe Atılmak İçin Yetiştirilmiş” fotoğraf sergisi, halkın gıda israfı konusundaki farkındalığını artırmak için ülkenin çeşitli yerlerinde açılmıştır.
- ✱ İstanbul’da, 5-6 Ekim 2022 tarihinde Bölgesel Gıda Kaybı ve İsrafı Konferansı’na ev sahipliği yapılmıştır. “Avrupa ve Orta Asya’da Gıda Kaybı ve İsrafının Azaltılması Bölgesel Konferansı”, “Değişim Mümkün” temasıyla gerçekleştirilmiştir.

Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda AB Çiftlikten Çatala ve Biyoçeşitlilik Stratejilerine ilişkin farkındalık yaratılması hedefi kapsamında 2.11. başlığı altında yer verilen faaliyetlerin yanı sıra, biyolojik çeşitlikle ilgili eğitim ve farkındalık çalışmaları aktif olarak yürütülmekte ve ülke genelinde eğitimler düzenlenmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı bölge müdürlükleri ile il milli eğitim müdürlükleri iş birliğiyle yürütülen eğitim çalışmaları kapsamında; Türkiye genelinde 2021 yılı dördüncü çeyrekte 662 okulda toplam 53,631 öğrenciye ve 2021 yıl sonu itibarıyla toplam 1771 okulda 110.537 öğrenciye biyolojik çeşitlilikle ilgili eğitim verilmiştir. 2022 yılı üçüncü çeyreğinde ise 1.655 okulda 120.825 öğrenciye eğitim verilmiştir.

Çiftlikten Çatala Stratejisi'nde sürdürülebilir gıda sistemlerinin sağlanmasında önemli bir öncelik olarak yer alan "tohum güvencesi ve çeşitliliği" konusunda farkındalığın artırılması, sektör paydaşlarıyla bilgi paylaşılması ve tohum güvencesini tehdit edebilecek risklerin belirlenmesi için seminer yapılmıştır.

İklim Değişikliği Çerçevesinde Yürütülen Çalışmalar

Tarım ve Orman Bakanlığı TAGEM desteğinde 2022 yılında başlatılan "İklim Değişikliğinin Su Ürünleri Stoklarına Etkisi ve İstilacı Türlerin Denizlerimizde Yayılım Alanlarının Belirlenmesi" başlıklı proje kapsamında Türkiye denizlerinde iklim değişikliği etkisi izlenmektedir.

İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (2024-2030)

İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı'nda (2024-2030) Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı'nda "Tarım Sektörü" ve Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nda "Tarım ve Gıda Güvencesi" başlıkları yer almaktadır. Bu başlıklar altındaki konular; tarım sektöründen kaynaklı sera gazı azaltımlarının sınırlandırılması, iklim değişikliğinin etkilerine uyum yaklaşımının tarım sektörü ve gıda güvencesi politikalarına entegre edilmesi, tarımda iklim değişikliği etkilerinin belirlenmesi ve iklim değişikliğine uyumun sağlanması için Ar-Ge çalışmalarının ve bilimsel çalışmaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, tarımsal su kullanımının sürdürülebilir bir şekilde planlanması, toprak ve tarımsal biyoçeşitliliğin iklim değişikliğinin etkilerine karşı korunması ve tarımda uyum seçenekleri konusunda Türkiye'de kurumsal kapasite ve kurumlar arası iş birliğinin geliştirilmesi, olarak bildirilmiştir. Bakanlık birimlerince Eylem Planı'nda tarım için yer alan hedeflere uygun AR-GE, uygulamalar, faaliyetler yürütülmekte ve veriler ışığında stratejiler ve politikalar geliştirilmektedir.

8.9. Yeşil Ulaşım

Yeşil ulaşım, ulaştırma faaliyetlerinde çevreye zarar verebilecek unsurların ortadan kaldırılarak veya en aza indirilerek sürdürülebilir enerji, uygun altyapı ve araçların kullanılmasıdır. Böylece hava kirliliğinin azaltılması, karbon emisyonlarının düşürülmesi, enerji verimliliğinin artırılması, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi, iklim değişikliği ile mücadele gibi hususlara katkı sağlanmaktadır. Bu bağlamda gerekli alt yapı çalışmaları ve tesisler, bisiklet ve yaya yolları, güneş enerjisi platformları (solar sistemler) ve elektrikli araçlar yeşil ulaşımın unsurlarıdır.

Yeşil ulaşım hizmetinin çevre açısından avantajları şunlardır:

- ✱ Kısa ve uzun vadede insan sağlığını veya ekosistemleri tehlikeye atmaz,
- ✱ Neden olduğu emisyon ve atıklar, gezegenin absorbe kapasitesi dâhilindedir,
- ✱ Yenilenebilir kaynakları kullanır,
- ✱ Yenilenebilir olmayan kaynakları, yenilenebilir ikamelerinin gelişme oranlarında veya altında kullanır,
- ✱ Arazi kullanımı ve gürültü oluşumu üzerindeki etkisini en az seviyede tutar.

Ulaştırma sektörü, sanayi, hizmet ve turizm gibi sektörlerin önemli bir bileşeni olarak temiz enerjinin üretim ve tüketiminde belirleyici unsurlardandır. Bu bağlamda Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, faaliyetlerinde çevreye duyarlılığı merkeze koyan bir perspektif izlemektedir. Nitekim Bakanlığın görevleri arasında, “Ulaştırma, denizcilik, haberleşme ve posta iş ve hizmetlerinin ekonomik, seri, elverişli, güvenli, kaliteli, çevreye kötü etkisi en az ve kamu yararını gözeterek tarzda serbest, adil ve sürdürülebilir bir rekabet ortamında sunulmasını sağlamak” maddesi yer almaktadır.

Bakanlık tarafından konuyla alakalı yürütülen muhtelif çalışmalar aşağıda sıralanmıştır:

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının Yeşil Ulaşım Çalışmaları

- ✱ Bakanlık ile İTÜ arasında TÜBİTAK Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı kapsamında 2006-2009 tarihlerinde “Ulaştırma Sektöründe Sera Gazı Azaltımı Projesi” yürütülmüştür. Projeye ulaştırma sektöründen kaynaklanan sera gazı emisyonlarının 1990-2007 zaman serisinde belirlenmesi, ileriye dönük projeksiyon, azaltıma yönelik toplu taşımacılık sistemleri, Marmaray Projesi’nin sera gazı emisyonlarına etkileri ile biyoyakıt ve hibrit elektrikli araçlara yönelik çalışmalar ve eğitimler gerçekleştirilmiştir.

- ✱ Kara yolu, demir yolu, havacılık ve denizcilik sektörlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılması ve kontrolünün sağlanması için yapılması gereken eylem ve alınması gereken önlemleri tespit etmek, öncelikleri belirlemek ve bunları projelendirerek Birleşmiş Milletler (BM) kanalıyla sağlanan uluslararası finansman desteklerinden yararlanmak amacıyla “Ulusal Programlara Uygun Azaltım Eylemleri (Nationally Appropriate Mitigation Actions/NAMAs) Başvurusu Hazırlık Projesi 2012 yılında Bakanlık uhdesinde ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (United Nations Development Program/UNDP) katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, başlığı “Türkiye’nin Düşük Karbonlu Şehir Taşımacılığı Ulusal Olarak Uygun Hafifletme Eylemi” (NAMA30) olan bir NAMA teklifi hazırlamıştır. NAMA teklifi ile trafik miktarına, daha yeşil ulaştırma modlarına geçiş yapmaya, enerji ve kirlilik standartlarını tüm Türkiye şehirleri boyunca geliştirmeye odaklanılmıştır. NAMA teklifi, Aralık 2013’te Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı aracılığıyla İklim Değişikliği Üzerine Birleşmiş Milletler Çerçeve Anlaşması Sekretaryasına sunulmuştur.
- ✱ Türkiye’de ulaştırma sektörünün iklim değişikliğine etkilerine uyumuyla ilgili bilgi ihtiyacını gidermek, kamu ve özel sektördeki farkındalığı ve kapasiteyi artırmak amacıyla Avrupa Birliği’nin aday ülkelere yönelik Avrupa Birliği Teknik Destek ve Bilgi Değişim Aracı’ndan (TAIEX) faydalanılarak 20-21 Mart 2014 tarihlerinde Bakanlık tarafından “Ulaştırma Sektöründe İklim Değişikliğine Adaptasyon Çalıştayı” düzenlenmiştir.
- ✱ “Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, Bakanlık tarafından 2008 yılında yayımlanarak yürürlüğe konmuştur. Yönetmelik günün şartlarına uygun olarak revize edilerek 02.05.2019 tarihli 30762 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmelik ile ulaşımda enerji verimliliğinin artırılması amacına yönelik motorlu araçların birim yakıt tüketimlerinin düşürülmesine, araçlarda verimlilik standartlarının yükseltilmesine, çevreci alternatif yakıt kullanımının teşvik edilmesine, hava kirleticileri ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına, toplu taşımacılığın yaygınlaştırılmasına, akıllı ulaşım sistemlerinin etkin uygulanmasına, sürdürülebilir şekilde ulaşım altyapılarının iyileştirilmesine ve kentsel ulaşım planlarının hazırlanmasına ilişkin usul ve esaslar yer almıştır.
- ✱ “İleri bilişim teknolojileri ile Türkiye’de insan ve çevre odaklı ulaşım sistemi” vizyonu ve “Türkiye’de tüm ulaşım modlarına entegre, güncel teknolojileri kullanan, yerli ve milli kaynaklardan yararlanan, verimli, güvenli, etkin, yenilikçi, dinamik, çevreci, katma değer sağlayan ve sürdürülebilir akıllı bir ulaşım ağı oluşturmak” misyonu doğrultusunda hazırlanan “Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı” 05.08.2020 tarih ve 31204 sayılı Resmî Gazete’de, 2020/9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayımlanmıştır.

Eylem planı çerçevesinde yenilikçi ve çevre odaklı ulaşımın temellerini oluşturma gayesiyle, çevreci, sürdürülebilir, emniyetli, güvenli, konforlu ulaşım perspektifinde hizmet veren bağlantılı ve otonom araçların Türkiye’nin ulaşım altyapılarında kamusal ve özel alanlarda sorunsuz kullanımını destekleyecek araştırma, geliştirme, simülasyon ve test çalışmalarının yapılmasını desteklemek amacıyla “Otonom Araçlar İçin Sürüş Mimarisi ve Otonom/Bağlantılı Araç Test Senaryolarının Belirlenmesi Projesi” yapılmıştır. Bu proje kapsamında; ulusal kara yolu ağı ile kentsel trafik yönetimi ve kontrolü, seyahat bilgisi, K-AUS (Kooperatif AUS), bağlantılı ve otonom araçlar, veri yönetimi, yol güvenliği, emisyonların azaltılması, haberleşme teknolojileri, hareketlilik ve erişilebilirlik, akıllı şehir gibi akıllı ulaşım alanı ile ilişkili bileşenlerin hayata geçirilmesi ve uygulamalarına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için araştırma çalışmaları yapılmıştır.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının Yeşil Ulaşım Plan ve Projeleri

Bakanlık bünyesinde yer alan plan ve projelerde gerek demir yolu sektörüne yapılan yatırımlar ile gerekse yük taşımacılığının kara yolundan demir yoluna kaydırılması ile daha dengeli bir modal dağılım elde edilerek daha çevre dostu bir ulaşım sistemine giden yolun açılması hedeflenmiştir.

Ulusal Ulaştırma Ana Planı (2015-2017)

IPA (2007-2013) programı çerçevesinde 2015 yılı ekim ayında çalışmalarına başlanan Türkiye Cumhuriyeti Ulusal Ulaştırma Ana Planı (UUAP) Projesi, 2017 yılı aralık ayında tamamlanmış ve 2018 yılı mart ayında düzenlenen uluslararası kapanış konferansı ile tüm proje paydaşlarına ve kamuoyuna tanıtılmıştır. Söz konusu planın, değişen koşullar ve sosyoekonomik ortam ile beklentiler ışığında Türkiye Lojistik Master Planı ile ilgili düzenlemeleri de içine alarak güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2035 yılına kadar hayata geçirilmesi öngörülen altyapı proje önerileri ve politika tedbirlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmiştir. Bu kapsamda 11. Kalkınma Planı (2019-2023) ile 2020 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı “2.2.3.8 Lojistik ve Ulaştırma, Politika ve Tedbirler” başlığı altındaki ‘514.1 no.lu Tedbir’de “Türkiye Lojistik Master Planı ile Ulusal Ulaştırma Ana Planı koordineli bir biçimde tamamlanacaktır.” ifadesine yer verilmiştir.

2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı (2020-2022)

2017 yılında hazırlıkları tamamlanan ve projeksiyon yılı 2035 olan mevcut Ulusal Ulaştırma Ana Planı’nın yeni beklentiler çerçevesinde lojistik sektörü de dâhil edilerek hedef yılları değiştirilip bütüncül bir bakış açısıyla değişen makro göstergeler ışığında revize edilmesi çalışmaları Ekim 2020’de başlamıştır. Proje Nisan 2022’de kamu kurum ve kuruluşları ile STK ve özel sektör temsilcilerinin geniş katılımlarıyla gerçekleştirilen kapanış konferansı ile kamuoyuna tanıtılmış, böylece çalışmalar tamamlanmıştır.

Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı; ulaştırma sektörünün 2053 yılına kadar olan süreçte yatırımlarının daha rasyonel ve matematiksel modeller kullanılarak önceliklerinin belirlenmesi, sektörde hizmet veren kurum ve kuruluşlar için rehber bir doküman olması ve katılımcı bir çalışmanın ürünü olması açısından üst politika belgesi niteliğindedir.

Plan doğrultusunda kara yolu, demir yolu, deniz yolu ve hava yolu sektörlerinin yanı sıra Bakanlığın diğer bir merkezi birimi olan mülga Demiryolu Düzenleme Genel Müdürlüğü bünyesinde 2018 yılında tamamlanan Türkiye Lojistik Master Plan (TLMP) Projesini de kapsayan çalışmalar yürütülmüştür.

Bu çalışmalar süresince 2019 yılı verileri kullanılmış ve Ulaşım Planlaması Modeli'nde matematiksel modeller ile sorunlar ve darboğazlar belirlenmiştir. Akabinde ise nihai senaryo olan çevreci senaryo kapsamında ulaştırma modları bazında yatırım önerilerinde bulunulmuştur. Önerilerde özellikle demir yolu alanında Türkiye'nin uluslararası bağlantılarını da sağlayarak daha çevreci ve konforlu bir ulaşım sistemini kurması amaçlanmıştır.

Türkiye'nin 2053 Net Sıfır Emisyon hedefi doğrultusunda Bakanlık, ulaştırma sektöründen kaynaklanan emisyonların azaltılmasını ileriye dönük planlarında kritik bir parametre olarak görmektedir. Bu bağlamda, 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı, Türkiye'de gelecekteki altyapı ve ulaştırma projeleri için destekleyici belge niteliğindedir. Türkiye'nin ulaşırmadan kaynaklı sera gazı emisyonlarının büyük oranda kara yolu kaynaklı olduğu görülmektedir. Bu durumdan yola çıkarak 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nda kara yolu ağırlıklı yolcu ve yük taşımacılığının demir yoluna kaydırılması ana hedefiyle Çevreci (Sürdürülebilir) Senaryo benimsenerek ülkenin sera gazı emisyonlarının azaltılması ve özellikle de ulaştırma sektörünün dekarbonizasyonunun sağlanması amaçlanmıştır.

2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı kapsamında, demiryolu altyapı projelerine ağırlık verilerek kara yolundan hem yolcu hem de yük bazında türel kaymanın sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda 2023 yılında 13.919 km olan Türkiye demir yolu altyapısının 2028 yılında 17.011 km'ye, 2053 yılında ise 28.590 km'ye çıkarılması hedeflenmektedir. 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nda yer alan bu vizyon ve yatırımlar doğrultusunda yıllık 25 milyon olan demir yolu yolcu sayısının 2053 yılına kadar 270 milyona çıkarılması; yüksek hızlı trenle birbirine bağlanan il sayısının 11'den 52'ye çıkarılması ve yıllık yük taşımacılığının 32 milyon tondan 448 milyon tona çıkarılması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı kapsamındaki Ankara-Sivas Yüksek Hızlı Tren ve Konya-Karaman Hızlı Tren gibi önemli projeler hizmete açılmış olup İzmir-Ankara, Mersin-Adana-Gaziantep ve Halkalı-Kapıkule Hızlı Tren projeleri başta olmak üzere 3.776 km demir yolu projesinin yapım çalışmalarına devam edilmektedir.

2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nda demir yolu ağının genişletilmesine ek olarak özellikle demir yolu yük taşımacılığını geliştirmek üzere liman, organize sanayi bölgeleri, maden sahaları ve lojistik merkezlere iltisak hattı bağlantılarının artırılması ve intermodal taşımacılık faaliyetleri açısından önemli olan lojistik merkez sayısının 12'den 28'e çıkarılması da hedeflenmektedir. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı uluslararası koridorlarda (Kalkınma Yolu, Orta Koridor) da demir yolu taşımacılığının güçlendirilmesi ve uluslararası yük taşımacılığında dekarbonizasyonun sağlanması için gerekli uluslararası diyalogları yürütmekte ve uluslararası demir yolu ağına entegre demir yolu projelerini önceliklendirmektedir.

Türk Demiryolu Sektöründe İntermodal Taşımacılık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi (U-IMT) Projesi (2022-2025)

Avrupa Birliği (AB) IPA fonu ile gerçekleştirilmekte olan Türk Demiryolu Sektöründe İntermodal Taşımacılık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesine ilişkin Danışmanlık Hizmet Alımı Sözleşmesi 27 Temmuz 2022 tarihinde WEGlobal NTU-TYPSA Ortak Girişimi ile imzalanmış olup proje çalışmaları 24 Ekim 2022 tarihinde başlamıştır. 2025 yılının ilk yarısında projenin tamamlanması öngörülmektedir. Projenin genel amacı, yük taşımacılığının daha dengeli bir mod dağılımını yansıtan daha güvenli, çevre dostu bir taşımacılık sistemine doğru (demir yolu lehine) kaymasını sağlamak ve Türkiye'de demir yolu taşımacılığının pazar payının artırılmasını desteklemektir.

Orta Vadeli Planda Yeşil Dönüşüm

Yeşil dönüşüme ilişkin hedefler Orta Vadeli Plan’da yer almıştır. 6 Eylül 2023 tarihinde Cumhurbaşkanlığı’nca ilan edilen Orta Vadeli Plan’ın (2024-2026) “Makroekonomik Hedefler ve Politikalar” başlığı altında Ar-Ge altyapısı ve teknolojinin dönüşümü konusunda “Yeşil Dönüşüm: Politika ve Tedbirler” maddesine yer verilmiştir.

Bu bağlamda, Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması ve 2053 net sıfır emisyon hedefi kapsamında enerji dönüşümünü destekleyen enerji depolama, hidrojen ve karbon yakalama, kullanma ve depolama gibi teknolojiler ile mikro-şebeke yönetimi ve dijitalizasyonun geliştirilmesine yönelik Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri desteklenecektir.

655 Sayılı Ulaştırma ve Altyapı Alanına İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 40’ıncı maddesinin 2’inci fıkrasında değişiklik yapılarak “Yeşil Teknoloji Projeleri” için mevzuat düzenlemesi yapılmıştır. Yapılan düzenleme ile; Türkiye’nin “Yeşil Kalkınma Vizyonu” ve “2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi”ne de katkı sağlayacak çeşitli projelerin desteklenebilmesi hedeflenmiştir.

Kombine Taşımacılığa Destek

Türkiye’nin de taraf olduğu Paris Anlaşması kapsamında, taraf ülkelerin ülke iklim değişikliği ile mücadelede ulusal katkı hedefini hazırlamak, iletmek ve sürdürmek sorumluluğu bulunmaktadır. Türkiye’nin ulusal katkı beyanına göre, sera gazı emisyonlarının 2030 yılında referans senaryoya göre artıştan %21 oranına kadar azaltılması öngörülmüştür. 6-18 Kasım 2022 tarihlerinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 27. Taraflar Konferansı’nda (COP 27), Türkiye ulusal katkı beyanını %41’e yükseltmiştir.

Paris Anlaşması’nın bir uzantısı olarak Avrupa Birliği 11 Aralık 2019’da iklim değişikliğini ve çevre kaygılarını merkeze aldığı Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM) açıklamıştır. Mutabakat çerçevesinde 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının 1990 yılına kıyasla %55 oranında azaltılması hedefini gerçekleştirmek için bazı politika tedbirleri ortaya konmuştur. Kyoto Protokolü doğrultusunda yürürlüğe giren emisyon ticaret sisteminin (ETS) de Mutabakat çerçevesinde kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca Karbon sızıntısının (carbon leakage) önüne geçebilmek için AB Komisyonu tarafından 1 Ocak 2021 tarihinde Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) kabul edilmiştir.

İlerleyen süreçlerde AB piyasasına arz edilecek tüm ürünler için sürdürülebilirliğin bir norm hâline getirilmesi öngörülmektedir. Gümrük Birliği kapsamına giren ürün mevzuatları açısından Türkiye’nin malların serbest dolaşımına ilişkin haklarının korunması/elde edilmesi bu mevzuatlara uyumu gerekli kılmaktadır.

Lojistikte yaşanacak yeşil dönüşüme sektörün gönüllü katkısını sağlamak ve sektörü desteklemek; bütünleşik, dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle dost bir taşımacılık düzeninin oluşturulmasına teşvik ve destek sağlamak; kombine taşımacılığın Türkiye'deki uygulamalarını yaygınlaştırmak amacıyla 2022 yılında Kombine Taşımacılık Yönetmeliği yayımlanmıştır. Ulaştırma sektörünün de içinde yer aldığı bu yeşil dönüşüm sürecine sektörün adapte olmasını sağlamaya yönelik bir adım olan kombine taşımacılık konsepti, kara yolu modunun kısa mesafelerde etkin kullanımıyla çevresel ve ekonomik faydalar sağlanmasını amaçlamaktadır.

Yönetmelikte kombine yük taşımacılığı; taşımacılığın büyük kısmının demir yolu, iç su yolu veya deniz yoluyla, taşımanın başlangıç veya son etabının ise mümkün olan en kısa mesafeyle kara yoluyla yapıldığı intermodal taşımacılık olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, taşıma işleri organizatörlüğü yapan Türk firmalar için yeşil dönüşümü özendirmek için, Kombine Taşımacılık Yönetmeliği'nde belirlenen şartları sağlayan firmalara bedelsiz “Yeşil Lojistik Belgesi” düzenlenmektedir. Yeşil Lojistik Belgesi almaya hak kazanan firmalara belge geçerlilik süresi dâhilinde Bakanlık tarafından çeşitli destekler sağlanmaktadır. Bu firmaların taşımacılık operasyonları ile yeşil lojistik faaliyetleri, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için her yıl periyodik olarak incelenmektedir.

Yönetmelik kapsamında verilen destekler ile Ro-Ro, Ro-La, deniz yolu ve demir yolu intermodal taşımacılık teşvik edilerek lojistik sektörünün yeşil dönüşümünün desteklenmesi; demir yolu taşımacılığı gibi düşük emisyonlu taşıma modlarının kullanımının yaygınlaştırılması; kara sınır kapılarında oluşan sıkışıklığın azaltılmasına katkı sağlanması; uzun süreli kara yolu taşımacılığından kaynaklı karbon salınımlarının önüne geçilmesi ve kara yolu taşımacılığı kaynaklı çeşitli trafik sorunlarının azaltılması amaçlanmıştır. Kombine Taşımacılık Yönetmeliği kapsamında ilk başvurular 2023 yılında alınmıştır. 2024 itibarıyla taşıma işleri organizatörü 30 firma Yeşil Lojistik Belgesi almaya hak kazanmıştır. Diğer yandan Bakanlık tarafından her iki senede bir “Yeşil Lojistik Ödülleri” verilmektedir. Bu ödüllere yeşil lojistik belge sahiplerinin aday olabilmesi için yeşil lojistik faaliyetlerinin az iki yıl boyunca sürdürülmüş olması gerekmektedir.

Düşük Emisyonlu Kara Yolu Taşıtlarının Desteklenmesi

Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nde bir kısım değişiklikler yapılmış olup bu değişikliklerle;

- ✿ Elektrikli taşıtlarla sektöre giriş yapacaklar için, sektöre giriş şartları kolaylaştırılmıştır. (Elektrikli taşıtlar asgari kapasite hesabında %25 daha fazla değerlendirilmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından çıkarılan/çıkarılacak düzenlemeler çerçevesinde “Yerli Malı Belgesine” sahip olan özmal elektrikli otomobiller için asgari kapasite hesabındaki %25'lik oran %50 olarak değerlendirilir.)

- ✱ Elektrikli çekici, kamyon, otobüs, minibüs, otomobil, motosiklet veya moped (3 tekerlekli dâhil) cinsi taşıtların da kullanımına imkân sağlanmıştır.
- ✱ Elektrikli taşıtlar için sözleşmeli kullanım imkânları kolaylaştırılmıştır. (Sözleşmeli taşıt kullanım imkânları aynı cins taşıtlar için %50 daha fazla değerlendirilmektedir.)
- ✱ Uluslararası kara yolu taşımacılığında yeşil taşıtların kullanımı teşvik edilmekte olup, UBAK izin belgelerinin tamamı 2025 yılından itibaren mevcut koşullarda en çevreci taşıt olan EURO 6 taşıtlara tahsis edilecektir.

Eski Model Kara Yolu Taşıtlarının Yenilenmesi

Kara yolu taşımalarının ekonomik, seri, elverişli, güvenli, verimli, kaliteli, çevreye kötü etkisi en az ve kamu yararını gözeterek şekilde düzenlenmesi, can ve mal güvenliğinin artırılması, çevre kirliliğinin azaltılması ve mevcut atıl kapasitenin azaltılarak sağlıklı bir taşımacılık piyasasının oluşturulabilmesi amacıyla, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 33'üncü maddesine istinaden, ekonomik ve teknik ömrünü tamamlamış ticari motorlu kara yolu taşıtlarının bir kısmının piyasadan çekilmesi projesine 17.11.2007 tarihli 49 No.lu tebliğ ile başlanmıştır.

15.04.2015 tarih ve 29327 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6639 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 35'inci maddesinde yer alan "10/7/2003 tarihli ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 33 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır." hükmü ile projenin dayanağını da oluşturan hüküm 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'ndan kaldırılmış, ancak, aynı hükme, 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin "Döner Sermaye İşletme Dairesi Başkanlığı" başlıklı 21'inci maddesinin 4'üncü fıkrasının (b) bendinin 1'nci bölümünde; "Bakanlık Döner Sermaye İşletmesinin mali imkânları ölçüsünde olmak üzere; ticari yolcu ve eşya taşımalarında kullanılan otobüs, minibüs, kamyonet, traktör, kamyon, tanker ve çekicilerden yaşları ilgili mevzuatın getirdiği yaş sınırının üzerinde olanları devir almaya, devir alınan taşıtların sahiplerine ödeme yaptırmaya yetkilidir." şeklinde yer verilmiştir.

Söz konusu hüküm, Karayolu Taşıma Yönetmeliği ile uygulanan/uygulanacak yaş sınırlarının etkilerine yönelik bir tedbir hükmü olup, sadece ticari yolcu ve eşya taşımalarında kullanılan araçları kapsamaktadır.

İlgili ve Koordine Kuruluşların Faaliyetleri

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ) Faaliyetleri

Havalimanlarındaki faaliyetlerin çevresel etkilerini kontrol altına almak, karbon (sera gazı), doğal kaynak kullanımı, hava kirliliği, gürültü, atık ve atık su ile kimyasalların yönetimi konusunda ulusal mevzuat şartlarına ek olarak sürdürülebilir havalimanı işletmeciliğini sağlamak amacıyla DHMİ tarafından “Karbonsuz Havalimanı Projesi” başlatılmış ve uygulamaları tüm havalimanlarında yaygınlaştırılmıştır.

Proje çerçevesinde uluslararası ölçekte; ACI (Uluslararası Havalimanları Konseyi) tarafından yürütülen ACA (Havalimanı Karbon Akreditasyonu) Programı kapsamında mevcut durumda toplam 50 havalimanı sertifikalandırılmıştır. Dünyada 86 ülkede toplam 553 havalimanının programa dâhil olduğu görülmektedir. DHMİ toplam 50 havalimanı ile küresel ölçekte en yüksek sayıda ACA sertifikasına sahip olan havalimanı işletmecisi olma özelliğine sahip olmuştur. Türkiye, Fransa'dan sonra en yüksek sayıda sertifikaya sahip 2. ülke konumundadır.

Ayrıca, “ACI Avrupa Havalimanı Endüstrisi Kapsamında 2050 Yılına Kadar Net Sıfır CO2 Emisyonları (Kapsam 1 & 2) Taahhüdü”ne DHMİ de onay verilmiş ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından 4 Şubat 2022’de onaylanan, “Avrupa Havacılığının 2050 yılına kadar net sıfır CO2 emisyonuna ulaşma hedefini” destekleyen ilk kamu-özel teşebbüsü olan “Toulouse Deklarasyonu”na taraf olmuştur.

TÜBİTAK-MAM ile Gaziantep, Erzurum, Ordu-Giresun ve Milas Bodrum havalimanlarında gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında oluşan karbon emisyonları miktarlarının ve emisyon yoğun alanların belirlenmesi, bölgede iklim değişikliğinin beklenen etkilerinin ortaya konması, havalimanı faaliyetleri açısından iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek alanların belirlenmesi, bu alanlara ilişkin etkilenebilirlik analizinin yapılması, azaltım ve uyum önlemlerinin belirlenmesi, yapılabilecek yatırımların fayda-maliyet analizlerinin yapılması çalışmalarını kapsayan “İklim Değişikliği Stratejilerinin Hazırlanması Projesi” gerçekleştirilmiş, çalışmalar tamamlanmıştır. İlerleyen süreçte projenin diğer havalimanlarında da yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

DHMİ ile TÜBİTAK MAM Çevre ve Temiz Üretim Enstitüsü ile ortaklaşa 49 havalimanının Stratejik Gürültü Haritaları hazırlanmış olup güncellikleri de takip edilmektedir.

Yıllık 50.000 uçuş sayısını aşan havalimanlarında uçaklardaki gürültü seviyesinin ölçümüne yönelik hâlihazırda Ankara Esenboğa, İzmir Adnan Menderes ve Antalya havalimanlarında kurulu ANMS sisteminin yerli ve milli yeni bir yazılımla revizyon ve modernizasyon işlemleri tamamlanmış olup sistem aktif olarak çalışmaktadır.

Hâlihazırda tüm havalimanlarında TS EN ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi mevcut olmakla beraber standardın gerekliliklerinin yerine getirilmesi, uygulanması ve takibi sağlanmaktadır.

Havalimanları ve Seyrüsefer İstasyonlarının (Radar, SSY istasyonları, havalimanı özel aydınlatma sistemleri, kule vb.) ihtiyaç duyduğu elektrik enerjisinin yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması için projeler gerçekleştirilmiştir. 1MWe Erzincan Havalimanı, 500 KWe Gaziantep Havalimanı, 500 KWe Van Ferit Melen Havalimanına GES tesisleri kurulmuştur. 2024 yılında Sivas Nuri Demirağ Havalimanı'na 1MWe GES tesisi yapılacak olup DHMİ idaresindeki havalimanlarına GES tesisleri kurulması planlanmaktadır.

DHMİ tarafından işletilen havalimanlarında hizmet veren fosil yakıtlı follow-me apron araçlarının elektrikli araçlar ile değiştirilmesi süreci başlatılmış olup birçok havalimanında elektrikli apron araçları hizmet vermeye başlamıştır. Bugüne kadar DMO kanalıyla 61 adet TOGG marka araç temin edilmiştir. Gelecekte daha fazla temin edilmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte, havalimanlarının tamamında bagaj manipülasyon alanlarında elektrikli bagaj taşıma araçları kullanılmaktadır.

Isıtma ve soğutma sistemlerinin daha az emisyon salımı sağlayan doğal gazla çalışan sistemlere (LNG, LPG, CNG) dönüşüm çalışmaları yapılmaktadır.

Ayrıca DHMİ, faaliyetleri kapsamında, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesine yönelik, yeni havalimanı projelerinde ilgili ÇED Yönetmeliği kapsamında gerekli ÇED raporlarının hazırlanması ve izinlerin alınması, ÇED raporları kapsamında taahhüt edilen her türlü faaliyetin (izleme ve denetleme raporlarının hazırlanması, kuş göç hareketlerinin izlenmesi, ilgili kurumlarla protokol yapılması, vb.) gerçekleştirilmesi, inşaat projelerinde her türlü atık ve atık suyun bertarafı için uygun metotların uygulanması (her türlü atıkların ayrı toplanması için katı atık tesisi, atık su arıtma tesisi, de-icing atık suyunun ayrı toplanması vb.), yağmur sularının ve gri atık suların sulama suyu olarak kullanılabilmesi için arıtma sistemlerinin geliştirilmesi, havalimanı peyzaj projelerinin kalıcı ve sürdürülebilir olması için peyzaj çalışmalarının havalimanı coğrafi ve iklim özellikleri göz önünde bulundurularak yapılması, havalimanı terminal binalarında ve diğer teknik ve idari binalarda, aydınlatma ve iklimlendirme gibi elektrik ve ısı enerjisi harcanmasını gerektiren projelerde, gün ışığından, doğal iklimlendirme metotlarından azami derecede fayda sağlanması için yenilikçi projelerin geliştirilmesi, akıllı cihaz ve ekipmanlarla tasarruf sağlanması gibi birçok proje ve çalışma gerçekleştirilmektedir.

Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü (KEGM) Faaliyetleri

KEGM tarafından ulusal/küresel çevre ve çevre sorunlarına yönelik 2000 yılı sonrası yapılan çalışmalar kapsamında TS EN ISO 14001:2004 Çevre Yönetim Sistemi 17.10.2012 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Çevre Yönetim Sistemi TS EN ISO 14001:2015 KEGM'nin faaliyetlerinin tamamını kapsayacak şekilde 12.01.2022 tarihinde genişletilerek uygulanmaya başlamıştır.

'Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun (5312 sayılı Kanun)' 2005 yılında yürürlüğe girmiştir.

KEGM, bahse konu kanunun uygulama yönetmeliği madde 38'de belirtilen Zarar Tespit Komisyonu'nda yer alan 5 asıl üyeden biri olup olası birinci, ikinci ve üçüncü seviye deniz kirliliklerinde deniz temizliği sonrası kurulacak zarar tespit komisyonlarında görevlidir.

Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanunun Uygulama Yönetmeliği 21 Ekim 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

KEGM uhdesinde bulunan, Türkiye kıyılarındaki seyir emniyeti ve güvenliğine ilişkin kurulan fener, şamandıra vb. seyir yardımcıları hizmetlerinin verilmesinde yenilenebilir enerji kaynağı kullanımı %83,23 olarak gerçekleştirilmiş olup Yeşil Enerji politikaları kapsamında hizmet verilmektedir.

Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü (PTT) Faaliyetleri

Çevreye katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen E-Tebliğat hizmetine 2015 yılında ihtiyari kullanıma yönelik olarak Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) Sistemi üzerinden başlanılmış olup 1 Ocak 2019'dan itibaren Ulusal Elektronik Tebliğat Sistemine (UETS) geçilerek yaklaşık 8.202 ton kâğıt tasarrufu sağlanmış, 139.429 ağaç kesilmekten kurtarılmıştır. Diğer yandan PTT iş yerlerinde 2018 yılından itibaren "çevre yönetim sistemi" uygulanmaktadır. Böylece:

- ✱ PTT iş yerlerinde yürütülen faaliyetlerin, sunulan ürünlerin ve hizmetlerin çevre ile etkileşime girebilecek tehlikeli ve tehlikesiz atıklar, doğal kaynakların tüketimi gibi unsurlarının çevre boyutu olarak ele alınarak buna bağlı çevre risklerin belirlenmesi ve yönetilmesi,
- ✱ Belirlenen çevre risklerinin ve çevre kirliliğinin azaltılması için PTT iş yerlerinde tüketilen doğal kaynak (kâğıt, elektrik, su, doğal gaz, kömür, odun vb.) verilerinin kayıtlanarak takip ve kontrollerinin sağlanması, yıllar itibarıyla hedefler belirlenerek tüketimlerin kontrol altında tutulması,

- ✱ Faaliyetler sonucunda oluşan atıkların kaynağında azaltılması, özelliğine ve türüne göre ayrıştırılması, biriktirilmesi, toplanması, geri dönüşüme kazandırılması, geri dönüşüme kazandırılmıyorsa bertarafının sağlanarak çevreye verilebilecek olumsuz etkilerin azaltılması,
- ✱ Çevrenin korunması, kirliliğinin önlenmesi ve çevre sorunlarının çözümü konusunda bilincin artırılması vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir.
- ✱ Ek olarak, Sıfır Atık Yönetmeliği'nin 12.07.2019 tarihli ve 30829 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmasını müteakip Yönetmelik kapsamında PTT iş yerlerinde uygulanması gereken işlemler için faaliyet başlatılmıştır. PTT iş yerlerinde oluşan atıkların kaynağında ayrı toplanarak sıfır atık prensibi doğrultusunda geri dönüşüme kazandırılması için atık biriktirme ekipmanlarının temin edilmesi sağlanmış ve sıfır atık yönetim sistemi kurulum çalışmaları tamamlanmıştır.

Dolayısıyla PTT'nin, doğal kaynakları en verimli şekilde kullanmayı, sıfır atık yaklaşımı ile atıkların yönetilmesini ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasını sağlayarak çevreyi korumayı taahhüt eden politikası bulunmaktadır. Bu kapsamda, çevre yönetim sisteminin gereklilikleri yerine getirilmekte, sistemin sürekli iyileştirilmesi sağlanarak çevreye verilen etkiler en aza indirilmekte ve çevreyi korumaya yönelik faaliyetler devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü (TCDD) Bağlı Ortaklığı TCDD Taşımacılık A.Ş. Genel Müdürlüğü Faaliyetleri

Şehirler Arası Yüksek Hızlı Demir Yolu Yolcu Ulaşımı

Türkiye'de 2009 yılında Ankara-Eskişehir arasında tek güzergâhta başlayan Yüksek Hızlı Tren (YHT) işletmeciliği, en son 2023 yılı nisan ayında Ankara-Sivas hattının işletmeye alınmasıyla toplam 9 güzergâha yükselmiştir (Açılış tarihine göre sırasıyla; Ankara-Eskişehir, Ankara-Konya, Ankara-İstanbul, Konya-İstanbul, İstanbul-Karaman, Ankara-Karaman, Eskişehir-İstanbul, Ankara-Sivas, İstanbul-Sivas).

Tamamen yeni imal edilmiş, çift hatlı, sinyalizasyonlu ve elektrifikasyonlu demir yolu güzergâhlarında gerçekleştirilen YHT işletmeciliği ile kara yolu ve konvansiyonel demir yoluna göre seyahat süreleri kısalmış, bu güzergâhlarda gerçekleştirilen uçak, otobüs ve özel araç yolculukları azalmıştır. Ayrıca YHT işletmeciliği kent içi raylı sistemler ile entegre edilmiştir.

Uçak, otobüs ve özel araçlarla yapılan yolculukların YHT işletmeciliğine kayması demir yolunda elektrikli işletmecilik yapılmasından ve yolculuk sürelerinin azalmasından dolayı fosil yakıt kullanımını ve emisyonları azaltmıştır.

Açıldığı 2009 yılından 31 Temmuz 2024 tarihine kadar YHT'ler ile yaklaşık 89 milyon yolcu taşınmış olup günlük olarak ortalama taşınan yolcu sayısı 35 bine yaklaşmıştır.

YHT'ler ile taşınan yolcu sayısı her yıl dikkate değer oranda artmakta olup 2023 yılında 11 milyon 900 bin olarak gerçekleşen taşıma rakamının 2024 yılında 12 milyon 400 bine ulaşması hedeflenmektedir.

YHT güzergâhları Bursa, Antalya, Mersin, Adana illeri için otobüs seferleriyle; Afyonkarahisar, Denizli, İzmir, Kütahya, Malatya için konvansiyonel ana hat ve bölgesel trenlerle birlikte planlanarak kombine taşımacılık olanakları geliştirilmiştir. Söz konusu illere seyahat süreleri kısaltılmış ve kara yolu aracı kullanımı azaltılmıştır.

Kent İçi Demir Yolu Yolcu Ulaşımı

Türkiye'nin en kalabalık şehirleri olan İstanbul ve Ankara'da kent içi ulaşımın ana akslarını ulusal demir yolu ağı üzerinde TCDD Taşımacılık A.Ş. Genel Müdürlüğüne gerçekleştirilen banliyö güzergâhları oluşturmaktadır. Tamamı elektrikli tren setleriyle yapılan banliyö işletmeciliği, şehirlerde özel araç kullanımını azaltarak sera gazı emisyonları ve trafik sıkışıklığının azaltılması ile havanın temiz tutulmasına önemli oranda katkı sağlamaktadır.

Söz konusu banliyö taşımacılığı güzergâhları, 2002 yılından bu yana yapılan yatırımlarla modernize edilerek YHT, ana hat ve bölgesel demir yolu taşımacılığı ve diğer kent içi ulaşım modları ile entegrasyonu sağlanmıştır.

Açıldığı 2013 yılından 31 Temmuz 2024 tarihine kadar Marmaray ile yaklaşık 1 milyar 157 milyon yolcu taşınmış olup günlük ortalama yolcu sayısı 600 bine yaklaşmıştır. 2023 yılında 207 milyon 900 bin olarak gerçekleşen taşıma rakamının 2024 yılında yaklaşık 219 milyona ulaşması hedeflenmektedir.

Açıldığı 2018 yılından 31 Temmuz 2024 tarihine kadar Başkentray ile yaklaşık 96 milyon yolcu taşınmış olup günlük ortalama yolcu sayısı 65 bini geçmiştir. 2023 yılında 21 milyon 900 bin olarak gerçekleşen taşıma rakamının 2024 yılında 25 milyon 250 bine ulaşması hedeflenmektedir.

2024 yılı şubat ayında hizmete alınan yaya odaklı Sirkeci-Kazlıçeşme Yeni Nesil Ulaşım Projesi ile atıl durumda bulunan yüzeysel demir yolu hattı modernize edilerek yaya ve bisiklet yollarıyla birlikte önemli bir ulaşım alternatifi oluşturmuştur. Açıldığı tarihten 31 Temmuz 2024 tarihine kadar Sirkeci-Kazlıçeşme hattında 1 milyon 500 bin yolcu taşınmış olup günlük ortalama yolcu sayısı 10 bine ulaşmıştır.

Yeşil Ulaşım ve Denizler

Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye'nin OPRC 90 International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Co-operation (Petrol Kirliliğine Hazırlık, Müdahale ve İş birliği Uluslararası Sözleşmesi)'ne taraf olduğuna dair karar 18/09/2003 tarihli Resmî Gazete'de OPRC-HNS 2000 sözleşmesine taraf olduğuna dair karar ise 27/06/2013 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Türkiye, CLC 92 International Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage (Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukukî Sorumluluğu ile İlgili Uluslararası Sözleşme)'ye 24.07.2001 tarihli, CLC FUND 2003 International Convention on the Establishment of an International Fund for Compensation for Oil Pollution Damage (Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukukî Sorumluluğu ile İlgili Fon Kurulması hakkında Sözleşme)'ye ise 18.07.2001 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan kararlarla taraf olmuştur.

Gemi Balast Suyu ve Sedimanlarının Kontrolü ve Yönetimi Hakkında Uluslararası Sözleşme (BWM 2004)'ye katılmaya dair karar 28 Ağustos 2014 tarihli ve 29102 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

08.03.2017 tarihli ve 6949 sayılı Kanun'la onaylanması uygun bulunan "1996 Tehlikeli ve Zararlı Maddelerin Deniz Yoluyla Taşınmasından Kaynaklanan Zararın Tazmini ve Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşmeye İlişkin 2010 Protokolü" ne (HNS Protokolü 2010) ilişkin beyan 03.07.2017 tarihinde Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmış ve 31.07.2017 tarihinde Resmî Gazete' de yayımlanmıştır.

Deniz Kirliliğine Müdahaleye İlişkin Uygulamalar ve Mevzuat Çalışmaları

5312 sayılı Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun 25752 sayılı ve 11.3.2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun'un amacı, deniz emniyetinin sağlanması ve deniz kirliliğinin önlenmesi konusundaki uluslararası hukuk ve iç hukuktan doğan hak ve yükümlülükler göz önünde bulundurularak; acil durumlarda gemilerden ve kıyı tesislerindeki faaliyetlerden kaynaklanan kirlenme tehlikesini ortadan kaldırmak veya kirlenmeyi azaltmak, sınırlamak ve gidermek üzere uygulanacak müdahale ve hazırlıklı olma esaslarını, olay sonucu ortaya çıkan zararların tespit ve tazmin esaslarını, uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi esaslarını ve Kanun kapsamına giren kişilerle kurum, kuruluş, gemi ve tesislerin Kanun'da belirtilen ilgililerinin yetki, görev ve sorumluluklarını belirlemektir.

5312 sayılı Kanun, Kanunun Uygulama Yönetmeliği, 5312 sayılı Kanun Kapsamında Acil Durumlarda Mal ve Hizmet Alımı Yönetmeliği ve Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale Görevi Verilebilecek Kurum/Kuruluşların Seçimine İlişkin Tebliğ çerçevesinde petrol ve diğer zararlı maddelerden kaynaklı deniz kirliliğine ilişkin çalışmalar yürütülerek ilgili kurum/ kuruluşların çalışmaları koordine edilmekte olup meydana gelen kirliliklere müdahale edilmekte, gerekli mal ve hizmet alımları gerçekleştirilmekte ve tazmin çalışmaları yapılmaktadır.

Gemilerden kaynaklanan kükürt emisyonlarının (SOx) sınırlandırılması, hava kirliliğinin insan ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması ve temiz bir çevrenin oluşturulması amacıyla 14 Haziran 2022 tarihinde “Gemi Yakıtlarında Kükürt İçeriğinin Tespitine Yönelik Denetim Yönergesi” yayımlanmıştır. Söz konusu Yönerge’ de onaylı kirlilik azaltma metodu kullanmayan gemilerin kullandığı yakıtın kükürt limiti %0,5, Kükürt Emisyon Kontrol Alanlarında (SECA) ise %0,1’dir. Liman başkanlıkları idari sorumluluk sahalarında demirleyen veya kıyı tesisine yanaşan gemiler derhal kükürt miktarı kütlece %0,1’i aşmayan denizcilik yakıtlarının kullanımına geçmek zorundadır. 2023 yılında gemilerin kullandığı yakıttaki kükürt içeriğinin uygunluğuna yönelik 346 gemiye denetim yapılmış olup uygunsuzluğa rastlanmamıştır.

Denizde meydana gelen petrol ve diğer zararlı madde kirlenmelerine müdahaleye ilişkin kıyı tesisleri ve acil müdahale firmalarının çalışma usullerine ilişkin “Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale Görevi Verilebilecek Kurum/ Kuruluşların Seçimine İlişkin Tebliğ” 2009 yılında yayımlanmış, 2011 yılında ise güncellenmiştir. Mevzuat kapsamında acil müdahale yetkisi verilen firmaların asgari standartları ile kıyı tesislerinin ve acil müdahale firmalarının görev ve sorumlulukları belirlenerek denetlenmektedir. Bununla birlikte tüm ilgili faaliyetleri de koordine edilmektedir. 2024 yılı itibarıyla Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş 12 acil müdahale firması bulunmaktadır. Yetkili acil müdahale firmaları olası bir kirliliğe müdahale ve temizleme çalışmaları için hazırlıklı durumdadır.

Ayrıca 09.04.2020 tarihinde yayımlanmış olan 2010/4 sayılı “Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerden Kaynaklanan Kirliliğe Hazırlıklı Olma ve Müdahale ile ilgili Eğitim Seminerlerinin ve Tatbikat Programlarının Usul ve Esasları Hakkındaki Genelge” 2022 yılında güncellenmiş olup Genelge ile birlikte petrol ve diğer zararlı maddelerin sebep olduğu kirlenmeye karşı eğitim semineri ve tatbikat programı hazırlama yetkisi verilmektedir. Bakanlık planlı ve plansız tatbikatlar gerçekleştirmekte, eğitim ve tatbikat programları yerinde takip edilmektedir.

Kıyı tesislerinin risk değerlendirmelerini yapma usulleri ve bulundurmaları gereken acil müdahale ekipmanlarının asgari niteliklerine ilişkin “Kıyı Tesisi Acil Müdahale Planlarının Hazırlanması ve Uygulama Esasları Hakkında Genelge” 2007 yılında yayımlanmış, 2009 yılında güncellenmiştir. Mevzuat kapsamında kıyı tesislerinin acil müdahale planları incelenmekte, asgari niteliklere uygun ekipman bulundurmaları sağlanmaktadır.

Ulusal Deniz Emniyeti Başkanlığı (UDEB)

2005 yılında yürürlüğe giren 5312 sayılı “Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun” un ve uluslararası antlaşmaların gereklerini yerine getirmek amacıyla Bakanlık tarafından “Acil Müdahale Merkezlerinin Oluşturulması ve Denizlerimizde Mevcut Durumun Tespiti Projesi” yapılarak tamamlanmıştır.

Projede deniz kirliliğine hazırlıklı olmak ve acil müdahale kapsamında; tüm Türkiye kıyılarına hâkim olacak şekilde deniz kirliliğine karşı acil müdahale istasyonlarının kurulması ve bir merkezden koordine edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla, gemi trafiği açısından en riskli bölge olan Marmara Denizi’nin kuzeybatısında yer alan ve geniş lojistik imkânlarla sahip Tekirdağ’da Avrupa’nın en büyük Acil Müdahale Merkezi olan Ulusal Deniz Emniyeti Başkanlığı (UDEB) Tekirdağ’da kurulmuştur. UDEB, deniz yetki alanlarımızda personel, ekipman, donanım, yazılım ve gerekli tüm altyapı imkânları ile deniz emniyetinin teminine ilişkin her türlü hazırlıklı olma, planlama, koordinasyon, müdahale gibi görevleri icra etmek üzere Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının karar destek sistemi olarak faaliyet göstermektedir.

Projenin en önemli ayağı olan ve tüm acil müdahale operasyonlarının yürütüldüğü UDEB, Türkiye'nin deniz kirliliğine karşı müdahalede beyni ve koordine merkezi olarak görev yapmakta olup kıyılardaki istasyonlar ile denizler en üst seviyede korunmaktadır.

UDEB Denizcilik Simülatörleri Merkezi; Köprüüstü simülatörü, GTH simülatörü, Römorkör simülatörü ve Kirlilik ve Acil Müdahale simülatöründen oluşan entegre bir simülatör sistemi olup tüm simülatörler aynı sanal ortamda müşterek olarak görev yapabilmektedir.

Yeşil Liman Projesi

Dünyanın gelişmiş ülkelerinin önde gelen birçok limanı tarafından “Yeşil Liman” projesinin benimsendiği, uygulandığı ve bir saygınlık unsuru olarak kullanıldığı bilinmektedir. Avrupa Deniz Limanları Organizasyonu (ESPO) tarafından Avrupa Birliği limanlarında ECO PORTS programı, yeşil liman konsepti kapsamında sürdürülmekte olup programa 114 liman tesisi katılım sağlamıştır.

Türkiye’de sürdürülebilir uygulamaları hayata geçirmek ve gelecekteki liman gelişiminin ve operasyonlarının yönünü belirlemede uzun vadeli bir plan olarak 2014 yılında “Yeşil Liman Politikası” çerçevesi geliştirilmiştir.

Bu kapsamda, Bakanlık tarafından hazırlanan “Kıyı Tesislerine Yeşil Liman Sertifikası Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik” 18.11.2023 tarih ve 32373 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanmıştır.

Bu bağlamda “Yeşil Liman” olmak için;

- ✱ Binalar için enerji kimlik belgesi alınacaktır.
- ✱ Enerji tüketiminin en az %5’i yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanacaktır.
- ✱ Ana elleçleme ekipmanlarının sayıca %50’sinin veya harcadığı enerjinin en az %50’sinin elektrik enerjisinden karşılanacaktır.
- ✱ Araçların egzoz emisyon ölçümleri her yıl yaptırılacak artış olması durumunda ilk ölçümün altına inmesi için gereken tedbirler alınacaktır.
- ✱ En az bir terminal/rıhtım/iskele üzerinde elektrik bağlantısı gemiler için sağlanacaktır.
- ✱ Sıfır Atık Yönetim Sistemi kurulacaktır.
- ✱ Su deşarj noktalarında su-yağ ayırıcısı kurulacak ve bina çatılarından toplanan yağmur suları toplanıp kullanılacaktır.

- ✱ Acil Müdahale Planı kapsamında bulundurması gereken bariyer ve yağ emici malzeme miktarının en az %50 fazlası tesiste hazır bulundurulacaktır.
- ✱ Kıyı tesisi adına hatıra ormanı oluşturulacaktır.
- ✱ Deniz yüzey çöplerini toplamak amacıyla en az iki adet çöpkapar, liman içerisindeki deniz trafiğini engellemeyecek şekilde bulundurulacaktır.
- ✱ Her yıl kıyı tesisince belirlenecek en az iki plajda kıyı temizliği yapılacaktır.
- ✱ Kıyı tesisi otoparkında iki adetten az olmamak üzere araç şarj ünitesi kurulacaktır.

Denizcilik Sektörünün Dekarbonizasyonu Projesi

Sera gazlarının azaltılması ve net sıfır hedefi doğrultusunda AB Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) programı çerçevesinde 2021-2022 yılları programına dâhil edilmesi amacıyla, “Denizcilik Sektöründen Kaynaklanan Sera Gazı Salınımlarının Azaltılması ve Yeşil Denizciliğin Desteklenmesi (Maritime Decarbonization and Green Shipping)” hususunda Bakanlık tarafından AB komisyonuna bir proje sunulmuş ve proje kabul görmüştür.

Proje kapsamında, gemilerde ve limanlarda çevre dostu, sürdürülebilir ve emniyetli taşımacılık için kullanılacak yenilikçi teknolojilere finansal destek mekanizması oluşturulması hedeflenmektedir. Bunun yanında, denizcilik sektöründe yeni teknolojilerin uygulanmasına yönelik yasal boşlukların tespiti, kapasite geliştirilmesi ve yeşil denizcilik konusunda kamuoyu oluşturulmasına yönelik faaliyetler de proje kapsamında yer almaktadır. Oluşturulacak mekanizma ile Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) tarafından toplam yaklaşık 20 milyon avrosu hibe, 50 milyon avrosu uzun vadeli uygun maliyetli kredi desteği olarak öngörülen uygun görülecek liman tesislerine;

- ✱ Düşük emisyonlu, alternatif yakıtlar ile çalışacak yeni gemilerin inşası veya konvansiyonel yakıtlarla çalışan mevcut gemilerin dönüşümü,
- ✱ Liman tesislerinde liman elektriği gibi altyapıların kurulması ile sürdürülebilir enerji kullanımına yönelik çalışmaların desteklenmesi,
- ✱ LNG, Bio-LNG, Methanol, Yeşil Hidrojen ve Amonyak ile ilgili yakıt istasyonlarının kurulması, gibi proje konularında finansal destek sağlanacaktır.

Deniz Ticaret Filosunun Yenilenmesi

Denizcilik sektöründen kaynaklanan zararlı emisyonların azaltılması ve yeşil denizciliğin desteklenmesine yönelik çalışmalar kapsamında, “Hurdaya Ayrılan Türk Bayraklı Gemilerin Yerlerine Yeni Gemi İnşa Edilmesinin Teşvikine Dair Yönetmelik” 28.04.2021 tarih ve 31468 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anılan düzenleme uyarınca, hurdaya ayrılacak gemi için verilecek teşvik tutarı, geminin boş ağırlığı ile güncel hurda fiyatının çarpılması suretiyle tespit edilmektedir. Hurdaya ayrılan geminin yerine yeni inşa edilecek konvansiyonel gemiler için verilecek destek miktarı ton başına hurda bedelinin 1.5 katı, LNG ve hibrit sistemler de dâhil olmak üzere yeni inşa edilecek gemide alternatif çevre dostu bir enerji kaynağı kullanılması hâlinde destek miktarı ton başına hurda bedelinin 2.5 katı, mevcut gemilerinin ana makinelerini fosil yakıttan alternatif çevre dostu bir enerji kaynağına dönüştürecek gemi sahiplerine, dönüşüm maliyetinin yüzde 25’i oranında Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının bütçesinden hibe sağlanacaktır.

Kara Yoluyla Taşınan Yüklerin Deniz Yoluna Aktarılması

09.08.2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Karayoluyla Taşınan Yüklerin Denizyoluna Aktarılmasının Desteklenmesi Hakkındaki Yönetmelik” kapsamında Türk limanları ile diğer ülke limanları arasında düzenli sefer frekanslarının artırılması, daha rekabetçi fiyatlar ile limanların kullanım oranının artırılarak deniz yolu ile gerçekleştirilen ihracatın artırılması, kara yolu sınır kapılarındaki yoğunluğun azaltılarak uzun bekleme sürelerinin azaltılması dolayısıyla salınan emisyonların da azaltılması hedeflenmektedir.

Deniz Taşımacılığından Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılmasına İlişkin Tedbirler Sempozyumu

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, sera gazı azaltım hedeflerine ulaşmak amacıyla, denizcilik sektörünü destekleyerek gemilerde ve limanlarda çevre dostu, sürdürülebilir ve emniyetli taşımacılık için kullanılacak yenilikçi yeşil teknolojileri destekleyerek emisyon salınımının azaltılması yönünde adımlar atmaya devam etmektedir. Bakanlık tarafından 2023’te Tekirdağ’da bulunan Ulusal Deniz Emniyeti Başkanlığında (UDEB), “Deniz Taşımacılığından Kaynaklanan Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılmasına İlişkin Tedbirler Sempozyumu” düzenlenmiştir. Sempozyumda, deniz taşımacılığından kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik tedbirler, emisyonların küresel ve Türk deniz ticaret filosuna etkileri ve alternatif yeşil deniz yakıtları ele alınmıştır.

8.10. Yeşil Sağlık Hizmetleri

Küresel ısınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan iklim değişikliğinin yıkıcı etkileri dünyada ve Türkiye’de her geçen gün kendini daha çok hissettirmektedir. Sanayi devriminden sonra yaşanan ekonomik büyüme, ulaşım ağlarının genişlemesi, enerji üretimi, tarımsal faaliyetler ve fosil yakıt kullanımı ile birlikte önemli ölçüde artış gösteren sera gazlarının etkisiyle ortalama yüzey sıcaklığında meydana gelen yükselme, küresel ısınma olarak adlandırılmaktadır.

Küresel ısınmanın sonuçları olarak ortaya çıkan; orman yangınları, su kaynaklarının kuruması, kıyı şeritlerinin erozyona uğraması, buzulların erimesi ile deniz seviyesinin yükselmesi ve iklim değişikliği gibi daha birçok ekolojik ve iklimsel olumsuzluklar, her alanda olduğu gibi yapı sektöründe de yeşil olma bilinci ve sorumluluğu kazanmanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

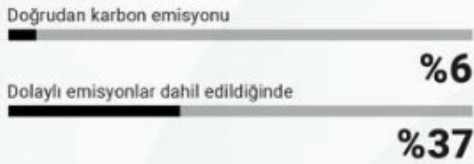
Yeşil Binalar

Çevre dostu binalar olarak adlandırılan “yeşil bina” kavramı da bu sorumluluğun bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Yeşil binalar doğaya saygılı, ekolojik ve enerji tüketimini azaltan binalar olarak tanımlanmaktadır.

Yeşil binalar, yapısal çevrenin insan ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla su, enerji ve doğal kaynakları verimli kullanmak, her türlü israf, atık ve kirliliği azaltarak çevresel zararı minimuma indirmek, bu sayede insan sağlığını geliştirmek amacıyla tasarlanmaktadır.

Yeşil binalar yükseldikçe inşaatta karbon emisyonu düşüyor

İNŞAAT SEKTÖRÜNDEKİ KARBON EMİSYONUNUN KÜRESEL KARBON EMİSYONUNA ORANI

İNŞAAT SEKTÖRÜ KAYNAKLI YILLIK ATIK MİKTARI

100 Milyar Ton

Uzmanlar, yenilenebilir enerji kullanımının yüksekliği ve yağmur suyu kullanımı gibi avantajlara sahip yeşil binaların sayısının artmasıyla, sektörden kaynaklanan karbon emisyonunun azalacağını belirtiyor

Yağmur suları değerlendiriliyor

Yenilenebilir enerji kullanılıyor

Yeşil binaların karbon emisyonları daha az

Yeni teknolojilerle iç hava kalitesini yükseltiyor

ENERJİ VERİMLİ BİNALAR

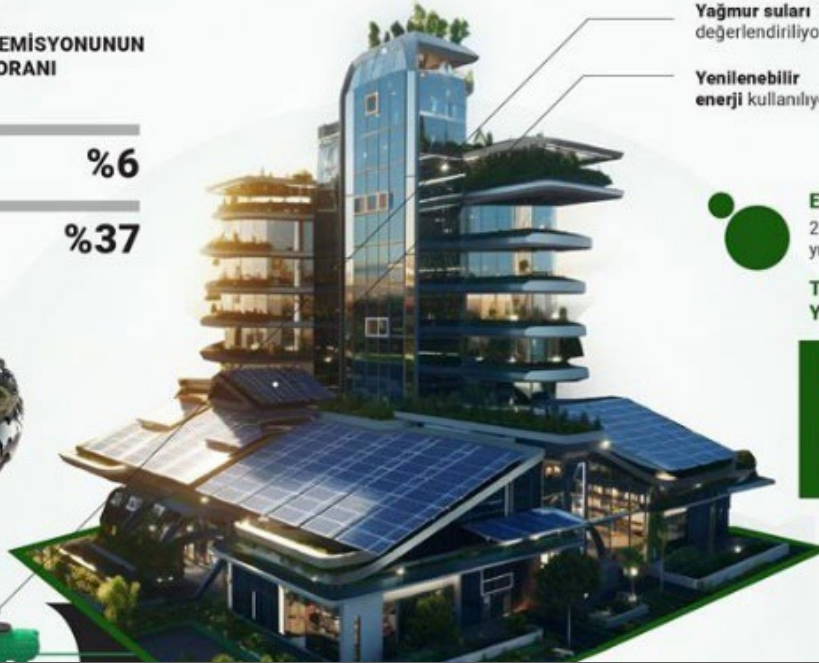
2021'de yapılan yatırımlar bir önceki yıla göre **%16 arttı**

TOPLAM KÜRESEL YATIRIM TUTARI (2021)

237 Milyar Dolar

Dünya genelinde 2020-2021 arasında yeşil bina sertifikalarının sayısı **%19 arttı**

Dünya üzerinde “yeşil bina”nın ilk tohumları 19. yüzyılın başlarında Milan’da düzenlenen ilk dünya sergisinde British Palace’ın iç ortam ısını ayarlamak için yer altı hava soğutma kutusu ve çatı fanı gibi pasif sistemlerin kullanılmaya başlamasıyla atılmıştır.

2014 yılında o dönemki adıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından, “Sürdürülebilir Yeşil Binalar İle Sürdürülebilir Yerleşmelerin Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik” yayımlanmıştır. Böylelikle Türkiye’ye özgü marka değeri olan çevre dostu binaların yaygınlaşmasına yönelik ilk adım atılmıştır.

2014 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Küresel Çevre Fonu (GEF) desteği ile “Örnek Bina” olarak seçilen Ankara Sincan Etimesgut Tapu ve Kadastro Müdürlüğü Hizmet Binası, Türkiye’nin ilk yeşil kamu binalarından biri olarak inşa edilmiştir.

Yeşil binaların belgelendirilebilmesi amacıyla hazırlanan ilk yerli uygulama Ulusal Yeşil Sertifika Sistemi (YeS-TR) 2022 yılının haziran ayında Resmî Gazete’de yayımlanan “Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği” kapsamında hayata geçirilmiştir. Yönetmelikle, başvuru yapılması hâlinde bina ve yerleşmelerin yeşil bina kriterlerine uyup uymadığı denetlenebilmektedir. Türkiye Çevre Ajansı (TÜÇA)’nın değerlendirici kuruluş olduğu sistem kapsamında, binaların tasarımından kullanımına kadar olan tüm süreçler çevresel, sosyal ve ekonomik olarak değerlendirilmekte ve yeşil bina kriterlerine uyup uymadığına karar verilmektedir. Gönüllülük esasına dayalı sertifika başvuruları ile enerjiyi verimli kullanan binaların sayısının artırılması amaçlanmaktadır.

Yeşil Hastaneler

Yeşil sağlık hizmetleri, çevre dostu uygulamalar ile sağlık hizmetlerinin bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır.

Yeşil hastane kavramı; inşa edilme aşamasından hizmet aşamasına kadar çevre dostu, sürdürülebilir, geri dönüşüm imkânı sunan ve geri dönüştürülmüş malzeme kullanabilen, daha az atık ortaya çıkaran ve daha temiz havalandırma koşulları sağlayan hastaneleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

Hastanelerde yeşil kavramı, kullanılan enerji ve suyun daha verimli kullanılmasını sağlamak, tüm israfları ortadan kaldırmak, çevre dostu bina tasarımları sağlayarak toplumun sağlık düzeyine olumlu katkı yapmak olarak ifade edilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ); yeşil hastanelerin özelliklerini şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- ✦ Verimlilik ve koruma önlemleri yoluyla hastanelerin enerji tüketimini ve maliyetlerini azaltmak,

- ✱ Enerji ve kaynak taleplerini azaltacak, bölgesel iklim şartlarına duyarlı hastaneler inşa etmek,
- ✱ Güvenilir ve esnek çalışmayı sağlamak için temiz, yenilenebilir enerji üretmek ve/veya tüketmek,
- ✱ Sağlık personelleri ve hastalar için o bölgeye özgü yeşil gıdaların üretim ve tüketim anlamında sürdürülebilirliğini sağlamak,
- ✱ Atıkları yakmak için alternatifler geliştirmek ve atık miktarını azaltmak.

Yeşil yapılar arasında yeşil hastaneler için de sürdürülebilir bir tasarım ve yapım şartlarını kendinde bulunduran birtakım yeşil hastane sertifika sistemleri geliştirilmiştir. Bunlar; Health Care Without Harm, Practice Greenhealth, BREEAM For Healthcare, LEED For Healthcare ve Australian Green Star sertifika sistemleridir. BREEAM For Healthcare, LEED For Healthcare ve Australian Green Star sertifika sistemleri uluslararası anlamda daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

1998 yılından itibaren uygulanmaya başlayan LEED sertifika sistemi, Amerikan Yeşil Binalar Konseyi (USGBC) tarafından geliştirilmiş bir çevre dostu bina sertifikasyon sistemidir. LEED sistemi, tasarım sürecinden başlayarak binanın tamamlanmasına kadar devam eden, birden çok disiplini ilgilendiren konuları kapsamaktadır. LEED sisteminin değişik bina tiplerine uygun, hâlen yürürlükte ve geliştirilmekte olan değişik kategorileri şöyle sıralanmaktadır: sürdürülebilir arazi, su verimliliği, enerji ve atmosfer, malzemeler ve kaynaklar, iç mekân yaşam kalitesi, inovasyon yerel önem sırası. Proje bu alt başlıklarda topladığı puanlara göre Sertifikalı, Gümüş, Altın veya Platin düzeyinde ödüllendirilir.

LEED başlıkları kapsamında; toplu taşımanın ve alternatif ulaşım sistemlerinin özendirilmesi, su tasarrufu ve suyun verimli kullanılması için bir takım metotların uygulanması, tasarımın ve sistem seçiminin enerji verimliliğinin artırılması yönünde yapılması, iç hava kalitesinin artırılması ve kontrolü, insan sağlığına zararlı uçucu maddelerin, sigara dumanının engellenmesi ve iç ortamdan uzaklaştırılması, gün ışığından faydalanma gibi konular değerlendirilmekte ve puanlanmaktadır.

1990 yılında İngiltere’de başlatılan Yeşil Bina Sertifikası BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method) tasarım, şartname, yapım ve işletme yoluyla binaların çevresel performansı için en iyi uygulama standartlarını belirlemektedir. “BREEAM” birçok yeşil bina sertifikasyon sisteminin temelini oluşturmasına rağmen İngiltere özelinde gelişmiş, LEED Sertifikası gibi dünyada yaygınlaşamamıştır.

Australian Green Star ise 2003 yılında Avustralya Yeşil Bina Konseyi (GBCA) tarafından binaların çevresel tasarımı ve yapımı için geliştirilen bir değerlendirme sistemidir. Bir binanın ideal koşullarda tasarım, yapım ve yönetim süreçlerinin çevresel potansiyelini ölçmektedir.

Kamu ve özel tüm hastanelerin yeşil hastaneye dönüşmesinde önemli bir adım olma hem de enerji verimliliğine yönelik çalışmaların etkin bir şekilde yürütülebilmesi için Sağlık Bakanlığı tarafından “Sağlıkta Enerji Verimliliği (SEVER) Projesi” başlatılmıştır. Yine bu proje kapsamında Sağlık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığının koordinatörlüğünde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının desteği ile “Kamu-Özel Elele Enerji Verimliliğine” Projesi başlatılmıştır.

Proje kapsamında 2012 yılında “Sağlıkta Enerji Verimliliği ve Kaynak Geliştirme Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Çalıştay’da; alternatif enerji tedarik yöntemleri, yakıt/ısıtma sistemleri, soğutma/iklimlendirme havalandırma sistemleri, ısı yalıtımı sistemleri, elektrik ve aydınlatma sistemleri, medikal cihazlarda enerji verimliliği, yeşil bina uygulamaları, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı (güneş, rüzgâr vb.), tıbbi oksijen yoğunlaştırıcı cihazlarla oksijen üretimi, tıbbi atık yönetimi konuları tartışılmıştır. Projede çerçevesinde Trabzon Ahi Evren Göğüs ve Kalp Damar Eğitim ve Araştırma Hastanesi pilot uygulama yapılacak hastane olarak belirlenmiştir. Proje’nin kamuoyuna duyurulması amacıyla da 22 Ağustos 2013 tarihinde Trabzon’da bir çalıştay düzenlenmiştir.

Yine Proje kapsamında yapılan tespitler ve sağlık tesislerimizde enerji kaynaklarının daha etkin yönetimi amacıyla genelge yayımlanmıştır.

30.12.2012 tarihinde Sağlık Bakanlığının “Mevcut ve Yeni Yapılacak Sağlık Tesislerinde Uyulması Gereken Asgari Teknik Standartlar Genelgesi”nin 33. maddesi gereğince 200 yatak ve üzeri kapasitedeki tüm hastanelerde uluslararası yeşil bina sertifika sistemi olan LEED’i zorunlu hâle getirmesiyle Türkiye’de “Yeşil Hastane” dönemi başlamıştır.

Manisa’daki Turgutlu Devlet Hastanesi, kamu hastaneleri arasında ilk yeşil hastane örneği olarak gösterilmektedir. 2012 yılında açılışı yapılan hastanede, “Trijenerasyon Sistemi” ile doğal gaz kullanılarak elektrik enerjisi üretilmesi ve hastanenin tüm elektrik, ısı ve kısmi soğutma ihtiyacının bu yolla karşılanması amaçlanmıştır.

Manisa Turgutlu Devlet Hastanesi

Yenilenen Kartal Dr. Lütü Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi; su verimliliği, enerji verimliliği, sürdürülebilirlik, iç hava kalitesi, tasarımda yenilik ve bölgesel önlem kriterleri üzerine değerlendirmeler yapılarak; yeşil bina sertifikası olan Leed Gold Sertifikasını ve aynı zamanda almaya hak kazandığı EDGE sertifikası ile Türkiye'nin ilk, dünyanın ise en büyük EDGE Yeşil Bina sertifikalı hastane yapısı olma özelliği taşımaktadır.

2020 yılında açılan Erzurum Şehir Hastanesi, çevreye duyarlı hastane olması, 2 bin sismik izolatörle depreme dayanıklı ve deprem anında ameliyat dahi yapılabilecek standartlara sahip olması, teraslardaki özellikle hilal terasının üzerindeki yağmur yağdığı anda yağmur suyunu toplayarak bahçelerde sulama suyu olarak kullanabilecek standartlarda olması, kendi elektrik enerjisini üretecek güneş panellerinin olması ve bunun gibi çeşitli üst teknolojik özelliklerinden dolayı LEED Gold sertifikası almaya hak kazanmıştır.

Erzurum Şehir Hastanesi

Erzurum Şehir Hastanesi'nin yanı sıra; Gaziantep Şehir Hastanesi, Yozgat Şehir Hastanesi, Amerikan Yeşil Binalar Konseyi (USGBC) tarafından verilen LEED Gold Sertifikası almaya hak kazanmıştır. Adana Şehir Hastanesi de, LEED Gold sertifikasını LEED-Healthcare v2009 kategorisinde almaya hak kazanmıştır.

Ayrıca, depreme karşı "Dünyanın En Büyük Sismik İzolatörlü Binası" olan Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi, Uluslararası Gayrimenkul Fuarı (MIPIM) 2022'de "En İyi Sağlık Kompleksi" ödülünü kazanarak, Türkiye'nin bu kategoride ödül alan ilk projesi olmuştur. Hastanede yağmur suları 3 bin 600 metrekarelik depoda toplanarak 171 bin 842 metrekarelik peyzaj alanının sulamasında kullanılmaktadır. Binaların üstündeki güneş panellerinden toplanan enerji, katların sıcak su ve peyzaj aydınlatmalarının elektrik ihtiyacını karşılamaktadır.

Kamu hastanelerinin yanı sıra özel hastaneler de yeşil hastane olma yolunda önemli adımlar atarak uluslararası alanda prestije sahip sertifikalar almaya hak kazanmışlardır. Bunlardan en dikkat çekenleri şöyle sıralanmaktadır: Amerikan Hastanesi, “LEED EBOM Platinum” sertifikasını alan Türkiye’de ilk, dünyada ikinci hastane ünvanını almıştır. Akıllı hastane olarak inşa edilen İstanbul Florence Nightingale Hastanesi TUV Hessen Green Building sertifikası ile Türkiye’nin ilk “Yeşil Hastane Binası” ünvanına sahip olan hastane olmuştur. Çevreye duyarlı bir anlayışla inşa edilen Memorial Bahçelievler Hastanesi, doğaya saygılı ve enerji dostu tasarımda lider konumdaki kurumlara verilen ve en prestijli yüksek yeşil bina sertifikası olan “LEED Platinum” sertifikasının, dünyada tam donanımlı hastane kategorisindeki ilk sahibi olmuştur.

İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Etkileri Kapsamında Yapılan Düzenlemeler

İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerine Olumsuz Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı

Türkiye’de iklim değişikliğinin getirdiği olumsuzluklardan halkın korunması, afet durumları için gerekli önlemlerin alınması, gerekli altyapı ve insan kaynaklarının hazırlanması amacıyla 2015 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından “İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerine Olumsuz Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı” yayımlanmıştır.

Eylem planının 7 ana hedefi bulunmaktadır:

- ✱ Aşırı hava olaylarının (aşırı yağış, aşırı sıcak ve soğuk havalar, hava kirliliği) ve bunun sonucu ortaya çıkan doğal afetlerin (sel, yangın vb.) insan sağlığına olan etkisinin azaltılması,
- ✱ İklim değişikliği sonucu Türkiye’de görülen ve/veya artan hastalıkların takibi için kurumsal alt yapının güçlendirilmesi kurum içi ve kurumlar arası iş birliğinin artırılması,
- ✱ Su ve gıda güvenliğinin sağlanması, su ve gıda kaynaklı hastalıklarla mücadele,
- ✱ Hassas grupların iklim değişikliğinin olumsuzluklarından etkilenmemesi için gerekli çalışmaların yapılması,
- ✱ Sağlık kuruluşlarının iklim değişikliğine olumsuz katkılarının azaltılması,
- ✱ İklim değişikliğinin sağlık üzerine olumsuz etkilerinden daha etkin korunma için halkın bilinçlendirilmesi,
- ✱ İzleme ve değerlendirme çalışmalarının yürütülmesi,

- ✱ Güncelleme çalışmaları devam eden eylem planına, iklim değişikliğine yönelik ulusal ve uluslararası gelişmeler ışığında “Göç ve Ruh Sağlığı” konusunda başlıklar eklenmiştir.

Karbonmonoksit Zehirlenmelerinin Önlenmesi Programı ve Eylem Planı

Türkiye’de lodosun estiği günlerde, her yıl çok sayıda insan, ısınma amaçlı kullanılan soba, şöfen, kombi ve bacalardan kaynaklanan karbonmonoksit (CO) gazı ile zehirlenmektedir. Vatandaşların bu araçları yanlış kullanım ve ihmalleri sonucunda zehirlenmeler özellikle alçak basınçlı havalarda tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır.

Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Çevre Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından 2015 yılında “Karbonmonoksit Zehirlenmelerinin Önlenmesi Programı ve Eylem Planı” hazırlanmıştır. 180 hekime karbonmonoksit zehirlenmelerinin teşhis ve tedavi yöntemlerinin belirlenmesi konusunda eğitimler verilmiştir. Ayrıca hazırlanan afiş, broşür ve el ilanları il sağlık müdürlüklerine gönderilerek yerel yönetimlerle yapılan ortak çalışmaları sonucunda zehirlenme ve ölüm vaka sayılarının azaltılması ve halkın bilinçlendirilmesi için çalışmalar Çevre Sağlığı birimlerince yürütülmektedir. Okullarda, kahvehanelerde, camilerde, derneklerde, Kur’an kurslarında ve halk eğitim merkezleri gibi toplu yaşam alanlarında; karbonmonoksit zehirlenmelerinin önlenmesine ilişkin alınması gereken tedbirler konusunda eğitimler verilmektedir.

Sağlık Bakanlığı Ölüm Bilgi Sistemi üzerinden CO zehirlenmeleri ölüm vakaları ile Karar Destek Sistemi üzerinden de CO vaka sayıları takip edilerek 81 il sağlık müdürlükleri ve diğer kurum /kuruluş ve sivil toplum kuruluşları ile çalışmalar yürütülmektedir.

İklim Değişikliğine Uyum Strateji ve Eylem Planı (2024-2030)

Sağlık Bakanlığının görevleri arasında, “İklim değişikliğinin sağlık üzerine olan etkisinin belirlenmesi ve azaltılması için kurumsal kapasite güçlendirilerek kurumlar arası iş birliği artırılması” yer almaktadır. Bu kapsamda Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve ilgili kurumların katkısı ile hazırlanmış olan “İklim Değişikliğine Uyum Strateji ve Eylem Planı’nda (2024-2030) “Halk Sağlığı” başlığı altında tanımlanan görevler kapsamında Sağlık Bakanlığı çalışmalarını sürdürmektedir.

Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı (2024-2028)

Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı’nda (2024-2028) yer alan 2.7 numaralı hedef “Çevresel tehlikelerin ve iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için çevre sağlığı hizmetlerinin kapasitesini artırmak” olarak belirlenmiştir.

Stratejik plandaki hedefin gerçekleştirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA-III) 2023 Yılı Programlaması’na verilmiş olan “Strengthening the capacity of the Ministry of Health to Reduce the Effects of Climate Change on Health” başlıklı proje teklifi, AB komisyonunca kabul edilmiştir.

Projenin ana eylemleri şöyle sıralanmaktadır:

- ✦ İklim değişikliğine uyumda çevresel sağlık hizmetlerinin ve çevresel sağlık müdahale kapasitesinin geliştirilmesi,
- ✦ Vektör kaynaklı hastalıklarla mücadele etmek ve vektör kaynaklı hastalıkların tanı, tedavi ve hastalık gözetim sistemini güçlendirmek için politika yapma kapasitesinin iyileştirilmesi,
- ✦ İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla sağlık personelinin Sağlık Etki Değerlendirmesi (HIA) kapasitesinin geliştirilmesi,
- ✦ İklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkileri konusunda kamuoyunun farkındalığının artırılması.

Türkiye Sağlık ve İklim Değişikliği Ülke Profili

Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Dünya Sağlık Örgütü iş birliği ile 2022 yılında “Türkiye Sağlık ve İklim Değişikliği Ülke Profili” hazırlanmıştır.

Sağlık ve iklim değişikliği ülke profili, iklimsel tehlikeler tahminlerini, iklim değişikliğinin mevcut ve gelecekteki sağlık risklerini ve iklim değişikliğini azaltmanın potansiyel sağlık yararlarını sunmaktadır.

İklim değişkenliği ve değişikliği karşısında mevcut ulusal sağlık müdahalesinin bir özeti de sunulmaktadır. Ülke profili ile iklim değişikliği tehdidinin halk sağlığı ve sağlık sistemlerine yönelik farkındalığı artırmak ve karar vericilerin, iklime dirençli ve çevresel olarak sürdürülebilir sağlık sistemleri oluşturmada, sonraki önemli adımları belirlemeleri için desteklenmeleri hedeflenmektedir.

8.11. Yeşil Turizm

Yeşil turizm, çevreye duyarlılık ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda şekillenen turizm türüdür. Bu turizm yaklaşımı, doğanın korunması, ekosistemlerin dengede tutulması ve yerel kültürlerin yaşatılmasını amaçlar. Geleneksel turizm faaliyetlerinden farklı olarak, yeşil turizmde doğal kaynakların korunması, enerji ve su tasarrufu, atık yönetimi ve karbon ayak izinin azaltılması gibi unsurlar ön plandadır. Bu bağlamda yeşil turizm, sadece doğa dostu bir tatil anlayışını teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda yerel toplulukların ekonomik ve sosyal refahını artırmayı da hedefler. Türkiye, sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik, eşsiz doğal güzellikler ve derin kültürel mirasıyla yeşil turizmin gelişmesi için büyük bir potansiyele sahiptir. Son yıllarda Türkiye, sürdürülebilir turizmi teşvik eden politikalar benimseyerek çevreye duyarlı turistik projeler ve altyapı yatırımları gerçekleştirmektedir. Özellikle ekolojik köyler, doğa yürüyüşü parkurları, organik tarım çiftlikleri ve doğa dostu konaklama tesisleri gibi projeler, Türkiye'nin yeşil turizmi destekleme çabalarının birer örneğidir. Bu çabalar, Türkiye'nin doğal ve kültürel mirasını korumak ve yerel ekonomileri desteklemek açısından büyük önem taşımaktadır. Böylece Türkiye, hem sürdürülebilir turizmde dünya genelinde örnek teşkil eden bir konuma gelmeyi hedeflemekte hem de ziyaretçilere benzersiz bir seyahat deneyimi sunmaktadır.

Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı

Türkiye, 2022 yılında sürdürülebilir turizm için küresel standartları belirleyen ve yöneten Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) ile imzalanan iş birliği anlaşması ile dünya çapında hükûmet nezdinde ilk kez “*Ulusal Sürdürülebilir Turizm Programı*” hazırlayan ülke olmuştur. 2023 yılında da sürdürülebilirliğe yönelik global çapta örnek bir adım olan *Sürdürülebilir Turizm Programı* çalışmalarını, sürdürülebilir turizm alanında ortak bir anlayış geliştirmek ve turizmin sürdürülebilir dönüşümünü sağlamak amacıyla uygulamaya devam etmiştir.

Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC), seyahat ve turizm sektöründe sürdürülebilirliği teşvik etmek amacıyla küresel standartlar belirleyen uluslararası ve kâr amacı gütmeyen kuruluştur. GSTC, sürdürülebilir turizme ilişkin ortak bir anlayış sağlamak adına oluşturulmuş kriterler geliştirir ve bu kriterler, turizm destinasyonlarının ve işletmelerinin sürdürülebilirlik uygulamalarını yönlendirmek için kullanılır.

GSTC tarafından kabul edilen (acknowledged) Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı; konaklama tesisleri başta olmak üzere, destinasyonlar ve tur operatörleri dâhil olarak tüm turizm sektöründe sürdürülebilir dönüşüme ivme kazandırmayı amaçlamaktadır. 2030 yılına kadar tamamlanması planlanan program, kademeli aşamalandırmalarla gerçekleştirilecektir. Böylelikle 2030 yılında tüm uluslararası standartlar sağlanmış olacaktır.

42 kriter ve 167 göstereyi içeren ve GSTC tarafından tanınan (recognized) “Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı Endüstri Kriterleri (TR-I)” *Sürdürülebilir Yönetim, Kültürel, Sosyo-ekonomik ve Çevresel Sürdürülebilirlik* ana başlıklarından oluşmaktadır. Bu başlıklardan özellikle çevresel sürdürülebilirlik altında yer alan *kaynak yönetimi*, verimli satın alma, atık yönetimi, atık su yönetimi ve enerji tasarrufu kriterleri, çevre sağlığının korunmasına, doğal kaynaklarımızın tüketiminin ve çevre kirliliğinin azalmasına direkt katkı sağlayacak, çevresel dönüşüm için devamlılık temellerini oluşturacaktır.

28 Temmuz 2025 tarihi itibarı ile 1900’ün üstünde tesis GSTC Kriterleri ile yüzde 100 uyumlu “Türkiye Sürdürülebilir Turizm Sertifikası” 3084 tesis 2. Aşama Belgesi; 14 bini aşkın tesis ise 1. Aşama Sürdürülebilir Turizm Belgesi olarak toplamda 19 binin üzerinde konaklama tesisi, belge ve sertifika almaya hak kazanmıştır.

Sertifikalı ve belgeli tüm tesisler Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinde yayınlanmaktadır. GSTC tarafından tanınmış Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı kriterlerin tamamına uyum ile sertifika almaya hak kazanmış tüm tesisler ise ayrıca Türkiye’nin resmî turizm platformu GoTürkiye’de de tanıtılmaktadır.

Sürdürülebilir Turizm İçin Altyapı Faaliyetleri

Kültür ve Turizm Bakanlığınca turizm potansiyeline sahip olan illerin mahallî idarelerince gerçekleştirilemeyen ya da tamamlanamayan turizm amaçlı çevre düzenlemesi ve/veya altyapı uygulamalarının (katı atık bertaraf tesisi, atık su arıtma tesisi/sistemleri, kanalizasyon-kolektör hattı veya şebekesi, içme suyu tesisi ve sistemleri, jeotermal suyun tesisi ve sistemleri, trafo ve aydınlatma sistemleri, kış sporları mekanik tesisleri ve altyapı uygulamaları, WC ve foseptik, çevre, meydan, park ve yol düzenlemesi vb.) gerçekleştirilmesi için ilgili mevzuat doğrultusunda mali destek verilmekte ve/veya Bakanlıkça yaptırılarak bölgedeki altyapı sorunlarının çözülmesi sağlanmaktadır. Böylece temiz, sağlıklı bir çevre ile doğal dengenin korunduğu, güçlü bir turizm altyapısı hedeflenmektedir.

Ayrıca, 2000-2024 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Antalya’da 15, Muğla’da 3, Çanakkale’de 1 olmak üzere toplam 19 adet atık su arıtma tesisi; Antalya’da 1 adet içme suyu tesisi; Antalya’da 8 adet kanalizasyon kollektör hattı; İzmir’de içme suyu kaynaklarını korumak amacı ile 1 adet geçirimsiz perde inşaatı; Antalya’da 1 adet kompost tesisi yapılmıştır.

Son 5 yılı içerisinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ilgili belediyeler arasında yapılan protokoller kapsamında, bütçeleri Bakanlık tarafından karşılanan; Antalya İli Serik Bölgesi ve Belek Turizm Merkezine hitap edecek olan “Serik 2 Atık Su Arıtma Tesisi” (65.000 m³/gün) 2021 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Muğla'da "Muğla Bodrum İçmeler-Torba Atık Su Arıtma Tesisi ve Bağlantılı Altyapı İş'i" (20.000 m³/gün) projesi 2023 yılı Mayıs ayı itibarı ile tamamlanarak hizmete açılmıştır. "Antalya Kemer-Çamyuva Atık Su Arıtma Tesisi ve Bağlantılı Altyapı Tesisleri Yapım İş'i"ne (45.000 m³/gün) Şubat 2023 tarihi itibarıyla başlanmış, Nisan 2024'de yapım işi tamamlanmış ve hizmete açılmıştır. Projeler kapsamında yer alan mahallelerin atık sularının toplandığı kanalizasyon şebeke ve kolektör hatları ile bölgenin atık suları arıtılarak alıcı ortama deşarj edilmekte, böylece bölgenin doğal yapısı korunarak bölge turizminin sürekliliği sağlanmaktadır.

Arıtma tesisleri projelendirilirken arıtılmış suyun geri kazanımının sağlanması amacıyla ultraviyole dezenfeksiyon sistemleri içeren projeler tasarlanmaktadır. Arıtılmış suyun, atık su arıtma tesis alanı içerisinde sulama suyu, servis suyu, yangın suyu gibi alanlarda kullanılmasının yanında, ilerleyen zamanlarda arıtılmış suyun gri su şebekesine alınabilmesi ve bu sayede diğer alanlarda kullanılabilmesi için gerekli altyapı, tesis inşaa aşamasında iken hazırlanmaktadır. Belirtilen hususlara ilave olarak, tesisler yağmur suyunun toplanabilmesi de göz önünde bulundurularak projelendirilmektedir.

Altyapı Tesisleri Tablo Raporu							
Atıksu Arıtma Tesisleri							
No	Yeri	Adı	Kapasite (m ³ /gün)	Eşdeğer Nüfus (kişi)	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Arıtma Sistemi
1	Antalya	Belek-1 Atıksu Arıtma Tesisi I. Tevsii	6000	20000	25.05.2002	28.03.2003	Biyolojik
2	Antalya	Belek-2 Atıksu Arıtma Tesisi I. Tevsii	5000	16500	12.10.1999	06.02.2000	Biyolojik
3	Antalya	Belek-2 Atıksu Arıtma Tesisi II. Tevsii	10000	45000	27.10.2004	18.08.2005	Biyolojik
4	Antalya	Kumköy Atıksu Arıtma Tesisi	50000	143000	16.01.2006	30.06.2007	Biyolojik
5	Antalya	Kaş Atıksu Arıtma Tesisi	5400	25000	13.07.1999	26.04.2000	Biyolojik
6	Antalya	Avsallar Atıksu Arıtma Tesisi	5000	23000	15.10.1999	29.08.2002	Biyolojik
7	Antalya	Avsallar Atıksu Arıtma Tesisi I. Tevsii	10000	30000	02.11.2005	10.06.2006	Biyolojik
8	Antalya	Boğazkent Atıksu Arıtma Tesisi	10000	50000	19.12.2005	20.11.2006	Biyolojik
9	Antalya	Lara Atıksu Arıtma ve Deniz Deşarjı	31250	92000	01.05.2006	28.05.2007	Biyolojik
10	Antalya	Mahmutlar Atıksu Arıtma Tesisi	20000	57000	30.03.2006	05.07.2007	Biyolojik
11	Antalya	Oba Atıksu Arıtma Tesisi	30000	85000	15.08.2006	14.12.2007	Biyolojik
12	Antalya	Türkler Atıksu Arıtma Tesisi	45000	143000	02.04.2007	31.12.2007	Biyolojik
13	Antalya	Manavgat Atıksu Arıtma Tesisi	50000	143000	15.05.2006	15.07.2008	Biyolojik
14	Muğla	Sarigerme 2. Atıksu Arıtma Tesisi	2000	6000	02.05.2006	23.07.2007	Biyolojik
15	Muğla	Belceğiz Atıksu Arıtma Tesisi	3500	10000	15.12.2005	12.12.2006	Biyolojik
16	Çanak-kale	Ezine - Geyikli Atıksu Arıtma Tesisi	5000	25000	03.05.2007	31.12.2008	Biyolojik
17	Muğla	Bodrum Torba İçmeler Atıksu Arıtma Tesisi	15000	60000	20.01.2022	30.06.2023	İleri Biyolojik
18	Antalya	Serik 2 Atıksu Arıtma Tesisi	65000	200000	18.02.2024	20.12.2025	İleri Biyolojik
19	Antalya	Kemer Çamyuva Atıksu Arıtma Tesisi	45000	100000	27.01.2023	09.04.2024	İleri Biyolojik

İçmesuyu Tesisleri						
No	Yeri	Adı	Depo Kapasitesi (m ³)	İsale Hattı Uzunluğu (m)	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1	Antalya	Side - Manavgat	0	3235	03.02.2003	12.10.2003

Kanalizasyon Kolektör Hattı					
No	Yeri	Adı	Kanalizasyon Kolektör Hattı Uzunluğu (m)	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1	Antalya	Avsallar Yeşilköy	4690	03.02.2003	18.07.2005
2	Antalya	Serik - Boğazkent	2500	15.05.2007	15.07.2007
3	Antalya	Türkler	32000	15.05.2007	31.12.2008
4	Antalya	Çandır	11000	07.10.2008	31.03.2009
5	Antalya	Konaklı	20000	15.07.2006	15.07.2007
6	Antalya	Kestel	25000	03.04.2009	30.04.2009
7	Antalya	Mahmutlar	10000	30.05.2006	30.05.2008
8	Antalya	Kargıcak	10000	15.04.2008	30.10.2008

Geçirimsiz Perde İnşaatları					
No	Yeri	Adı	Hat Uzunluğu (m)	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1	İzmir	Çeşme - Ildır İlave	125	30.07.2002	29.04.2003

Kompost Tesisleri					
No	Yeri	Adı	Kapasite (ton/yıl)	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1	Antalya	Manavgat Düzenli Dep. ve Kompost Tes.	110000	29.04.2004	31.12.2004

Serik – Atık Su Arıtma Tesisi

Muğla Bodrum İçmeler - Torba Atık Su Arıtma Tesisi

Kemer - Çamyuva Atık Su Arıtma Tesisi

Mavi Bayrak Programı

Dünyada en çok tanınan uluslararası turizm eko-etiketi olarak bir çevre ödülü olan, turizm ve çevre sektörlerini yerel, ulusal ve uluslararası boyutta bir araya getiren, kıyılarda yüksek su kalitesi, güvenlik standardı, çevre yönetimi ve çevre eğitimi standardını oluşturan ve sürdürülebilir gelişmeyi sağlayan “Mavi Bayrak Programı” Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından desteklenen önemli programlardan biridir. 2000 yılında 78 plaj ve 11 marina Mavi Bayrakla ödüllü iken, 2024 yılında 567 plaj, 27 marina, 9 bireysel yat ve 18 turizm teknesi Mavi Bayrak almaya hak kazanmıştır.

Uluslararası alanda Mavi Bayrak uygulaması yapan 50 Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (FEE) üyesi ülke arasında en fazla Mavi Bayraklı plaj sayısında Türkiye (567), İspanya (639) ve Yunanistan'ın (625) ardından 3. sırada yer almaktadır.

Mavi Bayrak sayısının her yıl artmasını sağlamak ve böylece ülkemiz potansiyelinden azami derecede yararlanarak dünya turizm pastasından hak ettiği payı alabilmesini sağlamak, Kültür ve Turizm Bakanlığının hedefleri arasında yer almaktadır.

Kıyıların korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi ve turizm pazarlamasında Mavi Bayrak Programının önemli bir yeri bulunmaktadır. Esasen bir çevre ödülü olmakla birlikte, plaj ve kıyı kapsamlı tek eko-etiket olması sebebiyle turizm sektörünün vazgeçilmez markası ve pazarlama unsurudur. Otellerin pazarlanmasında turizm seyahat acenteleri ve tur operatörleri için artı avantaj sağlarken, uluslararası turizm pazarında ziyaretçilerin tatillerini geçirmesi için tercih sebebidir. Bu bağlamda turizm sektörü açısından büyük bir öneme sahiptir.

2000-2024 Yılları Arası Mavi Bayrak Sayıları				
Yıllar	Plaj	Marina	Yat	Turizm Teknesi
2000	78	11	-	-
2001	99	11	-	-
2002	127	12	-	-
2003	140	11	-	-
2004	151	12	-	-
2005	174	12	-	-
2006	192	14	-	-
2007	235	14	-	-
2008	258	13	4	-
2009	286	14	4	-
2010	314	14	9	-
2011	324	17	12	-
2012	355	19	13	-
2013	383	21	13	-
2014	397	22	12	-
2015	436	22	14	-
2016	444	21	12	-
2017	454	22	13	-
2018	459	22	10	-

2000-2024 Yılları Arası Mavi Bayrak Sayıları				
Yıllar	Plaj	Marina	Yat	Turizm Teknesi
2019	463	22	15	-
2020	486	22	7	-
2021	519	22	6	10
2022	531	24	5	15
2023	551	23	10	14
2024	567	27	9	18

Ekoturizm

Ekoturizm, turizm faaliyetlerinin bir alt türü olup doğal hayatla ve doğal kaynaklarla uyumlu sürdürülebilir bir turizm faaliyetini ifade etmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yeni bir kavram olan ekoturizm, politika, yönetim ve hukuk metinlerinde de yer almaya başlamıştır.

Uluslararası düzeyde en geniş katılım ve yaygın etkisi ile Quebec Ekoturizm Zirvesi'nde 2002 yılında dünya gündemine gelmiş ve alınan kararlar Ekoturizm Deklarasyonu ile ilan edilmiştir. Bu deklarasyon ekoturizmin temeli ve anayasası olarak nitelendirilmektedir.

Türkiye ormanlarının ekoturizme uygun flora ve fauna çeşitliliği, zengin ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği, ekoturizm faaliyetlerini cazip kılmaktadır. Kitle ve tarih turizmi konusunda deneyimli seyahat acenteleri ve tur operatörleri, doğal kaynak yönetimi konusunda uzmanlaşmış orman kurumları, yerel halkın folklorik ve kültürel zenginlikleri, ekoturizmin önemini artırmaktadır. Türkiye'nin coğrafi konumu, turizm potansiyeli, ekoturizmde sağladığı üstünlükler ve korunan alanlar, önemli fırsatlar sunmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de ekoturizme yönelik talebin artışı, Türkiye'nin coğrafi avantajları ve yüksek kitle turizmi potansiyeli, Türkiye'ye bu alanda önemli üstünlük sağlamaktadır. Kırsal yoksullukla mücadele eden yerel halk için ekoturizm, yeni iş ve gelir kaynakları yaratabilir. Ayrıca korunan alanlar ve diğer doğal bölgelerde yerel, ulusal ve küresel bilinç oluşturma olanağı gibi faktörler, Türkiye'nin ekoturizm aracılığıyla değerlendirebileceği önemli fırsatlara işaret etmektedir.

Son yıllarda iklim değişiklikleri ve doğal kaynaklara artan ilgi, doğa tabanlı turizm alanlarının tercih edilmesine yol açmıştır. Türkiye, ekoturizm altyapısı ve kaynak çeşitliliği açısından önemli konuma sahiptir. Coğrafi olarak Asya, Afrika, Avrupa, Rusya ve Akdeniz'in birleştiği bir noktada yer alması, Türkiye'yi ekoturizmde stratejik bir köprü yapmaktadır. Anadolu'nun farklı bölgelerinde çeşitli ekolojik ve coğrafi sınırlar bulunmakta, bu da Türkiye'yi ekoturizm açısından cazip kılmaktadır.

Türkiye’de yaklaşık 80 bin bitki ve hayvan türü bulunmaktadır. Bunların 11 bini bitkidir ve bu sayı Avrupa’daki toplam bitki türü sayısına yakındır. Anadolu’da bulunan bitki türlerinin üçte biri endemiktir. Türkiye, orman varlığı açısından da oldukça zengindir ve ülke yüzölçümünün yüzde 29’u ormanlarla kaplıdır. Artan ekoturizm talebi, ormanların ve ekosistemlerin sürdürülebilir şekilde planlanıp yönetilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Ekoturizm kavramı, Türkiye’de resmî olarak ilk kez Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (2001-2005) geçmektedir. 12-14 Nisan 2002 Turizm Şûrası Çevre Planlama ve Altyapı Komisyonunda da ekoturizm kavramı gündeme gelmiş ve gelişimine yönelik kararlar alınmıştır. Ayrıca 9-10 Nisan 2019’da Antalya’da Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Ekoturizm Çalıştayı düzenlenmiştir.

Üç önemli kuş göç yolundan ikisi Türkiye’den geçmektedir. Bu, ekoturizm için büyük bir potansiyel sunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023 hedefleri kapsamında Karadeniz, Akdeniz ve GAP bölgelerini ekoturizm için öncelikli alanlar olarak belirlemiştir. Bu bölgeler biyolojik çeşitlilik açısından zengin olup ekoturizmin gelişmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır. Örneğin, Avrupa’nın önemli yürüyüş rotalarından biri olan “St. Paul Yürüyüş Yolu” Batı Akdeniz Bölgesi’nde yer almaktadır.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Avrupa ekoturizm ağı tarafından kullanılan Avrupa Ekoturizm Etiketleme Standartları (EETLS), Türkiye’de birçok ekoturizm alanında uygulanmaktadır. İzmit Kartepe, Yalova Termal, Bursa Oylat, Adana Aladağ gibi yerler bu standartlara uygun ekoturizm destinasyonları olarak belirlenmiştir. Bu alanlar, halkın doğayla uyumlu turizm deneyimleri yaşaması için çeşitli imkânlarla donatılmıştır.

Türkiye, ekoturizm alanında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için önümüzdeki yıllarda önemli adımlar atmaya devam etmeyi planlamaktadır. Bu adımlar, ülkenin doğal ve kültürel zenginliklerini koruyarak turizmi çeşitlendirmeyi, çevreye duyarlı turizm faaliyetlerini artırmayı, ekoturizmin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamayı ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Özellikle biyolojik çeşitliliği fazla bölgelerde ekoturizmi geliştirmek, yerel toplulukların ekonomik kalkınmasını desteklemek ve doğal kaynakların korunmasını teşvik etmek de hedeflerin arasında yer almaktadır. 2021 yılında devreye alınan Ekoturizm Eylem Planı ile 110 ekoturizm rotasının devreye alınması hedefi, 2024 yılı başı itibarıyla çoğunlukla yerine getirilmiştir. 2028 yılına kadar ise ekoturizm alanlarının sayısının 200’e ulaştırılması planlanmaktadır.

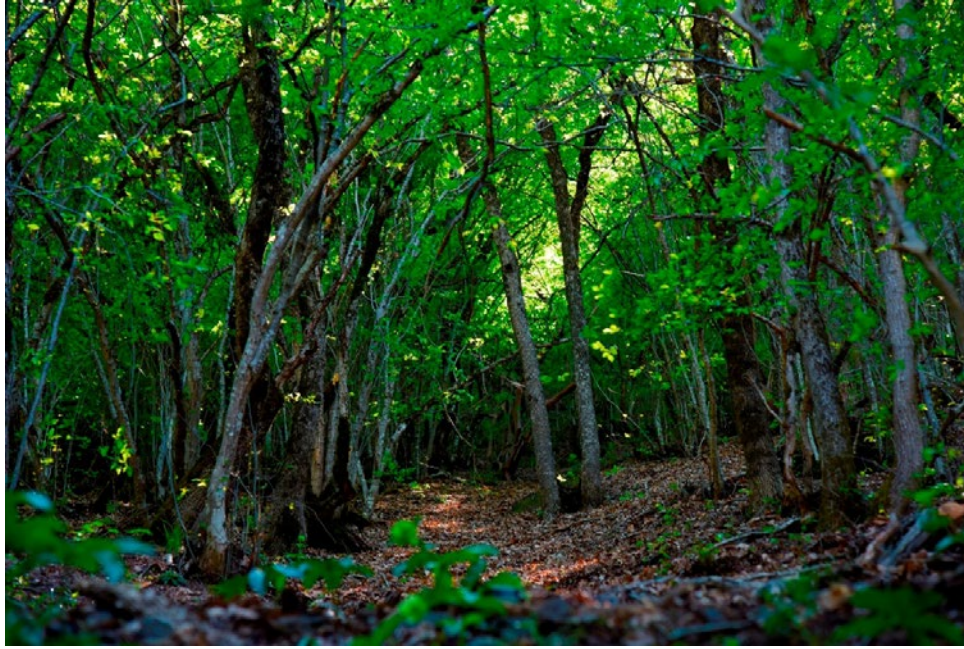
Ekoturizm Eylem Planı’nın bitiş yılı olan 2025 sonu itibarıyla, yeni yapılacak “Ekoturizm Yönetim Planı ve Uygulamaları”yla beraber, ekoturizm alanlarının, turizm olanaklarının çeşitlendirilip artırılması ve ülkenin turizm destinasyonlarına yıllık 2 milyar lira katkıda bulunulması planlanmaktadır.

Burdur Gölü'nün Kenarında 'Gül Yolu' Projesi

Akçakoca Aktaş Şelalesi, Düzce

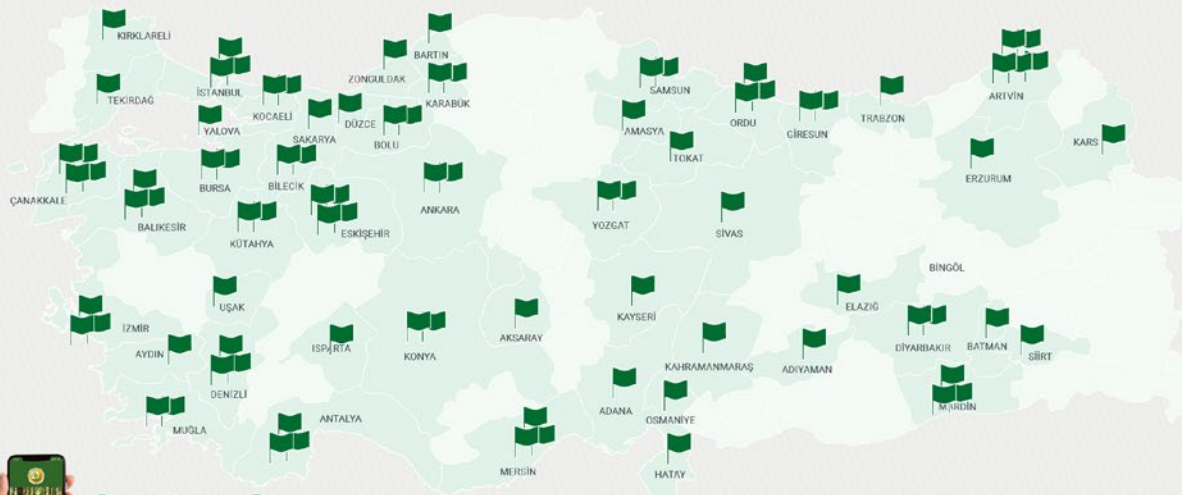
Çoruh, Artvin

Ekoturizm kapsamındaki 89 rotayı 4 milyon doğasever ziyaret etti

Doğa yürüyüşü, bisiklet, at biniciliği gibi aktivitelerin yapıldığı ekoturizm bölgelerinde, ormanların sağlık ve estetik değerleriyle birlikte çevrenin tarihi ve kültürel zenginliklerini de deneyimleme fırsatı sunuluyor

Ekoturizm alanları

"Benim Ormanım"

Ekoturizm rotalarına, ziyaret edilebilecek yerler hakkında bilgilere, rotaların özelliklerine, yapılabilecek aktivitelere, anlık hava durumuna, yol ve rota tariflerine ulaşılabilir

2021'den bu yana
89 alanı yaklaşık
4 milyon kişi ziyaret etti

8.12. Yeşil Eğitim

Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı ilkokul ve ortaokullarda uygulanan çevre eğitimi dersinin adının; Paris İklim Anlaşması kararları, MEB'in Stratejik Planı, çeşitli kurum ve kuruluşların eylem planları, Şûra kararları dikkate alınarak "Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği" olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Dersin adı dışında konu içeriğinin de *iklim değişikliği* konularını kapsayacak şekilde değiştirilmesi amaçlanmıştır. 2022-2023 eğitim öğretim yılından itibaren ortaokul 6, 7, ve 8. sınıf kademelerinde öğrencilerin seçmeli ders olarak seçebileceği "Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi" İlköğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesine eklenmiştir.

Bu kapsamda; 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulan Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi, Öğretim Programına uygun olacak şekilde Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi Eğitim Aracının hazırlanması ve okullara dağıtılarak ders kaynağı olarak kullanılması amaçlanmıştır. Kitap oluşturma süreci Nisan 2022'de başlayıp Haziran 2023'te MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından onaylanarak bitmiştir. Kitap, 2023-2024 ve 2024-2025 eğitim-öğretim yıllarında güncellenerek okutulmaya devam etmektedir.

Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi Öğretim Programı kapsamında hazırlanan ders kitabı; 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda 2024 yılı Mayıs ayı itibarıyla 606 bin 273 adet ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda 2025 yılı Mayıs ayı itibarıyla 617 bin 44 olmak üzere öğrencilerin istifadesine sunulmuştur.

EBA Platformu

Eğitim Bilişim Ağı (EBA), okul öncesinden 12. sınıfa kadar özel okul öğrencileri de dâhil olmak üzere yaklaşık 18 milyon öğrenci, 1 milyonun üzerinde öğretmen ve velilere hizmet etmektedir. EBA'ya anlık erişim kapasitesi yaklaşık 25 kat artırılmış ve bu oran artırılmaya devam etmektedir. EBA erişilebilirlik faaliyetleri kapsamında, işitme engelli öğrenciler için, TRT EBA içerikleri, işaret dili çevirileri ile sunulmaktadır. Bir kısım TV içeriğinin görme engelli öğrenciler için betimlenmesi sağlanmıştır. EBA'da bulunan akıllı öneri sistemiyle her öğrenciye özel olarak eksiklerini kapatabileceği içerikler belirlenmekte ve önerilmektedir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilerine çalışmalar gönderebilmekte ve öğrencilerinin hem bu çalışmalar için hem de genel olarak EBA kullanımına bağlı ders konularındaki performanslarını detaylı olarak analiz raporlarından takip edebilmektedir.

Çevre Bilinci, Atık Yönetimi, Sıfır Atık Projesi gibi pek çok farklı konuda video, ses, görsel, uygulama, kitap, dergi içerikleri EBA Platformu kullanıcıları (öğretmen, öğrenci, veli) tarafından izlenmiştir ve izlenmeye devam etmektedir. Bu tarz faydalı içerikler aracılığıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda bulunan öğretmen, öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve farkındalık uyandırılması amaçlanmaktadır.

Plastiksiz Okullar Hareketi Projesi

Millî Eğitim Bakanlığı, öğrencilerde çevre bilincini geliştirirken aynı zamanda kapsayıcı eğitimi güçlendirmek amacıyla Plastiksiz Okullar Hareketi Projesini hayata geçirmiştir. Proje kapsamında ilkokul ve ortaokul düzeyinde 11 pilot okulda 13 koordinatör öğretmen görev almıştır. 7 koordinatör öğretmene çevre ve kapsayıcı eğitim konusunda İtalya'da eğitici eğitimi verilmiş, eğitici eğitimi alan öğretmenler tarafından 150 öğretmene seminer düzenlenmiştir. Okullarda düzenlenen etkinliklere 400'e yakın öğrenci aktif olarak katılım sağlamıştır. Plastik kullanımının azaltılması konusunda farkındalığı artırmak üzere ulusal çapta "Genç Bilim İnsanları Dünyayı Kurtarıyor" yarışması düzenlenmiştir. Türkiye birincisi Mardin Kızıltepe Vatan İlkokulu ekibi ve rehber öğretmenleri İtalya'da düzenlenen kapanış konferansına katılmıştır. Kapsayıcı Eğitim konusunda "Öğretmen Eğitimi Modülü" hazırlanmış ve proje kapsamında "Politika Önerileri Dokümanı" geliştirilmiştir.

Çevre ve İklim Değişikliği Sözlüğü

Her tür ve seviyedeki öğretim materyallerinin çevre ve iklim değişikliğine uyum kapsamında incelenerek güncellenmesi amacıyla çevre ve iklim değişikliği ile ilgili terminolojinin yaş ve gelişim düzeylerine uygun olarak her türde anlaşılabilir kılınması amacıyla Çevre ve İklim Değişikliği Sözlüğü oluşturulmuştur. “Çevre ve İklim Değişikliği Sözlüğü”nün yaygınlaştırılması için Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile iş birliği yapılarak sözlük yeniden düzenlenmiş ve ilgili genel müdürlüklerin platformlarında yayınlanmak üzere görüşmeler yapılmıştır. Sözlüğe son hâli verilerek yayınlanması aşamasına geçilmiştir. Çalışmanın dijital platformlarda yayınlanması için görüşmeler sürdürülmektedir.

Su Verimliliği Seferberliği Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Millî Eğitim Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı ve TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma) Vakfı arasında, “Su Verimliliği Seferberliği İş Birliği Protokolü” imzalanmıştır. Protokol kapsamında paydaşlarla çalışmalar sürdürülmektedir. Başta öğrenciler olmak üzere tüm eğitim paydaşlarının su verimliliği konusunda bilinçlendirilmesi, kişi başı günlük su tüketiminin azaltılması, konuya yönelik eğitim verilmesi ve materyal üretilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmanın somut çıktıları: “Su Verimliliği Seferberliği” kapsamında öğretmenlere yönelik Eğitici Eğitimi Programı düzenlenmiştir. 12 Aralık 2023 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü ev sahipliğinde gerçekleştirilen hibrit “Eğitici Eğitimi Programı”na Millî Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 40 personel yüz yüze, diğer illerimizden ise 250 öğretmen çevrim içi olarak toplam 290 kişi katılım sağlamıştır.

Eğitici eğitimi alan öğretmenler tarafından öğrencilere ve öğretmenlere yönelik su verimliliği farkındalık eğitimleri vermiştir. Bu kapsamda, toplam 827 resmî ve özel ilkokul, 162 bin 267 öğrenci ve 6 bin 558 öğretmen eğitimlerden yararlanmıştır. Eğitim verilen öğrenci ve öğretmen sayılarının artırılması hedeflenmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Millî Eğitim Bakanlığının sorumlu olduğu «Havza Ölçekli Yönetim Planları»nın *Okullarda çocuklara kuraklık ve su kullanımı ile ilgili eğitimler verilmesi ve toplumda farkındalık sağlanması* tedbir maddesi gereğince tüm illerde planlamalar yapılarak, eğitimler verilmektedir. Ulusal Su Kurulu üçüncü toplantısında alınan Diyarbakır’da başlatılan *Su Gönüllüsü Gençler Sahada* girişimi çalışmalarının Millî Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda ülkemizdeki tüm okullarda yaygınlaştırılması kararı gereği uygulamaya yönelik planlamalar yapılarak program çalışmaları sürdürülmektedir.

İzmir Körfezi Acil ve Kısa Vadeli Eylem Planı

İzmir Körfezi Acil ve Kısa Vadeli Eylem Planında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinesinde kamu kurum ve kuruluşları üniversite ve STK’lar, İzmir Körfezi’nin korunması, su verimliliği, deniz çöpleri vb. konularda farkındalığın artırılması amacıyla sürekli eğitim programları yürütecektir maddesi gereğince eğitimlerin verilmesi amacıyla TURMEPA ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında iş birliği yapılması öngörülmüş ve verilecek eğitimlerde kullanılacak içerikler düzenlenmiştir. Bu planla birlikte, TURMEPA ile iş birliği ile verilecek eğitimlerin İzmir’deki tüm eğitim kurumlarımızda bulunan öğrencilere ulaşması hedeflenmektedir.

Ulusal Düzeyde Sıfır Atık Yarışması

Sıfır Atık Projesi kapsamında atık üretimini azaltmak ve ileri/geri dönüşümü teşvik etmek, çevreye karşı duyarlılık ve farkındalık oluşturmak, yenilikçi çözümler geliştirmek amacıyla anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde “Sıfır Atık Yarışması” 2024 yılından itibaren düzenli olarak gerçekleştirilmektedir.

Sıfır Atık Eğitim Materyalleri

Sıfır Atık Projesi ile öğrencilerin ve öğretmenlerin tüketim alışkanlıklarının değişmesi, israfın önlenmesi ve çevrenin korunması ile geri dönüşümün etkinliğinin ve verimliliğin sağlanması hedeflenmektedir. Sıfır Atık Projesini başarılı bir şekilde uygulamaya koymak için öğrencilerde ve öğretmenlerde farkındalığı artırmak üzere faaliyetler yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TEMA Vakfı arasında, “Sıfır Atık Eğitim Projesi İş Birliği Protokolü” imzalanmıştır. Bu doğrultuda paydaşlarla ulusal düzeyde eğitim verilmesi amacıyla bir eğitim setinin hazırlanması için çalışmalar sürdürülmektedir.

Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi

Millî Eğitim Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TEMA Vakfı iş birliğinde 2018 yılından itibaren uygulanan “Sıfır Atık Eğitim Projesi” ile doğal varlıkların korunması, doğa dostu tüketim alışkanlıklarının geliştirilmesi, atık yönetimi gibi konularda öğrencilerin farkındalık kazanmaları ve “sıfır atık” yaklaşımını benimsemeleri hedeflenmektedir. Bu doğrultuda okul ve kurumların ilgili yönetmelikte belirtilen sınırlamalara ve şartlara göre “Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi” okul başvuru süreçleri devam etmektedir. Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları devam etmektedir. Bu proje kapsamında, 38 bin 939 okul “Temel Seviye Sıfır Atık Belgesi” almıştır.

Yeşil Beceri ve Dijital Dönüşüm

Yeşil Beceri ve Dijital Dönüşüm Programı, ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin ikiz dönüşüm sürecine (yeşil ve dijital dönüşüm) uyum sağlayabilecek temel yeterliklerle (yeşil ve dijital becerilerle) donatılmasını; bu doğrultuda bireylerin empati ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket eden, çevresel sürdürülebilirliğe ve kamu sağlığının korunmasına katkı sunan nitelikli bireyler olarak yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliğiyle Ortaöğretim Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülmekte olan Yeşil Beceri ve Dijital Dönüşüm Programı, 26 Mart 2024 tarihinde uygulamaya konulmuş olup, program kapsamındaki faaliyetlerin 2027 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Söz konusu program kapsamında 2024 yılında iki faaliyet gerçekleştirilmiştir:

✿ Fikir Maratonu Çalıştay (23-24 Mayıs 2024)

Öğrencilerin ve öğretmenlerin yeşil ve dijital dönüşüm konusundaki farkındalık düzeyleri ve beklentilerini, okullarda kurulması planlanan yeşil beceri laboratuvarlarında olması istenen donanım ve yapılması talep edilen etkinlikleri belirlemek amacıyla ilgili Bakanlık personelleri, UNICEF temsilcileri, akademisyenler, kolaylaştırıcılar, ilgili Genel Müdürlüklere bağlı okullarda görev yapan öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla 23-24 Mayıs 2024 tarihlerinde, Ankara’da Fikir Maratonu Çalıştay gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyet doğrultusunda öğrencilerin yeşil beceriler konusundaki farkındalık düzeylerine ilişkin toplanan veriler değerlendirilmiş olmakla birlikte, öğrencilerin okullarında kurulacak yeşil beceri laboratuvarları içerisinde olmasını istedikleri donanım ile laboratuvarlarda yapmak istedikleri etkinlikler hakkındaki düşünceleri derlenmiştir.

Çalıştay kapsamında yürütülen faaliyetler aracılığıyla Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bünyesinde görev yapan 52 öğretmen ve 49 öğrencinin (24 kız, 25 erkek) iklim değişikliği ve yeşil becerilere ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinde artış sağlanmıştır.

✱ **Laboratuvar Tasarımı ve Teknik Şartnamesi Hazırlama Çalıştayı (9-10-11 Ekim 2024)**

Gençlere yeşil ve dijital beceri kazandıracak donanımına sahip laboratuvarların kurulmasına yönelik hazırlık çalışması yapmak amacıyla ilgili Bakanlık personelleri, UNICEF temsilcileri ve akademisyenlerin katılımıyla 9-10-11 Ekim 2024 tarihlerinde Ankara'da Laboratuvar Tasarımı ve Teknik Şartnamesi Hazırlama Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyet doğrultusunda laboratuvarların teknik, donanım, fiziksel şartlar ve yazılım açısından sahip olması gereken minimum standartları ile laboratuvarlar için belirlenen minimum standartlar göz önünde bulundurularak farklı okul türlerinin fiziksel şartları ve öğrenci profillerine göre laboratuvar teknik donanımlarının özelleştirilmesi amacıyla Genel Müdürlük bazlı standartlar belirlenmiştir.

Çalıştay programı kapsamında yürütülen araştırmalar, görüş alışverişleri ve değerlendirmeler sonucunda, Yeşil Beceri Laboratuvarlarının Millî Eğitim Sistemi açısından önemli bir ihtiyaç olduğu ortaya konmuş; bu laboratuvarların oluşturulmasına yönelik iki temel yaklaşım belirlenmiştir (yeni bir alanın inşası, mevcut bir alanın dönüştürülmesi).

Çalıştay sonucunda, yeni alan inşasının yüksek maliyetli olması nedeniyle mevcut fiziksel alanların dönüştürülmesinin daha ekonomik ve uygulanabilir bir çözüm olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, yenilikçi öğrenme ortamları için gerekli altyapıya (esnek alanlar, donanım, yazılım) sahip olan ve Türkiye genelinde 81 ilde bulunan 500 adet Future Classroom Lab'ların (FCL=Yenilikçi Sınıf), Artırılmış Gerçeklik (AR) ve Sanal Gerçeklik (VR) tabanlı eğitim içerikleriyle desteklenmesi önerilmiştir. Gençlerin yeşil ve dijital becerilerini geliştirmek için ihtiyaç duyulan ek donanım, yazılım ve sistemlerin, öğrencilerin özel gereksinimleri de dikkate alınarak mevcut FCL alanlarına eklenmesinin akılcı, yapılabilir ve ekonomik bir çözüm olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim Planlama Çalıştayı

UNESCO'nun 2030 yılı için öngördüğü Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşabilmek ve kalkınma yolunda doğayı bilinçsizce kullanan bakış açısını değiştirebilmek amacıyla UNICEF iş birliğiyle yapılan bu çalıştayda eğitimde öncelikle ele alınması gereken konu başlıkları tartışılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Çalıştay 15 Eylül 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay kapsamında aşağıda belirtilen konu başlıkları akademisyenlerin başkanlığında tartışılmıştır:

- ✦ Çevre ve İklim Değişikliği Kapsamında Öğretim Programlarının Güncellenmesi
- ✦ Çevre ve İklim Değişikliği Kapsamında Materyal Geliştirme
- ✦ Çevre ve İklim Değişikliği Kapsamında Farkındalık Geliştirme
- ✦ Çevre ve İklim Değişikliği Kapsamında Fiziksel Kapasitenin Güçlendirilmesi

“Net Sıfır Emisyon Hedefimizle Yeşil Geleceğime Yolculuk” Adlı Resim Yarışması

Yarışma, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile ASELSAN iş birliğinde öğrencileri temiz, sürdürülebilir ve çevreci bir gelecek hayal etmeleri konusunda heveslendirmek amacıyla Ocak – Haziran 2023 döneminde düzenlenmiştir.

2050 yılı için net sıfır emisyon hedefini benimseyen ASELSAN’da, ülkemizin net sıfır emisyon hedefi kapsamında yarışma konusu iklim değişikliği olarak belirlenmiştir. Mükemmeli hedefleyerek gençlerin farkındalığını arttırmak ve sürekli gelişmelerini teşvik etmek için çalışan MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile ASELSAN arasında geliştirilen iş birliği ile gençlerimiz, ülkemizin en önemli konularından birisi olan iklim değişikliği üzerine çalışmıştır.

Geleceğimiz çocuklarımız ve gençlerimizin, ülkemiz için önemli bir konu olan çevre hususundaki farkındalıklarının artırılması için son beş yıldır düzenlenen resim yarışmasının bu yıl altıncısı düzenlenmiştir. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, ASELSAN ve konusunda uzman akademisyenlerin katılımı ile gerçekleştirilen Değerlendirme Komitesi çalışması sonucu ilk 3 belirlenmiştir.

Yarışmada dereceye girenlerin ödülleri, ASELSAN ve Millî Eğitim Bakanlığının üst düzey yetkililerinin katıldığı törenle verilmiştir.

“Mavi Düşün” Temasıyla Liseliler Arası Çevrim İçi Bilgi Yarışması

Yarışma, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi/özel ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencilerinin, küresel iklim değişikliği, denizlerin önemi ve sıfır atık hakkında bilinç ve farkındalık kazanmalarını sağlamak amacıyla 2021 yılının Mart ayında hazırlanmıştır.

Deniz Temiz Derneği/ TURMEPA ve MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan soruların kapsamı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Youtube kanalına yüklenen “Sıfır Atık”, “Küresel İklim Değişikliği” ve “Denizlerin Önemi” isimli eğitim videolarında yer alan konulardan oluşmuştur. Öğrencilerin aynı zamanda genel kültür bilgilerine yönelik olan yarışmalar 20’şer sorudan oluşup, her bir soru için yanıtlama süresi 30 saniye olarak belirlenmiştir.

Türkiye genelinde 10 bin 774 lise öğrencisi; *Sıfır Atık*, *Küresel İklim Değişikliği* ve *Bireysel Sorumluluklar*, *Denizlerin Önemi* temalarından oluşan çevrim içi 3 farklı yarışmaya katılmıştır.

Dereceye giren öğrencilere Ülker’in sponsorluğunda hazırlanan, birincilik ödülü; Teknoloji Paketi ve TURMEPA Sıfır Atık Mavi Paketi, ikincilik ödülü; DeneySEL Bilim Seti - Atölyesi ve TURMEPA Sıfır Atık Mavi Paketi ve Üçüncülük ödülü; TURMEPA Sıfır Atık Mavi Paketi verilmiştir. Bununla birlikte, kazanan öğrencilere Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ve Deniz Temiz Derneği/TURMEPA tarafından hazırlanan “Katılım Belgesi” ve “Ödül Mektubu” gönderilmiştir.

“Doğrusu Tasarruf Kısa Film Yarışması”

Yarışma, öğrencilerin bilinçli su tüketimi konusunda farkındalık kazanmaları, tasarruf kavramını genç yaşlardan itibaren içselleştirmeleri, toplumda da konu ile ilgili bir farkındalık oluşturulması amacıyla Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından 2021 yılının Mart ayında hazırlanmıştır.

Birincilik ödülünü “Benim Adım Su” adlı filmle Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü alırken, Rize İl Millî Eğitim Müdürlüğü “Güneş Dua Su” isimli filmle ikincilik ödülüne, Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğü “Çizgi Çek” isimli filmle üçüncülük ödülüne, Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü ise “Tulumba” isimli filmle mansiyon ödülüne değer görülmüştür.

Yarışmanın sosyal sorumluluk hedefini özümseyerek; filmdeki su sahnelerini animasyonla yapan ve filmin sonuna “Bu filmin çekimleri boyunca bir damla su bile boşuna akıtılmamıştır” yazan İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü ekibi, “Kuru” isimli filmiyle seçici kurulun özel teşekkürünü kazanmıştır.

Sürdürülebilir Tarım ve Gıda Güvenliği Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabının Hazırlanması

Sürdürülebilir Tarım ve Gıda Güvenliği dersi sayesinde öğrencilerin sürdürülebilir tarımın gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumları geliştirecek uygulama, deneyimleme ve öğrenmeleri amaçlanmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27/09/2023 tarihli ve 72 sayılı kararı ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Tarım ve Gıda Güvenliği Dersi Öğretim Programı, ortaöğretim kurumlarında seçmeli olarak okutulmak üzere kabul edilmiştir. Ayrıca ders kitabı yazılarak 2023-2024 eğitim öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır.

İklim, Çevre ve Yenilikçi Çözümler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitabının Hazırlanması

İklim, çevre ve yenilikçi çözümler dersi ile öğrencilere çağımızın becerileri edindirilerek çevresel sistemlerin doğası üzerine farkındalık kazanmış, sorgulama yapabilen, kazandığı becerileri günlük yaşantısına yansıtabilen ve karşılaştığı çevre sorunlarına yönelik yenilikçi çözümler geliştirebilen bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19/10/2023 tarihli ve 71 sayılı kararı ile Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Tarafından hazırlanan İklim, Çevre ve Yenilikçi Çözümler Dersi öğretim programı ortaöğretim kurumlarında seçmeli olarak okutulmak üzere kabul edilmiştir. Ayrıca ders kitabı yazılarak 2023-2024 eğitim öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanmıştır.

Çevre Dostu 1.000 Okul Projesi

Bu projeye temel eğitim seviyesindeki öğrencilere çevre bilincini, sürdürülebilirlik kavramını benimsetmek, buna ilişkin uygulamaları göstermek/uygulatmak ve her ilçede en az 1 okul olmak üzere Türkiye genelinde 1.000 okulu çevre dostu olacak şekilde iyileştirmek hedeflenmiştir.

Proje kapsamında;

Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin iklim değişikliği, çevre, atık yönetimi gibi konulardaki bilgilerinin ve deneyimlerinin artırılmasını sağlamak amacıyla, “İklim Değişikliği ve Çevre Eğitimi”, “Atık Yönetimi ve Sıfır Atık” seminerleri verilmiştir. Öğrencilere, sürdürülebilirliğin, enerji verimliliğinin, su tasarrufunun, atıkların yönetilmesinin, çevreye duyarlılığın önemini anlamalarını sağlayacak eğitimler verilmiştir. Öğretmenlerin günlük eğitim planlarında, geri dönüşüm ile ilgili, çocukların yaparak, yaşayarak öğrenebilecekleri ve doğayla direkt etkileşim içinde olabilecekleri proje ve oyun temelli etkinliklere yer verilmiştir.

Öğrencilerin geri dönüşüm ve sıfır atık konularındaki farkındalıklarını artırmaya yönelik olarak geri dönüşüm kütüphaneler kurulmuş, 3'lü atık biriktirme kumbaraları ve atık toplama konteynerleri yerleştirilmiş, doğal gübre elde edilmesini sağlayan kompost makinaları temin edilmiştir.

Enerji tüketiminin azaltılmasına ve yenilenebilir enerji sağlanmasına yönelik olarak; mevcut lambalar LED lambalar ile değiştirilmiş, tuvaletlerde sensörlü lambalar kullanılmış, kompanzasyon panoları kontrol edilerek iyileştirilmeleri sağlanmış, uygunluk durumuna göre çatı ya da bahçe Güneş Enerji Santralleri (GES) kurulmuş, doğalgaz altyapısı olan okullarımızda ısıtma kazan sisteminin dönüşümü yapılmış, radyatörlere termostatik vanalar takılmış ve elektrik ve doğalgaz kullanımının anlık olarak izlenebilmesi için gösterge panelleri kurulmuştur.

Su tasarrufu sağlanmasına yönelik olarak; tüm bataryalar zaman röleli bataryalar ile değiştirilmiş, yağmur suyunun bahçe sulamada kullanılması amacıyla yağmur suyu depoları yapılmış ve su kullanımının anlık olarak izlenebilmesi için gösterge panelleri kurulmuştur.

Hayat Boyu Öğrenme Kurumları - Çevre-İklim Temalı Yaygın Eğitim Kurs Programları

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünce çevre koruma alanında yayınlanan 15 yaygın eğitim kurs programı ve çeşitli alanlar altında yer alan çevre ve iklim temalı yaygın eğitim kurs programları ve bu kurslara ait 2014-2024 yılı verileri aşağıda listelenmiştir. Hayat boyu öğrenme kurumlarında verilen Çevre-İklim Temalı Yaygın Eğitim Kurs Programlarından 2014-2024 yılları arasında 354 bin 289 kursiyer yararlanmıştır.

Çevre-İklim Temalı Yaygın Eğitim Kurs Programları ve Kursiyer Sayıları (01.01.2014-30.12.2024)												
Kurs Program Adı	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Genel Toplam
Çevre ve İklim Değişikliği Farkındalık Eğitimi Kurs Programı (Uzaktan Eğitim-Eş Zamansız)											305	305
Çölleşme ve Alınacak Önlemler Kurs Programı								230	4.262	334	322	5.148
Çöp Toplama Personel Eğitimi	518	7.341	5.335	2.346	1.326	304	453	245	637	37	507	19.049
Erozyonla Mücadele Kurs Programı									1.312			1.312
Geri Dönüşüm ve Sıfır Atık									153.518	9.854	3.485	166.857
Geri Dönüşüm ve Sıfır Atık (Uzaktan Eğitim-Eş Zamansız)										6.648	12.231	18.879
Güneş Enerjisi Kullanımı ve Farkındalık								35	519	187	136	877
Isı Yalıtımı Kullanım Alanları ve Farkındalık								14	326	61	35	436

Çevre-İklim Temalı Yaygın Eğitim Kurs Programları ve Kursiyer Sayıları (01.01.2014-30.12.2024)												
Kurs Program Adı	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Genel Toplam
İklim Değişikliği ve Sürdürülebilirlik Lideri									199	115	143	457
Kuraklığın Engellenmesi Kurs Programı								446	2.304	429		3.179
Kuraklıkla Mücadele										74	159	233
Kuraklıkla Mücadele (Uzaktan Eğitim-Eş Zamansız)										4.168	5.140	9.308
Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele Kurs Programı								53	33.723	1.685	1.265	36.726
Orman Yangınları ile Mücadele Yöntemleri								1.316	25.881	3.530	9.794	40.521
Orman Yangınlarıyla Mücadele Yöntemleri Kurs Programı								319				319
Solucan Gübresi Üretimi										84	27	111
Su Okuryazarlığı										66	95	161
Su Okuryazarlığı (Uzaktan Eğitim-Eş Zamansız)										2.455	16.549	19.004
Tarımsal Kuraklık Kurs Programı								150	6.792	37	669	7.648
Tehlikeli ve Çok Tehlikeli İşlerde Her Türlü Çöp ve Atık Maddeler ile İlgili İşler				1.159	3.932	3.876	2.183	735	728	325	228	13.166
Tehlikeli ve Çok Tehlikeli İşlerde Her Türlü Çöp ve Atık Maddelerle İlgili İşler			1.924	3.298								5.222
Yangınla Mücadele Yöntemleri Kurs Programı								741	1.903	1.536	979	5.159
Yeşil Gübreleme									170	30	12	212
Genel Toplam	518	7.341	7.259	6.803	5.258	4.180	2.636	4.284	232.274	30.089	52.081	354.289

Hayat Boyu Öğrenme Kurumlarında Geri Dönüşüm Eylem Planı Uygulama Kılavuzu

Hayat boyu öğrenme kurumlarında soysal ve kültürel etkinlikler yapılarak geri dönüşüm, çevre bilinci, sıfır atık, küresel iklim değişikliği ve enerji tasarrufu gibi konularda toplumsal bilincin artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, Hayat Boyu Öğrenme Kurumlarında Geri Dönüşüm Eylem Planı Uygulama Kılavuzu hazırlanmıştır.

Özel Yetenekli Öğrencilerle Doğada Öğrenme: Çevre ve Sürdürülebilirlik Bilinci Kazandıran Uygulamalı Projeler

Millî Eğitim Bakanlığının yürüttüğü projelerde; canlı ve cansız varlıklar arasındaki etkileşimlerin fark edilmesi, doğa ve insan arasındaki hassas dengenin gözlemler yoluyla kavranması, bilimsel bilginin doğada uygulamalı olarak deneyimlenmesi ve öğrencilerin doğa ile doğrudan temas kurarak doğa okuryazarı bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmıştır. 2021 yılında başlatılan projeler doğa, çevre ve sürdürülebilirlik temaları yaygınlaştırılarak devam etmektedir. 34 Bilim ve Sanat Merkezinden özel yetenekli öğrencilere ve paydaş katılımcılara çevre ve sürdürülebilirlik bilinci kazandırılmıştır.

Bahçe ve Hayvan Bakımı Uygulama Alanı

Bahçe ve hayvan bakımı uygulama alanları, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin dinlenebilme, bitki ve hayvanların büyüme süreçlerini gözlemleyebilme, bakımlarında aktif rol alarak sorumluluk duygularını geliştirebilme, toprağa özgürce dokunabilme ve doğal çevre ile hayvanların korunmasına dair etkinliklerin gerçekleştirilmesine ilişkin imkân sağlayan alanlardır. Bu alanlar, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin doğal yaşam içerisinde bitki ve hayvanların büyüme süreçlerini gözlemleyebilme ve bakımlarında aktif rol almaları ile tarıma dair bilgiler kazandırma amaçlı kurulmaktadır.

Bu alanlarda organik tarımsal üretim, fidan dikim ve bakımı, süs bitkisi yetiştiriciliği, hayvan bakımı, peyzaj gibi uygulama alanlarına ait becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler hayvanları ve bitkileri tanıma fırsatı elde etmektedirler. Bireylerin sınıf ortamının dışındaki doğal ortamlarda eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesi öğrenme hızlarını artırmaktadır. Ayrıca toprak, bitki ve hayvanlar ile temas edilmesi davranış problemlerinin ortadan kalkmasına; bitki bakımı, hayvanları tanıma ve besleme gibi becerilerin öğretiminin de özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin bağımsız yaşam becerilerine katkı sağladığı gözlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığınca 2022 yılının Ocak ayı itibarıyla bahçe ve hayvan bakımı uygulama alanları 70 ilde 290 özel eğitim uygulama okuluna standart hâlde kurulmuştur.

“Geri Dönüşüme Özel Dokunuş”

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı; bünyesinde tarım alanı bulunan 41 farklı ildeki özel eğitim meslek okuluna 2021 yılı içerisinde birer adet olmak üzere kompost makineleri teslim edilmiştir.

Tarım atölyelerinde kullanılan kompost makinesi ile yemek, çay posası, kuru yaprak, çim, talaş vb. organik geri dönüşüm atıkları işlenerek seranın toprak ihtiyacı karşılanmaktadır. Kompost biyobozunur atıklar talaş veya başka bir karbonlayıcı malzeme ile belirli oranlarda karıştırılarak tepkimeye girmesi yoluyla elde edilen organik bir bileşen olarak görülmektedir. Kompost, tarım faaliyetlerinde toprağın yapısını zenginleştirmek ve düzenlemek için kullanılmaktadır. Toprağın daha iyi hava almasını, daha iyi işlenebilmesini ve su tutma kabiliyetini artırmasını sağlamaktadır. Toprak fermantasyonu yaz mevsiminde 14, kış mevsiminde ise 20 günde tamamlanmaktadır.

Üretimi yapılan toprağın paketlenme işleminden sonra satışı yapılabildiği gibi toprak aynı zamanda tarım atölyesinde çeşitli amaçlarla ürüne de dönüştürülebilmektedir. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler bu toprak ile tarım alanlarının uygulama alanı olan seralarda süs bitkileri yetiştirmektedirler. Yetiştirilen süs bitkileri okulda bulunan farklı meslek edinme atölyelerinde yapılan seramik ve cam saksılara konularak dekoratif ürünler ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çalışmalarla tüketen değil üreten okul olarak özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ve toplumun bu bireylerin üretken yapılarına yönelik farkındalıkları konusunda büyük adım atılmıştır. “Düşün ve Gerekli Değilse Tüketme”, “Daha Az Tüket”, “Değerlendir ve Yeniden Kullan”, “Değiştir ve Farklı Amaçla Kullan”, “Dönüştür ve Doğaya Geri Kazandır” gibi tüketim ilkelerinden oluşan felsefe ile öğrencilerin atık oluşumunu nasıl engelleyeceklerini fark etmeleri önem taşımaktadır.

41 Özel Eğitim Meslek Okuluna kompost makinelerinin dağıtımı ile özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin farkındalıklarını arttırmak, yaşadığımız dünyayı koruyabilmek adına çalışmalar yapmalarını sağlamak amaçlanmaktadır.

 Tarım Alanı Olan Özel Eğitim Meslek Okulları	
1	ADANA, ÇUKUROVA, Niyazi Ekerbiçer Özel Eğitim Meslek Okulu
2	AFYONKARAHİSAR, MERKEZ, Özerler Özel Eğitim Meslek Okulu
3	ANTALYA, AKSU, Mustafa Kemal Özel Eğitim Meslek Okulu
4	ANTALYA, KUMLUCA, Kumluca Sarıcasu Özel Eğitim Meslek Okulu
5	AYDIN, EFELER, Atatürk Özel Eğitim Meslek Okulu
6	AYDIN, EFELER, Umurlu Özel Eğitim Meslek Okulu
7	BALIKESİR, KARESİ, Firdevs Hattatoglu Özel Eğitim Meslek Okulu
8	BURSA, NİLÜFER, Nilüfer Özel Eğitim Meslek Okulu
9	BURSA, ORHANGAZİ, Saadet Öcalgıray Özel Eğitim Meslek Okulu
10	HATAY, ANTAKYA, Ekinci Özel Eğitim Meslek Okulu
11	İSTANBUL, ATAŞEHİR, Lions Özel Eğitim Meslek Okulu
12	İSTANBUL, BEYKOZ, Beykoz Özel Eğitim Meslek Okulu
13	İZMİR, ÖDEMİŞ, Ödemiş Ovakent Özel Eğitim Meslek Okulu
14	İZMİR, BORNOVA, Hasan Tahsin Özel Eğitim Meslek Okulu
15	KONYA, MERAM, Melike Hatun Özel Eğitim Meslek Okulu
16	KIRKLARELİ, LÜLEBURGAZ, Şehit Rüstem Resul Perçin Özel Eğitim Meslek Okulu
17	KIRKLARELİ, MERKEZ, Şehit Mutlucan Kılıç Özel Eğitim Meslek Okulu
18	KOCAELİ, İZMİT, İzmit Nuh Çimento Özel Eğitim Meslek Okulu
19	KÜTAHYA, MERKEZ, Bahattin Çini Özel Eğitim Meslek Okulu
20	MERSİN, SİLİFKE, Silifke Özel Eğitim Meslek Okulu
21	ORDU, FATSA, Fatsa Özel Eğitim Meslek Okulu

 Tarım Alanı Olan Özel Eğitim Meslek Okulları	
22	ORDU, ÜNYE, Şehit Harun Ateş Özel Eğitim Meslek Okulu
23	SAMSUN, ATA KUM, Zafer Özel Eğitim Meslek Okulu
24	SAMSUN, BAFRA, Bafra Özel Eğitim Meslek Okulu
25	SAMSUN, BAFRA, Şeyhulaş Özel Eğitim Meslek Okulu
26	TEKİRDAĞ, ÇORLU, Çorlu Özel Eğitim Meslek Okulu
27	TRABZON, ARSİN, Arsin Yeşilce Özel Eğitim Meslek Okulu
28	TRABZON, ORTAHİSAR, Karadeniz Özel Eğitim Meslek Okulu
29	TRABZON, VAKFIKEBİR, Vakfıkebir Özel Eğitim Meslek Okulu
30	VAN, İPEKYOLU, Konya Beyhekim Özel Eğitim Meslek Okulu
31	YALOVA, MERKEZ, Esvet Sabri Aytaşman Yıldırım Özel Eğitim Meslek Okulu
32	ZONGULDAK, EREĞLİ, Ereğli Özel Eğitim Meslek Okulu
33	GAZİANTEP, ŞAHİNBEY, Karataş Özel Eğitim Meslek Okulu

Mesleki ve Teknik Okullarda Kompanzasyon Panolarının Kullanımı

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında mali kaynakların israfının önlenmesi, bütçe imkânları ile eğitim ortamlarının etkin ve verimli kullanımının sağlanması amacıyla farklı zamanlarda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede enerjinin etkin kullanılması, enerji israfının önlenmesi, enerji maliyetlerinin ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi ve çevrenin korunması için enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılmasına yönelik olarak kompanzasyon panolarının kullanımına ait yeni bir çalışma yapılmıştır.

Resmî okullarda yürütülen “Enerji Verimliliği ve Tasarrufu” konulu çalışmada Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce mesleki ve teknik ortaöğretim okul ve kurumlarında yürütülen “Kompanzasyon Panolarının Kullanımı” tüm genel müdürlüklere örnek olarak gösterilmiştir.

Bu çerçevede yapılan planlama ile Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı okullarda kompanzasyon panolarından kaynaklı cezai işlemler azaldığından fatura tutarlarında ciddi tasarruf sağlanmıştır. 81 ilde 255 okul, valilikler tarafından kompanzasyon panolarının kurulması konusunda yetkilendirilmiştir.

“Sıfır Atıkla Sanat Yarışması”

“Sıfır Atıkla Sanat Yarışması” ile mesleki ve teknik okul öğrencilerinde çevresel farkındalık ve sıfır atık bilinci oluşturmak, atık üretimini asgari seviyeye indirmek, atık kaynaklarını ayrıştırmak ve bu vesile ile gelecek nesillere daha temiz ve yaşanabilir bir dünya bırakmak amaçlanmaktadır. Öğrencilerin hayal gücü ve tasarım kabiliyetlerini harmanlayarak atıklardan geri dönüştürülmüş yeni ve özgün eserler ortaya çıkarmaları hedeflenmektedir. 2024 yılında 48 ilden 605 eser, 2025 yılında 35 ilden 216 eser yarışmaya katılmıştır.

“Geleceğin İçin Bir Fidan da Sen Dik!”

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından il millî eğitim müdürlükleri koordinesinde, orman varlıklarının korunması, geliştirilmesi ve toplumumuzda ağaçlandırma bilincinin arttırılması amacıyla kutlanan “21-26 Mart Dünya Ormancılık Günü ve Orman Haftası” kapsamında mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere yönelik “Geleceğin için bir fidan da sen dik!” etkinliğinin düzenlenmesi planlanmıştır. Bir yıl içerisinde okullarda 10 bine yakın fidan dikilmesi hedeflenmiştir.

Sürdürülebilir Kütüphaneler

Agro-Kütüphane Nedir?

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM) faaliyetleri kapsamında; kütüphane hizmet temeline dayanan yerel tarım kültürünü korumak, geliştirmek ve kırsal kalkınmaya katkı sağlamak, tarım okuryazarlığı, gıda okuryazarlığı, çevre bilimleri, sıfır atık, organik tarım gibi konularda eğitim, etkinlik ve kaynak sunmayı amaçlayan, bu konularda uzmanlaşmış bir bilgi merkezidir. Hizmetlerini sadece kitap ve basılı materyallerle sınırlamayan, bahçesinde gerçek bir tarım deneyimine aracılık eden kütüphanedir.

Agro-Kütüphane vermiş olduğu hizmetlerle yağmur suyu hasadı, kompost sandığı, tohum koruma, organik tarım hizmetleriyle sürdürülebilir ve ilaçsız tarımı desteklemektedir. Yerel halkı bilinçlendiren atölyeler, bahçecilik eğitimleri ve tohum takası sayesinde yaşayan öğrenme alanı oluşturur. Doğayı merkeze alarak uygulamaları sırasında doğayla uyumlu ve sürdürülebilir yöntemler kullanması ile bir yeşil kütüphane örneğidir.

Uşak - Banaz İlçe Halk Kütüphanesi

UNDP tarafından *sosyal inovasyon* ödüllü, yatırıma uygun bulunan proje Banaz İlçe Halk Kütüphanesi pilotluğunda hayata geçirilmeye hak kazanmıştır. BM Türkiye Hızlandırma Laboratuvarı temsilcileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, uzmanlar (danışman hocalar), yerel iş birlikleri (Kaymakamlık, ilçe müdürlükleri, belediye) ile beraber proje ekibiyle yol haritası oluşturulduktan sonra 2 faza ayrılan satın almalar gerçekleştirilmiş, bahçe hazırlanmış ve gerekli tadilatlar yapılmıştır.

Banaz İlçe Halk Kütüphanesinin 7 Kasım 2022 tarihinde Agro-Kütüphane kapsamında açılışı yapılmış olup, 2024 yılı Ekim ayında *IFLA Green Libraries* ödüllerinde önce uzun listede yer almış, ardından dünya çapında 4. olarak *Runner-up* belgesi almıştır.

Kütüphane bünyesinde bulunan tohum kitaplığında 79 çeşit ata tohumu TİGEM'den sağlanmış ve halkın getirdiği tohumlar ile *yerel tohumlar* başlığı altında gruplandırılmış şekilde kullanıcılara ödünç verilmiştir. Hasat döneminde tekrar tohum olarak dönüşü beklenmektedir. Kütüphane 3 yıldır bu hizmeti vermektedir. Kütüphane bahçesinde bulunan ekim dikim alanları, ahşap bitki yatakları halkın ve öğrencilerin kullanımına açık olup ödünç verilmektedir. Kitap ödünçüne gelen bir kullanıcı, bahçedeki ürünlerle ilgilenilmekte, hasat edebilmektedir. Kullanıcılar için yaş gruplarına göre çeşitlendirilen uygulamalı ve teorik eğitimlerle tarım bilinci desteklenmektedir. Ödünç verilen materyaller arasına alınan bahçe aletleri, tohumlar ve bitki takası gibi hizmetler sayesinde mahalle kültürü desteklenmektedir. Banaz topraksız tarım, tıbbi aromatik bitkiler ve tropikal meyve yetiştiriciliği gibi alanlarda tanıtımlar yapılmaktadır.

Niğde - Altunhisar İlçe Halk Kütüphanesi

Altunhisar İlçe Halk Kütüphanesi, okuyucular ile bilgilerini bahçede uygulamalı olarak deneyimleyerek yıl boyu tarımsal faaliyet gerçekleştirerek sürdürülebilirlik sağlamaktadır. Ayrıca çatı suları toplanarak bitkiler için faydalı yağmur sularından daha fazla yararlanılmış ve bitki atıkları çürütülüp gübre yapılarak sıfır atık uygulamalarına dikkat çekilmiştir.

Burdur İl Halk Kütüphanesi

Enerji verimliliği, atık yönetimi, yeşil ofis uygulamaları, yenilenebilir enerji kullanımı ve doğa dostu hizmet modelleri gibi alanlarda gerçekleştirilen projelerle; hem kurumsal karbon ayak izinin azaltılması hem de kullanıcıların çevre bilinci kazanması hedeflenmektedir. Ayrıca erişilebilir bilgi hizmetleri ve farkındalık odaklı atölyeler yoluyla çevreye duyarlı bireylerin yetişmesine katkı sunulmaktadır.

Burdur İl Halk Kütüphanesi, bilgiye erişim hizmetlerinin yanı sıra çevresel sorumluluğu da önceliklendirilen bir anlayışla hareket etmektedir. Bu kapsamda, sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmek ve karbon ayak izini azaltmak amacıyla Güneş Enerji Sistemi (GES) kurulumu gerçekleştirilmiştir. Kasım 2024'te kurulumuna başlanan sistem, Aralık 2024 itibarıyla aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır. Kurulan bu sistem, kütüphane binasının enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılamakta; fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltarak karbon salımını minimum seviyeye indirmektedir.

Çevresel farkındalık oluşturmak ve su tasarrufu sağlamak amacıyla “Yağmur Suyu Hasadı Projesi” hayata geçirilmiştir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün yıllık ortalama yağış verileri dikkate alınarak kütüphane çatısına entegre edilen sistem ile yılda yaklaşık 342,4 ton yağmur suyu toplanabileceği hesaplanmıştır. Toplanan bu suyun, kütüphanede kullanılan toplam su miktarının yaklaşık yüzde 30’unu karşılaması öngörülmektedir. Bu proje ile hem su kaynaklarının bilinçli kullanımı teşvik edilmekte hem de doğanın kendi döngüsüne saygılı bir yaklaşım benimsenmektedir.

Sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda Burdur İl Halk Kütüphanesinde bisiklet park alanı oluşturulmuştur. Bu uygulama, çevre dostu ve sağlıklı bir ulaşım aracı olan bisikletin kullanımını teşvik etmek amacıyla hayata geçirilmiştir.

Kütüphanede çevre dostu ve sürdürülebilir bir çalışma ortamı oluşturmak amacıyla çeşitli “Yeşil Ofis” uygulamaları hayata geçirilmiştir. Çalışma alanları ise doğadan ilham alınarak tasarlanmıştır. Bitkilerle zenginleştirilmiş doğal öğeler barındıran bu alanlar, hem çalışan sağlığını ve motivasyonunu artırmakta hem de sürdürülebilir bir iç mekân atmosferi oluşturmaktadır.

55. Kütüphane Haftası Teması: Sürdürülebilir Kalkınmada Kütüphanelerin Rolü

55. Kütüphane Haftası, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından, 25-31 Mart 2019 tarihleri arasında Ankara'da "Sürdürülebilir Kalkınmada Kütüphanelerin Rolü" ana teması ile kutlanmıştır. Hafta kapsamında sürdürülebilir kalkınma alanında çalışanlar ve uygulamacılar bir araya gelmiş, ülkemizde sürdürülebilir kalkınma alanında yaşanan sorunlar, gelişmeler ve güncel konular disiplinler arası boyutta tartışılmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Gündemi (Dünyamız dönüştürüyor: 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi) kapsamında, Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA), bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) ile desteklenen toplum genelinde bilgi ve bilgiye erişimin artmasının sürdürülebilir kalkınmayı desteklediğini ve insanların hayatlarını iyileştirdiğini savunmaktadır.

61. Kütüphane Haftası Teması: Üreten Kütüphaneler

61. Kütüphane Haftası "Üreten Kütüphaneler" ana temasıyla, 4-13 Nisan 2025 tarihleri arasında, kütüphaneciler, akademisyenler, araştırmacılar, kamu kurum ve kuruluşları ile STK'ların katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Hafta programında gerçekleştirilen paneller kapsamında; "Sürdürülebilir Kalkınma ve Halk Kütüphaneleri İlişkisi", "Yenilikçi Kütüphane Hizmetlerinde Atölye ve Etkinlikler", "Kütüphaneler ve Üretkenlik: Sürdürülebilir Kütüphane Modelleri", "Üreten Kütüphaneler: Geleceğin Akıllı ve Yenilikçi Modelleri" gibi konu başlıklarına değinilmiş ve iyi uygulama örneği kütüphaneler sunumları ile katılım sağlamışlardır.

RTÜK - Kamu Spotları Faaliyetleri

RTÜK tarafından çevre, afet bilinci ve sürdürülebilirlik konularında kamuoyunu bilinçlendirme amacıyla yayınlanmasına tavsiye kararı verilen kamu spotlarına ilişkin veriler aşağıda özetlenmiştir. 2016-2024 yılları arasında yapılan başvurular sonucunda tavsiye kararı verilen toplam spot sayıları belirtilmiştir. Tavsiye süresinin uzatılması amacıyla yapılan başvurular da bu verilere dâhil edilmiştir.

✿ Enerji Verimliliği ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 12, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 12 TV spotu.

✿ Sıfır Atık/Geri Dönüşüm ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 25, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 29 TV, 1 Radyo spotu.

✿ İklim Değişikliği ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 9, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 14 TV, 3 Radyo spotu.

✿ Afet Bilinci/Afetlere Hazırlık ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 18, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 23 TV, 2 Radyo spotu.

✿ Su Tasarrufu ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 10, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 12 TV spotu.

✿ Çevre ile ilgili:

Kamu spotu başvuruları: 59, tavsiye kararı verilen spot sayısı: 86 TV, 9 Radyo spotu.

Öncelikli yayın olarak RTÜK tarafından kabul edilip internet sitesinde paylaşılan spotlara ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır:

✿ Enerji Verimliliği ile ilgili:

Başvuru sayısı: 2, spot sayısı: 2 TV, 1 Radyo spotu.

✿ İklim Değişikliği ile ilgili:

Başvuru sayısı: 4, spot sayısı: 4 TV spotu.

✿ Afet Bilinci/Afetlere Hazırlık ile ilgili:

Başvuru sayısı: 25, spot sayısı: 49 TV, 3 Radyo spotu, 2 alt bant duyurusu.

✿ Su Tasarrufu ile ilgili:

Başvuru sayısı: 10, spot sayısı: 14 TV spotu.

✿ Çevre ile ilgili:

Başvuru sayısı: 11, spot sayısı: 11 TV spotu.

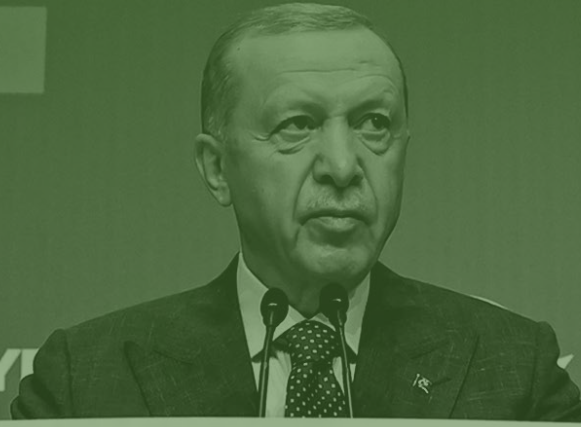

DEM GERÇEĞİ ve KENTSEL DÖNÜŞÜM Sİ

Yüzyılı'nda Daha Güçlü Bir Ülke İçin Deprem Şûrası

“Amacımız insanlarımızı ve şehirlerimizi tehdit eden deprem gerçeğine karşı elimizdeki en önemli araç olan kentsel dönüşümü en sağlıklı, hızlı ve adil bir şekilde yürütecek hukuki altyapıyı kurmaktır. Sizler de şahit oluyorsunuz, bir kısmı zaten aramızda olan bilim insanlarımız yaklaşan tehlikeye karşı kamuoyunu her gün ikaz ediyor. Yürütme olarak biz her ikaza kulak veriyoruz. Çıkacak kanunla yasama, yani Meclisimiz de üzerine düşeni yapmış olacak. Yargının da bu süreçte çalışmaları zorlaştırıcı değil, kolaylaştırıcı bir anlayışla dâhil olacağına inanıyorum. Kentsel dönüşüm yürütülen yerlerde yaşayan vatandaşlarımızdan beklentimiz, devletin tüm unsurlarıyla sahip çıktığı bu çalışmalara destek vermesidir. Küçük hesaplarla veya netice getirmeyecek taleplerle geciktirilen her kentsel dönüşüm projesinin deprem gerçeğiyle yüzleştirmiş enkazaya dönen binalar, kaybettiğimiz canlar, kararan gelecekler, yıkılan umutlar olarak karşımıza çıkacağını unutmamalıyız.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Deprem Gerçeği ve Kentsel Dönüşüm Şûrası,
15 Eylül 2023

9. Bölüm

Kentsel Dönüşüm

Türkiye’de kentsel dönüşümün hızlanması ve sağlıklı yürütülebilmesi için Kentsel Dönüşüm Başkanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Toplu Konut İdaresi (TOKİ), Emlak Konut ve İLBANK projeler yapmaktadır. İlgili kuruluşlar eliyle birçok dönüşüm çalışması yürütülmektedir.

9.1. Kentsel Dönüşüm Başkanlığının Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Türkiye, aktif fay hatlarının üzerinde bulunan ve nüfusunun yaklaşık %70’i yüksek deprem riski taşıyan bir ülkedir. Son yüzyılda depremler nedeniyle yaklaşık 150 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Kahramanmaraş merkezli büyük depremler, 11 ili etkileyerek 50 binden fazla can kaybına ve 14 milyon kişinin doğrudan etkilenmesine yol açmıştır. Bu felaket, “Asrın Felaketi” olarak anılmıştır.

Depremlerin büyük sosyal, psikolojik ve ekonomik zararları, Türkiye’deki yapıların durumuyla birleşince, kentsel dönüşümün önemini artırmıştır. Bu kapsamda, 2012 yılında 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2023 yılında ise kentsel dönüşüm projelerini daha etkili ve koordineli hale getirmek için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde Kentsel Dönüşüm Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlık, özellikle riskli bölgelerde dönüşüm çalışmalarını hızlandırmak ve kaynak sağlamak amacıyla yapılandırılmıştır.

Başkanlığın görevleri:

- ✦ Yerel yönetimlerin altyapı sistemleriyle ilgili olarak genel planlama, programlama, fizibilite çalışmaları, projelendirme, işletme, finansman ihtiyaçları ve yatırım önceliklerini, teknik altyapı tesislerinin mekânsal strateji planlarına, çevre düzeni ve imar planlarına uygun şekilde belirlemek ve bu süreçlere ilişkin etüt, proje, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni gibi tüm usul ve esasları düzenlemek,
- ✦ Yerel yönetimler arasında altyapı tesisleri ve altyapı birliklerinin kurulmasına yönelik iş birliği ve koordinasyonu sağlamak, rehberlik etmek ve mevcut altyapı tesislerine ilişkin envanter kayıtlarını tutmak,
- ✦ İlgili mevzuatın 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (ğ) bendinde yer alan uygulamalar kapsamında altyapı sistemleri, katlı kavşaklar ve köprülülük geçitler gibi yapıların projelerini hazırlamak veya hazırlatmak; bu projelere ilişkin olarak mülk sahiplerinden altyapı katkı bedeli alınmasına dair düzenlemeleri oluşturmak,

- ✦ Gecekondu bölgeleri ile niteliğini yitirmiş ve orman ya da mera vasfından çıkarılmış alanlarda iyileştirme, yenileme ve dönüşüm çalışmalarını; ayrıca afet riski taşıyan alanlarda yapılacak dönüşüm uygulamalarını ve 775 sayılı Kanun kapsamında belirlenen ıslah, tasfiye ve dönüşüm bölgelerine ilişkin esasları, programlama ve önceliklendirme kurallarını oluşturmak,
- ✦ Dönüşüm, yenileme veya taşınma (transfer) alanlarının tespitini yapmak; dönüşüm alanlarındaki yapıların envanterini çıkarmak; arsa ve arazi düzenleme ile değerlendirme işlemlerini yürütmek. Bu kapsamda hak sahipliği belirleme, uzlaşma süreci yürütme, gerektiğinde acele kamulaştırma, paylı mülkiyetin ayrılması veya birleştirilmesi, finansman modelleri geliştirme, dönüşüm alanındaki taşınmazların değerlerini belirleme ve Bakanlıkça onaylanan projeler çerçevesinde hak sahipleriyle anlaşma süreçlerini yönetmek; yapı ruhsatı ve kullanım izinlerini vermek, kat mülkiyeti kurmak, tescil işlemlerini yapmak ve imar hakkı transferlerini gerçekleştirmek,
- ✦ 3 Temmuz 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesi kapsamındaki dönüşüm alanı ilanı ve buna ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,
- ✦ Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yerine getirmek.

Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Kapsamı

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en büyük afet riski olan depremlere karşı daha dirençli şehirler inşa etmek, sadece fiziki yapıların değil, yaşamın tamamının dönüştürülmesini gerektirmektedir. Bu bakış açısıyla kentsel dönüşüm, yalnızca bir imar faaliyeti değil; sosyal, ekonomik ve çevresel açılardan çok boyutlu bir dönüşüm politikasıdır.

Türkiye'nin 81 ilinde yürütülen kentsel dönüşüm faaliyetleri; riskli yapıların dönüştürülmesinin yanı sıra altyapı sistemlerinin modernize edilmesini, çevresel unsurların korunup geliştirilmesini ve sosyal yaşamın güçlendirilmesini kapsamaktadır. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde şehirler değer kazanmakta, vatandaşlar daha güvenli ve sağlıklı ortamlarda yaşamaktadır.

Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Tarihsel Arka Planı

Kentsel dönüşüm anlayışının Türkiye'deki gelişimini değerlendirebilmek için, bu sürecin tarihsel köklerine inmek büyük önem taşımaktadır.

Kentsel dönüşüm, dünyada ilk olarak 19. yüzyılda Sanayi Devrimi sonrası Batı Avrupa'da gündeme gelmiştir. Türkiye'de ise bu uygulamaların başlangıcı Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte görülmektedir.

1923–1950 döneminde savaşta tahrip olan şehirlerin yeniden inşası ve yeni sanayi şehirlerinin kurulması hedeflenmiş, bu dönemde Kırıkkale ve Karabük gibi şehirler ortaya çıkmıştır.

1950–1980 yılları arasında köyden kente yoğun göçle birlikte plansız yapılaşma ve gecekondulaşma yaygınlaşmış, 1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu ile bu sorunlara müdahale edilmiştir.

1980 sonrası dönem, ekonomik liberalleşme ile birlikte kentsel dönüşüm projelerinin hızlandığı, büyük şehirlerde tarihi dokunun korunması ve çöküntü alanlarının yenilenmesine odaklanılan bir dönem olmuştur.

2000’li yıllarda ise dönüşüm, yasal ve kurumsal zemine oturtulmuştur. 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 2012’de yürürlüğe giren 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, bu süreci kurumsallaştıran önemli düzenlemeler olarak öne çıkmıştır.

6 Şubat Depremleri: Bir Milat

Kentsel dönüşüm süreci, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve 11 ili doğrudan etkileyen Kahramanmaraş merkezli depremlerle yeni bir eşişge taşınmıştır.

6 Şubat 2023 depremleri, güvenli yapıların insan hayatındaki yerini acı bir şekilde hatırlatmış; başta İstanbul olmak üzere tüm Türkiye’de riskli yapı stokunun hızla dönüşümünü zorunlu kılmıştır. Bu süreç, aynı zamanda Kentsel Dönüşüm Başkanlığı’nın kuruluşunu da beraberinde getirmiş ve dönüşüm politikalarının merkezi bir yapı altında yeniden kurgulanmasını sağlamıştır.

Kentsel Dönüşüm Başkanlığının Türkiye Geneline Kentsel Dönüşüm Projeleri

Depremlere dayanıklı, çevreye duyarlı ve sosyal yapıyı gözetten kentlerin inşası amacıyla Türkiye geneline yürütülen kentsel dönüşüm projeleri, güçlü bir altyapı ve yatırım politikasıyla desteklenmektedir.

- ✱ Genel bütçeye bağlı kamu kurumlarının bina ve tesis ihtiyaç programlarını hazırlamak; etüt, proje ve maliyet çalışmalarını yapmak veya yaptırmak, onaylamak ya da onay sürecini yürütmek; inşaat, güçlendirme, tadilat ve onarım işlerini gerçekleştirmek,
- ✱ Talep edilmesi ve uygun görülmesi hâlinde, özel bütçeli kurumlar, düzenleyici-denetleyici otoriteler ve sosyal güvenlik kurumlarının yatırım programlarındaki bina ve tesislerin proje, maliyet ve inşaat süreçlerini yürütmek veya yürütülmesini sağlamak,
- ✱ Bakanlığın yetki alanındaki tüm etüt, plan, proje, maliyet ve yapım işlerini gerçekleştirmek veya yaptırmak,
- ✱ 5543 sayılı Kanun kapsamında Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek,
- ✱ Daimî iskân amacıyla kamu kurumları tarafından yaptırılacak konut ve diğer yapılar için planlama ve etüt çalışmalarını yapmak veya yaptırmak, bu yapıların inşasını gerçekleştirmek ya da gerçekleştirilmesini sağlamak,
- ✱ 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun çerçevesindeki görevleri ifa etmek,
- ✱ Kamuya ait yapıların –yapım süreci kim tarafından yürütülürse yürütülsün– can ve mal güvenliği, teknik yeterlilik ve mevzuata uygunluk açısından denetimini yapmak veya yaptırmak; tespit edilen eksiklik ve uygunsuzlukların giderilmesini talep etmek ve süreci takip etmek,
- ✱ Ayrıca Bakan tarafından verilen benzeri diğer görevleri yerine getirmek.

Yapı İşleri Genel Müdürlüğünün Kentsel Dönüşümle İlgili Projeleri

Kırsal Alanlarda Deprem İyileştirme ve Yeniden Yapım Projesi (KADİYAP)

Proje Amacı: KADİYAP'ın genel amacı, Türkiye'de 6 Şubat Depreminden etkilenen seçilmiş illerde belediye ve sağlık hizmetlerine ve depreme karşı dayanıklı yeni kırsal konutlara erişimin sağlanmasıdır. Kırsal Konutların Yeniden İnşası ve İyileştirilmesi kapsamında yıkılan ve ağır hasar gören evler ve ahırlar, belirlenen yeni alanlarda yeniden inşa edilecektir.

Proje Çıktıları Özeti: KADİYAP kapsamında Dünya Bankasından 296,5 milyon avro kredi finanse edilmiş olup, Adıyaman, Elazığ, Kahramanmaraş ve Malatya'da yer alan taşınmazlar üzerinde 5 adet Müşavirlik ihalesi, bunlara bağlı olarak 14 adet yapım işi ihalesi olmak üzere toplam 1.812 adet konutun inşasına başlanmıştır.

Türkiye Deprem Sonrası İyileşme ve Yeniden İmar Projesi (TERRP) kapsamında, 18 Mart 2025 tarihinde imzalanan Kredi Anlaşması ile 400 milyon avro tutarında ek finansman sağlanmıştır. Bu ek finansman ile projenin coğrafi kapsamı 18 ile çıkarılmış olup, yaklaşık 2 bin ilave afet konutunun inşa edilmesi hedeflenmektedir. Söz konusu kaynak, kırsal konutların depreme dayanıklı, iklim dostu ve enerji verimli şekilde yeniden inşasını amaçlamaktadır. Ek finansmanın yüzde 50'si Dünya Bankası - Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (WB-IBRD), yüzde 50'si ise Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) tarafından ortak kredi olarak sağlanmaktadır. Proje uygulamaları, Dünya Bankasının finansman kuralları çerçevesinde yürütülmekte olup, AFD ise izleme, değerlendirme ve teknik denetim faaliyetleri ile sürece katkı sunmaktadır. Bu ortak finansman yapısı, projeye hem mali sürdürülebilirlik hem de kurumsal kapasite açısından önemli bir destek sağlamaktadır.

Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı Projesi (JICA)

Proje Amacı: Bu proje ile Türkiye'de 6 Şubat Depreminden etkilenen seçilmiş illerde belediye ve sağlık hizmetlerine ve depreme karşı dayanıklı yeni kırsal konutlara erişimin sağlanmasıdır. Kırsal Konutların Yeniden İnşası ve İyileştirilmesi kapsamında, yıkılan ve ağır hasar gören evler ve ahırlar, belirlenen yeni alanlarda yeniden inşa edilecektir.

Proje Çıktıları Özeti: JICA Projesi kapsamında 60 milyar Japon yeni kredi finanse edilmiş olup, Elazığ Merkez, Baskil, Sivrice, Keban, Ağın, Maden ve Kovancılar ilçesinde ayrıca Malatya'nın Pütürge ilçesinde toplamda 6 adet yapım işi ihalesine çıkmış olup toplamda 1.016 adet konutun inşasına başlanmıştır.

9.3. Toplu Konut İdaresi Başkanlığının (TOKİ)

Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, 2985 sayılı Kanun kapsamında yurt içi ve dışında konut, altyapı ve sosyal donatı projeleri geliştirmek; konut sektörüne yönelik şirketler kurmak veya bu şirketlere ortak olmak; konut inşaat sanayisini desteklemek gibi görevleri üstlenmektedir. Ayrıca afet bölgelerinde konut ve altyapı inşası yapmak, kamu kurumlarının talep ettiği projeleri hayata geçirmek, kaynak yaratmak amacıyla gelir getirici projeler geliştirmek ve finansal araçlar kullanmak da İdarenin sorumlulukları arasındadır. TOKİ, bireysel ve toplu konut kredileri vermekte; kırsal ve geleneksel mimarinin korunmasına, gecekondü dönüşümüne destek olmakta; konut finansmanı için bankalarla iş birliği yapmakta ve ihtiyaç duyulan her türlü teknik ve hukuki düzenlemeyi gerçekleştirmektedir.

Kentsel Yenileme

İdare, yaşam alanlarını planlama ve çağdaş kentleşme hedefleri doğrultusunda kapsamlı bir politika benimseyerek, belediyelerle iş birliği içerisinde kentsel dönüşüm uygulamalarını başlatmıştır. Bu süreçte TOKİ, gerçekleştirdiği projelerle hem yerel yönetimlere hem de konut sektörünün diğer paydaşlarına örnek teşkil etmekte ve kentsel dönüşüm alanında öncü bir rol üstlenmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin temel hedefi, yaşam kalitesini yükselten, sosyal eşitsizlikleri ve konut sorunlarını azaltan, ekonomik dengesizlikleri dengelemeye katkı sağlayan ve toplumsal değerleri ön planda tutan mahalleler oluşturmaktır.

Şehirlerin hızla artan nüfus karşısında yeterli konut üretimi sağlayamaması, sağlıksız ve plansız yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu durum, özellikle deprem riski taşıyan bölgelerde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Gecekondu ve kaçak yapılarla birlikte, kullanım ömrünü tamamlamış eski konutlar da kentlerin güvenliğini ve estetiğini olumsuz yönde etkilemektedir. Nitelsiz malzemelerle, mühendislikten uzak ve düzensiz şekilde inşa edilen yapılar, hem yaşayanlar için risk teşkil etmekte hem de şehir dokusunu bozarak yaşam kalitesini düşürmektedir.

Bu sorunların başlıca nedenlerinden biri ise düşük gelirli kesim için uzun süre etkin sosyal konut politikalarının uygulanamamasıdır. TOKİ, bu eksikliği gidermek amacıyla gecekondu ve afet riski altındaki alanları dönüştürmenin yanı sıra dar gelirli vatandaşlara yönelik konut projeleriyle yeni sağlıksız yapılaşmaların önüne geçmeye çalışmaktadır.

Ayrıca TOKİ, afet riski altındaki bölgelerde yaşayanlara daha güvenli ve yaşanabilir bir çevre sunmak için, “Toplu Konut İdaresi Kaynaklarının Kullanım Şekillerine İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde projelere kaynak sağlamaya devam etmektedir. Bu kapsamda yürütülen çalışmalar, hızla büyüyen şehirlerde yaşanan sosyal ve fiziksel sorunları azaltmayı ve kent yaşamının niteliğini artırmayı amaçlamaktadır.

TOKİ, afet riski taşıyan alanlar başta olmak üzere, sağlıklı ve güvenli yaşamayı esas alan, yatay mimari, insan odaklılık ve katılımcılık esaslarını benimseyen bir yaklaşımla, il ve ilçe bazında risk tespiti yapıp, bölgenin yerel/yöresel özelliklerini önceleyerek kentsel dönüşüm faaliyetlerine devam etmektedir.

TOKİ'nin Türkiye Geneline Kentsel Dönüşüm Projeleri

TOKİ'nin kentsel yenileme projeleri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile koordinasyon hâlinde afet riskinin ve çarpık kentleşmenin yoğun olduğu alanlar önceliklendirilerek sürdürülmektedir. Ayrıca şehirlerin tarihi sürecini ortaya çıkaran, şehirlere değer katacak, tarihi alanları ve binaları yaşatacak projeler geliştirilmektedir.

TOKİ tarafından 45 ilde 108 kentsel dönüşüm/yenileme projesi yürütülmüş, bugüne kadar 226 bin 652 konutun ihalesi gerçekleştirilmiştir. 73 bin konut için plan, proje ve inşaa süreci devam etmektedir.

Kentsel yenileme projeleri kapsamında, şehir merkezleri içinde kalmış sanayi siteleri için de yeni projeler üretilmekte, sanayi siteleri şehir dışına çıkarılarak kentsel dönüşüm yapılmakta ve bölgedeki esnaf için yeni sanayi siteleri inşaa edilmektedir. 10 ilde üretimi gerçekleştirilen sanayi sitesi iş yeri sayısı 7 bin 300'dür.

Özellikle 1960'lar sonrası yaşanan hızlı kentleşme ve büyüme yıllarında ortaya çıkan yüksek konut talebinin fennî usullere göre inşaa edilmemiş gecekondur türü yapılar, hem içinde yaşayan vatandaşların mal ve can güvenliğini tehdit etmekte hem de kentlerin sağlıklı gelişimine engel olmaktadır.

Toplu Konut İdaresi, bu kapsamda gecekondur bölgelerinin tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik gecekondur dönüşüm projeleri geliştirerek ülkemizin önemli bir sorununun hem gündeme getirilmesinde hem de çözümünü noktasında önemli atımlar atmıştır. Bunlardan biri Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesidir.

Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi

Kuzey Ankara Kentsel Dönüşüm Projesi, TOKİ'nin gerçekleştirdiği Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşüm projelerden biridir. 5104 Sayılı "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu" çıkarılarak başlatılan bu proje ile Protokol Yolu'nun Pursaklar'dan başlayarak Hasköy girişine kadar olan kesimi planlı biçimde yeniden ele alınarak, fiziksel durumunun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeninin sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmıştır.

Bu proje aynı zamanda kapsamlı bir şehir planlaması olup yaklaşık 4 milyon m²'lik alanda uygulanmıştır. 1,5 yıllık bir süreçte yaklaşık 6 bin 500 gecekondunun yıkımı gerçekleştirilmiş ve bu gecekondularda yaşayan yaklaşık 30 bin kişinin bölgeden tahliyesi sağlanmıştır. Bu proje ile yaklaşık 70 bin kişinin yaşadığı 14 bin konut üretilmiştir. Bu konutların 8 bin 400'ü bölgede gecekondusu olan hak sahiplerine verilmiş, 5 bin 600'ü de projenin finansmanı için konut alıcılarına satılmıştır. Yaklaşık 700 bin m²'lik yeşil alanın yanı sıra, suni gölet, 23 adet su havuzu, 13 okul, 8 ticaret merkezi, 109 iş yeri, 13 cami, gençlik ve yaşlılar merkezi, spor, nikâh ve düğün salonları, açık ve kapalı otoparklar gibi bölgenin çok sayıda sosyal ve kültürel ihtiyacını karşılayacak donatılar üretilmiştir.

Ankara Altındağ'da Cinderesi projesi, Mamak Altiyağaç - Karaağaç ile Anayurt ve Gülseren projeleri hayata geçirilmiş, Sincan'da 500 hektarlık bir alanda yapılan kentsel dönüşümle yaklaşık 6 bin konutluk yeni bir kentsel alan oluşturulmuştur.

İstanbul'da ise Üsküdar, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Avcılar ve Esenler başta olmak üzere toplamda 27 bin 468 konutluk kentsel dönüşüm projesi geliştirilmiştir. Erzincan, Uşak, Çankırı, Burdur, Nevşehir, Niğde ve Trabzon'da yine büyük kentsel dönüşümler yapılmıştır.

9.4. Emlak Konutun Gerçekleştirdiği Faaliyetler

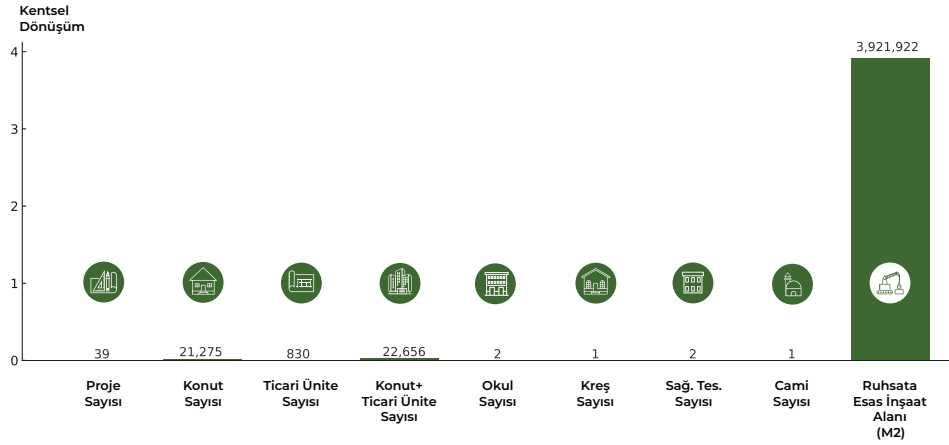
1953 yılında çevreye duyarlı, modern kentler kurmak amacıyla Emlak Konut faaliyetlerine başlamıştır.

Türkiye'nin planlı kentleşmesinde örnek teşkil eden, projeler gerçekleştiren Emlak Konut, 2002 yılında gayrimenkul yatırım ortaklığına dönüşmüştür. Gayrimenkul yatırım ortaklığı olmasıyla beraber Emlak Konut, tasarım alanında önemli işler ve çevreye duyarlı teknolojileri içinde barındıran, şehre değer katan projeler gerçekleştirmiştir.

2003 yılından bugüne kadar çeşitli büyüklükte toplam 388 projenin ihalesini gerçekleştirerek, bu projelerin tamamlanması sonucunda 251 bin bağımsız bölümün yapılmasını sağlamış olacaktır.

Emlak Konut’un Türkiye Geneline Kentsel Dönüşüm Projeleri

2002’den Bugüne Tamamlanan ve Devam Eden İnşaat İşleri

Esenler Havaalanı Mahallesi’nde 56 bin 841,92 m²’lik alanda inşa edilen 2 bin 373 konut ve ticari ünite Emlak Konut’un önemli kentsel dönüşüm projelerdendir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Tarafından 2012 Yılında Esenler’de Başlatılan Havaalanı Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi

9.5. İLBANK’ın Gerçekleştirdiği Faaliyetler

Kurtuluş Savaşı sonrası kalkınma hamleleri kapsamında şehir ve kasabaların yeniden imarında önemli rol üstlenen İller Bankası A.Ş., belediyelerin imar faaliyetlerini finanse etmek amacıyla 11 Haziran 1933’te “Belediyeler Bankası” adıyla, 2301 sayılı Kanun’la kurulmuştur.

Başlangıçta yalnızca belediyelere hizmet vermesi ve sınırlı sermayesi nedeniyle artan ihtiyaçları karşılayamaması üzerine, kapsamının genişletilmesi gündeme gelmiş ve 1945 yılında “İller Bankası” adıyla yeniden yapılandırılmıştır. İl Özel İdareleri ve köyleri de kapsayan bu yeni yapıyla birlikte, kalkınma ve altyapı hizmetlerinde daha etkin hâle gelmiştir. 2011 yılında çıkarılan 6107 sayılı Kanun’la “İller Bankası A.Ş.” adını alan kurum, özel hukuk hükümlerine tabi, özel bütçeli bir kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

İLBANK’ın Türkiye Geneline Kentsel Dönüşüm Projeleri

İLBANK bünyesinde 2002 yılından günümüze 27 adet kentsel dönüşüm işi yapılmış olup söz konusu işlerin güncel maliyeti 2.514.564.366 TL’dir.

Gemlik (Bursa) Belediyesi Cihatlı Mah.

9.6. Örneklerle Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

İstanbul’da Kentsel Dönüşüm

Türkiye’nin en büyük metropolü olan İstanbul, olası Marmara depremi riski nedeniyle kentsel dönüşüm politikalarının merkezinde yer almaktadır.

- ✦ **923 bin** bağımsız birim dönüştürülmüş,
- ✦ **208 bin 915** bağımsız birimin dönüşüm süreci devam etmektedir.
- ✦ 2012’den bugüne toplamda **1 milyon 17 bin 83 bağımsız birim**, dönüşüm kapsamına alınmıştır.
- ✦ **9,74 milyar TL** kira yardımı ve
- ✦ **22,5 milyar TL** proje yatırımı sağlanmıştır.

İstanbul'da Dönüşümü Yürütülen Bağımsız Bölüm Sayıları

	Proje Aşamasında 13.354 Bağımsız Bölüm	Projelendirme Başlatılacak 4.478 Bağımsız Bölüm	Yapımına Başlanacak 2.435 Bağımsız Bölüm	Yapımı Devam Eden 30.624 Bağımsız Bölüm	Genel Toplam 50.891 Bağımsız Bölüm
Ataşehir	428	175		1563	2166
Bağcılar	438	797		1444	2679
Bahçelievler	2660				2660
Beykoz	1680				1680
Beylikdüzü	1652				1652
Esenler				4517	4517
Eyüpsultan				657	657
Fatih	310		176		486
Gaziosmanpaşa	341			2525	2866
Güngören				2631	2631
Kadıköy				11849	11849
Kağıthane	177	96		300	573
Kartal				328	328
Küçükçekmece	254	1679	346	150	2429
Maltepe		195		453	648
Pendik	2741	270		2028	5039
Sancaktepe		127			127
Sultangazi	612	298			910
Tuzla				263	263
Ümraniye	1873	746	934	779	4332
Üsküdar	188	95	979	613	1875
Zeytinburnu				524	524

İstanbul'da Yapımı Tamamlanan Kentsel Dönüşüm Bölgeleri

Bağcılar

Esenler

Gaziosmanpaşa - Bağlarbaşı

Gaziosmanpaşa - Yıldıztabya

Güngören - Gençosman

Güngören - Tozkoparan

Kadıköy

Kartal

Kâğıthane

Üsküdar

Zeytinburnu - Kuran Sitesi

Zeytinburnu – Beşelsiz

Zeytinburnu - Sümer Mahallesi

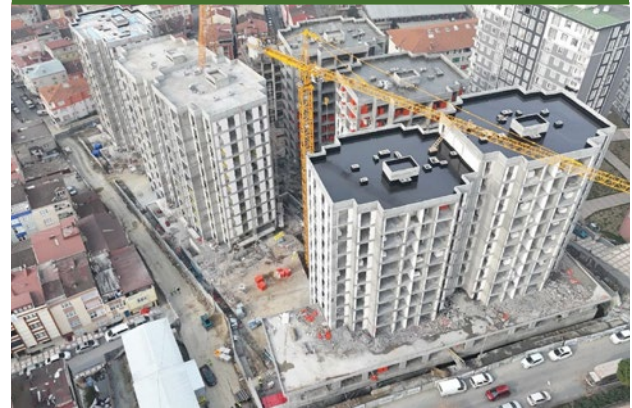

İstanbul'da Yapımı Devam Eden Kentsel Dönüşüm Bölgelerinden Bazıları

Ataşehir

Bağcılar

Beykoz

Beyoğlu

Okmeydanı 1. Etap 1. Kısım

Beyoğlu
Okmeydanı 1. Etap 2. Kısım

Esenler

Eyüpsultan

Gaziosmanpaşa

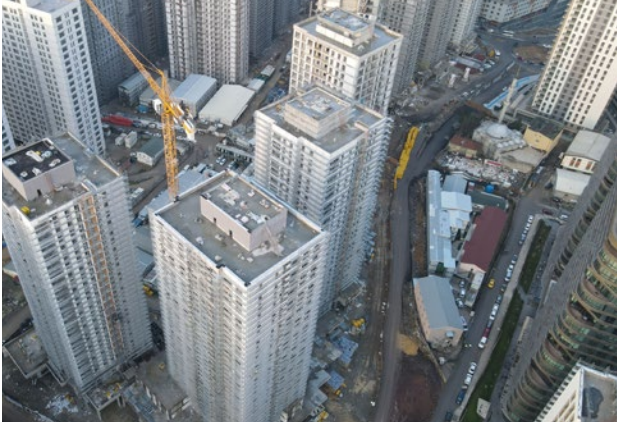
Güngören

Kadıköy

Kadıköy

Kâğıthane

Kartal

Küçükçekmece

Maltepe

Tuzla

Ümraniye

Üsküdar - Bulgurlu

Üsküdar - Kandilli

Pendik

Sultanbeyli

Üsküdar - Kirazlıtepe

Üsküdar - Mehmet Akif Ersoy (Çamlıca)

Zeytinburnu

“Yarısı Bizden” Projesi

İstanbul’da dönüşümü hızlandırmak amacıyla hayata geçirilen “Yarısı Bizden” projesi, vatandaşların devlet destekli olarak evlerini yenileyebilmelerine olanak tanımaktadır.

- ✦ Konut başına toplam **1 milyon 875 bin TL** destek verilmektedir:
- ✦ **875 bin TL** hibe,
- ✦ **875 bin TL** kredi,
- ✦ **125 bin TL** tahliye desteği sağlanmıştır.

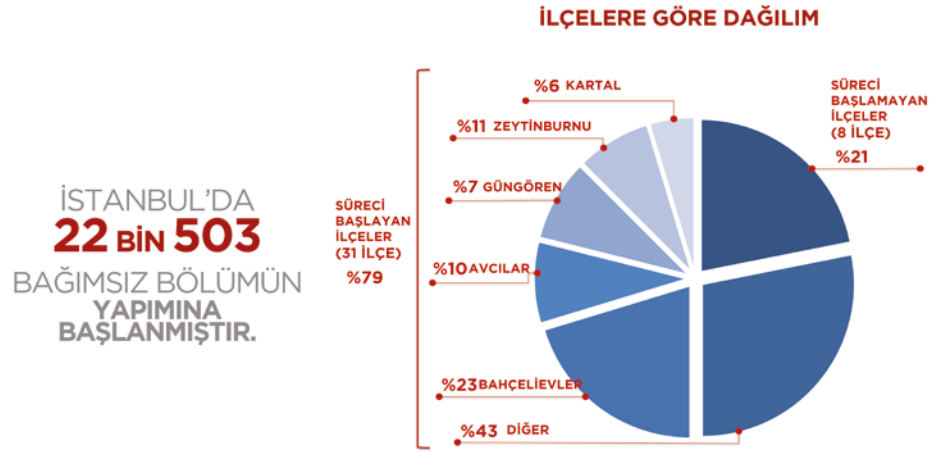

₺875
bin
HİBE

₺875
bin
KREDİ

₺125
bin
TAHLİYE
DESTEĞİ

- ✱ **22 bin 503** bağımsız birimin yapımına başlanmıştır.
- ✱ İstanbul'un 31 ilçesinde süreç başlamış olup, bu ilçeler toplamın yüzde 79'una tekabül etmektedir.

Anadolu'da Yapımı Tamamlanan/Tamamlanacak Kentsel Dönüşüm Bölgeleri

Adana - Yüreğir

Adana'nın Yüreğir İlçesi, Şehit Erkut Akbay Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 10,4 hektarlık alanda 796 konut, 60 iş yeri ve 1 fırın projelendirme çalışmaları tamamlanmış olup; yapım çalışmaları devam etmektedir.

Ankara – Akyurt

Ankara'nın Akyurt İlçesi, Kizik Mahallesi Rezerv Alan Kentsel Dönüşüm Projesi

- Konut bağımsız birim : 6
- Ticaret bağımsız birim : 6
- Toplam inşaat alanı : 2557,38 m²

Ankara - Balâ

Ankara'nın Balâ İlçesi, Göztepe Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 2,52 hektarlık alanda projelendirme çalışmaları tamamlanmış olup; "Ankara İli, Bala İlçesi, Göztepe Mahallesi, Kentsel Dönüşüm Projesi" 142 adet konut ve 28 adet dükkân inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi işi yapım çalışmaları devam etmektedir.

Ankara - Çankaya

Ankara'nın Çankaya İlçesi, İleri Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 0,81 hektarlık rezerv yapı alanında 139 adet konut ve 8 adet dükkân yapım çalışmaları tamamlanmış olup, 133 adet konut ve 5 adet dükkân hak sahiplerine teslim edilmiştir.

Ankara - Dutluk

Ankara'nın Mamak İlçesi, Dutluk Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 64 hektarlık alanda (Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi 7. Etap) 548 konutun yapımı tamamlanmış olup, yapımı tamamlanan konutların 539 adedi düzenlenen kura programları ile hak sahiplerine teslim edilmiştir.

Ankara - Hacettepe (Koyunpazarı)

Ankara'nın Altındağ İlçesi, Hacettepe (Koyunpazarı) Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 1,5 hektarlık alanda Altındağ eski belediye binası alanı yer altı otoparkı ve meydan düzenleme projesi işinin projelendirme çalışmaları tamamlanmış olup; yapım çalışmaları devam etmektedir. 9 adet bağımsız birim üretilmiş olup fiziki ilerlemesi yüzde 92,15'tir.

Bayburt - Merkez – Gençosman Mah.

Bayburt'un Merkez İlçesi, Gençosman Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 7,58 hektarlık alanda 367 konut projelendirme çalışmaları tamamlanmış olup; yapım çalışmaları yüzde 95 seviyesindedir.

Bolu - Gerede

“Bolu’nun Gerede İlçesi, Demirciler Mahallesi rezerv yapı alanı 1. Etap 55 adet konut, 9 adet dükkân inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi işi” yapım faaliyetleri tamamlanmış olup, 55 adet konut bağımsız bölümün hak sahiplerine dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

“Bolu’nun Gerede İlçesi, Demirciler Mahallesi riskli alan 2. Etap 236 adet konut, 154 adet dükkân, 34 adet ofis inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi işi” yapım faaliyetleri devam etmekte olup, inşaat seviyesi yüzde 54’tür.

“Bolu’nun Gerede İlçesi, Demirciler Mahallesi riskli alan 3. Etap 445 adet konut, 102 adet dükkân inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi işi” yapım faaliyetleri devam etmekte olup, inşaat seviyesi yüzde 15’dır.

Düzce - Çilimli

Düzce'nin Çilimli İlçesi Ulucami Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 5,24 hektarlık alanda 77 konut inşaatı ve 135 adet ticari birimin yapım işi kapsamında TOKİ kontrolünde yapım işi ihalesi gerçekleşmiş, 05.05.2023 tarihinde yer teslimi yapılmıştır. Alanda yapım ve inşaat faaliyetleri devam etmektedir.

Erzincan - Demirkent

Erzincan'ın Merkez İlçesi, Demirkent Mahallesi riskli alan kentsel dönüşüm uygulaması 2. Etap 4 blok (3+1) 64 daire, 1 blok (2+1) 16 daire yapımı ve çevre düzenlemesi yapım işine ait 160 adet konut bulunmakta ve toplam inşaat alanı ise 23.899,34 m²'dir.

Erzincan - Tercan İlçesi Atatürk Mahallesi

Erzincan'ın Tercan İlçesi, Atatürk Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 4,49 hektarlık rezerv yapı alanında 2. etap projemizde 351 adet konut ve 5 adet dükkânlı ticaret yapım işi olup, 63 adet konut sahiplerine teslim edilmiştir.

Gümüşhane - Kelkit

Gümüşhane'nin Kelkit İlçesi, Bahçelievler (Merkez), Küçükcamı (Merkez) Mahalleleri riskli alanı

 Proje alanı : 7.08 hektar

 Hak sahibi sayısı : 929 kişi

 Mevcut durum : 170 adet yapı, 200 bağımsız bölüm

- ✦ İmalatları tamamlanan bağımsız bölümlerin 17 adedi hak sahiplerine verilmek üzere uzlaşma sağlanmış ve kalan 31 adet bağımsız bölüm Kelkit Belediye Başkanlığınca diğer etaplara kaynak sağlanmak üzere satışa sunulacaktır.
- ✦ Yapımı devam eden inşaat alanı : 4.142 m² (A blok), 3710 m² (B blok)
- ✦ Toplam inşaat alanı : 7.852 m²
- ✦ 1. Etap olarak belirlenen alanda toplam 2 blokta 48 bağımsız bölümün yapım çalışmaları devam etmektedir.
- ✦ Alan genelinde toplam 400 adet bağımsız bölüm üretilmektedir.

Kütahya - Parmakören

Kütahya'nın Merkez İlçesi, Parmakören Mahallesi kentsel dönüşüm yapım işi.

 B+Z+2 kat, B+Z+3 kat

 245 adet Konut, 58 adet dükkân.

 Toplam inşaat alanı: 28.082,34 m²

Kütahya - Pazarlar

Kütahya'nın Pazarlar İlçesi Kentsel Dönüşüm Projesi

B+Z+2 kat, B+Z+3 kat

245 adet konut, 58 adet dükkân.

Toplam inşaat alanı: 28.082,34 m²

Mardin - Yeşilli

Mardin'in Yeşilli İlçesi, Kentsel Dönüşüm Projesi

2B+Z+2 kat

Han: 2B+Z+4

60 konut ve 61 dükkân, 21 odalı oteli içeren ticari han

Toplam inşaat alanı 37.053 m²'dir.

Ordu - Altınordu

Ordu İli, Altınordu İlçesi, Merkez Mahallesi Riskli Alan Kentsel Dönüşüm Projesi

	Toplam bağımsız birim	: 166
	Konut bağımsız birim	: 116 + 2KD
	Ticaret birimi	: 48
	Tasarlanan açık otopark	: 210
	Toplam inşaat alanı	: 36.004,75 m ²

Sivas - Demircilerardı

Sivas'ın Merkez İlçesi, Demircilerardı Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 8,14 hektarlık alandaki (eski sanayi sitesi) 1. Etap uygulama alanında 191 adet ticaret bağımsız birimin yapımı tamamlanmış olup, yapımı tamamlanan ticaretlerin 82 adedi hak sahiplerine teslim edilmiştir. 2. Etap uygulama alanında projelendirme çalışmaları devam etmektedir.

Şanlıurfa - Yenişehir

Şanlıurfa'nın Haliliye İlçesi, Yenişehir Mahallesi sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 4 hektarlık alanda “Şanlıurfa İli, Merkez İlçesi, Yeşildirek Mahallesi Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Projesi 292 adet konut ve 26 adet dükkân inşaatı ile altyapı ve çevre düzenlemesi işi”nin yapımı tamamlanmış olup, 292 adet konutun Yeşildirek Mahallesi'ndeki hak sahiplerine dağıtımına ilişkin işlemler devam etmektedir.

İklim ve Afetlere Dayanıklı Şehirler Projesi

Günümüzde şehirlerin sadece depreme değil aynı zamanda iklim değişikliğine de dayanıklı olması zorunluluktur. Bu yaklaşımla hayata geçirilen “İklim ve Afetlere Dayanıklı Şehirler Projesi”, riskli yapıların finansal destekle dönüşümünü hedeflemektedir.

İstanbul, İzmir, Manisa, Kahramanmaraş, Tekirdağ illerini kapsamaktadır.

Kadın hane reisleri, şehit-gazi aileleri, engelliler, emekliler ve düşük/orta gelirli gruplar önceliklidir.

- ✿ Kredi oranı yüzde 0,69,
 - ✿ En fazla 2,5 milyon TL destek,
 - ✿ Toplam kredi hacmi: 330,5 milyon avro
- 180 ay vade

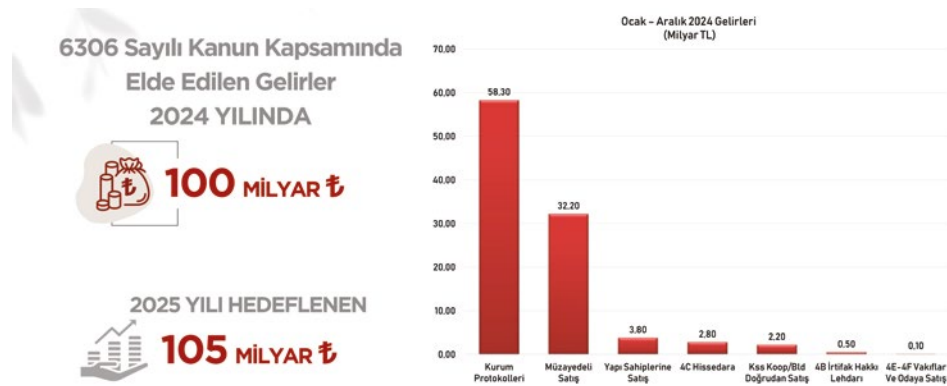
- ✿ 103 hak sahibi faydalanmış,
- ✿ 30 proje değerlendirmede,
- ✿ 7 proje onaylanmıştır.

Toplam kredi tutarı 185 milyon TL

Kaynaklar ve Harcama Kalemleri

Kentsel dönüşüm projeleri sadece bir yapı üretim süreci değil, aynı zamanda güçlü bir finansal altyapıyı da gerektirmektedir. Bu doğrultuda elde edilen gelir ve yapılan harcamalar aşağıdaki gibidir:

- ❖ 2024 yılı geliri: 100 milyar TL
- ❖ 2025 hedefi: 105 milyar TL
- ❖ 2012–2024 toplam harcama: 112,3 milyar TL
- ❖ 53 milyar TL proje uygulamaları,
- ❖ 18,8 milyar TL Yerinde Dönüşüm,
- ❖ Kalan tutar: kira yardımı, kamulaştırma, Yarıyı Bizden Projesi
- ❖ Sadece 2024 yılı harcaması: 60,9 milyar TL

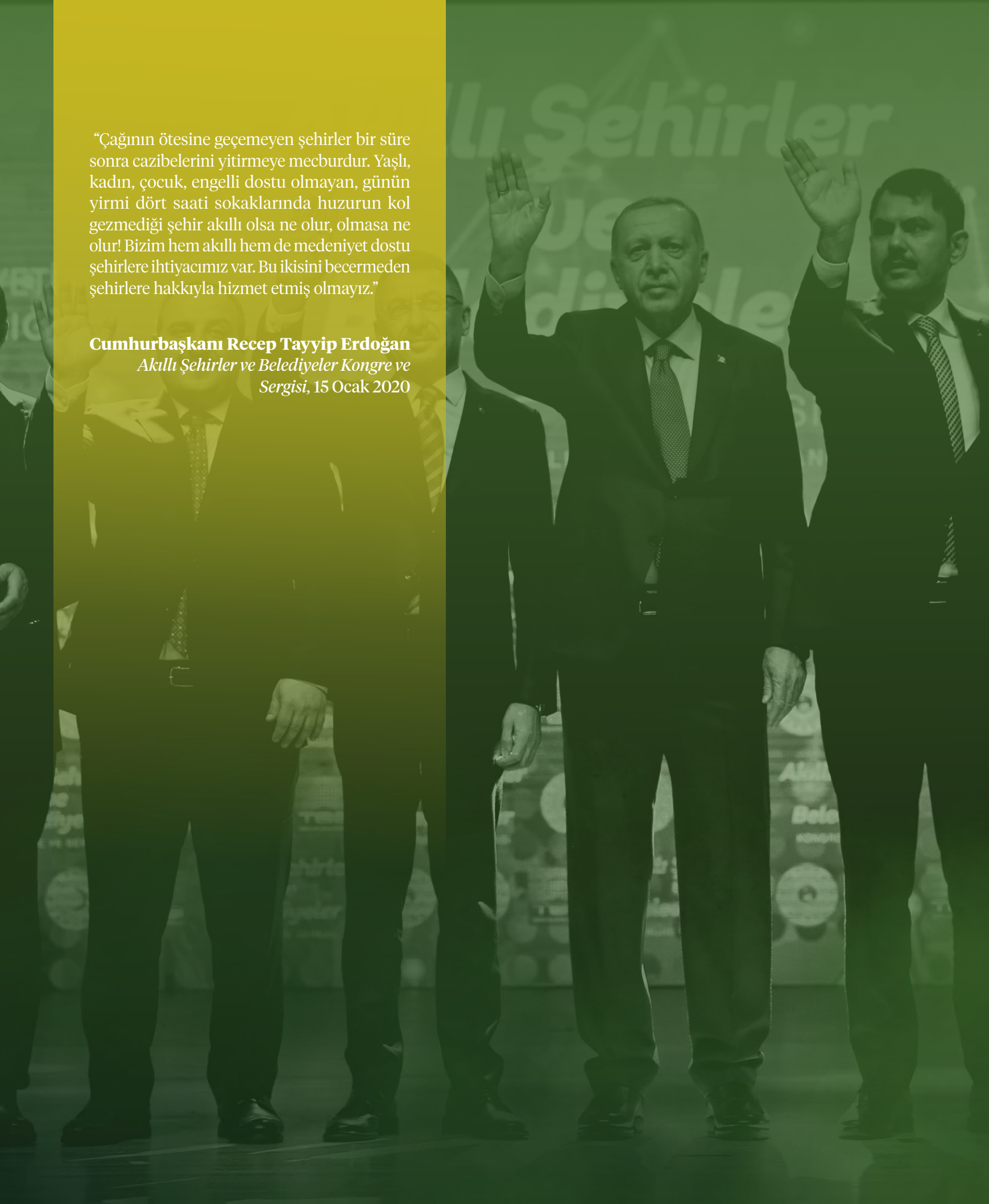
Kentsel dönüşüm, Türkiye'nin afetlere hazırlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir şehirler hedefinin temel taşıdır. 6 Şubat Depremleriyle birlikte daha da hız kazanan bu seferberlik, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde kararlılıkla sürdürülmektedir.

“Çağının ötesine geçemeyen şehirler bir süre sonra cazibelerini yitirmeye mecburdur. Yaşlı, kadın, çocuk, engelli dostu olmayan, günün yirmi dört saati sokaklarında huzurun kol gezmediği şehir akıllı olsa ne olur, olmasa ne olur! Bizim hem akıllı hem de medeniyet dostu şehirlere ihtiyacımız var. Bu ikisini becermeden şehirlere hakkıyla hizmet etmiş olmayız.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Akıllı Şehirler ve Belediyeler Kongre ve Sergisi, 15 Ocak 2020

10. Bölüm

Akıllı Şehirler

10.1. Akıllı Şehir Hakkında Bilgi

Küresel ekonominin rekabetçi ortamında şehirler, hem ekonomik olarak güçlü kalabilmek hem de vatandaşlarının yaşam kalitesini sürdürülebilir şekilde artırabilmek için teknoloji ve yenilikçi yöntemlere yönelmiştir. Ancak bu teknolojilerin beraberinde getirdiği karmaşıklık ve hızlı değişim, geleneksel yöntemlerle çalışan paydaşları zorlamakta, bütünleşik ve sistematik şehir çözümlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada Akıllı Şehir yaklaşımı, paydaş iş birliğiyle geliştirilen, veri ve uzmanlığa dayalı entegre sistemler sayesinde geleceğe yönelik öngörüler sunarak sorunları proaktif şekilde çözmeyi hedeflemektedir.

Akıllı Şehirlerin Temel Amaçları:

Şehrin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını tüm altyapı ve sistemlerde öncelik hâline getirmek,

Fiziksel, sosyal ve dijital planlamayı uyumlu şekilde yürütmek,

Karşılaşılan zorlukları sistematik, çevik ve sürdürülebilir bir bakış açısıyla çözmek,

Kurumlar arası iş birliğini güçlendirerek entegre hizmetler ve yenilikçi çözümler üretmektir.

Akıllı Şehirler, statik bir model sunmaz; aksine hedefi, teknoloji ve verinin yenilikçi kullanımıyla organizasyonel dönüşümü birleştirerek şehirleri daha verimli, etkili ve sürdürülebilir hâle getirmektir.

Geleneksel şehir yönetimleri, genellikle birbirleriyle uyumsuz çalışan dikey yapılanmalara dayanmaktadır. Bu durum, vatandaşların ve işletmelerin her bir kurumla ayrı ayrı iletişime geçmesini gerektirirken, kesintisiz ve entegre hizmet almalarını engellemektedir. Ayrıca veri ve uzmanlık bu yapılar içinde sıkışıp kalmakta, şehir genelinde iş birliği ve yenilik potansiyelini sınırlandırmaktadır. Akıllı Şehir yaklaşımı, bu engelleri aşarak verinin etkin kullanımıyla daha dinamik ve uyumlu bir yönetim modeli sunmaktadır.

Son yıllarda hem Türkiye’de hem de dünyada Akıllı Şehir uygulamaları hız kazanmıştır. Bu yaklaşım, daha yaşanabilir, çevreci ve insan odaklı kentler inşa etme hedefiyle öne çıkmaktadır. Akıllı Şehir kavramının tek bir tanımı olmamakla birlikte, 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı’nda şu şekilde ifade edilmiştir:

“Paydaş iş birliğiyle hayata geçirilen, yenilikçi teknolojiler ve veriye dayalı analizler kullanarak geleceğin sorunlarını öngören, sürdürülebilir ve yaşam kalitesini artıran şehirler.”

Bu doğrultuda Akıllı Şehirler, yalnızca teknolojik altyapıyı geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal refahı ve kentsel dönüşümü destekleyen bütüncül bir vizyon sunar.

10.2. Akıllı Şehir Bileşenleri

Akıllı Şehir Yönetimi

✦ Yönetişim:

Akıllı Şehirler kapsamında, tüm paydaşlar arasında uyumlu bir liderlik yapısı oluşturmak, süreçleri verimli hâle getirmek ve uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için gerekli yönetim mekanizmalarının geliştirilmesini içeren çalışmalardır.

✦ Strateji Yönetimi:

Akıllı Şehir vizyonunu hayata geçirmek üzere stratejik planların hazırlanması, bu planların şehir için bir yol haritasına dönüştürülmesi ve uygulama süreçlerinin bu doğrultuda yönetilmesine yönelik faaliyetlerdir.

✦ Politika Yönetimi:

Akıllı Şehir uygulamalarını yönlendiren temel ilke ve politikaların belirlenmesi, bu politikaların hayata geçirilmesi ve süreçlerin bu çerçevede yürütülmesini kapsayan çalışmalardır.

✦ Bütünleşik Hizmet Yönetimi:

Akıllı Şehir çözümlerinin uygulandığı kentsel hizmetlerin, birbirleriyle entegre ve uyumlu bir şekilde, çoklu kanallar üzerinden sunulmasını ve bu hizmetlerin kalitesinin sürekli iyileştirilmesini hedefleyen faaliyetlerdir.

✦ İş Süreç Yönetimi:

Akıllı Şehir hizmetlerinin sunumunda, teknoloji ve hizmet katmanları arasındaki iş akışlarının etkin bir şekilde planlanması, yönetilmesi ve optimize edilmesine yönelik çalışmalardır.

Bu düzenlemeler, şehirlerin daha verimli, uyumlu ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır.

Akıllı Şehir Uygulamaları

✿ Akıllı Çevre:

Akıllı Çevre, dijital teknolojilerin desteğiyle doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını, yeşil alanların ve su kaynaklarının etkin şekilde yönetilmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda; temiz enerji kaynakları, çevre dostu kaynak kullanımı, akıllı elektrik ağları, yerel enerji şebekeleri, dijital ölçüm cihazları, hava kalitesi izleme sistemleri, ekolojik binalar, sürdürülebilir kent tasarımı, enerji tasarruflu aydınlatma sistemleri, atık yönetimi ve su drenaj sistemleri gibi unsurlar yer almaktadır.

✿ Akıllı Güvenlik:

Akıllı Güvenlik, şehirlerdeki olası tehditlere karşı vatandaşların korunmasını, kriz yönetiminin sağlanmasını ve güvenlik önlemlerinin etkinliğinin artırılmasını hedefleyen teknoloji tabanlı sistemlerin bütünüdür.

✿ Akıllı İnsan:

Bilgiye açık, yenilikçi, öğrenmeye hevesli, dijital araçları yaşamına entegre eden ve toplumsal gelişimin merkezinde yer alan bireyleri ifade etmektedir. Bu kavram; eğitim, sağlık, kültür, sanat, spor ve sosyal hizmetler gibi temel unsurları içermektedir.

✿ Akıllı Yapılar:

Şehirdeki konut ve diğer binaların; güvenlik, enerji verimliliği, ısıtma-soğutma sistemleri ve yaşam konforu gibi ihtiyaçlara teknolojik çözümler sunarak yaşam kalitesini yükselten sistemler bütünüdür.

✿ Akıllı Ekonomi:

Şehirlerin ekonomik faaliyetlerinin, yenilikçi endüstriler ve dijital dönüşümle uyumlu şekilde yönetilmesi ve geliştirilmesidir.

✿ Akıllı Mekân Yönetimi:

Şehirlerin doğal afetlere (deprem, sel, heyelan vb.) karşı dirençli olmasını, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamayı ve planlı kentleşmeyi hedefleyen bir yönetim yaklaşımıdır.

✿ Akıllı Sağlık:

Bireylerin sağlık bilincini artıran, sağlık hizmetlerini iyileştiren, veri analiziyle akıllı karar destek sistemleri sunan dijital sağlık uygulamaları ve hizmetleridir.

✿ Akıllı Yönetişim:

Kamu yönetiminde şeffaflık, katılımcılık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle daha hızlı ve etkin karar almayı sağlayan modern yönetim modelidir.

✿ Bilgi Teknolojileri:

Veri (ses, metin, görüntü vb.) üretimi, işlenmesi, depolanması ve paylaşımını teknolojiyle destekleyen sistemlerdir. Akıllı Şehirlerde enerji, ulaşım ve altyapı gibi birçok alanda kullanılmaktadır.

✿ Akıllı Ulaşım:

Dijital teknolojilerle entegre, güvenli ve sürdürülebilir ulaşım çözümlerini içeren sistemlerdir. Toplu taşıma, bisiklet, yaya yolları ve akıllı trafik yönetimi gibi unsurları kapsamaktadır.

✿ Akıllı Enerji:

Yüksek verimlilik, yenilenebilir enerji kullanımı ve akıllı şebekelerle enerji tasarrufu sağlayan entegre enerji yönetimidir.

✿ İletişim Teknolojileri:

Veri aktarımını sağlayan altyapı, donanım ve standartların bütünüdür. Akıllı Şehir uygulamalarında enerji, ulaşım ve yönetim sistemlerine destek sağlamaktadır.

✿ Bilgi Güvenliği:

Verinin gizliliğini, bütünlüğünü ve erişilebilirliğini korumak için risk yönetimi ve siber güvenlik önlemlerini içeren sistemlerdir.

✿ Akıllı Altyapı:

Sensörler ve veri analitiği ile çevresel değişikliklere uyum sağlayan, kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt veren ve kamusal fayda sağlayan sistemlerdir.

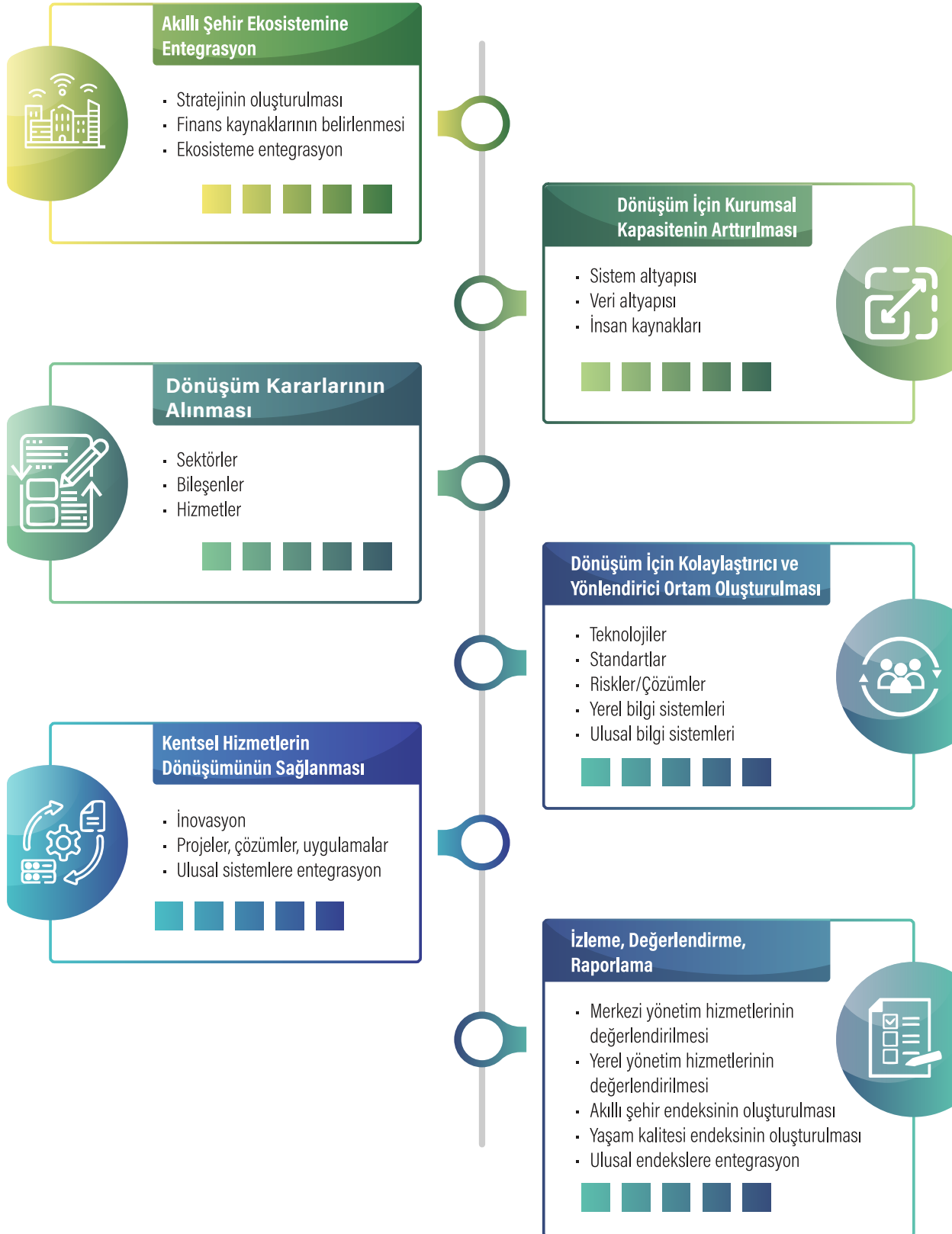
✿ Afet ve Acil Durum Yönetimi:

Afet öncesi hazırlık, anında müdahale ve sonrasında iyileştirme süreçlerini kapsayan, veri analiziyle desteklenen akıllı sistemlerdir.

✿ Coğrafi Bilgi Sistemi:

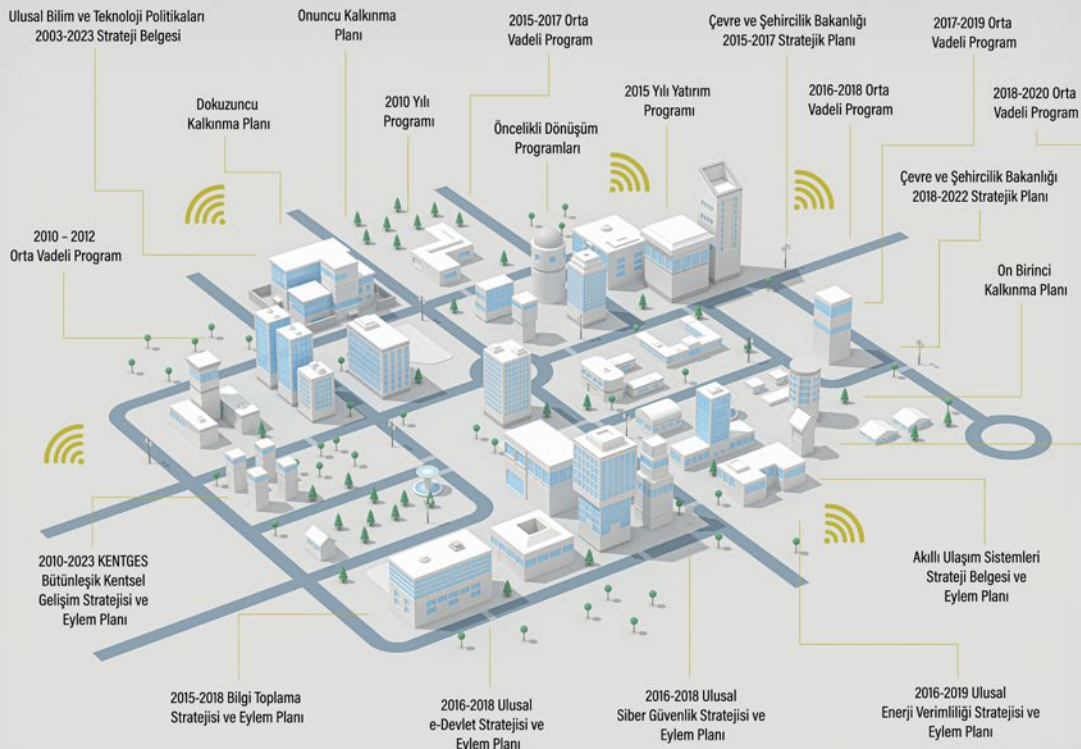
Mekânsal verilerin toplanması, işlenmesi, analizi ve görselleştirilmesi için kullanılan yazılım, donanım ve insan kaynağından oluşan entegre bir sistemdir.

10.3. Akıllı Şehir Dönüşümü Yol Haritası

10.4. Türkiye’nin Akıllı Şehir Yolculuğu

Türkiye’de Akıllı Şehirlerle ilgili ilk politika, Akıllı Şehir bileşenlerinden biri olan Akıllı Ulaşım alanında hazırlanmış ve 2003-2023 Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları Strateji Belgesi’nde yer almıştır. Bu belgede, “Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesi” hedefi doğrultusunda, “Çağdaş ve Güvenli Ulaşım Sistemleri Geliştirme Yeteneği Kazanma” politikası kapsamında iki önemli eylem öne çıkmaktadır: “Akıllı araçlar ve akıllı yol sistemleri geliştirilmesi” ile “Ulaşım ve turizm altyapıları için yangın ve güvenlik sistemlerinin iyileştirilmesi.” 2009 yılında ise, 2010-2012 Orta Vadeli Program’da kentsel yaşam kalitesinin artırılması, ekonomik ve sosyal yapının güçlendirilmesi ve mekânsal planlama sisteminin yeniden yapılandırılması şehirlerin temel ihtiyaçları olarak tanımlanmış ve bu doğrultuda bir “Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanması öngörülmüştür. Aynı şekilde Dokuzuncu Kalkınma Planı’nın 2010 Yılı Programı’nda da “Kentlerde Yaşam Standartlarının Yükseltilmesi ve Sürdürülebilir Gelişimin Sağlanması” öncelikli politika olarak belirlenmiş ve “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Eylem Planı”nın oluşturulması hedeflenmiştir. Bu politikaların bir sonucu olarak, 2010-2023 dönemini kapsayan KENTGES (Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı) hazırlanmıştır. KENTGES, kentleşme, yerleşim ve mekânsal planlamaya dair ilkeleri benimseyen ulusal düzeyde bir referans belgesi niteliği taşımakta ve Akıllı Şehirler alanında dikkate alınması gereken temel stratejilerden biri olarak öne çıkmaktadır. Akıllı Şehirler konusunda bütüncül ve üst düzey ilk politika ise Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) ile belirlenmiştir.

Planda Akıllı Şehirlere ilişkin:

- ✱ “İmalat Sanayinde Dönüşüm” için belirlenen “656 no’lu Kentleşme ve kentsel dönüşüm, imalat sanayi ile bütünleşik bir şekilde ele alınacaktır. Bu çerçevede akıllı bina, yapı malzemeleri, toplu taşıma araçları ve sinyalizasyon sistemleri gibi alanlarda üretim ve ihracat kapasitesi artırılacaktır.”,
- ✱ “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” için belirlenen 731 no’lu “Akıllı uygulamaların sağlık, ulaştırma, bina, enerji ile afet ve su yönetimi gibi alanlar başta olmak üzere kullanımı yaygınlaştırılacaktır. Şehirlerin bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki altyapı, kapasite ve beceri düzeyleri artırılarak akıllı kentlere dönüşmesi desteklenecektir.”,
- ✱ “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” için belirlenen 900 no’lu “... Sürdürülebilir kalkınma anlayışının daha da ileriye taşınması için bu alandaki politikaların uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde ilgili kuruluşlar arasında iş birliği, koordinasyon ve veri paylaşımının geliştirilmesi ve özel sektör, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının rolünün artırılması önem kazanmaktadır.”,
- ✱ “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre” için belirlenen 964 no’lu “Kentsel dönüşüm projelerinde yenilikçi ve katma değer yaratan sektörleri, yaratıcı endüstriler ile yüksek teknoloji ve çevreye duyarlı üretimi destekleyen uygulamalara öncelik verilecektir.”,
- ✱ “Kentsel Altyapı” için belirlenen 987 no’lu “Kent içi ulaşımında trafik yönetimi ve toplu taşıma hizmetlerinde bilgi teknolojileri ve akıllı ulaşım sistemlerinden etkin bir şekilde faydalanılacaktır.” politikaları yer almıştır.

Onuncu Kalkınma Planı kapsamında çıkarılan Öncelikli Dönüşüm Programlarında da Akıllı Şehir ve Akıllı Şehir Bileşenlerini ilgilendiren politika ve eylemlere yer verilmiştir:

- ✱ 1.14. Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı kapsamında 5. Bileşen “Ulaşımında Enerji Verimliliğinin Artırılması” kapsamında “5.1: Ulaşımında toplu taşımanın, küçük motor hacimli, elektrikli ve hibrit araç kullanımının yaygınlaştırılması, uygun yerleşim yerlerinde akıllı bisiklet şebekeleri kurulması ve trafiğe kapalı yaya yolları oluşturulması” politikası ve “Eylem 24: Enerji verimliliği yüksek ve iklime duyarlı kentsel ulaşım stratejileri hazırlanacak ve uygulanacaktır.” ile “Eylem 27: Akıllı Sinyalizasyon Sistemleri yaygınlaştırılacaktır.” eylemleri tanımlanmıştır.

- ✱ 1.23. Yerelde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı kapsamında 2. Bileşen “Yerelde Kapasite, Yönetişim ve Katılımcılığın Geliştirilmesi” kapsamında “2.2: Başta mahallî idareler olmak üzere yerel katmandaki kurumların teknolojik altyapılarının geliştirilmesi, hizmetlerde hız ve kalitenin artırılması” politikası ve “Eylem 24: Büyükşehir belediyelerinin akıllı kent uygulamalarına yönelik fizibilite çalışmaları desteklenecektir” eylemi tanımlanmıştır.
- ✱ 1.24. Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumunu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı kapsamında ise 2. Bileşen “Kentsel Dönüşümde Yerli ve Yenilikçi Üretimin Teşvik Edilmesi” kapsamında 2. Bileşen “İleri malzemelerin, akıllı bina teknolojilerinin, dayanıklılığı geliştiren uygulama araçlarının ve yüksek teknik özelliklere sahip inşaat makinelerinin yurt içinde geliştirilmesinin ve üretilmesinin teşvik edilmesi” politikası tanımlanmıştır.

2015-2017 Orta Vadeli Program'da şehirlere ilişkin “101-Kentsel dönüşümde katma değer yaratan sektörlerin, yaratıcı endüstrilerin, yüksek teknoloji, çevreye duyarlı yenilikçi üretimin ve enerji verimliliğinin desteklenmesine önem verilecektir.” politikası belirlenmiştir.

Akabinde 2016-2018 Orta Vadeli Program'da “110. Kentleşme ve kentsel dönüşümde katma değer yaratan sektörlerin, yaratıcı endüstrilerin, yüksek teknoloji, çevreye duyarlı yenilikçi üretimin ve enerji verimliliğinin desteklenmesine önem verilecektir.” politikası tanımlanmıştır.

2017-2019 Orta Vadeli Program'da da benzer şekilde “76. Sanayide özel sektör öncülüğünde, dışa açık, rekabetçi, yenilikçi, yüksek katma değer yaratan, arge tabanlı ve çevreye duyarlı bir üretim yapısına dönüşüm hızlandırılacaktır. Bunun için nitelikli istihdam altyapısı oluşturulacak, girişimcilik kapasitesi güçlendirilecek, ticarileşme ve markalaşma süreçlerinin işlerliği artırılacak, sağlık endüstrilerinin, kentleşme ve kentsel dönüşümde katma değer yaratan sektörlerin desteklenmesine önem verilecektir.” politikası yer almaktadır.

2018-2020 Orta Vadeli Program'da ise “Kentsel dönüşüm, yerli imalat sanayi için yenilikçi ürünlerin üretilmesi yönünde değerlendirilecektir.” ve “Bilgi ve iletişim teknolojileri destekli akıllı uygulamalara (akıllı ulaşım sistemleri, binalar, kent ve enerji altyapıları gibi) geçiş hızlandırılacaktır.” politikaları tanımlanmıştır.

Akıllı Şehir kavramının ve bu alandaki politikaların üst düzey planlama belgelerinde yer almasıyla birlikte, 2015 Yılı Yatırım Programı'na “Akıllı Kentler Stratejisi ve Fizibilite Etüdü Projesi” dâhil edilmiştir. Bu projenin sorumlu kurumu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak belirlenmiştir. Bakanlığın 2015-2017 Stratejik Planı'nda, Türkiye'nin 2023 çevre ve şehirleşme vizyonu şu şekilde ifade edilmiştir: “Doğal, tarihî ve kültürel değerleri koruyan, sürdürülebilir kalkınmayı teknoloji ve yeniliklerle destekleyen, rekabet gücü yüksek, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltan ve yaşam standartları yükselen bir ülke olmak.”

Bu vizyon doğrultusunda, bilgi teknolojileri ve mekânsal veri altyapısı konuları Bakanlığın yetki ve sorumlulukları arasında tanımlanmıştır. 2018-2022 dönemini kapsayan Stratejik Plan'da ise bu hedef, "Amaç 4: Akıllı Şehirler ve Ulusal Coğrafi Bilgi Hizmetleri" başlığı altında yer almış ve Bakanlığın bu alandaki çalışmalarına yön veren bir stratejik öncelik hâline gelmiştir.

Onuncu Kalkınma Planı'nın etkisiyle, çeşitli sektörel ve tematik strateji belgeleri ile kurumsal planlarda Akıllı Şehir ve bileşenlerine yönelik politikalar önemli bir yer bulmuştur. Bu kapsamda;

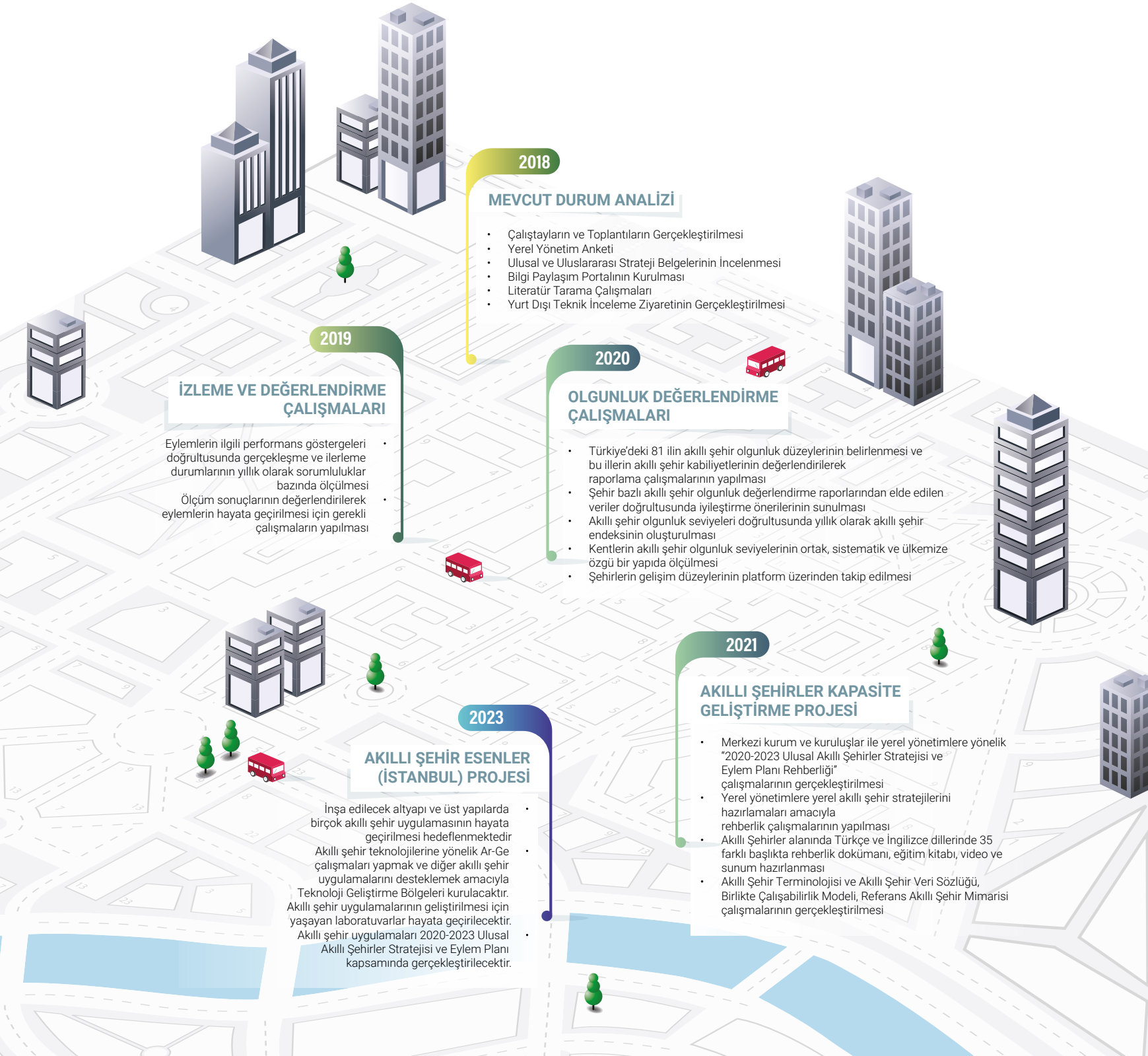
- ✦ 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ 2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ 2010-2023 KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ 2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı
- ✦ 2017-2023 Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
- ✦ Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve Eylem Planı gibi belgeler, Akıllı Şehirlerle ilgili tematik yaklaşımlara örnek teşkil etmektedir.

2019 yılında yayınlanan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) ile birlikte, Akıllı Şehir politikaları daha bütüncül ve öncelikli bir şekilde ele alınmıştır. Bu süreçte, Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı temel alınarak oluşturulan vizyon, "Türkiye'de hazırlanan Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı ile yerel yönetimlerin Akıllı Şehir olma yolundaki hedeflerine yön verilmektedir." şeklinde ifade edilmiştir.

Bununla birlikte doğrudan Akıllı Şehir alanını ilgilendiren politika ve tedbirler aşağıda belirtilmiştir:

- ✦ 683. Yerel yönetimlerin Akıllı Şehir stratejilerini ve izleyecekleri yol haritalarını hazırlamaları teşvik edilecek, Akıllı Şehir projelerinin ulusal katmanda önceliklendirilen alanlar ve kabiliyetler dikkate alınarak seçilmesi ve hayata geçirilmesi sağlanacak, Akıllı Şehir uygulamalarına yönelik yerli üretimin geliştirilmesi desteklenecektir.
- ✦ 683.1. Yerel yönetimlere Akıllı Şehir stratejilerini ve izleyecekleri yol haritalarını hazırlamalarına yönelik Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı esas alınarak rehberlik sağlanacaktır.
- ✦ 683.2. Akıllı Şehir projeleri, büyükşehir belediyeleri ve 51 il belediyesi öncelikli olmak üzere Akıllı Şehir olgunluk değerlendirmesi ve kaynak tahsis kısıtları göz önünde bulundurularak önceliklendirilecektir.

- 683.3. Akıllı Şehir uygulamalarında yerli teknoloji uygulamalarının desteklenmesinin yöntemleri analiz edilecek, ihale süreçlerinde esas alınacak yerli üretim oranı başta olmak üzere kriterler belirlenecektir.
- 683.4. Akıllı Şehir ekosistemi analiz edilerek girişimciler, sistem geliştiriciler, teknoloji sağlayıcılar gibi sektörün tüm paydaşları oluşturulacak dijital platformda buluşturulacaktır.

Türkiye’de Akıllı Şehirler alanında önemli bir kurumsal adım, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğüne bağlı Akıllı Şehirler ve Coğrafi Teknolojiler Dairesi Başkanlığının kurulmasıyla atılmıştır. Bu yapılanma, konunun politika sahipliği açısından resmiyet kazanmasını sağlamıştır.

Ülke genelinde ortak bir stratejik vizyon oluşturmak amacıyla, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı liderliğinde 10 Nisan 2018’de başlatılan 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı Projesi hayata geçirilmiştir. Paralel olarak, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Altyapısı’nın geliştirilmesine yönelik çalışmalar da sürdürülmektedir. Bu kapsamda şu alanlarda faaliyetler yürütülmektedir:

- ✦ Mevzuat ve yönetim düzenlemeleri
- ✦ Koordinasyon ve organizasyonel yapılanma
- ✦ Politika ve strateji belirleme çalışmaları
- ✦ Teknik altyapı ve teknoloji standartlarının oluşturulması
- ✦ Farkındalık artırma ve insan kaynağı geliştirme
- ✦ İzleme, değerlendirme ve raporlama sistemleri

Bakanlık, 2018 yılı başında aynı zamanda Coğrafi Bilgi Stratejisi ve Eylem Planı Projesi’ni de uygulamaya koymuştur. Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte, Yerel Yönetim Politikaları Kurulunun görev tanımına “Akıllı Şehircilikle ilgili araştırmalar yaparak strateji önerilerinde bulunmak” maddesi eklenmiş ve bu sayede konu Cumhurbaşkanlığı himayesinde üst düzey siyasi destek kazanmıştır.

Türkiye, 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Strateji ve Eylem Planı ile Akıllı Şehircilik alanında kapsamlı bir dönüşüm sürecini başlatmıştır. Bu plan, üç temel amaca hizmet etmektedir:

- ✦ Ulusal düzeyde bütünleşik bir yaklaşım geliştirerek kurumlar arası uyumu sağlamak,
- ✦ Politikalarla uyumlu yatırımları önceliklendirerek verimli kaynak kullanımını garanti altına almak,
- ✦ Yetkin ve üreten bir ekosistem oluşturarak projelerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak.

Strateji; paydaş ihtiyaçlarına duyarlı, geçmiş deneyimlerden beslenen, mevcut koşulları analiz eden, uluslararası iyi uygulamalarla uyumlu olmayı temellendirmiştir. Ana hedefleri; ulusal vizyon ve yol haritası oluşturmak, şeffaf yönetim ve izleme mekanizmaları kurmak, değişen koşullara esnek uyum sağlamak, şehirlerde akıllı dönüşüm olgunluğunu artırmaktır.

Stratejik Süreç; 10 aylık yoğun bir hazırlık döneminde tamamlanmıştır. 50'den fazla politika belgesi ve mevzuat analiz edilmiş, 15'ten fazla çalıştay ve odak grup toplantısı düzenlenmiş, 100'den fazla yerel yönetimle anket çalışmaları yapılmıştır. "Hayata Değer Katan Yaşanabilir ve Sürdürülebilir Şehirler" vizyonu çerçevesinde: 2 temel odak alanı, 4 stratejik amaç, 9 ölçülebilir hedef, 40 somut eylem planı belirlenmiştir.

Merkezi ve yerel yönetimler, özel sektör, STK'lar ve akademinin ortak katkılarıyla şekillenen bu strateji; Türkiye'nin ilk ulusal akıllı şehir planı ve dünyada dördüncü kapsamlı strateji belgesi niteliği taşımaktadır. Bu strateji, Türkiye'nin; sosyal gelişimine, ekonomik büyümesine, çevresel sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlayacaktır.

HAYATA DEĞER KATAN YAŞANABİLİR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER

1 Stratejik Amaç

Etkin Akıllı Şehir Ekosistemi Oluşturulacaktır.

Hedef 1.1 Akıllı Şehir Ekosistemi Yönetişim Mekanizması Oluşturulacaktır.

Hedef 1.2 Akıllı Şehirlere İletişim Bütüncül Mali Yönetim Sağlanacaktır.

2 Stratejik Amaç

Akıllı Şehre Dönüşümünde Kolaylaştırıcı ve Yönlendirici Ortam Oluşturulacaktır.

Hedef 3.1 Akıllı Şehir Mimarisi Oluşturulacaktır.

Hedef 3.2 Akıllı Şehir Teknoloji Üreticileri, Çözüm Sağlayıcıları ve Hizmet Sağlayıcıları Arasında İşbirliği ve Etkileşim Ortamı Oluşturulacaktır.

3 Stratejik Amaç

Akıllı Şehir Dönüşüm Kapasitesi Artırılacaktır

Hedef 2.1 Teknoloji Üreticileri, Çözüm Sağlayıcıları ve Hizmet Sağlayıcılarının Akıllı Şehir Dönüşüm Kapasitesi Artırılacaktır.

Hedef 2.2 Kent Sakinlerinin Akıllı Şehir Dönüşüm Kapasitesi Artırılacaktır.

4 Stratejik Amaç

Şehircilik Hizmetlerinde Akıllı Şehir Dönüşümü Sağlanacaktır

Hedef 4.1 Akıllı Şehir Çözümlerine Yönelik Paydaşların Katılımı Artırılacaktır.

Hedef 4.2 Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinin Kullanımı Yaygınlaştırılacaktır.

Hedef 4.3 Akıllı Şehir Bileşenlerinin Hizmet Bütünlüğünde Olgunluğu Artırılacaktır.

Yine hem küresel, ulusal ve yerel sorunlara çözüm hem de değer üretmek için akıllı şehir faaliyetlerine yön vermek üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı sorumluluğunda 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Yeni Nesil Akıllı Şehirler Vizyonu: 2024-2030 Stratejik Yol Haritası

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı liderliğinde hazırlanan 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı, küresel sorunlara yerel çözümler üretmek amacıyla kapsamlı bir dönüşüm programını ortaya koymaktadır. Önceki dönem deneyimleriyle şekillenen bu yeni strateji, şehirleri geleceğin zorluklarına hazırlarken üç temel hedefe odaklanmaktadır:

1. Dijital Dönüşüm ve Veri Yönetimi

- ✦ Büyük veri ve yapay zekâ analitikleriyle şehir verilerinin entegre yönetimi
- ✦ Akıllı karar destek sistemleriyle verimli kaynak kullanımı
- ✦ 276 somut uygulama adımıyla teknoloji entegrasyonu

2. Sürdürülebilir ve Dirençli Şehirler

- ✦ Yenilenebilir enerji sistemleri ve enerji verimli akıllı binalar
- ✦ Karbon ayak izini azaltan yeşil ulaşım çözümleri
- ✦ Akıllı su yönetimi ve kaçak önleme sistemleri
- ✦ Dijital atık takip ve optimize geri dönüşüm sistemleri

3. Katılımcı ve Kapsayıcı Yönetişim

- ✦ Vatandaş odaklı dijital hizmet platformları
- ✦ Şeffaf ve hesap verebilir yerel yönetim modelleri
- ✦ Toplumsal katılımı artıran dijital araçlar

“İleri toplum, ileri teknoloji, sürdürülebilir ve dirençli dünya” vizyonu ile 4 stratejik amaç altında 30 öncül eylem öngören, kamu-özel sektör-akademi iş birliklerinin yanı sıra Akıllı Şehir olgunluk endeksiyle ölçümlemede yenilikli stratejik yaklaşımlar içermektedir.

%40'a varan enerji verimliliği artışı, karbon salımında %30 azalma, su kayıplarında %50'ye varan tasarruf, vatandaş memnuniyetinde %60 artış gibi etki beklentilerine sahiptir.

Bu strateji, Türkiye'nin akıllı şehircilik alanında küresel rekabet gücünü artırırken, iklim değişikliğiyle mücadelede öncü bir model oluşturmayı hedeflemektedir. Yeni dönemde şehirlerimiz, sadece teknolojik altyapılarıyla değil, vatandaşların yaşam kalitesini merkeze alan yaklaşımıyla da dünyaya örnek teşkil edecektir.

Şehirlerdeki trafik sorunlarını azaltmak ve ulaşım altyapısını güçlendirmek amacıyla akıllı ulaşım sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması da amaçlanmaktadır. Akıllı trafik sinyalizasyon sistemleri sayesinde trafik akışı ve yoğunluk anlık olarak izlenip yönetilecek, toplu taşıma araçlarının entegrasyonunu kolaylaştıran mobil uygulamalar geliştirilecek ve alternatif ulaşım yöntemleri teşvik edilecektir. Bu adımlar sayesinde ulaşım daha verimli hâle gelecek, trafik sıkışıklığı ve çevre kirliliği gibi sorunlar en aza indirilecektir.

Bu kapsamlı strateji, Türkiye'nin 2030 vizyonu doğrultusunda şehirleri daha yaşanabilir, sürdürülebilir ve dirençli hâle getirmeyi hedeflemektedir. Akıllı teknolojilerle donatılmış şehirler, çevresel ve toplumsal faydalar sağlayarak gelecek nesillere daha kaliteli bir yaşam sunacaktır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından Akıllı Şehir alanında önemli çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda, Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı başta olmak üzere, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, Yeni Kentsel Gündem ve ISO 37120, ISO 37122, ISO 37123 gibi uluslararası standartlar dikkate alınmaktadır.

Türkiye'de Akıllı Şehir uygulamaları, strateji belgesinin hazırlanmasından önce de Bakanlık ve belediyeler tarafından hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Ancak ulusal düzeyde bir strateji oluşturularak standartlar belirlenmiş, böylece uyumsuz ve tekrarlayan projelerin önüne geçilerek kaynak israfı engellenmiştir. Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi standartları ile geleceğin şehirlerinin altyapısı güçlendirilmiş, geliştirilen uygulamalar yerel yönetimler, kamu kuruluşları ve vatandaşların hizmetine sunulmuştur.

10.5. Akıllı Şehir Proje ve Faaliyetleri

10.5.1. Ulusal Akıllı Şehir Açık Veri Platformu

Açık veri, herhangi bir telif hakkı, patent veya benzer kısıtlama olmadan herkesin ücretsiz ve özgürce, yasal, mali veya teknik engellerle karşılaşmadan erişebileceği ve kullanabileceği veri olarak tanımlanmaktadır. Bu tür verilerin temel özellikleri arasında erişilebilirlik, sınırsız kullanım, yeniden dağıtılabirlik ve işlenebilirlik yer almaktadır. Bir verinin açık veri sayılabilmesi için şu koşulları karşılaması gerekir:

- ✦ Ücretsiz ve kısıtlamasız erişim,
- ✦ Her zaman ve her yerden ulaşılabilirlik,
- ✦ İnsanlar tarafından anlaşılabilir ve makineler tarafından işlenebilir olma,
- ✦ Kullanıma uygun bir formatta sunulma.

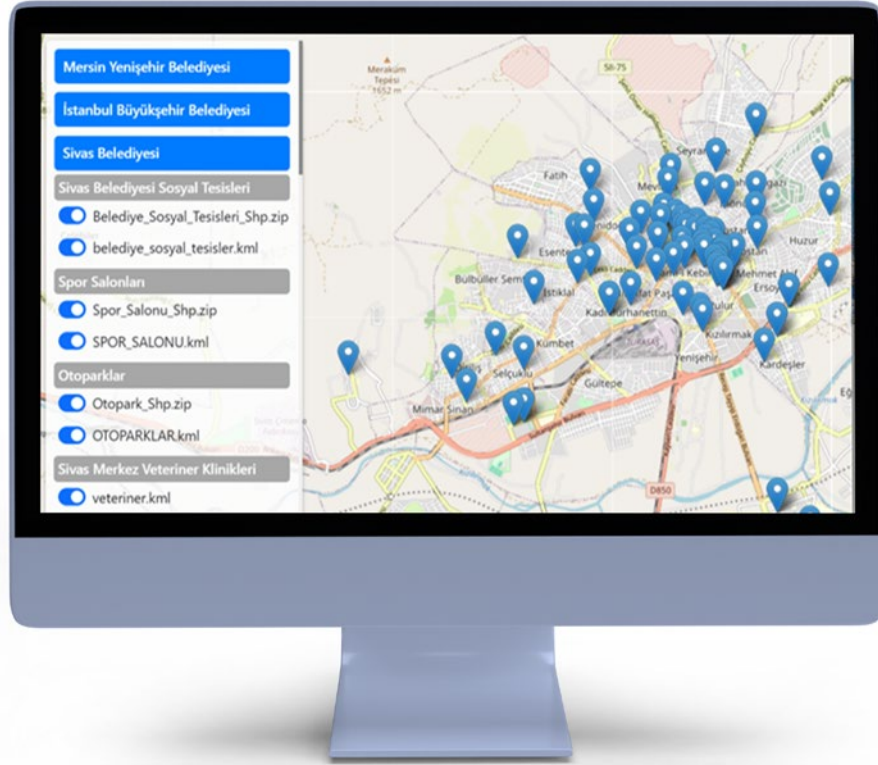
Ulusal Akıllı Şehirler Açık Veri Portalı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından belediyeler, bağlı kuruluşlar ve diğer paydaşların ürettiği verilerin paylaşıldığı bir platformdur. Platform, <https://ulasav.csb.gov.tr/> adresinden erişime açıktır. Yerel yönetimler, kullanıcı yetkileriyle kendi arayüzleri üzerinden veri yayınlatabilir veya platformu kendi sunucularına kurarak özel açık veri portalları oluşturabilmektedir.

Şu anda platformda 400'e yakın kullanıcı ve 114 kuruluş bulunmaktadır. Bilgi güvenliği, enerji, ulaşım, yönetim gibi 16 farklı kategoride 2.600'den fazla veri seti ve 9.200'ün üzerinde veri kaynağı mevcuttur. Bu platform, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) ve diğer yasal düzenlemelere uygun şekilde herkesin verilere erişimini sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu sayede kamu hizmetlerinde şeffaflık artırılmakta, vatandaşların verileri kullanarak araştırma yapması, analizler gerçekleştirmesi ve uygulamalar geliştirmesi teşvik edilmektedir. Böylece, hizmetlerin daha verimli hâle getirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

10.5.2. Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu

Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu, 49 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde “Bakanlık tarafından oluşturulan ve e-Devlet kapısına entegre edilen elektronik altyapı” olarak tanımlanmaktadır. Kararnamede yer alan hükme göre, Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisi’nde belirtilen kamu kurum ve kuruluşları, bu matristeki coğrafi verileri yetkilendirme çerçevesinde Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu üzerinden paylaşmaktadır. Böylece ulusal düzeyde coğrafi veri paylaşımının bu platform aracılığıyla yürütülmesi yasal bir zemin kazanmıştır.

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü, 2013 yılından bu yana farklı teknik altyapılarla Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu kapsamında şu uygulamaları hayata geçirmiştir:

- ✿ Harita Görüntüleyici: Coğrafi verilerin görselleştirilmesini sağlayan sistem,
- ✿ Metaveri Kayıt Uygulaması: Coğrafi verilerin tanımlayıcı bilgilerinin kaydedildiği modül,
- ✿ Servis Kontrol Uygulaması: Coğrafi veri servislerinin standartlara uygunluğunu denetleyen araç,

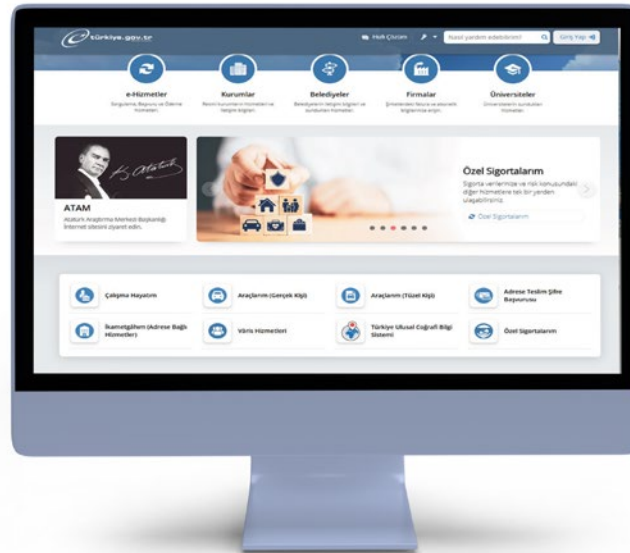
- ❖ Coğrafi Veri Talep Uygulaması: Kullanıcıların veri talebinde bulunmasını ve paylaşımını kolaylaştıran sistem,
- ❖ Coğrafi Veri Sözlüğü: Coğrafi veri standartları hakkında bilgi sağlayan kaynak.

24 Ağustos 2022 tarihli Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemi Kurulu Kararı'nın 8. maddesi uyarınca, "Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi Altyapısı'nın e-Devlet entegrasyonu kapsamında gelişmiş bir teknolojiyle yürütülmesi" kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda, Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü ile TÜRSAT arasında 20 Kasım 2023'te imzalanan sözleşmeyle başlatılan "Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) e-Devlet Entegrasyonu, İşletme ve Güncelleme Projesi" tamamlanmıştır.

Yeni Platformun Özellikleri

- ❖ Açık Kaynak Kodlu Altyapı: Yazılım, güncel teknolojilerle geliştirilmiş olup, kaynak kodları Bakanlığa teslim edilmiştir. Sürekli güncellenen yapı sayesinde kaynak kod teslimi devam etmektedir.
- ❖ Güvenli ve Ölçeklenebilir Donanım: Sistem, e-Devlet altyapısıyla uyumlu olarak TÜRSAT sunucularında barındırılmakta ve siber güvenlik önlemleriyle korunmaktadır.
- ❖ Entegre Erişim: Platform, <https://tucbs.gov.tr> adresinden hizmet vermekte olup, e-Devlet Kapısı (<https://www.turkiye.gov.tr>) üzerinden "Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu" aranarak da erişilebilmektedir.

Bu yeni platform, coğrafi veri standartlarının belirlenmesi, kurumlar tarafından veri girişlerinin yapılması ve kullanıcı taleplerinin karşılanması gibi süreçleri tek bir çatı altında toplayarak veri paylaşımını kolaylaştırmaktadır.

Platform, coğrafi veri yönetimini sistemli bir şekilde gerçekleştirmek üzere beş temel uygulama modülü sunmaktadır:

- ✦ **Coğrafi Veri Görüntüleme Modülü:** Kullanıcıların coğrafi verileri görselleştirebileceği ve analiz edebileceği haritalama arayüzü
- ✦ **Metaveri Yönetim Portalı:** Coğrafi verilerin tanımlayıcı bilgilerinin kaydedildiği ve yönetildiği sistem
- ✦ **Coğrafi Veri Talep Portalı:** Kurumlar arası veri paylaşım taleplerinin yönetildiği dijital platform
- ✦ **Coğrafi Veri Paylaşım Matrisi:** Kurumsal veri sorumluluklarının ve paylaşım yetkilerinin düzenlendiği yapı
- ✦ **Coğrafi Veri Sözlüğü Uygulaması:** Standart terimler ve tanımlar için referans kaynağı

Platform aynı zamanda kapsamlı bilgi kaynakları sunmakta olup, mevzuat, kurullar ve çalışma heyetleri, coğrafi veri üretimi ve paylaşımında uyulması gereken teknik kriterler, veri-metaveri, kullanıcıların platformdan etkin şekilde yararlanmasını sağlayacak öğrenme materyalleri gibi başlıklar altında organize edilmiştir.

Bu kapsamlı yapı, coğrafi veri ekosisteminin tüm paydaşlarına (kamu kurumları, yerel yönetimler, araştırmacılar ve vatandaşlar) uçtan uca bir hizmet sunmayı hedeflemektedir.

Ulusal Coğrafi Bilgi Platformu, çeşitli işlevsel modüller aracılığıyla coğrafi veri yönetimini sistemli bir şekilde gerçekleştirmektedir. Platformun Coğrafi Veri Görüntüleme Uygulaması, kamu kuruluşları tarafından sağlanan ve ulusal paylaşım matrisinde kayıtlı 630 farklı coğrafi veri servisinin yetki kontrollü erişimine olanak tanımaktadır. Vatandaşlar e-Devlet kimlik doğrulamasıyla sisteme giriş yaparak, kendileri için erişime açık olan veri katmanlarını görüntüleyebilmektedir.

Metaveri Yönetim Sistemi, kurumların coğrafi veri servislerini standartlara uygun şekilde kaydetmelerine ve yönetmelerine imkân vermektedir. Bu modül sayesinde veri künye bilgileri, paylaşım kuralları ve kalite bileşenleri sistematik olarak kayıt altına alınmakta olup, yalnızca yetkili kurum personeli tarafından e-Devlet giriş bilgileriyle erişilebilmektedir.

Platformun önemli bileşenlerinden biri olan Coğrafi Veri Talep Mekanizması, Resmî Gazete’de yayımlanmış 520 standart veri katmanının kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve vatandaşlarla güvenli şekilde paylaşımını sağlamaktadır. Paylaşım Matrisi Uygulaması ise bu veri katmanlarına ilişkin erişim koşullarının ve kullanım şartlarının kolayca görüntülenebilmesine olanak tanımaktadır.

Sistemde yer alan Coğrafi Veri Sözlüğü, Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi (TUCBS) standartları kapsamındaki tüm teknik terimlerin ve kavramların detaylı açıklamalarını içermekte olup, kullanıcıların standartları doğru şekilde anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Rehber Uygulaması aracılığıyla farklı uzmanlık seviyelerindeki kullanıcılar, temel dokümanlara ve coğrafi veri tema tanımlarına interaktif şekilde ulaşabilmektedir.

Platform, TUCBS Akademi bölümüyle kurumların entegrasyon süreçlerini hızlandırmak amacıyla doküman ve video destekli eğitim içerikleri sunmaktadır. Nisan 2025 itibarıyla 170 bin kullanıcıya hizmet veren sistem, e-Devlet altyapısıyla tam entegre şekilde çalışmakta ve coğrafi veri paylaşım süreçlerini tek bir merkezden güvenli, hızlı ve verimli şekilde yönetmektedir. Bu kapsamlı yapı, hem kamu kurumlarının hem de vatandaşların coğrafi verilere erişimini standartlaştırarak ulusal ölçekte veri yönetim kalitesini artırmayı hedeflemektedir.

10.5.3. Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirme ve Ulusal Akıllı Şehir Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçme Programı

Akıllı Şehir olgunluğunun ölçülmesi, kentsel gelişim süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu değerlendirmeler sayesinde şehirler mevcut durumlarını analiz edebilmekte, gelişim alanlarını belirleyebilmekte ve stratejik planlamalar yapabilmektedir. Olgunluk ölçümleri, kentsel kaynakların optimal kullanımını sağlamak ve gelişim sürecinin izlenebilirliğini artırmaktadır.

Ayrıca bu değerlendirmeler şehir yöneticilerine, paydaşlara ve vatandaşlara şeffaf bir performans göstergesi sunarak karar alma mekanizmalarına yol göstermektedir.

2020-2023 döneminde hazırlanan Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi kapsamında, 81 ilin bütüncül gelişimini sağlamak amacıyla Türkiye'ye özgü bir Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirme Modeli geliştirilmiştir. Bu model, 2020-2023 yılları arasında tüm illerde uygulanarak şehirlerin akıllı dönüşüm süreçleri değerlendirilmiştir. 2024-2030 Strateji Belgesi'nde ise bu çalışmaların sürdürülebilirliğini sağlamak üzere 26. eylem olarak yer almıştır.

Geliştirilen model, şehirlerin; teknolojik altyapı, kurumsal kapasite, insan kaynakları, fiziksel donanım gibi bileşenlerini kapsamlı şekilde analiz ederek akıllı şehir olgunluk seviyelerini belirlemektedir. Modelin temel amacı, şehirlerin standartlara uygun, verimli ve tutarlı bir dönüşüm süreci yürütmelerine rehberlik etmektir.

Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirmesi:

- ✦ Şehirlerin mevcut durum analizini sağlar.
- ✦ Stratejik planlama süreçlerine veri sunar.
- ✦ Kaynak dağılımında etkinliği artırır.
- ✦ Dönüşüm sürecinin başlatılmasını kolaylaştırır.
- ✦ Uluslararası ölçütlerle uyumlu altyapı sağlar.
- ✦ Düzenli iyileşme takibi yapılmasını mümkün kılar.

Dünyada Akıllı Şehir değerlendirmelerinde:

- ✦ ITU Akıllı Kent Modeli
- ✦ UNECE-ITU Göstergeleri
- ✦ Morgenstadt Çerçevesi
- ✦ AB Kent Sıralama Modeli
- ✦ ISO 37120 ve PAS 181 standartları gibi çeşitli metodolojiler kullanılmaktadır. Türkiye, bu küresel standartları göz önünde bulundurarak kendi ulusal koşullarına uygun, özgün bir model geliştirmiştir. Bu model sayesinde şehirlerimizin sürdürülebilirlik, verimlilik ve yaşam kalitesi açısından küresel rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

Akıllı Şehir dönüşümü, Türkiye'nin kentsel gelişim vizyonunun merkezinde yer almakta olup, geliştirilen olgunluk modeli bu sürecin sistematik ve verimli şekilde yönetilmesine katkı sağlamaktadır.

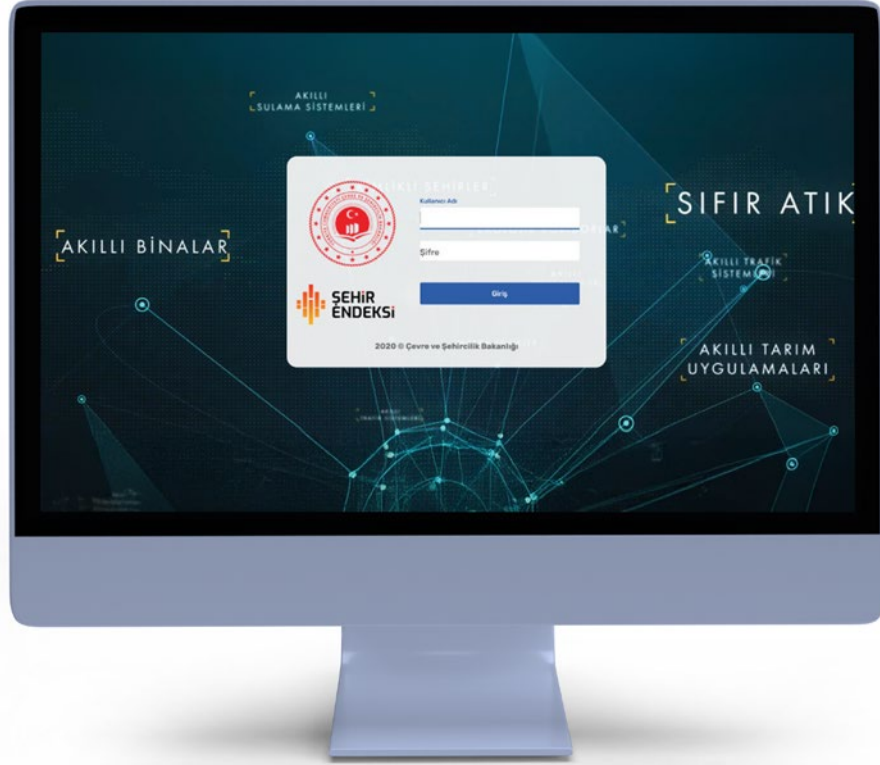
10.5.4. Akıllı Şehir Endeksi

Akıllı Şehir Olgunluk Değerlendirme Raporları, şehirlerin mevcut durumuna ilişkin verileri analiz ederek iyileştirme önerileri sunmaktadır. Bu kapsamda her yıl Akıllı Şehir Endeksi hazırlanmakta ve şehirlerin gelişim süreçleri değerlendirilmektedir.

Akıllı Şehir Endeksi çalışmasıyla şu hedeflere ulaşılmaktadır:

- ✦ Kurumsal Stratejik Planlar için yol gösterici Anahtar Performans Göstergeleri (KPI'lar) belirlenmektedir.
- ✦ Şehirlerin avantajlı ve dezavantajlı yönleri analiz edilerek gelişim alanları tespit edilmektedir.
- ✦ Yerel yönetimler, araştırmacılar, girişimciler ve endeks hazırlayan kuruluşlar için güvenilir ve doğru ölçümlenmiş veriler sağlanmaktadır.
- ✦ Tüm paydaşların ortak hedefler doğrultusunda hareket etmesi için ortak bir stratejik çerçeve oluşturulmaktadır.

Şehirlerin Akıllı Şehir dönüşüm süreçleri, yerel yönetimler tarafından Olgunluk Değerlendirme Sistemi (<https://sehirendeksi.gov.tr/>) üzerinden izlenebilmektedir.

10.5.5. Akıllı Şehirler Kentsel Yaşam Kalitesi Modeli ve Endeks Çalışmaları

“2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı” çerçevesinde, şehirlerin kendine has özellikleri ve vatandaşların ihtiyaçları dikkate alınarak kentsel yaşam standartlarını ölçmek ve izlemek amacıyla bir Kentsel Yaşam Kalitesi Modeli tasarlanmıştır.

Bu doğrultuda, Akıllı Şehirlerde yaşam kalitesinin belirli alanlar bazında hesaplanabilmesi için; istatistiksel ve coğrafi verilerin optimize edildiği, standartlaştırılmış kriterlere dayalı bir modelleme çalışması başlatılmıştır.

10.5.6. Akıllı Şehirler Kapasite Geliştirme ve Rehberlik Faaliyetleri

Ülkemizde Akıllı Şehir uygulamalarının yaygınlaştırılması ve başta belediyeler olmak üzere tüm paydaşların kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla kapsamlı rehberlik çalışmaları yürütülmektedir. Bu kapsamda:

Eğitim Dokümanları: Yerel yönetimlerin Akıllı Şehir uygulamalarını geliştirmelerine destek olmak üzere 29 farklı alanda Türkçe ve İngilizce hazırlanan eğitim kitapları, rehberler, video içerikleri ve sunumlar tüm belediyelerin kullanımına sunulmuştur.

Uygulama Rehberleri: 17 ana başlıkta Akıllı Şehir uygulama kılavuzları, 8 konuda teknoloji analiz raporları ve 7 farklı alanda teknik şartname taslakları hazırlanarak paylaşılmıştır.

Finansman Modeli: Yenilikçi finansman yöntemleri, maliyet optimizasyon stratejileri, kamu-özel iş birlikleri ve çoklu şehir projelerinin desteklenmesi amacıyla “Akıllı Şehir Finansman Raporu” oluşturulmuştur.

Yerel yönetimlerin Akıllı Şehir vizyonuna katkı sağlamak amacıyla Viyana, Moskova, Stockholm, Sidney ve Londra gibi öncü şehirlerin strateji ve yol haritaları incelenerek Türkçe’ye kazandırılmıştır. Bu çalışmalar: Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ile uyumlu, şehirlere özgü esnek planlamaların geliştirilmesine imkân tanımakta, politika bütünlüğünü sağlayarak tüm kentlerde standart uygulama prensiplerinin hayata geçirilmesini garantilemektedir.

Akıllı Şehir Külliyesi

105 kitap ve 11.000 sayfayı aşan içeriğiyle dünyadaki en kapsamlı akıllı şehir kaynak koleksiyonu olan Akıllı Şehir Külliyesi, eğitim materyallerinden teknik standartlara kadar tüm rehber dokümanları www.akillisehirler.gov.tr adresinde erişime açılmıştır.

Bu çalışmalar, Akıllı Şehir dönüşümünde Türkiye’nin küresel ölçekte referans oluşturmasını hedeflemektedir.

10.5.7. Akıllı Şehir Ekosistemi Platformu

Akıllı şehir projelerinin etkin şekilde hayata geçirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla “Akıllı Şehir Ekosistemi Platformu” oluşturulmuştur. Bu platform, akıllı şehir teknoloji üreticileri, çözüm sağlayıcılar ve hizmet firmaları arasında iş birliği ve bilgi paylaşımını destekleyerek, sektördeki ihtiyaçlara yönelik ortak çözümlerin geliştirilmesini sağlamaktadır.

Akıllı Şehir Pazarı ve Akıllı Şehir Proje Envanteri platformları, ekosisteme entegre edilerek paydaşların projeleri takip etmesi ve katkı sağlaması kolaylaştırılmıştır. Platforma <https://akillisehirekosistem.csb.gov.tr/> adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü ile İller Bankası (İLBANK) arasında imzalanan “Akıllı Şehir İş Birliği Protokolü” kapsamında, yerel yönetimlerin Akıllı Şehir projelerine finansman sağlanacaktır.

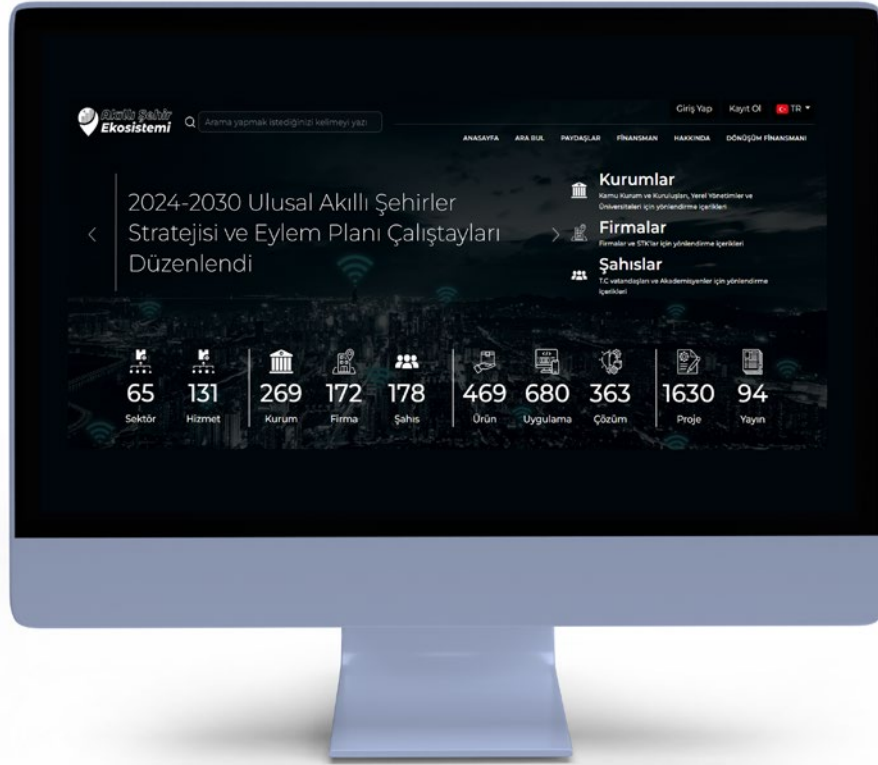
Akıllı Şehir Dönüşüm Finansmanı ile belediyelerin Akıllı Şehir altyapı ve uygulama yatırımları desteklenecek, böylece ulusal stratejide belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sağlanacaktır.

Finansman başvuruları: <https://akillisehirekosistem.csb.gov.tr/> üzerinden “Akıllı Şehir Dönüşüm Finansmanı” sekmesi üzerinden yapılmaktadır.

Hedefler:

- ✦ Akıllı Şehir projelerinde veri bütünlüğünün sağlanması
- ✦ Örnek uygulamaların yaygınlaştırılması
- ✦ Yerel yönetimlerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması
- ✦ Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi'ndeki eylemlerin hayata geçirilmesi

Bu adımlarla, Türkiye'nin Akıllı Şehir dönüşüm sürecinde sürdürülebilir ve uygulanabilir çözümlerin desteklenmesi hedeflenmektedir.

10.5.8. Gerçek Zamanlı Araç ve İnsan Sayımı

Yapay zekâ ve büyük veri teknolojilerinin entegrasyonu ile geliştirilen web tabanlı yazılım platformu, kent içi ulaşım ağlarının güvenliğini ve verimliliğini artırmak amacıyla karar destek sistemi sunmaktadır. Sistemin temel özellikleri:

Gerçek Zamanlı Analiz: Trafikteki insan ve araç sayılarını anlık olarak izleyerek veriye dayalı planlama imkânı sağlar.

Öngörülebilirlik: Büyük veri analitiği sayesinde gelecekte ortaya çıkabilecek trafik sorunlarını ve ihtiyaçları tahmin eder.

Hareketlilik Optimizasyonu: Kent içi trafik yoğunluğunun azaltılmasına yönelik proaktif çözümler üretir.

Gerçek Zamanlı İnsan ve Araç Sayma Uygulaması ise, toplu taşıma ve yaya hareketliliği gibi parametreleri izleyerek şehirlerin daha akıcı ve güvenli bir ulaşım altyapısına kavuşmasını desteklemektedir. Bu uygulama:

- ✦ Trafik sıkışıklığını azaltmaya yönelik verimli rotaların belirlenmesine yardımcı olur.
- ✦ Toplu taşıma sistemlerinin ihtiyaçlara göre dinamik şekilde optimize edilmesini sağlar.
- ✦ Yaya yoğunluğunun analiz edilerek güvenli yürüyüş yollarının planlanmasına katkıda bulunur.

Bu sistemler, sürdürülebilir ve akıllı şehir hedefleri doğrultusunda, verimli ulaşım çözümlerinin hayata geçirilmesine öncülük etmektedir.

10.5.9. Akıllı Şehirler Portalı

Türkiye'nin Akıllı Şehir dönüşümüne yönelik tüm paydaşları bir araya getiren Akıllı Şehirler Portalı, sektörün ihtiyaç duyduğu bilgi ve kaynaklara erişim sağlayan bütünsel bir platform olarak hizmet vermektedir.

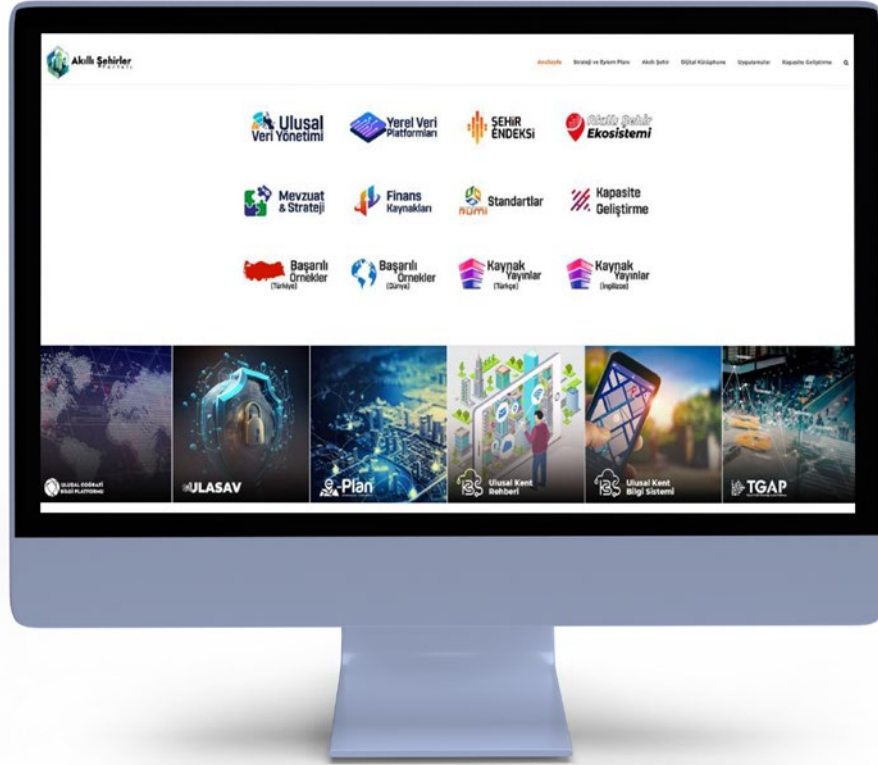

Portalın Sunduğu İçerikler:

- ✦ **Eğitim Kaynakları:** Akıllı Şehir uygulamalarına yönelik kapsamlı eğitim dokümanları ve rehberler.
- ✦ **Başarılı Örnekler:** Türkiye'den ve dünyadan öncü Akıllı Şehir projelerinin detaylı incelemeleri.
- ✦ **Bakanlık Projeleri:** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen güncel projelerin tanıtımları ve süreç bilgileri.
- ✦ **Politika Dokümanları:** Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planları'nın tam metinleri.

Portal üzerinden, Bakanlık projelerine ait son gelişmeler ve duyurular, sektörel etkinlik takvimi ve haberler, paydaşlar arası bilgi paylaşımına olanak tanıyan güncel içeriklere ulaşılabilir.

Bu portal, Akıllı Şehir ekosistemindeki tüm aktörlerin uyum içinde çalışmasını desteklemek ve Türkiye'nin sürdürülebilir şehirleşme hedeflerine ulaşmasına katkı sağlamak amacıyla sürekli güncellenen içerikler sunmaktadır.

10.5.10. Çatı Üzeri Güneş Enerjisi Potansiyeli Analiz Uygulaması

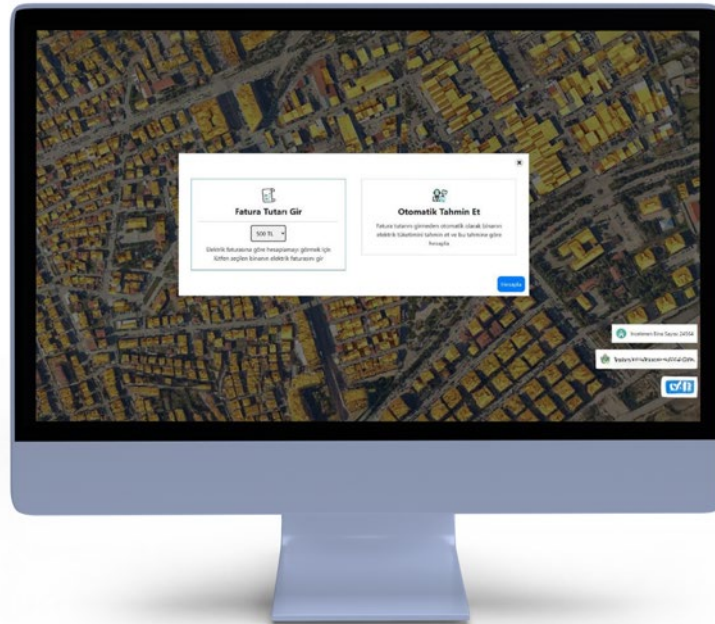
12. Kalkınma Planı ve Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi kapsamında geliştirilen Çatı Üzeri Güneş Enerjisi Potansiyeli Analiz Uygulaması, kentsel alanlarda yenilenebilir enerji kullanımını optimize etmek amacıyla tasarlanmış yenilikçi bir dijital çözümdür.

Uygulamada tahmini elektrik faturası tutarı girerek veya otomatik olarak harita üzerinden seçilen binalara ilişkin analiz yapılabilmekte ve aşağıda sunulan bilgiler türetilmektedir:

- ✱ Çatı üzeri solar radyasyon paterni
- ✱ Çatı üzeri fotovoltaik panel kurulabilir alan paterni
- ✱ Çatı alanı ve fotovoltaik panel kurulabilir alan büyüklüğü ile oranı
- ✱ Tahmini yıllık elektrik tüketim (ay ve yıl bazında)
- ✱ Çatı üzeri fotovoltaik panel kurulması hâlinde tahmini elektrik üretimi (ay ve yıl bazında) ve CO2 Redaksiyonu
- ✱ Tahmini maliyetlere göre fotovoltaik panel kurulumu amorti süresi

- ✦ Standart panel değerlerine göre panel sayısı / kurulu güç bilgisi
- ✦ Tüketimi karşılama oranı

Bu uygulama, akıllı şehirlerin temiz enerji hedeflerine ulaşmasında kritik bir rol üstlenmekte olup, vatandaşların yenilenebilir enerji yatırımlarına bilinçli katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Uygulama, Türkiye'nin enerji dönüşümünde önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır.

10.5.11. Akıllı Şehir Dijital Yönetim Platformu PLATO

Akıllı Şehir uygulamalarına yönelik olarak hayata geçirilen Dijital İkiz temelli Akıllı Şehir Dijital Yönetim Platformu, kentsel alanların dijital ortamda entegre bir şekilde izlenmesini ve yönetilmesini mümkün kılmaktadır. Sistem, şehirlerin iki ve üç boyutlu modellerinden faydalanarak karar alma süreçlerini destekleyecek verilerin toplanmasını, işlenmesini ve görselleştirilmesini sağlamaktadır. Platform, yöneticiler, araştırmacılar, kent sakinleri ve öğrenciler gibi çeşitli kullanıcı gruplarının veri paylaşımında bulunabileceği bir altyapı sunarak, vatandaşların kent yönetimine aktif katılımını kolaylaştırmaktadır.

Kentsel dijital yönetim çözümü olarak tasarlanan PLATO Uygulaması, sensör verilerinin görsel arayüzler üzerinden yönetimi, coğrafi verilerle sözel ve panoramik görüntülerin entegre analizi ile iki ve üç boyutlu değerlendirmelerin yapılabilmesi gibi çok sayıda dijital yönetim fonksiyonunu tek bir platformda bir araya getirmektedir. Uygulama aynı zamanda bina bilgi modelleme (BIM) verilerinin görüntülenmesi, projelerin üç boyutlu ortamda takip edilmesi, kentsel fiziksel değişimlerin izlenmesi ve afet durumlarında karar destek sistemleri için gerekli veri yönetiminin sağlanması gibi geniş bir yelpazede hizmet sunmaktadır.

10.5.12. Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS)

21. yüzyılın çevresel, kentsel ve yapısal dönüşümleri, inşaat sektöründe köklü bir paradigma değişimini zorunlu kılmaktadır. Bu yeni yaklaşım, yapı güvenliği ile ekolojik sürdürülebilirliği bir arada ele almayı gerektirmektedir. Küresel inşaat sektörünün temel taşı olan beton, bu bağlamda çok boyutlu bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Özellikle Türkiye gibi dinamik kentleşme süreci yaşayan ülkelerde, yıllık milyarlarca metreküp beton üretiminin hem deprem güvenliği hem de çevresel etkiler açısından sağlıklı yönetimi kritik bir önem taşımaktadır.

Günümüzde beton üretim ve uygulama süreçlerinin dijital teknolojilerle desteklenerek tam izlenebilir, şeffaf ve denetlenebilir hâle getirilmesi, kamu politikalarının merkezinde yer almaya başlamıştır. Yapı güvenliğinin temel unsuru olan beton kalitesinin garanti altına alınması, sektörün kontrolsüz büyümesinin yarattığı riskler nedeniyle daha da hayati hâle gelmiştir. Bu nedenle beton kalite yönetiminin modern izleme sistemleri ve teknolojik altyapılarla desteklenmesi artık stratejik bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir.

Bu kapsamda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığı arasında 4 Ocak 2018 tarihinde imzalanan protokol doğrultusunda, AselsanNET iş birliğiyle tamamen yerli ve millî imkânlarla Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS) geliştirilmiştir. Sistem, inşaat sektöründe kalite güvence süreçlerine dijital bir denetim mekanizması entegre ederek, yapısal dönüşümün önünü açmıştır.

EBİS uygulamasının yasal zeminini oluşturan düzenleme ise 18 Aralık 2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Tebliğ ile yürürlüğe girmiştir. Bu Tebliğ ile; 4708 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun kapsamında denetime tabi yapıların taze beton numunelerinin alınması, deneylerinin gerçekleştirilmesi, raporlanması ve tüm sürecin elektronik ortamda izlenerek denetlenmesi hükme bağlanmıştır. 25 Aralık 2018 itibarıyla EBİS ülke genelinde uygulanmaya başlamıştır.

Bu sistemle şantiyeye sevk edilen betonun projede öngörülen dayanım sınıfına uygunluğu etkin şekilde izlenebilmekte; deneylerin standarda uygun yürütülmesi sağlanmaktadır. Ayrıca yapı denetim kuruluşlarının, beton döküm bilgilerini en az bir gün önceden yetkili laboratuvarlara bildirmesi zorunlu hâle getirilmiş; her bir numunenin içerisine Radyo Frekansı ile Tanımlama (RFID) tabanlı beton etiketi yerleştirilmesi şart koşulmuştur. Etiketsiz numunelerin test edilmesine sistemselsel olarak izin verilmemektedir. Böylece deney sürecinin her aşamasında dijital kontrol ve güvenlik sağlanmış; dış müdahaleye kapalı bir yapı kurulmuştur.

Bu yeni çipli beton sistemi ile;

Mobil erişim altyapısı sağlanmıştır. EBİS mobil uygulaması, Android ve iOS tabanlı işletim sistemleri üzerinden erişilebilir şekilde geliştirilmiştir. Kullanıcı dostu arayüzü sayesinde tüm işlemler sahada eş zamanlı ve çevrim içi olarak gerçekleştirilebilmektedir.

Taze beton numune alma işlemleri Bakanlık yetkili personeline yapılmaktadır: Numune alma süreci, yalnızca Bakanlıktan lisanslı laboratuvar personeli tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu işlem mobil uygulama üzerinden kayıt altına alınmaktadır.

Beton sevkiyat süreci dijital olarak izlenmektedir: Betonun üretimden şantiyedeki kullanımına kadar izlenebilirliğini sağlamak amacıyla, tüm transmikser araçları RFID etiketleriyle tanımlanmış ve karekodlu irsaliye sistemine geçilmiştir. Bu sistem aracılığıyla; üretici bilgisi, sevk zamanı, taşınan beton miktarı, dayanım ve kıvam sınıfı, katkı türleri, su/çimento oranı ve araç plakası gibi teknik veriler dijital ortamda doğrulanmakta ve güvenli biçimde kayıt altına alınmaktadır.

Şantiye çıkışı süreci dijital olarak doğrulanmaktadır: Taze beton numunelerinin şantiye çıkış işlemleri, üretimden sonraki 16 ila 72 saat aralığında sistem üzerinden onaylanmakta ve zaman damgalı olarak izlenebilmektedir.

Kürleme süreci mobil ortamda başlatılmakta ve izlenmektedir: Numunelerin kürleme süresi, mobil sistem aracılığıyla başlatılmakta; süreç boyunca sıcaklık, süre ve diğer çevresel koşulların izlenmesi sağlanmaktadır.

Laboratuvar deney süreci denetlenebilir hâle getirilmiştir: Numuneler üzerinde gerçekleştirilen basınç dayanım testleri, sistem üzerinden denetlenebilmekte; test sürecinin usulüne uygun yürütülüp yürütülmediği izlenebilmektedir.

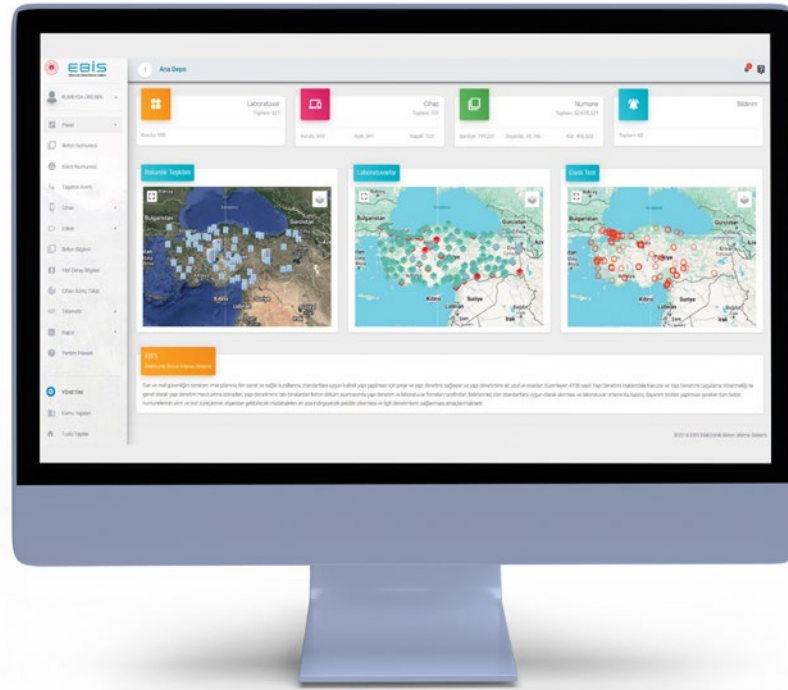
Kırım sonuçları doğru ve güvenilir şekilde raporlanmaktadır: Elde edilen deney sonuçları, sistemde tanımlı numune etiket kodları ile eşleştirilmekte ve doğruluk denetiminden geçirilerek standartlara uygun biçimde raporlanmaktadır.

Müdahalelere karşı dijital güvenlik sağlanmaktadır: Taze beton numunelerinin izlenebilirliği, sistemdeki güvenlik protokolleri sayesinde dış müdahalelere kapalı biçimde yürütülmekte; kayıtların güvenliği tam teminat altına alınmaktadır.

Saha denetimi, belgeli ve zaman damgalı olarak kayıt altına alınmaktadır: Numune alma sürecine yapı denetim kuruluşlarında görevli teknik personelin yanı sıra şantiye şefleri de katılmakta; böylece sahadaki denetimler sistem üzerinden resmî ve zamana bağlı olarak doğrulanmaktadır.

EBİS aracılığıyla; numune alma sürecine ilişkin konum, saat, deney raporu ve sürece dâhil olan kişilere ait bilgiler elektronik ortamda kayıt altına alınmakta; böylece sistem, ülke genelinde il, ilçe, laboratuvar veya yapı bazında detaylı şekilde denetlenebilir hâle gelmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yetkilendirilen kullanıcı rolleri sayesinde; İl Müdürlükleri, laboratuvarlar ve yapı denetim kuruluşları, beton numunesinin şantiye sahasında alınımından itibaren, laboratuvar ortamındaki deney sürecine ve nihai raporlamaya kadar tüm aşamaları elektronik ortamda anlık olarak izleyebilmektedir.

Sistem altyapısı, Türkiye genelinde kayıtlı 61.873 mobil uygulama kullanıcısı ile desteklenmekte; EBİS kapsamında faaliyet yürüten 384 laboratuvar kuruluşunda, 699 beton numune test cihazı ve 2.408 mobil el terminali aktif olarak kullanılmaktadır.

RFID Teknolojisinin Yapı Sektöründeki Uygulamaları

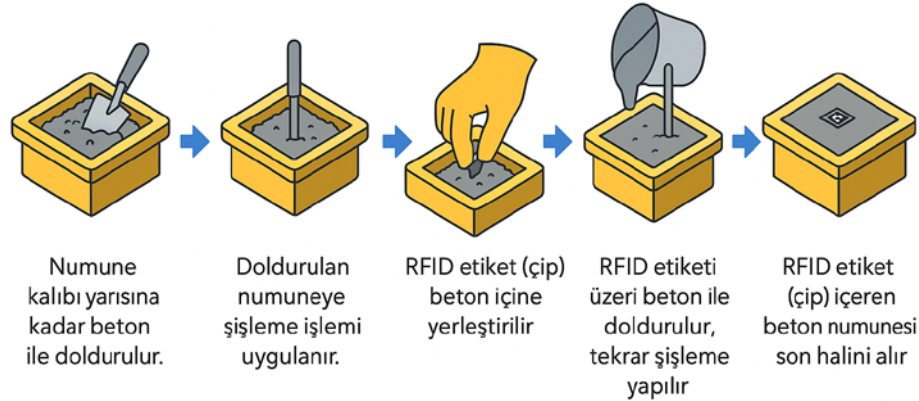
Radyo Frekansı ile Tanımlama (RFID) teknolojisi, canlı ya da cansız nesnelerin fiziksel teması gerek kalmaksızın belirli bir mesafeden tanınmasını ve izlenmesini mümkün kılan yenilikçi bir sistemdir. Günümüzde dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de bu teknoloji hızla yaygınlaşmakta; kamu hizmetlerinden özel sektöre kadar çok çeşitli alanlarda kullanım alanı bulmaktadır.

Beton üretim ve denetim süreçlerine entegre edilen RFID altyapısı sayesinde, her bir numunenin sahadaki takibi elektronik ortamda yapılabilmekte; alınan numunenin kim tarafından, ne zaman ve nerede alındığı sistem üzerinden anlık olarak izlenebilmektedir. Böylece sahada insan hatasından kaynaklanan riskler en aza indirilmekte, sürecin izlenebilirliği ve güvenliği üst düzeye çıkarılmaktadır.

RFID teknolojisi, temel olarak dört bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler, sistemin okuyucu (anten), etiket (çip), yazılım ve veri tabanı gibi ana unsurlarından oluşmakta olup, yapı sektöründe süreç temelli denetim altyapılarının dijitalleşmesinde kritik rol oynamaktadır.

Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS) kapsamında kullanılan RFID etiketlerin üretimi, yaklaşık bir yıllık ar-ge sürecinin ardından yerli ve millî imkânlarla AselsanNET tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu teknoloji yatırımı, yapı üretim sürecinde dijital denetimin sürdürülebilirliğini temin eden önemli bir aşamayı temsil etmektedir.

RFID etiketler, yapı mütehitleri tarafından <https://ebistr.com/> platformu üzerinden temin edilmekte ve anlaşmalı laboratuvarlara teslim edilmektedir. Beton numunesinin takibini sağlayan RFID çipler, transmikserlerden alınan taze betonun içerisine doğrudan yerleştirilmektedir. IP 68 sertifikasına sahip olan bu çipler; su, ısı ve kimyasal katkı malzemelerine karşı yüksek dayanımla üretilmiş olup, zorlu saha koşullarında güvenli şekilde veri takibini mümkün kılmaktadır.

RFID Okuyucu (El terminali)

RFID etiketleri (çipler), taze beton numunesi kalıba yerleştirildikten sonra, laboratuvar personeli tarafından EBİS mobil uygulaması ve RFID okuyucu cihazlar (el terminali) aracılığıyla okutulmakta; bu işlem sırasında coğrafi konum bilgileri doğrulanarak sistem üzerinde kayıt altına alınmaktadır. Bu aşamada numunenin şantiye sahasından çıkış zamanı da EBİS üzerinden tespit edilebilmektedir.

Numuneler, laboratuvar ya da belirlenmiş numune toplama istasyonlarına ulaştırılmadan önce, müteahhit veya şantiye şefince belirlenen, ısı, nem ve dış etkenlerden korunaklı bir alanda en az 16 saat bekletilmektedir. EBİS, numunelerin şantiye dışına yalnızca numune alımından itibaren 16 ila 72 saatlik zaman aralığında çıkarılmasına izin vermekte olup, bu zaman aralığı sistem tarafından otomatik olarak kontrol edilmektedir.

Taşıma öncesinde, RFID etiketli numuneler el terminalleriyle yeniden okutularak şantiye çıkışı işlemi gerçekleştirilir. Numuneler laboratuvara ulaştığında, etiketleri mobil uygulama aracılığıyla yeniden tanımlanarak, sıcaklık sensörleriyle izlenen kür havuzlarına veya kür odalarına yerleştirilir. Burada 7 veya 28 günlük sürelerle kürlenene numuneler, sürecin sonunda EBİS ile entegre çalışan otomatik beton kırım cihazlarında test edilerek, elde edilen basınç dayanımı verileri sisteme aktarılmaktadır.

Mobil Uygulama

Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS) ana ekranına, yetkili kullanıcılar tarafından kullanıcı adı, şifre bilgileri veya e-Devlet entegrasyonu aracılığıyla güvenli giriş sağlanmaktadır. Uygulama arayüzüne erişim sağlandıktan sonra, ilgili yapıya ait bilgilerin girildiği Yapıya İlişkin Bilgi Formu (YİBF) üzerinden süreç başlatılmaktadır.

YİBF girişinin tamamlanmasının ardından, alınacak numuneye ilişkin bilgiler sisteme tanımlanarak numune alma işlemi resmî olarak başlatılmış olur. Bu aşamadan itibaren, sürecin tüm adımları EBİS platformu üzerinden dijital olarak izlenebilmekte ve ilgili kurumlarca denetlenebilmektedir.

Beton Test Cihazı

RFID etiketli (çipli) beton numuneleri, bu sistem için özel olarak AselsanNET tarafından yerli ve millî imkânlarla geliştirilen beton test cihazlarında test edilmektedir.

Elektronik Beton İzleme Sistemi kapsamında kullanılan test cihazları, yalnızca yetkilendirilmiş kullanıcılar tarafından erişilebilecek şekilde yapılandırılmıştır. Cihazlara giriş işlemi, EBİS tanımlı kullanıcı adı ve şifre ile cihaz üzerindeki sanal klavye aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bakanlık tarafından yetkilendirilmemiş kişilerin cihazda işlem yapmasına sistemsel olarak izin verilmemektedir.

Kür sürecini tamamlayan beton numuneleri, 7. ve 28. günlerde basınç dayanımı testine tabi tutulmak üzere EBİS'e entegre beton test cihazlarına yerleştirilir. Testin başlamasından önce numuneye ilişkin küp ölçüleri ve ağırlık bilgileri girilir. Deney süreci boyunca, cihazın elektronik kontrol ünitesi üzerinden uygulanan yük değerleri eş zamanlı olarak kilonewton (kN) ve megapascal (MPa) cinsinden izlenebilmektedir.

Test cihazının çalışma mekanizması aşağıdaki işlevsel bileşenler çerçevesinde tanımlanmaktadır:

- ✦ Otomatik numune algılama
- ✦ Kullanıcı yetkilendirme ve kimlik doğrulama ile güvenli erişim
- ✦ APN/VPN altyapısı üzerinden Bakanlık veri merkezine anlık bağlantı
- ✦ Gerçek zamanlı test izleme
- ✦ Numunelerin süreç, durum ve uygunluk kontrollerinin sistemsal takibi
- ✦ Deneye elverişsiz numunelerin otomatik olarak reddedilmesi

Bu sistem, test işlemlerinin hem teknik doğruluğunu hem de idari güvenliğini teminat altına alarak, yapı malzemelerinde kalite güvencesi ve kamu denetiminin birlikte yürütülmesini sağlamaktadır.

EBİS kapsamında gerçekleştirilen basınç dayanımı testlerine ilişkin canlı verilere, EBİS Merkezi İzleme Yazılımı aracılığıyla anlık olarak erişilebilmektedir. Deney süreci boyunca elde edilen veriler, sistem tarafından eş zamanlı olarak işlenmekte; testin tamamlanmasının ardından deney raporları otomatik biçimde oluşturularak Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının merkezi veri tabanına iletilmektedir.

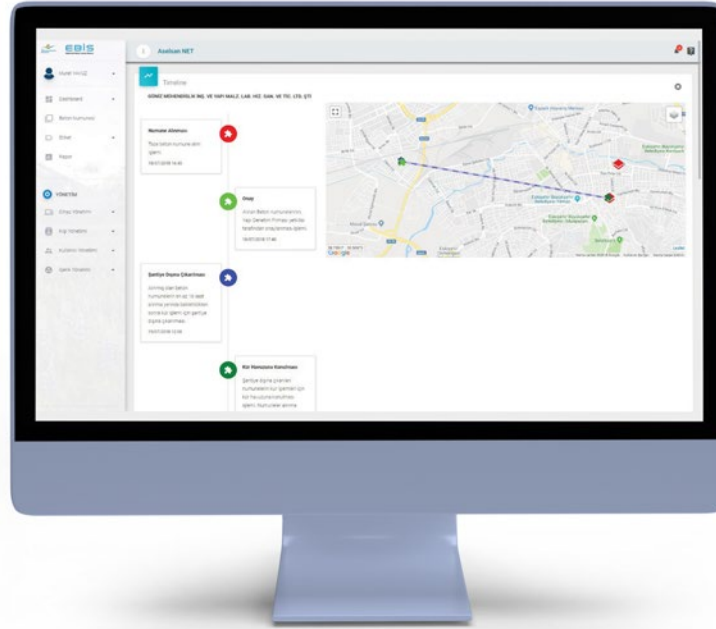
Bu sayede test sonuçları geriye dönük denetime açık hâle gelirken; zaman, kişi ve işlem bilgileri de dijital olarak arşivlenmektedir. Örneğin; 25 Ocak 2023 tarihinde sisteme erişim sağlanmış ve aynı gün laboratuvarda kırılan beton numunelerine ait deney sonuçları sistem üzerinden görüntülenmiştir. Bu uygulama, şeffaflık ve güvenilirlik esaslarına dayalı bir kamu denetimi mekanizmasını sürekli kılmaktadır.

Deney Sonuçlarının İzlenmesi ve Merkezi Veri Yönetimi

Taze beton numunelerine ilişkin laboratuvar deney sonuçları, EBİS aracılığıyla doğrudan Bakanlık merkez veri tabanına aktarılmakta; yetkili paydaşlar tarafından anlık olarak izlenebilir hâle gelmektedir. Böylece numunenin alımından test edilmesine kadar geçen tüm aşamalar dijital ortamda kayıt altına alınmakta, süreçteki her adım zaman ve kişi bazlı olarak doğrulanabilmektedir.

İnşaat sahasına gelen betona ait irsaliye numarası, sevk bilgileri ve betonun teknik özellikleri, transmikserlerde bulunan RFID etiketleri ve karekodlu irsaliyeler aracılığıyla EBİS platformunda kayıt altına alınmaktadır. Şantiye sahasında alınan beton numunelerine ait; alım zamanı, işlemi gerçekleştiren kişi bilgisi, şantiye çıkış saati, kür havuzuna veya kür odasına alınma zamanı gibi bilgiler ile kürleme süresince ölçülen sıcaklık ve nem verileri, telemetri destekli cihazlar aracılığıyla EBİS veri merkezine otomatik olarak gönderilmektedir.

Bu sistem sayesinde, alınan her beton numunesine ait deney sonuçları merkezi veri havuzunda saklanmakta; süreç sonunda sistem tarafından otomatik olarak deney raporları oluşturulmaktadır.

EBİS Merkezi İzleme Yazılımı üzerinden numunenin geçtiği tüm işlem aşamaları ve konum bilgileri, haritalandırılarak anlık olarak izlenebilmektedir.

Elektronik izleme sistemi yalnızca yapı denetim faaliyetleriyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda ülkemizde üretilen betonlara ilişkin kapsamlı bir veri altyapısı oluşturarak sektörel analiz ve kalite değerlendirme süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, sistemin ilk kez uygulamaya alındığı tarihten itibaren geçen süre zarfında 46 milyon adet taze beton numunesi alınmış ve kayıt altına alınmıştır. Alınan numuneler aracılığıyla, üretim süreçlerinde zamana bağlı kalite değişimleri takip edilebilmekte; bölgesel ve dönemsel bazda analizler yapılabilmektedir.

Deney raporlarının teknik değerlendirmesi, yapıların denetim sorumluluğunu üstlenen ilgili denetim elemanları tarafından gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte sahada görevli kullanıcıların deney verilerini daha anlaşılır biçimde yorumlayabilmesi amacıyla, sistem bünyesinde geliştirilen izleme yazılımı, elde edilen deney sonuçlarını durumlarına göre renklendirerek görsel analiz imkânı sunmaktadır. Bu kapsamda, aşağıda sunulan grafik üzerinde, beton üreticisi tarafından beyan edilen üretim sınıfına uygun olarak çıkan sonuçlar mavi, uygun olmayan sonuçlar ise kırmızı ile gösterilmiştir.

Deney sonucu standardın altında kalan beton numunelerine ilişkin süreç, ilgili mevzuat ve teknik düzenlemeler doğrultusunda yapı denetim kuruluşları tarafından dikkatle yürütülmektedir. Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği (TBDY 2018), TS EN 206, TS 13515 ve Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği kapsamında; beton numunelerinin uygunluk kriterlerini karşılamaması durumunda, betonarme elemanlardan tahribatlı (karot) ve tahribatsız yöntemlerle ilave testler alınarak yapının taşıyıcı performansı yeniden değerlendirilir. Bu aşamada, yapı denetim kuruluşu tarafından numune alma tutanağı, deney raporları ve varsa ilave test sonuçları, Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS) veya Ulusal Yapı Denetim Sistemi (UYDS) üzerinden kayıt altına alınır ve ilgili idareye iletilir. Gerekli görülmesi hâlinde, yapı elemanlarında yerinde güçlendirme uygulamaları, kısmi söküm ya da yeniden imalat gibi mühendislik müdahaleleri gündeme gelebilir. Bu bütüncül izleme ve müdahale mekanizması sayesinde, yapının can ve mal güvenliği açısından gerekli olan yapısal kalite güvencesi sağlanmakta; aynı zamanda standart dışı üretimlerin önüne geçilerek sektörde kalite sürekliliği teminat altına alınmaktadır.

EBİS'in Kurumsal Başarısı ve Ödüllerle Tescillenen Yenilikçi Yapısı

Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS), beton üretim ve denetim süreçlerinde dijitalleşmeyi esas alan yapısı, şeffaflık ve izlenebilirlik temelinde kurgulanmış kurumsal modeli ile inşaat sektöründe örnek teşkil eden bir kamu uygulaması hâline gelmiştir. Sunduğu bu yenilikçi yaklaşım sayesinde EBİS, 2019 yılında *Yılın Dönüşüm Projesi ödülüne* layık görülmüş; ardından TBD Bilişim 2020 – *Kurumsal Süreçlerde Fayda Kategorisi Ödülü* ile kamu bilişim hizmetlerinde sağladığı katkı somut biçimde tescillenmiştir. Ayrıca Avrasya İnşaat, Mimarlık, Mühendislik ve Tasarım Proje Festivali kapsamında İnovasyon Kategorisi Ödülü kazanarak, sektörel teknoloji uyumu ve uygulama başarısıyla ulusal ve uluslararası düzeyde takdir toplamıştır. Alınan bu ödüller, EBİS'in yalnızca yapı güvenliği açısından değil, aynı zamanda dijital kamu hizmetleri, sürdürülebilirlik ve kurumsal verimlilik ilkelerine sağladığı çok boyutlu katkının açık bir göstergesi niteliğindedir.

EBİS'in Uluslararası Yaygınlaşması

Tamamen yerli ve millî imkânlarla geliştirilen Elektronik Beton İzleme Sistemi (EBİS), dünyada benzeri bulunmayan bir uygulama olması nedeniyle uluslararası alanda da dikkat çekmiş ve çeşitli ülkelerden talep görmüştür. Güvenli, izlenebilir ve denetlenebilir beton üretim süreçlerini dijital altyapı ile bütünleştiren EBİS örnek bir model sunmaktadır.

Bu doğrultuda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde EBİS'in kurulum, kalibrasyon, devreye alma, eğitim ve test süreçleri başarıyla tamamlanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin ilgili mevzuat çalışmalarını sonuçlandırılmasının ardından sistemin ülke genelinde aktif şekilde devreye alınması planlanmaktadır.

Ayrıca Arnavutluk, Azerbaycan, Özbekistan ve Katar ile EBİS'in bu ülkelere kurulmasına yönelik mutabakat zabıtları imzalanmıştır. Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan ile ise teknik iş birliği görüşmeleri sürdürülmekte; sistemin bölgesel ölçekte yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. EBİS'in uluslararası düzeyde gördüğü bu ilgi, Türkiye'nin çevresel denetim, yapı güvenliği ve dijital kamu altyapısı alanlarında geliştirdiği özgün uygulamaların bilgi ve deneyim ihracına dönüşmesini sağlayarak, bölgesel iş birliğine somut katkı sunmaktadır.

Yeni Nesil Yapım Teknolojileriyle Sürdürülebilir ve Güvenli Yapılaşma Yaklaşımı

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen ve geniş bir bölgede yıkıcı etkiler oluşturan depremler, yapı güvenliği ve afet dayanıklılığı konularında ülkemizi daha dirençli, sürdürülebilir ve hızlı uygulanabilir inşa teknolojilerine yöneltmektedir. Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından çağdaş yapım teknolojileri kapsamlı biçimde araştırılmış; özellikle kırsal yerleşimlerdeki konutların afetlere karşı daha güvenli hâle getirilmesi amacıyla köy tipi yapı modelleri geliştirilmiştir. Bu kapsamda; monolitik panel sistemlerden hafif çelik taşıyıcılara, ahşap sandviç panellerden 3D beton yazıcı sistemlerine kadar uzanan geniş bir teknoloji yelpazesi, enerji verimliliği, deprem dayanımı, yangın güvenliği ve hızlı kurulum kapasitesi gibi çok boyutlu kriterler doğrultusunda teknik ve ekonomik değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

Bakanlık tarafından yapı sektöründe modern standartların yaygınlaştırılması amacıyla kapsamlı teknik çalışmalar yürütülmüştür. Bu kapsamda; Tip Mimari, Statik, Elektrik ve Mekanik projeler hazırlanarak uygulayıcıların kullanımına sunulmuştur. Özellikle kırsal alanlarda 120 m²'lik yerinde dönüşüm projeleri için örnek teşkil edecek "Yeni Yapım Teknolojileri ve Bina Modelleri" isimli rehber doküman oluşturulmuştur. Söz konusu kaynak, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü'nün resmî internet sitesinde paylaşarak tüm paydaşların erişimine açılmıştır. Hazırlanan projeler, uygulama alanının;

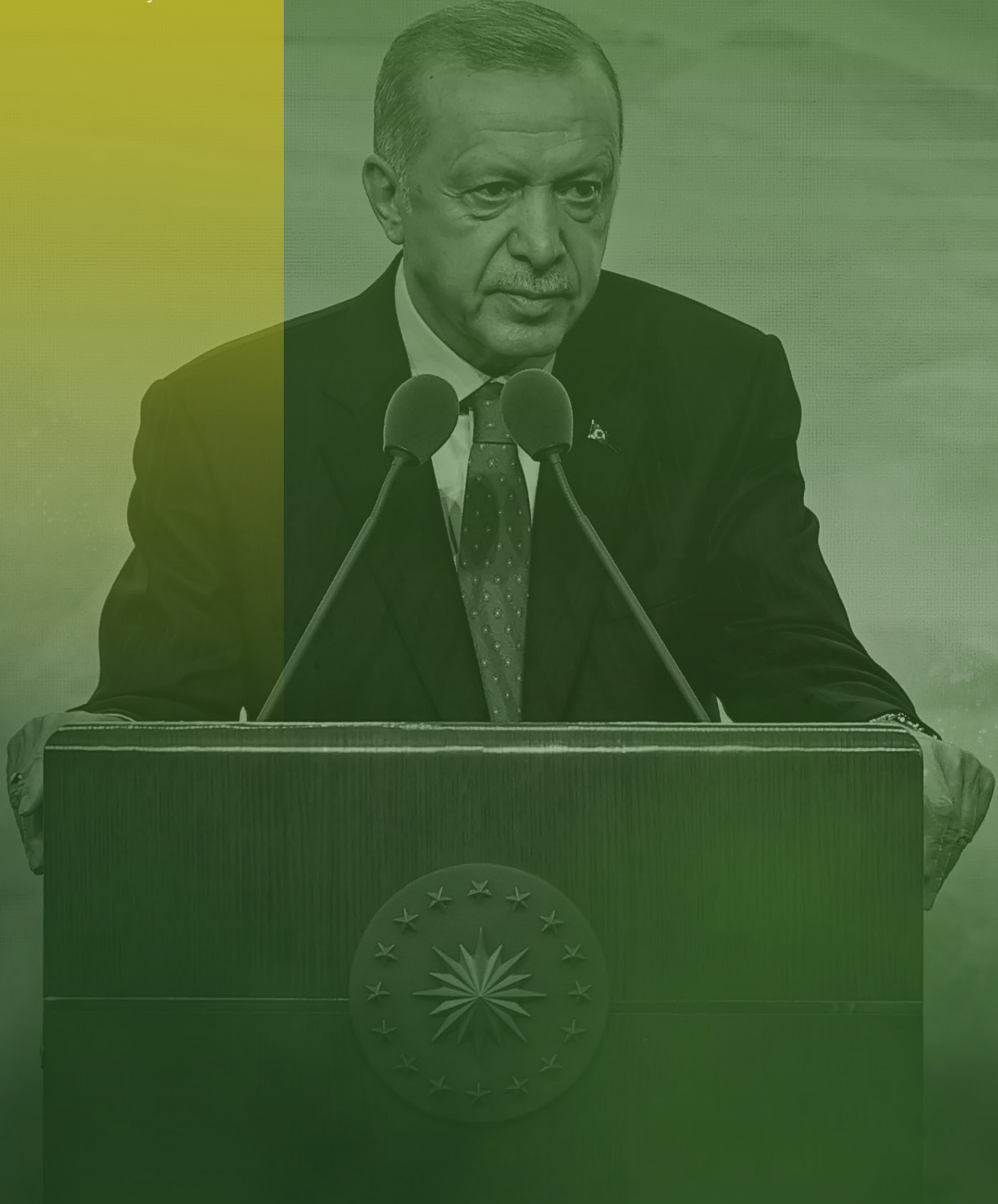
- ✦ Jeolojik özellikleri
- ✦ İklim koşulları
- ✦ Yerel sosyokültürel yapısı gibi parametreler dikkate alınarak proje müellifleri tarafından revize edilmekte ve onay sürecinden geçirilmektedir.

Bu çalışmalar, aynı zamanda;

- ✦ Afetlere karşı dayanıklı
- ✦ Çevre dostu
- ✦ Teknik açıdan sürdürülebilir yerleşim birimlerinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin afet risk yönetimi ve çevre duyarlılığı alanındaki köklü dönüşümünü yansıtan bu uygulamalar, sektörde referans niteliği taşımaktadır.

“Tüm Türkiye’de evi olmayan vatandaşımız kalmayana dek Sosyal Konut Projemizi inşallah kararlı şekilde sürdüreceğiz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Cumhuriyet Tarihinin En Büyük Sosyal
Konut Projesinin Tanıtımı Töreni,
13 Eylül 2022*

ULUSLARARASI TARİHİNİN
EN BÜYÜK
SOSYAL KONUT PROJESİ
TANITIM TÖRENİ
13 EYLÜL 2022

11. Bölüm

Konut ve Sosyal
Konut

Konut, bireylerin barınma, güvenlik ve mahremiyet gibi temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayan fiziksel bir mekândır. Sosyal konut ise özellikle dar ve orta gelirli vatandaşlara yönelik olarak, devlet destekli, düşük maliyetli ve uzun vadeli ödeme imkânları sunan konutlardır. Türkiye’de artan şehirleşme, nüfus yoğunluğu ve ekonomik dengesizliklerle birlikte konut ihtiyacı stratejik bir konu hâline gelmiş; bu doğrultuda sosyal konut politikaları da devletin öncelikleri arasında yer almıştır. Bu hususta Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, şehirleşme stratejileri, imar planları, çevresel sürdürülebilirlik ve afetlere dayanıklı yapılaşma gibi alanlarda politika belirleyici ve denetleyici rol üstlenmektedir. Bu alandaki başlıca aktörler arasında İller Bankası A.Ş. (İLBANK), Emlak Konut ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) yer almaktadır.

11.1. İLBANK

Belediyelerin imar faaliyetlerini finanse etmek amacıyla, 11 Haziran 1933 tarihinde 2301 sayılı Kanun’la 15 milyon lira sermaye ile “Belediyeler Bankası” kurulmuştur.

Ancak Banka sadece belediyelere hizmet verecek şekilde yapılandırıldığından ve kuruluş sermayesi, zamanla artan şehirleşme ve nüfus artışına paralel olarak yükselen kredi ihtiyaçlarını karşılayamaz hâle geldiğinden, ayrıca İl Özel İdareleri ve köylerin mali destekten yoksun kalması nedeniyle, yapısının gözden geçirilmesi gerekmiştir. Bu doğrultuda Belediyeler Bankasının kapsamını genişletmek amacıyla 29 Temmuz 1944 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) bir kanun tasarısı sunulmuştur. Tasarının Bütçe Komisyonunda görüşülmesi sırasında Bankanın adı “İller Bankası” olarak değiştirilmiştir.

İl Özel İdareleri, belediyeler ve köyleri kapsayan daha geniş bir hizmet alanına sahip olan İller Bankası Genel Müdürlüğü, 13 Haziran 1945 tarihinde kabul edilen ve 23 Haziran 1945’te Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4759 sayılı Kanun’la resmen kurulmuş ve Belediyeler Bankasının görevlerini devralmıştır.

26 Ocak 2011’de TBMM tarafından kabul edilen ve 8 Şubat 2011 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 6107 sayılı Kanun’la kurumun adı “İller Bankası A.Ş.” olarak değiştirilmiştir.

Bugün İller Bankası A.Ş., özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip ve özel bütçeli bir anonim şirket olarak faaliyet göstermektedir. Kalkınma ve yatırım bankası niteliğindeki kurum, yerel yönetimlerin kentsel ihtiyaçlarını karşılamaları için uluslararası standartlarda projeler geliştirmekte, kredi sağlamakta, danışmanlık ve teknik destek hizmetler sunmaktadır.

'Sürdürülebilir şehirleşmeye katkı sunma' misyonu ile hareket eden İller Bankası A.Ş., modern kentlerin gelişimine öncülük etmeyi, hizmet kalitesiyle öne çıkan uluslararası bir kalkınma ve yatırım bankası olmayı hedeflemektedir.

Konut ve sosyal konut projelerinin en önemli destekçilerinden biri olan İller Bankası A.Ş., belediyelere ve yerel yönetimlere yönelik finansman, teknik destek ve altyapı yatırımlarıyla konut projelerinin sürdürülebilirliğini sağlayan kritik bir kuruluştur. İLBANK, içme suyu, kanalizasyon, arıtma, ulaşım ve kentsel altyapı gibi konulara yatırım yaparak, konut projelerinin yaşanabilir alanlara dönüşmesini desteklemektedir.

İLBANK tarafından 2002 yılından günümüze 156 adet konut-sosyal konut (konut-köy konağı) işi yapılmış olup, söz konusu işlerin güncel maliyeti 4.939.905.026 TL'dir.

Mamak/ANKARA Köy Konağı

11.2. Emlak Konut

Emlak Konut, daha çok orta gelir grubuna ve kentsel dönüşüm projelerine odaklanan büyük ölçekli konut projeleri geliştirmektedir. 1953 yılında 'ülkenin kentleşme çalışmalarına öncülük etmek ve insanların yaşam kalitelerini arttırmak' anlayışı ile inşaat alanının köklü markası olan Emlak Konut kurulmuştur.

İnsan hayatına konfor katacak, çevreye duyarlı ve modern kentler kurmak, kurumsal vizyon olarak belirlenmiştir. Bu temel amaçla birlikte Emlak Konut, sektörüne pek çok yenilik getiren uygulamaların mimarı olmaktadır.

EMLAK KONUT

— GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş. —

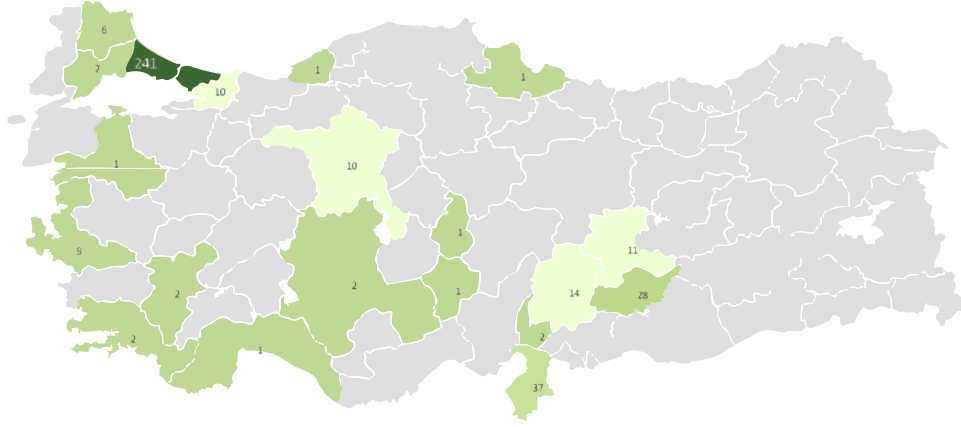
T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI TOKİ İŞTİRAKİDİR

Emlak Konut, ülkemizin planlı kentleşmesinde örnek teşkil eden, iz bırakan projeler gerçekleştirmektedir. Bu istikrarlı büyüme ciddi bir dönüm noktasını beraberinde getirerek, 2002 yılında Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığına dönüşmüştür. “Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı” olmasıyla beraber Emlak Konut, tasarım alanında dünyada yankı bulan, çevreye duyarlı teknolojileri içinde barındıran, şehre değer katan niteliklerde projelerin ardında yer almaktadır.

2002'den Bugüne Tamamlanan ve Devam Eden İnşaat İşleri

	Proje Sayısı	Konut Sayısı	Ticari Ünite Sayısı	Konut+ Ticari Ünite Sayısı	Okul Sayısı	Kreş Sayısı	Sağ. Tes. Sayısı	Cami Sayısı	Ruhsata Esas İnşaat Alanı (M2)
Anahtar Teslim	272	126.625	24.891	153.100	29	3	5	16	27.326.815
Deprem Bölgesi	92	63.000	19.328	82.328	2	1	0	2	12.164.151,94
İnşaat Yapım İşleri	85	27.604	1.961	29.621	16	1	2	8	6.463.300,19
Kentsel Dönüşüm	39	21.275	830	22.656	2	1	2	1	3.921.922,17
Müşavirlik	17	321	2.235	3.533	3	0	1	2	2.205.777,04
KİK	39	14.425	537	14.962	6	0	0	3	2.571.663,76
Gelir Paylaşımı	115	99.099	12.313	111.701	18	1	2	17	22.804.550
Arsa Karşılığı Gelir Paylaşımı	9	6.216	166	6.382	1	0	0	0	1.101.204,63
Arsa Satışı Karşılığı Gelir Paylaşımı	106	92.883	12.147	105.319	17	1	2	17	21.703.345,80
Genel Toplam	387	225.724	37.204	264.801	47	4	7	33	50.131.366

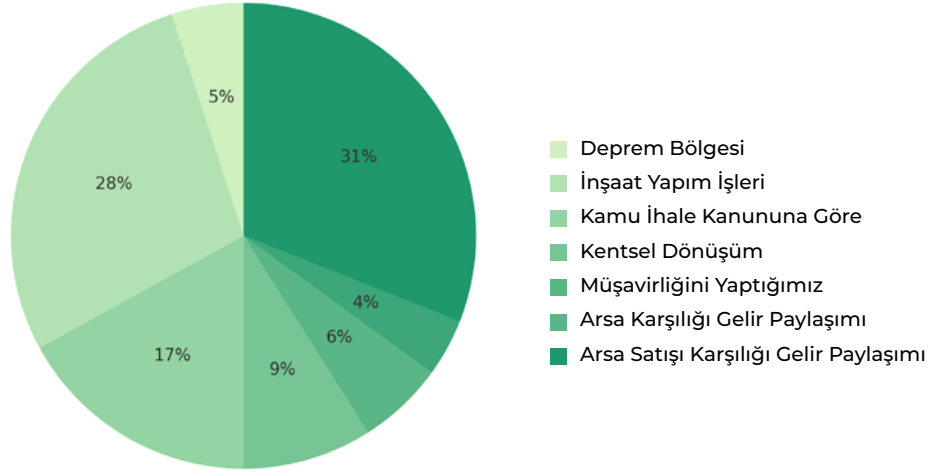
2002'den Bugüne Tamamlanan ve Devam Eden İşlerin İllere Göre Dağılımı

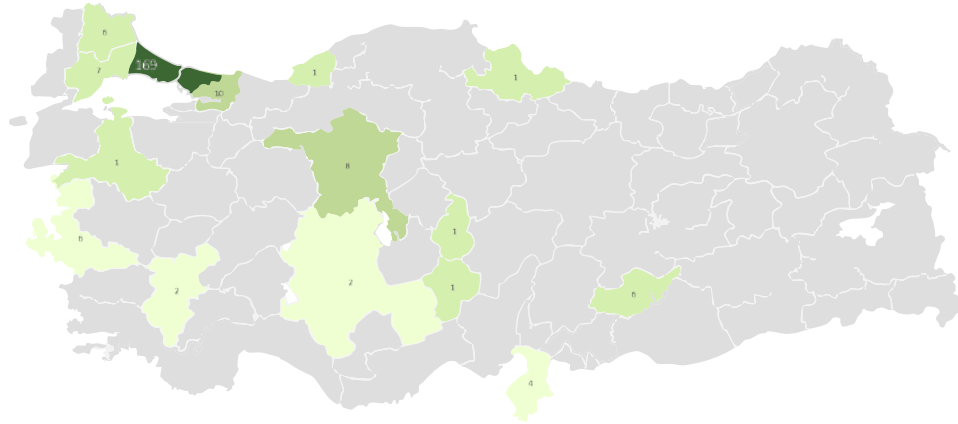
2002'den Bugüne Tamamlanan İnşaat İşleri

	Proje Sayısı	Konut Sayısı	Ticari Ünite Sayısı	Konut+ Ticari Ünite Sayısı	Okul Sayısı	Kreş Sayısı	Sağ. Tes. Sayısı	Cami Sayısı	Ruhsata Esas İnşaat Alanı (M2)
Anahtar Teslim	147	44.476	4.887	50.444	21	2	4	13	11.506.658
Deprem Bölgesi	10	4.287	48	4.335	0	0	0	0	953.663,89
İnşaat Yapım İşleri	64	17.087	1.578	18.721	13	1	2	8	4.309.544,23
Kentsel Dönüşüm	21	8.357	489	8.894	1	1	1	0	1.466.008,78
Müşavirlik	13	320	2.235	3.532	1	0	1	2	2.205.777,04
KİK	39	14.425	537	14.962	6	0	0	3	2.571.663,76
Gelir Paylaşımı	78	79.674	8.430	88.703	12	1	1	10	19.091.078
Arsa Karşılığı Gelir Paylaşımı	9	6.216	166	6.382	1	0	0	0	1.101.204,63
Arsa Satışı Karşılığı Gelir Paylaşımı	69	73.458	8.264	82.321	11	1	1	10	17.989.873,10
Genel Toplam	225	124.150	13.317	139.147	33	3	5	23	30.597.735

2002'den Bugüne Tamamlanan İnşaat İşleri

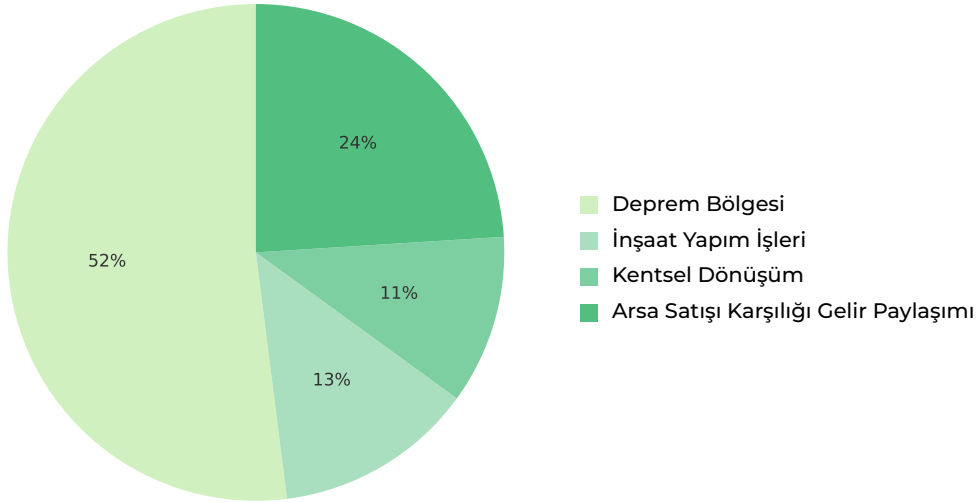
2002'den Bugüne Tamamlanan İşlerin İllere Göre Dağılımı

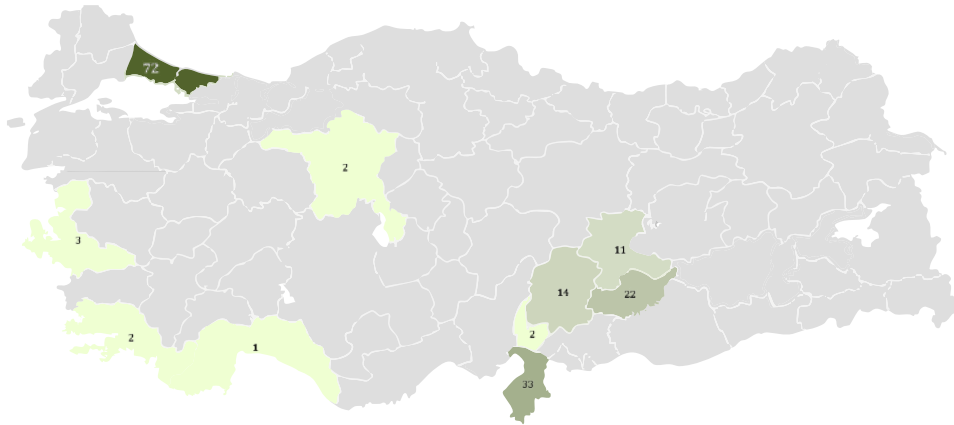
2002'den Bugüne Devam Eden İnşaat İşleri

	Proje Sayısı	Konut Sayısı	Ticari Ünite Sayısı	Konut+ Ticari Ünite Sayısı	Okul Sayısı	Kreş Sayısı	Sağ. Tes. Sayısı	Cami Sayısı	Ruhsata Esas İnşaat Alanı (M2)
Anahtar Teslim	125	74.473	11.661	91.145	8	1	1	3	14.617.566
Deprem Bölgesi	82	51.037	10.937	66.482	2	1	0	2	10.007.896,63
İnşaat Yapım İşleri	21	10.517	383	10.900	3	0	0	0	2.153.755,96
Kentsel Dönüşüm	18	12.918	341	13.762	1	0	1	1	2.455.913
Müşavirlik	4	1	0	1	2	0	0	0	0,00
Gelir Paylaşımı	37	19.425	3.883	22.998	6	0	1	7	3.713.472,70
Arsa Satışı Karşılığı Gelir Paylaşımı	37	19.425	3.883	22.998	6	0	1	7	3.713.472,70
Genel Toplam	162	93.898	15.544	114.143	14	1	2	10	18.331.039

2002'den Bugüne Devam Eden İnşaat İşleri

2002'den Bugüne devam eden İşlerin İllere Göre Dağılımı

2002 yılından bugüne kadar çeşitli büyüklüklerde toplam 388 projenin ihalesini gerçekleştirerek, bu projelerin tamamlanması sonucunda 251 bin bağımsız bölümün yapılmasını sağlamış olacaktır.

Emlak Konut'un ürettiği projeleri detaylı incelemek için QR kodu okutabilirsiniz.

Emlak Konut, kentleşme ve yatırım değerine odaklanarak şehir yaşamına katkı sağlamakta olup, 2025 yılı itibarıyla hem nicelik hem de nitelik açısından Türkiye'nin konut politikasının en önemli yapı taşlarını oluşturmaya devam etmektedir.

11.3. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)

Toplu Konut İdaresi, 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatıyla ve 1984 yılında yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu doğrultusunda, genel idare dışında özerk bir toplu konut fonuna sahip olarak "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı" adıyla kurulmuştur.

1990 yılında çıkarılan 412 ve 414 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerle, bu yapı iki farklı kuruma ayrılarak "Toplu Konut İdaresi Başkanlığı" ve "Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı" şeklinde yeniden organize edilmiştir. Ancak 1993 yılında Toplu Konut Fonunun genel bütçeye dâhil edilmesiyle kurumun mali kaynakları azalmış, bu da konut üretiminde gerilemeye yol açmış ve ülkenin modern, planlı konut ihtiyacı yeterince karşılanamamıştır.

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, kamu kurumlarının konut üretimindeki sorumluluklarını ve eksikliklerini yeniden gündeme taşımıştır.

TOKİ, 2002 yılına kadar geçen 19 yıllık süreçte 43 bin 145 konutun inşasını tamamlamış, yaklaşık 950 bin konut için kredi desteği sağlamıştır. 58. Hükûmetin uygulamaya koyduğu Acil Eylem Planı ile birlikte başlatılan "Planlı Kentleşme ve Konut Seferberliği" doğrultusunda TOKİ, yeni bir vizyon benimsemiştir.

Bu süreçte, 59. Hükûmet döneminde, 28 Haziran 2001 tarihli ve 4698 sayılı Konut Müsteşarlığının kurulmasına ve Arsa Ofisi Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair kanunun yürürlükten kaldırılmasıyla, TOKİ'nin bağlılığı yeniden yapılandırılmıştır. Buna göre:

- ✦ 14 Ağustos 2003 tarihli ve 25199 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı tezkeresiyle Bayındırlık ve İskân Bakanlığına,
- ✦ 16 Ocak 2004 tarihli ve 25348 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan başka bir tezkere ile Başbakanlık makamına,
- ✦ 9 Temmuz 2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlanmıştır.

TOKİ Türkiye'yi İnşa Ediyor

TOKİ, Türkiye'nin konut ihtiyacını karşılamasının yanı sıra kamunun ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık, güvenlik ve spor gibi hizmet binalarının ve sosyal donatıların yapımında da önemli projeler geliştirerek vatandaşlarımızın hizmetine sunuyor.

TOKİ'NİN KONUT HAMLELERİ

TOKİ ile **1 milyon 547 bin konut** ile **15 milyon** vatandaşa yeni yuva kazandırıldı

Türkiye genelinde toplamda **3 milyon 700 bin dönüşüm konutu ve sosyal konut** inşa edildi

Sahada **1 milyona yakın konutun dönüşümü** halen devam ediyor

TOKİ ELİYLE TOPLAM

60 BİN 73

sosyal donatı
kazandırıldı

T.C. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI

TOKİ
TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI

1.458

OKUL

270

HASTANE

220

ÖĞRENCİ
YURDU

26

ÜNİVERSİTE
BİNASI

997

SPOR
SALONU

101

SAĞLIK
OCAĞI

21

STADYUM

2.671

TİCARİ ÜNİTE

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

iletisim.gov.tr

Toplu Konut İdaresinin 2985 sayılı Kanunla tanımlanan/belirlenmiş görevleri şunlardır:

- ✧ Yurt içinde ve dışında, doğrudan ya da iştirakleri aracılığıyla projeler geliştirmek, konut, altyapı ve sosyal donatı uygulamalarını gerçekleştirmek veya gerçekleştirilmesini sağlamak.
- ✧ Konut sektöründe faaliyet gösteren şirketler kurmak ya da mevcut şirketlere ortak olmak.
- ✧ Konut inşaatına yönelik sanayi kuruluşlarını veya bu alanda faaliyet gösteren kişi ve kuruluşları desteklemek.
- ✧ Doğal afet yaşanan bölgelerde ihtiyaç duyulması hâlinde, konut ve sosyal donatılarla birlikte altyapı projelerini inşa etmek, teşvik etmek ve destek sağlamak.
- ✧ İlgili bakanlıkların talebi ve bağlı olunan Bakan'ın onayı doğrultusunda, söz konusu projeleri gerçekleştirmek veya bu projelerin hayata geçirilmesini sağlamak.
- ✧ Kuruma mali kaynak sağlamak amacıyla kâr odaklı projeler geliştirmek ve uygulamak.
- ✧ Devlet güvenceli ya da güvencesiz iç ve dış borçlanma araçları ve çeşitli menkul kıymetler ihraç etmek.
- ✧ Bireysel veya toplu konut kredileri vermek; köy mimarisi, gecekondu dönüşümü, tarihî ve yöresel mimarinin korunması ve yenilenmesine yönelik projelere finansman sağlamak ve gerektiğinde bu kredilerde faiz sübvansiyonu uygulamak.
- ✧ Görev alanıyla ilgili harcamaları karşılamak üzere, Hazine ve Maliye Bakanlığının uygun görüşü doğrultusunda yurt dışından kredi kullanmaya karar vermek.
- ✧ Konut finansmanına bankaların katılımını artıracak önlemler almak, bu kapsamda gerekli görüldüğünde bankalara kredi sağlamak ve uygulama esaslarını belirlemek.
- ✧ Gerekli hâllerde, çeşitli araştırma, proje ve taahhüt işlerinin sözleşmeyle yaptırılmasını sağlamak.
- ✧ Kanunlar ve ilgili mevzuatla kuruma verilen diğer görevleri yerine getirmek.

TOKİ, 2003 yılından itibaren özel sektörle iş birliği içinde şantiyelerinde sosyal konut üreten bir idareye dönüşmektedir. Çevre düzenlemeleri, sosyal donatıları ve modern yerleşim yerleriyle TOKİ projeleri; belediyeler ve özel sektör için bir örnek, bir model oluşturmıştır. Pek çok belediye, şirket ve şahıs bu modele uygun projeler geliştirerek hayata geçirmekte ve böylece şehirlerin çehresi değişmeye ve gelişmeye başlamaktadır.

Türkiye’de 10, 15, 20 yıl vadelerle kira öder gibi konut satışı, 2003 yılından itibaren TOKİ eliyle başlamıştır ve bu süreç artarak devam etmektedir. Bu konutlar, evi olmayan vatandaşlarımıza az peşinat, kira öder gibi düşük taksit ve uzun vadelerle sunulmaktadır.

2003 yılından itibaren başlatılan konut seferberliği ile yıllık 250-300 bin nüfuslu bir şehri kapsayacak şekilde, içinde camisi, okulu, parkları, çocuk oyun alanları, yürüyüş yolları ve ticari birimleri olan yaşam alanları inşa edilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından, dar ve orta gelirli vatandaşların sosyal konut ihtiyacının karşılanması, afet bölgelerinde inşa edilen konutların yapımı ve teslimleri titizlikle sürdürülürken, diğer yandan 2003 yılında başlatılan “Planlı Kentleşme ve Konut Üretimi Seferberliği” kapsamında 1 milyon 629 bin konut sayısına ulaşılmış, 81 il ve ilçelerde projeler geliştirilmiştir.

Toki illere Göre Üretilen Konut Dağılımı (2003-2024)

İller	Konut Sayısı	Edirne	7.377	Manisa	12.571
Adana	35.197	Elazığ	47.644	Mardin	11.185
Adıyaman	38.471	Erzincan	14.449	Mersin	7.647
Afyonkarahisar	13.358	Erzurum	16.721	Muğla	5.947
Ağrı	5.076	Eskişehir	14.754	Muş	3.066
Aksaray	7.942	Gaziantep	55.077	Nevşehir	10.920
Amasya	6.590	Giresun	4.836	Niğde	12.002
Ankara	112.716	Gümüşhane	2.716	Ordu	5.284
Antalya	8.807	Hakkari	5.004	Osmaniye	13.712
Ardahan	2.439	Hatay	138.585	Rize	5.750
Artvin	4.422	Iğdır	1.035	Sakarya	8.954
Aydın	4.900	Isparta	6.943	Samsun	13.815
Balıkesir	16.054	İstanbul	282.248	Siirt	2.077
Bartın	2.177	İzmir	34.399	Sinop	1.440
Batman	6.352	Kahramanmaraş	49.701	Sivas	13.665
Bayburt	2.177	Karabük	7.598	Şanlıurfa	30.071
Bilecik	4.111	Karaman	7.491	Şırnak	11.672
Bingöl	8.854	Kars	4.480	Tekirdağ	10.992
Bitlis	5.985	Kastamonu	5.412	Tokat	5.514
Bolu	7.616	Kayseri	24.354	Trabzon	11.474
Burdur	6.132	Kırıkkale	6.616	Tunceli	4.593
Bursa	29.914	Kırklareli	3.997	Uşak	6.218
Çanakkale	5.010	Kırşehir	6.217	Van	28.922
Çankırı	8.447	Kilis	3.783	Yalova	2.548
Çorum	9.074	Kocaeli	28.194	Yozgat	9.340
Denizli	16.130	Konya	32.704	Yurtdışı	6.722
Diyarbakır	37.630	Kütahya	16.145	Zonguldak	6.511
Düzce	8.466	Malatya	88.031		

Toplu Konut İdaresi, özellikle son yıllarda konut üretimini artırarak şehirlerimizin gelişmesine ve güvenli konut stokumuzun artırılmasına büyük katkılar sağlamaktadır. Son beş yılda, yıllık ortalama konut üretimi 134 bin konuta çıkarılarak, 2022 yılında 111 bin, 2023 yılında 193 bin, 2024 yılında 213 bin konutun ihalesi gerçekleştirilerek 40 yıllık TOKİ tarihinin en yüksek konut rakamına ulaşılmıştır.

TOKİ - YILLARA GÖRE KONUT DAĞILIMI	
YILLAR	
2003	9.704
2004	52.945
2005	68.891
2006	57.189
2007	63.881
2008	48.892
2009	69.846
2010	66.311
2011	65.076
2012	45.504
2013	54.089
2014	33.014
2015	43.885
2016	72.568
2017	59.331
2018	14.688
2019	33.436
2020	97.427
2021	58.906
2022	111.376
2023	193.764
2024	213.013
2025	95.706
Genel Toplam*	1.629.442

Dünün beklentilerine, bugünün imkân ve kabiliyetleriyle çözüm üreten TOKİ, Türkiye Yüzyılı vizyonu ile bugün daha nitelikli, yatay mimariyi esas alan yaşam alanları sunarken, kuruluş felsefesine uygun olarak, özellikle dar gelirli vatandaşlarımızın konut beklentisini karşılamada bir “dost” anlayışıyla hizmet vermektedir.

Her yıl, alt ve orta gelir gruplarına yönelik nitelikleri yükseltilmiş sosyal konut üretimini arttırmak için radikal kararlar alınarak yatay mimari ve mahalle konsepti projelerine ağırlık verilmiş, çağın getirdiği imkânlardan yararlanıp ‘mahalle kültürü’ kavramına yeni ve güncel bir bakış açısı katarak insanımıza mümkün olan en iyi, en ideal yerleşim alanları sunulmuş ve sunulmaktadır.

2022 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TOKİ tarafından yürütülen “İlk Evim, İlk İş Yerim” projesi kapsamında 17 ilde, 5 bin 615 sosyal konutun ilk temelleri 25 Ekim’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın katıldığı törenle atılırken projeye ilişkin detaylar aşağıda belirtilmiştir.

Cumhuriyet tarihinin en büyük sosyal konut projesi 362 milyar liralık yatırımla hayata geçirilecek

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklayacağı sosyal konut projesi, 1,5 trilyon liradan fazla ekonomik hareketlilik yaratacak, 100 bin kişiye istihdam sağlayacak

20 YILDA
1,17 MİLYON
KONUT İNŞA EDİLDİ

İLK KEZ TEK SEFERDE
250 BİN
KONUT YAPILACAK

DAR GELİRLİ VATANDAŞLAR İÇİN

81 İLDE

362 MİLYAR
LİRALIK YATIRIM İLE

250 BİN
KONUT İNŞA EDİLECEK

100 BİN
ALTYAPILI ARSA SATIŞI
SUNULACAK

PROJE

28 İLDE KURULACAK
10 BİN
İŞ YERİ İÇEREN
SANAYİ SİTELERİ İLE

100 BİN
KİŞİLİK İSTİHDAM
SAĞLAYACAK

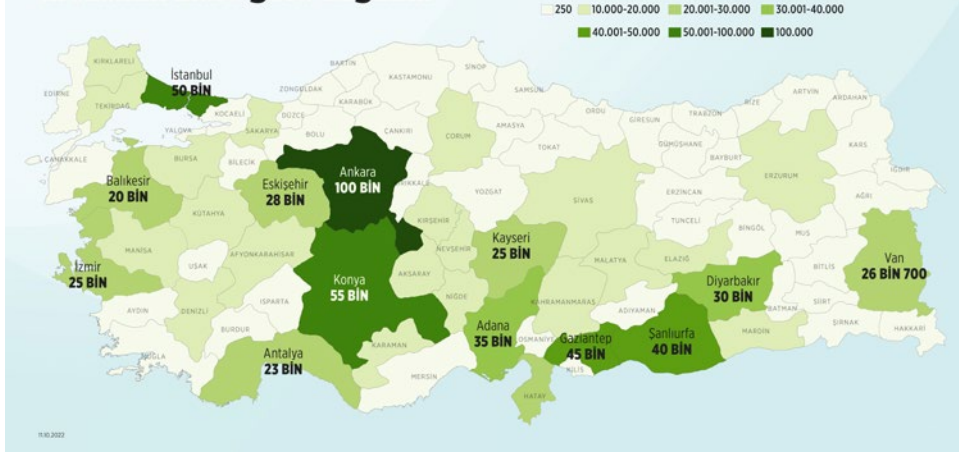

KENTSEL
DÖNÜŞÜMDE
ÖNCÜ ROL
ÜSTLENECEK

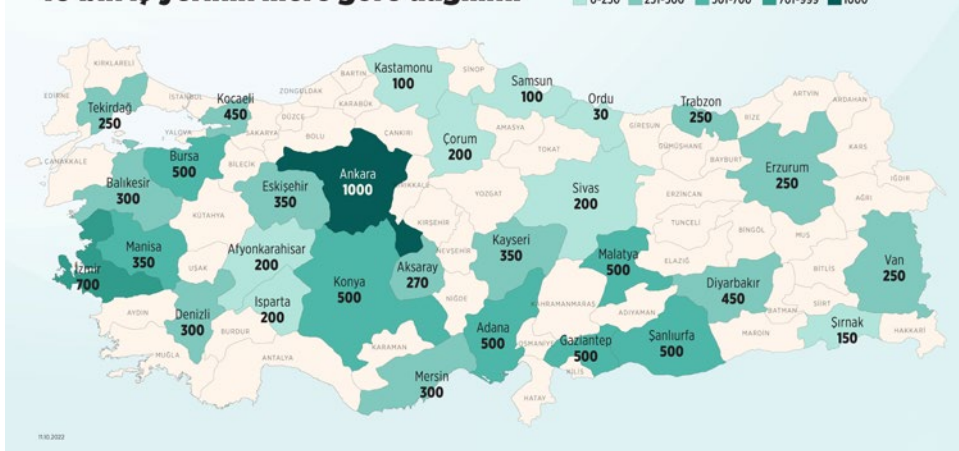
11.09.2022

- ✦ “İlk Evim İlk İş Yerim, İlk Evim Arsa” projesi 81 ilde 500 bin sosyal konut, 1 milyon konut amaçlı arsa, 50 bin iş yeri olarak vatandaşlara sunulacak.
- ✦ Konutlar yöresel ve yatay mimari olarak inşa edilecek.
- ✦ Depreme dayanıklı, temelleri sağlam, güvenli olacak.
- ✦ Konutlar 5 katı geçmeyecek.
- ✦ Çevre dostu yapı malzemeleri kullanılacak.
- ✦ Konutlar sıfır atığa, enerji verimliliğine ve yenilenebilir enerji sistemlerine uyumlu inşa edilecek.
- ✦ Vatandaşlar, uygun fiyatlı konutlara sahip olabilecek.

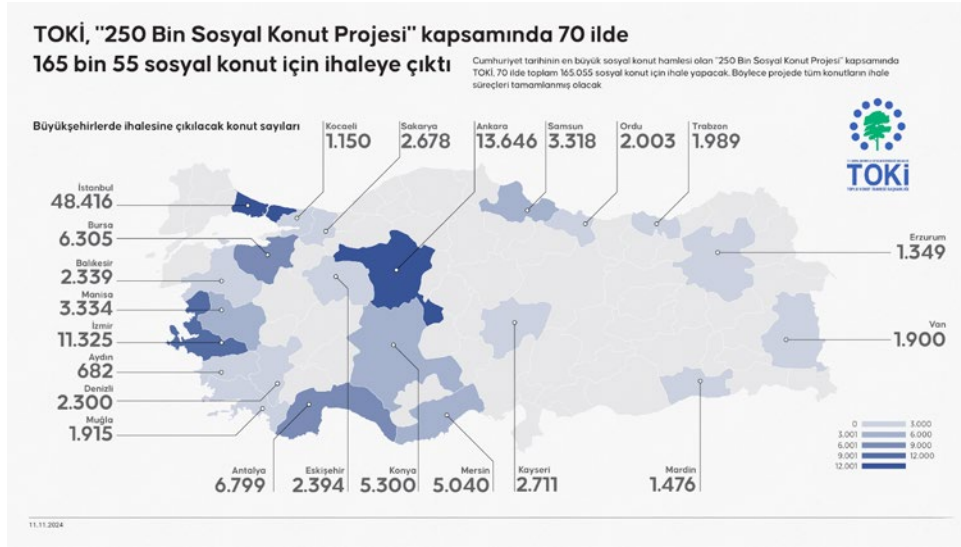
"İlk Evim Arsa" kampanyası kapsamındaki 1 milyon konut arsasının illere göre dağılımı

"İlk İş Yerim" kampanyasında ilk etapta temeli atılacak 10 bin iş yerinin illere göre dağılımı

Proje kapsamında, tüm il ve ilçelerde, 2023-2028 arasını kapsayan 5 yıllık süreçte, 500 bin sosyal konut ve 50 bin iş yeri yapılacaktır. 250 bin konut amaçlı arsanın, milletin istifadesine sunulmuş, Projeyle sosyal konut sayısının 2 milyona, oturan sayısının ise 10 milyonun üzerine çıkarılmış olması hedeflenmektedir.

TOKİ, konut projelerini vatandaşların sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ve kalitede dizayn etmektedir. Bu açıdan TOKİ, kendini her geçen gün yenilemekte ve güçlendirmektedir. Bu değişim yaşanırken konut üretiminde revizyon gerektiren pek çok noktanın fizibilitesi de yapılmış, işin ekonomik boyutunun yanı sıra sosyal ve kültürel boyuttaki ihtiyaçlar da tespit edilmiş ve edilmektedir.

TOKİ, kamunun ihtiyaç duyduğu eğitim, sağlık, güvenlik ve spor gibi hizmet binalarının ve sosyal donatıların yapımında da önemli projeler geliştirilerek vatandaşlarımızın hizmetine sunmaktadır. Bu kapsamda ülkemize TOKİ eliyle 1.458 okul, 270 hastane, 220 öğrenci yurdu, 26 üniversite binası, 997 spor salonu, 101 sağlık ocağı, 2 bin 671 ticari ünite, 21 stadyum ve 1.179 cami olmak üzere toplamda 60 bin 73 sosyal donatı kazandırılmıştır.

TOKİ projeleri hakkında detaylı bilgi için QR kodu okutabilirsiniz.

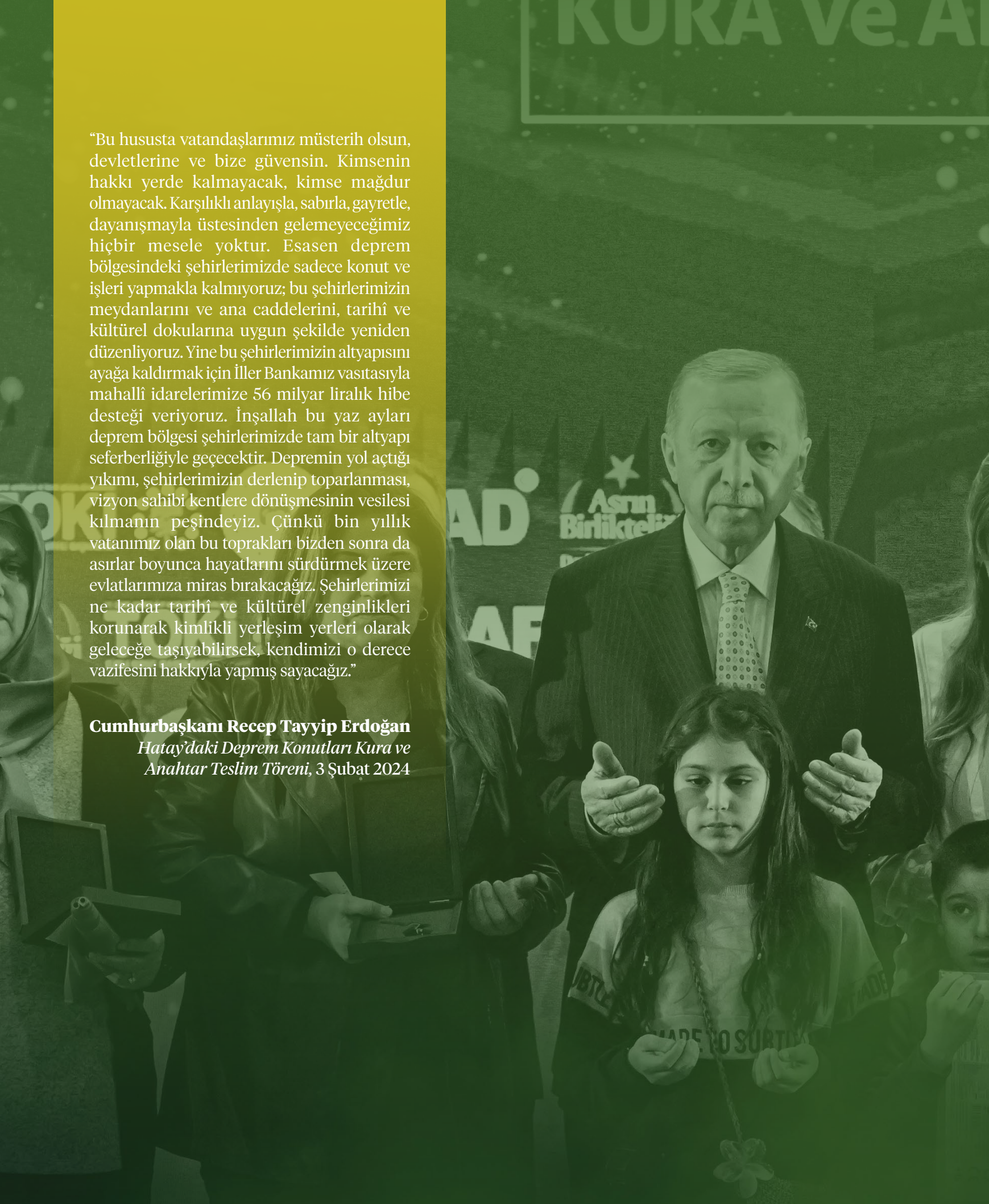
T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE KLİM BAKANLIĞI
TOKİ
TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI

“Bu hususta vatandaşlarımız müsterih olsun, devletlerine ve bize güvensin. Kimsenin hakkı yerde kalmayacak, kimse mağdur olmayacak. Karşılıklı anlayışla, sabırla, gayretle, dayanışmayla üstesinden gelemeyeceğimiz hiçbir mesele yoktur. Esasen deprem bölgesindeki şehirlerimizde sadece konut ve işleri yapmakla kalmıyoruz; bu şehirlerimizin meydanlarını ve ana caddelerini, tarihî ve kültürel dokularına uygun şekilde yeniden düzenliyoruz. Yine bu şehirlerimizin altyapısını ayağa kaldırmak için İller Bankamız vasıtasıyla mahallî idarelerimize 56 milyar liralık hibe desteği veriyoruz. İnşallah bu yaz ayları deprem bölgesi şehirlerimizde tam bir altyapı seferberliğiyle geçecektir. Depremin yol açtığı yıkımı, şehirlerimizin derlenip toparlanması, vizyon sahibi kentlere dönüşmesinin vesilesi kılmanın peşindeyiz. Çünkü bin yıllık vatanımız olan bu toprakları bizden sonra da asırlar boyunca hayatlarını sürdürmek üzere evlatlarımıza miras bırakacağız. Şehirlerimizi ne kadar tarihî ve kültürel zenginlikleri korunarak kimlikli yerleşim yerleri olarak geleceğe taşıyabilirsek, kendimizi o derece vazifesini hakkıyla yapmış sayacağız.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Hatay'daki Deprem Konutları Kura ve Anahtar Teslim Töreni, 3 Şubat 2024

NAHTAR TESLİM TORENT

HATAY

03 ŞUBAT 2024

12. Bölüm

Kentsel Altyapı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı hizmet birimleri ile bağlı ve ilgili kuruluşlarca, şehircilik alanında çok sayıda proje yürütülmektedir. Bu projeler, ilgili birimlerin görev ve sorumluluklarını etkin biçimde yerine getirmelerine katkı sağlamakta; aynı zamanda yürütülen faaliyetlerin etki alanını genişleterek Türkiye'nin şehircilik vizyonunun güçlenmesine olanak tanımaktadır.

Bu projelerin önemli bir bölümü, hibe, fon ve kredi gibi dış finansman kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda; Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, Avrupa Birliği, İslam Kalkınma Bankası ve diğer çok taraflı kalkınma kuruluşlarından temin edilen finansman imkânları ile kentsel dönüşümden iklim değişikliğiyle mücadeleyle, yapı ölçeğinde enerji verimliliğinden afet sonrası altyapı desteklerine kadar geniş bir yelpazede mevcut projeler yürütülmekte ya da yeni proje çalışmaları planlanmaktadır.

Bu yaklaşım, Türkiye'nin Şehircilik Seferberliği sürecinde uluslararası iş birliklerinin etkin şekilde değerlendirilmesini ve sürdürülebilir kentleşme politikalarının hayata geçirilmesini mümkün kılmaktadır.

12.1. İller Bankası (İLBANK) Destekleri

İLBANK, yerel yönetimlerle iş birliğinde bulunarak kentsel altyapıya destek olmaktadır. 2002 yılından günümüze 3 bin 785 adet kentsel altyapı (içme suyu-atık su) işi yapılmış olup, söz konusu işlerin güncel maliyeti de 550.222.248.422 TL'dir.

Merkez/Gaziantep Atık Su Arıtma Tesisi

Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES)

Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES), köylerin içme suyu, yol, küçük ölçekli sulama ve atık su sorunlarını, il özel idareleri ve köylere hizmet götürme birlikleri aracılığı ile mahalli katkıları da dâhil ederek kısa sürede çözümlenmek amacıyla başlatılmıştır.

KÖYDES, Cumhurbaşkanlığı Kararında belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda Valilikler, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve İl Özel İdareleri tarafından il düzeyinde köylerin ihtiyaçlarına yönelik olmak üzere bölge, il çevre düzeni ve İl Özel İdaresinin stratejik planı, yıllık yatırım ve çalışma programlarına uygun projelere öncelik verilir.

2023 yılında Proje kapsamında 3.800.000.000 TL ödenek tahsis edilmiş olup, ödenğin tamamı İLBANK nezdindeki köylere hizmet götürme birlikleri hesaplarına aktarılmıştır.

2005-2023 Yılları Proje Ödenekleri

Projenin başlangıç tarihi olan 2005 yılından 2023 yılına kadar tahsis edilen ödenekler aşağıda yer almıştır.

2005- 2023 Yılları Proje Ödenek Tutarları	
Yıl	Miktar (Bin TL)
2005	200.000.000
2006	2.000.000.000
2007	2.000.000.000
2008	500.000.000
2009	500.000.000
2010	1.550.000.000
2011	550.000.000
2012	550.000.000
2013	878.049.000
2014	346.000.000
2015	366.760.000
2016	391.699.000
2017	900.000.000
2018	1.500.000.000
2019	1.496.700.000
2020	1.496.700.000
2021	1.604.308.000
2022	3.110.964.000
2023	3.800.000.000
Toplam	23.741.180.000

Proje Uygulama Sonuçları (2005-2023 Yılları)

Yol Çalışmaları

31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla 1.965 km ham yol, 5.945 km tesviye yol, 89.523 km stabilize yol, 4.652 km Bitümlü Sıcak Karışım (BSK) 56.737 km 1.kat asfalt ve 70.386 km 2. kat asfalt yol, 5.334 km beton yol, 1.539 adet köprü ve 39.127 adet menfez yapılmıştır.

İçme Suyu Çalışmaları

31/12/2023 tarihi itibarıyla; içme suyu sektöründe 5 bin 697 susuz köy ve bağlısına şebekeli içme suyu tesisi yapılmış, 72 bin 212 suyu yetersiz köy ve bağlısının içme suyu tesisinin yenilenmesi yapımı ve geliştirilmesi sağlanmıştır.

Küçük Ölçekli Sulama Çalışmaları

Küçük ölçekli sulama projeleri (arazi toplulaştırma çalışmaları hariç) KÖYDES Projesi kapsamına 2010 yılından itibaren dâhil edilmiştir. 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla küçük ölçekli sulama çalışmaları kapsamında 72 adet yer üstü sulama tesisi ve 7 adet yeraltı sulama tesisi tamamlanmış olup, 1.903 çiftçi ailesinin projeden yararlanması sağlanmıştır.

12.2. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Mahallî İdarelerin Birlikte Yürüttüğü İşler

Yerel yönetimler, mahallî müşterek ihtiyaçları karşılamak amacıyla imar, çevre, ulaşım, altyapı ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu faaliyetler merkezi idare tarafından ülke sathında sunulan hizmetlerin yereldeki izdüşümleri olmakla beraber yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin önemli bir kısmının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının düzenleyici olarak rol aldığı konular olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Bakanlık ve yerel yönetimler birçok konuda ortak proje ve faaliyetler yürütmekte olup, yerel yönetimler tarafından sunulan projeler de desteklenmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve yerel yönetimlerin birlikte yürüttüğü iş ve projeler şu şekildedir:

Atık Yönetimi

Atık yönetiminin en önemli aktörlerinden biri yerel yönetimler olup, 2010 yılından itibaren atık yönetimine ilişkin verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Atık Yönetimine İlişkin Veriler (2010-2023)														
GÖSTERGE (Kümülatif)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Düzenli depolama tesisi sayısı	46	46	59	69	79	81	82	87	88	89	90	91	93	93
Düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfusu oranı (%)	59	59	60	65	70	71	71	73	74	82	83	86	89	89

Son 13 yılda düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfus oranı %59'dan %89'a çıkmıştır.

Atık Su

2012 yılından itibaren atık su verileri aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup, atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı 2023 yılı itibarıyla yüzde 90,6'ya ulaşmıştır.

Atık Su Verileri (2012-2023)												
GÖSTERGE (Kümülatif)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam atık su arıtma tesisi sayısı	444	457	563	653	954	1029	1107	1136	1170	1176	1185	1213
Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye nüfusunun toplam belediye nüfusuna oranı (%)	72	73	77	79	81	83	87	87	89	89	89	90.6

12.3. Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Destekleri

Bakanlık mevzuatı kapsamında, Avrupa Birliği ile ilişkilerde ve Avrupa Birliğine yönelik mevzuat ve uyum çalışmaları ile ekonomik ve teknik iş birliğine yönelik çalışmalarda Bakanlık hizmetlerinin süratli, düzenli, etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli irtibat ve eş güdümü sağlamak; Avrupa Birliği ile mali ilişkiler çerçevesindeki operasyonel programları yürütmek ve fonların uygulanmasını koordine etmek; ilgili mevzuat, Avrupa Birliği müktesebatı ve uluslararası anlaşmalar çerçevesinde operasyonel programları hazırlamak ve uygulamak; uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlarla Bakanlığın görev alanına giren konularda uluslararası sözleşmeler de dâhil olmak üzere ilişkileri düzenlemek, gerekli irtibat ve eş güdümü sağlamak; desteklenecek proje ve faaliyetlere ilişkin olarak, projelerin seçimini yapmak, önceliklendirmek, ihale ve sözleşmelerini yapmak ve yürütülmesini sağlamak, ödemelerini gerçekleştirmek ve muhasebeleştirmek, buna ilişkin kontrol, izleme ve değerlendirmeleri yapmak gibi görevler, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün görevleri arasında yer almaktadır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)

Avrupa Birliği (AB) tarafından, AB üyeliğine hazırlık sürecindeki ülkelere, üyeliğe yönelik yapacakları politik, kurumsal, sosyal ve ekonomik reformlara destek vermek ve Birlik standartlarına erişebilmelerine yardımcı olmak üzere katılım öncesi fonlar aracılığıyla yardım sağlanmaktadır. Başlangıçta farklı Birlik programları ve mali araçlar aracılığıyla sunulan bu fonlar, 2007 yılında, Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA) olarak adlandırılan tek bir araç ve yasal çerçeve altında toplanmıştır. Bu tarihten itibaren IPA, aday ve potansiyel aday ülkelerin Birlik standartlarına erişebilmelerine yardımcı olmak üzere başvuru alan temel mali ve teknik yardım aracı hâline gelmiştir. Bu çerçevede IPA ile AB üyeliğine hazırlık sürecindeki ülkelerin mevzuat ve standartlarının AB mevzuat ve standartlarıyla uyumlaştırılması, hazırlık sürecindeki ülke kurumlarının katılım sürecinde bu uyumlaştırma çalışmalarını gerçekleştirmesi ve reformları uygulamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi ve nihayet AB üyeliğiyle birlikte gelen hak ve yükümlülüklerle hazırlanmaları amaçlarına hizmet edilmektedir.

IPA fonları, Avrupa Birliği bütçe dönemine uygun olarak 7 yıllık dönemleri kapsayacak şekilde planlanmaktadır. Bu çerçevede ilk IPA uygulaması olan IPA I, Avrupa Birliğinin 2007-2013 yıllarını kapsayan bütçe döneminde uygulanmıştır. IPA I uygulama dönemini takip eden 2014-2020 dönemi için, IPA I uygulama döneminde elde edilen deneyim ve çıktılar dikkate alınarak, stratejik bakış açısının ön plana çıktığı IPA II dönemi tasarlanmıştır.

1999 yılındaki Helsinki Zirvesi'nin ardından aday ülke konumuna gelen Türkiye, 2002 yılından bu yana Birlik'e katılıma yönelik AB fonlarından yararlanmaktadır. AB üyeliğine hazırlık sürecindeki ülkelere bu bağlamda yapılan toplam tahsisattan, IPA I döneminde %48,2, IPA II Döneminde ise %25 düzeyinde pay alarak, en yüksek fayda sağlayan ülke olma niteliğini kazanan Türkiye, 2002 yılından 2020'ye kadar toplam 9,2 milyar avro fon kaynağından yararlanmıştır. Bu fon kaynağı ile AB üyeliğine hazırlanma sürecinde Türkiye'nin idari ve kurumsal kapasitesine katkı sağlayan yaklaşık 900 proje hayata geçirilmiştir.

IPA-I Dönemi Altyapı Projeleri

2007-2013 dönemi için IPA I bütçesi yaklaşık 11,5 milyar avrodur. Bu tutarın 4,8 milyar avroluk kısmı Türkiye'ye; Türkiye'ye ayrılan tutarın 605 milyon avroluk kısmı ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığına tahsis edilmiştir.

AB'ye katılım öncesi fonlar hem genişleme ülkelerinin hem de AB'nin geleceğinde sağlam bir yatırımdır. Bu fonlar, yararlanıcıların siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmelerine yardım ederek onları AB üyeliği ile birlikte gelen ilgili hak ve yükümlülöklere hazırlamaktadır. Katılım öncesi fonlar, ayrıca, AB'nin sürdürülebilir ekonomik iyileşme, enerji arzı, ulaşım, çevre ve iklim değışikliği vb. konularda kendi hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

Ceyhan Atık Su ve Yağmur Suyu Projesi (Adana)

Ceyhan Atık Su ve Yağmur Suyu Projesi, yaklaşık 18,8 milyon avro yatırım yapılarak 15 Ağustos 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Adana Su ve Kanalizasyon İşleri İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi ve Yağmur Suyu Drenaj Şebekesi inşaat işlerinin kontrollüğü, mal alım işlerinin ihale dokümanlarını hazırlama işleri, 34.900 m³/gün ortalama debi ve 100 bin kişi hizmet kapasiteli atık su arıtma tesisi, 26,5 km yağmur suyu drenaj şebekesi, sifon ve deşarj yapıları inşaatı yapılmıştır. Bu projeyle yaklaşık 160 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Adıyaman Atık Su Projesi (Adıyaman)

Adıyaman Atık Su Projesi, yaklaşık 18 milyon avro tutarında yatırım yapılarak 3 Aralık 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Adıyaman Belediyesinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 32.808 m³/gün kapasiteli ileri biyolojik arıtmaya sahip atık su arıtma tesisi, 1 adet atık su terfi merkezi (kum tutucu ünitesi, kaba ızgara ünitesi, koku giderimi ünitesi ve 110 l/sn. kapasiteli 3+1 pompa), 1 adet ters sifon yapısı (704m boru hattı, ızgara ünitesi, havalandırmalı kum tutucu ünitesi), 30,8 km kolektör hattı, 1.695 m basınçlı atık su hattı, 4 adet muhtelif kapasitelerde kompakt atık su pompa istasyonu yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 185 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Doğubayazıt İçme Suyu Temini Projesi (Ağrı)

Doğubayazıt İçme Suyu Temini Projesi, yaklaşık 28,7 milyon avro yatırım yapılarak 27 Aralık 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Doğubayazıt Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 34.500 m³/gün debi ve 98 bin kişilik nüfusa hizmet verecek içme suyu arıtma tesisi yapımı, 57 km düktil ana isale hattı ve sanat yapıları, Toplam 15.200 m³ kapasiteli 6 adet su deposu, 202 km şehir içi içme suyu şebekesi, 12 bin adet ev bağlantısı ve su sayacı, 1 adet içme suyu pompa istasyonu yapımı, 8,3 km atık su kolektör hattı, 49 km atık su şebekesi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 98 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Amasya Su ve Atık Su Projesi (Amasya)

Amasya Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 15 milyon avro yatırım yapılarak 9 Kasım 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Amasya Su ve Kanalizasyon İşleri İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 12.126 m³/gün (p.e=116 600) kapasiteli atık su arıtma tesisi inşaatı, 55,8 km kanalizasyon hattı, 3,2 km terfi hattı, 8,6 km içme suyu hattı, 36 adet Bölgesel Ölçümleme Alan Ayrım (DMA) Odaları, 2 adet pompa istasyonu rehabilitasyon işi, 2 adet yeni pompa istasyonu yapım işi ve 6 adet paket pompa istasyonu montajı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 92 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Merzifon Atık Su Projesi (Amasya)

Merzifon Atık Su Projesi, yaklaşık 8 milyon avro yatırım yapılarak 18 Temmuz 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Merzifon Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 8.952 m³/gün kapasiteli Merzifon atık su arıtma tesisi birinci aşama inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 72 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Polatlı Atık Su Projesi (Ankara)

Polatlı Atık Su Projesi, yaklaşık 15,5 milyon avro yatırım yapılarak 29 Kasım 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Ankara Büyükşehir Belediyesi Su ve kanalizasyon İdaresinin idari, mali ve teknik konularda kapasitesinin geliştirilmesi, malzeme alım işi ihale dokümanlarının hazırlanması ve yapım işinin kontrollüğü, 19.872 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi yapımı, yaklaşık 83 km atık su kanalizasyon kolektör hattı ve atık su toplama şebekesi ve 3 foseptik tank yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 120 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Manavgat Su ve Atık Su Projesi (Antalya)

Manavgat Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 14 milyon avro yatırım yapılarak 21 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Antalya Büyükşehir Belediyesi Su ve Atık İdaresinin İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Teknik Yardım Projesi kapsamında Ekipman İhale Dosyalarının hazırlanması, inşaat sözleşmelerinin (İçme suyu Temin Projesi, Kanalizasyon Projesi) FIDIC şartnamesine uygun şekilde kontrollüğü, 5 adet derin kuyu pompasının temin ve montajı ile mevcut derin kuyularda 3 adet pompanın değişimi, kuyular bölgesinden yeni su deposuna isale hattı, 10.000 m³ hacminde yeni su deposu (betonarme işleri), su deposundan mevcut şebekeye isale hattı, Kızılağaç isale hattı, 617 adet galvanizli ev bağlantılarının değişimi, su şebekesinde değişim ve uzatma, yaklaşık 45 km uzunluğunda mevcut atık su hattı yenilenmesi, yaklaşık 29 km uzunluğunda mevcut asbestli çimento su dağıtım şebekesi yenilenme ve ilave şebeke hattı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 130 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Balıkesir Katı Atık Yönetimi Projesi (Balıkesir)

Balıkesir Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi, 17,4 milyon avro yatırım yapılarak 12 Aralık 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; BACEYÖB (Balıkesir Çevre Yönetim Birliği) ve proje yönetim ekibinin (PIU) idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, tedariki yapılacak ekipmanların belirlenmesi ve ihale süreçleri için gerekli dokümantasyonun sağlanması, düzenli depolama sahası inşaatı, malzeme geri dönüşüm tesisi, kompost tesisi, tıbbi atık sterilizasyon ünitesi, sızıntı suyu arıtma tesisi, 2 adet transfer istasyonu inşaatı ile 7 adet eski döküm sahalarının kapatılması ve rehabilitasyonu işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 363 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Bartın Atık Su Projesi (Bartın)

Bartın Atık Su Projesi, yaklaşık 9,1 milyon avro yatırım yapılarak 15 Ocak 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Bartın Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, tedariki yapılacak ekipmanların belirlenmesi ve ihale süreçleri için gerekli dokümantasyonun sağlanması ve yapım işlerinin kontrollüğü, 12.439 m³/gün kapasiteli Bartın Atık Su Arıtma Tesisi yapımı ile İnkumu Kolektör Hatları, Ön Arıtma Tesisi ve Derin Deniz Deşarjı yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 62 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Çorum Katı Atık Yönetimi Projesi (Çorum)

Çorum Katı Atık Yönetimi Projesi, yaklaşık 19 milyon avro yatırım yapılarak 17 Kasım 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Çorum Çevre Belediyeler Birliğinin ve bünyesindeki proje yönetim ekibinin teknik ve idari kapasitesinin geliştirilmesi işleri, Teknik Yardım Projesi kapsamında Ekipman Tedariği İhale Dosyalarının hazırlanması, inşaat sözleşmesinin FIDIC şartnamesine uygun şekilde kontrollünün sağlanması işleri, Çorum'un 23 yıllık katı atık depolama sorununu çözecek ve ilk planda 1.245.320 m³ (1. Kısım) olmak üzere zamanla toplamda 3.430.363 m³ katı atık depolanabilecek, sızıntı suyu toplama hatları, gaz toplama, gaz yakma sistemi içeren düzenli katı atık depolama tesisi inşaatı, 200 ton/gün kapasiteli geri dönüşüm tesisi, 5.000 ton/yıl kapasiteli kompost tesisi inşaatı, 125 m³/saat kapasiteli sızıntı suyu arıtma tesisi inşaatı ve arıtılan suyun kanalizasyona verilebilmesi için 3,5 km hat inşaatı, Sungurlu, Alaca, İskilip, Lâçin transfer istasyonları inşaatı, 1 Geri Dönüşüm Atık Toplama Merkezi yapımı, 28 vahşi çöp depolama alanlarının rehabilitasyon yapılması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 524 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Diyarbakir Su ve Atık Su Projesi (Diyarbakir)

Diyarbakir Su ve Atık Su Projesi yaklaşık 64 milyon avro yatırım yapılarak, 26 Kasım 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Diyarbakir Su ve Kanalizasyon İşleri İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 175.000 m³/gün ortalama debi ve 861.837 kişi eş değer nüfus kapasiteli atık su arıtma tesisi yapımı, 75,5 km yağmur suyu hattı, 1 adet pompa istasyonu, 3 adet köprü geçişi, 243 m viyadük geçişi, 2 bin 78 adet ev bağlantısı, 3 adet kara yolu geçişi, 1 adet demir yolu geçişi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 1 milyon 192 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Silvan İçme Suyu Temini Projesi (Diyarbakır)

Silvan İçme Suyu Temini Projesi, yaklaşık 10,5 milyon avro yatırım yapılarak 15 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 7.313,91 m ıshale hattı, 133.082,18 m şebeke hattı, 7971,39 m ev bağlantısı, 1.000, 2.000 ve 4.000 m³lük 3 adet su deposu yapımı, Mevcut su deposu (1290 m³) ve pompa istasyonlarının rehabilitasyonu ve yeni bir pompa istasyonu yapım işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 86 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Erzincan Su ve Atık Su Projesi (Erzincan)

Erzincan Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 34,3 milyon avro yatırım yapılarak 20 Aralık 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Erzincan Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, mevcut su şebekesinin 283 km'lik kısmının yenilenmesi, 17 km ilave su şebekesi yapılması, 4 adet su deposu yapılması (15.000, 5.000, 2.000 ve 1.000 m³lük), 2 adet klor odası yapılması, 1 adet pompa istasyonu yapımı, 48 adet debimetre montajı ve 13 bin 63 adet abone bağlantısının yapımı, 25.000 m³/gün ortalama debi ve 135 bin kişi eş değer nüfus kapasiteli yeni bir ileri biyolojik atık su arıtma tesisi yapımı, mevcut atık su arıtma tesisi rehabilite edilmesi, 18,64 km kanalizasyon hattı inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 160 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

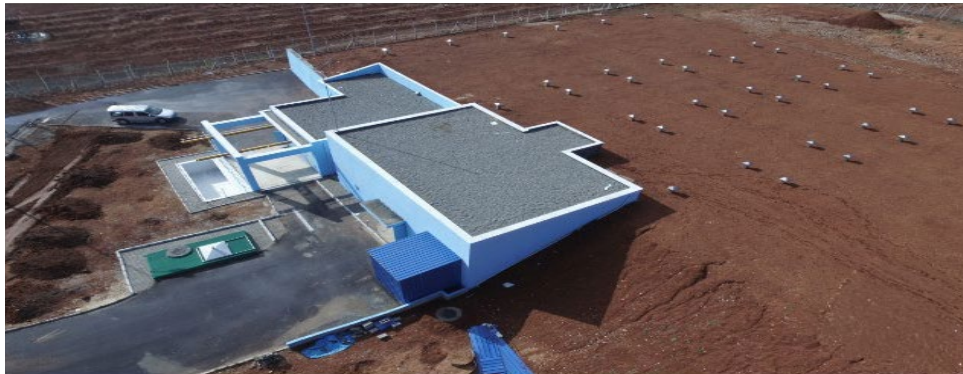
Erzurum Atık Su Projesi (Erzurum)

Erzurum Atık Su Projesi, yaklaşık 29 milyon avro yatırım yapılarak 27 Ekim 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Erzurum Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi yapım işinin kontrollüğü, mal alım işlerinin ihale dokümanlarını hazırlama işleri, 130.000 m³/gün Kapasiteli İleri Biyolojik Arıtma Tesisi yapımı, 24,8 km atık su şebekesi inşaatı, 6,2 km atık su kolektörü inşaatı, 2,47 km basınçlı atık su hattı inşaatı yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 392 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Nizip Su ve Atık Su Projesi (Gaziantep)

Nizip İçme Suyu Temini Projesi, 12,6 milyon avro yatırım yapılarak 15 Aralık 2017 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 7.500 m³ İçme Suyu Deposu (DY4), 1000 m³ İçme Suyu Deposu (DY5), Terfi Merkezi, 228 km İçme Suyu İsale Hattı ve İçme Suyu Şebekesi inşaatı, 12 bin 327 İçme Suyu abone bağlantısı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 160 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Bulancak Su ve Atık Su Projesi (Giresun)

Bulancak Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 18,6 milyon avro yatırım yapılarak 28 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Bulancak Belediyesi Su ve kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işlerinin kontrollüğü, mal alım işlerinin ihale dokümanlarını hazırlama işleri, 12.000 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi, 6 km kolektör hattı, 8,5 km atık su şebekesi ve 3 adet pompa istasyonu inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 50 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Kahramanmaraş Su ve Atık Su Projesi (Kahramanmaraş)

Kahramanmaraş Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 24 milyon avro yatırım yapılarak 26 Mart 2021 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Kahramanmaraş Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi inşaat işlerinin kontrollüğü, mal alım işlerinin ihale dokümanlarını hazırlama işleri, 111.023 m³/gün ortalama debi ve 825 bin 638 kişi eş değer nüfus kapasiteli atık su arıtma tesisi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 617 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Lüleburgaz Atık Su Projesi (Kırklareli)

Lüleburgaz Atık Su Projesi, yaklaşık 12 milyon avro yatırım yapılarak 31 Mart 2016 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Lüleburgaz Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi inşaatı işlerinin kontrollüğü, 19.440 m³/gün ortalama debi ve 104.683 eş değer nüfus kapasiteli, 2030 yılına kadar 158 bin 116 kişiye hizmet verecek atık su arıtma tesisi, 7,5 km atık su kolektör hattı, terfi istasyonu ve çıkış suyu deşarj hattı ile Kavak Deresinin 3,5 km'lik kısmının rehabilitasyon işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 111 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Akşehir Su ve Atık Su Projesi (Konya)

Akşehir Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 12,5 milyon avro yatırım yapılarak 1 Nisan 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Konya Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi ve proje yönetim ekibinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi ve tedariki yapılacak ekipmanların belirlenmesi ve ihale süreçleri için gerekli dokümantasyonun sağlanması işleri, 15.102 m³/gün (2025-ilk kademe) kapasiteli Atık Su Arıtma Tesisinin yapımı, 33 km atık su kolektörünün yapım işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 96 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Konya Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi (Konya)

Konya Katı Atık Yönetimi Projesi, yaklaşık 17,4 milyon avro yatırım yapılarak 7 Haziran 2022 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Konya Büyükşehir Belediyesi ve proje yönetim ekibinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi ve tedariki yapılacak ekipmanların belirlenmesi ve ihale süreçleri için gerekli dokümantasyonun sağlanması işleri, düzenli depolama sahası inşaatı (Konya'nın 5 yıllık çöpünün depolanabileceği 3.106.692 m³ kapasiteli 15 ha ve gelecekte 20 yıllık katı atık depolama sahası ihtiyacı için genişletilebilecek 172 ha), Aslım eski döküm sahasının (vahşi depolama sahası) rehabilitasyonu, 1 adet transfer istasyonu inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 2 milyon 133 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Seydişehir Atık Su Projesi (Konya)

Seydişehir Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 5,3 milyon avro yatırım yapılarak 2 Ocak 2020 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Konya Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, su dağıtımının yeniden yapılandırılması işinin ihale evrakının hazırlanması ve inşaat işlerinin kontrollüğü işleri, atık su arıtma tesisi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 40 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Kütahya Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Kütahya)

Kütahya Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 17 milyon avro yatırım yapılarak 8 Ocak 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Kütahya Belediyesi Su ve Kanalizasyon İşleri İdaresinin kurulması; yeni kurulan işletmenin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi inşaat faaliyetlerinin kontrollüğü, 97.705 m³/gün (2030 yılı birinci kademeye göre) kapasiteli atık su arıtma tesisinin rehabilitasyonu ve kapasitesinin artırılması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 311 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Soma Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Manisa)

Soma Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 6,4 milyon avro yatırım yapılarak 9 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Manisa Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi inşaat faaliyetlerinin kontrollüğü, 13.764 m³/gün kapasiteli Soma atık su arıtma tesisi birinci aşama inşaatı, 850 m uzunluğunda 1.200 mm çapında ana kolektör hattı yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 111 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Mardin Atık Su Projesi (Mardin)

Mardin Atık Su Projesi, yaklaşık 52 milyon avro yatırım yapılarak 4 Aralık 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Mardin Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, 2 adet Atık Su Arıtma Tesisi inşaatının kontrollüğü ve ekipman alımı ihale dokümanlarının hazırlanması, 2 adet atık su arıtma tesisi yapımı; kuzey ($64.749 \text{ m}^3/\text{gün}$ kapasiteli) ve güneyde ($12.052 \text{ m}^3/\text{gün}$ kapasiteli), kuzeyde 22,30 km çeşitli ebatlarda HDPE ve beton boru, 135 menhol döşenmesi ve 52 hane evsel bağlantısı, güneyde 115,10 km HDPE ve beton boru, 2.090 adet menhol ve 1.637 hane evsel bağlantısı olmak üzere yaklaşık toplam 137,4 km atık su şebekesi inşaatı, güneyde 2 m çapında 3,6 km ve 1 m çapında 18,2 km beton boru; kuzeyde ise 1 m çapında 15,7 km beton boru, kuzey ve güney kolektörleri olarak inşası işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 510 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Erdemli Su ve Atık Su Projesi (Mersin)

Erdemli Su ve Atık Su Projesi, yaklaşık 12,3 milyon avro yatırım yapılarak 14 Ocak 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Mersin Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işlerinin kontrollüğü ve ekipman alımı ihale dokümanlarının hazırlanması, yaklaşık 30 km uzunluğunda su temini sisteminin rehabilitasyonu, 1,43 km uzunluğunda deniz deşarjı hattı inşası, 1 adet modüler çelik depolama tankı inşası, mevcut 4 adet su deposu ve 4 adet pompa istasyonunun rehabilitasyonu (tüm mekanik ve elektrik işleri dâhil) ile 3 adet yeni pompa istasyonu inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 59 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

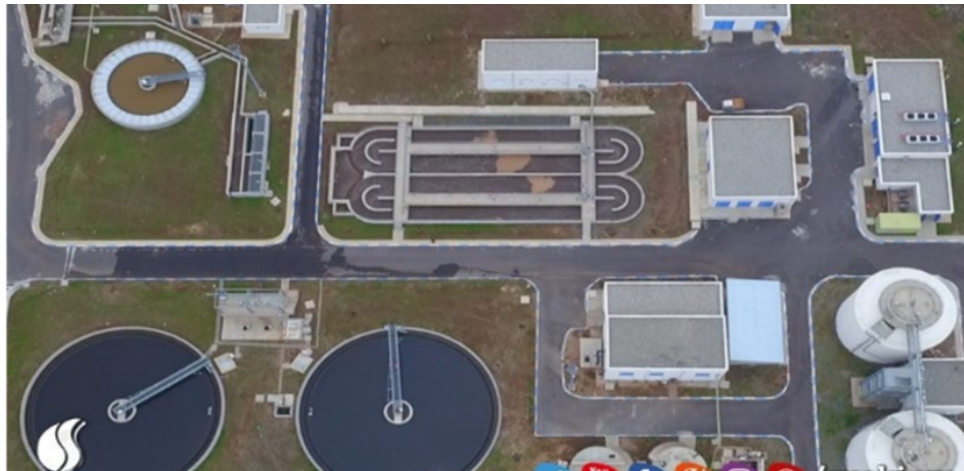
Ordu Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Ordu)

Ordu Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 22 milyon avro yatırım yapılarak 12 Mart 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Ordu Büyükşehir Belediyesi Proje Uygulama Birimi/Su ve Kanalizasyon İşleri İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işlerinin kontrollüğü ve ekipman tedariki sözleşmelerinin ihale dokümanlarının hazırlanması, 34.128 m³/gün kapasiteli Ordu Atık Su Arıtma Tesisi Yapımı, Kumbaşı Atık Su Arıtma Tesisi iyileştirmesi, 71 km HDPE su hattı, 30 km kanalizasyon hattı, içme suyu depoları (2.500 m³, 500 m³, 500 m³), kolektör hattı ve terfi istasyonları yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 213 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Siverek Atık Su Projesi (Şanlıurfa)

Siverek Atık Su Projesi 34,3 milyon avro yatırım yapılarak 31 Temmuz 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Şanlıurfa Su ve Kanalizasyon İdaresinin teknik kapasitesinin güçlendirilmesi faaliyetleri, yapım işlerinin kontrollüğü ve ekipman sözleşmelerinin ihale dokümanlarının hazırlanması, 17.040 m³/gün debi kapasiteli Siverek Atık Su Arıtma Tesisi yapımı, yaklaşık 274 km atık su şebekesi inşaatı, 3 km yağmur suyu hattı inşaatı, Esmerçayı Deresinin 6 km'lik kısmının ıslahı inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 246 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Şanlıurfa Atık Su Arıtma Tesisi ve Kolektör Hatları Projesi (Şanlıurfa)

Şanlıurfa Atık Su Arıtma Tesisi ve Kolektör Hattı Projesi, yaklaşık 29,7 milyon avro yatırım yapılarak 15 Kasım 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ve ŞUSKİ Genel Müdürlüğünün teknik ve idari kapasitesinin geliştirilmesi, ŞUSKİ Genel Müdürlüğünün teknik ve operasyonel ihtiyaçları doğrultusunda tedarik ihalesinin gerçekleştirilmesi, Atık su arıtma tesisi ve kolektör inşaat sözleşmelerinin kontrollüğünün sağlanması, 145.000 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi yapımı, mevcut kara köprü atık su ana kolektörünün yenilenmesi ve ilave hat inşaatı (12 km), Yenice – Tarım kent kolektörünün inşaatı (2,6 km) ve dağ eteği kolektörünün yapımı (7 km) işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 895 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Akçaabat Su ve Atık Su Projesi (Trabzon)

Akçaabat İçme Suyu Temini Projesi, yaklaşık 16,7 milyon avro yatırım yapılarak 28 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Trabzon Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi, Proje Uygulama Birimi ve İçme suyu ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi ayrıca yapım işinin kontrollüğü ve ekipman sözleşmesi ihale dokümanlarının hazırlanması; 18.000 m³/gün kapasiteli içme suyu arıtma tesisi yapımı, 49 km içme suyu şebeke yapımı, 21 km isale hattı yapımı, 4.000 m³ hacimli yeni su deposu ve mevcut 11 adet deponun ve 3 adet pompa istasyonunun yenilenmesi işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 116 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Erciş İçme Suyu Temini Projesi (Van)

Erciş İçme Suyu Temini Projesi, yaklaşık 19 milyon avro yatırım yapılarak 7 Aralık 2019 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Van Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işinin kontrollüğü ve ekipman tedariki sözleşmelerinin ihale dokümanlarının hazırlanması, çapı 700 mm ve 160 mm arasında değişen HDPE ve Düktil borulardan oluşan yaklaşık 18,6 km isale hattı yapımı, ışıklı su kaynağının ve su alma yapısının rehabilitasyonu, çapı 630 mm ve 90 mm arasında değişen HDPE borulardan oluşan yaklaşık 209 km şebeke yapımı, 35.860 m³/gün kapasiteli İçme Suyu Arıtma Tesisi tasarımı ve yapımı, 2 adet yeni pompa istasyonu yapımı, 300 m³'lük yeni depo yapımı; 7.663 adet su sayacı, 5.700 adet ev bağlantısı temini ve depolara debi ölçer ve izleme sistemlerinin kurulması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 210 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

IPA-II Dönemi Altyapı Projeleri

IPA II, hâlihazırda IPA tarafından elde edilen sonuçlara dayanmaktadır. Faydalanıcılarla ortaklaşa hazırlanan IPA II, 2014-2020 dönemi için katılım öncesi yardım sağlamak için yeni bir çerçeve oluşturmuştur.

IPA II kapsamındaki mali yardım, 2014-2020 dönemi için 11,7 milyar avro tutarındadır. Türkiye'ye 4,4 milyar avro tahsis edilmiş ve bu tutarın 335,4 milyon avroluk kısmı Çevre ve İklim Eylemi için ayrılmıştır.

Doğubayazıt Atık Su Projesi (Ağrı)

Doğubayazıt Atık Su Arıtma Tesisi İnşaatı Yapım İşi Sözleşmesi uygulama dönemi devam etmektedir. 2026 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır. Kanalizasyon şebekesi ve Yağmur suyu kolektörleri kapsayan ikinci sözleşmede saha çalışmaları 2024 yılı Şubat ayında tamamlanmış olup, 3 Mart 2024 tarihinde geçici kabulü yapılmıştır. Proje kapsamında; Doğubayazıt Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, Atık Su Arıtma Tesisi ve Yağmur Suyu Drenaj Şebekesi inşaat işlerinin kontrollüğü, 19.000 m³/gün kapasiteli yeni bir atık su arıtma tesisi yapımı, 45 km atık su şebekesi ve 11 km yağmur suyu toplama hattı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 111 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Suluova Atık Su ve Yağmur Suyu Projesi (Amasya)

Suluova Atık Su ve Yağmur Suyu Projesinin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Suluova Belediyesine idari, mali ve teknik kapasite geliştirme yoluyla teknik yardım sağlanarak, verimli bir şekilde işleyen Su Hizmetleri Dairesi Başkanlığının kurulması ve işletilmesi ve yapım işlerinin kontrollüğü, 10.098 m³/gün ortalama debiye sahip bir atık su arıtma tesisinin tasarımı ve yapımı, yaklaşık 26 km uzunluğunda yağmur suyu şebekesi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 50 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Bandırma Entegre Su Projesi (Balıkesir)

Bandırma Entegre Su Projesinin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal kapasitesinin geliştirilmesi, su idaresinin modernizasyonu ile su ve atık su sistemlerine ilişkin yapım sözleşmelerinin uygulanması için sözleşme yönetimi ve inşaat denetimi faaliyetleri, 21.000 m³/gün kapasiteli bir atık su arıtma tesisi yapımı, 7.500 m içme suyu iletim hattı, toplam 20.000 m³ kapasiteli 3 içme suyu deposu, içme suyu pompa istasyonu, 6,3 km kanalizasyon kolektör hattı, 29,4 km kanalizasyon hattı, 25,3 km ev/parsel bağlantı hattı, 1.687 parsel bacası, 782 kanalizasyon bacası ve 2 adet paket atık su pompa istasyonu inşa işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 153 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Çankırı Atık Su Projesi (Çankırı)

Çankırı Atık Su Projesinin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Çankırı Belediyesi Su İşleri Dairesinin idari, teknik ve finansal kapasitesinin geliştirilmesi ile su idaresinin modernizasyonuna yönelik çalışmalar ve yapım işlerinin kontrollüğü, 20.000 m³/gün kapasiteli bir atık su arıtma tesisi yapımı, yaklaşık 43,47 km uzunluğunda atık su şebeke hattı, özel geçiş menfezleri (nehir, otoyol vb. için), parsel bağlantıları, kanalizasyon bacaları inşa edilmesi işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 107 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Bismil Atık Su Projesi (Diyarbakır)

Bismil Atık Su Projesi, yaklaşık 9,9 milyon avro yatırım yapılarak 14 Şubat 2024 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Bismil Atık Su Projesi için atık su kolektör ve arıtma tesisine ilişkin denetim hizmetlerinin sağlanması, mevcut tesis yapılarının yıkımı ve sahadaki düzenleme çalışmalarının ardından, 12.500 m³/gün kapasiteli bir atık su arıtma tesisinin tasarımı, inşası, test edilmesi, devreye alınması ile belediye personeline işletme eğitimi verilmesi, yaklaşık 25 km'lik atık su kolektör hattı, 4,7 km ev/parsel bağlantısı, kara yolu yatay geçişi, parsel bacası, menhol inşası işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 86 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Giresun Atık Su Projesi (Giresun)

Projenin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Giresun Belediyesi Su İşleri Dairesinin idari, teknik ve finansal kapasitesinin geliştirilmesi, su idaresinin modernizasyonu ile atık su arıtma tesisi ve toplama sistemlerine yönelik sözleşme yönetimi ve inşaat denetimi hizmetleri yürütülecektir. 23.500 m³/gün kapasiteli aktif çamur prosesine sahip bir atık su arıtma tesisi yapımı, 29 km'lik (4,7 km'si zorunlu) atık su toplayıcı ve kanalizasyon şebeke hattı, 7 yeni atık su pompa istasyonu inşası işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 143 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Hakkâri Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi (Hakkâri)

Projenin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Hakkâri Belediyeleri ve İl Özel İdaresi Katı Atık Yönetim Birliğinin (Hakkâri Birliği) idari, teknik ve mali kapasitesinin geliştirilmesi, kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanması için eğitim ve destek sağlanması ve yapım işi kapsamında yapılacak işlerin uygunluk kontrolleri müşavirlik hizmetleri kapsamında yürütülecektir. Yaklaşık 950.000 m³ kapasiteli düzenli depolama sahası, çöp sızıntı suyu arıtma tesisi, malzeme geri kazanım tesisi (MRF), kompost tesisi ve tıbbi atık sterilizasyon ünitesi yapımı, Çukurca, Derecik, Şemdinli, Esendere, Hakkâri ve Yüksekova'daki vahşi depolama alanlarının rehabilite edilmesi/taşınması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 501 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Yüksekova Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Hakkâri)

Yüksekova Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 9,7 milyon avro yatırım yapılarak 20 Ocak 2025 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Yüksekova Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin personeline kapasite geliştirme eğitimleri, su hizmetleri dairesinin modernizasyonu için teknik yardım, Proje Uygulama Biriminin (PUB) güçlendirilmesi ve atık su arıtma tesisinin kontrollüğü, 15.000 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisinin tasarımı, inşası, test edilmesi ve devreye alınması ile belediye personelinin bu süreçlerde eğitim alması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 113 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

İğdır Atık Su Projesi (İğdır)

Projede yer alan her iki yapım işinin de geçici kabulü 21 Temmuz 2022 tarihinde yapılmıştır. Kusur sorumluluk süreçleri devam etmektedir. Proje kapsamında; projenin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla, belediye personeline kapasite geliştirme eğitimleri verilmiş; atık su arıtma tesisi ve toplama sistemine ilişkin inşaat işlerinin denetimi gerçekleştirilmiş ve su hizmetleri dairesinin modernizasyonu için teknik yardım sağlanmıştır. 21.038 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisinin tasarımı ve yapımı, 8,8 km kolektör hattı, 6,25 km toplama hattı, 72,85 km şebeke hattı, muayene bacası, parsel bacası, 34,54 km ev/parsel bağlantısı, 3 adet atık su pompa istasyonu ve 2.100 metre terfi hattı inşaat işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 92 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Elbistan Atık Su Projesi (Kahramanmaraş)

Atık su arıtma tesisi ve atık su kolektör hatları inşaatlarının geçici kabulü 30 Eylül 2022 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Proje uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Kahramanmaraş Su ve Kanalizasyon İdaresinin teknik kapasitesi güçlendirilmesi, 23.000 m³/gün kapasiteli ileri biyolojik atık su arıtma tesisi yapımı, tasarımı, 27 km kanalizasyon ve kolektör hattı, 862 menhol, 6.156 parsel bağlantısı ve 615 parsel bacası inşa edilmesi işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 171 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

KASMİB Entegre Katı Atık Yönetimi Projesi (Kastamonu)

Projede yer alan yapım işinin kesin kabulü 24 Kasım 2022 tarihinde yapılmıştır. Tedarik sözleşmelerinin ihale süreçleri devam etmektedir. Proje kapsamında; Kastamonu Yerel Yönetimler Birliği (KASMİB) için teknik yardım ve kapasite geliştirme çalışmaları yürütülmekte olup, sızıntı suyu arıtma tesisi inşaatı ve vahşi çöplüklerin rehabilitasyonu faaliyetlerinin kontrollüğü, Devrekâni'deki mevcut Kastamonu Düzenli Depolama Sahası sınırları içinde günlük 120 m³ kapasiteli bir çöp sızıntı suyu arıtma tesisi yapımı, Kastamonu'nun çeşitli ilçelerindeki 15 vahşi depolama sahasından 10'unun temizlenmesi, atıkların 5 diğer sahaya transfer edilmesi ve yerinde rehabilitasyon yapılması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 383 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Kastamonu Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Kastamonu)

Kastamonu Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 14,1 milyon avro yatırım yapılarak 14 Nisan 2025 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Kastamonu Belediyesi Proje Uygulama Birimi/Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal kapasitesinin geliştirilmesi ile birlikte atık su arıtma tesisi inşaatının kontrollük hizmetleri, 31.978 m³/gün kapasiteli, atık su arıtma tesisi yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 156 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Rize Atık Su Projesi (Rize)

Projede uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Rize Belediyesinin idari, teknik ve mali kapasitesinin geliştirilmesi, 27.000 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisinin tasarımı, yapımı, yaklaşık 16,5 km atık su toplayıcı hattı, 1,2 km özel geçiş hattı, 3 yeni atık su pompa istasyonu ile 2,5 km şebeke ve ilgili yapıların inşası işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 177 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Çarşamba Atık Su Projesi (Samsun)

Müşavirlik sözleşmesi uygulama sürecinde olup, yapım işinin geçici kabulü 19 Eylül 2023 tarihinde yapılmıştır. Proje kapsamında; Samsun Büyükşehir Belediyesine teknik yardım ile birlikte devralma ve nihai kabul prosedürlerinde tüm görevlerin denetimi ve onayı sağlanarak Belediyenin teknik kapasitesinin geliştirilmesi, 15.500 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi, 2 adet pompa istasyonu ile 2 adet koku giderme ünitesi inşaatı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 100 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Sivas Kızılırmak Sağ ve Sol Sahil Şeridi Atık Su Kolektör Projesi (Sivas)

Projenin bileşenleri tamamlanmış olup, 6 Mart 2024 tarihinde geçici kabulü yapılmıştır. Müşavirlik işinin uygulama süreci devam etmektedir. Sivas Belediyesine kapasite geliştirme başlığı altında teknik destek hizmeti, yapım işinin kontrollüğü, çapı 300 ile 1.600 mm arasında değişen yaklaşık 31 km kolektör hattı, 1,3 km 160 HDPE zorunlu ana hat ve 3 adet pompa istasyonu inşa edilmesi işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 374 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Şırnak Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Şırnak)

Şırnak Atık Su Arıtma Tesisi Projesi, yaklaşık 9,4 milyon avro yatırım yapılarak 15 Temmuz 2024 tarihinde tamamlanmıştır. Proje kapsamında; Şırnak Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve finansal açıdan kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işinin kontrollüğü, 12.000 m³/gün kapasiteli ileri biyolojik atık su arıtma tesisi yapımı, 1.600 m uzunluğunda ve 600 mm çapında atık su kolektörü ve yaklaşık 40 menholün inşası işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 92 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Niksar Su ve Atık Su Projesi (Tokat)

Atık Su Arıtma Tesisi Yapımı Sözleşmesi de tamamlanmış olup, 31 Aralık 2023 tarihinde geçici kabulü yapılmıştır. Su Temin Sistemi ve Atık Su Toplama Sistemi yapım işinin kesin kabulü ise 30 Haziran 2023 tarihinde gerçekleşmiştir. Proje kapsamında; Niksar Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresinin idari, teknik ve mali kapasitenin geliştirilmesi, su idaresinin modernizasyonu, atık su arıtma tesisi ve toplama sistemine ilişkin yapım sözleşmelerinin yönetimi ve inşaat denetimi, 12.177 m³/gün kapasiteli arıtma tesisi tasarımı ve yapımı, yaklaşık 87 km kanalizasyon hattı, muayene ve parsel bacaları yapımı, yaklaşık 63 km içme suyu şebekesi, pompa istasyonları işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 48 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Trabzon Su Temini Projesi (Trabzon)

Projede uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Trabzon İçme Suyu ve Kanalizasyon İdaresi (TİSKİ)'nin teknik kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması, yapım işinin kontrollüğü, yaklaşık 565 km uzunluğunda HDPE içme suyu şebekesi yapımı, 25.900 adet ve yaklaşık 26 km uzunluğunda bina bağlantısı, SCADA kurulumu yapılması işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 488 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

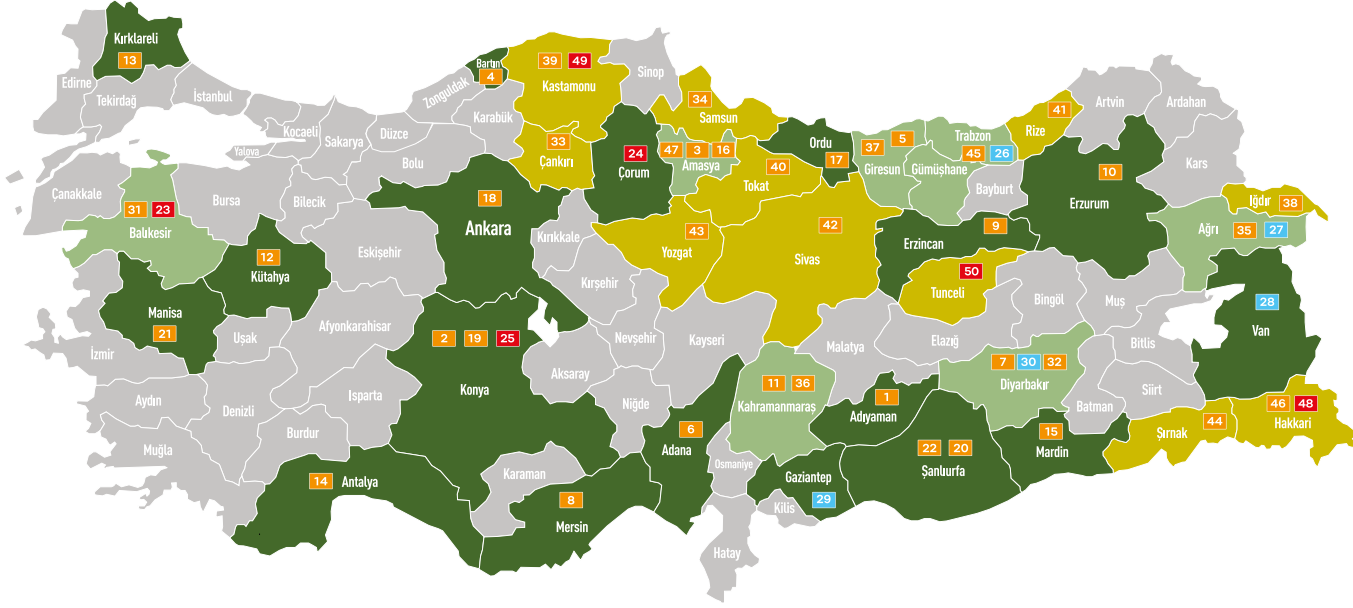
Tunceli Katı Atık Yönetimi Projesi (Tunceli)

Projenin uygulama süreci devam etmektedir. Proje kapsamında; Tunceli Proje Uygulama Birimi/Katı Atık Birliği İdaresinin teknik kapasitesinin geliştirilmesi, yapım işinin kontrollüğü, düzenli katı atık depolama tesisi ile kompost tesisi, malzeme geri kazanım tesisi, sızıntı suyu arıtma tesisi ve transfer istasyonlarının yapımı, eski vahşi depolama sahalarının rehabilitasyonu işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 109 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

Sorgun Atık Su Arıtma Tesisi Projesi (Yozgat)

Projenin bileşenleri tamamlanmış olup, 18 Kasım 2024 tarihinde yapım işi sözleşmesinin kesin kabulü yapılmıştır. Proje kapsamında; Sorgun Belediyesine kapasite geliştirme başlığı altında teknik destek hizmeti sunulmuştur. 9.077 m³/gün ortalama debi kapasiteli atık su arıtma tesisinin tasarımı ve yapımı, yaklaşık 50 m (1400 mm çapında) betonarme kolektör tasarımı ve yapımı işleri yer almaktadır. Bu projeden yaklaşık 60 bin vatandaşın faydalanması öngörülmektedir.

IPA I ve IPA II PROJE İLLERİ
IPA I PROJE İLLERİ
IPA II PROJE İLLERİ

ATIKSU WASTEWATER Proje Adı

- 1- Adıyaman Atıksu Projesi
- 2- Akşehir Su ve Atıksu Projesi
- 3- Amasya Su ve Atıksu Projesi
- 4- Bartın Atıksu Projesi
- 5- Bulancak Su ve Atıksu Projesi
- 6- Ceyhan Atıksu ve Yağmursuyu Projesi
- 7- Diyarbakır Su ve Atıksu Projesi
- 8- Erdemli Yağmursuyu ve Atıksu Projesi
- 9- Erzincan Su ve Atıksu Projesi
- 10- Erzurum Atıksu Projesi
- 11- Kahramanmaraş Su ve Atıksu Projesi
- 12- Kütahya Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 13- Lüleburgaz Atıksu Projesi
- 14- Manavgat Su ve Atıksu Projesi
- 15- Mardin Atıksu Projesi
- 16- Merzifon Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 17- Ordu Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 18- Polatlı Su ve Atıksu Projesi
- 19- Seydişehir Su ve Atıksu Projesi
- 20- Siverek Atıksu Projesi
- 21- Soma Atıksu Projesi
- 22- Şanlıurfa Atıksu Arıtma Tesisi ve Kolektör Hatları Projesi

KATI ATIK SOLID WASTE Proje Adı

- 23- Balıkesir Katı Atık Yönetimi Projesi
- 24- Çorum Katı Atık Yönetimi Projesi
- 25- Konya Katı Atık Yönetimi Projesi

İÇME SUYU DRINKING WATER Proje Adı

- 26- Akçaabat İçme Suyu Projesi
- 27- Doğubayazıt İçme Suyu Temini Projesi
- 28- Erciş İçme Suyu Temini Projesi
- 29- Nizip Su ve Atıksu Projesi
- 30- Silvan İçme Suyu Temini Projesi

SU / ATIKSU WATER / WASTEWATER Proje Adı

- 31- Bandırma Entegre Su Projesi
- 32- Bismil Atıksu Projesi
- 33- Çankırı Atıksu Projesi
- 34- Çarşamba Atıksu Projesi
- 35- Doğubayazıt Atıksu Projesi
- 36- Elbistan Atıksu Projesi
- 37- Giresun Atıksu Projesi
- 38- Iğdır Atıksu Projesi
- 39- Kastamonu Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 40- Niksar Su ve Atıksu Projesi
- 41- Rize Atıksu Projesi
- 42- Sivas Kızılırmak Sağ ve Sol Sahil Şeridi Atıksu Kolektör Projesi
- 43- Sorgun Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 44- Şırnak Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 45- Trabzon Su Temini Projesi
- 46- Yüksekova Atıksu Arıtma Tesisi Projesi
- 47- Suluova Entegre Su Projesi

KATI ATIK SOLID WASTE Proje Adı

- 48- Hakkari Katı Atık Yönetimi Projesi
- 49- KASIMB Katı Atık Yönetimi Projesi
- 50- Tunceli Katı Atık Yönetimi Projesi

“Millet bahçelerimizi afet zamanlarında toplanma alanı olacak şekilde tasarladık. 6,2 büyüklüğündeki son İstanbul depreminde bunun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gördük. Millet bahçelerimiz yemyeşil çimenleriyle, yürüyüş yollarıyla, açık hava tiyatrolarıyla, millet kıraathaneleri ve kültür sanat tesisleriyle şehrimizin çehresini değiştirecek.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*İstanbul'un Fethi'nin 572. Yılı Kutlamaları
ve Millet Bahçeleri Açılış Töreni,
29 Mayıs 2025*

13. Bölüm

Millet Bahçeleri

13.1. Millet Bahçelerinin Önemi

Türkiye Cumhuriyeti'nin yeşil alanları artırma, doğayı koruma ve vatandaşlarına yaşanabilir kentler sunma amacıyla yürüttüğü çevreci politikaların bir yansıması olan "millet bahçesi projesi" büyük bir öneme sahiptir. Cumhurbaşkanlığı Makamı tarafından 13 Şubat 2018 tarihinde kamuoyunun bilgisine sunulan "100 Günlük İcraat Programı" çerçevesinde; Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından bu yönde başlatılan çalışmalar, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Haziran 2023 tarihli konuşmasında geçen; "2028'e kadar toplamda 100 milyon metrekare büyüklüğe sahip 500 adet millet bahçesi" hedefi kapsamında bugün de bütün hızıyla sürdürülmektedir.

Bu hedef doğrultusunda Türkiye'nin dört bir yanında inşa edilen yeşil ve sosyal alanlar, yalnızca şehirlerin estetik dokusunu zenginleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda milyonlarca metrekarelik yeşil alanı toplumun kullanımına sunarak Türk halkını doğayla buluşturmaktadır.

2024 yılı itibarıyla Türkiye genelinde açılışı yapılan millet bahçesi sayısı 207'ye ulaşmıştır. Bunlara ek olarak, 83 adet millet bahçesi açılışa hazır hâle gelmiş, 95 tanesinin yapım aşamasına geçilmiştir. 91 millet bahçesi ise projelendirme sürecindedir. Tüm bu aşamalarla birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye genelinde yapılması planlanan toplamda 478 adet millet bahçesinin önemli bir kısmı tamamlanarak halkın hizmetine sunulmuştur.

Açılan millet bahçelerinin toplam yüzölçümü 22 milyon 810 bin metrekareyi bulurken, açılışa hazır olanların alanı 11 milyon 956 bin, yapımı sürenlerin alanı 22 milyon 644 bin, ihale aşamasındakilerin yüzölçümü ise yaklaşık 1 milyon 896 bin metrekareyi bulmaktadır. Böylece projelendirme aşamasında olan millet bahçeleriyle birlikte toplamda 80 milyon metrekareye yakın yeşil alan vatandaşların kullanımına ayrılmış durumdadır.

İstanbul, en fazla millet bahçesine sahip şehir olarak öne çıkmaktadır. Bu şehirde açılmış, yapımı süren veya planlanan toplam 60'tan fazla millet bahçesi bulunmaktadır. Ankara'da da benzer bir şekilde çok sayıda proje yürütülmekte olup, başkentte toplamda 25'in üzerinde millet bahçesi projesi bulunmaktadır.

İstanbul Başakşehir Millet Bahçesi

Ankara Başkent Millet Bahçesi

Türkiye'nin dört bir yanına yayılan millet bahçesi projesi yalnızca büyükşehir belediyeleriyle sınırlı değildir. Türk halkını yeşille buluşturan bu proje, küçük ilçe merkezlerine, kasabalara ve kırsal alanlara kadar ulaşmıştır. Konya, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kocaeli, Bursa, Kayseri, Afyonkarahisar, Bolu ve Sivas gibi şehirlerin çok sayıda ilçesi, millet bahçesi projeleriyle yeşille donatılmaktadır. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin yürüttüğü kapsayıcı yeşil ve sosyal şehir politikasının yalnızca nüfus yoğunluğu yüksek şehirleri değil, tüm yurttaki vatandaşları bu hizmetle buluşturmayı hedeflediğini göstermektedir.

İçinde Kır Bahçesi, Biyolojik Gölet, Yürüyüş ve Bisiklet Yolları ile Çok Sayıda Piknik Alanının Bulunduğu Bolu Gerede Millet Bahçesi

Afyonkarahisar Şuhut Millet Bahçesi

Uluslararası yeşil alan projeleri göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de yapımı tamamlanan veya devam eden çok sayıda millet bahçesi, büyüklükleri açısından da dikkat çekicidir. Bu noktada, İstanbul’da yapımı süren Atatürk Havalimanı Millet Bahçesi 8 milyon 540 bin metrekarelik alanıyla Avrupa’nın en büyük şehir parklarından biri olmaya adaydır. Benzer bir şekilde, Gaziantep’teki Yeşilvadi Millet Bahçesi 1 milyon 700 bin metrekarelik yüzölçümüyle hâlihazırda Türkiye’nin en büyük yeşil ve sosyal alanlarından biridir.

Kayseri Melikgazi Millet Bahçesi, Kahramanmaraş Millet Bahçesi, Kocaeli Darıca Millet Bahçesi ve Konya Meram Millet Bahçesi de sahip oldukları yüz binlerce metrekare alanla uluslararası standartları karşılayan tamamlanmış projelerdendir. Millet bahçelerinin Türkiye genelinde yarattığı bu ferah ve yeşil alanlar, yalnızca birer rekreasyon alanı olmanın ötesinde, ekosistemleri destekleyen, karbon salınımını azaltan, şehirlerin iklim dostu dönüşümüne katkı sağlayan ve toplumu bir araya getirerek toplumsal dayanışmayı artıran yatırımlar olarak değerlendirilmektedir.

Kocaeli Darıca Millet Bahçesi Kütüphanesi

Millet bahçeleri; yürüyüş ve bisiklet yolları, çocuk oyun alanları, spor sahaları, millet kıraathaneleri, kütüphaneler, biyolojik göletler ve dinlenme alanları gibi çeşitli araçlar ve etkinlik alanlarıyla donatılarak sosyalleşme bakımından da çok yönlü işlevler üstlenmektedir.

Başkent Millet Bahçesinde Düzenlenen Uçurtma Şenliği

Aynı zamanda afet toplanma alanı olarak da işlevsel hâle getirilen millet bahçeleri, şehirlerin afetlere karşı daha dirençli hâle gelmesine katkı sunmaktadır. 23 Nisan 2025 tarihli İstanbul depremi sonrasında millet bahçelerinin sağladığı fayda, bu durumun en yakın tarihli örneğidir.

Marmara Denizi'nde Meydana Gelen 6,1 Büyüklüğündeki Deprem Sonrasında Toplanma Alanı Olarak Kullanılan İstanbul Kara Surları Millet Bahçesi

13.2. Güncel İstatistik Verilerle Millet Bahçeleri

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
1	ADANA	Adana Yüreğir Millet Bahçesi	135.000,00	Yüreğir Belediyesi	15/03/2019
2	ADANA	Adana Karataş Millet Bahçesi	78.408,00	Karataş Belediyesi	
3	ADANA	Adana Aladağ C Tipi Mesire Yeri Millet Bahçesi	200.000,00	Aladağ Belediyesi	08/06/2023
4	ADIYAMAN	Besni Milet Bahçesi	18.333,00	TOKİ	05/06/2021
5	ADIYAMAN	Adıyaman Millet Bahçesi	504.861,73	TOKİ	08/06/2023
6	AĞRI	Ağrı Doğubayazıt Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi	16.820,62	Doğubayazıt Kaymakamlığı	14/09/2018
7	AĞRI	Ağrı Diyadin Millet Bahçesi	52.872,15	Diyadin Belediyesi	2018
8	AĞRI	Ağrı Millet Bahçesi	110.000,00	Ağrı Belediyesi	04/12/2018
9	AFYONKARAHİSAR	Şuhut Millet Bahçesi	125.000,00	TOKİ	08/06/2023
10	AFYONKARAHİSAR	Yaylabağı Millet Bahçesi	24.949,45	Yaylabağı Belediyesi	
11	AKSARAY	Aksaray Selçuklu Parkı millet bahçesi	15.000,00	Aksaray Belediyesi	01/04/2022
12	AKSARAY	Aksaray Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi	105.000,00	Aksaray Belediyesi	13/05/2018
13	AKSARAY	Aksaray Fatih Millet Bahçesi	18.000,00	Aksaray Belediyesi	30/03/2022
14	AKSARAY	Aksaray Ortaköy Yunus Emre Millet Bahçesi	45.584,38	Ortaköy Belediyesi	09/09/2022
15	AKSARAY	Aksaray Eskil Millet Bahçesi	20.953,85	TOKİ	09/09/2022

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
16	AKSARAY	Aksaray Sultanhanı Millet Bahçesi	19.990,22	TOKİ	26/07/2023
17	AKSARAY	Aksaray Millet Bahçesi (1. Etap)	41.975,00	TOKİ	01/03/2024
18	AMASYA	Amasya Taşova Millet Bahçesi	24.615,00	Taşova Belediyesi	28/12/2022
19	AMASYA	Amasya Adnan Menderes Millet Bahçesi	22.296,55	Suluova Belediyesi	11/11/2021
20	ANKARA	AKM 1. Etap Millet Bahçesi	760.000,00	TOKİ	28/10/2021 2. Etapın yüzde 47'si tamamlandı
21	ANKARA	Mamak Üreğil Millet Bahçesi	365.573,06	Mamak Belediyesi	14/02/2019
22	ANKARA	Kalecik İncirlik Millet Bahçesi	50.618,00	Kalecik Belediyesi	09/07/2021
23	ANKARA	Ayaş Millet Bahçesi	138.833,14	Ayaş Belediyesi	2021
24	ANKARA	Altındağ Başpınar Millet Bahçesi (Altınbahçe)	28.000,00	Altındağ Belediyesi	09/2021
25	ANKARA	Ankara Kızılcahamam Millet Bahçesi	39.890,00	TOKİ	05/06/2022
26	ANKARA	Ege (Mamak İmrahor) Millet Bahçesi	69.871,00	Mamak Belediyesi	2023
27	ANTALYA	Antalya Manavgat Türkbeleni	355.500,00	Antalya Büyükşehir Belediyesi	27/01/2019
28	ANTALYA	Serik Millet Bahçesi	64.797,46	TOKİ	07/01/2023
29	AYDIN	Aydın Nazilli Millet Bahçesi	34.194,05	TOKİ	05/06/2021
30	AYDIN	Aydın Buharkent 15 Temmuz Millet Bahçesi	30.000,00	Buharkent Belediyesi	08/08/2019

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
31	BALIKESİR	Merkez Kızpınarı Millet Bahçesi	426.731,93	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	08/10/2022
32	BALIKESİR	İvrindi Millet Bahçesi	45.321,21	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	08/10/2022
33	BALIKESİR	Balıkesir Savaştepe Milet Bahçesi	21.571,00	Savaştepe Belediyesi	08/10/2022
34	BALIKESİR	Dursunbey Millet Bahçesi	28.500,00	Dursunbey Belediyesi	2021
35	BALIKESİR	Balıkesir Karesi Millet Bahçesi	38.000,00	Karesi Belediyesi	15/07/2021
36	BATMAN	Batman Mevcut Stat Yerinde Millet Bahçesi	37915,45	TOKİ	05/06/2020
37	BİLECİK	Bilecik Söğüt Millet Bahçesi	105.510,00	Bilecik İl Özel İdaresi	13/10/2022
38	BİTLİS	Bitlis Ahlat Tunus Mahallesi Millet Bahçesi	15.792,00	Ahlat Belediyesi	2021
39	BİTLİS	Bitlis Ahlat Millet Bahçesi	153.363,00	TOKİ	25/08/2021
40	BİTLİS	Bitlis Merkez Millet Bahçesi	79.959,52	TOKİ	25/08/2024
41	BİTLİS	Tatvan Millet Bahçesi	49.501,00	TOKİ	25/08/2024
42	BİNGÖL	Bingöl Recep Tayyip Erdoğan Mahallesi Millet Bahçesi	42.204,00	Bingöl Belediyesi	2018
43	BİNGÖL	Bingöl Çayboyu Millet Bahçesi	51.017,00	Bingöl Belediyesi	
44	BOLU	Gerede Esentepe B Tipi Mesire Alanı Millet Bahçesi	294.924,71	Gerede Belediyesi	08/06/2023
45	BOLU	Gerede Demirciler B Tipi Mesire Alanı Millet Bahçesi	95.335,56	Gerede Belediyesi	16/09/2024

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
46	BURSA	Bursa Harmancık Millet Bahçesi	40.205,69	Harmancık Belediyesi	08/06/2023
47	BURSA	Bursa Stat Yerinde Millet Bahçesi	61.318,99	TOKİ	05/06/2020
48	BURSA	Bursa Bağlaraltı Parkı Millet Bahçesi	20.000,00	Yıldırım Belediyesi	16/04/2021
49	BURSA	Bursa (Vakıfköy) Bera Millet Bahçesi	225.000,00	Yıldırım Belediyesi	21/05/2021
50	BURSA	Osmangazi Soğanlı Millet Bahçesi	80.637,87	TOKİ	09/03/2024
51	BURDUR	Burdur Gölhisar Millet Bahçesi	79.000,00	Gölhisar Belediyesi	3/07/2021
52	ÇANAKKALE	Ezine Millet Bahçesi	17.008,92	TOKİ	27/07/2022
53	ÇORUM	Çepni Millet Bahçesi	212.500,00	Çorum Belediyesi	16/10/2018
54	ÇORUM	Çorum Alaca Millet bahçesi	21.318,06	Alaca Belediyesi	28/07/2023
55	DENİZLİ	Denizli Seyir Tepesi Şehir Ormanı Millet Bahçesi	405.000,00	Pamukkale Belediyesi	30/10/2020
56	DENİZLİ	Denizli Kale Çamlaraltı Millet Bahçesi Konaklamasız Orman Parkı	59.162,00	Kale Belediyesi	
57	DİYARBAKIR	Sur Dicle Vadisi	151.800,00	TOKİ	05/06/2020
58	DİYARBAKIR	Bağlar Millet Bahçesi	88.433,33	TOKİ	23/10/2022
59	DİYARBAKIR	Diyarbakır Kayapınar (Tema) Millet Bahçesi	34.000,00	Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	15/08/2018
60	DÜZCE	Düzce Millet Bahçesi	33.47,06	TOKİ	29/10/2021

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
61	DÜZCE	Düzce Cumayeri (1. Etap) ve Hilaltepe (2. Etap) Millet Bahçesi	116.107,02	Cumayeri Belediyesi	08/06/2023
62	DÜZCE	Düzce Çilimli B Tipi Mesire Yeri Millet Bahçesi	137.000,00	Çilimli Belediyesi	02/12/2023
63	ELAZIĞ	Elazığ Eski Emniyet Müdürlüğü Millet Bahçesi	25.997,78	TOKİ	05/06/2020
64	ELAZIĞ	Elazığ Kovancılar Kapıaçmaz Mesire Alanı Millet Bahçesi	35.469,84	Kovancılar Belediyesi	08/08/2018
65	ELAZIĞ	Elazığ Kent-Köy Parkı Millet Bahçesi	37.698,40	Elazığ Belediyesi	28/01/2021
66	ELAZIĞ	Elazığ Şehit Mehmet Kaya Çelik Mesire Alanı Millet Bahçesi	50.000,00	Palu Belediyesi	2021
67	ELAZIĞ	Elazığ Karakoçan Belediyesi Millet Bahçesi	42.448,00	Karakoçan Belediyesi	2018
68	ERZİNCAN	Erzincan Demirkent Millet Bahçesi	21.000,00	Erzincan Belediyesi	16/03/2019
69	ERZİNCAN	Erzincan merkez Binali Yıldırım Parkı Millet Bahçesi	68.740,00	Erzincan Belediyesi	2018
70	ERZİNCAN	Erzincan Tercan Camiîşerif Millet Bahçesi	51.687,00	Tercan Belediyesi	08/06/2023
71	ERZURUM	Erzurum Horasan Millet Bahçesi	17.238,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	Yapımı tamamlandı
72	ERZURUM	Erzurum Hilalkent Millet Bahçesi	20.490,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	2019
73	ERZURUM	Erzurum Oltu Millet Bahçesi	18.000,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	2019
74	ERZURUM	Yakutiye Aziziye Millet Bahçesi	36.509,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	2019

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
75	ERZURUM	Yakutiye Yüzüncü Yıl Millet Bahçesi	32.000,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	2019
76	ERZURUM	Şehit Polis Ali Kamacı ve Cahit Kaya Millet Bahçesi	23.000,00	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	2019
77	ERZURUM	Horasan Camiikebir Mehmet Sekmen Parkı Millet Bahçesi	74.190,21	Horasan Belediyesi	2020
78	ERZURUM	Erzurum Bahar Kalkanı Millet Bahçesi	27.345,68	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	17/07/2022
79	ERZURUM	Erzurum Hınıs Millet Bahçesi	16.002,79	Hınıs Belediyesi	25/12/2022
80	ESKİŞEHİR	Eskişehir Recep Tayyip Erdoğan (Eski Stat) Millet Bahçesi	56.450,00	TOKİ	23/10/2021
81	ESKİŞEHİR	Beylikova Millet Bahçesi	15.342,00	Beylikovası Belediyesi	Yüzde 90'ı tamamlandı
82	GAZİANTEP	Yeşilvadi Millet Bahçesi	1.700.000,00	Şahinbey Belediyesi	13/02/2019
83	GAZİANTEP	Hasan Celal Güzel Millet Bahçesi	174.720,00	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	20/02/2019
84	GAZİANTEP	Şehitkamil Seyrantepe Millet Bahçesi	22.391,00	Şehitkamil Belediyesi	2018
85	GAZİANTEP	Şehitkamil Çıksorut Millet bahçesi	55.000,00	Şehitkamil Belediyesi	2019
86	GAZİANTEP	Gaziantep (Şehitkamil İbrahimli) Vadipark Millet Bahçesi	85.000,00	Şehitkamil Belediyesi	
87	GAZİANTEP	Şehitkamil Belkız Millet Bahçesi	40.723,00	Şehitkamil Belediyesi	
88	GİRESUN	Giresun Bulancak Millet Bahçesi	28.246,00	TOKİ	08/06/2023

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
89	GÜMÜŞHANE	Gümüşhane Köse Millet bahçesi	14.257,25	Köse Belediyesi	15/09/2023
90	HATAY	Hatay Belen Millet Bahçesi	15.500,00	Belen Belediyesi	Yapımı tamamlandı
91	HATAY	Hatay İskenderun Millet Parkı Millet bahçesi	51.186,63	İskenderun Belediyesi	19/03/2019
92	HATAY	İskenderun Millet Bahçesi	40.580,00	TOKİ	19/03/2024
93	HATAY	Hatay İskenderun Aşkarbeyli Millet Bahçesi	237.369,79	İskenderun Belediyesi	19/03/2024
94	HATAY	Hatay Payas Millet Bahçesi	38.110,00	Payas Belediyesi	03/2024
95	ISPARTA	Atabey Millet Bahçesi	25.000,00	Atabey Belediyesi	Yüzde 99'u tamamlandı
96	ISPARTA	Karaağaç Millet Bahçesi	30.682,00	TOKİ	26/12/2023
97	İSTANBUL	Baruthane Tokipark Millet Bahçesi	59.719,00	İBB	17/11/2018
98	İSTANBUL	Esenler 15 Temmuz Millet Bahçesi	182.556,00	Esenler Belediyesi	17/12/2018
99	İSTANBUL	Hoşdere Millet Bahçesi	142.000,00	Emlak Konut	17/11/2018
100	İSTANBUL	Çırpıcı Millet Bahçesi	223.600,00	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	17/11/2018
101	İSTANBUL	Başakşehir (Kayaşehir Kuzey Yakası) Millet Bahçesi	280.000,00	Emlak Konut	17/11/2018
102	İSTANBUL	Ayazma Millet Bahçesi	40.910,00	Emlak Konut	05/06/2020
103	İSTANBUL	Küçükçekmece Halkalı Millet Bahçesi	98.467,00	Emlak Konut	05/06/2020

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
104	İSTANBUL	İstanbul Üsküdar Nakkaştepe Millet Bahçesi	48.676,00	Üsküdar Belediyesi	08/12/2018
105	İSTANBUL	Yıldız Teknik Üniv. Millet Bahçesi	240.310,00	TOKİ	05/06/2021
106	İSTANBUL	Kayaşehir 1. Etap Millet Bahçesi	339.000,00	TOKİ	17/11/2018
107	İSTANBUL	Pendik Millet Bahçesi	285.000,00	TOKİ	05/06/2020
108	İSTANBUL	Ümraniye Millet Bahçesi (Hekimbaşı)	330.000,00	Ümraniye Belediyesi	05/11/2021
109	İSTANBUL	Zeytinburnu Beşelsiz Millet Bahçesi	55.176,00	TOKİ	14/10/2022
110	İSTANBUL	Sultanbeyli Mimar Sinan B Tipi Mesire Alanı Millet Bahçesi	127.000,00	Sultanbeyli Belediyesi	
111	İSTANBUL	Sultanbeyli Millet Bahçesi	67.100,00	TOKİ	28/04/2023
112	İSTANBUL	Başakşehir Altınşehir Millet Bahçesi	58.000,00	Başakşehir Belediyesi	22/02/2024
113	İSTANBUL	Bayrampaşa Millet Bahçesi	39.870,77	TOKİ	24/02/2024
114	İSTANBUL	Çatalca Millet Bahçesi	32.136,09	TOKİ	Yüzde 98'i tamamlandı
115	İSTANBUL	Fatih Kara Surları Millet Bahçesi	290.616,01	TOKİ	Yapımı tamamlandı
116	İSTANBUL	Üsküdar Çocuk Köyü Millet Bahçesi	75.660,00	TOKİ	04/03/2024
117	İSTANBUL	Ümraniye Osmangazi Korusu Millet Bahçesi	158.839,00	TOKİ	09/03/2024
118	İSTANBUL	Samandıra Aydos Ormanı Millet Bahçesi	215.178,68	TOKİ	18/03/2024

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
119	İSTANBUL	Çekmeköy Çamlık Millet Bahçesi	102.300,00	Emlak Konut	01/03/2024
120	İSTANBUL	Silivri Millet Bahçesi	37.381,39	TOKİ	19/03/2024
121	İSTANBUL	Bağcılar Sevgi Ormanı Millet Bahçesi	62.230,00	TOKİ	08/08/2024
122	İSTANBUL	Güngören Güneştepe Millet Bahçesi	20.000,00	Güneştepe Belediyesi	16/06/2023
123	KAHRAMANMARAŞ	Elbistan Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi	90.000,00	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	20/03/2019
124	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Türkoğlu Şekeroba Millet Bahçesi	147.649,23	Türkoğlu Belediyesi	10/09/2021
125	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Kılılı Kıpaspark Millet Bahçesi	100.000,00	Türkoğlu Belediyesi	2020
126	KAHRAMANMARAŞ	Elbistan Kümbet/ Kaynarca Göleti ve Rekreasyon Alanı Millet Bahçesi	105.000,00	Elbistan Belediyesi	2021
127	KARABÜK	Karabük Şehir Parkı Millet Bahçesi	21.000,00	Karabük Belediyesi	20/07/2019
128	KARS	Merkez Örnek Mahallesi Millet Bahçesi	28.030,00	TOKİ	05/06/2021
129	KARS	Merkez Cumhuriyet Mahallesi Millet Bahçesi	20.654,00	TOKİ	05/06/2021
130	KASTAMONU	Kastamonu Abana Millet bahçesi	18.238,33	Abana Belediyesi	23/03/2024
131	KAYSERİ	Melikgazi Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi 1. Etap	1.260.000,00	TOKİ	29/12/2023
132	KIRIKKALE	Kırıkkale Merkez Millet bahçesi	27.569,00	Kırıkkale Belediyesi	26/04/2024
133	KIRKLARELİ	Pınarhisar Millet Bahçesi	46.253,00	TOKİ	06/07/2024

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
134	KOCAELİ	Gebze Eskişehir Millet Bahçesi	84.220,00	Gebze Belediyesi	04/06/2021
135	KOCAELİ	Gebze Tatlıkuyu Vadisi Millet Bahçesi	293.500,00	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	25/06/2020
136	KOCAELİ	Derince Dömbüldek Pınarı Mesire Alanı Millet Bahçesi	35.000,00	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	07/05/2018
137	KOCAELİ	Kandıra Gürgeçpınar Mesire Alanı Millet Bahçesi	56.000,00	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	23/04/2018
138	KOCAELİ	Kandıra Kumcağız A Tipi Mesire Alanı Millet bahçesi	21.000,00	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	23/04/2018
139	KOCAELİ	Kocaeli Derince Millet Bahçesi	72.620,00	TOKİ	18/08/2023
140	KOCAELİ	Gölcük Millet Bahçesi	56.000,00	TOKİ	07/09/2024
141	KOCAELİ	Kocaeli Gebze Millet Bahçesi	393.791,00	TOKİ	07/09/2024
142	KOCAELİ	Kocaeli Dilovası Millet Bahçesi	207.675,14	TOKİ	07/09/2024
143	KONYA	Konya Meram Millet Bahçesi	900.000,00	Meram Belediyesi	17/11/2018
144	KONYA	Doğanhisar Millet Bahçesi C Tipi Mesire Yeri	156.200,00	Doğanhisar Belediyesi	17/04/2023
145	KONYA	Konya Stat Yerinde Millet Bahçesi	108.126,00	TOKİ	26/11/2022
146	KONYA	Konya Karapınar Millet Bahçesi	71.401,00	TOKİ	2022
147	KONYA	Konya Seydişehir Millet Bahçesi	143.206,00	TOKİ	30/04/2023
148	KONYA	Konya Sarayönü Millet Bahçesi	334.800,00	TOKİ	03/05/2023
149	KONYA	Konya Kadınhanı Millet Bahçesi	36.688,66	Kadınhanı Belediyesi	05/2023

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
150	KONYA	Konya Çumra Millet Bahçesi	60.771,00	TOKİ	30/04/2023
151	KONYA	Yalıhüyük Millet Bahçesi	18.871,10	TOKİ	Yüzde 93'ü tamamlandı
152	KONYA	Konya Ereğli Millet Bahçesi	170.000,00	TOKİ	15/03/2024
153	KÜTAHYA	Kütahya Tavşanlı Şabandede Mesire Alanı Millet bahçesi	330.000,00	Tavşanlı Belediyesi	2020
154	KÜTAHYA	Kütahya Tavşanlı Zincirlikaya Millet Bahçesi	47.362,00	Tavşanlı Belediyesi	27/07/2023
155	MALATYA	Malatya Mevcut Stat Yerinde Millet Bahçesi	86.342,00	TOKİ	05/06/2021
156	MALATYA	Sümer Park 1. Etap Millet Bahçesi	42.000,00	Malatya Büyükşehir Belediyesi	2020
157	MALATYA	Yeşilyurt Tecde Mahallesi Millet Bahçesi	17.000,00	Malatya Büyükşehir Belediyesi	30/07/2020
158	MALATYA	Vahap Küçük Millet Bahçesi	66.649,66	Doğanşehir Belediyesi	29/03/2024
159	MANİSA	Süreyya Tabiat Parkı Millet Bahçesi	48.500,00	Yunusemre Belediyesi	22/07/2024
160	MANİSA	Şehzadeler Parkı Millet Bahçesi	48.000,00	Şehzadeler Belediyesi	08/03/2021
161	MANİSA	Manisa Gümüşçayı Masal Ormanı Mesire alanı Millet Bahçesi	38.000,00	Manisa Büyükşehir Belediyesi	02/05/2018
162	MANİSA	Manisa Ortaköy B Tipi Mesire Yeri Millet Bahçesi	22.000,00	Yunusemre Belediyesi	2018
163	MANİSA	Gördes Millet Bahçesi	93.700,00	Gördes Belediyesi	26/08/2022
164	MANİSA	Soma Millet Bahçesi	27.594,00	TOKİ	22/08/2023

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m ²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
165	MARDİN	Midyat Binbaşı Abdurrahman Efendi Millet Bahçesi	47.396,00	Midyat Belediyesi	26/03/2019
166	MARDİN	Mardin Artuklu Kamor Millet Bahçesi	47.800,00	Mardin Büyükşehir Belediyesi	03/2019
167	MERSİN	Mersin 1-2. Etap Millet Bahçesi	149.213,23	TOKİ	05/06/2021
168	MERSİN	Silifke Muzaffer Yalçıntaş Çamlık Mesire Alanı Millet bahçesi	24.000,00	Silifke Belediyesi	31/03/2020
169	MERSİN	Mersin Anamur Dr. Devlet Bahçeli Sahil Parkı Millet Bahçesi	106.214,59	Anamur Belediyesi	16/07/2022
170	MUŞ	Muş Malazgirt Millet Bahçesi	49.518,11	Doğa Koruma ve Milli Parklar	17/10/2022
171	MUŞ	Muş Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi	43.116,00	TOKİ	05/06/2021
172	MUŞ	Muş Göletli Park Millet Bahçesi	56.000,00	Muş Belediyesi	16/11/2018
173	NİĞDE	Niğde Merkez Efendigil Mahallesi Millet Bahçesi	148.893,00	Niğde Belediyesi	
174	NİĞDE	Çamardı Millet Bahçesi	23.169,54	Çamardı Belediyesi	2022
175	OSMANİYE	Elek Millet Bahçesi	16.089,30	Elek Belediyesi	Yapımı tamamlandı
176	RİZE	Güneysu Millet Bahçesi	33.750,00	TOKİ	05/11/2023
177	SAKARYA	Sakarya Mevcut Stat Yerinde Millet Bahçesi	61.938,59	TOKİ	05/06/2020
178	SAKARYA	Serdivan Millet Bahçesi	44.582,00	Serdivan Belediyesi	02/07/2021
179	SAMSUN	Samsun Mevcut Stat Yerinde Millet Bahçesi	100.865,00	TOKİ	05/06/2020

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
180	SAMSUN	Samsun Hasköy Meşe Orman Park Millet Bahçesi	21.000,00	Canik Belediyesi	13.05.2018
181	SAMSUN	Samsun Çarşamba Yeşilirmak Millet Bahçesi	410.235,00	Çarşamba Belediyesi	2018
182	ŞANLIURFA	Şanlıurfa Karaköprü Mahallesi Millet Bahçesi	110.226,00	Karaköprü Belediyesi	08/2018
183	SİVAS	Sivas Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi	55.316,33	TOKİ	05/06/2020
184	SİVAS	Sivas Kadıburhanettin Mahallesi Millet Bahçesi	55.000,00	Sivas Belediyesi	01/03/2021
185	SİVAS	Sivas Zara Kızılırmak Millet Bahçesi	11.300,00	TOKİ	2021
186	SİVAS	Sivas Hamidiye Millet Bahçesi	216.355,00	İl Özel İdaresi	2021
187	SİVAS	Sivas Şarkışla Millet Bahçesi	150.000,00	Şarkışla Belediyesi	08/06/2023
188	SİVAS	Sivas Yumurtatepe Millet Bahçesi	58.025,00	Sivas Belediyesi	12/02/2024
189	SİVAS	Sivas Merkez Yüceyurt Millet Bahçesi	51.000,00	Sivas Belediyesi	25/11/2024
190	SİİRT	Siirt Millet Bahçesi	28.657,85	İl Özel İdaresi	04/12/2021
191	TOKAT	Tokat Erbaa Çamlık Koru Parkı Millet Bahçesi	30.209,00	Erbaa Belediyesi	01/06/2021
192	TOKAT	Tokat Turhal Kocakavak Millet Bahçesi	50.000,00	Turhal Belediyesi	23/08/2023
193	TRABZON	Trabzon Akçaabat Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi	24.021,23	TOKİ	05/06/2020
194	TRABZON	Trabzon Avni Aker Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi (1. Etap)	67.269,69	TOKİ	05/06/2021

Açılışı Yapılan Millet Bahçeleri					
	İl	Millet bahçesi	Alan (m²)	İlgili kurum	Açılış tarihi
195	TRABZON	Trabzon Vakfıkebir Millet Bahçesi	33.960,00	TOKİ	30/01/2022
196	TEKİRDAĞ	Tekirdağ Çorlu Millet Bahçesi	16.400,00	TOKİ	24/05/2022
197	TEKİRDAĞ	Süleymanpaşa Yavuz Millet Bahçesi	66.190,42	TOKİ	24/02/2024
198	TEKİRDAĞ	Hayrabolu Millet Bahçesi	30.699,12	TOKİ	18/03/2024
199	TUNCELİ	Tunceli (Atatürk) Millet Bahçesi	71.624,96	Tunceli Valiliği	13/11/2018
200	VAN	Van Çatak 15 Temmuz Şehitleri Millet Bahçesi	27.840,00	Çatak Belediyesi	15/07/2018
201	VAN	Erciş Millet Bahçesi	20.478,57	Erciş Belediyesi	15/04/2022
202	VAN	Van Gürpınar Millet Bahçesi	59.147,00	Gürpınar Belediyesi	
203	VAN	Van Saray Millet Bahçesi	36.900,00	Saray Belediyesi	
204	VAN	Edremit Millet Bahçesi	37.603,18	TOKİ	14/10/2023
205	YOZGAT	Yozgat Saraykent Millet Bahçesi	26.790,20	TOKİ	13/07/2022
206	YOZGAT	Çekerek Millet Bahçesi	173.309,00	TOKİ	16/07/2022
207	ZONGULDAK	Kozlu Şaban Bilgin Millet Bahçesi	20.153,00	Kozlu Belediyesi	2019
208	ZONGULDAK	Kıyı Düzenlemesi Millet Bahçesi	40.000,00	TOKİ	
TOPLAM			22.810.009,27		

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibarıyla geçerlidir.

Açılışa Hazır Hâle Gelen Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
1	ADANA	Adana Yüreğir Cumhuriyet Millet Bahçesi	15.000,00	Yüreğir Belediyesi
2	ADANA	Adana Mevcut Stat Yerde Millet Bahçesi	35.970,00	TOKİ
3	ADİYAMAN	Kahta Millet Bahçesi	108.429,00	TOKİ
4	AĞRI	Ağrı Hamur Millet bahçesi	42.370,06	Hamur belediyesi
5	AFYONKARAHİSAR	Sandıklı Millet Bahçesi	50.312,00	TOKİ
6	ANKARA	Gölbaşı Hacılar Sevgi Çiçeği Millet Bahçesi	174.247,51	Yapı İşleri Genel Müdürlüğü
7	ANKARA	Kahramankazan Millet Bahçesi	165.000,00	TOKİ
8	ANKARA	Akyurt Millet Bahçesi	128.309,00	TOKİ
9	ANKARA	Çubuk Yıldırım Beyazıt Millet Bahçesi	51.928,00	TOKİ
10	ANKARA	Gölbaşı Millet Bahçesi	748.412,32	İller Bankası
11	ANKARA	Beypazarı Hıdırlıktepe Millet Bahçesi	34.803,17	Beypazarı Belediyesi
12	ANKARA	Sincan Belören Millet Bahçesi	207.966,48	TOKİ
13	ANKARA	İmrahor Vadisi Millet Bahçesi (1. Etap)	193.739,76	TOKİ
14	ANKARA	Haymana Millet Bahçesi	23.118,65	TOKİ
15	ANKARA	Mamak Altıağaç Millet Bahçesi	57.899,00	TOKİ
16	ANKARA	Gülhane Külliyesi Millet Bahçesi	98.987,06	TOKİ
17	ANTALYA	Aksu Millet bahçesi	15.057,68	TOKİ
18	ANTALYA	Kaş Millet Bahçesi	66.696,00	TOKİ

Açılışa Hazır Hâle Gelen Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m²)	İlgili Kurum
19	ANTALYA	Muratpaşa Millet Bahçesi	40.000,00	TOKİ
20	ARDAHAN	Kaptanpaşa (Aziziye Kışlası) Millet Bahçesi	69.297,27	TOKİ
21	BALIKESİR	Havran Millet Bahçesi	115.612,00	TOKİ
22	BATMAN	Tilmerç Millet Bahçesi	83.117,68	TOKİ
23	BİNGÖL	Genç Millet Bahçesi	48.871,87	TOKİ
24	BURSA	Osmangazi Gökdere Millet Bahçesi	257.545,86	TOKİ
25	BURSA	Mustafakemalpaşa Millet Bahçesi	321.690,35	TOKİ
26	ÇANAKKALE	Lapseki Millet bahçesi	35.355,00	TOKİ
27	ÇANKIRI	Orta Millet Bahçesi	30.479,91	TOKİ
28	ÇORUM	Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi	35.801,00	TOKİ
29	DENİZLİ	Çivril Millet Bahçesi	75.000,00	TOKİ
30	DENİZLİ	Bekilli Millet Bahçesi	46.646,95	Bekilli Belediyesi
31	DİYARBAKIR	Bismil Millet Bahçesi	163.617,81	Bismil Belediyesi
32	DİYARBAKIR	Stat Yerinde Millet Bahçesi	54.155,00	TOKİ
33	DİYARBAKIR	Hani Millet Bahçesi	44.113,90	TOKİ
34	EDİRNE	Keşan Millet bahçesi	15.400,00	TOKİ
35	EDİRNE	Söğütlük Millet Bahçesi	540.000,00	TOKİ
36	ELAZIĞ	Kovancılar Çakırkaş Mesire Alanı Millet Bahçesi	158.600,00	Kovancılar Belediyesi

Açılışa Hazır Hâle Gelen Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m²)	İlgili Kurum
37	ERZURUM	İliç Millet Bahçesi	125.148,69	İliç Belediyesi
38	ERZURUM	Yakutiye Millet Bahçesi	79.500,00	TOKİ
39	GAZİANTEP	Eski Stat Yerinde Millet Bahçesi (1. Etap)	124.773,20	TOKİ
40	HATAY	Dört Yol Millet Bahçesi	63.992,19	TOKİ
41	IĞDIR	Merkez Hakveyis Millet Bahçesi	95.989,54	TOKİ
42	İSTANBUL	Başakşehir Çam ve Sakura Millet Bahçesi (1. Etap)	350.000,00	Başakşehir Belediyesi
43	İSTANBUL	Arnavutköy Millet Bahçesi	243.000,00	TOKİ
44	İSTANBUL	Güngören Millet Bahçesi	34.643,60	TOKİ
45	İSTANBUL	Kağıthane Millet Bahçesi B Tipi Mesire Alanı	60.522,54	TOKİ
46	İSTANBUL	Şile Ayazma Plajı Millet Bahçesi	644.888,00	TOKİ
47	İSTANBUL	Sultangazi Cebeci Millet Bahçesi	162.043,00	TOKİ
48	İSTANBUL	Beşiktaş Millet Bahçesi	173.252,00	TOKİ
49	İSTANBUL	Beykoz Millet Bahçesi	299.333,00	
50	İZMİR	Bergama Millet Bahçesi	48.223,00	TOKİ
51	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Millet Bahçesi	1.000.000,00	TOKİ
52	KARAMAN	Aktekke Millet Bahçesi	89.709,64	TOKİ
53	KASTAMONU	Kastamonu Millet Bahçesi	238.322,00	TOKİ

Açılışa Hazır Hâle Gelen Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
54	KAYSERİ	Erkilet Millet Bahçesi	51.635,00	Erkilet Belediyesi
55	KIRIKKALE	Bahşılı Celal Bayar Millet Bahçesi	450.910,24	TOKİ
56	KIRIKKALE	Keskin Millet Bahçesi	26.938,50	TOKİ
57	KIRKLARELİ	Karakaş Millet Bahçesi	52.409,71	TOKİ
58	KÜTAHYA	Evliya Çelebi Millet Bahçesi	105.431,37	TOKİ
59	MALATYA	Beylerderesi Millet Bahçesi	268.630,00	Yeşilyurt Belediyesi
60	MALATYA	100. Yıl Millet Bahçesi	270.000,00	Yeşilyurt Belediyesi
61	MARDİN	Midyat Millet Bahçesi	26.208,49	TOKİ
62	MARDİN	Kızıltepe Millet Bahçesi	152.484,06	TOKİ
63	MUĞLA	Yatağan Millet Bahçesi	24.129,00	TOKİ
64	MUĞLA	Seydikemer Millet Bahçesi	19.665,10	TOKİ
65	NİĞDE	Çiftlik Asmasız Millet Bahçesi	15.702,67	Çiftlik Belediyesi
66	ORDU	Gürgentepe Millet Bahçesi	33.660,63	Gürgentepe Belediyesi
67	OSMANİYE	Kadirli Millet Bahçesi	21.000,00	Kadirli Belediyesi
68	OSMANİYE	Merkez Millet Bahçesi	67.646,00	TOKİ
69	SİNOP	Kent Meydanı Millet bahçesi	44.607,97	TOKİ
70	SİNOP	Boyabat Millet Bahçesi	147.230,29	TOKİ

Açılışa Hazır Hâle Gelen Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m²)	İlgili Kurum
71	ŞANLIURFA	Eyyübiye Millet Bahçesi	180.000,00	TOKİ
72	ŞANLIURFA	Haliliye Millet Bahçesi	125.963,00	TOKİ
73	ŞANLIURFA	Viranşehir Millet Bahçesi	168.276,72	TOKİ
74	ŞANLIURFA	Ceylanpınar Millet Bahçesi	222.593,82	TOKİ
75	ŞANLIURFA	Birecik Millet Bahçesi	108.000,00	TOKİ
76	ŞIRNAK	Şırnak Millet Bahçesi	99.487,00	TOKİ
77	VAN	Tuşba Akköprü Millet Bahçesi	100.819,00	TOKİ
78	VAN	İpekyolu Tepebaşı Millet Bahçesi	24.646,20	TOKİ
79	VAN	Tuşpa Bardakçı Millet Bahçesi	717.212,87	TOKİ
80	YALOVA	Yalova Millet Bahçesi	112.496,12	TOKİ
81	YOZGAT	Sorgun (Çatmasöğüt) Millet Bahçesi	60.000,00	TOKİ
82	YOZGAT	Yozgat Millet Bahçesi	52.170,00	TOKİ
83	YOZGAT	Sorgun Gülşehri Millet Bahçesi	19.161,00	Gülşehri Belediyesi
TOPLAM			11.956.005,45	

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibarıyla geçerlidir.

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
1	ADANA	Adana Pozantı C Tipi Mesire Yeri Millet Bahçesi	37.800.00	Pozantı belediyesi
2	AFYONKARAHİSAR	Merkez Çetinkaya Millet Bahçesi	269.693.82	TOKİ
3	AFYONKARAHİSAR	Akharım Millet Bahçesi	27.484.85	Akharım Belediyesi
4	AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Emirdağ Millet Bahçesi	198.303.01	Emirdağ Belediyesi
5	AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Millet Bahçesi	77.565.34	Afyonkarahisar Belediyesi
6	AFYONKARAHİSAR	İscehisar Çukur Millet Bahçesi	39.783.42	İscehisar Belediyesi
7	AĞRI	Ağrı Murat Nehri Millet Bahçesi	370.703.86	TOKİ
8	ANKARA	Ankara Cebeci Stat Yerinde Millet Bahçesi	46.100.00	TOKİ
9	ANKARA	Keçiören Bağlum Millet Bahçesi	346.167.00	TOKİ
10	ANKARA	15 Temmuz C Tipi Mesire Alanı Millet Bahçesi	199.600.00	TOKİ
11	ANKARA	Gümüşoluk Göleti ve Çevresi Millet Bahçesi	139.439.73	Pursaklar Belediyesi
12	ANKARA	Nallıhan 100. Yıl Mahallesi Millet Bahçesi	23.904.72	Nallıhan Belediyesi
13	ARDAHAN	Ardahan Posof Millet Bahçesi	21.448.64	Posof belediyesi
14	BALIKESİR	Balıkesir Sındırgı Kışla Millet Bahçesi	33.063.00	Sındırgı Belediyesi
15	BARTIN	Bartın Millet Bahçesi	86.131.63	TOKİ
16	BARTIN	Bartın Ulus Millet Bahçesi	114.000.00	Ulus Belediye

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
17	BİLECİK	Bilecik Osmaneli Millet Bahçesi	52.527.04	Osmaneli Belediyesi
18	BİNGÖL	Bingöl Çapakçur Millet Bahçesi	330.824.29	TOKİ
19	BALIKESİR	1071 Dönüm Recep Tayyip Erdoğan (Bigadiç) Millet Bahçesi	899.494.38	Balıkesir Büyükşehir Bld.
20	BALIKESİR	Balıkesir Kepsut Millet Bahçesi	100.000.00	Kepsut Belediyesi
21	BOLU	Bolu Merkez Alpagut Millet Bahçesi	90.476.70	TOKİ
22	BURDUR	Burdur Millet Bahçesi	122.247.00	TOKİ
23	BURSA	Bursa İznik Millet bahçesi	248.789.00	Bursa Büyükşehir B
24	ÇANKIRI	Çankırı Eldivan Millet bahçesi	16.648.93	Eldivan Belediyesi
25	ÇANKIRI	Çankırı Yaylakent Millet Bahçesi	28,099.79	Yaylakent Belediyesi
26	ÇORUM	Çorum Dodurga Millet bahçesi	51.260.00	Dodurga Belediyesi
27	ÇORUM	Çorum uğurludağ Millet Bahçesi	58.342.93	Uğurludağ Belediyesi
28	DENİZLİ	Denizli Merkezefendi Millet Bahçesi	87.830.00	TOKİ
29	ERZİNCAN	Erzincan Millet Bahçesi	658.690.44	TOKİ
30	ERZURUM	Tortum Gölü Millet Bahçesi	60.430.01	Uzundere Belediyesi
31	ERZURUM	İspir 1. Etap Millet Bahçesi	22.463.44	TOKİ
32	ERZURUM	Erzurum Aşkale İstasyon Mahallesi Millet Bahçesi	70.000.00	Aşkale Belediyesi

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
33	ESKİŞEHİR	Eskişehir Mihalgazi Millet Bahçesi	26.222.00	TOKİ
34	GİRESUN	Giresun Mevcut Stat Yerinde Millet Bahçesi	23.784.48	TOKİ
35	HATAY	Hatay reyhanlı Millet bahçesi	145.700.00	Reyhanlı belediyesi
36	IĞDIR	Iğdır Aralık Millet Bahçesi	32.320.00	Aralık Belediyesi
37	ISPARTA	Isparta Senirkent Millet Bahçesi	125.564.00	Senirkent Belediyesi
38	İSTANBUL	İstanbul Beyoğlu Küçükpiyale Millet Bahçesi	11.385.00	TOKİ
39	İSTANBUL	Sancaktepe Samandıra Millet Bahçesi	240.900.00	Sancaktepe Belediyesi
40	İSTANBUL	Atatürk Havalimanı Millet Bahçesi	8.540.000.00	TOKİ
41	İSTANBUL	Eyüpsultan (Alibeyköy) Millet Bahçesi	154.563.33	TOKİ
42	İSTANBUL	Başakşehir Güvercintepe Millet Bahçesi	75.393.00	Başakşehir Belediyesi
43	İSTANBUL	Kartal Çavuşoğlu Millet Bahçesi	312.565.00	
44	İSTANBUL	İstanbul Bahçelievler Kent Korusu Millet Bahçesi	42,315.00	TOKİ
45	İSTANBUL	Arnavutköy Karaburun Millet Bahçesi	108,729.00	Arnavutköy Belediyesi
46	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Pazarcık Millet Bahçesi	97.000.00	Kahramanmaraş BB-Pazarcık Belediyesi
47	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Afşin Millet Bahçesi	235.000.00	Afşin Belediyesi
48	KARABÜK	Safranbolu Bulak Kanyonu Millet Bahçesi	164.804.94	TOKİ

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
49	KARABÜK	Karabük Kent Meydanı Millet Bahçesi	79.597.00	TOKİ
50	KASTAMONU	Kastamonu Azdavay Millet Bahçesi	81.145.44	Azdavay Belediyesi
51	KASTAMONU	Kastamonu Hanönü Millet Bahçesi		
52	KAYSERİ	Kayseri Hacılar Millet Bahçesi	56.537.93	Hacılar belediyesi
53	KAYSERİ	Kayseri Talas Millet Bahçesi	72.269.00	Talas Belediyesi
54	KIRŞEHİR	Kırşehir Mucur Millet Bahçesi	44.000.00	TOKİ
55	KIRŞEHİR	Kırşehir Çiçekdağı Millet Bahçesi	62.629.00	Çiçekdağı Belediyesi
56	KİLİS	Kilis Millet Bahçesi	100.875.00	TOKİ
57	KOCAELİ	Kocaeli İzmit Millet Bahçesi	287.800.00	Kocaeli BŞB.
58	KOCAELİ	Başiskele Millet Bahçesi	795.538.00	Kocaeli BŞB.
59	KOCAELİ	Kocaeli Körfez Millet Bahçesi	368.615.00	TOKİ
60	KOCAELİ	Kocaeli Darıca Millet Bahçesi	910.126.11	Kocaeli BŞB.
61	KONYA	Konya Ilgın Millet Bahçesi	126.958.89	TOKİ
62	KONYA	Konya Selçuklu Konaklamasız Orman Parkı Millet Bahçesi	890.000.00	Selçuklu belediyesi
63	KONYA	Konya Altınekin millet bahçesi	63.565.23	TOKİ
64	KÜTAHYA	Kütahya Şaphane Millet Bahçesi	33.000.00	Şaphane Belediyesi

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
65	KÜTAHYA	Kütahya Tavşanlı Karakova Millet Bahçesi	206,569.00	Tavşanlı Belediyesi
66	MALATYA	Yeşilyurt Millet Bahçesi	31.375.17	TOKİ
67	MANİSA	Ulucami ve Çevresi Koruma Alanı Millet Bahçesi	51.254.96	TOKİ
68	MARDİN	Nusaybin Millet Bahçesi	111.615.00	TOKİ
69	NEVŞEHİR	Nevşehir Merkez Millet Bahçesi	150.000.00	TOKİ
70	NEVŞEHİR	Nevşehir Acıgöl Millet Bahçesi	37.788.36	Acıgöl Belediyesi
71	NİĞDE	Kayaardı Millet Bahçesi	238.260.00	TOKİ
72	NİĞDE	Azathı Millet Bahçesi	30.000.00	Azathı Belediyesi
73	ORDU	Ordu Altınordu (Eski Stat Yeri) Millet Bahçesi	59.406.00	TOKİ
74	ORDU	Ordu Kabataş Millet Bahçesi	18.630.87	Kabataş Belediyesi
75	ORDU	Ordu Ünye Millet Bahçesi	65.000.00	Ünye Belediyesi
76	RİZE	İyidere Millet Bahçesi	31.014.00	TOKİ
77	RİZE	Rize Millet Bahçesi	361,010.25	TOKİ
78	SAMSUN	Samsun Bafra Millet Bahçesi	306.980.00	TOKİ
79	SİİRT	Siirt Tillo Millet Bahçesi	40.418.68	il özel idaresi
80	SİİRT	Siirt Kurtalan Millet Bahçesi	79.000.00	Kurtalan belediyesi

Yapım Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
81	SİVAS	Sivas Eğri Çimen Millet Bahçesi	73.494.00	Koyulhisar Belediyesi
82	SİVAS	Sivas Altınyayla Millet Bahçesi	30.000.00	Altınyayla Belediyesi
83	ŞANLIURFA	Akçakale Millet Bahçesi	109.053.20	TOKİ
84	ŞANLIURFA	Şanlıurfa Halfeti Millet Bahçesi	50.000.00	TOKİ
85	TRABZON	Trabzon Uzungöl Millet bahçesi	98.246.73	TOKİ
86	TRABZON	Trabzon Çarşıbaşı Millet bahçesi	51.687.81	TOKİ
87	TOKAT	Tokat-Gümenek Millet Bahçesi (Merkez Ballıdere)	186.866.65	TOKİ
88	TOKAT	Reşadiye Millet Bahçesi	65.567.55	Reşadiye Bel.
89	TOKAT	Tokat Erbaa Millet Bahçesi	424.348.86	Erbaa Belediyesi
90	TOKAT	Tokat Erbaa Tanoba Millet Bahçesi	167,033.00	Tanoba Bel.
91	TUNCELİ	Tunceli Millet Bahçesi	23.370.00	TOKİ
92	UŞAK	Uşak Millet Bahçesi	56.345.00	TOKİ
93	UŞAK	Uşak Eşme Millet Bahçesi	45.525.89	Eşme Belediyesi
94	ZONGULDAK	Zonguldak Lauvar Alanı Millet Bahçesi	150.055.37	TOKİ
95	ZONGULDAK	Zonguldak Ereğli Güllüç Millet Bahçesi B Tipi Mesire Alanı	29.272.00	Güllüç Belediyesi
TOPLAM			22,644,993.67	

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibariyle geçerlidir.

İhale Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
1	İZMİR	İzmir Kiraz Millet Bahçesi (İHALE AŞAMASINDA DURDURULDU) İHALE TARİHİ: 15.04.2024	50,000.00	TOKİ
2	SİVAS	Sivas Seyfebeli Millet Bahçesi	1,846,929.73	Sivas B
TOPLAM			1,896,929.73	

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibariyle geçerlidir.

Projelendirme Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
1	ADANA	Adana Yüreğir Köprülül Millet Bahçesi	619,455.00	TOKİ
2	ADİYAMAN	Adıyaman Besni Su Gözü millet bahçesi	49,000.00	Besni Belediyesi
3	AFYONKARAHİSAR	İscehisar Eskihamam Millet Bahçesi	93,528.09	İscehisar Belediyesi
4	AKSARAY	Aksaray Yenikent Millet Bahçesi	19,874.00	Yenikent Belediyesi
5	AMASYA	Amasya Hızırpaşa Millet bahçesi	69,700.00	TOKİ
6	ANKARA	Polatlı Millet Bahçesi	140,350.00	TOKİ
7	ANKARA	Ankara Evren Millet Bahçesi	38,950.80	Evren Belediyesi
8	ANTALYA	Kepez Millet bahçesi	134,347.00	TOKİ
9	ARTVİN	Artvin Yusufeli Millet Bahçesi	58,755.00	TOKİ
10	AYDIN	Efeler Millet Bahçesi	78,096.01	TOKİ
11	BARTIN	Bartın Kozcağz Millet Bahçesi	27,836.81	TOKİ
12	BATMAN	Batman Hasankeyf Millet Bahçesi	128,800.00	TOKİ

Projelendirme Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
13	BAYBURT	Bayburt Millet Bahçesi	164,000.00	TOKİ
14	BİLECİK	Bilecik Hamsu Millet Bahçesi	250,000.00	TOKİ
15	BOLU	Bolu Dörtdivan Millet Bahçesi	32,823.00	Dörtdivan belediyesi
16	BURSA	Osmangazi Çekirge Millet Bahçesi	40,961.95	Bursa Büyükşehir B
17	BURSA	Bursa Nilüfer Ürünli Millet Bahçesi	510,752.37	Bursa Büyükşehir B
18	BURSA	Bursa İnegöl Millet Bahçesi	451,800.00	TOKİ
19	BURDUR	Budur Bucak Millet Bahçesi	43,825.05	TOKİ
20	ÇANAKKALE	Karabiga Millet Bahçesi	47,656.87	Karabiga Belediyesi
21	ÇANAKKALE	Çanakkale Millet Bahçesi	52,400.00	TOKİ
22	ÇANAKKALE	Biga Millet Bahçesi (İHALE AŞAMASINDA DURDURULDU)	61,000.00	TOKİ
23	ÇANKIRI	Çankırı Karatekin Millet bahçesi	52,000.00	TOKİ
24	ÇANKIRI	Çankırı Kızılırmak Millet Bahçesi	16,000.00	Kızılırmak belediyesi
25	ÇANKIRI	Çankırı Şabanözü Millet Bahçesi	21,715.00	Şabanözü Belediyesi
26	ÇANKIRI	Çankırı Ilgaz Gölpark Millet Bahçesi	91,624.30	Ilgaz Belediyesi
27	DENİZLİ	Denizli Pamukkale Kuşpınar Millet Bahçesi	32,026.94	Denizli Büyükşehir Belediyesi
28	ESKİŞEHİR	Odunpazarı Yenidoğan Millet Bahçesi	49,589.35	Odunpazarı Belediyesi
29	GAZİANTEP	Gaziantep Nizip Millet Bahçesi	432,166.79	TOKİ

Projelendirme Aşamasındaki Millet Bahçeleri

	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
30	GAZİANTEP	Gaziantep Kuzeyşehir Millet Bahçesi	129,368.00	TOKİ
31	GİRESUN	Giresun Şebinkarahisar Millet Bahçesi	40,337.62	Şebinkarahisar Belediyesi
32	HAKKARİ	Mir Kalesi Millet Bahçesi	76,175.16	Hakkari İÖİ
33	HAKKARİ	Hakkari Yüksekova Millet Bahçesi	960,134.00	TOKİ
34	HAKKARİ	Hakkari Merzan Mahallesi Millet Bahçesi	84,142.87	TOKİ
35	ISPARTA	Kuleönü Millet bahçesi	36,705.00	Kuleönü Belediyesi
36	ISPARTA	Eğirdir Millet Bahçesi (İHALE AŞAMASINDA DURDURULDU)	55,750.00	TOKİ
37	İSTANBUL	İstanbul Kartal ORhantepe Millet Bahçesi	12,383.14	TOKİ
38	İSTANBUL	Kayaşehir 2.3.4. Etap Millet Bahçesi	895,000.00	TOKİ
39	İSTANBUL	Esenler Askeri Alan Kuzey TEM Tarafında Millet Bahçesi	1,803,608.60	TOKİ
40	İSTANBUL	Şile Millet Bahçesi	40,849.00	Şile Belediyesi
41	İSTANBUL	İstanbul Tuzla Millet Bahçesi	73,633.00	Emlak Konut
42	İZMİR	İzmir Konak Kadife Kalesi Millet Bahçesi	109,860.00	TOKİ
43	İZMİR	İzmir Seferihisar Millet Bahçesi	54,000.00	TOKİ
44	İZMİR	İzmir Bayraklı Millet Bahçesi (İHALE AŞAMASINDA DURDURULDU)	335,961.00	TOKİ
45	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Türkoğlu Beyoğlu MB	88,399.43	Türkoğlu Belediyesi

Projelendirme Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
46	KAYSERİ	Kocasinan Keykubat Millet Bahçesi	1,028,870.00	TOKİ
47	KIRKLARELİ	Alpullu Millet Bahçesi	30,593.63	
48	KIRŞEHİR	Kırşehir Kaman Millet Bahçesi	135,631.00	Kaman Belediyesi
49	KOCAELİ	Kocaeli Gebze Çayırova Millet Bahçesi	195,763.88	Gebze Belediyesi
50	KONYA	Konya Beyşehir Millet Bahçesi	145,700.00	TOKİ
51	KONYA	Konya Tuzlukçu Millet Bahçesi	16,832.00	TOKİ
52	KÜTAHYA	Kütahya Gediz Millet bahçesi	86,912.00	Gediz Belediyesi
53	MARDİN	Mardin Artuklu Millet Bahçesi (İHALE AŞAMASINDA DURDURULDU)	96,424.94	TOKİ
54	MERSİN	Hamidiye Kışlası Millet bahçesi	29,413.04	TOKİ
55	MERSİN	Mezitli Millet Bahçesi	51,400.00	TOKİ
56	MERSİN	Mersin Anamur Rauf Denктаş Millet Bah	37,973.51	Anamur Belediyesi
57	MUĞLA	Dalaman Millet Bahçesi	329,221.59	TOKİ
58	MUĞLA	Akyaka Millet Bahçesi	450,000.00	TOKİ
59	MUĞLA	Köyceğiz Millet Bahçesi	112,836.00	TOKİ
60	MUĞLA	Muğla Ortaca Sarıgerme Millet Bahçesi	68,000.00	Ortaca Belediyesi
61	NİĞDE	Ulukışla Millet Bahçesi	15,000.00	Ulukışla Belediyesi
62	ORDU	Ordu Fatsa Millet Bahçesi	85,250.00	Fatsa Belediyesi

Projelendirme Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
63	RİZE	Rize Pazar Millet Bahçesi	31,781.01	Pazar Belediyesi
64	SAMSUN	Samsun Canik Millet Bahçesi	250,000.00	TOKİ
65	ŞANLIURFA	Şanlıurfa-Karaköprü Mehmetçik Millet Bah	38,533.00	Şanlıurfa BB
66	ŞANLIURFA	Harran Millet bahçesi	44,364.84	TOKİ
67	TEKİRDAĞ	Çorlu Florapark Millet Bahçesi	160,100.80	YİKOB
68	TEKİRDAĞ	Kapaklı Millet Bahçesi	85,000.00	Kapaklı Belediyesi
69	TOKAT	Niksar Millet Bahçesi	34,739.19	Niksar Belediyesi
70	UŞAK	Uşak Ulubey Millet Bahçesi	60,000.00	Ulubey Belediyesi
TOPLAM			12,225,681.58	

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibariyle geçerlidir.

Yer Seçimi Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
1	ADANA	Adana Sarıçam Mehmet Akif Ersoy Millet Bahçesi	49,209.69	TOKİ
2	AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Çobanlar Millet Bahçesi	78,574.13	Çobanlar belediyesi
3	AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Bayat Millet Bahçesi	45,200.00	Bayat belediyesi
4	AFYONKARAHİSAR	Afyonkarahisar Dazkırı Millet Bahçesi	53,553.03	Dazkırı Belediyesi
5	AKSARAY	Aksaray Yeşilova Millet Bahçesi	130,000.00	Yeşilova Belediyesi
6	AKSARAY	Aksaray Akhisar Millet Bahçesi	21,500.00	Aksaray İÖİ

Yer Seçimi Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
7	AYDIN	Aydın Bozdoğan Millet Bahçesi	15,018.77	Bozdoğan belediyesi
8	BALIKESİR	Balıkesir (Avşa) Marmaraeğlisi Millet Bah	16,505.00	TOKİ
9	BATMAN	Batman Kozluk Millet Bahçesi	20,602.00	Kozluk Belediyesi
10	BİLECİK	Bilecik Gölpazarı Millet Bahçesi	38,085.77	Gölpazarı Belediyesi
11	BİLECİK	Bilecik Millet Bahçesi	25,000.00	Bilecik İl Özel İdaresi
12	BİLECİK	Bilecik İnhisar Millet Bahçesi	41,014.24	İnhisar Belediyesi
13	BİTLİS	Mutki Millet Bahçesi	21,795.00	Mutki Belediyesi
14	BİNGÖL	Bingöl Kiğı Millet bahçesi	74,143.00	Kiğı Belediyesi
15	BURSA	Bursa Gürsu Millet Bahçesi	18,114.80	Gürsu Belediyesi
16	ÇANKIRI	Çankırı Çerkeş Millet Bahçesi	55,000.00	Çerkeş Belediyesi
17	ÇORUM	Aşdağul Millet Bahçesi	14,635.48	Aşdağul Belediyesi
18	DENİZLİ	Denizli Çameli Millet bahçesi	124,711.00	Çameli belediyesi
19	DENİZLİ	Denizli Acıpayam Millet Bahçesi	144,757.00	
20	DÜZCE	Düzce Merkez Millet Bahçesi	58,981.12	Düzce Belediyei
21	EDİRNE	Havsa Millet Bahçesi	43,500.55	Havsa Belediyesi
22	EDİRNE	Keşan Millet Bahçesi D Tipi Mesire Alanı	172,400.00	Keşan Belediyesi
23	ELAZIĞ	Elazığ Kültür Mahallesi Millet Bahçesi	80,211.96	Elazığ Belediyesi
24	ELAZIĞ	Elazığ Palu Millet Bahçesi	20,000.00	Palu Kaymakamlığı

Yer Seçimi Aşamasındaki Millet Bahçeleri

	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
25	ERZİNCAN	Erzincan Çayırılı Millet Bahçesi	34,742.09	Çayırılı Belediyesi
26	ERZİNCAN	Erzincan Refahiye Millet Bahçesi	18,218.00	Erzincan İl Özel İdaresi
27	ERZİNCAN	Erzincan Atatürk Mahallesi Millet Bahçesi	28,080.00	Erzincan belediyesi
28	ERZURUM	Erzurum Oltu Yasinhaşımoğlu Millet Bahçesi	25,691.00	Oltu Belediyesi
29	ESKİŞEHİR	Eskişehir Mihalıççık Millet Bahçesi	19,436.19	Mihalıççık Belediyesi
30	GAZİANTEP	Gaziantep Oğuzeli Millet bahçesi	16,021.00	Oğuzeli Belediyesi
31	GAZİANTEP	Gaziantep Şehitkamil 15 Temmuz Millet Bahçesi	32,000.00	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
32	HATAY	Hatay Hassa Millet Bahçesi	74,810.73	Hassa Belediyesi
33	ISPARTA	Isparta Çünür Millet Bahçesi	231,470.93	Isparta Belediyesi
34	ISPARTA	Isparta (Çakırsaraylar) Pınarbaşı Millet Bahçesi	26,339.35	Çakırsaraylar Belediyesi
35	İSTANBUL	Validebağ Korusu Millet Bahçesi	353,776.00	İBB
36	İSTANBUL	Zeytinburnu Merkez Efendi Millet Bahçesi	14,997.48	
37	İSTANBUL	İstanbul Maltepe Millet Bahçesi	64,543.32	
38	İSTANBUL	İstanbul Eyüpsultan Çiftalan Millet bahçesi	350,000.00	Eyüpsultan belediyesi
39	İSTANBUL	İstanbul Silivri Fatih Millet bahçesi	36,298.98	Silivri Belediyesi
40	İSTANBUL	Bağcılar Mahmutbey Millet Bahçesi	39,870.00	Bağcılar belediyesi
41	İSTANBUL	Burla Biraderler Korusu Millet Bahçesi	28,200.00	
42	KAHRAMANMARAŞ	Kahramanmaraş Karaelbistan Millet Bahçesi	128,787.00	Elbistan Belediyesi

Yer Seçimi Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m ²)	İlgili Kurum
43	KARABÜK	Safranbolu Millet Bahçesi	17,766.39	Safranbolu Belediyesi
44	KONYA	Kadınhanı Güngören Millet bahçesi	177,992.51	Kadınhanı belediyesi
45	MALATYA	Malatya Darende Millet bahçesi	21,040.00	Darende Belediyesi
46	MALATYA	Malatya Battalgazi Uçbağlar Millet Bahçesi	14,285.00	Battalgazi Belediyesi
47	MARDİN	Mardin Artuklu Diyarbakırcapı Millet Bahçe	65,885.85	Mardin Büyükşehir Belediyesi
48	MERSİN	Aydıncık Millet Bahçesi	18,465.24	Aydıncık Belediyesi
49	MUŞ	Muş Varto Millet Bahçesi	29,647.60	Varto Belediyesi
50	NEVŞEHİR	Gülşehir Millet Bahçesi	20,000.00	Gülşehir Belediyesi
51	NİĞDE	Niğde Edikli Millet Bahçesi	60,000.00	Edikli Belediyesi
52	OSMANİYE	Osmaniye Toprakkale Millet bahçesi	40,000.00	Toprakkale Belediyesi
53	RİZE	Rize Çayeli Millet bahçesi	30,753.72	Çayeli Belediyesi
54	SAKARYA	Sakarya Akyazı Kızılale Belediyesi	96,751.00	Akyazı Belediyesi
55	SAKARYA	Sakarya Söğütlü Akgöl Millet Bahçesi	21,241.61	Söğütlü Belediyesi
56	SAMSUN	Samsun Terme Millet Bahçesi	593,029.00	Terme Belediyesi
57	SİVAS	Sivas Akıncılar Yeni Mahalle Millet Bahçesi	93,570.00	Akıncılar Belediyesi
58	SİİRT	Siirt Gökçebağ Millet Bahçesi	20,387.00	Gökçebağ Belediyesi
59	SİNOP	Yakakent Millet Bahçesi	15,000.00	Yakakent Belediyesi
60	ŞIRNAK	Şırnak Uludere Millet Bahçesi	15,000.00	Hilal Belediyesi

Yer Seçimi Aşamasındaki Millet Bahçeleri				
	İl	Millet Bahçesi	Alan (m²)	İlgili Kurum
61	ŞANLIURFA	Hilvan Millet Bahçesi	100,000.00	Hilvan Belediyesi
62	ŞANLIURFA	Şanlıurfa Suruç Millet Bahçesi	100,000.00	Suruç Belediyesi
63	ŞANLIURFA	Şanlıurfa Viranşehir Kurtuluş Millet Bahçesi	155,400.00	Viranşehir Belediyesi
64	TEKİRDAĞ	Marmaraeğlisi Millet Bahçesi	30,000.00	Marmaraeğlisi Belediyesi
65	TEKİRDAĞ	Kapaklı Mahallesi Millet Bahçesi	20,620.00	Kapaklı Belediyesi
66	TOKAT	Tokat Sulusaray Millet Bahçesi	36,680.00	Sulusaray Belediyesi
67	TRABZON	Trabzon Arsin Millet Bahçesi	149,028.09	Arsin Belediyesi
68	UŞAK	Uşak Ünalán Millet Bahçesi	21,302.00	Uşak belediyesi
69	UŞAK	Uşak (Sivaslı) Evrenli Millet Bahçesi	614,094.92	Sivaslı Belediyesi
70	VAN	Van Bahçesaray Millet Bahçesi	15,654.28	Bahçesaray belediyesi
71	VAN	Van Çaldıran Millet Bahçesi	72,579.00	Çaldıran Belediyesi
72	YALOVA	Yalova Merkez Bahçelievler Millet Bahçesi	53,475.30	
73	YOZGAT	Yozgat Çandır Millet Bahçesi	24,286.00	Çandır belediyesi
74	YOZGAT	Yozgat Akdağmadeni Millet Bahçesi	40,000.00	Akdağmadeni Belediyesi
74	ZONGULDAK	Kozlu Millet Bahçesi	136,403.60	TOKİ
TOPLAM			5,804,730.74	

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibariyle geçerlidir.

Tamamlanan Millet Bahçeleri		
Durumu	Millet Bahçesi (Adet)	Alan (M ²)
AÇILAN MİLLET BAHÇELERİ	208	22.810.009,27
AÇILIŞA HAZIR HÂLE GELMİŞ OLAN MİLLET BAHÇELERİ	83	11.956.005,45
TAMAMLANAN MİLLET BAHÇELERİ TOPLAMI	291	34.766.014,72

Devam Eden Millet Bahçeleri		
Durumu	Millet Bahçesi (Adet)	Alan (M ²)
YAPIM AŞAMASINDAKİ MİLLET BAHÇELERİ	95	22.644.993,67
İHALE AŞAMASINDAKİ MİLLET BAHÇELERİ	2	1.896.929,73
PROJELENDİRME AŞAMASINDAKİ MİLLET BAHÇELERİ	70	12.225.681,58
YER SEÇİMİ YAPILAN MİLLET BAHÇELERİ	75	5.804.730,74
DEVAM EDEN MİLLET BAHÇELERİ TOPLAMI	242	42.572.335,72

Bu veriler, 2024 yıl sonu itibarıyla geçerlidir.

13.3. Fotoğraflarla Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

ADANA MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Emlak Yönetime teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	36.313 m ²
Yeşil Alan	19.045 m ²
Ağaç Sayısı	845
Çalı Sayısı	4.126
Bisiklet Yolu	756 m
Yürüyüş Yolu	548 m
Açık Otopark	44 Araç
Kapalı Otopark	201 Araç
Millet Kiraathanesi	849 m ²

İhale Tarihi	2.09.2022
İhale Bedeli	92.450.000 TL

ARDAHAN MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	77.816 m ²
Yeşil Alan	44.677 m ²
Ağaç Sayısı	2.167
Çalı Sayısı	20.944
Bisiklet Yolu	640m
Yürüyüş Yolu	623 m
Açık Otopark	30 Araç

İhale Tarihi	5.07.2022
İhale Bedeli	43.750.000 TL

ADİYAMAN KAHTA MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.
Teslim Durumu

Proje Alanı	98.854 m ²
Yeşil Alan	69.438 m ²
Ağaç Sayısı	5.677
Çalı Sayısı	124.096
Bisiklet Yolu	1.950 m
Açık Otopark	55 Araç
Mescit	72 m ²
Spor Destek Binası	100 m ²
Millet Kiraathanesi	1.147 m ²

İhale Tarihi	15.08.2022
İhale Bedeli	119.090.000 TL

AFYONKARAHİSAR SANDIKLI MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Sandıklı Belediyesine teslim edildi.
Teslim Durumu

Proje Alanı	71.251 m ²
Yeşil Alan	25.277 m ²
Ağaç Sayısı	1.254
Çalı Sayısı	41.643
Bisiklet Yolu	1.675 m
Açık Otopark	226 Araç
Cami	228 m ²
Büfe	33 m ²
Millet Kiraathanesi	639 m ²

İhale Tarihi	4.12.2020
İhale Bedeli	22.425.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

ANKARA İMRAHOR VADİSİ MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Emlak Yönetime teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	196.000 m ²
Yeşil Alan	88.817 m ²
Ağaç Sayısı	7.100
Çalı Sayısı	85.500
Bisiklet Yolu	2.080 m
Açık Otopark	470 Araç
İdari Ofis-Mescit	466 m ²
Mescit	149 m ²
Millet Kiraathanesi	987 m ²

İhale Tarihi	18.02.2019
İhale Bedeli	232.970.000 TL

ANKARA SİNCAN MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Sincan Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	208.000 m ²
Yeşil Alan	165.773 m ²
Ağaç Sayısı	5.149
Çalı Sayısı	19.385
Bisiklet Yolu	1.386 m
Yürüyüş Yolu	1.392 m
Açık Otopark	121 Araç
Mescit	148 m ²
Millet Kiraathanesi	924 m ²

İhale Tarihi	30.11.2022
İhale Bedeli	171.923.000 TL

ANKARA PURSAKLAR MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Pursaklar Belediyesine teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	233.290 m ²
Yeşil Alan	198.734 m ²
Ağaç Sayısı	1.358
Çalı Sayısı	20.037
Bisiklet Yolu	1.800 m
Açık Otopark	160 Araç
Mescit	87 m ²
Kır Lokantası	1.448 m ²
Millet Kiraathanesi	483 m ²

İhale Tarihi	10.11.2022
İhale Bedeli	105.921.000 TL

BATMAN TİLMERÇ MİLLET BAHÇESİ VE KENT MEYDANI

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	83.387 m ²
Yeşil Alan	53.343 m ²
Ağaç Sayısı	1.724
Çalı Sayısı	15.053
Açık Otopark	39 Araç
Millet Kiraathanesi	873 m ²

İhale Tarihi	14.11.2022
İhale Bedeli	63.680.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

DİYARBAKIR HANİ MİLLET BAĞÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bağçeleri

Emlak Yönetime teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	37.390 m ²
Yeşil Alan	29.953 m ²
Ağaç Sayısı	2.076
Çalı Sayısı	32.297
Bisiklet Yolu	941 m
Açık Otopark	72 Araç
Mescit	198 m ²
Kafe-Restoran	297 m ²
Millet Kiraathanesi	1.084 m ²

İhale Tarihi	18.10.2022
İhale Bedeli	65.821.021 TL

İSTANBUL ARNAVUTKÖY MİLLET BAĞÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bağçeleri

Arnavutköy Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	243.000 m ²
Yeşil Alan	160.865 m ²
Ağaç Sayısı	2.859
Çalı Sayısı	6.453
Bisiklet Yolu	2.983 m
Yürüyüş Yolu	2.443 m
Açık Otopark	254 Araç
Büfe	31 m ²
Millet Kiraathanesi	1.827 m ²

İhale Tarihi	21.06.2021
İhale Bedeli	60.660.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

EDİRNE MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	495.042 m ²
Yeşil Alan	373.960 m ²
Ağaç Sayısı	1.742
Çalı Sayısı	5.495
Bisiklet Yolu	5.071 m
Kır Kahvesi	218 m ²

İhale Tarihi	23.02.2024
İhale Bedeli	186.600.000 TL

İSTANBUL ÇATALCA MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Çatalca Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	50.581 m ²
Yeşil Alan	15.536 m ²
Ağaç Sayısı	619
Çalı Sayısı	14.373
Bisiklet Yolu	287 m
Kapalı Otopark	213 Araç
Açık Otopark	5 Araç
Cami	168 m ²
Millet Kiraathanesi	800 m ²

İhale Tarihi	8.06.2020
İhale Bedeli	46.934.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

İSTANBUL BEYKOZ MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Beykoz Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	104.608 m ²
Yeşil Alan	78.751 m ²
Ağaç Sayısı	599
Çalı Sayısı	28.206
Bisiklet Yolu	463 m
Yürüyüş Yolu	338 m
Açık Otopark	90 Araç
Sosyal Tesis	560 m ²
Millet Kiraathanesi	1.159 m ²

İhale Tarihi	3.08.2022
İhale Bedeli	61.161.000 TL

İSTANBUL KAĞITHANE MİLLET BAHÇESİ

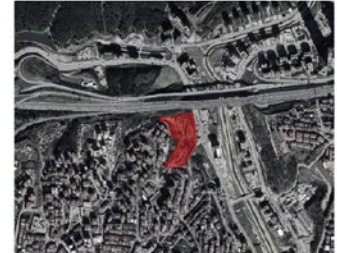
Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Kağıthane Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	27.071m ²
Yeşil Alan	11.274 m ²
Ağaç Sayısı	883
Çalı Sayısı	20.944
Açık Otopark	22 Araç
Kır Kahvesi	246 m ²
Kır Lokantası	247 m ²
Mescit	76 m ²
İdari Bina	58 m ²

İhale Tarihi	31.08.2022
İhale Bedeli	73.400.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

İSTANBUL SULTANGAZİ MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Proje Alanı	53.421m ²
Yeşil Alan	39.979 m ²
Ağaç Sayısı	665
Çalı Sayısı	1.252
Bisiklet Yolu	894 m
Yürüyüş Yolu	885 m
Açık Otopark	30 Araç
Mescit	247 m ²
Millet Kiraathanesi	694 m ²

Sultangazi Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

İhale Tarihi	18.11.2022
İhale Bedeli	43.300.000 TL

İSTANBUL ŞİLE MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Proje Alanı	591.484 m ²
Yeşil Alan	5.858 m ²
Ağaç Sayısı	552
Çalı Sayısı	4.946
Bisiklet Yolu	1.312 m
Açık Otopark	412 Araç
Kafe	1.970 m ²
WC-Duş	1.540 m ²
Zabita	15 m ²

Şile Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

İhale Tarihi	28.04.2022
İhale Bedeli	130.000.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

KIRKLARELİ PINARHİSAR MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Pınarhisar Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	22.673 m ²
Yeşil Alan	11.828 m ²
Ağaç Sayısı	464
Çalı Sayısı	4.767
Bisiklet Yolu	580 m
Yürüyüş Yolu	535 m
Millet Kiraathanesi	1.084 m ²

İhale Tarihi	25.01.2022
İhale Bedeli	18.169.069 TL

KIRKLARELİ MERKEZ MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	52.550 m ²
Yeşil Alan	33.000 m ²
Ağaç Sayısı	831
Çalı Sayısı	4.431
Bisiklet Yolu	1.060 m
Yürüyüş Yolu	1.060 m

Açık Otopark	116 Araç
Ticari Birimler	792 m ²

İhale Tarihi	30.12.2021
İhale Bedeli	24.100.000 TL

KİLİS MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	89.762 m ²
Yeşil Alan	66.579 m ²
Ağaç Sayısı	2.689
Çalı Sayısı	1.914
Bisiklet Yolu	1.165 m
Yürüyüş Yolu	578 m
Açık Otopark	66 Araç
Planetaryum	405 m ²
Millet Kiraathanesi	1.359 m ²

İhale Tarihi	16.08.2023
İhale Bedeli	169.925.025 TL

KOCAELİ GEBZE MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Büyükşehir Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	463.824 m ²
Yeşil Alan	340.495 m ²
Ağaç Sayısı	7.528
Çalı Sayısı	70.382
Bisiklet Yolu	2.600 m
Yürüyüş Yolu	2.600 m
Açık Otopark	540 Araç
Göl-Orman Kafe	677 m ²
Millet Kiraathanesi	1.743 m ²

İhale Tarihi	5.07.2021
İhale Bedeli	69.823.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

KONYA ALTINEKİN MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Büyükşehir Belediyesine teslim edilecektir.

Teslim Durumu

Proje Alanı	20.000 m ²
Yeşil Alan	11.850 m ²
Ağaç Sayısı	588
Çalı Sayısı	6.450
Bisiklet Yolu	620 m
Yürüyüş Yolu	610 m
Mescit	73 m ²
Giriş Takı	25 m ²
Millet Kiraathanesi	823 m ²

İhale Tarihi	28.12.2022
İhale Bedeli	36.349.349 TL

MARDİN MİDYAT MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	24.255 m ²
Yeşil Alan	15.734 m ²
Ağaç Sayısı	1.057
Çalı Sayısı	10.413
Bisiklet Yolu	560 m
Yürüyüş Yolu	560 m

Açık Otopark	22 Araç
Millet Kiraathanesi	1.725 m ²

İhale Tarihi	5.10.2021
İhale Bedeli	16.848.000 TL

MARDİN NUSAYBİN MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	97.158 m ²
Yeşil Alan	41.883 m ²
Ağaç Sayısı	2.213
Çalı Sayısı	7.563
Bisiklet Yolu	568 m
Açık Otopark	36 Araç
Mescit	164 m ²
Spor Salonu	262 m ²
Millet Kiraathanesi	820 m ²

İhale Tarihi	16.11.2022
İhale Bedeli	129.047.047 TL

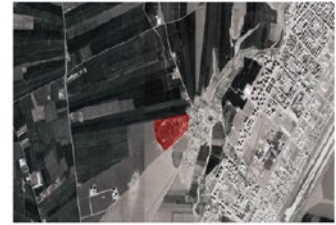
MARDİN KIZILTEPE MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	150.027m ²
Yeşil Alan	116.961 m ²
Ağaç Sayısı	3.437
Çalı Sayısı	39.664
Bisiklet Yolu	1.472 m
Yürüyüş Yolu	1.542 m

Açık Otopark	182 Araç
Millet Kiraathanesi	1.837 m ²

İhale Tarihi	23.06.2022
İhale Bedeli	108.730.000 TL

ŞANLIURFA CEYLANPINAR MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Mekansal Planlamadan görüş beklenmekte.

Teslim Durumu

Proje Alanı	212.631m ²
Yeşil Alan	149.942 m ²
Ağaç Sayısı	4.856
Çalı Sayısı	33.931
Bisiklet Yolu	3.556 m
Açık Otopark	265 Araç
Cami	233 m ²
Kafeterya	135 m ²
Millet Kiraathanesi	1.160 m ²

İhale Tarihi	19.07.2022
İhale Bedeli	137.250.000 TL

ŞIRNAK MİLLET BAHÇESİ

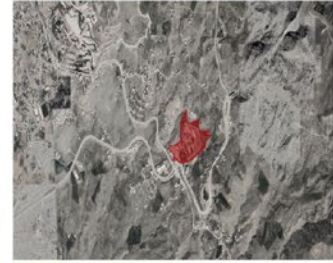
Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Şırnak Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	110.721 m ²
Yeşil Alan	83.521 m ²
Ağaç Sayısı	3.638
Çalı Sayısı	14.376
Bisiklet Yolu	759 m
Yürüyüş Yolu	827 m
Açık Otopark	130 Araç
Pişirme Alanı	252 m ²
Millet Kiraathanesi	1.053 m ²

İhale Tarihi	8.11.2022
İhale Bedeli	146.900.000 TL

TRABZON ÇARŞIBAŞI MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Çarşıbaşı Belediyesine teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	51.689 m ²
Yeşil Alan	38.400 m ²
Ağaç Sayısı	2.212
Çalı Sayısı	12.783
Bisiklet Yolu	1.208 m
Açık Otopark	55 Araç
İdari Bina	128 m ²
Mescit	198 m ²
Millet Kiraathanesi	789 m ²

İhale Tarihi	30.01.2023
İhale Bedeli	63.863.000 TL

VAN EDREMİT MİLLET BAHÇESİ

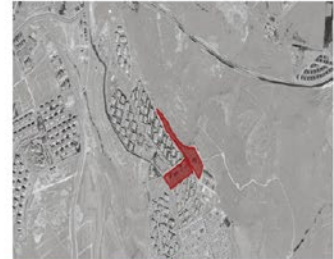
Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

İl Özel İdareye teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	32.727 m ²
Yeşil Alan	16.312 m ²
Ağaç Sayısı	627
Çalı Sayısı	4.453
Bisiklet Yolu	472 m
Yürüyüş Yolu	550 m
Açık Otopark	37 Araç
Kafeterya	185 m ²
Millet Kiraathanesi	763 m ²

İhale Tarihi	21.05.2021
İhale Bedeli	14.349.349 TL

VAN TUŞBA BARDAKÇI MİLLET BAĞÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bağçeleri

İl Özel İdareye teslim sürecinde.

Teslim Durumu

Proje Alanı	213.176 m ²
Yeşil Alan	137.364 m ²
Ağaç Sayısı	3.942
Çalı Sayısı	5.854
Bisiklet Yolu	1.345 m
Açık Otopark	386 Araç
Kütüphane	490 m ²
Spor Merkezi	241 m ²
Millet Kiraathanesi	624 m ²

İhale Tarihi	15.11.2022
İhale Bedeli	159.423.423 TL

YOZGAT MİLLET BAĞÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bağçeleri

Emlak Yönetime teslim edildi.

Teslim Durumu

Proje Alanı	74.573 m ²
Yeşil Alan	40.500 m ²
Ağaç Sayısı	1.572
Çalı Sayısı	8.203
Bisiklet Yolu	910 m
Yürüyüş Yolu	700 m
Açık Otopark	61 Araç
Satış Birimi	33 m ²
Millet Kiraathanesi	873 m ²

İhale Tarihi	17.09.2021
İhale Bedeli	25.350.000 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

YOZGAT MERKEZ BÜYÜK CAMİ ÇEVRESİ DÜZENLEME

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Proje Alanı 11.815 m²Yeşil Alan 4.390 m²

Ağaç Sayısı 600

Çalı Sayısı 1.200

Kapalı Otopark 153 Araç

Açık Otopark 4 Araç

Çay Ocağı 143 m²Sosya Tesis 350 m²

Mekansal Planlamadan görüş beklenmekte.

Teslim Durumu

İhale Tarihi 19.04.2023

İhale Bedeli 27.645.000 TL

YOZGAT SORGUN ÇATMASÖĞÜT MİLLET BAHÇESİ

Açılışa Hazır Millet Bahçeleri

Proje Alanı 64.100 m²Yeşil Alan 50.975 m²

Ağaç Sayısı 2.370

Çalı Sayısı 6.008

Bisiklet Yolu 1.123 m

Yürüyüş Yolu 1.450 m

Açık Otopark 28 Araç

Büfe 24 m²Millet Kiraathanesi 755 m²

Sorgun Belediyesine teslim edildi.

Teslim Durumu

İhale Tarihi 4.10.2022

İhale Bedeli 77.078.079 TL

T.C. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI

“Bizim ne cumhuriyeti kurmamız kolay oldu, ne demokrasiye geçişimiz, ne hamlelerimizi gerçekleştirmemiz kolay oldu. Her adımını büyük mücadeleler ve büyük fedakârlıklarla yürüttüğümüz bu büyük sürecin şahikası AK Parti’nin 20 yıldır ülkemize kazandırdığı eser ve hizmetler dönemidir.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Aydın Atatürk Kent Meydanında
Gerçekleştirilen Toplu Açılış Töreni,
4 Şubat 2023*

14. Bölüm

Kent Meydanları

Kent meydanları, şehirlerin kimliğini oluşturan, toplumsal etkileşimi sağlayan ve kamusal yaşamın merkezinde yer alan önemli mekânlardır. Tarih boyunca meydanlar, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği alanlar olarak işlev görmüştür. Türkiye’de kent meydanlarının geçmişi birçok medeniyete kadar uzanmakta olup, bu alanlar zamanla değişen şehircilik anlayışıyla birlikte dönüşüm geçirmiştir.

14.1. Türkiye’de Kent Meydanlarının Tarihsel Süreci ve Kamusal İşlevi

Türkiye’nin kent meydanları, tarih boyunca sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamın merkezinde yer alarak şehirlerin kimlik ve kolektif hafızasının önemli mekânsal unsurları olmuştur. Anadolu coğrafyasında farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan kent meydanları, toplumların kamusal yaşam pratiklerinin şekillendiği dinamik alanlar olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı öncesi Roma ve Bizans dönemlerinde forumlar ve agoralar şehir hayatının temel toplanma ve etkileşim noktaları iken, Osmanlı döneminde kent meydanları dinî, ticari ve sosyal işlevlerin bir arada yaşandığı çok boyutlu kamusal mekânlar olarak gelişmiştir. Osmanlı şehirlerinde cami, çarşı, han ve medrese çevresinde biçimlenen meydanlar, yalnızca toplanma alanı değil, cemaatin bir araya geldiği, ibadet, ticaret ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği canlı sosyal merkezler olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte Türkiye’de kent meydanları, modernleşme ve kamusal kimliğin mekânsal temsilcisi olarak yeniden şekillendirilmiştir. Ulus Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı gibi mekânlar, devletin varlık göstergesi ve toplumsal bütünleşmenin simgeleri olarak önemli törenlerin, anma etkinliklerinin merkezi hâline gelmiştir. Bu meydanlarda konumlandırılan anıt ve heykeller, Türkiye’nin modernleşme sürecinin görsel anlatımını oluşturmuş ve vatandaşların kamusal hayata aktif katılımını teşvik etmiştir.

Kent meydanları tarih boyunca toplumsal katmanların buluştuğu, kamusal hafızanın yaşatıldığı ve kültürel sürekliliğin sağlandığı alanlar olmuştur. Dinî bayramlar, ulusal kutlamalar, festivaller ve toplumsal hareketlerin merkezi olarak meydanlar, toplumun çok katmanlı yapısını görünür kılmış ve kentlinin aidiyet duygusunu beslemiştir. Bu anlamda meydanlar, sadece fiziksel mekânlar değil; toplumun değerlerini, ortak hafızasını ve sosyal dinamiklerini yansıtan yaşayan organizmalar olarak işlev görmüştür.

Günümüzde Türkiye’nin tarihî kent meydanları, zengin mimari ve kültürel mirasın korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Hükûmet ve yerel yönetimlerin öncelikli hedeflerinden biri, bu tarihî mekânları koruyarak çağdaş kent yaşamının ihtiyaçlarına uygun şekilde işlevlendirmektir. Restorasyon ve koruma çalışmaları ile bu alanlar, hem kültürel miras olarak gelecek nesillere aktarılmakta hem de modern kamusal yaşamın merkezi olarak sürdürülebilir şekilde yaşatılmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye’de kent meydanlarının tarihsel süreci, farklı medeniyetlerin ve yönetimlerin izlerini taşıyan, toplumsal yaşamın vazgeçilmez mekânları olarak biçimlenmiştir. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e uzanan süreçte kent meydanları hem fiziksel hem sosyal işlevleri bakımından zenginleşmiş; günümüzde ise tarihsel miras ile modern kentleşme anlayışının buluştuğu önemli kamusal alanlar olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu bağlamda kent meydanlarının korunması ve çağdaş gereksinimlerle uyumlu hâle getirilmesi, Türkiye’nin sürdürülebilir kentleşme stratejilerinin temel unsurlarından biri olmaya devam etmektedir.

Türkiye’nin en bilinen kent meydanları arasında şunlar yer almaktadır:

15 Temmuz Kızılay Millî İrade Meydanı (Ankara): Başkent Ankara’nın en önemli meydanlarından biri olup, tarih boyunca siyasi ve toplumsal olaylara ev sahipliği yapmıştır.

Taksim Meydanı (İstanbul): Türkiye’nin en ünlü meydanlarından biri olup, kültürel etkinliklerin yanı sıra 2021 yılında yapımı tamamlanan Taksim Camii ile yeni bir görünüm kazanmıştır.

Konak Meydanı (İzmir): İzmir'in tarihî ve kültürel kimliğini en iyi yansıtan meydanlardan biridir.

14.2. 2002–2024 Arasında Kent Meydanlarının Yenilenmesi: Hizmet Odaklı Dönüşüm Politikası

2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), yerel yönetim hizmetlerinin etkinliğini artırmak, şehir yaşam kalitesini yükseltmek ve çağdaş bir kent estetiği oluşturmak amacıyla çok boyutlu bir kentsel dönüşüm ve altyapı hamlesi başlatmıştır. Bu sürecin temel ayaklarından birini kent meydanlarının yeniden düzenlenmesi ve toplumsal işlevlerinin güçlendirilmesi oluşturmuştur. Hükûmetin kentleşme vizyonu doğrultusunda, kent meydanları sadece fiziksel mekânlar olarak değil; sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda da yeniden canlandırılarak şehirlerin kolektif yaşam alanları olarak tanımlanmıştır.

Bu kapsamda, kentsel dönüşümün planlanması ve uygulanmasında birçok kamu kurumu etkin rol üstlenmiştir. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ve belediyeler, kent meydanlarının yenilenmesi ve çevre düzenlemelerinde iş birliği içerisinde hareket etmiştir. TOKİ, özellikle riskli alanların dönüştürülmesi ve bu alanlarda oluşturulan meydan projeleriyle fiziksel dönüşüme katkı sağlarken, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı da kentsel planlama ve altyapı yatırımlarını koordine etmiştir. Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ise mevcut yapı stokunun iyileştirilmesi ve meydanların kamuya açık, erişilebilir ve çok işlevli alanlar hâline getirilmesi için stratejik politika ve projeler geliştirmiştir.

Yerel yönetimler, sahadaki uygulamalarda temel aktör olarak kentsel estetik, ulaşım düzenlemeleri ve peyzaj çalışmalarıyla meydanların daha işlevsel, estetik ve kullanıcı dostu hâle getirilmesini sağlamıştır. Böylece meydanlar, yalnızca şehirlerin fiziksel mekânları değil, aynı zamanda sosyal etkileşim, kültürel etkinlik ve ekonomik hareketliliğin merkezi olarak dönüştürülmüştür.

14.3. Kent Meydanlarının Yeniden Düzenlenmesi ve Modernizasyonu

Hükûmetin şehircilik vizyonu çerçevesinde, kent meydanlarının sadece geçiş alanları değil; dinlenme, sosyalleşme ve kamusal etkileşim mekânları hâline gelmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda Türkiye genelinde yürütülen projelerle meydanlar daha işlevsel, estetik ve erişilebilir alanlara dönüştürülmüştür. Peyzaj düzenlemeleri, yeşil alan oranlarının artırılması, oturma ve gölgelik alanların kurulması gibi uygulamalarla vatandaşların günlük yaşamına katkı sunan, nitelikli açık kamusal alanlar oluşturulmuştur.

Örneğin Kayseri Cumhuriyet Meydanında gerçekleştirilen düzenlemelerle hem estetik açıdan zengin bir görünüm elde edilmiş hem de meydanın sosyal kullanım kapasitesi artırılmıştır. Benzer şekilde Konya Mevlana Meydanı, kültürel kimliği korunarak turizm ve dinlenme işlevlerini bir arada taşıyan bir cazibe merkezi hâline getirilmiştir.

Kayseri Cumhuriyet Meydanı

Trafik ve Ulaşımın Düzenlemesi: Yayalaştırma ve Erişilebilirlik

Bu dönemde ulaşım odaklı kent planlama ilkeleri doğrultusunda, meydanlardaki araç yoğunluğunu azaltarak yayalaştırma uygulamalarına öncelik verilmiştir. Bu sayede hem trafik güvenliği sağlanmış hem de vatandaşların meydanları daha aktif kullanabilmesine olanak tanınmıştır.

Örnek olarak Bursa Kestel Kent Meydanı projesi kapsamında yapılan katlı otopark, araç trafiğinin akışında iyileştirmeye gidilmesini sağlamıştır. Bu yaklaşım, modern şehircilik anlayışına uygun olarak hem çevre dostu hem de insan merkezli bir planlamayı hayata geçirmiştir.

Tarihî ve Kültürel Değerlerin Korunmasıyla Uyumlu Dönüşüm

Kent meydanlarının yenilenmesinde tarihî mirasın korunması ve kültürel sürekliliğin sağlanması da temel önceliklerden biri olmuştur. Özellikle İstanbul, Ankara, Konya, Bursa gibi tarihî dokusu güçlü şehirlerde yapılan çalışmalarda, kültürel miras unsurları titizlikle korunmuş; meydan düzenlemeleri bu unsurlarla bütünlük içinde tasarlanmıştır.

İstanbul Sultanahmet Meydanı, Ankara Ulus Meydanı gibi alanlarda yapılan çevre düzenlemeleri ve restorasyon çalışmaları, tarihî kimliği gün yüzüne çıkarırken, bu alanları hem yerli hem de yabancı ziyaretçiler için daha erişilebilir ve anlamlı kılmıştır.

İstanbul Sultanahmet Meydanı

Kamusal Yaşamın Canlandırılması: Kültürel ve Sosyal Etkinlik Alanları

Toplumun sosyal refahını artırmayı hedefleyen hükûmet politikaları doğrultusunda meydanlar, kültürel ve sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapacak şekilde yeniden tasarlanmıştır. Açık hava sahneleri, sergi alanları ve festival organizasyonları için altyapıların oluşturulması, şehirlerin kültürel yaşamına canlılık katmıştır.

Gaziantep Demokrasi Meydanı ve benzeri örneklerde, yerel festivaller, anma programları, millî gün kutlamaları ve gençlik etkinlikleri aracılığıyla meydanlar dinamik, kapsayıcı ve katılımcı birer kamusal alan kimliği kazanmıştır. Böylece vatandaşların kentle kurduğu bağ güçlenmiş, kültürel üretim desteklenmiştir.

2002–2024 döneminde yürütülen kent meydanı projeleri, Türkiye'nin kentsel dönüşüm vizyonunun önemli bir parçasını oluşturmuş ve şehirlerin kimliğini güçlendirmeye, toplumsal bütünleşmeyi artırmaya hizmet etmiştir. Hükûmet, bu projeleri sadece fiziksel düzenlemeler olarak değil; aynı zamanda şehirli bireyin kamusal alanla kurduğu ilişkiyi güçlendiren, yaşam kalitesini artıran ve toplumsal barışı pekiştiren stratejik yatırımlar olarak konumlandırmıştır.

Meydanlar, artık sadece geçmişin birer hatırası değil; geleceğin şehir vizyonunun temel taşıdır. Bu perspektifle yürütülen projeler, yerel değerleri evrensel kentçilik ilkeleriyle buluşturarak Türkiye'nin modern şehircilik anlayışına katkı sağlamıştır.

İller Bankasının (İlbank) Kentsel Dönüşümdeki Rolü ve Kent Meydanlarına Katkıları

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren İlbank, yerel yönetimlere finansman ve teknik destek sağlayarak kentsel dönüşüm projelerine önemli katkılar sunmaktadır. 2002-2024 yılları arasında 101 adet kent meydanı projesine destek sağlayarak şehirlerin estetik ve sosyal yaşam alanlarını iyileştirmiş, vatandaşların daha modern ve erişilebilir kamusal alanlara kavuşmasını sağlamıştır.

14.4. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ve TOKİ Projeleri

Türkiye’de nüfusun büyük bir kısmı, yıllar içerisinde kırsal alanlardan kentsel alanlara, yani şehirlere doğru yerleşme eğilimi göstermiştir. Ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar başta olmak üzere birçok faktöre bağlayabileceğimiz bu yer değiştirme, kentleşmede doğru teknik hamlelerle hareket etmenin, şehirleri sağlam yapılarla donatmanın, vatandaşlara güvenli yaşam alanları sunmanın, yani “doğru şehirleşmenin” önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Türkiye’de kentleşmenin özellikle 1950’li yıllardan itibaren hız kazandığı düşünüldüğünde, bu durum kentsel dönüşüm ve altyapı çalışmalarında hızlı ve doğru adımlarla ilerlemeyi adeta zorunlu kılmıştır. Çünkü sağlıklı kentleşmenin önemli bir amacı; aşırı, sağlıksız ve çarpık kentleşmeyi önlemektir. Sağlıklı kentleşme çalışmalarıyla gecekondulaşma ve sağlıksız yapılaşma başta olmak üzere birçok şehirleşme sorununun çözülmesi hedeflenmektedir.

6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş merkezli “Asrın Felaketi”nde, Türkiye’nin depremsellik gerçeğine uygun hareket etmenin önemi bir kez daha gözler önüne serilmiş ve doğru kentleşmeye olan ihtiyaç yeniden gündeme gelmiştir. Öncelikle yaşanan afetin depremzede vatandaşlarda ve tüm Türkiye’de açtığı yaraların sarılmasına, sonrasında ise yuvalarını kaybeden vatandaşlara en güvenli konutların sunulmasına odaklanılmıştır.

Şehirlerin kimliklerini oluşturan kent meydanlarının yeniden ayağa kaldırılması misyonu ise, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının çalışmalarındaki bütünselliği artırmıştır. Bir yandan 11 deprem şehrini yeniden inşa ve ihya ederken, bir yandan İstanbul’u olası Marmara depremine hazırlamak adına konut ve iş yerleri başta olmak üzere tüm yapılarıyla, baştan aşağı güçlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ve TOKİ, artan şehirleşmeye, sürdürmekte olduğu kentsel altyapı çalışmalarıyla cevap vermektedir. Bu faaliyetlerin en önemli ayaklarından biri tarihî kent meydanlarını ayağa kaldırma çalışmalarıdır. Şehirlerin, simgesel ve tarihî yapılarıyla yeniden restore edilme, günlük hayata kazandırılma ve yeniden vatandaşların kullanımına sunulma çalışmaları sürmektedir.

Deprem bölgesinde; Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Diyarbakır’da kent meydanları yapım projeleri yürütülmektedir. Marmara Bölgesinde kent meydanları projeleri Edirne ve Bursa illeri yoğunluğunda sürdürülmektedir. Marmara Bölgesi ve 11 deprem şehri haricinde Türkiye genelinde ise Mardin’den Ankara’ya, Konya’dan Şırnak’a birçok farklı kent meydanı projesi bulunmaktadır. Projelerin inşaat, kamulaşma ve teslim süreçleri devam etmektedir.

Türkiye Geneline Yürütülen Kent Meydanları Çalışmalarından Örnekler

Konya İli, Karatay İlçesi, Aziziye Mahallesi Tarihi Kent Meydanı:

Mevlâna Çarşısında 93 ticari bağımsız birim Altınçarşı: 215 bağımsız birim mevcuttur. İnşaat çalışmaları tamamlanmıştır.

Konya İli, Cihanbeyli İlçesi, Atçeken Mahallesi Kent Meydanı Projesi:

İnşaat çalışmaları tamamlandı, geçici kabul aşamasındadır. Alanda amfi tiyatro, katlı otopark, toplanma alanı, kafeterya, seyir terasları, 11 adet ticari alan, saat kulesi, millet kütüphanesi, merkez camii restorasyonu, şadırvan, şelale ve rekreasyon alanları mevcuttur.

Ankara İli, Kalecik İlçesi, Merkez Mahalleleri Tarihî Kent Meydanı Projesi:

78 konut, 2 otel, 5 restoran, 136 iş yeri için inşaat ve kamulaştırma çalışmaları sürmektedir.

Şırnak İli, Merkez İlçesi Kent Meydanı Projesi:

5 bin 832 konut, 534 iş yeri üretilerek, anahtar teslimleri yapılmıştır. Şırnak ili Kent Meydanı Projesi kapsamında da 2021 yılında 95 iş yeri üretilerek, terör olaylarında iş yeri yıkılan veya ağır hasar gören hak sahiplerine anahtar teslimleri yapılmıştır.

Erzurum İli, Yakutiye İlçesi Kale ve Çevresi Tarihi Kent Merkezi Projesi:

Tarihi kent merkezlerini içine alan bölgede kamulaştırma çalışmaları sürmektedir.

Afyonkarahisar İli, Bolvadin İlçesi Kent Meydanı Projesi-1:

Toplam inşaat alanındaki çalışmaların yaklaşık yüzde 70'i tamamlanmıştır. 944 hak sahibi ile uzlaşmıştır, Yerinde Dönüşüm modeli ile çalışmalar sürdürülmektedir.

Afyonkarahisar İli, Bolvadin İlçesi Kent Meydanı Projesi-2:

Yüzde 90 oranında tamamlanmıştır. 30 bağımsız birimin yapımı devam etmektedir.

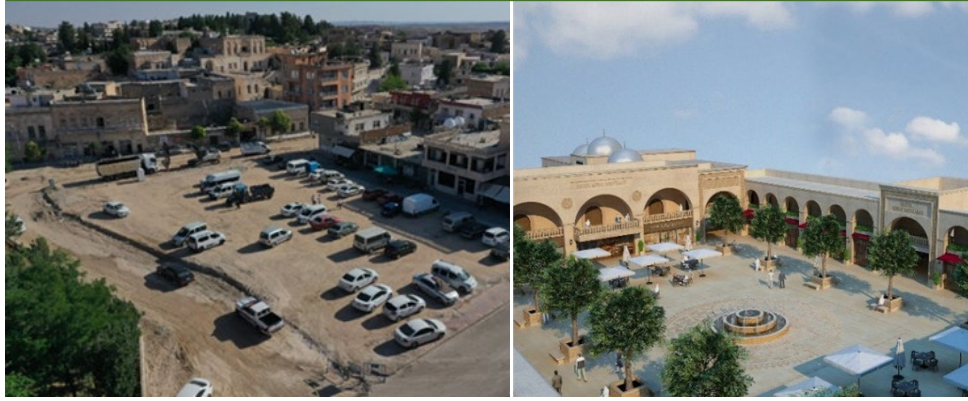
Isparta İli, Merkez İlçesi, Çelebiler, Gazi Kemal, İskender ve Kutlubey Mahalleleri Rezerv Yapı Alanı Kent Meydanı Projesi:

Üstyapı, kamulaştırma, sokak sağlıklılaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Mardin İli, Midyat İlçesi, Ortaçarşı Mahallesi, Rezerv Yapı Alanı Estel Kent Meydanı Projesi:

Tarihî dokuya uygun 72 ticari birim, üst katta 39 odalı bir otel, kapalı otopark alanı ve meydan düzenlemesi içeren avlulu han şeklinde iş merkezi, cami ve otel yapılacaktır. Tüm yapıların yıkım çalışmaları tamamlanmıştır. Yapım ihaleleri sürdürülmektedir.

Hatay İli Kent Meydanı:

Tescilli yapılar gözetilerek proje ve yapım çalışmaları yürütülmektedir.

Adıyaman İli Merkez İlçesi Tarihî Kent Meydanı:

Tasarım ve proje çalışmaları devam etmektedir. Hak sahipliği çalışmaları tamamlanmak üzeredir.

Gaziantep Yavuzeli Hürriyet Mahallesi Meydan Projesi:

Projelendirme faaliyetleri sürdürülmektedir.

Kahramanmaraş Dulkadiroğlu Meydan Projesi:

Proje ve yapım çalışmaları devam etmektedir.

Diyarbakır İli Dağkapı Meydan Projesi:

Projelendirme ve rapor aşamasındadır.

Bursa İli, Osmangazi İlçesi, Şehreküstü Mahallesi Rezerv Yapı Alanı:

Rezerv Yapı Alanı'nda Hanlar Bölgesi Çarşıbaşı Meydanı inşaat yapım işi sürdürülmektedir. Alanın meydan olarak düzenlenmesi ile ilgili inşaat yapım işi devam etmektedir.

Bursa İli, Osmangazi İlçesi, Çekirge Mahallesi Rezerv Yapı Alanı:

Rezerv Yapı Alanında yer alan tarihî otel için çalışma sürdürülmektedir.

Edirne İli, Merkez İlçesi, Kaleiçi Mevkii Rezerv Yapı Alanı:

Kamulaştırma aşaması tamamlanmıştır. Projeler teslim edilmiştir.

Edirne İli, Merkez İlçesi, Babademirtaş Mahallesi Rezerv Yapı Alanı:

Kamulaştırma tamamlanmış, inşaat çalışmaları başlamıştır.

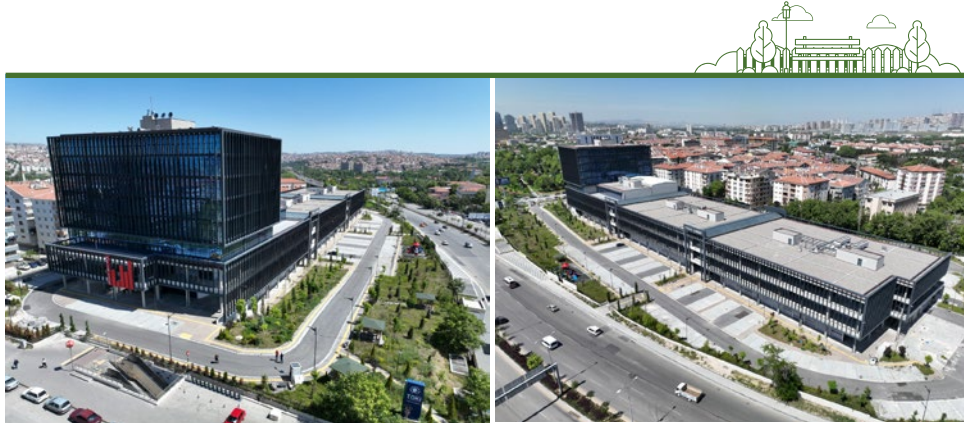
Edirne İli, Merkez İlçesi, Sabuni Mahallesi (Selimiye Camii Çevresi) Rezerv Yapı Alanı:

Selimiye Camii Çevresi Rezerv Yapı Alanı 3,64 ha olarak güncellenmiş olup, alandaki tescilli yapılar (Havlucular Hanı ve Mezit Bey Hamamı) ile alakalı cephe sağlıklaştırma süreçleri tamamlanmıştır.

Ankara Altındağ Hergale Meydanı Kentsel Yenileme Projesi:

TOKİ'nin yürüttüğü proje Ankara ili, Altındağ ilçesi Gümüşdere Mahallesi İtfaiye Çarşısı 152 dükkân, 85 ofis, 1 adet çok amaçlı salon ve 46 adet geçici dükkân inşaatları ile altyapı ve çevre düzenleme işi olarak 28 Mayıs 2022 tarihinde tamamlanmıştır.

“Hedefimiz, deprem bölgesinde evine girmeyen, iş yerine kavuşmayan tek bir kardeşimizi dahi bırakmamaktır. Deprem bölgemizin tamamında 452 bin 983 bağımsız bölümü inşa etmiş olacağız.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
*Deprem Konutları 5. Kura Çekim ve Anahtar
Teslim Töreni, 30 Kasım 2024*

15. Bölüm

Afetler ve 6 Şubat
Depremleri

15.1. Türkiye’de Afetlerle Mücadele

Ülkemizin jeolojik konumu itibarıyla aktif fay hatları üzerinde yer alması, birçok farklı bölgede yıkıcı depremler yaşanmasının ana nedenlerinden biridir. Aynı zamanda Türkiye, son yıllarda yoğunlaşan iklim değişikliğinin de etkisiyle sel ve orman yangınları gibi afetlerle daha sık karşı karşıya kalmaktadır. Son 25 yıl içinde yaşanan büyük afetler, ülkenin afet yönetimi ve kentsel dönüşüm politikalarını yeniden şekillendirmekte ve bu süreçte sosyal konut politikaları, afet sonrası iyileştirme çalışmalarında kilit rol oynamaktadır.

30 Ekim 2020’de İzmir’de meydana gelen 6,6 büyüklüğündeki deprem ve sonrasında gerçekleştirilen inşaa ve ihya çalışmaları, bu durumun en önemli örneklerinden birini vermektedir. İzmir’in Bayraklı ilçesi ve çevresinde ciddi yıkımlara yol açan bu depremin ardından Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından başlatılan projeler kapsamında, 4 bin 602 konut tamamlanarak hak sahiplerine teslim edilmiştir.

İzmir’de Depremzedelere Teslim Edilen Konutlar

İzmir'de Depreme Dayanıklı Konut İnşasından Bir Örnek

Benzer bir biçimde, 11 Ağustos 2021'de Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde yaşanan sel felaketi, Ezine Çayı'nın taşması sonucu büyük bir yıkıma neden olmuştur. Ezine Çayı'nın taşması sonucu onlarca kişinin hayatını kaybettiği, yüzlerce yapının yıkıldığı sel felaketinin ardından, TOKİ tarafından ilçede 649 konut inşa edilmiş ve inşa edilen konutların tümü hak sahiplerine teslim edilmiştir. Aynı zamanda olası benzer bir afetin önlenmesi amacıyla Ezine Çayı'nın yatağı genişletilerek taşkın riski azaltılmıştır.

Kastamonu'nun Bozkurt İlçesi İlişi Köyü ve Çevre Köylerde, 11 Ağustos 2021'de Yaşanan Sel Felaketinde Evleri Zarar Görenlere TOKİ Tarafından Yapılan Konutlar

*Kastamonu'nun Bozkurt İlçesinde Yaşanan Sel Felaketi Sonrasında
Şehir Merkezinin Yeniden İnşası*

2021 yılında Batı Karadeniz'de yaşanan bu sel felaketine eş zamanlı olarak Antalya, Muğla ve Mersin gibi Akdeniz kıyılarında çıkan büyük çaplı orman yangınları ise binlerce hektar orman alanını yok ederek pek çok yerleşim yerini tehdit etmiş, çok sayıda vatandaşın bölgeden tahliye edilmesine neden olmuştur. Felaket sırasında alınan önlemler sonucu durdurulan yangının ardından, zarar gören bölgelerde yeniden ağaçlandırma ve yerleşim alanlarının iyileştirme çalışmaları başlatılmıştır. Yangın sırasında evlerini kaybeden vatandaşlar için inşa edilen konutlar sayesinde yaşanan mağduriyet hızlı bir şekilde giderilmiştir.

Marmaris Yangın Felaketinin Ardından İnşa Edilen Köy Evlerinden Bir Örnek

Marmaris Yangını Sonrası Yeşillendirme Çalışmaları

Yukarıda söz edilen afetler sırası ve sonrası dönemde Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, almış olduğu önlemler sonucu vatandaşın her türlü mağduriyetini kısa süre içinde gidermeyi bilmiştir. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) iştiraki olan Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin 20 yılı aşkın zamandır deprem bölgelerinde yürüttüğü yeniden inşa çalışmaları da bu durumu en açık hâliyle gözler önüne sermektedir.

2002 yılından itibaren afetlere karşı dirençli şehirler inşa etmeyi stratejik bir öncelik hâline getiren Türkiye, konut üretimi ve kentsel dönüşüm politikalarında büyük bir yapılaşma hamlesi başlatmış, Emlak Konut bünyesinde bu çerçevede yürütülen 92 projeyle 63 bin konut ve 19 bin 328 ticari ünite olmak üzere toplamda 82 bin 328 bağımsız birim hak sahiplerine teslim edilmiştir.

12,1 milyon metrekarelik devasa bir inşaat alanı içinde yürütülen bu faaliyetler, diğer ilgili kurumların da özverili çalışmasıyla sürdürülmektedir. TOKİ de benzer bir doğrultuda Türkiye'de yaşanan çeşitli afetler sonrasında birçok ilde afet konutları inşa etmiştir. Bu kapsamda Elazığ'da 24 bin 878, Malatya'da 6 bin 281, Antalya'da 1.284, Giresun'da 714, İzmir'de 5 bin 95, Kastamonu, Sinop ve Bartın'da toplam 1.253, Muğla'da 110 ve Rize'de 408 konutun inşaatı tamamlanmıştır. Rize'deki 408 konuttan 156'sının ise doğrudan İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından inşa edildiğini bu noktada belirtmek gerekir.

Özellikle 6 Şubat Depremleri sonrasında belirlenen depreme dayanıklı şehirler hedefi, Türkiye'nin önceki yıllarda da görülen afetlerle mücadele sırasındaki ilkeli ve planlı ilerleyişinin en yakın tarihli örneğidir.

Emlak Konut Tarafından Osmaniye'de Yapılan Depreme Dayanıklı Konutlar

15.2. 6 Şubat Depremleri ve Yeniden İnşa Çalışmaları

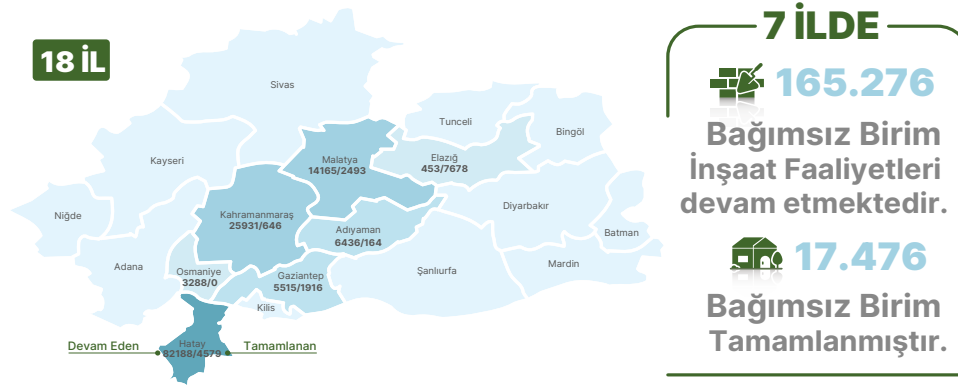
Ülkemiz, yeryüzünün en aktif fay zonlarının bulunduğu, nüfusun yaklaşık yüzde 70'inin deprem riskinin yüksek olduğu bölgelerde yaşadığı ve buna bağlı olarak son yüzyıl içerisinde oluşan depremler nedeniyle yaklaşık 150 bin vatandaşımızın hayatını kaybettiği bir coğrafyadır.

Son olarak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız Kahramanmaraş merkezli depremler 11 ilimizde büyük yıkıma neden olmuş, 50 binden fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Yaklaşık 14 milyon kişinin depremde doğrudan etkilendiği bu afet "bin yılın afeti" olarak tarihe geçmiştir.

Yaşanan depremlerin sosyolojik, psikolojik ve ekonomik etkilerinin büyüklüğü ile ülkemizde bulunan yapı stokunun durumu dikkate alındığında kentsel dönüşüm çalışmalarının ülkemiz için ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bu doğrultuda, 2012 yılında yürürlüğe giren 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 2023 yılı itibarıyla kurumsal bir yapı altında daha etkin ve bütüncül biçimde yürütülmesi amacıyla, 153 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde Kentsel Dönüşüm Başkanlığı kurulmuştur. Başkanlık, Türkiye'nin her bölgesinde, özellikle afet riski yüksek alanlarda yürütülen dönüşüm projelerine hız, kaynak ve koordinasyon kazandırmak üzere yapılandırılmıştır.

Bu doğrultuda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili bütün kurumları aracılığıyla afet bölgelerinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda, çok sayıda kalıcı ve güvenli yaşam alanının inşası tamamlanmıştır. Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Diyarbakır, Kilis, Osmaniye ve Şanlıurfa gibi illerde binlerce konutun yapımı yüklenici firmalarla yapılan iş birliği sayesinde, depremin yaşandığı günden bu yana önemli bir aşama katetmiştir. Kentsel Dönüşüm Başkanlığı tarafından 7 ilde 17 bin 476 bağımsız birimin inşaatı bu doğrultuda tamamlanmış, 165 bin 276 bağımsız birimin inşaat faaliyetleri ise bütün hızıyla sürdürülmektedir.

Benzer bir şekilde Yapı İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, Adıyaman'ın Kâhta İlçesi Oluklu Köyü ve Merkez Bozhüyük Köyü gibi çok sayıda kırsal alanda toplamda 42 konut teslim edilmiş, Gaziantep'in Şehitkamil İlçesi Öğümsoğut Köyü'nde 17, Nurdağı İlçesi Gedikli Köyü'nde ise 55 konut inşa edilmiştir. Hatay'ın Hassa İlçesi Sapanözü Köyü ve Altınözü İlçesi Enek köyünde de yapımına başlanan 75 konut tamamlanmış, Kahramanmaraş'ın Türkoğlu İlçesine bağlı Kadioğlu çiftliği ve Özbek köylerinde toplamda 93 konut sahiplerine teslim edilmiştir.

Adıyaman Kâhta Kırsalında Yapımı Tamamlanan Evler

Gaziantep Kırsalında Yerinde Dönüşüm Örneği

Malatya ili kırsal yerleşim yerlerinde tamamlanan konutların sayısı ise 396'dır. Diyarbakır'ın Bağlar İlçesi Alaçimen/Alatosun Köyü ve Yenişehir İlçesi Çakmak Köyü'nde 30, Kilis'in Musabeyli İlçesi Delifakıkaradut ve Polateli Bağarası köylerinde 108, Osmaniye'nin Düziçi İlçesi Bayındırlı ve Merkez Issızca köylerinde 41, Şanlıurfa'nın Bozova İlçesi Arıkök ve Haliliye İlçesi Gürpınar köylerinde ise toplam 46 konut kullanıma hazır hâle getirilmiştir.

Diyarbakırlı Depremzedeler İçin Hazırlanan Yeni Köy Tipi Konutlar

Osmaniye Düziçili Depremzedeler İçin İnşaatı Tamamlanan Konutlar

Yine bu illerde yürütülen geniş çaplı projeler sonucunda yalnızca kırsal alanlarda değil şehir merkezlerinde de binlerce konut inşaatının yapımı tamamlanmıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yürüttüğü hasar tespit çalışmaları doğrultusunda 11 ilde TOKİ eliyle yürütülen çalışmalar kapsamında şu ana kadar Adana'da 12 bin 558, Adıyaman'da 8 bin 435, Diyarbakır'da 16 bin 27, Elazığ'da 10 bin 939, Gaziantep'te 25 bin 826, Hatay'da 131 bin 851, Kahramanmaraş'ta 43 bin 459, Kilis'te 1.854, Malatya'da 70 bin 588, Osmaniye'de 10 bin 330 ve Şanlıurfa'da 12 bin 69 konut olmak üzere toplam 343 bin 936 konutun ihalesi gerçekleştirilmiştir. Bu konutların büyük bir bölümü tamamlanmış olup, diğer kurumlar tarafından yapılan konutlarla birlikte tüm deprem konutlarının 2025 yıl sonuna kadar teslim edilmesi hedeflenmektedir.

Hatay İl Merkezinde Sürdürülen İş Yeri Yapım Çalışmaları

Kahramanmaraş'ta, 6 Şubat 2023'Teki Depremlerde Yıkılan Ebrar Sitesi'nin Bulunduğu Alanda Emlak Konut Güvencesiyle İnşa Edilen Yeni Konutlar

Depreme dayanıklı kentler oluşturma amacıyla başlatılan bu faaliyetler, çok sayıda ilde hazırlanan çeşitli konut projeleriyle kararlılıkla sürdürülmektedir. Bu doğrultuda, Sivas'ta 16 bin 216, Malatya'da 16 bin 535, Kahramanmaraş'ta 15 bin 789, Adıyaman'da 16 bin 535, Hatay'da 9 bin 208, Gaziantep'te 4 bin 303, Şanlıurfa'da 2 bin 530, Osmaniye'de 3 bin 379, Adana'da 2 bin 110, Diyarbakır'da 1.140, Kilis'te 1.050 kalıcı konut bölgesi projelendirilmiş ve yapım hazırlıklarına başlanmıştır.

Yürütülen bu çalışmalar, afet sonrası kırsal ve kentsel dokunun yeniden inşası için çevre düzenlemeleri, altyapı hizmetleri ve sosyal yaşam alanlarının yeniden düzenlenmesi imkânını da sağlamaktadır. Deprem bölgelerinde gerekli duyulan alanlara ait atık su altyapı, elektrik altyapı, doğalgaz altyapı, park alanları ve önemli alan verilerinin, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü tarafından ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla istişareli bir şekilde sağlandığını bu noktada söylemek gerekir. Kurumlar arası karşılıklı fikir alışverişi ve bilgi paylaşımıyla etkileşimli bir biçimde yürütülen her bir proje, bölge halkının sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını gözeterek bir anlayışla ilerleme ve gelişmeye devam etmektedir.

2025 yılı mayıs ayı itibarıyla bu doğrultuda, 6 Şubat 2023'te meydana gelen 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli depremlerden sonra 11 ilde, 250 bin ev, iş yeri ve köy evi sahiplerine teslim edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumlarının aldığı sorumlulukla eş güdümlü bir şekilde İller Bankası (İlbank), deprem bölgesi için 14,8 milyar TL maliyet ile 130 adet iş yeri ve altyapı merkezinin tamamlanmasına önemli katkılar sunmuştur. İlbank yatırım ve destekleri doğrultusunda, 35,4 milyar TL maliyet ile 60 adet iş yeri ve altyapı merkezinin yapımına devam edilmektedir.

Depremzedelerin mahallelerinden kopmadan, bulundukları yerde yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla başlatılan Yerinde Dönüşüm Projesi de benzer bir doğrultuda, vatandaşlara önemli finansal destekler sunmaktadır.

Konutlar için 750 bin TL hibe, 750 bin TL kredi ve 40 bin TL proje hibesi; iş yerleri için 400 bin TL hibe, 400 bin TL kredi, 40 bin TL proje hibesi ve ahırlı konutlar için 750 bin TL hibe, 1 milyon TL kredi, 40 bin TL proje hibesiyle 47 bin 732 bağımsız bölümün yapımına başlanmıştır. Devlet destekli 64 bin 121 bağımsız bölümün ruhsat süreci tamamlanmak üzeredir.

İller Bankası desteğiyle yapımı tamamlanan Hatay Reyhanlı İçme Suyu Arıtma Tesisi

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti Tarafından Depremzede Vatandaşlara Sunulan Hibe ve Krediler

Asrın Felaketinden Asrın Dayanışmasına

Türkiye, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından asrın dayanışmasını ortaya koydu. Asrın felaketine karşı devlet millet el ele vererek topyekûn bir mücadelenin içine girdi. Asrın felaketinin yaraları devlet-millet birlikteliğiyle sarıldı.

Depremlerden etkilenen;

2025 bütçesinde
584 MİLYAR TL
deprem bölgesine özel kaynak ayrıldı

KONUTLAR, YAŞAM ALANLARI, ALTYAPI YENİDEN İNŞA EDİLİYOR

75 milyar doları aşan yatırım ile **250 bin konut** ve iş yeri teslim edildi

Türkiye'nin kıyı uzunluğu kadar, **11.000 km içme suyu** ve altyapı hattı yenileniyor

2025 yılı sonuna kadar **453 bin ev ve iş yerinin** teslimi hedefleniyor

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

iletisim.gov.tr

Malatya'da Hak Sahiplerine Teslim Edilen Konutlar

Adıyaman'ın Örenli Mahallesi'nde Yapımı Bir Yıl İçinde Tamamlanan Konutlar

Elazığ'da Yapımı Tamamlanan Depreme Dayanıklı Konutlar ve Çevre Düzenlemesi

Kilis'te Yapımı Tamamlanan ve Depremzedelere Teslim Edilen Konutlar

Adana'nın Ceyhan İlçesinde Tamamlanan Deprem Konutları

*6 Şubat 2023'te Meydana Gelen Deprem Felaketinin Ardından
Yeni Baştan İnşa Edilen Bir Mahalle*

“Merkezine insanı koyan, yeryüzünün dengesine müdahale etmeyen, şehirlerimizi korumanın yanında çocuklarımız için çok daha yaşanabilir, dünyaya örnek olacak şehirler inşa etmeyi amaçlayan bu anlayış, Türkiye’nin yeni şehircilik vizyonunun taşıyıcı sütunlarıdır. İnşallah bizler de tüm imkânlarımızla, Şûra kararlarının tatbiki için gayret edeceğiz.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan
Şehircilik Şûrası, 8 Kasım 2017

16. Bölüm

Türkiye'nin
Sürdürülebilir Şehircilik
Vizyonu

Şehir; yeşil, dijital ve sosyal dönüşümün odağında olan kavramlardan biridir. Bizim medeniyetimiz şehirle bağlantılıdır. Şehir tüm bu politika alanlarının adeta kesiştiği bir alandır. Dolayısıyla tek boyutlu bakamayacağınız interdisipliner yaklaşmanız gereken bir politika alanıdır. Altyapısından konutuna, trafik meselesinden yeşil temiz havasına, sağlığından ekonomisine, sosyokültürel faaliyetlerinden estetiğine, kültüründen sanatına varıncaya kadar bütün bu unsurları içinde barındıran bir kavramdır. Dolayısıyla bütüncül bakılması gereken ve AK Parti'nin büyük mesafeler aldığı bir alandır.

Bu bütüncül bakış açısı, şehircilik politikalarını aynı zamanda çok aktörlü bir müdahale alanına da dönüştürmektedir. Her bir aktör kendi görev ve yetkileri doğrultusunda Türkiye'nin şehircilik politikalarına yön vermekte ve sürdürülebilir şehircilik vizyonuna katkı sunmaktadır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından, '2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı' taslağı hazırlanmıştır. 'İleri toplum, ileri teknoloji, sürdürülebilir ve dirençli dünya' vizyonu ile oluşturulan bu eylem planı ile ileri teknolojilerin üretilmesi ve kullanılması, stratejik yaklaşımların millî değerlere uygun hâle getirilmesi ve akıllı şehirlerde kullanılan teknolojilerde tamamen millî üretimin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca Sıfır Atık Projesi'nin 'Akıllı Şehir' uygulamaları ile yaygınlaştırılması, Akıllı Şehir alanında başarılı illerin markalaşarak uluslararası platformlarda tanıtılması amacıyla çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır.

Bakanlık, afetlere karşı dirençli, yatay mimariye sahip, mahalle kültürünü yaşatan, sıfır atık uyumlu ve yeşil varlıkları artırılmış 'Akıllı Şehirler' inşa etme hedefiyle çalışmalarına devam etmektedir. Ülkemizde şehirlerin sorunlarına çözüm ararken; vatandaşların yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı, 2019 yılında Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Eylem Planı Çalıştayı

Eylem planının ikincisi, “ileri toplum, ileri teknoloji, sürdürülebilir ve dirençli dünya” vizyonu ile hayata geçirilmektedir. Bu kapsamda, merkezi kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörlerin katılımıyla 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı hakkında bilgilendirme yapılmış; taslak çalışmada yer alan 30 eylem, 271 uygulama adımı ve yeni eylem önerilerine ilişkin görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı” taslağı ile On İkinci Kalkınma Planı, ulusal politika, stratejiler ve Millî Teknoloji Hamlesi ile uyumlu olarak ileri ve bağımsız teknolojilerin üretilip kullanılması ve geliştirilmesi amaçlanırken; stratejik yaklaşımların millî değerlere uygun olması ve Akıllı Şehirlerde kullanılan teknolojilerde tamamen millî üretimlerin gerçekleştirilmesi de hedeflenmektedir.

Akıllı Şehirlere Yönelik Toplumsal Farkındalığın Artırılması

12 misyon alanı, 4 stratejik amaç, 10 stratejik hedef, 30 eylem ve 271 üst seviye uygulama adınının yer aldığı eylem planında özetle şu başlıklar yer almaktadır:

- ✦ Akıllı Şehirlere yönelik toplumsal farkındalık artırılacaktır.
- ✦ Akıllı Şehir uygulamaları ile ekonomik kalkınma desteklenecek, yerli ve millî Akıllı Şehir teknolojilerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.
- ✦ İklim değişikliği ile mücadelede Akıllı Şehir çözümleri kullanılacak, Akıllı Şehir uygulamaları ile şehirlerin dirençlilik seviyeleri artırılacaktır.

Sıfır Atık Projesinin Akıllı Şehir Uygulamasıyla Yaygınlaştırılması

Daha şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı oluşturmak amacıyla yerel yönetim bütçesi gibi gelir-gider verilerinin yayınlanmasını sağlayacak 'Kente Katkım Portalı' oluşturulacaktır. Şehir içi akıllı ulaşım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır. 'Ulusal Akıllı Şehir Açık Veri Platformu' yaygınlaştırılarak sürdürülebilirlik sağlanacaktır. Sıfır Atık Projesi, 'Akıllı Şehir' uygulamaları ile geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

Kazaların ve Trafik Yoğunluğunun Azaltılması

81 ilde Akıllı Şehir dönüşümü sağlanacak ve model Akıllı Şehirler inşa edilecektir. Güncel Akıllı Şehir teknoloji eğilimlerini sürekli olarak takip edecek olan 'Akıllı Şehir Teknoloji Radarı' tesis edilecek ve güncel tutulacaktır. Bu yönde gerekli teknik mekanizmalar kurulacaktır. Eylem planına göre; şehir içi ulaşım analiz platformları geliştirilerek kazaların ve trafik yoğunluğunun azaltılması sağlanacaktır. Ayrıca eylem planı ile belediyelerin ulaşım planlamasına yönelik kapasitelerinin artırılması da hedeflenmektedir.

Akıllı Okul ve Hastanelerin Yaygınlaştırılması

Akıllı Şehirlere yönelik uluslararası iş birliğinin artırılması için çalışmalar yapılacaktır. Akıllı Şehir alanında ülkemizde bulunan başarılı şehirlerin markalaşması ve uluslararası platformlarda tanıtılması amacıyla çalışmalar yürütülecektir. Aynı zamanda şehir sakinlerini bilgilendirici ve yönlendirici, sektörel bazlı akıllı uygulamaların geliştirilmesi için çalışmalar yürütülecektir. 'Akıllı okul', 'akıllı hastane', 'akıllı havaalanı', 'akıllı kamu binaları' uygulamaları geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

Bu faaliyetlerin yanı sıra Türkiye'nin sürdürülebilir çevre ve şehircilik vizyonu kapsamında Türk Standardları Enstitüsü (TSE)'nin uyguladığı faaliyetler şunlardır:

Çevre Yönetim Sistemleri ve Belgelendirme

- ✱ ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi: Kurumların çevresel etkilerini kontrol altına almasını sağlamak için TSE tarafından belgelendirmekte ve yaygınlaştırmaktadır.
- ✱ ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi: Enerji verimliliği sağlayan sistemlerin kurulmasına katkı sunmaktadır.

Yeşil Dönüşüm ve Sürdürülebilir Şehirler

- ✱ TSE, şehircilik alanında sürdürülebilir uygulamaların yaygınlaştırılması amacıyla “yeşil bina” ve “akıllı şehir” standartlarını geliştirmekte veya uluslararası standartları ülke koşullarına uyarlamaktadır.
- ✱ Yeşil OSB ve çevreci altyapı projelerine destek sağlayan kriterler oluşturulmaktadır.

Standart Geliştirme ve Uyumlaştırma

- ✱ Avrupa Birliği çevre mevzuatı ile uyumlu ulusal standartlar geliştirilmekte, enerji, su ve doğal kaynakların etkin kullanımı teşvik edilmektedir.
- ✱ TSE, çevre etiketleri gibi uygulamalarla tüketicinin çevre dostu ürünleri tanımasını kolaylaştırmaktadır.

Yerli ve Millî Teknoloji Desteği

- ✱ Çevre teknolojileri alanında yerli üretimi destekleyecek standartlar geliştirerek, çevre dostu teknolojilerin kullanımını teşvik etmektedir.

Yeşil Mutabakat Uyum Çalışmaları

Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında çevre dostu üretim süreçleri teşvik edilmektedir.

Sera Gazı Emisyon Raporlarının Doğrulanması

Sera Gazı Emisyonlarının takibi ile ilgili yönetmelik kapsamında, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan “Sera Gazı Emisyonu Raporlarının Doğrulanması ve Doğrulayıcı Kuruluşların Yetkilendirilmesi Tebliği”nde belirtilen tüm kapsamlar (fosil yakıtların yanması, petrol rafinasyonu, kok üretimi ve metal sanayi, birincil alüminyum üretimi, mineral sanayi, kâğıt ve selüloz üretimi, kimya sanayi asit ve kaprolaktam üretimi) için doğrulayıcı kuruluş olarak yetkilendirilen Enstitü, TÜRKAK tarafından TS EN ISO 14065 standardı kapsamında akredite edilmiştir.

Sürdürülebilir Finans İkinci Taraf Görüş Hizmetleri (ICMA)

İklim krizi ve Avrupa Yeşil Mutabakatı gelişmeleri dünya ve ülkemiz sermaye piyasalarında sürdürülebilir finans yaklaşımını öne çıkarmıştır. Sürdürülebilir finans yaklaşımı ile toplum ve iş dünyasının kalıcı yararı hedeflenmektedir.

İklim Dostu Kuruluş Belgelendirmesi

Bu kapsamda, kuruluşlar tarafından ihtiyaç duyulan eğitim, teknik destek, çalıştay ve sera gazı emisyon raporu doğrulamaları Enstitü tarafından TS EN ISO 14064-3 standardına göre gerçekleştirilmektedir.

Sera Gazı Hesaplama Aracı Geçerli Kılma

Son yıllarda sürdürülebilir kalkınma ve çevre bilincine yönelik büyüyen bir küresel hareket oluşturmıştır. Bu nedenle endüstriler, verimliliği ve kârlılığı en üst düzeye çıkarırken ekolojik ayak izlerini azaltmaya giderek daha fazla odaklanmaya başlamıştır. İlgi gören yenilikçi çözümlerden biri de firmaların sera gazı envanter raporlarını bir yazılım yardımı ile hesaplatmaları ve birçok veriye aynı anda ulaşım sağlayabilmeleri nedeniyle sektörde tercih edilmeye başlanmıştır.

Yazılım firmaları tarafından geliştirilen hesaplama araçları TS EN ISO 14064-3 ve TS EN ISO /IEC 17029 standartları kapsamında geçerli kılma süreçlerinden geçirilerek belgelendirilmektedir.

Buhar Gezi Kazanım Sistemleri

Benzin ve Naftanın depolanması ve dağıtılmasından kaynaklanan uçucu organik bileşik emisyonlarının kontrolü yönetmeliği kapsamında akaryakıt istasyonları ve depolama merkezlerinde buhar geri kazanım sistemlerinin muayenelerinin gerçekleştirilmesi konusunda Enstitü tek yetkili kuruluştur.

16.1. Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Vizyonu

21. yüzyıl; kentlerin sadece nüfus artışı ve fiziksel yayılım üzerinden değil, aynı zamanda iklim değişikliği, afet riski, sosyal adaletsizlikler ve ekonomik kırılganlıklar üzerinden de yeniden tanımlandığı bir çağdır. Türkiye gibi genç, dinamik ve yüksek kentleşme oranına sahip ülkelerde, bu dönüşüm yalnızca bir tercih değil, geleceğe karşı verilen bir taahhüttür.

2053 Türkiye Vizyonu, sadece bir yıl hedefi değil; çevresel sürdürülebilirliği, afet dirençliliğini ve sosyal kapsayıcılığı bütüncül bir çerçevede ele alan yeni bir kentsel yaşam anlayışıdır. Bu vizyon; şehirlerin hem yapılarla hem de insanla, doğayla, tarih ve teknolojiyle kurduğu ilişki üzerinden dönüşmesini esas almaktadır.

2053'e giden yolda şehirleri doğa dostu sistemlerle yeniden kurgulamak öncelikli bir hedef olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, kentlerde karbon ayak izini en aza indiren bina ve ulaşım teknolojilerini entegre eden projeler hayata geçirilmeye başlanacaktır. Güneş enerjisiyle çalışan altyapılar yaygınlaştırılacak; yağmur suyu hasadı ve gri su dönüşüm sistemleri tüm yeni yapılarda standart hâle getirilecektir. Aynı zamanda, kişi başına en az 15 metrekare aktif yeşil alana herkes için erişilebilir kılacak şekilde planlama yapılacaktır; ekolojik koridorlar, yeşil çatılar ve biyolojik çeşitliliği destekleyen uygulamalarla kent dokusu yeniden şekillendirilecektir.

Türkiye, deprem, sel ve kuraklık gibi afet risklerine karşı dirençli şehirler inşa etmek üzere kapsamlı bir süreci başlatacaktır. Bu süreçte mikro-bölgeleme çalışmalarıyla afet risk haritaları güncellenecek; riskli yapıların dönüştürülmesi, yerinde ve mevcut sosyoekonomik yapıyı koruyacak biçimde gerçekleştirilecektir. Kentsel ısı adası etkisini azaltan malzeme ve tasarım çözümleri kent estetiğine entegre edilecek; büyükşehirlerde iklim değişikliğine uyumlu kentsel tasarımlara öncelik verilecektir. Tüm bu çalışmalarla eş zamanlı olarak, akıllı sensörlerle donatılmış erken uyarı sistemleri kurulacak ve afet yönetimi süreçleri güçlendirilecektir.

Sürdürülebilir bir şehircilik anlayışı yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal adaleti de önceleyen bir yaklaşımla yürütülecektir. Bu çerçevede sosyoekonomik açıdan dezavantajlı gruplar kentsel dönüşüm süreçlerine yerinden edilmeden dâhil edilecek; konut projelerinde arzın en az yüzde 25'i sosyal konut olarak planlanacaktır. Kültürel çeşitliliği gözeten, herkes için erişilebilir hizmet modelleri geliştirilecek; yaşlılar, engelliler ve göçmenler gibi farklı grupların kent yaşamına eşit katılımı sağlanacaktır. Bu dönüşüm süreci halkın doğrudan katılımıyla yürütülecek; mahalle meclisleri, dijital platformlar ve yerel sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle planlama süreçleri şeffaf ve kapsayıcı hâle getirilecektir.

Stratejik Hedefler (2053)

Alan	Hedef
Kentsel Afet Direnci	Tüm riskli yapıların yüzde 100 güvenli hâle getirilmesi
Yeşil Alan/Kişi	Kişi başına minimum 15 m ² aktif yeşil alan
Karbon Emisyonu	Şehir kaynaklı emisyonlarda yüzde 60 azalma
Toplu Ulaşım Payı	Şehir içi ulaşımında yüzde 70 toplu taşıma oranı
Sosyal Konut Payı	En az yüzde 25 konutun sosyal konut olarak sağlanması
Dijital Altyapı	Tüm büyükşehirlerde sensör temelli afet erken uyarı sistemleri
Katılımcı Planlama	Tüm şehirlerde dijital/fiziksel katılım araçlarının yasal çerçevesi

Uygulama mekanizmaları kapsamında, merkezi ve yerel yönetim, sivil toplum, özel sektör ve halkın birlikte karar verdiği katılımcı ve entegre yönetim modelleri benimsenmektedir. Bu doğrultuda, Ulusal Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm Konseyi aracılığıyla stratejik eş güdüm sağlanmakta, belediyelere mali ve teknik özerklik tanınmaktadır. Ayrıca Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve afet simülasyonları gibi veri temelli araçlar kullanılarak karar alma süreçleri desteklenmektedir. Finansal sürdürülebilirlik için yeşil tahviller, karbon kredileri ve iklim fonları gibi araçlarla dönüşüm projelerinin finansmanı sağlanmakta, kooperatifleşme ve toplum temelli kalkınma modelleri desteklenmekte ve uluslararası kalkınma ortaklarıyla stratejik iş birlikleri geliştirilmektedir. İnsan odaklı tasarım ve mekânsal adalet ise ortak mutfaklar, paylaşım alanları ve kamusal yeşil alanlar gibi unsurlarla mahalle ölçeğinde yaşam kalitesini artırmayı hedeflemektedir. Her bireyin mekânsal adalet temelinde kent hizmetlerine erişiminin sağlanması, kültürel mirasın korunması ve yerel kimliğin yeniden üretilmesi dönüşüm pratiklerinde önceliklidir.

Bu vizyon, 1990’lardan itibaren şekillenmeye başlayan “insan odaklı şehircilik” yaklaşımını daha ileri bir aşamaya taşıma amacını yansıtmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde başlattığı, tarih, doğa ve kültürle barışık şehircilik anlayışı; bugün bilimsel, sistematik ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmuştur. Kentsel dönüşüm artık sadece fiziki bir yenilenme değil; sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla bütüncül bir dönüşüm sürecidir. “Yarısı Bizden” kampanyası gibi uygulamalarla vatandaşın dönüşüm sürecine aktif katılımı sağlarken, su ve enerji verimliliği, iklim dostu malzemeler ve yenilenebilir enerji sistemleri kent planlamasının temel ilkeleri hâline gelmiştir.

Bu bağlamda 2053 vizyonu, geçmişin hatalarından ders çıkaran, bugünün krizlerine çözüm sunan ve geleceğin belirsizliklerine karşı, dayanıklı kentler inşa etme iradesini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir kentsel dönüşüm yalnızca yapıların değil, aynı zamanda yaşam biçimlerinin dönüşümüdür. Bu dönüşüm, fiziki olduğu kadar toplumsal ve kültürel bir yeniden inşa sürecidir. Geleceğin şehirleri doğa ile uyumlu, insanla barışık, afetlere karşı dirençli ve herkes için adil olacak şekilde tasarlanacaktır. Bu vizyon, Türkiye’nin kentsel geleceğini insan onuruna saygı gösteren, çevresel dengeyi koruyan ve toplumsal bütünlüğü güçlendiren bir yaklaşımla inşa etme kararlılığını ortaya koymaktadır.

16.2. Sürdürülebilir Akıllı Şehirler Vizyonu

21. yüzyılın ikinci yarısına doğru ilerlerken, kentleşme olgusunun yalnızca nüfus yoğunlaşmasıyla sınırlı bir süreç olmadığı, aynı zamanda dijitalleşme, iklim değişikliği, kaynak verimliliği ve toplumsal dönüşüm gibi çok boyutlu etkiler yarattığı görülmektedir. Buna göre Türkiye, 2053 yılına kadar ulaşmayı hedeflediği vizyonla, insan odaklı, sürdürülebilir, kapsayıcı ve teknolojiyle entegre bir şehircilik anlayışını kurumsallaştırmayı amaçlamaktadır. Bu vizyon çerçevesinde Türkiye'nin akıllı şehir yaklaşımı, yalnızca teknolojik uygulamalarla sınırlı olmayan; yönetimden enerjiye, sağlıktan eğitime kadar tüm kentsel sistemlerin bütüncül şekilde dönüştürülmesini hedeflemektedir.

Türkiye'nin 2053 yılına kadar ulaşmayı amaçladığı akıllı şehir vizyonu, şehirlerin iklim değişikliği ile mücadelede dirençli hâle getirilmesi, dijital dönüşümün yaşam kalitesini artıracak şekilde uygulanması, sosyal kapsayıcılığın dijital araçlarla desteklenmesi ve yönetim süreçlerinin katılımcı, şeffaf ve veriye dayalı sistemlerle yeniden yapılandırılmasını öngörmektedir.

Bu vizyon doğrultusunda şehirlerin sıfır emisyon hedeflerine ulaşmaları, enerji üretiminde yenilenebilir kaynaklara tam entegrasyon sağlanması, doğa tabanlı çözümlerle kent içi ekosistemlerin canlandırılması ve afet risklerine karşı yapay zekâ destekli dirençli altyapıların kurulması temel stratejik öncelikler arasında yer almaktadır.

Ayrıca şehir yönetimlerinin büyük veri, nesnelerin interneti ve yapay zekâ gibi ileri teknolojilerle karar alma süreçlerini desteklemesi, dijital ikizler yoluyla tüm şehir bileşenlerinin izlenebilir ve optimize edilebilir hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Tüm bu dönüşüm süreçlerinde, toplumun farklı kesimlerinin dijital kentsel hizmetlere erişiminin sağlanması öncelikli bir yaklaşım olarak benimsenmektedir.

2053 vizyonu çerçevesinde Türkiye'nin akıllı şehir yaklaşımı dört ana hedef etrafında şekillenmektedir:

1. İklim dostu ve sıfır emisyon hedefli şehirlerin oluşturulması; bu kapsamda enerji verimliliği, karbon ayak izinin azaltılması, yeşil altyapı uygulamaları ve yenilenebilir enerjiye geçiş çalışmaları yaygınlaştırılmaktadır.
2. Veriye dayalı yönetim sistemlerinin geliştirilmesi; şehir yönetimlerinin açık veri platformları, karar destek sistemleri ve yapay zekâ tabanlı analizlerle daha etkin ve katılımcı kararlar alması sağlanmaktadır.
3. Kapsayıcı, erişilebilir ve adil şehir hizmetlerinin yaygınlaştırılması; tüm vatandaşların, özellikle yaşlı, çocuk, engelli ve sosyoekonomik açıdan dezavantajlı grupların, kentsel yaşam kalitesinden eşit biçimde yararlanabilmeleri hedeflenmektedir.
4. Yaşam kalitesini önceleyen akıllı ekosistemlerin inşası; akıllı ulaşım, sağlık, güvenlik ve eğitim gibi temel hizmetlerin teknolojiyle entegre biçimde sunulması vatandaş memnuniyetinin artırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin 2053 yılına yönelik akıllı şehir vizyonu, belirli bileşenler üzerinden somutlaştırılmaktadır. Akıllı yönetim kapsamında tüm şehirlerin yapay zekâ destekli dijital ikiz altyapılarına entegre olması; akıllı enerji alanında yenilenebilir kaynaklara tam geçiş sağlanması ve enerji paylaşım sistemlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Akıllı ulaşım sistemlerinde otonom araçlar, elektrikli toplu taşıma ve mikro mobilite çözümlerinin ön plana çıkması beklenmektedir.

Ayrıca sağlık hizmetlerinin uzaktan erişim, veri analitiği ve yapay zekâ ile desteklenmesi; eğitim süreçlerinin AR/VR ve kişiselleştirilmiş öğrenme teknolojileriyle dijitalleşmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik boyutta ise döngüsel ekonomi, yeşil üretim ve veri temelli girişimcilik desteklenmekte; altyapı sistemlerinin dijital ikiz teknolojileriyle gerçek zamanlı izlenebilir hâle getirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda afet yönetimi sistemleri de tahmine dayalı yapay zekâ modelleriyle daha önleyici ve hızlı müdahale kapasitesine sahip olacaktır.

Vizyon doğrultusunda ölçülebilir hedefler de tanımlanmıştır. Bu kapsamda enerji verimliliğinde yüzde 50 oranında artış, şehirlerin toplam karbon emisyonlarında yüzde 80 azalma, su kayıplarında yüzde 75 oranında tasarruf, toplu taşıma kullanım oranının yüzde 70'e çıkarılması ve şehir sakinlerinin dijital hizmet memnuniyetinin yüzde 85'e ulaşması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra tüm büyükşehirlerin Akıllı Şehir Olgunluk Endeksinde en yüksek seviyeye ulaşması amaçlanmaktadır.

Uluslararası Uyum ve Konumlanma

Türkiye'nin 2053 Akıllı Şehirler Vizyonu, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Yeni Kentsel Gündem ile tam uyumlu biçimde şekillendirilmiştir. ISO 37120, 37122 ve 37123 gibi uluslararası standartlara uygun performans göstergeleriyle desteklenen bu vizyon, Türkiye'nin küresel Akıllı Şehir Liginde rekabet gücünü artırmayı ve dijital şehircilik teknolojilerinde lider bir ülke olmasını hedeflemektedir.

16.3. Sürdürülebilir Konut ve Sosyal Konut Vizyonu

Konut, bireylerin barınma, güvenlik ve mahremiyet ihtiyaçlarını karşılayan en temel yaşam mekânlarından biridir. Özellikle hızlı şehirleşme, nüfus artışı ve ekonomik farklılıkların artmasıyla konut ihtiyacı, Türkiye için stratejik bir öncelik hâline gelmiştir. Sosyal konut politikaları ise, dar ve orta gelirli vatandaşların uygun maliyetli, güvenli ve sağlıklı yaşam alanlarına erişimini sağlamak üzere devlet tarafından desteklenmektedir.

Türkiye'nin sürdürülebilir ve dayanıklı şehirleşme hedefleri doğrultusunda, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı başta olmak üzere İller Bankası A.Ş. (İLBANK), Emlak Konut, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve Kentsel Dönüşüm Başkanlığı gibi kurumlar, konut ve sosyal konut üretiminde kritik roller üstlenmektedir.

Kısa Vadeli Hedefler (2023-2028 Dönemi):

Bu dönemde yürütülen “İlk Evim, İlk İş Yerim” projesi kapsamında; 81 ilde toplam 500 bin sosyal konut, 50 bin iş yeri ve 250 bin konut amaçlı arsanın vatandaşların kullanımına sunulması hedeflenmektedir. Konutlar, deprem risklerine karşı dayanıklı, çevre dostu malzemelerle, yatay mimari ve yöresel özelliklere uygun olarak inşa edilmektedir. Ayrıca enerji verimliliği, yenilenebilir enerji sistemleri ve sıfır atık prensipleri doğrultusunda yapıların tasarlanması önceliklendirilmiştir. Bu sayede sosyal konut stokunun güçlendirilmesi ve uygun fiyatlı konutların yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

2053 Uzun Vadeli Vizyonu:

2053 yılı vizyonu, sosyal konut stokunun önemli ölçüde artırılması ve bu konutlarda ikamet eden nüfusun milyonlarca kişiye ulaşması temelinde şekillenmektedir. Önümüzdeki 30 yılda, mevcut kısa vadeli hedeflerin ötesine geçilerek, sosyal konut üretimi sürdürülebilir, kaliteli, erişilebilir ve teknoloji odaklı bir yapıya kavuşturulacaktır.

Bu doğrultuda,

- ✱ Sosyal konut üretiminde, yıllık ortalamaların katlanarak artmasıyla 2053'e kadar yeni sosyal konutların tamamlanması,
- ✱ Konut projelerinin çevresel sürdürülebilirlik, iklim değişikliğine uyum ve afetlere dayanıklılık ilkeleri esas alınarak geliştirilmesi,
- ✱ Mahalle kültürünü ve sosyal dayanışmayı güçlendirecek yatay mimari projelerin yaygınlaştırılması,
- ✱ Konutlarda enerji verimliliği, yenilenebilir enerji ve akıllı teknoloji entegrasyonunun standart hâle getirilmesi,
- ✱ Dar ve orta gelirli vatandaşlara konut finansmanında kolaylıklar sağlanması,
- ✱ Konutların sosyal donatı, eğitim, sağlık, yeşil alan gibi yaşam kalitesini artıran unsurlarla desteklenmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, 2053 vizyonu, yalnızca konut sayısını artırmayı değil, aynı zamanda nitelikli yaşam alanları ve dayanıklı kent yapıları oluşturarak Türkiye'nin sosyoekonomik gelişimine doğrudan katkı sağlamayı amaçlamaktadır. İller Bankası, Emlak Konut, Kentsel Dönüşüm Başkanlığı ve TOKİ gibi kamu kurumlarının etkin koordinasyonu ile yürütülecek bu süreç, modern kentleşme standartlarına uygun, ekonomik açıdan erişilebilir ve toplumsal dayanışmayı destekleyen bir konut stoku yaratacaktır.

Sonuç olarak Türkiye, 2053 yılına kadar sosyal konut stokunu önemli oranda büyütürken milyonlarca vatandaşın güvenli, sağlıklı ve konforlu yaşam alanlarına sahip olmasını sağlayacak, sürdürülebilir şehircilik ve toplumsal refahı artıracak kapsamlı bir konut ve sosyal konut stratejisini hayata geçirmeyi hedeflemektedir.

16.4. Sürdürülebilir Kentsel Altyapı Vizyonu

2053 yılına kadar Türkiye, sürdürülebilir, dayanıklı ve teknolojik altyapı sistemleriyle donatılmış şehirler inşa ederek hem yaşam kalitesini artırmayı hem de iklim değişikliği ve hızlı kentleşmenin getirdiği zorlukları etkin şekilde yönetmeyi hedeflemektedir. Bu vizyon doğrultusunda şu maddelere ulaşılması planlanmaktadır:

- ✱ **Akıllı ve Entegre Kentsel Altyapı Sistemleri:** Şehir altyapılarında dijitalleşme ve akıllı teknoloji uygulamaları yaygınlaştırılarak, su yönetimi, atık su arıtımı, enerji verimliliği ve atık yönetimi gibi alanlarda kaynak kullanımı optimize edilecek, hizmet kalitesi maksimum seviyeye çıkarılacaktır. Nesnelerin interneti (IoT), yapay zekâ ve büyük veri analitiği altyapı yönetiminde kritik rol oynayacaktır.

- ✱ **Dayanıklılık ve İklim Uyumlu Altyapı:** İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak amacıyla altyapılar iklim koşullarına dayanıklı, esnek ve afetlere karşı dirençli olacak şekilde tasarlanacak ve uygulanacaktır. Su baskını, kuraklık, aşırı sıcaklık gibi riskler kentsel planlamaya entegre edilecektir.
- ✱ **Kapsayıcı ve Erişilebilir Hizmetler:** Tüm vatandaşların, kent ve kırsal alanlarda eşit, kaliteli ve sürdürülebilir altyapı hizmetlerine erişimi sağlanacak, altyapı projeleri toplumsal katılım ve ihtiyaç analizi gözetilerek şekillendirilecektir. Mahallî yönetimlerin kapasitesi artırılarak yerel çözümler desteklenecektir.
- ✱ **Çevre Dostu ve Döngüsel Altyapı:** Atık yönetimi ve su kaynaklarının sürdürülebilirliği için döngüsel ekonomi prensipleri benimsenerek, geri dönüşüm ve yeniden kullanım sistemleri yaygınlaştırılacaktır. Karbon ayak izi azaltılacak, yenilenebilir enerji kaynakları altyapı projelerinde öncelikli kullanılacaktır.
- ✱ **Uluslararası İş Birliği ve Finansman:** Uluslararası finansman kurumları ve kalkınma bankaları ile iş birlikleri artırılarak, yenilikçi ve uzun vadeli projeler hayata geçirilecektir. Türkiye, küresel altyapı standartlarına uyum sağlamakla kalmayıp, bölgesinde model ülke konumuna yükselecektir.
- ✱ **Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi:** İLBANK ve benzeri kurumlar aracılığıyla yerel yönetimlerin teknik, mali ve idari kapasitesi artırılarak, altyapı yatırımlarının planlanması, uygulanması ve sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Kırsal altyapı da kent altyapısıyla entegre şekilde ele alınacaktır.
- ✱ **Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm:** Kentsel altyapı yatırımları, sosyal yaşamı destekleyen, çevreyle uyumlu ve ekonomik açıdan verimli kentsel dönüşüm süreçlerinin merkezinde olacaktır. Yeni yerleşim alanları doğal kaynakları koruyan ve sürdürülebilir yapılaşma ilkeleri doğrultusunda geliştirilecektir.
- ✱ **Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Entegrasyonu:** Altyapı yönetiminde şeffaflık, etkinlik ve vatandaş memnuniyetini artırmak için dijital platformlar ve veri tabanları kurulacak; akıllı şehir uygulamaları yaygınlaşacaktır.

Bu hedeflere ulaşmak için; bilimsel araştırmalar, yenilikçi teknolojiler, yerel ve ulusal paydaşlar arasındaki iş birliği ile eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetleri sürekli desteklenecek, böylece Türkiye 2053'te altyapısıyla örnek gösterilen, yaşanabilir, çevre dostu ve Akıllı Şehirler ülkesi olacaktır.

16.5. Sürdürülebilir Kamusal Alanlar ve Yeşil Mekânlar Vizyonu

2053 yılına doğru ilerlerken Türkiye'nin şehircilik vizyonu, kent meydanlarını yalnızca fiziksel toplanma alanları değil; dijital, ekolojik ve toplumsal katılım odaklı yeni nesil kamusal mekânlar olarak yeniden tanımlamaktadır. 21. yüzyılın ikinci yarısına girerken kent meydanları; çevreyle dost, kültürel olarak kapsayıcı, teknolojik olarak akıllı ve sosyal olarak bütünleştirici alanlar olarak planlanmaktadır. Bu bağlamda geleceğin kent meydanları, sadece şehirlerin kimlik sembolleri değil, aynı zamanda dirençli kentlerin sosyal ve çevresel omurgaları olacaktır.

Akıllı ve Dirençli Kamusal Alanlar

2053 vizyonu doğrultusunda kent meydanları, iklim değişikliği ile uyumlu, afetlere dayanıklı ve sürdürülebilir altyapılar ile donatılacaktır. Güneş panelleri, yağmur suyu hasadı sistemleri, geçirgen zeminler ve enerji verimli aydınlatma sistemleri bu meydanların standart bileşenleri hâline gelecektir. Dijital sensörler, kullanıcı yoğunluğunu analiz ederek enerji ve su kullanımını optimize edecek; meydanlar hem dijital iklim panoları ile kentlileri bilgilendirecek hem de acil durumlara karşı toplanma ve müdahale noktası olarak hizmet verecektir.

Sosyokültürel Entegrasyonun Merkezi

Kent meydanları, 2053 Türkiye'sinde toplumsal birlikteliğin, kültürel zenginliğin ve farklı toplulukların bir arada yaşama pratiğinin mekânsal karşılığı olacaktır. Bu bağlamda meydanlar, yalnızca anıtsal yapıların çevresi değil; etkinlik alanları, kültür platformları, açık hava galerileri, gençlik atölyeleri ve yaşlılar için sosyal terapi bahçeleri gibi işlevlerle donatılacaktır.

Her vatandaşın kimliğini ve kültürünü özgürce yansıtabileceği çok katmanlı tasarımlar ön planda olacak; kent meydanları, katılımcı tasarım ilkeleri doğrultusunda halkla birlikte planlanacaktır. Bu süreçte dijital katılım platformları, tasarımlara halkın doğrudan katkı sunmasını sağlayacaktır.

Yeşil Dönüşümün Kalbi: Karbon Nötr Meydanlar

2053 hedefleri doğrultusunda Türkiye, karbon nötr şehirler vizyonunu kent meydanları üzerinden inşa edecektir. Meydanlar yalnızca taş ve beton yüzeylerden oluşan alanlar değil; kent ormanlarıyla entegre edilmiş yeşil kuşaklara bağlanan, biyolojik çeşitliliği destekleyen mikroekosistemlere dönüşecektir.

Kent meydanlarının ortasında yer alacak biyolojik göletler, karbon emilimini artırırken; aromatik bitkiler, dikey bahçeler ve şehir içi tarım adaları aracılığıyla sürdürülebilir gıda üretimi desteklenecektir. Arı otlakları, kuş evleri ve tohum bankaları ile meydanlar sadece insanlara değil, tüm canlılara ev sahipliği yapacaktır.

Dijital Toplumun Fiziksel Yansıması

2053'ün kent meydanları, dijital çağın sosyal altyapısını barındıracaktır. Geniş bant internet altyapısı, artırılmış gerçeklik uygulamaları, dijital yönlendirme sistemleri ve kamusal veri panelleri, meydanları açık veri noktaları hâline getirecektir. Gençlerin, girişimcilerin ve sanatçıların dijital üretimlerini sergileyebilecekleri açık stüdyo meydanları, toplumu inovasyonla buluşturacaktır.

Ayrıca uzaktan çalışmaya olanak tanıyan açık hava dijital ofis alanları, e-kitap istasyonları ve sanal gerçeklik destekli tarihsel deneyim noktaları gibi teknolojik çözümler, meydanların zamansal ve mekânsal sınırlarını aşmasını sağlayacaktır.

Erişilebilirlik ve Kapsayıcılık Öncelikli Yaklaşım

Her yaş, cinsiyet, engellilik durumu ve sosyoekonomik yapı için erişilebilir ve eşitlikçi tasarımlar, 2053 kent meydanlarının temel ilkelerindendir. Yaya öncelikli ulaşım planlamaları, akıllı geçit sistemleri, sesli yönlendirme panoları, düşük zeminli oturma grupları ve evrensel tasarım ilkeleri sayesinde kent meydanları herkesin aktif olarak kullanabildiği mekânlar olacaktır.

Bu anlayışla meydanlar, toplumsal adaletin fiziksel görünümü olarak yeniden tanımlanacak; her vatandaşın “görünür ve hissedilir” olduğu, güvenle sosyalleşebildiği, kültürel üretime katılabildiği alanlara dönüşecektir.

2053 Hedefleri Doğrultusunda Stratejik Öncelikler:

- ✦ Her büyükşehirde en az bir “Yeşil Meydan – Akıllı Merkez” entegrasyonu sağlanması,
- ✦ Her ilde iklim duyarlı kent meydanlarının afet toplanma noktası işleviyle uyumlu hâle getirilmesi,
- ✦ Kamu-özel iş birliğiyle meydanlarda yer alan işlevsel alanların (kıraathane, sahne, açık ofis vb.) yerel üretimi destekleyecek şekilde planlanması,
- ✦ Kent meydanlarının tarihî hafızasını koruyarak dijital arşivlerle zenginleştirilmesi ve VR deneyim alanlarıyla geleceğe taşınması,
- ✦ Her meydan projesinin kadın erkek fırsat eşitliği, erişilebilirlik, kapsayıcılık ve doğa dostu altyapı ilkelerine göre puanlanması ve puanlamaya göre teşvik edilmesidir.

Sonuç olarak geleceğin şehirlerinin kalbinin meydanlarda atacağı bir kamusal alan hedeflenmektedir. Türkiye'nin 2053 şehirleşme vizyonunda kent meydanları, geçmişin izlerini taşıyan ama geleceği kuran stratejik kamusal alanlar olarak yeniden şekillenecektir. İklim krizi, dijitalleşme ve toplumsal dönüşüm çağında, kent meydanları yalnızca buluşma yerleri değil; ortak aidiyetin, doğayla uyumun ve inovasyonun fiziksel yansıması olacaktır.

Kent meydanları; doğayla barışık, teknolojiyle entegre, tarihsel kimlikle uyumlu ve toplumsal katılımı ile şekillenen geleceğin demokratik ve sürdürülebilir şehirlerinin en canlı organizmaları olarak varlığını sürdürecektir.

16.6. Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Dirençli Şehirler Vizyonu

Türkiye, coğrafi özellikleri nedeniyle yüzyıllardır çeşitli doğal afetlerle karşı karşıya kalan bir ülkedir. Depremler, seller, orman yangınları ve iklim kaynaklı felaketler hem can hem mal kayıplarına neden olmakta hem de sosyoekonomik kalkınma üzerinde derin izler bırakmaktadır. Özellikle 6 Şubat 2023'te yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler, afet yönetiminin sadece müdahale değil, önleyici, dayanıklı ve sürdürülebilir bir zeminde ele alınması gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Türkiye Cumhuriyeti, bu tarihî kırılma noktasını, 2053 vizyonu doğrultusunda bir dönüşüm fırsatına çevirmiştir. Aşağıda yer alan başlıklar, afetlere karşı dirençli, güvenli ve sürdürülebilir bir Türkiye inşa etme hedefinin yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Stratejik Amaç: Afetlere Karşı Tam Dayanıklı Şehirler

2053 yılına gelindiğinde Türkiye, afetlere karşı tamamen dirençli kentleriyle dünyada örnek gösterilen bir ülke olacaktır. Bu doğrultuda, tüm yerleşim yerleri mikrobölgeleme esaslı risk analizleriyle yeniden planlanmış ve yapılaşma süreçleri bu analizler doğrultusunda düzenlenmiştir. Şehirlerin zemin verileri dijital ortama aktarılmış, kentsel alanlarda dijital haritalandırma ve veri yönetimi sistemleri etkin biçimde kullanıma sunulmuştur.

En kritik eşiklerden biri olarak, depreme dayanıklı yapı stokunun yüzde 100'e ulaşması hedeflenmiştir. Bu hedef, yalnızca yeni yapıların değil, mevcut binaların da güçlendirilmesi ve dönüşümünü kapsamaktadır. Böylece kentsel alanlarda yıkıcı afet etkileri asgari düzeye indirilecektir.

Kentsel Dönüşümde Tamamlanma ve Dijital İzleme

2053'e gelindiğinde Türkiye genelinde tüm afet riskli alanların dönüşümü tamamlanmış olacak ve kentsel dönüşüm, dijitalleşme ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle bütünleşecektir. Her dönüşüm alanı, Akıllı Şehir teknolojileriyle donatılmış olacak; yapıların durumu sensörlerle izlenecek ve bu veriler AFAD ana izleme merkezine entegre edilecektir.

Bu sayede, olası bir sarsıntı ya da tehlike anında erken müdahale ve tahliye planları anlık veriler ışığında yönetilebilecek, yapısal hasarlar hızlıca tespit edilerek müdahale süreci hızlandırılacaktır.

TOKİ ve Emlak Konut ile Afet Sonrası 72 Saat İçinde Müdahale Kapasitesi

2053 vizyonu çerçevesinde, TOKİ ve Emlak Konut gibi kamu kuruluşlarının afet sonrası ilk 72 saat içinde müdahale kapasitesi yüzde 100'e çıkarılacaktır. Türkiye genelinde kurulacak "Afet Müdahale Üs Bölgeleri" sayesinde, her afet bölgesine en geç 3 saat içinde ulaşılarak, geçici barınma, gıda, sağlık ve lojistik hizmetlerin kesintisiz verilmesi sağlanacaktır.

Bu üsler, afet bölgelerine erişim için özel olarak planlanmış kara, hava ve demir yolu entegrasyonuna sahip olacak; her biri kendi içinde bağımsız lojistik ve barınma altyapısına sahip olacaktır.

6 Şubat Depremlerinin Mirası: Kolektif Hafıza, Toplumsal Bilinç

6 Şubat Depremleri yalnızca bir afet değil; Türkiye için büyük bir toplumsal öğrenme ve dayanışma tecrübesi olmuştur. Bu tarihî olayın ardından geliştirilen "Yerinde Dönüşüm" modeli, 2053 yılı itibarıyla afet sonrası iyileştirme politikalarının temelini oluşturacaktır.

Model; yerinden kopmadan, mahalle kültürünü koruyarak iyileştirme anlayışını temsil etmektedir ve 11 ildeki uygulamaları diğer tüm riskli bölgeler için örnek alınacaktır. Ayrıca her ilde kurulacak olan "Toplumsal Direnç ve Afet Bilinci Müzeleri", bu büyük felaketin hafızasını yaşatırken, gelecek nesillerde afet farkındalığını sürekli kılacaktır.

Kırsal Alanlarda Tam Güvenli Yapılaşma

Türkiye'nin 2053 afet vizyonunda kırsal alanlar da merkezi bir öneme sahiptir. Tüm köylerde yapılaşma, "Kırsal Afet Güvenliği Standartları" çerçevesinde yeniden düzenlenecektir. Köy evleri; modüler, yerel mimariyle uyumlu, enerji verimli ve sıfır atık prensibine dayalı biçimde tasarlanacak, tarım ve hayvancılık yapılan alanlarda ahırlı konutlar tamamen depreme dayanıklı hâle getirilecektir.

Bu sayede, kırsalda yaşayan vatandaşların afet sonrası kentlere göçü önlenecek, yerinde kalkınma desteklenmiş olacaktır.

Yeşil Afet Planları: Yangın, Sel ve İklim Afetlerine Hazırlık

2053 vizyonunun en önemli bileşenlerinden biri de iklim krizi kaynaklı afetlere karşı hazırlıktır. Bu kapsamda her il için ayrı ayrı “İklim Risk Haritaları” hazırlanacak ve bu verilerle uyumlu “Yeşil Dirençli Şehir Planları” hayata geçirilecektir.

Orman yangınlarına karşı insansız hava araçları, otomatik yangın algılama sistemleri ve robotik tankerlerle hızlı müdahale kapasitesi oluşturulacak; sel riski taşıyan dere yatakları iklim dostu taşkın kontrol sistemleriyle yeniden düzenlenecektir.

Afet Eğitiminde Kültürel Değişim

2053 yılına gelindiğinde afet farkındalık eğitimi, ilkokuldan üniversiteye kadar zorunlu müfredat hâline gelecektir. Eğitim sistemine entegre edilecek uygulamalı tatbikatlar, afet anında refleks hâline dönüşecek davranış biçimlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Teknoloji ve Yapay Zekâ Destekli Afet Yönetimi

2053 yılında afet yönetimi, yapay zekâ, büyük veri, sensör teknolojileri ve ileri analiz sistemlerinin entegrasyonu ile tamamen dijitalleşmiş bir yapıya kavuşacaktır. AFAD, TÜBİTAK ve üniversiteler iş birliğiyle geliştirilecek “Afet Tahmin Simülasyonları”, farklı senaryolara göre önceden müdahale modelleri oluşturarak afet etkisini en aza indirecektir.

Tüm afet konutları ve altyapılar, karbon nötr ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda inşa edilecek, sürdürülebilir yaşam alanları oluşturulacaktır.

Dolayısıyla 2053 yılına gelindiğinde Türkiye, afetlere karşı yalnızca fiziki olarak değil; sosyal, kültürel ve teknolojik olarak da dayanıklı bir ülke hâline gelecektir. 6 Şubat Depremleri yalnızca bir yıkım değil; aynı zamanda büyük bir dönüşümün başlangıcı, toplumun her kesimini kapsayan ortak bir vizyonun doğuşu olacaktır. Hazırlık, dayanıklılık, koordinasyon ve dönüşüm ilkeleriyle Türkiye, 2053'te afetlere boyun eğmeyen, geleceğe güvenle bakan bir ülke olarak tarih sahnesine çıkacaktır.

21. YÜZYILDA TÜRKİYE’NİN ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK SEFERBERLİĞİ

“Türkiye Yüzyılı” vizyonu doğrultusunda, iklim değişikliği, doğal afetler ve hızla artan şehirleşme gibi küresel tehditlere karşı etkin politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar çevreyi koruyan, şehirleri dönüştüren ve insan odaklı yaşam alanları inşa eden, bütüncül bir vizyonla hayata geçirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından hazırlanan “21. Yüzyılda Türkiye’nin Çevre ve Şehircilik Seferberliği” kitabı, Türkiye’nin son 24 yılda bu alanda gerçekleştirdiği büyük dönüşümü belgeleyen, kapsamlı bir çalışmadır. Sıfır Atık Hareketi’nden yeşil kalkınma adımlarına, sosyal konuttan Türkiye’nin akıllı şehir yolculuğuna kadar pek çok başlık bu eserde ayrıntılarıyla ele alınmaktadır.

On altı bölümden oluşan kitapta; kurumsal gelişim süreci, çevre ve şehircilik mevzuatının tarihsel seyri, çevre diplomasisi, sıfır atık uygulamaları, iklim değişikliğiyle mücadele stratejileri, kentsel dönüşüm, konut ve altyapı projeleri, millet bahçeleri ve afet yönetimi gibi pek çok çalışma, bütüncül yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi doğrultusunda şekillenen yeşil kalkınma vizyonu, yerel ve uluslararası iş birlikleri çerçevesinde ele alınmakta; çevre ve şehircilik alanında atılan adımlar sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

CUMHURBAŞKANLIĞI
İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

ISBN 978-625-6281-73-8

9 786256 281738 >